DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

Seyyid Kutub

FÎ ZILÂL-İL KUR'AN

في ظلال القرآن

سيد قطب

6

Tarayan?bilginDK
2018-08-06

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Seyyid Kutub

FÎ ZILÂL-İL KUR'AN

6

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Prof. Seyyid Kutub

Seyyid Kutub 1906 yılında, Mısır'ın Asyot kasabasında doğdu. Aile içi dini eğitimin yoğunluğunda yetişti. Temiz ahlâkı ve zekâsıyla dikkati çeken bu büyük şahsiyet, orta-lise tahsilini yerleştikleri Kahire'de Ezher Üniversitesi'nde yaptı. Daha sonra Darü'l-Ulum Fakültesi'ni bitirdi. 1933'te aynı okula edebiyat hocası olarak tayin edildi. Yazılarında edebi sadelik, fikri derinlik hakimdi. Yeni Fikir adında bir dergi çıkarmaya başladı. Sosyalizm, Kapitalizm gibi cahilî değerler ve cahilî yönetime ilişkin tenkidleri içeren ateşli yazılarına son verdirmek için Amerikan eğitim ve öğretimini incelemek gerekçesiyle Amerika'ya gönderilen Kutub, 1950 yılında Amerika'dan döndü. Ancak İslamî değerler konusunda daha bir bilenmiş olarak.

1946'da başlayıp, çoğunu zindanda yazdığı Fi Zilâl il-Kur'an hariç otuzbeş eserinde; unutulmuş, çarpıtılmış İslamî kavramların aslına parmak basmıştır. Ve şehadetinden (29 Ağustos 1966) 14 yıl önce yazdığı şu mısraları, yaşayarak doğrulamıştır:

"Kalem sahibi kimseler, birçok büyük işler yapabilirler. Ancak; fikirlerinin yaşaması pahasına kendilerini feda etmeleri şartıyla... HAKK bildikleri şeyin Hakk olduğunu fütur etmeden söyleyip, gerekirse bu uğurda başlarını vermeleri şartıyla.."

Bu eser, Dar'uş-Şuruk tarafından yayımlanan ve 1980 yılında, 9 kez basılan nüshasından çevrilmiştir.

***DÜNYA YAYINCILIK**, P.K. 9 Edirnekapı-İst. Tel: 523 19 09*

***Baskı**, Elvan Ofset - **Cilt**, Kurtuluş - İstanbul, 1991*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Çeviri:
Salih Uçan
Vahdettin İnce
Mehmet Yolcu
Lütfullah Bender

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bismillâhirrahmanirrahim

"Fizilâl-il Kur'an"..;

Yazarın ruhu ile, düşüncesi ile, bilinci ile, kısacası tüm varlığı ile an-be-an, düşünce düşünce ve kelime kelime yaşadığı ve iman alemindeki canlı deneyimlerinin özünü satırlarına işlediği eser...

Artık bu eserin; para kazanma peşinde koşan bir tüccardan ziyade düşünce yayan bir kişi olduğunun bilincinde olan; düşünce yaymanın yüce bir görev olduğunu, fırsat kollayan bir vurgunculuk olmadığını bilen, güvenilir bir yayıncının elinde hak ettiği tabii konuma kavuşmasının zamanı geldi.

O halde, gayrı meşru baskılar arasında geçen uzun ve maceralı bir yolculuğun arkasından Dar-uş Şuruk yayınevinin hazırlayıp sunduğu bu meşru baskı, bu yeni görünümü içinde, yeryüzündeki şu gelip-geçici yolculuğumuzda, eserin şehid yazarına tarafımızdan sunulmuş bir saygı vesilesi olsun.

Muhammed KUTUB

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Hud Suresi
11

Mekke Döneminde İndi
Ayet Sayısı: 123

Bismillahirrahmanirrahim

Bu sure tümü ile Mekke'de indi. Emiri mushafında bu surenin 12, 17 ve 114. ayetlerinin Medine'de indiği ileri sürülür, ama biz bu görüşe katılmıyoruz. Çünkü bu ayetleri surenin akışı içinde gözden geçirince daha önceki ve daha sonraki ayetlerde bütünlük arzettiklerini, yerlerinden kaldırıldıkları takdirde her şeyden önce zihinlerde bir boşluk duygusunun uyandığı görülür. Üstelik bu ayetlerin konuları Mekke müşriklerinin İslâma karşı takındıkları tutum, bu tutumun gerek Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- ve gerekse yanındaki müslüman azınlığın vicdanlarında meydana getirdiği etkiler ile bu etkilere ilişkin ilahi tedavinin Kur'an'da yeralan reçetesidir. Bilindiği gibi bu konular asıl ilgi alanı inanç sistemi olan Mekke inişli ayetlerin başta gelen konuları arasındadırlar.

Meselâ 12. ayette şöyle buyuruluyor:

Müşriklerin "Muhammed'e gökten bir hazine inseydi ya, ya da kendisi ile birlikte bir melek gelseydi ya" şeklindeki sözleri canını sıkabilir ve bu yüzden sana indirdiğimiz vahyin bir bölümünü onlara duyurmaktan vazgeçebilirsin. Oysa sen sadece bir uyarıcısın. Her şeyin yönlendiricisi Allah'dır.

Bu ayette Kureyş müşriklerinin meydan okumaları sergileniyor. Bu meydan okumanın, Peygamberimizi karamsarlığa düşürecek boyutlara vardığı görülüyor. Bu yüzden yüce Allah, O'nu teselli etmek, kendisine indirdiği vahye dirençle sarılmasını telkin etmek gereğini duymuştur. Besbelli ki, bu durum Mekke'de, özellikle Peygamberimizin amcası Ebu Talib'in ve eşi Hz. Hatice'nin ölümü, Miraç olayı, müşriklerin Peygamberimize yönelik cüretkârlıklarının arttığı ve İslâma çağrı kampanyasının durma eşiğine geldiği günlerde yaşanmıştı. Bu günler, İslâma çağrı kampanyasının Mekke'de geçirdiği en sıkıntılı, en zorlu dönemi oluşturur.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

17. ayette ise şöyle buyuruluyor:

Bir de Rabbinden kaynaklanan açık belgelere dayanan kimseleri düşünelim, bu belgeyi yine Allah katından gelen bir tanık izliyor, bu kimseler onun da öncesinde Musa'nın önder ve rahmet nitelikli kitabını onaylayıp desteklemişler. (Böyleleri sırf dünya hayatı peşinde koşanlarla hiç bir olurlar mı?) İşte bunlar Kur'an'a inanırlar. Onu inkâr eden sapık grupların varacakları yer cehennem ateşidir. Sakın Kur'an hakkında kuşkuya kapılma. O Rabbinden gelen bir gerçektir. Fakat insanların çoğu buna inanmazlar.

Bu ayetin de Kur'an'ın Mekke bölümünün özelliklerini taşıdığı, Mekke inişli ayetlerde görülen müşriklere karşı koyuş biçimini sergilediği açıktır. Bu yöntem uyarınca Peygamberimizin peygamberliğini kanıtlamak üzere Kur'an'ın şahitliğine başvuruluyor, bu kitabın Rabbinden kendisine inen bir vahiy olduğu vurgulanıyor, arkasından daha önceki kutsal kitapların özellikle Hz. Musa'ya indirilen Tevrat'ın bu yoldaki şahitliği gündeme getiriliyor, daha sonra kimi yahudi ve hristiyan fertlerin Peygamberimizi onayladıkları belirtiliyor, Mekke dönemine özgü olan bu yahudi ve hristiyan kökenli fertlerin, kişisel düzeyde İslâma katılmaları olayına parmak basılıyor. Sonunda bu şahitliklerden ve bu onaylamalardan güç alınarak Kureyşli müşriklerin olumsuz tutumu yeriliyor, onların arasındaki entrikacı gruplar cehennem ateşi ile tehdit ediliyor. Bunun yanısıra İslâma çağrı kampanyasının durması karşısında, gerek Mekkeliler'in ve gerekse bu şehrin kırsal çevresinde yaşayan kabilelerin ezici bir çoğunluk halinde sergiledikleri inançlı direniş ile Peygamberimiz yüreklendiriliyor, duyurucusu olduğu gerçeğe yönelik güveni tazeleniyor.

Burada Tevrat'tan sözedilmiş olması, bu ayetin Medine inişli olması kuşkusunu doğuracak bir sebep değildir. Çünkü ayetin Tevrat'tan sözedilen bölümünde yahudilere seslenilmiyor, onlara meydan okunmuyor. Oysa Medine inişli ayetlerde sergilenen genel üslup budur. Tersine ayetin bu bölümünde tek-tük bazı yahudilerin Peygamberimizi onayladıkları realitesinden hareket edilerek Tevrat'ın, Peygamberimizin getirdiği mesajı doğruladığı gerçeği vurgulanıyor. Bu tutum, bu zor dönemin ve bu aşikâr derecede ağır şartların egemen olduğu Mekke toplumuna daha uygun düşer.

Sözkonusu ayetlerin üçüncüsünü oluşturan 114. ayet ise şöyle bir anlam akışı içinde yeralıyor. Peygamberimiz, daha önce Hz. Musa'nın duyurduğu ilahi mesaj etrafında da görüş ayrılıkları meydana geldiği gerçeği ile teselli ediliyor. Kendisi ve yanındaki müminler -ki bunlar kâfirlikten ve müşriklikten vazgeçerek mü'min olmuş kimselerdir.- Allah'tan aldıkları emir uyarınca "dosdoğru" olmaya çağrılıyorlar; zalimlere, yani Allah'a ortak koşanlara eğilim göstermemeleri, yanaşmamaları telkin ediliyor. Bu zor dönemin sıkıntılarına göğüs gerebilmek için namazın ve sabrın yardımına başvurmaları öneriliyor. Bu anlamları ifade eden ayetlerin suredeki sıralanışı şöyledir:

Musa'ya da kitap verdik, fakat bu kitap (Tevrat) hakkında insanlar görüş

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ayrılığına düştüler. Eğer Rabbinin daha önce verilmiş, kesin hükmü olmasaydı, o anlaşmazlığa düşenler hakkında çoktan hüküm verilirdi. Müşrikler Kur'an konusunda koyu bir kuşku içindedirler.

Kuşku yok ki, Rabbin onların tümüne davranışlarının karşılığını tam olarak verecektir. Hiç şüphesiz O, onların neler yaptıklarından haberdardır.

Ey Muhammed, sana emredildiği gibi dosdoğru ol; yanındaki eski sapıklıklarından tevbe edenler de öyle olsunlar. Sakın ölçüleri aşmayınız. Hiç kuşkusuz Allah bütün yaptıklarınızı görür.

Sakın zalimlere eğilim, yakınlık göstermeyiniz. Yoksa cehennemin ateşi yakalar sizi; Allah'dan başka bir dostunuz, bir dayanağınız yoktur. O zaman O'nun yardımını göremezsiniz.

Gündüzün iki ucunda ve gecenin ilk saatlerinde namaz kıl; iyi ameller kesinlikle kötülükleri giderirler. Bu hatırlatmalar öğüt alacak yetenekte olanlar için birer öğüttür.

Müşriklerin sana çektirdikleri sıkıntılara karşı sabret; çünkü Allah, iyi davranışları ödülsüz bırakmaz. (1)

Okuduğumuz bu ayetlerin hem konu, hem hava ve hem de üslup bakımından Kur'an'ın Mekke'de inen bölümünün bir parçasını oluşturdukları son derece belirgindir.

SURENİN KARAKTERİSTİK YAPISI

Bu sure tümü ile Yunus suresinden, Yunus suresi de İsra suresinden sonra indi. Bu durum, bu surenin indiği dönemin karakteristik özelliklerini belirler. Mekke döneminin bir kesitini oluşturan bu dönem, daha önce söylediğimiz gibi, İslâmın yayılma tarihinin en zorlu ve en sıkıntılı dönemidir. Bu dönemin az öncesinde Ebu Talib ile Hz. Hatice'nin ölümleri meydana geldi. Bu olaylar üzerine Mekke müşriklerinin Peyamberimize yönelik cüretkârlıkları ivme kazanarak Ebu Talib'in sağlığında tasavvur edilemeyecek boyutlara ulaştı. Özellikle Miraç olayı bu cüretkârlığı, azgınlık derecesine vardırdı. Çünkü bu olay, inanılması zor bir sürpriz olarak karşılandı, müşriklerce alay konusu edildi, daha önce müslüman olmuş bazı kimseler bu olayın yolaçtığı çalkantılar yüzünden yeni dinlerini bıraktılar. Üstelik Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- Kureyşli müşriklerin şahsına ve çağrısına yönelik cüretkârlıklarının doruğa ulaştığı bu dönemde eşi Hz. Hatice'nin sıcak desteğinden yoksun kalmıştı; kendisine ve çağrısına karşı açılan savaş en zorlu ve en acımasız aşamaya ermiş, İslâma çağrı hareketi durmuştu. Öyle ki, ne Mekke'de ve ne de çevresinde artık tek kimse bile İslâma girmiyordu. Bu acı dönem Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- ve yanındaki bir avuç müslümanın çevresindeki kuşatma çemberini kırarak gelişme yollarını açan birinci ve ikinci "Akabe biatları" olaylarının arefesinde yaşanmıştı.

(1) Hud Suresi 110-115

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tarihçi İbn-i İshak bu konuda diyor ki; "...Sonra Huveylid'in kızı Hz. Hatice ile Ebu Talib aynı yıl içinde öldüler. Böylece Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- üstüste gelen iki musibetle karşılaşmış oldu. Çünkü Hz. Hatice, Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- sadık bir yardımcısı idi, her derdini ona açar, her acısını onunla paylaşırdı. Amcası Ebu Talib ise, İslâmı yayma faaliyetlerinde O'nun sağ kolu ve himayecisi idi; kabilesine karşı O'nun güvenilir koruyucusu ve destekçisi idi. Bu ölümler, Medine'ye göçetme olayından üç yıl önce meydana gelmişlerdi. Ebu Talib ölünce, Kureyşliler, Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- öyle eziyetler yapma fırsatını bulabildiler ki, onun sağlığında bunlara girişmeyi akıllarının ucundan bile geçiremezlerdi. Öyle ki, bir defasında Kureyşli bir serseri, Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- yolunu keserek başına toprak dökmüştü...

İbn-i İshak bu olaya ilişkin sözlerine şöyle devam ediyor; "Hışam b. Urve'nin, babası Urve b. Zübeyr'e dayanarak bana verdiği bilgiye göre sözünü ettiğimiz Kureyşli serseri, Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- başına toprak saçınca, Resulullah bu durumda, yani saçı-başı toprağa bulaşmış vaziyette evine gitti. Kızlarından biri kendisini karşıladı ve başındaki toprakları temizlemeye koyuldu, bu arada hüngür hüngür ağlıyordu. Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- bir yandan kızına sürekli olarak "Ağlama kızım, senin babanın koruyucusu Allah'dır" derken, kızına yönelik bu teselli cümleleri arasında "Ebu Talib ölünceye kadar Kureyşli müşrikler bana hiçbir kötülük yapmamışlardı" diyordu.

Öte yandan tarihçi Mukrizi "İmta-ul Esma" adlı eserinde aynı konuda şunları söylüyor; "Hz. Hatice ile Ebu Talib'in ölümleri, Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- son derece ağır gelen musibetler oldu. Bu yüzden O, bu yılı 'yas yılı' diya adlandırdı ve 'Ebu Talib ölünceye kadar Kureyşli müşrikler bana hiçbir kötülük yapamamışlardı' dedi. Çünkü gerek kabile içinde, gerekse amcaları arasında O'nu Ebu Talib gibi koruyacak, savunacak başka biri kalmamıştı."

İşte önce Yunus suresi, arkasından da Hud suresi bu dönemde inmişlerdi. Daha önce de sırası ile Furkan ve İsra sureleri inmişti. Bu dört surenin hepsi bu acı dönemin ortak damgasını taşırlar, Kureyşli müşriklerin meydan okumalarının ve saldırılarının ulaştığı boyutları anlatırlar. (2)

Bu zorlu dönemin izleri, havası ve gölgesi, surenin atmosferinde, konularında ve satır aralarında açıkça görülür. Özellikle Peygamberimizi ve yakınlarını gerçeğe sımsıkı sarılmaya teşvik eden, cahiliye toplumu ortasında ruhuna yalnızlık, sıkıntı ve kimsesizlik duyguları aşılayıcı terslikler karşısında Resulullah'ı teselli eden ayetler, bu dönemin kederli havasını daha güçlü biçimde yansıtır.

(2) Bu bilgi için 5. cilt'in 559-563. sayfalarına bkz.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ALLAH'IN BİRLİĞİ

Bu dönemin karakteristik yapısı ve bu yapının kaçınılmaz yansımaları, surede bazı ana çizgiler halinde karşımıza çıkar. Aşağıda bu ana çizgilerin başlıcalarına değinmek istiyoruz.

1- Bu karakteristik çizgilerin birincisi şudur: Bu surede "İslâm inancı" akımının tüm insanlık tarihi içindeki gelişme serüveni gözönüne seriliyor. Bu serüven Hz. Nuh döneminden başlatılarak Peygamberimizin döneminde noktalanıyor ve bu akımın şu değişmez temel gerçeklere dayandığı vurgulanıyor: Tek Allah'a inanmak, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamak; kulluğu tümü ile bu tek Allah'a sunmak, O'na hiçbir rakip yakıştırmamak. Bu inancın ve bu kulluğun ilkelerini sırf insanlık tarihi boyunca gönderilen peygamberlerden öğrenmek. Bunların yanısıra şu önemli ilkeyi de benimsemek gerekir: Dünya hayatı bir ödül ve ceza yurdu değil, bir sınav alanıdır; ödüller ve cezalar ahirette verilecektir. Yüce Allah, doğru ya da eğri yolu serbestçe tercih edebilsinler diye insanlara vermiş olduğu "seçim özgürlüğü" bu sınavın temel gerekçesini oluşturur.

Nitekim bu surenin ilk ayetine göre Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- insanlığa doğru yolu tanıtma görevini yerine getirmek üzere gönderilirken yanında **"...Her işi yerinde ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından muhkem, uyumlu cümleler ile örülen, sonra ayrıntılı biçimde açıklanan ayetlerden oluşmuş bir kitap"** getirmiştir. (3)

Bu kitabın temel içeriği ise surenin daha sonraki ayetlerinde bize şöyle tanıtılıyor:

(İçeriğinin özü şudur): Allah'dan başkasına kulluk sunmayınız. Ben, O'nun size gönderdiği bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim.

Rabbinizden af dileyiniz, pişmanlık duygusu içinde O'na yöneliniz ki, belirli bir sürenin sonuna kadar sizi mutlu yaşatsın ve her erdemli kişiye erdemli davranışlarının ödülünü versin. Eğer O'na sırt dönerseniz, sizin hesabınıza "büyük gün"ün azabından korkarım.

Dönüş yeriniz Allah'ın huzurudur. O'nun gücü her şeye yeter. (4)

Fakat bu çağrı, insanlık tarihinde daha önce eşi benzeri görülmemiş, türedi ve yapmacık bir çağrı değildir. Tersine aynı çağrıyı daha önce Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih, Hz. Şuayb, Hz. Musa ve diğer tüm peygamberler. -Allah'ın selâmı üzerlerine olsun- de dile getirmişlerdir. Surenin bu gerçeği vurgulayan ayetlerini birlikte okuyalım:

Nuh'u soydaşlarına peygamber olarak gönderdik, onlara dedi ki; "Ben sizin için açık bir uyarıcıyım."

"Sırf Allah'a kulluk sununuz. Yoksa sizin hesabınıza acıklı bir günün azabından korkarım." (5)

(3) Hud Suresi 1 (4) Hud Suresi 2-4 (5) Hud Suresi 25-26

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Adoğulları'na da kardeşleri Hud'u peygamber olarak gönderdik. Hud dedi ki; "Ey soydaşlarım, sadece Allah'a kulluk sununuz, O'ndan başka ilahınız yoktur. Başka ilahlara taptığınız için sizler birer iftiracısınız, uydurmaların peşinden gidiyorsunuz."

"Ey soydaşlarım, bu uyarı çabalarıma karşılık sizden herhangi bir ücret istemiyorum. Benim ücretimi, beni yoktan vareden Allah verecektir. Acaba aklınızı başınıza toplamayacak mısınız?"

"Soydaşlarım, Rabbinizden af dileyiniz, arkasından O'na yöneliniz ki, size gökten bol yağmur göndersin, gücünüze güç katsın, suç işlemekte ısrar ederek çağrıma sırt çevirmeyiniz." (6)

Semudoğullarına da kardeşleri Salih'i peygamber olarak gönderdik. Salih dedi ki; "Soydaşlarım, sadece Allah'a kulluk sununuz, O'ndan başka ilahınız yoktur. Sizi topraktan yaratan ve yeryüzüne yerleştirerek burayı kalkındırmakla görevlendiren O'dur. O'ndan af dileyiniz, O'na yöneliniz. Çünkü Allah, kullarına yakındır ve dileklerin kabul edicisidir. " (7)

Medyenoğulları'na da kardeşleri Şuayb'ı gönderdik. Şuayb dedi ki; "Ey soydaşlarım, sadece Allah'a kulluk sununuz, O'ndan başka ilahınız yoktur."

Bir şey ölçer ya da tartarken eksik ölçüp tartmayınız. Bolluk içinde olduğunuzu görüyorum, ama sizin hesabınıza kıyamet gününün herkesi kuşatacak azabından korkuyorum."

"Ey soydaşlarım, bir şey ölçer ya da tartarken adalete uyarak ölçüyü ve tartıyı tam tutunuz. Halkın mallarına düşük değer biçmeyiniz. Yeryüzünde kargaşa çıkarıp dirliği bozmayınız."

"Eğer mü'min kimseler iseniz, Allah'ın size bıraktığı pay, hakkınızda daha hayırlıdır. Ben sizi gözetlemekle görevli değilim." (8)

Görülüyor ki, bütün peygamberler aynı sözleri söylemişler, aynı değişmez çağrıyı seslendirmişlerdir.

2- Bu karakteristik çizgilerin ikincisi peygamberlerin bu uzun tarih boyunca sergiledikleri ortak tutuma ilişkindir. Bütün peygamberler bu değişmez çağrılarını dile getirdiklerinde, dönemlerinde yaşayan insanların direnişi ile, sırt dönmeleri ile, yalanlamaları ile, alayları ile, hafife almaları ile, tehditleri ile ve işkenceleri ile karşılaşmışlar, fakat gördükleri bütün bu olumsuz tepkilere rağmen sabretmişler, duyurmakla görevli oldukları gerçeğin kesinliğinden asla kuşkuya düşmemişlerdir. Bunun yanısıra yüce Allah'ın günün birinde mutlaka imdatlarına yetişecek olan yardımına hep güvenmişlerdir. Nitekim Peygamberlerin yüce ve güçlü koruyucuları olan Allah'a besledikleri bu sarsılmaz güven boşa çıkmamış, işin sonunda hem dünyada ve hem de ahirette ilahi gerçeklerin yalanlayıcıları mahvolurken, mü'minler kurtuluşa ermişler, böylece peygamberlerin yüce Allah'a ilişkin umutları ve beklentileri pratikte doğrulanmıştır.

(6) Hud Suresi 50-52 (7) Hud Suresi 61 (8) Hud Suresi 84-86

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahtey.org

Meselâ surenin Nuh kıssasını anlatan bölümünde şu tablo ile karşılaşıyoruz:

Soydaşlarının ileri gelen kâfirleri O'na dediler ki; "Biz senin sadece bizim gibi bir insan olduğunu görüyoruz. Sana uyanların da aramızdaki ilkel düşünceli, ayak takımı olduğunu görüyoruz. Sizin bize karşı herhangi bir üstünlük taşıdığınız görüşünde değiliz. Tersine sizlerin yalan söylediğiniz kanısındayız."

Nuh dedi ki; "Ey soydaşlarım, baksanıza, eğer ben Rabbimden gelen açık belgeye dayanıyorsam, O bana kendi katından bir rahmet verdi ise de siz bunu görmekten yoksun bırakıldı iseniz, istemediğiniz halde sizi bu açık belgeyi ve bu rahmeti kabul etmeye mi zorlayacağız?"

"Ey soydaşlarım, bu uyarı çabalarıma karşılık sizden maddi bir karşılık istemiyorum, benim ücretimi verecek olan Allah'dır, mü'minleri yanımdan kovacak değilim, çünkü onlar Rabblerine kavuşacaklardır. Fakat gerçeklerden habersiz bir toplum olduğunuzu görüyorum."

"Ey soydaşlarım, eğer o mü'minleri yanımdan kovacak olursam, Allah'a karşı beni kim savunabilir? Bunu hiç düşünmüyor musunuz?"

"Size 'Allah'ın hazineleri benim elimin altındadır' demiyorum, gayb alemini de bilemem, 'Ben bir meleğim' de demiyorum. Sizin gözlerinize hor görünen kimselere Allah'ın hiçbir hayır vermediğini de söyleyemem, kalplerinde neler olduğunu herkesten iyi bilen Allah'dır. Yoksa zalimlerden biri olurum."

Soydaşları dediler ki; "Bizimle tartıştın, üstelik bu tartışmayı çok uzattın, eğer söylediklerin doğru ise, ileride karşımıza çıkacak diye bizi korkuttuğun azabı başımıza getir de görelim."

Nuh dedi ki; "O azabı eğer dilerse yalnız Allah başınıza getirebilir. Siz O'nun yapacaklarına engel olamazsınız." (9)

Nitekim bu tablonun arkasından "Tufan sahnesi" yani Hz. Nuh'u yalanlayanların mahvolma ve O'na inananların kurtuluş sahnesini anlatan ayetler geliyor.

Hud kıssasını anlatan ayetlerde de şu tablo karşımıza çıkıyor:

Soydaşları dediler ki; "Ey Hud, bize somut bir mucize getirmiş değilsin. Sırf öyle diyorsun diye ilahlarımızı bırakmayız, sana kesinlikle inanmıyoruz."

"Sana söyleyeceğimiz tek söz şudur: Seni ilahlarımızdan biri çarpmış olmalı." Hud dedi ki; "Ben Allah'ı şahit tutuyorum, ayrıca siz de şahit olunuz ki, ben O'na koştuğunuz ortaklardan uzağım."

"Siz ve Allah dışında O'na ortak koştuğunuz ilahlar hep birlikte bana istediğiniz tuzağı kurunuz, sonra da bana hiç mühlet vermeyiniz."

"Ben, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a dayandım. Hiçbir canlı yoktur ki, perçemi O'nun avucu içinde olmasın. Hiç kuşkusuz benim Rabbim, doğru

(9) Hud Suresi 27-33

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yoldadır."

"Eğer benim çağrıma sırt dönecek olursanız, ben size gönderilen mesajı duyurdum. Rabbim, sizin yerinize başka bir toplum getirir. Siz O'na hiçbir zarar dokunduramazsınız. Hiç kuşkusuz, her şey Rabbimin gözetimi ve denetimi altındadır.

Bu tablonun hemen arkasından Hz. Hud'u yalanlayanların acı sonunun yanısıra, O'na inananların kurtuluşunu anlatan ayetler geliyor. Okuyalım:

Azaba ilişkin emrimiz geldiğinde Hud'u ve beraberindeki mü'minleri, rahmetimizin sonucu olarak kurtardık; onları ağır azaptan koruduk.

İşte sana Adoğulları; onlar Rabblerinin ayetlerini yalanladılar, O'nun peygamberine karşı geldiler ve ne kadar küstah zorba varsa, hepsinin emirlerine uydular.

Gerek bu dünyada, gerek kıyamet gününde Allah'ın lanetine uğradılar. Haberiniz olsun, Adoğulları Rabblerini inkâr ettiler. Hey, kahrolsun Hud'un soydaşları olan Adoğulları. (10)

Surenin Salih kıssasını anlatan bölümünde de karşımıza şu tablo çıkarılıyor:

Soydaşları dediler ki; **"Ya Salih, bundan önce sen kendisine umut bağladığımız bir kişi idin. Şimdi bize atalarımızın taptıkları ilahları tapmayı mı yasaklıyorsun? Bizi benimsemeye çağırdığın ilkeler konusunda koyu bir kuşku içindeyiz."**

"Ey soydaşlarım, baksanıza, eğer ben Rabbimden gelen açık bir belgeye dayanıyorsam, O bana kendi katından bir rahmet bağışladı ise, emrine karşı geldiğim taktirde beni O'ndan kim kurtaracak. Sizin bana zararımı arttırmaktan başka hiçbir katkınız olamaz." (11)

Bunları izleyen ayetlerde Salih'in soydaşlarının kutsal devenin bacaklarını keserek yere yıktıkları ve peygamberlerinin mesajlarını yalanladıkları anlatılıyor. Arkasından inananların mutlu ve yalanlayanların acıklı akibetleri ile karşılaşıyoruz:

Azaba ilişkin emrimiz geldiğinde Salih ile beraberindeki mü'minleri helâk olmaktan ve o günkü onur kırıcı perişanlıktan, rahmetimizin sonucu olarak kurtardık. Hiç şüphesiz senin Rabbin güçlüdür, üstün iradelidir.

O zalimleri müthiş bir gürültü yakaladı da evlerinde, oldukları yerde yığılıp kalıverdiler.

Sanki az önce o evlerde yaşayanlar onlar değildi. Haberiniz olsun ki, Semudoğulları Rabblerini inkâr ettiler. Hey, kahrolsun Semudoğulları! (12)

Surenin Şuayb kıssasına ilişkin bölümünde de gözlerimiz önünde şu tablo canlandırılıyor:

(10) Hud Suresi 53-60 (11) Hud Suresi 62-63 (12) Hud Suresi 66-68

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahley.org

Soydaşları dedi ki; "Ey Şuayb, atalarımızın taptıkları ilahlara tapmayı bırakmamızı ve mallarımız konusunda dilediğimiz tasarrufları yapmaktan kaçınmamızı emreden, empoze eden faktör şu kıldığın namaz mıdır? Aslında sen yumuşak huylu, uslu ve aklı başında bir adamsın."

Şuayb dedi ki; "Soydaşlarım, baksanıza ya ben Rabbimden gelen açık bir belgeye dayanıyorsam ve O bana kendi rahmetinin sonucu olarak temiz bir geçim kaynağı vermiş ise? Yasakladığım hareketleri kendim yaparak size ters düşmek istemiyorum. Tek isteğim gücümün yettiği oranda bozuklukları düzeltmektir. Başarım Allah'ın yardımına bağlıdır. Yalnız O'na dayanıyor ve sadece O'na yöneliyorum."

"Soydaşlarım, içinizdeki bana ters düşme, zıt çıkma tutkusu, Nuh'un, Hud'un ya da Salih'in soydaşlarının başına gelen felâketler gibi bu felâketin sizin de başınıza gelmesine sakın yolaçmasın."

"Soydaşlarım, Rabbinizden af dileyiniz, sonra O'na yöneliniz. Hiç şüphesiz Rabbim kullarına karşı merhametlidir, sevecendir."

Medyenoğulları dediler ki; "Ey Şuayb, söylediklerinin çoğundan hiçbir şey anlamıyoruz. Seni aramızda güçsüz görüyoruz. Eğer aşiretin olmasaydı, seni taşa tutarak öldürürdük. Sen bizim gözümüzde saygın ve dokunulmaz bir kişi değilsin."

"Ey soydaşlarım, aşiretim sizin gözünüzde Allah'dan daha mı üstün, daha mı önemlidir ki; O'na sırt döndünüz, O'nu yabana attınız? Hiç kuşkusuz, yaptığınız her hareket Rabbimin bilgisinin kapsamı içindedir."

"Soydaşlarım, siz bildiğiniz gibi hareket ediniz, ben de bildiğim gibi hareket edeyim. Hangimizin perişan edici bir azaba uğrayacağını, hangimizin yalancı olduğunu yakında göreceksiniz. Bekleyiniz; ben de sizinle birlikte bekliyorum."

Bu ayetlerin hemen arkasından gerek inananlara ve gerekse yalanlayanlara ilişkin somut tablo ile karşılaşıyoruz:

Azaba ilişkin emrimiz geldiğinde Şuayb ile beraberindeki mü'minleri, rahmetimizin sonucu olarak, kurtardık. O zalimler müthiş bir gürültüye tutuldular da evlerinde oldukları yerde yığılıp kalıverdiler.

Şanki az önce o evlerde yaşayanlar onlar değildi. Hey, Semudoğulları nasıl kahroldularsa, Medyenoğulları da öyle kahrolsunlar. (13)

Bu karakteristik çizgilerin üçüncüsü de bu kıssalar, bu peygamber hikâyelerine ilişkin değerlendirme cümleleri, yorum bölümleridir. Bu değerlendirme cümlelerinde Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- işlenen hikâyenin ana düşüncesi anlatılıyor. Daha önce görev üstlenmiş olan peygamber kardeşlerinin başlarına gelen musibetlerde, teselli payı araması telkin ediliyor. Yüce Allah'ın eski peygamberlere yönelik koruyuculuğunun ve desteğinin kendisi için

(13) Hud Suresi 87 95

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

de geçerli olduğu vurgulanıyor. Daha önceki peygamberler ilahi mesajı yalanlayan soydaşları ile aralarına nasıl mesafe koymuşlarsa kendisinin de aynı ortak yolu izleyerek duyurduğu ilahi mesajı yalanlayan hemşehrileri ile arasına mesafe koymasını, kesin bir ilişkisizlik çizgisi çekmesini öneriyor. Bütün bunların yanısıra bu değerlendirme cümlelerinde anlatılan kıssaların O'nun vahye ve peygamberliğe ilişkin davasının doğruluğunu gösteren kanıtlar olduğu da vurgulanıyor.

Meselâ Nuh kıssasını anlatan bölümün sonunda şu değerlendirme cümleleri ile karşılaşıyoruz:

Ey Muhammed, bu anlatılanlar sana vahiy yolu ile bildirdiğimiz gaybe ilişkin haberlerdir. Bundan önce ne sen ve ne de soydaşların bu olayları bilmiyordunuz. Müşriklerin olumsuz tepkilerine karşı sabret; sonuç, kötülüklerden sakınanlarındır. (14)

Öte yandan surede işlenen tüm kıssaların sonunda, surenin bitimine kadar uzayan şu uzun değerlendirme bölümü ile yüzyüze geliyoruz:

Ya Muhammed, sana anlattığımız bu olaylar, bazı şehirlerin hikâyeleridir. Bu şehirlerin kimisi hala duruyor, kimisi de biçilmiş ekin tarlasına dönüşmüştür.

O şehirlerin halklarına biz zulmetmedik, tersine onlar kendilerine zalimlik ettiler. Allah'ın azaba ilişkin emri geldiğinde Allah dışında imdada çağırdıkları düzmece ilahları, hiçbir dertlerine deva olmadılar, yıkımlarını arttırmaktan başka hiçbir işlerine yaramadılar.

İşte Rabbin, zalim halkların şehirlerinin yakasından tutunca böyle tutar. Hiç kuşkusuz O'nun yakaya yapışması pek sert ve acıklıdır. (15)

Musa'ya da kitap verdik, fakat bu kitap (Tevrat) hakkında insanlar görüş ayrılığına düştüler. Eğer Rabbinin daha önce verilmiş kesin hükmü olmasaydı, o anlaşmazlığa düşenler hakkında çoktan hüküm verilirdi. Müşrikler Kur'an konusunda koyu bir kuşku içindedirler.

Kuşku yok ki, Rabbin onların tümüne davranışlarının karşılığını tam olarak verecektir. Hiç şüphesiz onların neler yaptıklarından haberdardır.

Ey Muhammed, sana emredildiği gibi dosdoğru ol; yanındaki eski sapıklıklarından tevbe edenler de öyle olsunlar. Sakın ölçüleri aşmayınız. Hiç kuşkusuz Allah bütün yaptıklarınızı görür.

Sakın zalimlere eğilim, yakınlık göstermeyiniz. Yoksa cehennemin ateşi yakalar sizi; Allah'dan başka bir dostunuz, bir dayanağınız yoktur. O zaman O'nun yardımını göremezsiniz.

Gündüzün iki ucunda ve gecenin ilk saatlerinde namaz kıl, iyi ameller kesinlikle kötülükleri giderirler. Bu hatırlatmalar öğüt alacak yetenekte olanlar için birer öğüttür.

(14) Hud Suresi 49 (15) Hud Suresi 100-102

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Müşriklerin sana seçtirdikleri sıkıntılara karşı sabret; Çünkü Allah iyi davranışlıları ödülsüz bırakmaz. (16)

Sana anlattığımız, önceki peygamberlerin hayatlarına ilişkin her olay gönlünü ferahlatmayı ve azmini pekiştirmeyi amaçlıyor. Bu hikâyeler sana gerçeği ilettikleri gibi mü'minler için de öğüt ve hatırlatma niteliğindedirler.

İnanmayanlara de ki; "Siz de bildiğiniz gibi hareket ediniz, biz de bildiğimiz gibi hareket edelim."

Bekleyiniz bakalım, biz de bekliyoruz."

Göklere ve yere ilişkin bilinmezliklerin (gaybın) bilgisi Allah'ın tekelindedir. Her işin kesin çözüm mercii O'dur. Öyleyse sırf O'na kulluk sun, yalnız O'na dayan; Rabbin onların neler yaptıklarından habersiz değildir. (17)

İşte Kur'an'ın yönlendirme fonksiyonunun harekete dönük yönü bu şekilde gözlerimizin önüne seriliyor. Böylece Kur'an'ın İslâm çağrısının, islâmi harekete ilişkin her aşamadaki pratik şartları, o şartlara denk düşen yönlendirmeler ile karşıladığını görürüz. Kur'an'da anlatılan kıssalar, peygamber hikâyeleri de aynı fonksiyonu yerine getirirler. Bu hikâyeler, cahiliyeye karşı verilen savaşın, bu karşıt zihniyete yönelik hareketin değişik aşamalarına ilişkin gereklerini canlı, somut ve aktif bir yaklaşımla karşılamaktadırlar. Sözkonusu hikâyelerin bu alandaki fonksiyonları, içinde yeraldıkları surelerin diğer bölümlerinin fonksiyonları gibidir. Bunların yanısıra bu hikâyelerin, içinde yeraldıkları surenin akışı ile, atmosferi ile, ana konusu ile uyumlu olduklarını, o surenin amaçlarını paylaştıklarını, yine o surenin direktiflerini, hükümlerini, mesajlarını ve açıklamalarını pratik olayların dili ile doğruladıklarını görürüz.

SURENİN GENEL HAVASI

"Fi Zılâl" adını taşıyan bu tefsirde, son olarak Mekke'de inen, Kur'an'ın iniş sırasına göre arka arkaya gelmeseler de, Kur'an surelerinin dizilişinde ardarda gelen En'am ve A'raf surelerini incelemiştik. Bu iki sureden sonra atmosferleri, yapıları, tabiatları ve konuları ile Medine'de inen Kur'an'ın kendisine has özelliğini taşıyan Enfal ve Tevbe sureleri gelmiştir. Şimdi ise, tekrar Mekke'de inen Kur'an'ın havasına giriyoruz. Önümüzde hem Kur'an'daki dizilişleri, hem de iniş sıraları itibarı ile ardarda gelen Yunus ve Hud sureleri var... İlginçtir ki, bu iki sure ile önceki iki sure arasında gerçekten hayret edilecek derecede büyük bir benzerlik vardır. Hem konularında, hem bu konuların sunuluş metodunda hayret edilecek bir benzerlik bulunmaktadır! En'am suresi bizzat inanç sistemi gerçeğini ele alıyor ve bu inanç sistemi ile cahiliyeye karşı koyuyordu. Bu cahiliyeyi hem inanç sistemi ve bilinç olarak, hem de ibadet ve uygulama olarak çürütüyordu. Bunun yanında A'raf suresi, bu inanç sisteminin yeryüzünde meydana getirdiği hareketi ele alıyor. Ve bu hareketin tarih boyunca cahiliyeye karşı nasıl bir mücadele yürüttüğünü inceliyordu. Şimdi biz, Yunus ve Hud surelerini burada ele alırken, konu ve sunuş metodunda büyük çapta ben-

(16) Hud Suresi 110-115 (17) Hud Suresi 120-123

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

zerlikler olduğunu görüyoruz... Şu kadar var ki, En'am suresi etki ve tesir yönünden Yunus suresinden daha parlak bir özelliğe sahiptir. Beri yanda Yunus suresi daha yumuşak bir tesir tonuna, yavaş çarpan bir nabza, daha sakin bir anlatım üslubuna sahiptir... Hud suresi ise, konu, sunuş, tesir gücü ve nabzı ile A'raf suresine gerçekten benzemektedir. Bu ana hatlardaki benzerlikten ve farklılıklardan sonra, her sure yine kendisine has özellikleri ve ayırıcı boyutları ile özel kimliğini muhafaza etmektedir."

Şimdi bu özet nitelikli tesbitimizin ayrıntılarına girelim:

Yunus suresi ele aldığı kıssaları özet halinde sunuyor. Meselâ Nuh kıssasına ve O'nun arkasından gelen peygamberlerin hikâyelerine kısaca değiniyor. Musa ile ilgili kıssayı biraz daha ayrıntılı biçimde anlatıyor. Yunus kıssasına da işaret etmekle yetiniyor. Fakat bütün bu hikâyeler Yunus suresinin açıklamayı amaçladığı inanca ilişkin gerçekleri doğrulamak için birer örnek, birer somut tanık olarak kullanılıyor.

Hud suresinde ise, peygamberlere ilişkin hikâyeler surenin omurgasını oluşturur. Gerçi bu surede de peygamber hikâyeleri, surenin vurgulamayı amaç edindiği inanç sistemine ilişkin gerçekleri doğrulayıcı birer örnek, birer somut tanık olarak anlatılır ama "ilahi inanç sistemi hareketi"nin tüm insanlık tarihi içindeki gelişimini gözden geçirmenin bu surede ana amaç olarak seçildiği açık bir şekilde görülür.

Bundan dolayı Hud suresinin şu üç belli-başlı bölümden oluştuğunu görüyoruz:

1- Birinci bölüm, surenin başlarında dile getirilen inanç sistemine ilişkin gerçekleri içerir. Surenin bütünü için bu bölüm sınırlı bir yer tutar.

2- İkinci bölüm, bu gerçeklerin insanlık tarihi içindeki harekete dönük gelişimini inceler. Bu bölüm, surenin çoğunluğunu oluşturur.

3- Üçüncü bölüm ise, bu gerçeklerin tarih içindeki gelişim serüveninin değerlendirmesini, yorumunu içerir ki, bu bölüm de surenin bütünü içinde kısıtlı bir yer tutar.

Şurası da açık bir gerçektir ki, surenin bu bölümleri tümü ile uyumlu ve koordineli bir biçimde surenin vurgulamayı amaçladığı, inanç sistemine ilişkin temel gerçekleri anlatırlar. Her bölüm bu gerçekleri anlatma fonksiyonunu, karakteristik yapısı, üslubu ve kendine özgü yaklaşım tarzı uyarınca yerine getirir. Yani bölümden bölüme geçilirken anlatım tarzı "açıklama"dan 'hikâye etmeye" ve "hikâye etme"den "direktif verme"ye varan değişiklikler sergiler.

Bu surenin zihinlerimize işlemeyi amaçladığı temel gerçekler ise şunlardır:

1- Gerek Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- gerekse daha önce öbür peygamberlerin getirip sundukları mesaj, yüce Allah tarafından vahiy yolu ile bildirilmiş tek bir gerçektir ki, bu gerçeğin ilkelerini şöyle ifade edebiliriz: Tek Allah'a inanmak, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamak, bu inanç sistemi-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahtey.org

nin prensiplerini sadece peygamberlerden öğrenmek ve insanlar ile kurulacak ilişkinin sınırlarını bu temel gerçek karşısında takındıkları tutumlara göre çizmek.

Meselâ surenin başında Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- benimsemeye çağırdığı gerçekle ilgili olarak şu ayetler karşımıza çıkar:

Elif, Lâm, Ra. Bu Kur'an, her işi yerinde ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından muhkem, uyumlu cümlelerle örülen, sonra ayrıntılı biçimde açıklanan ayetlerden oluşmuş bir kitaptır.

(İçeriğinin özü şudur): Allah'dan başkasına kulluk sunmayınız. Ben, O'nun size gönderdiği bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim. (18)

Yoksa onlar "Muhammed, bu Kur'an'ı kendi uydurdu" mu diyorlar. Onlara de ki, "Öyleyse Kur'an'ın surelerine benzeyen on sure de siz uydurun bakalım. Eğer söylediğiniz doğru ise, bu konuda Allah dışında yardıma çağırabileceklerinizi de yardıma çağırın."

Eğer bu çağrına karşılık vermezlerse anlayınız ki, bu Kur'an Allah'ın bilgisi altında indirilmiştir ve O'ndan başka ilah yoktur. Nasıl, artık müslüman oldunuz mu? (19)

Peygamberlerin hikâyeleri anlatılırken, insanlara yönelttikleri çağrının özü ve soydaşları ile aileleri arasındaki ilişki çizgisini inanç esasına göre belirlemeleri konusunda şu ayetleri okuyoruz:

Nuh'u soydaşlarına peygamber olarak gönderdik, onlara dedi ki; "Ben sizin için açık bir uyarıcıyım."

Sırf Allah'a kulluk ediniz. Yoksa sizin hesabınıza acıklı bir günün azabından korkarım." (20)

Nuh dedi ki; "Ey soydaşlarım, baksanıza, eğer ben Rabbimden gelen açık belgeye dayanıyorsam, O bana kendi katından bir rahmet verdi ise de siz bunu görmekten yoksun bırakıldı iseniz, istemediğiniz halde sizi bu açık belgeyi ve rahmeti kabul etmeye mi zorlayacağız? (21)

Nuh, Rabbine seslenerek dedi ki; "Ey Rabbim, oğlum ailemin bir bireyi idi, senin vaadin de gerçektir ve sen kesinlikle hüküm verenlerin en yerinde hüküm verenisin."

Allah dedi ki; "Ey Nuh, o oğlun senin ailenden değildi. Çünkü o kötü işler yaptı. İçyüzünü bilmediğin bir şeyi yapmamı benden isteme. Sana cahillerden olmamanı öğütlerim." (22)

Adoğullarına da kardeşleri Hud'u peygamber olarak gönderdik. Hud dedi ki; "Ey soydaşlarım, sadece Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka ilahınız yoktur. Başka ilahlara taptığınız için sizler birer iftiracısınız, uydurmaların peşinden gidiyorsunuz." (23)

(18) Hud Suresi 1-2 (19) Hud Suresi 13-14 (20) Hud Suresi 25-26 (21) Hud Suresi 28
(22) Hud Suresi 45-46 (23) Hud Suresi 50

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Semudoğullarına da kardeşleri Salih'i peygamber olarak gönderdik. Salih dedi ki; "Soydaşlarım, sadece Allah'a kulluk sununuz, O'ndan başka bir ilahınız yoktur. Sizi topraktan yaratan ve yeryüzüne yerleştirerek burayı kalkındırmakla görevlendiren O'dur. O'ndan af dileyiniz, O'na yöneliniz. Çünkü Allah, kullarına yakındır ve dileklerin kabul edicisidir. (24)

"Ey soydaşlarım, baksanıza, eğer ben Rabbimden gelen açık bir belgeye dayanıyorsam, O bana kendi katından bir rahmet bağışladı ise, emrine karşı geldiğim takdirde beni O'ndan kim kurtaracak. Sizin bana zararımı arttırmaktan başka hiçbir katkınız olamaz." (25)

Medyenoğulları'na da kardeşleri Şuayb'ı peygamber olarak gönderdik. Şuayb dedi ki; "Ey soydaşlarım, sadece Allah'a kulluk sununuz, O'ndan başka ilahınız yoktur. Bir şey ölçer ya da tartarken eksik ölçüp tartmayınız. Bolluk içinde olduğunuzu görüyorum, ama sizin hesabınıza kıyamet gününün herkesi kuşatacak azabından korkuyorum." (26)

Şuayb dedi ki; "Soydaşlarım baksanıza, ya ben Rabbimden gelen açık bir belgeye dayanıyorsam ve O bana kendi rahmetinin sonucu olarak temiz bir geçim kaynağı vermiş ise? Yasakladığım hareketleri kendim yaparak size ters düşmek istemiyorum. Tek istediğim, gücümün yettiği oranda bozuklukları düzeltmektir. Başarım Allah'ın yardımına bağlıdır. Yalnız O'na dayanıyor ve sadece O'na yöneliyorum." (27)

Peygamber hikâyelerine ilişkin yorum ve değerlendirme bölümünde ise, peygamberlerin ortak çağrısının özü ve insanlarla aralarındaki ilişkilerin çizgisini bu çağrı karşısında takındıkları tutuma göre belirlemeleri gereği hakkında şu ayetleri okuyoruz:

Sakın zalimlere eğilim, yakınlık göstermeyiniz. Yoksa cehennem ateşi yakalar sizi; Allah'dan başka bir dostunuz, bir dayanağınız yoktur. O zaman O'nun yardımını göremezsiniz. (28)

Göklere ve yere ilişkin bilinmezliklerin (gaybın) bilgisi Allah'ın tekelindedir. Her işin kesin çözüm mercii O'dur. Öyleyse sırf O'na kulluk sun, yalnız O'na dayan; Rabbin onların neler yaptıklarından habersiz değildir. (29)

Görüldüğü gibi, surenin her üç bölümü de bu ortak gerçeği anlatma amacı etrafında buluşmakta, işbirliği yapmaktadırlar.

İnsanların, yüce Allah'ın ortaksız ilahlığını benimseyebilmeleri, bu inanca bağlanabilmeleri için surenin çeşitli ayetlerinde yüce Allah'ın tanıtımına girişiliyor, onlara dünyada O'nun avucu içinde oldukları gibi kıyamet günü O'nun huzuruna dönecekleri ve son kez olarak amellerinin karşılıklarını alacakları telkin ediliyor. Surenin her üç bölümü, bu gerçeği vurgulama amacı etrafında da sözbirliği yapıyor.

(24) Hud Suresi 61 (25) Hud Suresi 63
(26) Hud Suresi 84 (27) Hud Suresi 88 (28) Hud Suresi 28 (29) Hud Suresi 123

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahley.org

İlk bölümde bu konuda şöyle buyuruluyor:

Dönüş yeriniz Allah'ın huzurudur. O'nun gücü her şeye yeter.

Haberiniz olsun ki, müşrikler kendilerine Kur'an okunurken Allah'dan gizlenmek için başkalarını göğüslerine yapıştırarak iki büklüm olurlar. Haberiniz olsun ki, Allah başlarını elbiselerinin altında sakladıklarında, gerek gizli tuttukları ve gerekse açığa vurdukları tüm duygularını bilir. Çünkü O, kalplerin özünü bilir.

Yeryüzündeki bütün canlı türlerinin beslenmelerini ve geçinmelerini sağlamak, Allah'ın garantisi altındadır. O onların barınma yerleri ile geçiş yerlerini bilir. Bütün bunlar açık bir kitapta yazılıdır.

Sizi sınavdan geçirerek, hanginizin daha iyi işler yapacağınızı belirlemek için gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur. Bu yaratılış süreci sırasında O'nun Arş'ı su üzerinde idi. Böyleyken eğer kâfirlere "Öldükten sonra dirileceksiniz" diyecek olsan "Bu iddia, apaçık bir büyüden başka bir şey değildir" diyeceklerdir.

Eğer onların azabını belirli bir sürenin sonuna ertelersek "Bu azabı bizden alıkoyan sebep nedir? derler. Haberleri olsun ki, azabımızla yüzyüze geldiklerinde başlarından savılmaz, böyle alay konusu ettikleri akibetin pençesine düşerler. (30)

Sadece dünya hayatını ve bu hayatın çekici güzelliklerini isteyenlere çalışmalarının karşılığını orada tam olarak veririz, onlar orada hiçbir ödül kısıntısına uğratılmazlar.

Ama ahirette onlar için sadece cehennem ateşi vardır, dünyada yaptıkları iyi işler boşa gider, işledikleri yararlı ameller geçersiz olur. (31)

Peygamber hikâyeleri bölümünde de yüce Allah'ı tanıtıcı bu tür ifadeler ile karşılaşırız. Okuyalım:

"Ben, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a dayandım. Hiçbir canlı yoktur ki, perçemi O'nun avucu içinde olmasın. Hiç kuşkusuz benim Rabbim, doğru yoldadır."

"Eğer benim çağrıma sırt dönecek olursanız, ben size gönderilen mesajı duyurdum. Rabbim, sizin yerinize başka bir toplum getirir.. Siz O'na hiçbir zarar dokunduramazsınız. Hiç kuşkusuz, her şey Rabbimin gözetimi ve denetimi altındadır. (32)

"Semudoğullarına da kardeşleri Salih'i peygamber olarak gönderdik. Salih dedi ki; "Soydaşlarım, sadece Allah'a kulluk sununuz, O'ndan başka bir ilahınız yoktur. Sizi topraktan yaratan ve yeryüzüne yerleştirerek burayı kalkındırmakla görevlendiren O'dur. O'ndan af dileyiniz, O'na yöneliniz. Çünkü Allah, kullarına yakındır ve dileklerin kabul edicisidir. (33)

(30) Hud Suresi 4-8 (31) Hud Suresi 15-16 (32) Hud Suresi 56-57

(33) Hud Suresi 61

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yorum ve değerlendirme bölümünde de aynı konuda şu ayetler karşımıza çıkar.

İşte Rabbin, zalim halkların şehirlerinin yakasından tutunca böyle tutar. Hiç kuşkusuz O'nun yakaya yapışması pek sert ve acıklıdır. (34)

Kuşku yok ki, Rabbin, onların tümüne davranışlarının karşılığını tam olarak verecektir. Hiç şüphesiz O, onların neler yaptıklarından haberdardır. (35)

Sözkonusu şehirlerin halkları doğru yoldayken, Rabbin oraları haksızlıkla helâk etmiş değildir.

Eğer Rabbin dileseydi, tüm insanları tek bir ümmet yapardı. Oysa insanlar sürekli görüş ve inanç ayrılığı içindedirler.

Yalnız Rabbinin merhametine mazhar olabilenler doğru yolda görüş ve inanç birliği sağlayabiliyorlar. Zaten Allah insanları bunun için yarattı. Rabbinin "Cehennemi, mutlaka insanlarla ve cinlerle dolduracağım" şeklindeki sözü çoktan kesinleşti. (36)

İşte böylece surenin her üç bölümünün de ilahlık özünü ve ahiret gerçeğini tanıtma amacı etrafında işbirliği yaptıklarını görüyoruz.

Yalnız burada dikkatlerimizden kaçmamış olması gereken bir incelik var. Yüce Allah'ı tanıtma amacı taşıyan bu ayetler, O'nun varlığını kanıtlamaya girişmiyorlar; bu ayetler, yüce Allah'ın ilahlığının evrensel düzendeki kesin geçerliğinden hareket ederek O'nun insanlığın hayatındaki ortaksız otoritesini kanıtlamak istiyorlar. Allah'ın varlığı ve evrenin yaratıcısı olduğu değildir tartışma konusu olan. Daha önceki tüm peygamberlik misyonlarının olduğu gibi son peygamberlik misyonunun karşısına çıkan tartışma konusu yüce Allah'ın Rabbliği, yani ortaksız egemenliği meselesidir. Bu surenin her üç bölümüne ilişkin ayetlerden yaptığımız seçmelerde de açıkça görüldüğü gibi mesele, ortaksız tek Allah'a inanmak, O tek Allah'a rakip koşmaksızın boyun eğmek, insanların bütün meselelerinin çözümünde O'nun otoritesine, O'nun yargısına, O'nun hukuk sistemine, O'nun buyruğuna başvurmaktır.

İNANCIN GÜÇLÜ ANLATIMI

Bu surenin amacı sözünü ettiğimiz inanç sistemine ilişkin gerçekleri vicdanlarda oluşturmak, kalplerde yerleştirmek, kişiliğin derinliklerine işlemek, bu gerçeklere kımıldatıcı ve itici bir hayat soluğu üfleyerek onları aktif ve uyarıcı güç odaklarına dönüştürmek ve bu güç etkisi ile duyguları, düşünceleri, davranışları ve tutumları değiştirmektir. Sözünü ettiğimiz gerçekleri bu biçimde ve anlatılan düzeyde oluşturabilmek amacı ile surenin birtakım duyurucu etkenler ve titreşimli mesajlar içerdiğini görürüz. Surede bu gerçekler sunulur ve ayrıntılı biçimde açıklanırken ortaya çıkan bu duygulandırıcı etkiler ile bu titreşimli mesajların insan kişiliğinin tellerini derinliğine ve coşkulu bir tempo ile titreştirdiklerini görürüz.

(34) Hud Suresi 102 (35) Hud Suresi 111 (36) Hud Suresi 119

Üyesiz PDF Kitap Arşivi https://ranzy.org

Bu surede bu amaca ilişkin olarak birçok özendirici ve sakındırıcı ifade ile karşılaşırız. Ortaksız tek Allah'a bağlanmayı öneren peygamber çağrısına olumlu karşılık verenlere dünyanın ve ahiretin hayırlı sonuçları müjdeleniyor, insanlar bu inanç sisteminin vadettiği hayırların, sosyal dirliğin ve gelişmenin peşinden koşmaya özendiriliyor.

Bunun karşısında surede sakındırma ve acı taşıyan mesajlarla da karşılaşırız. Bu mesajlarda insanlar dünya ya da ahiret yararından mahrum olmaktan sakındırılıyor; dünya ya da ahiret azabı ile tehdit ediliyor. Bu sakındırmalar ve tehditler doğru yola çağıran peygamberlere sırt dönerek zorbaların, zalimlerin, azgın diktatörlerin izlerinden gidenlere yöneltiliyor. Bu zorba tağutlar bağlılarını ahirette cehenneme sürüklerler. Sözkonusu gözü bağlılar cehenneme giden yolu, dünyadayken baştacı ettikleri o zalim önderlerinin liderliği altında yürürler. Bu, sözkonusu zalim bağlıları için başlıbaşına bir cezadır. Dünyada bu zorbaların liderliğini kabul ettikleri için, yüce Allah'a bağlanacakları yerde bu azgınların kuklaları olmayı kabul ettikleri için ahirette onların peşinde cehenneme yollanmaktadırlar. Aşağıda bu özendirici ve uyarıcı ifadelerin bazı örneklerini okuyacağız.

(İçeriğinin özü şudur): Allah'dan başkasına kulluk sunmayınız. Ben, O'nun size gönderdiği bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim.

Rabbinizden af dileyiniz, pişmanlık duygusu içinde O'na yöneliniz ki, belirli bir sürenin sonuna kadar sizi mutlu yaşatsın ve her erdemli kişiye erdemli davranışlarının ödülünü versin. Eğer O'na sırt dönerseniz, sizin hesabınıza "büyük gün"ün azabından korkarım.

Dönüş yeriniz Allah'ın huzurudur. Onun gücü her şeye yeter. [37]

Sadece dünya hayatını ve bu hayatın çekici güzelliklerini isteyenlere çalışmalarının karşılığını orada tam olarak veririz, onlar orada hiçbir ödül kısıntısına uğratılmazlar.

Ama ahirette onlar için sadece cehennem ateşi vardır, dünyada yaptıkları iyi işler boşa gider. İşledikleri yararlı ameller geçersiz olur.

Bir de Rabbinden kaynaklanan açık belgelere dayanan kimseleri düşünelim, bu belgeyi yine Allah katından gelen bir tanık izliyor, bu kimseler onun da öncesinde Musa'nın önder ve rahmet nitelikli kitabının onayı ile desteklenmişler. (Böyleleri sırf dünya hayatı peşinde koşanlarla hiç bir olurlar mı?) İşte bunlar Kur'an'a inanırlar. Onu inkâr eden sapık grupların varacakları yer, cehennem ateşidir. Sakın Kur'an hakkında kuşkuya kapılma. O Rabbinden gelen bir gerçektir. Fakat insanların çoğu buna inanmazlar.

Allah'a yalan yakıştırmalar yapanlardan daha zalim kim olabilir? Onlar Rabblerinin huzuruna çıkarıldıklarında tanıklar "Bunlar Rabbleri hakkında yalan yakıştırmalara düşmüşlerdir" derler. Haberiniz olsun ki, Allah'ın lâneti zalim-

(37) Hud Suresi 2-3

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lerin üzerinedir.

Onlar, insanları Allah yolundan alıkoyarlar. O yolu eğri göstermeye yeltenirler ve ahireti de inkâr ederler.

Bunların Allah'ın yapacaklarına engel olmaları sözkonusu değildir, Allah dışında dayanakları, destekçileri de yoktur. Azapları katlanır. Ne işitebilirler ve ne de görebilirler.

Bunlar kendilerini hüsrana düşürmüşler ve uydurdukları ilahlar, ortalık ta görünmez olmuştur.

Onlar, hiç kuşkusuz, ahirette en ağır hüsrana uğrayacak kimseler olacaklardır.

İman edip iyi ameller işleyenlere ve Allah'a gönülden saygı besleyenlere gelince onlar cennetliklerdir ve orada ebedi olarak kalacaklardır.

Bu iki grup, kör ve sağır ile görebilen ve işitebilen kimselere benzer. Hiç bu iki grubun durumu bir olur mu? Hiç ibret dersi almaz mısınız? (38)

"Soydaşlarım, Rabbinizden af dileyiniz, arkasından O'na yöneliniz ki, size gökten bol yağmur göndersin, gücünüze güç katsın, suç işlemekte ısrar ederek çağrıma sırt çevirmeyiniz." (39)

"Eğer benim çağrıma sırt dönecek olursanız, ben size gönderilen mesajı duyurdum. Rabbim, sizin yerinize başka bir toplum getirir. Siz O'na hiçbir zarar dokunduramazsınız. Hiç şüphesiz her şey Rabbimin gözetimi ve denetimi altındadır." (40)

Musa'yı da ayetlerimizle ve somut mucizeler ile peygamber olarak gönderdik.

Onu Firavun'a ve yandaşlarına gönderdik. Yandaşları Firavun'un emrine uydular. Oysa Firavun'un emri doğruya iletici değildi.

Kıyamet günü, Firavun, soydaşlarının önüne düşerek onları cehenneme götürür. Vardıkları yer ne fena bir yerdir.

Çarpıldıkları azaba ek olarak hem dünyada hem de ahirette lânete uğramışlardır. Paylarına düşen bu bağış ne fena bir bağıştır. (41)

Surede anlatılan uzun peygamber hikâyeleri bu özendirici ve sakındırıcı mesajları İslâm inancının tarih içindeki gelişiminde doğrulamakta, bu bölüme ilişkin yukarıdaki almtılarımızda görüldüğü gibi peygamberleri yalanlayanların helâk olduklarını ve mü'minlerin kurtulduklarını kanıtlamaktadırlar. Özellikle Tufan sahnesi bu kanıtlayıcı peygamber hikâyeleri arasında çarpıcı niteliği ile ön plana çıkar. Bu benzersiz evren sahnesinin anlatılışı sırasında surenin nabzı en yüksek frekanslı titreşim düzeyine ulaşır. Okuyoruz:

"Nuh'a vahiy yolu ile bildirildi ki; Daha önce inanan soydaşlarından başka inanan olmayacaktır. Onların yaptıklarından dolayı üzülme."

(38) Hud Suresi 15-24 (39) Hud Suresi 52 (40) Hud Suresi 57 (41) Hud Suresi 96-99

Ücretsiz Kitap Arşivi https://rantey.org

"Bizim gözlerimiz önünde ve vahyimiz uyarınca gemiyi yap, zalimler konusunda bana başvurma, çünkü onlar kesinlikle boğulacaklardır."

Nuh, gemiyi yapar. İleri gelen soydaşlarının yanından geçen her grubu kendisini alaya aldı. Nuh da onlara dedi ki; "Siz bizimle alay ediyorsunuz, ama şimdi siz bizimle nasıl alay ediyorsanız, ilerde biz sizinle alay edeceğiz."

Perişan edici azabın kimin başına geleceğini, kimin sürekli azaba uğrayacağını yakında öğreneceksiniz."

Nihayet emrimiz gelip tandır kaynamaya (her taraftan sular fışkırmaya) başlayınca Nuh'a "Her canlı türünün birer çiftini, boğulacağına ilişkin hükmünün kesinleştiği kimse dışındaki aile bireylerini ve mü'minleri gemiye bindir" dedik. Zaten O'na az sayıda kişi inanmıştı.

Nuh dedi ki; "Haydi gemiye bininiz. Onun sular içinde yolalması da bir yerde durması da Allah'ın adı ile gerçekleşecektir. Hiç şüphesiz Rabbim, affedicidir, merhametlidir."

Gemi, içindeki yolcularla birlikte dağ gibi dalgalar arasında akıyor, yol alıyordu. O sırada Nuh, bir kenarda duran oğluna "Yavrum, bizimle birlikte gemiye bin, kâfirler arasında kalma" diye seslendi.

Oğlu "Beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım" dedi. Nuh, ona "Bugün Allah'ın emrinden kurtaracak hiçbir güç yoktur, sadece O'nun esirgedikleri kurtulabilir" dedi. Tam bu sırada aralarına bir dalga girdi de Nuh'un oğlu boğulanların arasına katıldı.

Bir süre sonra "Ey yer, suyunu yut" ve "Ey gök, suyunu tut" dendi. Bunun üzerine sular çekildi, Allah'ın emri gerçekleşti ve gemi Cudi'ye oturdu. Bu sırada "Kahrolsun zalimler güruhu" diyen bir ses duyuldu. [42]

Surede nimet ve sıkıntı biçimindeki çeşitli ve karşıt olaylar karşısında insanın gösterdiği psikolojik reaksiyonlar tasvir ediliyor. Meselâ peygamberleri yalanlayanlar, hakettikleri ilahi gazaba çarpılmadan önceki rahat günlerinde sözkonusu ilahi azabın bir an önce gerçekleşmesini isterler. Bu aceleci isteklerinde ilahi azaba meydan okuma, onu alaya alma amacı gizlidir. Fakat sözkonusu azap gelip çatınca, bu küstah yalanlayıcıların reaksiyonu değişir. Surenin değişik ayetlerinde alaycı bir dille bir an önce gerçekleşmesini istedikleri ilahi azapla gerçekten yüzyüze gelen bu yalancı kabadayıların psikolojik reaksiyonları tasvir edilir. Olayların hayatlarını altüst etmesi, avuçları içindeki nimetleri ve mutluluğu ellerinden kaçırmaları karşısında hemen hayal kırıklığına kapılarak hayıflanmaya, yazıklanmaya koyulurlar. Fakat başlarına çöken felâket ortadan kalkar ve sahip oldukları eski nimetler ve mutluluk tekrar geri gelirse eskisi gibi yine şımarıklığa, gurura ve aldanmaya kapılırlar. Okuyoruz:

Eğer onların azabını belirli bir sürenin sonuna ertelersek "Bu azabı bizden alıkoyan sebep nedir? derler. Haberleri olsun ki, azabımızla yüzyüze geldikle-

(41) Hud Suresi 36-44

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

rinde başlarından savılmaz, böyle alay konusu ettikleri akibetin pençesine düşerler.

Eğer insanın başına gelen bir sıkıntının ardından kendisine mutluluk tattıracak olursak, kesinlikle "kötü günler artık geride kaldı" diyecektir. İnsan gerçekten kendini beğenmiş bir şımarıktır.

Yalnız sıkıntılı günlerde sabreden ve iyi ameller işleyenler, bu iki kategorinin dışındadırlar. Onları bağışlanma ve büyük ödül bekliyor. (43)

Surede yer yer kıyamet sahneleri de karşımıza çıkıyor. Bu sahnelerde kıyamet gününü asılsız sayanların, yüce Allah'ın vahiy yolu ile gönderdiği mesajları ve O'nun görevlendirdiği peygamberleri yalanlayanların O'nun karşısına dikilince ne duruma düştükleri, o gün karşılaştıkları perişanlıkları, taptıkları düzmece ilahlar ve güvendikleri aracılar tarafından nasıl yüzüstü ve desteksiz bırakıldıkları canlı çizgilerle tasvir ediliyor. Okuyalım.

Onlar, insanları Allah yolundan alıkoyarlar, O yolu eğri göstermeye yeltenirler ve ahireti de inkâr ederler.

Bunların Allah'ın yapacaklarına engel olmaları sözkonusu değildir, Allah dışında dayanakları, destekçileri de yoktur. Azapları katlanır. Ne işitebilirler ve ne de görebilirler.

Bunlar kendilerini hüsrana düşürmüşler ve uydurdukları ilahlar ortalıkta görünmez olmuştur.

Onlar, hiç kuşkusuz, ahirette en çok hüsrana uğrayacak kimseler olacaklardır. (44)

Ahiret azabından korkanlar için bu olaylardan çıkarılacak dersler vardır. o gün tüm insanların toplantı günüdür, herkes o gününün canlı tanığı olacaktır.

Biz o günü, sadece sayılı günlerin sonuna kadar erteliyoruz.

O gün geldiğinde Allah'ın izni olmadıkça hiç kimse konuşamaz. O gün kimi insanlar mutlu, kimisi ise bedbahttır.

Bedbahtların varacakları yer, cehennem ateşidir. Onların orada ahlandıkları, vahlandıkları, hırıltılı seslerle inledikleri duyulur.

Gökler ile yer durdukça, Rabbinin dileği uyarınca cehennemlikler orada sürekli kalacaklardır. Hiç kuşkusuz Rabbin neyi isterse onu yapar.

Mutluların varacakları yer ise cennettir. Gökler ile yer durdukça Rabbinin dileği uyarınca, cennetlikler kesintisiz bir bağış olarak orada sürekli kalacaklardır. (45)

Kalpleri ürperten bu etkileyici mesajlardan biri de yüce Allah'ın her yerde hazır bulunduğu, insanların kalplerinin özlerinde sakladıkları gizli duyguların farkında olduğu gerçeğidir. Surenin çeşitli yerlerinde hatırlatılan bu gerçeğe gö-

(43) Hud Suresi 8-11 (44) Hud Suresi 19-22 (45) Hud Suresi 4-6

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://sunkey.org

re insanlar, yüce Allah'ın yanıbaşlarında olduğunun, bilgisi ile her şeyi kuşattığının bilincinde değildirler, bu konuda aldanış içindedirler, yüce Allah'ın ezici iradesinin ve bütün yaratıkları bu ezici iradesinin çemberi içinde tuttuğunun farkında değildirler. Oysa sözünü ettiğimiz peygamber yalanlayıcıları da diğer yaratıklar gibi yüce Allah'ın avucu içindedirler ve hiç ummadıkları bir anda O'nun sillesini yemeye adaydırlar. Okuyoruz:

Dönüş yeriniz Allah'ın huzurudur. O'nun gücü her şeye yeter.

Haberiniz olsun ki, müşrikler kendilerine Kur'an okunurken Allah'dan gizlenmek için başlarını göğüslerine yapıştırarak iki büklüm olurlar. Haberiniz olsun ki, Allah başlarını elbiselerinin altında sakladıklarında, gerek gizli tuttukları ve gerekse açığa vurdukları tüm duygularını bilir. Çünkü O, kalplerin özünü bilir.

Yeryüzündeki bütün canlı türlerinin beslenmelerini ve geçinmelerini sağlamak, Allah'ın garantisi altındadır. O onların barınma yerleri ile geçiş yerlerini bilir. Bütün bunlar açık bir kitapta yazılıdır.

"Ben, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a dayandım. Hiçbir canlı yoktur ki, perçemi O'nun avucu içinde olmasın. Hiç şüphesiz benim Rabbim doğru yoldadır." (46)

Surenin değişik ayetlerinde karşımıza çıkan bir başka uyarıcı ve duyguları kamçılayıcı mesaj da "iman kervanı"nın tarih içindeki sürekli yolculuğuna ilişkindir. Bu ayetlerde peygamberlerin önderliğinde tarihin alacakaranlığından günümüze kadar onurlu ilerleyişini sürdüregelmiş olan bu kervanın önemli serüvenleri gözlerimizin önünde canlandırılır. Bütün bu peygamberler dönemlerinde egemen olan sapık cahiliye zihniyetinin karşısına aynı sözlerle dikilmişler; bu zihniyetin temsilcilerini aynı kesin ve ödün kabul etmez gerçekle yüzyüze getirmişlerdir. Peygamberler bu gerçeği karşılarındakilere açık açık, dobra dobra, kendilerinden emin bir ses tonu ile, güven ve rahatlık içinde mertçe haykırmışlardır.

Gözlerimizin önüne getirilen bu tarihi kesitlerin bir bölümünü daha önceki sayfalarda yeralan alıntılarda okumuştuk. Geride kalanları da ayetlerin ayrıntılı açıklamaları sırasında yeri geldikçe karşımıza çıkacaktır. Kuşku yok ki, bütün peygamberlerin tarih boyunca sergiledikleri tutum birliği, cahiliye zihniyetine karşı koyarken, savundukları gerçeğin birliği ve onların mücadelelerini anlatan ayetlerde gözlenen ifade birliği, savundukları gerçeği açıklayan sözlerde beliren kelime dizisi ortaklığı, bütün bu alanlara yansıyan birlik ve özdeşlik ayrı bir güç kaynağı, ayrı bir etkileyici faktör ve ayrı bir mesaj titreşimi olarak karşımıza çıkar.

Surenin tanıtma yazısında yaptığımız bu özet nitelikli açıklamalar yeterlidir sanıyoruz. Artık ayetlerin ayrıntılı açıklamalarına girişmenin sırası geldi. Yardımını dilediğimiz yegâne destek kaynağımız yüce Allah'dır.

(46) Hud Suresi 56

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

EVRENİN TEMEL GERÇEKLERİ

Hud suresinin okuyacağımız ilk dersi giriş bölümünü oluşturur. Arkasından peygamber hikâyeleri bölümü ile yorum ve değerlendirme bölümü yeralır. Bu derste İslâm inancının temel gerçekleri işlenmektedir. Bu temel gerçekler şunlardır: Tek Allah'a bağlanmak, hiçbir şeyi O'na ortak koşmamak. İbadet amaçlı her türlü davranışı bu tek Allah'a sunmak, bu alanda O'na hiçbir rakip tanımamak. Öldükten sonraki dirilmeye, kıyamet gününe, hesaplaşmaya, insanlar tarafından sınav yurdunda ortaya konan bütün hareketlerin, çalışma yurdu olan dünyada elde edilen bütün kazançların karşılıklarının verileceğine inanmak. Bu derste bunların yanısıra yüce Allah gerçek kavramlarla insanlara tanıtılıyor. Allah'ın gerek insan varoluşunu ve gerekse tüm evrenin varlığını etkileyen sıfatları hatırlatılıyor. "İlahlık nedir?" "Kulluk ne demektir?" sorularına cevap veriliyor. Bu cevapların insan hayatında ortaya çıkan kaçınılmaz sonuçlarına parmak basılıyor. Dünyada tartışmasız egemenlik yetkisi nasıl yüce Allah'ın tekelinde ise ahirette de bu ilkenin aynen geçerli olacağı vurgulanıyor.

Bu giriş bölümünde ayrıca peygamberlik misyonunun özünün ne olduğu ve peygamberlerin karakteristik özellikleri anlatılıyor. Bunun yanısıra surenin tanıtma yazısında belirttiğimiz gibi bu bölümde Peygamberimizi -salât ve selâm üzerine olsun- teselli eden ifadeler ile karşılaşıyoruz. Mekke döneminin bu zorlu günlerinde, İslâma çağrı faaliyetinin bu çetin aşamasında Kureyşli müşriklerin inatçılıkları, ısrarlı yalanlamaları, meydan okumaları, despotlukları karşısında Peygamberimizin yüreğine su serpiliyor. Üstelik müşriklere, yalanladıkları bu Kur'an konusunda meydan okunuyor. Kendilerine onun surelerine benzer on tane sure düzüp ortaya getirmeleri teklif ediliyor. Böylece düzmece olduğunu ileri sürdükleri Kur'an karşısında boylarının ölçüsünü almalarının yolu açılıyor. Aynı zamanda bizzat yüce Allah'ın ortaya attığı ve müşriklerin güçsüzlüklerini kanıtlayan bu meydan okuma aracılığı ile gerek Peygamberimizin ve gerekse çevresindeki bir avuçluk mü'min azınlığın kalplerine güven ve direnme gücü aşılanıyor.

Peygamberimizin ve Kur'an'ın yalanlayıcılarına yönelik bu meydan okumayı, ağır, altından kalkılmaz bir tehdit izliyor. Onları ahirette, asılsız saydıkları için, alaycı bir dille bir an önce gerçekleşmesini istedikleri azap bekliyor. Bu adamlar dünya hayatında ellerindeki ilahi nimetlerden yoksun bırakılmaya dayanamadıklarına, ahiret azabından çok daha hafif olan sınav amaçlı mahrumiyetlere katlanamadıklarına göre, bunlardan çok daha ağır olan ahiret azabına nasıl dayanacaklardır

Daha sonra bu tehdit, bir kıyamet sahnesinde somutlaştırılıyor. Bu sahnede Kur'an-ı Kerim'i yalanlayan müşrik grupların acıklı durumu canlandırılıyor. O durumdaki çaresizlikleri dile getiriliyor. Çaresiz olan sadece kendileri değildir. Bel bağladıkları dostları ve koruyucuları da onları bu acıklı azaptan kurtaramıyor. Koruyucularının bu çaresizliği ve güçsüzlüğü de vurgulanıyor. Bu çaresizliklere bir de perişanlık, mahşer kalabalığı önünde rezil edilme, azarlan-

ma ve kınanma cezaları eşlik ediyor.

Bu sahnenin karşıt tablosunda iman edip iyi ameller işleyenlerin görüntüsü karşımıza çıkar. Onları ödüller, nimetler, mutluluk ve onurlu karşılanma bekliyor. Burada Kur'an-ı Kerim'in sözlü anlatımla tasviri kaynaştıran üslubuna uygun olarak bu iki karşıt grubu aynı sahnenin ışıkları altında izliyoruz. Bu sahne şu düşündürücü soru ile noktalanıyor; **"Bu iki grup kör ve sağır ile görebilen ve işitebilen kimselere benzer. Hiç bu iki grubun durumu bir olur mu? Acaba ibret dersi almaz mısınız?"**

İNANCIN YAPI TAŞLARI

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الر ۚ كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ۝١
أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ ۚ إِنَّنِي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ ۝٢ وَأَنِ اسْتَغْفِرُوا
رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُم مَّتَاعًا حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ
ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ ۖ وَإِن تَوَلَّوْا فَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ
۝ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝٤

1- Elif, Lâm, Ra. Bu Kur'an, her işi yerinde ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından muhkem, uyumlu cümlelerle örülen, sonra ayrıntılı biçimde açıklanan ayetlerden oluşmuş bir kitaptır.

2- (İçeriğinin özü şudur): Allah'dan başkasına kulluk sunmayınız. Ben, O'nun size gönderdiği bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim.

3- Rabbinizden af dileyiniz, pişmanlık duygusu ile O'na yöneliniz ki, belirli bir sürenin sonuna kadar sizi mutlu yaşatsın ve her erdemli kişiye erdemli davranışlarının ödülünü versin. Eğer O'na sırt dönerseniz, sizin hesabınıza "büyük gün"ün azabından korkarım.

4- Dönüş yeriniz Allah'ın huzurudur. O'nun gücü her şeye yeter.

Bu ayetlerde aşağıdaki inanca ilişkin temel gerçekler bir çırpıda dile getiriliyor:

1- Vahiy ve peygamberlik gerçeği vurgulanıyor.

2- Kulluğun ortaksız, tek Allah'a sunulması gerektiği belirtiliyor.

3- Yüce Allah'ın ilettiği yola koyulanların, O'nun hayat sistemine uyanların, hem dünyada ve hem de ahirette bu olumlu tercihlerinin ödülünü alacakları ifade ediliyor.

4- Yüce Allah'ın, Peygamberimizi yalanlayanları ahirette cezaya çarptıracağı ve asi olsun, itaatkâr olsun, bütün insanların yüce Allah'ın huzuruna dönecekleri açıklanıyor.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

5- Yüce Allah'ın mutlak gücü ve sınırsız egemenliği vurgulanıyor.

"Elif, lâm, Ra" harfleri, surenin ilk ayetinin öznesini oluştururlar. **"Bu Kur'an, her işi yerinde ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından muhkem, uyumlu cümlelerle örülen sonra ayrıntılı biçimde açıklanan ayetlerden oluşmuş bir kitaptır"** cümlesi ise, bu ana cümlenin yüklemidir. Yani müşriklerin yalanladıkları Kur'an, işte bu harflerden oluşmuş bir kitaptır. Oysa onlar aynı harfleri kullanarak onun herhangi bir bölümünün benzerini meydana getirmekten acizdirler.

Bu kitabın ayetleri "muhkem" cümlelerle örülmüştür. Yani bu cümlelerin kuruluşları sağlamdır; kelimeler ile anlamları arasındaki ilişki son derece sıkıdır; bu cümlelerdeki her kelime, her ifade yerli yerindedir; her anlamı ve her direktifi özel bir amaç taşır; her iması ve her işareti belirli bir hedefle çakışıktır. Cümlelerinin yapısı uyumludur, öğeleri arasında çatışma ve çelişki yoktur; cümlelerini oluşturan kelimeler aynı düzenliliği yansıtan bir ahenk içindedirler. Sonra **"Bu ayetler ayrıntılı biçimde açıklanmışlardır."** Yani amaçlarına göre çeşitli bölümlere, çeşitli kategorilere ayrılmışlardır. Her bölüme gerektirdiği oranda yer verilmiştir.

Peki bu ayetleri "muhkem" biçimde ören, sonra da onları böylesine özenli biçimde detaylandıran kimdir? Bu işi yapan, doğrudan doğruya yüce Allah'ın kendisidir, Peygamberimizin bu düzenlemede hiçbir katkısı yoktur. Yani;

"Bu Kur'an, her işi yerinde ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından düzenlenmiştir."

Yüce Allah, bu kitabı "hikmet" ilkesine dayalı olarak "muhkem"leştirmiş; sınırsız bir "bilge"liğe dayalı olarak detaylandırmıştır. O'nun katından bu biçimi ile gelmiştir bu kitap. Yani onu Peygamberimize indirildiği biçimi ile. Hiçbir değişikliğe, hiçbir başkalaşıma uğramış değildir.

Peki, bu kitabın içeriği nedir? O'nun ayetleri inanç sistemine ilişkin temel ilkeleri, ana prensipleri anlatır bize. Bu ana ilkeleri şöyle sıralayabiliriz:

1- **"Allah'dan başkasına kulluk sunmayınız."** Bu cümlede egemenliğin, kulluğun, bağlılığın ve itaatin tek kaynağa yöneltilmesi gerektiği dile getirilir.

2- **"Ben O'nun size gönderdiği bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim."** Bu cümlede peygamberlik misyonu ve bu misyonun gereği olan "uyarıcılık" ve "müjdeleyicilik" fonksiyonları ifade edilir.

3- **"Rabbinizden af dileyiniz, pişmanlık duygusu içinde O'na yöneliniz."** Bu cümlede müşrikliği ve isyankârlığı bırakarak yüce Allah'a dönme ilkesi, Allah'ın birliği ve egemenliğinin ortaksızlığı prensibi vurgulanıyor.

4- **"...ki, belirli bir sürenin sonuna kadar sizi mutlu yaşatsın ve her erdemli kişiye erdemli davranışlarının ödülünü versin."** Ayetin bu bölümünde eğri yoldan dönerek yüce Allah'dan af dileyenlere yönelik ödül açıklanıyor.

5- **"Eğer O'na sırt dönerseniz, sizin hesabınıza büyük gün'ün azabından**

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://kitap.tc

korkarım." Bu cümlede ilahi mesaja sırt çevirenlere yönelik tehdit ifade ediliyor.

6- **"Dönüş yeriniz Allah'ın huzurudur."** Bu cümlede dünyada ve ahirette Allah'ın huzurundan başka başvurulacak veya dönülecek bir yerin olmadığı vurgulanıyor.

7- **"O'nun gücü her şeye yeter."** Bu son cümlede ise yüce Allah'ın mutlak gücü ve her şeyi kapsamına alan egemenliği dile getiriliyor.

İşte sözkonusu kitap ya da bu "Kitab"ın ayetleri bunlardır. İşte bu "Kitab"ın açıklamak üzere geldiği ve açıkladıktan sonra yapısını üzerlerine kuracağı önemli ilkeler bunlardır.

Hiçbir din bu kuralları oturtmadıkça ne yeryüzünde yer tutabilir ve ne de insanlığa dönük bir sosyal düzen kurabilir.

Meselâ egemenliği yüce Allah'ın ortaksız tekeline verme ilkesi inanç alanında, tek başına anarşi ile düzen arasındaki yolayırımıdır. Bu ilke benimsenmedikçe insanlığı saplantıların, hurafelerin, sahte egemenliklerin boyunduruğundan kurtarmak mümkün değildir. Böyle durumlarda insanlar çok sayıda sahte ilahlara, bu sahte ilahların ihtiraslarına, yüce Allah ile kul arasına giren simsarlara, ilahlığın "kendine özgü" özelliklerinin gaspedicileri olarak ortaya çıkan krallara, padişahlara, cumhurbaşkanlarına ve diktatörlere kul-köle olmaya mahkûmdurlar. Tamamı ile yüce Allah'ın kendine özgü yetkileri olan Rabblığı, egemenliği, kayıtsız-şartsız otoriteyi ve ortaksız yönlendirmeyi kendilerine yakıştıran bu sahte ilahlar ve diktatörler, insanları, sahte ve "çalınmış" otoriteleri önünde boyun eğdirirler.

Herhangi bir sosyal, politik, ekonomik, ahlaki ya da devletlerarası sistem, eğer belirgin, net ve istikrarlı bir prensipler bütünü üzerine oturmak istiyorsa, kişisel arzulara ve kötü amaçlı saptırmalara karşı varlığını garantiye almaya özen gösteriyorsa, mutlaka böylesine yalın ve böylesine net bir biçimde "Allah'ın birliği" ilkesine dayanmak, öncelikle bu ilkeyi oturtmak zorundadır.

Eğer amaç insanlığı ezilmişlikten, yılgınlıktan ve yaygın endişeden kurtararak onu yüce Allah'ın bağışı olan gerçek "onur"la donatmak ise mutlaka egemenliği, rabblığı, kayıtsız-şartsız otorite ve ortaksız yönlendiriciliği yüce Allah'ın tekeline vererek kulların hiçbir şekilde bu yetkiye ortak olmaya yeltenmemelerini teminat altına almak gerekir.

İslâm ile cahiliye arasında, hak ile zorbalık arasında tarih boyunca süregelen amansız savaşın konusu yüce Allah'ın evrenin ilahı olup olmadığıdır, yoksa yüce Allah'ın sebepler ve evrensel kanunlara egemen olup olmadığı meselesi değildir. Bu iki kutup arasındaki temel çatışma ve amansız savaş konusu, insanların rabbi kim olacak, yani insanlar üzerinde kimin yasaları egemen olacak, onların hayatına kim yön verecek, "itaat" kime yöneltilecek meselesidir.

Yeryüzünün mücrim zorbaları, azgın tağutları bu hakkı gaspederek insanlar üzerinde onu kullanagelmişler, bu gasp eylemi ile insanları yüce Allah'ın egemenliği dışına çıkararak ezmişler, onları yüce Allah'ın onurlu kulları yerine

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

kendilerinin onursuz köleleri haline getirmişlerdir. Buna karşılık tarih boyunca bütün peygamberler ve islâmi hareketler sürekli olarak bu "çalınmış" otoriteyi zorba diktatörlerden geri alıp onu tekrar asıl sahibine, yani yüce Allah'a geri vermek için mücadele etmişlerdir.

Yüce Allah'ın hiç kimseye, hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Asilerin isyanı ve azgınların azgınlığı O'nun mülkünden hiçbir şey eksiltmeyeceği gibi, itaatkârların itaatı ve ibadet edenlerin ibadeti de O'nun mülküne bir şey eklemez. Yüce Allah'ın ortaksız egemenliği altına girerek kula kulluktan kurtuldukları takdirde şeref kazanacak olanlar, onurlarını kurtarıp üstün konuma yükselecek olanlar insanların kendileridirler. Yüce Allah kullarının şerefli, onurlu ve üstün konumlu olmalarını istediği için insanlığa peygamberler göndermiştir. Amaç insanları kula kulluktan kurtarıp, Allah'ın ortaksız kulluğuna döndürmektir. Yani maksat insanların iyiliğini gerçekleştirmektir. Yoksa Allah'ın hiç kimseye ihtiyacı yoktur.

İnsanlar yüce Allah'ın ortaksız egemenliğine girmeye, O'ndan başkasının egemenlik boyunduruğunu boyunlarından çıkarmayı azmetmedikçe hayatlarında Allah'ın kendileri için dilediği onur düzeyine yükselemezler. Bu düzeye yükselebilmeleri için insan onurunu ayaklar altına düşüren kula kulluk boyunduruğunun her türlüsünden sıyrılmaları gerekir.

Yüce Allah'ın ortaksız egemenliği O'nun insanların rakipsiz Rabbi olmasında somutlaşır. Rabblık, insanların kayıtsız-şartsız egemeni olmak, onların hayatlarına yön veren yasaların ve buyrukların tek mercii olmak anlamına gelir. Yüce Allah'ın "Rabb"lığını kabul etmek, O'nun dışındaki hiç kimsenin yasalarına ve buyruklarına boyun eğmemek demektir.

İşte bu surenin ilk ayetinin açık ifadesine göre yüce Allah'ın kitabının ana konusu ve içeriğinin özü budur. Tekrarlıyoruz:

"Bu Kur'an, her işi yerinde ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından muhkem, uyumlu cümlelerle örülen, sonra ayrıntılı biçimde açıklanan ayetlerden oluşmuş bir kitaptır."

İşte kulluğun anlamı budur.Kulluğun anlamının bu demek olduğunu Kur'an-ı Kerim ile aynı dili konuşan o günün Arapları iyi biliyorlardı. Peygamberlik misyonuna inanmak, Peygamberin yerleştirmek amacı ile geldiği bu ilkeleri onaylamanın temel şartıdır. Bu ilkelerin, bu Kur'an'ın yüce Allah katından geldiği konusundaki her tür şüphe, bu ilkelere yönelik kalplerde kökleşmesi gereken zorlayıcı saygıyı kaçınılmaz olarak yokeder. Yani bu ilkelerin ve bu Kur'an'ın direktiflerinden koruyacak olan faktör, bu zorlayıcı saygıdır. Bu inanç sisteminin yüce Allah katından geldiğine ilişkin bilinç, hem asi gönülleri sonunda Allah'a teslim oluncaya kadar sürekli kovalar ve hem de gönülleri tereddüde, sapmaya ve yalpalamaya düşmeksizin itaatkârlıklarını sürdürmeye zorlar.

Bunun yanısıra Peygamberlik misyonuna inanmak, yüce Allah'ın insanoğlundan beklediği tutumu düzenleyen bir kriter koyar ortaya. İlahi egemenliğe

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ilişkin konularda insanların tek kaynağa dayanmalarını sağlar. Bu tek kaynak, peygamberlik kurumudur. Ancak o zaman her Allah'ın günü ortaya çıkacak olan zorba bir diktatör, yalancı bir tağut, söylediği her sözün ve koyduğu her kanunun, Allah'ın sözü ve Allah'ın yasası olduğunu iddia etme imkânını bulamaz, kendi kafasından uydurduğu sözleri ve yasaları Allah'a malederemez.

Bilindiği gibi eski-yeni bütün cahiliye toplumlarının ortak hastalığı şudur. Adamlar kendi kafalarından çeşitli yasalar koyarlar; çeşitli değer yargıları, gelenekler ve adetleri piyasaya sürerler. Sonra inanılmaz bir madrabazlıkla ortaya çıkarak "Bunlar, Allah katından gelmedir" derler!

Bu anarşinin kökünü kurutabilmek için, yüce Allah adına yürütülen bu madrabazlığın kesinlikle önüne geçebilmek için, ortada mutlaka tek bir kaynak olması gerekir. Yüce Allah'ın sözünün insanlara ileticisinin tek olması lâzımdır ki, bu tek kaynak ve tek iletici de Peygamberdir.

Allah'a ortak koşmaktan ve isyan etmekten vazgeçerek O'ndan af dilemek, kalbin duyarlılığına, coşkunluğuna, günahının bilincine vararak tevbe etme arzusu duyduğuna delildir. Bunu izleyecek olan adım, işlenen günahtan fiilen uzaklaşarak ilahi direktiflere uygun davranışlar yapmaya yönelmektir. Bu iki kanıt olmaksızın tevbenin varlığından sözedilemez. Bu iki kanıt tevbenin iki somut göstergesidir. Arkasından bağışlanmayı ve kabul edilmeyi getirmesi umulabilecek olan tevbe, ancak bu iki göstergenin somut varlığı halinde varlığını gerçekleştirebilir.

Buna göre eğer bir kimse müşrikliğe tevbe ederek İslâma girdiğini sandığı halde yüce Allah'ın ortaksız egemenliğini onaylamıyorsa, hayatına yön veren ilkeleri Peygamberimiz aracılığı ile sırf yüce Allah'a dayandırmıyorsa, bu kimsenin müşrikliği bırakıp, müslüman olduğu şeklindeki kanısının hiçbir değeri yoktur. Çünkü onun bu kanısı yüce Allah'dan başkasının egemenliğini kabul etmekle fiilen yalanlanmaktadır.

Tevbe edenlere yönelik "müjde" ile ilahi buyruklara sırt dönenlere yönelik "tehdit" peygamberlik kurumunun ve ilahi mesajı duyurma fonksiyonunun temel dayanaklarıdırlar. Bunlar "özendirme" ve "caydırma" unsurlarını oluştururlar. Yüce Allah'ın insan tabiatına ilişkin engin bilgisine göre bu iki unsur, sağlam ve köklü caydırıcılardır.

Ahirete inanmak ise, dünya hayatının bir amacı olduğuna, bu amacın peygamberler tarafından insanlara önerilen iyi davranışlar olduğuna, bu iyi davranışların karşılıklarının mutlaka görüleceğine, eğer bu karşılıklar dünyada görülmez ise ahirette görüleceklerinin garanti olduğuna, insan hayatının kendisi için belirlenen doruğa orada ulaşacağına ilişkin bilincin oluşup pekişmesi için gereklidir. Dünya hayatında yüce Allah'ın sisteminden ve hikmetli yolundan sapanların azaba çarpılacaklarına, sonsuz bedbahtlığın çukuruna yuvarlanacaklarına ilişkin inanç da bu temel bilincin öbür yüzünü oluşturur. Bu bilinç, sağlıklı insan fıtratını sapmalardan alıkoyan bir garantidir. Eğer insan fıtratı, herhangi bir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ihtirasa yenik düşerse, herhangi bir psikolojik zaafın pençesine kapılırsa, bu garanti sayesinde geriye dönerek tevbe eder, büsbütün isyana dalmaz. Böylece yeryüzündeki insan hayatına dirlik egemen olur, hayat iyi yol doğrultusundaki gelişimini sürdürmüş olur.

Buna göre ahirete inanmak, bazı kimselerin sandıkları gibi sadece öbür alemdeki sevaba konmanın yolu değildir, bunun yanısıra dünya hayatının iyilik doğrultusuna bağlı kalmasının, hayatı iyiye götürüp geliştirmenin de garantisi ve özendiricisidir. Yalnız bilmek gerekir ki hayat düzeyini geliştirmek, maddi kalkınmayı sağlamak başlıbaşına amaç değil, insana yaraşır bir hayat biçimini gerçekleştirmenin aracıdır. O insan ki, yüce Allah ona kendi ruhundan bir soluk üflemiş, onu diğer çoğu yaratıklarından üstün tutmuş, kendisini hayvanınkinden üstün bir düzeye çıkarmıştır. Böylece yüce Allah, insan hayatının amaçlarının hayvanın zaruri ihtiyaçlarının üzerine yükselmesini, insan içgüdülerinin ve ideallerinin hayvan içgüdülerinden ve isteklerinden aşkın olmasını dilemiştir.

Bundan dolayı peygamberlik kurumunun ya da "muhkem" ve "ayrıntılı açıklamalı" Kur'an ayetlerinin içeriği ilk sıradaki yüce Allah'ın ortaksız egemenliği ve peygamberlik misyonunun O'nun katından kaynaklandığı ilkesini dile getirdikten sonra insanları müşriklik suçundan tevbe etmeye, Allah'dan af dilemeye çağırmıştır. Çünkü bu iki davranış, iyi amel işleme yoluna girmenin başlangıç adımlarıdır. İyi amel sadece kalp temizliği ile farz ibadetleri yerine getirmekten ibaret değildir. İyi amel, "iyiye götürme"nin bütün anlamları ile toplumları, hatta insanlığı iyiye götürmektir. Bütün yapma, onarma, çalışma, kalkındırma ve üretme faaliyetleri bu kavramın kapsamına girer. Bu tutumun karşılığı olan sonuç, ayette şöyle ifade ediliyor:

"Ki, Allah, belirli bir sürenin sonuna kadar sizi mutlu yaşatsın ve her erdemli kişiye erdemli davranışlarının ödülünü versin."

Dünyadaki "mutlu hayat" yararlanılan nimetlerin niteliği ile ilgili olabileceği gibi bu nimetlerin nicelikleri ile, yani bollukları ile ilgili de olabilir. Ahiretteki mutluluk ise, hem niteliği ve hem de niceliği içerir. Üstelik bu niceliksel ve niteliksel mutluluk insan hayalini aşan boyutlara tırmanır. Şimdi biz dünya hayatına ilişkin mutluluk konusuna değinelim:

Çoğu kere dünya hayatında iyi insanların, salih amel işleyen kimselerin, günahlarından ötürü Allah'dan af dileyip tevbe edenlerin çalışıp didinenlerin geçim sıkıntısı çektiklerini görürüz. Peki, o zaman "mutlu hayat" müjdesi nerede kaldı?

Öyle inanıyoruz ki, bu soru çoklarının dilinden dökülen bir sorudur.

Okuduğumuz ayetin içerdiği büyük anlamı kavrayabilmek için hayata geniş bir açıdan bakmamız, onun geniş kapsamlı çapını görmemiz, sadece geçici bir görüntüsüne bakışlarımızı takmamamız gerekir.

Öyle bir toplum düşünelim ki, dengeli ve iyi işleyen bir düzene sahiptir. Yüce Allah'a inanmayı, egemenliği O'nun ortaksız tekeline vermeyi, O'nu rakipsiz

Üzerinde Kitap Arşivi Kütüphanesi Yönetimi

Rabb ve kayıtsız-şartsız hakim bilmeyi ilke edinmiştir. Böyle bir toplumda ilerleme, refah ve mutluluk toplumsal düzeyde mutlaka egemen olduğu gibi bireysel düzeyde de mutlaka emek ile kazanç arasında adalet, hoşnutluk ve güven geçerli olur. Eğer herhangi bir toplumda çalışan-didinen ve üretime katkıda bulunan "iyiler" geçim sıkıntısı içinde kıvranıyorlarsa, bu durum şunu gösterir. O toplumda yüce Allah'a inanma ilkesine dayalı, emek ve kazanç arasında adaletli dengeyi kurmuş bir sosyal düzen geçerli değildir.

Üstelik bu tür toplumlarda yaşayan yapıcı, üretici ve "iyilikten yana" olan fertler kendi sınırlı dünyalarında mutlu bir hayat sürerler. Geçim sıkıntısı çekseler bile, ekmek paralarını zor sağlasalar bile, hatta içinde yaşadıkları toplum tarafından dışlansalar ve baskılara uğratılsalar bile bu böyledir. Vaktiyle müşrikler, müslüman azınlığı baskı altında tutmuşlar ve her dönemdeki cahiliye toplumlarında insanları Allah'a çağıran mü'min azınlıklara, baskı uygulamışlardır. Bu hükmümüz ne hayaldır ve ne de kuru bir iddiadır. Çünkü kalpleri donatan mutlu sona ilişkin güven, yüce Allah ile ilişki halinde olma bilinci; ilahi zaferin, ilahi bağışın ve ilahi desteğin günü gelince mutlaka imdada yetişeceği umudu, pratik hayatta çekilen birçok yokluğun ve sıkıntının telafisi yerine geçer. Bu beklenti, kaba maddecilik algılarının üzerine yükselebilmiş insanlar için başlıbaşına bir mutluluk, başlıbaşına haz verici bir nimettir.

Bunu emeklerinin karşılığını elde edemeyen mazlumlar ve ezilmişlerin, mahkum edildikleri adalete aykırı sosyal şartlara razı olsunlar diye söylemiyoruz. İslâm böyle bir düzene razı değildir. İman bu tür dengesiz şartlar karşısında sessiz kalmaz. Gerek mü'min toplum, gerekse mü'min fertler bu dengesizliklerin giderilmesi için sürekli çaba harcarlar. Böylece el emeğini seferber ederek üretime katkıda bulunan iyi insanların mutlu bir hayat düzeyine kavuşması için mücadele ederler. Biz böyle diyoruz, çünkü söylediğimiz gerçektir, yüce Allah ile ilişki halinde olan dar geçimli mü'minler, bunun böyle olduğunun bilincindedirler. Böyle olmasına rağmen, onlar günahlarından af dileyip tevbe ederek Allah'a yönelmiş ve Allah'ın direktifleri uyarınca çalışıp didinerek insanların lâyık oldukları mutlu hayata kavuşmaları ve böyle bir düzeni garanti edecek sosyal şartları gerçekleştirmeleri uğruna sürekli çaba harcarlar, ellerinden gelen mücadeleyi yaparlar. Ayeti okumaya devam ediyoruz:

"...Ve her erdemli kişiye erdemli davranışlarının ödülünü versin."

Bazı tefsir bilginleri buradaki "ödül"ü, ahiret mükâfatı ile sınırladılar. Benim görüşüme göre bu ödül, hem dünya için ve hem de ahiret için geçerlidir. Az yukarda dünya mutluluğunu açıklamak için söylediğimiz sözler, bu noktada da doğrudur. O açıklamamız bütün şartlara uygulanabilir.Yani erdemli insan, erdemli davranışını ortaya koyduğu anda ödülüne kavuşur. Bu ödülü gönül hoşnutluğu ve bilinç rahatlığı şeklinde görür. Yüce Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak amacı ile emek ya da mal harcayarak ortaya koyduğu erdemli tutumu sayesinde yüce Allah ile ilişki kurduğunun bilincine varması onun için bir başka ödüldür. Bütün bunlardan sonra yüce Allah'ın bu erdemli kişiye ahirette vereceği ödül,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

iyi davranışının karşılığı olarak yüce Allah'ın bağışı ve cömertliğidir. Ayeti okumayı sürdürelim:

"Eğer O'na sırt dönerseniz, sizin hesabınıza 'büyük gün'ün azabından korkarım."

Burada sözü edilen azap "kıyamet günü azabı"dır. Yoksa bazı tefsir bilginlerinin dedikleri gibi, Mekkeli müşriklerin *"Bedir savaşı"* günü uğratıldıkları azap değildir. "Büyük gün" deyimi, Kur'an-ı Kerim'de böyle yerlerde "vadedilmiş gün (kıyamet günü)" anlamına gelir. Bu görüşümüzü, ayetin şu devamı destekler niteliktedir.

"Dönüş yeriniz Allah'ın huzurudur."

Gerek dünyada, gerek ahirette ve gerekse her an ve her durumda geri dönüş, Allah'a, O'nun huzurunadır. Fakat Kur'an'ın bilinen üslubu uyarınca bu *ifade, her zaman* dünya hayatından sonraki "Allah'a dönüşü" anlatır. Ayetin son cümlesini okuyoruz:

"O'nun gücü her şeye yeter."

Bunların hepsi bizim yukarda verdiğimiz anlamı destekler. Çünkü yüce Allah'ın her şeye gücünün yettiğinin vurgulanması, müşrikler tarafından uzak bir ihtimal olarak görülen ve gerçekleşmesi son derece zor bir olay sayılan "yeniden diriltme" olgusuna uygun düşen bir vurgulamadır.

İNKÂRCILARIN MANZARASI

"Her işi yerinde ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından muhkem, uyumlu cümlelerle örülen, sonra ayrıntılı biçimde açıklanan" bu kitabın özü dile getirildikten sonra bir bölüm müşriklerin, kendilerine "uyarıcı ve müjdeleyici" peygamber tarafından okunan bu kitabın ayetlerini nasıl karşıladıkları anlatılıyor. Okuyacağımız ayetler, müşriklerin takındıkları bu somut tavrı ve bu tavra eşlik eden somut hareketi tasvir ediyor. Bu adamlar kendilerini Allah'dan gizlemek amacı ile başlarını göğüslerine yapıştırarak iki büklüm oluyorlar. Ayetlerin akışında bu davranışın boşluğu, saçmalığı vurgulanıyor. Çünkü yüce Allah'ın bilgisi en gizli durumlarında bile onları adım adım izliyor. Yeryüzünün bütün canlıları da bu bakımdan onlar gibidirler. Yüce Allah'ın engel tanımaz, duyarlı bilgisi hepsini kapsamı içinde tutar. Okuyoruz:

أَلَآ إِنَّهُمْ
يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا۟ مِنْهُ ۚ أَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ
ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ۝
وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا
وَمُسْتَوْدَعَهَا ۚ كُلٌّ فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ۝

Ücretsiz Dijital Kitap Arşivi https://cantey.org

5- "Haberiniz olsun ki, müşrikler kendilerine Kur'an okunurken Allah'dan gizlenmek için başlarını göğüslerine yapıştırarak iki büklüm olurlar. Haberiniz olsun ki, Allah başlarını elbiselerinin altında sakladıklarında gerek gizli tuttukları ve gerekse açığa vurdukları tüm duygularını bilir. O kalplerin özünü bilir."

6- Yeryüzündeki bütün canlı türlerinin beslenmelerini ve geçinmelerini sağlamak Allah'ın garantisi altındadır. O, onların ilk barınma yerleri ile geçiş yerlerini bilir. Bütün bunlar açık bir kitapta yazılıdır."

Herhalde ayetin metni müşrikler tarafından ortaya konan somut bir davranışı tasvir ediyor. Peygamberimiz kendilerine Kur'an okurken bu adamlar, Allah'dan saklanmak amacı ile önlerine eğdikleri başlarını göğüslerine yapıştırarak vücudlarını iki büklüm haline getiriyorlardı. Anlaşılan dinledikleri Kur'an'ın Allah sözü olduğunu vicdanlarının derinliklerinde seziyorlardı. Çünkü zaman zaman bu sevgiye vardıklarını gösteren davranışları, reaksiyonları görülmüştü.

Ayetin metni hemen arkasından bu hareketin saçmalığını, anlamsızlığını açıklıyor. Çünkü işitmekten kaçtıkları bu ayetleri indiren yüce Allah, hem gizlendiklerinde, hem meydana çıktıklarında kendileri ile beraberdir. Ayet, bu anlamı, Kur'an'ın üslubu uyarınca, ürkütücü, somut bir tabloda tasvir ediyor, onları son derece gizlilik sağlayan bir pozisyonda canlandırıyor. Adamlar yataklarına sığınmışlardır, sadece kendileri ile başbaşadırlar, üzerlerini gecenin karanlığı örtüyor. Gecelik elbiseleri de onların saklanmışlıklarını katlayan başka bir örtüdür. Bütün bu gözlenmelere rağmen yüce Allah yanıbaşlarındadır, bu katmerli örtülerin ötesinden onları gözetliyor, denetimi ve ezici iradesi altında tutuyor. Bu gizli pozisyonda onların gerek saklı tuttukları ve gerekse açığa vurdukları tüm duyguları biliyor. Okuyoruz:

"Haberiniz olsun ki, Allah başlarını elbiselerinin altına sakladıklarında, gerek gizli tuttukları ve gerekse açığa vurdukları tüm duygularını bilir."

Yüce Allah, aslında bundan daha da gizli olan şeyleri bilir. Onların elbiseleri, yorganları, O'nun bilgisinin yolunu kesen bir perde olamaz. Fakat insan böylesine kuytu köşelerdeyken normal olarak, alışkanlıklarının sonucu olarak yapayalnız olduğunu, hiç kimse tarafından görülmediğini sanır. Fakat Kur'an'ın bu somutlaştırıcı anlatım biçimi, insanın vicdanını avucunun içine alarak uyarıyor, onun derinliklerine kadar sarsarak çoğu kere farkında olmadığı bu gerçeği, yalnız başınayken kendisini gözetleyen bir gözün olmadığını sanmasına yolaçan gafleti ona hatırlatıyor. Okuyoruz:

"O kalplerin özünü bilir."

Yüce Allah, kalplerin yoldaşları, ayrılmaz yoldaşları, iki yakın arkadaş gibi hep ona yapışık kalan, mal ile sahibi arasındaki gibi sıkı beraberlik halinde bulunan sırlarını bilir. Bu sırlar, bu duygular son derece gizli oldukları için "kalplerin özü" deyimi ile ifade ediliyorlar. Buna rağmen yüce Allah onları bilir. O halde hiç bir şey O'ndan saklanamaz. İnsanların hiçbir hareketi, hiçbir eylemsizliği O'nun gözünden kaçmaz, bilgi alanının dışında kalmaz. Daha sonraki

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ayeti okuyalım:

"Yeryüzündeki bütün canlı türlerinin beslenmelerini ve geçinmelerini sağlamak, Allah'ın garantisi altındadır. O onların ilk barınakları ile geçiş yerlerini bilir. Bütün bunlar açık bir kitapta yazılıdır."

Burada da yüce Allah'ın geniş kapsamlı ve ürkütücü bilgisini tasvir eden başka bir tablo karşısındayız. Şu yeryüzünde 'kımıldayan' tüm canlıları düşünelim. Tüm insanlar, hayvanlar, sürüngenler ve böcekler bu kavramın kapsamına girerler. Yeryüzünün yüzeyini dolduran, toprağın derinliklerinde yaşayan, yerin gizli dehlizlerinde ve labirentlerinde saklanan bütün bu canlı türlerini hayalinizden geçiriniz. Bunlar ne sayılabilirler ve ne de istatistikleri tutulabilir. Ama onların tümüne ilişkin bilgi, yüce Allah'ın katında olduğu gibi, hepsinin beslenmesi, geçimlerinin sağlanması da yüce Allah'ın garantisi altındadır. O onların nerelerde barındıklarını, nerelerde saklandıklarını, nerelerden gelip nerelere gittiklerini bilir. Bu canlıların her biri O'nun ayrıntıları belirleyici, hassas bilgisinin satırlarında yazılıdır.

Bu tablo, O'nun yaratıklara ilişkin bilgisini akıl almaz ayrıntılar düzeyinde canlandıran bir tablodur. İnsan bu tabloyu, insana özgü hayali ile tasavvur etmeye kalkışınca ürpertiye kapılır, dehşetten tüyleri diken diken olur.

Öte yandan yüce Allah bu yaratıkları sadece bilmekle yetinmiyor, ayrıca insanın tasavvur etmekten bile aciz olduğu bu korkunç kalabalık içindeki her canlı tekinin beslenmesini, geçimini de takdir ediyor. Bu bir başka aşamadır. İnsan hayali bunu tasavvur etmekten, bir önceki tabloya göre, daha da acizdir. Bunları tasavvur edebilmek için mutlaka yüce Allah'ın göndereceği özel bir ilhama muhtaçtır.

Yüce Allah yeryüzünde hareket eden bu korkunç kalabalığı beslemeyi özgür iradesi ile üstlenmiştir. Yeryüzünü bütün bu canlıların ihtiyaçlarını karşılayabilecek imkânlarla donatmış, ayrıca bu canlıları sözkonusu imkânlardan çeşitli biçimlerde yararlanarak besinlerini sağlayacak yetenekte yaratmıştır. Kimi canlılar besinlerini yalın, hamadde biçiminde, kimi tarımsal ürün biçiminde, kimi endüstriyel mamuller biçiminde ve kimisi de sentetik maddeler halinde alırlar. Bilimin ve teknolojinin gelişimine paralel olarak birçok besin maddesi üretme ve hazırlama yöntemleri keşfediliyor. Hatta bazı canlılar besinlerini sindirilmiş besin maddelerinden çıkan, özümlenmiş hazır kan biçiminde sağlarlar. Pire ve sivrisinek gibi.

Yüce Allah'ın evreni gördüğümüz, bildiğimiz gibi yaratmasına ilişkin hikmetine ve rahmetine uygun düşen şekil işte budur. Allah, bütün canlıları çeşitli yeteneklerle ve güçlerle donatarak yarattı. Özellikle insanı, onu yeryüzündeki halifesi, temsilcisi olarak ortaya çıkardı. Ona analiz ve sentez yapabilme yeteneği, üretme ve kalkınma gücü, yeryüzünü değiştirebilme ve sosyal hayatın şartlarını geliştirme yeteneği bağışladı. Yalnız insan, besin maddelerini sağlarken kendisi bu maddelerin ve sentetik ürünlerin hiçbirini yaratmıyor. Sadece evre-

nin birikimlerinden yararlanarak yeni bileşimler meydana getiriyor. Bu evrensel birikimleri, çeşitli güçler ve enerjiler biçiminde yaratan yüce Allah'dır. İnsan, Allah'ın koyduğu evrensel yasalar yardımı ile bu evrenin bütün canlıların yararına açık olan çeşitli birikimlerini ve besin kaynaklarını hizmetine sunuyor.

Bazı insanlar sanıyorlar ki, herkes için önceden belirlenmiş, kişiye özel bir rızık vardır. Bu rızık çalışmaya bağlı değildir, hiçbir engel onun ele geçmesini erteleyemez, ferdin ne yanlış davranışı ve ne de tembelliği onun kaybedilmesine yolaçamaz. Biz yukarıdaki açıklamalarımız ile böyle bir şey söylemek istemiyoruz. Öyle olsaydı, yapışmamızı emrettiği ve evrensel yasal sisteminin bir parçası saydığı sebeplerin ne fonksiyonu kalırdı? Sözünü ettiğimiz yetenekleri ve enerjileri canlı varlıklara sunmasının ne anlamı kalırdı? Sosyal hayat düzeyi, yüce Allah'ın bilgisinde belirlenen doruğuna nasıl ulaşabilecek? Oysa insan bu alandaki fonksiyonunu yerine getirsin diye, yeryüzünde Allah'ın halifesi, temsilcisi olarak görevlendirilmedi mi?

Her canlı yaratığın bir rızkı vardır. Bu doğru. Fakat bu rızık bu evrenin çeşitli yerlerinde saklıdır. Yüce Allah'ın evrensel yasaları uyarınca emek harcanarak üretilmesi, kullanılır hale getirilmesi planlanmıştır. Hiç kimse boş oturup bu rızkın kendiliğinden ayağına gelmesini beklememelidir. Herkes biliyor ki, gökten ne altın ve ne de gümüş yağar. Fakat gökler ve yeryüzü bütün canlılara yetecek miktardaki besin kaynaklarını yapılarında taşırlar. Bu canlı varlıklar, yüce Allah'ın yasaları uyarınca sözkonusu besin kaynaklarının peşinden koştukları taktirde, hiç kimse eli boş dönmez, emeği havaya gitmez, rızkının uzağına düşmez.

Yalnız bir de iyi-temiz kazanç ile kötü-kirli kazanç vardır. Her iki kazanç türü de çalışma ve emek karşılığında elde edilir, ama bunlar hem tür ve nitelik bakımından, hem de kendilerinden yararlanmayı izleyecek akibet bakımından birbirlerinden farklıdırlar.

Az yukardaki direktif içerikli ayette "iyi rızık"tan "mutlu yaşatan geçim"-den sözedildikten sonra bu ayette canlıların ve bu canlıların rızıklarının gündeme getirilmiş olmasının taşıdığı ince anlam dikkatlerimizden kaçmamalı, bu ikisi arasındaki ilişki aklımızdan çıkmamalıdır. Kur'an'ın "muhkem" ve uyumlu ayetleri, böylesine dikkat çekici üslup ve konu inceliklerini hiçbir zaman kaçırmaz, bu konu ve üslup kaynaklı uyarıların ortak katkısı ile ayetler grubunun özel atmosferi oluşturulur.

Bu iki ayet, insanlara gerçek Rabblerini tanıtmanın başlangıç adımını oluşturuyorlar. İnsanlar bu ayetlerde tanıtılan yüce Allah'ın ortaksız egemenliğini benimsemelidirler, yani sırf O'na kulluk sunmalıdırlar. Çünkü O, bilgisi ile bütün yaratıklarını kuşatan bir bilgindir. Yine O, hiçbir canlı varlığı aç bırakmayan bir rızık vericidir. İnsanlar ile yaratıcıları arasında sağlıklı bir ilişkinin kurulabilmesi için, insanların kulluklarını yaratıcı,rızık verici, her şeyi bilen ve her şeyi avucunun içinde tutan Allah'a sunmaları için onların yüce Allah'ı bu nitelikleri ile tanımaları gereklidir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ALLAH'IN EŞSİZ KUDRETİ

Sonraki ayetlerde insanlara Rabbleri tanıtılmaya devam ediliyor, O'nun gücünün ve hikmetinin izlerine dikkatleri çekiliyor. Bu izler, öncelikle göklerin ve yerin belirli süreler, belirli zaman birimleri içinde belirli bir düzende yaratılması olgusunda irdeleniyor. Bu belirli süreler ile belirli düzen özel bir hikmete dayanır. Okuyacağımız ayette bu olgular ile yeniden dirilme, hesaba çekilme, davranışlar ve karşılıkları arasında bağ kuruluyor; birinci grup olgular, ikinci gruptaki olguları çağrıştırıyor. Okuyoruz:

وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُۥ عَلَى ٱلْمَآءِ لِيَبْلُوَكُمْ
أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَلَئِن قُلْتَ إِنَّكُم مَّبْعُوثُونَ مِنۢ بَعْدِ
ٱلْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ۝

7- Sizi sınavdan geçirerek hanginizin daha iyi işler yapacağınızı belirlemek için gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur. Bu yaratılış süreci sırasında O'nun Arş'ı su üzerinde idi. Böyleyken eğer kâfirlere "Öldükten sonra dirileceksiniz" diyecek olsan, "Bu iddia, apaçık bir büyüden başka bir şey değildir" diyeceklerdir.

"Göklerin ve yerin altı günde yaratıldığı" olgusundan Yunus suresinde sözetmiştik. [47] Burada bu olgu, evrensel düzenin dayandığı sistem ile insan hayatının dayandığı sistem arasındaki bağı vurgulamak için gündeme getiriliyor. Ayeti okuyoruz:

"Sizi sınavdan geçirerek hanginizin daha iyi işler yapacağınızı belirlemek için..."

Yunus suresinde yeralan "Göklerin ve yerin yaratılışı"na ilişkin açıklamanın yanında burada dikkatlerimizi çeken yenilik "...O'nun Arş'ı su üzerinde idi." cümleciğidir. Bu cümleden anladığımıza göre, göklerin ve yerin yaradılış süreci sırasında, yani bu iki evrensel kesimin bilinen son şekilleri ile varlık alanına çıkarılışları sırasında su vardı ve yüce Allah'ın Arş'ı bu su üzerinde idi.

Peki bu nasıl varolmuştu? Neredeydi? Hangi halde idi? Yüce Allah'ın Arş'ı bu suyun üzerinde nasıl duruyordu? Bunlar okuduğumuz ayetin değinmediği "fazlalık"lar, konu dışı sorulardır. Haddini bilen hiçbir tefsir bilgini ayetin anlamının sınırlarını aşarak bu bilinmezin, bu gayb konusunun karanlığına dalamaz, çünkü bu mesele hakkında bilgi edinebileceğimiz elimizdeki tek kaynak bu ayettir, bu ayetin sınırlı içeriğidir.

"Bilimsel" denen teorileri Kur'an'ın ayetlerini doğrulamak için kanıt olarak kullanmamız doğru değildir. Hatta ayetlerin zorlamasız anlamları ile bu te-

(47) Fi Zilâl-il Kur'an, C. 5 S. 574-576 Dünya Yayınları.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

oriler uyuşsa, bağdaşsa da bu doğrulama girişimi yine de yanlıştır. Çünkü "bilimsel" teoriler sürekli değişme, başaşağı dönmeye açıktırlar. Bilginler ne zaman yeni bir "hipotez" bulurlar da bu yeni hipotezin evrensel olguları açıklamada eski teorinin dayanağı olan hipotezden daha yararlı olduğu kanısına varırlarsa, önsezileri ile bu sonuca ulaşırlarsa eldeki teorileri bir kenara bırakırlar.

Oysa Kur'an ayetleri özleri itibarı ile doğrudurlar. Onların anlattıkları gerçeğe ilmi araştırmalar, ister ermiş olsunlar, ister ermemiş olsunlar, farketmez. Ayrıca bilimsel gerçek ile bilimsel teori arasında da fark vardır. Bilimsel gerçek, her zaman için ihtimali bir nitelik taşır, kesinlik ifade etmez, ama denenmeye daima açıktır. Oysa bilimsel teori, bir ya da birkaç evrensel olguyu açıklayan bir hipoteze dayanır ve bu hipotez değişmeye, başkasına yerini bırakmaya, başaşağı dönmeye her zaman için açıktır. Bundan dolayı ne Kur'an, hipoteze dayandırılabilir ve ne de Kur'an'ın ayetlerine dayalı hipotezler ortaya atılabilir. Hipotezin yolu, Kur'an'ın yolundan, onun yararlılık alanı, Kur'an'ın etki alanından başkadır.

Kur'an'ın ayetleri konusunda "bilimsel" teorilerin onayını aramak psikolojik bir bozgundur. Kur'an'a yönelik imanın, içinde ne varsa hepsinin doğru olduğuna, her işi yerinde ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından gönderildiğine ilişkin kesin inancın ciddiyetinden şüphe ettirir. Bu psikolojik bozgun "bilim" tarafından baştan çıkarılmanın, ona doğal alanını aşacak oranda büyük yetki tanımanın sonucudur. Oysa bilime, ancak kendi alanında güvenilebilir, ancak bu alandaki sözleri onaylanabilir. Buna göre kim Kur'an'ı "bilim"le bağdaştırmak yolu ile bu yüce kitaba ve bu inanç sistemine hizmet ettiğini ve imanı pekiştirdiğini sanıyorsa, bu tür bir psikolojik bozgunun vicdanındaki ayak seslerini farketmelidir. Pekişmek, yerine oturmak için insan kaynaklı bilimin söyleyeceği sözü bekleyen iman, gözden geçirilmesi gereken bir imandır. Kur'an, asıldır. Bilimsel teoriler ister ona uyarlar, ister ters düşerler, farketmez.

Deneysel bilimin ortaya koyduğu gerçeklere gelince, bunların alanı Kur'an'ın alanından farklı ve başkadır. Kur'an bu alanı insan aklına bırakmıştır. O bu alanda tam bir özgürlükle çalışır ve deneylerinin ulaştığı sonuçları ortaya koyabilir.

Üstelik Kur'an, bu aklı geliştirmeyi; onun sağlığını, sapmazlığını, esenliğini korumayı üstlenmiş; onu saplantıların, masalların ve hurafelerin baskılarından uzak tutmayı kendine görev bilmiştir. Bunun yanısıra Kur'an aklın sapmazlığını, serbestliğini, esenlik ve faaliyet içinde yaşamasını garanti eden bir hayat düzeni kurmaya çalışır. Kur'an bu noktadan sonra aklı kendi alanında çalışmak üzere serbest bırakmış, deneysel yöntemden yararlanarak göreli, pratik gerçeklere ulaşmasını beklemiştir. Ayrıca Kur'an, sayılı birkaç örnek dışında bilimsel gerçekleri gündeme getirmemiştir. Bu istisnalara şunlar misal gösterilebilir: Bu hayatın kaynağıdır ve bütün canlıların ortak maddesidir. Bütün canlılar, erkek ve dişi türlerden oluşmuş çiftlerden meydana gelir. Hatta kendi kendine döllenen bitkiler bile erkek ve dişi hücreleri yapılarında taşırlar. İşte Kur'an'ın ayetlerinde açıkça belirtilen bunlar gibi birkaç tane daha bilimsel gerçek

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rafiey.org

vardır. [48]

Araya koyduğumuz bu açıklamadan sonra tekrar okuduğumuz ayete dönerek onun asıl alanı olan inanç sistemini yapılandırma ve hayata yön verme alanındaki *mesajlarını* izleyelim:

"Sizi sınavdan geçirerek hanginizin daha iyi işler yapacağınızı belirlemek için gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur. Bu yaratılış süreci sırasında O'nun Arş'ı su üzerinde idi."

Evet, "O, gökleri ve yeri altı günde yarattı." Bu cümleden sonra anlam bakımından varlıklarını *hissettiren*, fakat somut olarak satırlar arasında yeralmayan, ama en son cümlenin anlamlarına değinerek fiilen varolmalarını gereksiz kıldığı birçok cümle vardır. Buna göre ayetin genişletilmiş anlamı şöyle olur: Allah, gökleri ve yeri bu süre içinde yarattı. Amaç, göklerin ve yerin insan soyunun yaşaması için elverişli ve donanımlı olmasıdır. O sizi yarattı ve yerle göklerin yararlı taraflarını emrinize sundu. O, bütün evrene tek başına egemendir. Amaç "sizi sınavdan geçirerek hanginizin iyi işler yapacağınızı belirlemek"tir. Ayeti okurken edindiğimiz izlenime göre göklerin ve yerin altı günde yaratılması, yüce Allah'ın evrenin tümü üzerindeki kesin egemenliği ile birlikte, insanları sınavdan geçirmek içindir. Bu ifade biçimi, sözkonusu "sınavdan geçirilme" olgusunun konumunu yüceltiyor, insanlara önemli oldukları ve geçirdikleri sınavın da son derece ciddi olduğu mesajını veriyor.

Yüce yaratıcı, nasıl bu yeryüzünü ve gökleri insan denen bu canlı türünün yaşamasına elverişli imkânları ile donattı ise, bu canlı türünü de çeşitli yeteneklerle ve güçlerle donattı. Onun fıtratını, yapısal özünü evrene egemen olan yasalarla uyumlu yarattı. Bunun yanısıra ona hayat sürecinde bir serbestlik alanı *tanıdı*. İnsan bu serbesti sayesinde doğru yola da sapık yola da yönelebilir. Eğer doğru yolu seçerse Allah kendisini destekler, elinden tutar; eğer eğri yolu tercih ederse bu yolda da Allah'ın yardımından yararlanır. Allah insanları sınavdan geçirerek hangisinin daha iyi işler yapacağını belirlemek üzere onları davranışlarında serbest bırakmıştır. Bu sınavdaki amacı insanların ne yapacaklarını öğrenmek değildir. Çünkü O, onların ne yapacaklarını baştan biliyor. Onları sınavdan geçirmekteki amacı, davranışlarının işlenmiş halde ortaya çıkmaları ve insanların O'nun iradesi ve adaleti uyarınca bu davranışlarının karşılıklarını almalarıdır.

Bundan dolayı bu hava içinde yeniden dirilişin, hesaba çekilmenin ve davranışlara karşılıklar biçilmesinin yalanlanması, tuhaf ve şaşırtıcı bulunuyor. Çünkü sınavdan geçirilmenin, göklerin ve yerin yaradılışı ile bağlantılı, evrensel düzende varoluş yasasında köklü bir yeri olduğu belirtilmiştir.

Bu yalanlayıcılar "düşüncesiz ve evrenin oluşumunda gizlenen büyük gerçekleri kavrayamamış kimseler olarak görülüyorlar. Bu yüzden tuhaf gördük-

(48) Kur'an ve Bilim konusunda daha geniş bilgi almak isteyenler, bu tefsirin C. 4 115-203. *sayfalarına bakınız.*

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi https://rahle.org

leri bu gerçeklerle ansızın yüzyüze geliyorlar" ve sürprizle karşılaşmanın paniğine kapılıyorlar. Okuyoruz:

"Böyleyken eğer kâfirlere 'Öldükten sonra dirileceksiniz' diyecek olsan, 'Bu iddia, apaçık bir büyüden başka bir şey değildir' diyeceklerdir."

Ne kadar tuhaf, ne kadar garip ve ayetin daha önceki cümlelerinde yapılan açıklamaların ışığında ne kadar yalan, ne kadar dayanaksız bir söz!

MÜŞRİKLERİN ŞAŞKINLIĞI

Müşriklerin ölümden sonraki dirilişe ilişkin tutumları, bu olgunun evrensel yasalarla ilişkili olduğundan habersiz oluşları dünya azabına ilişkin tavırlarına benzer. Onlar dünya azabının bir an önce gerçekleşmesini isterler, yüce Allah'ın ezeli hikmeti bu azabın belirli bir sürenin sonuna ertelenmesini gerektirdiği zaman "Niye gecikti?" sorusunu sorarlar. Okuyoruz:

وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ إِلَىٰٓ أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ لَّيَقُولُنَّ مَا يَحْبِسُهُ ۗ أَلَا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٨﴾

8- "Eğer onların azabını belirli bir sürenin sonuna ertelersek, 'Bu azabı bizden alıkoyan nedir?' derler. Haberleri olsun ki, azabımızla yüzyüze geldiklerinde onu hiç kimse başlarından savamaz, böylece alay konusu ettikleri akibetin pençesine düşerler."

Eski çağlardaki bazı milletler, yüce Allah'dan gelen bir azapla toplu kırıma uğruyorlardı. Bu toplu kırıma uğratıcı azap, istekleri üzerine kendilerine mucizeler gösteren peygamberlerini, bu olağanüstü kanıtlara rağmen yalanlamaya devam etmeleri üzerine başlarına iniyordu. Çünkü o dönemlerin peygamberlik misyonları, belirli bir zaman kesiti ile sınırlı idi, yani belirli milletlere ve bu milletlerin belirli kuşaklarına hitap ediyordu. O dönemdeki peygamberlerin gösterdikleri mucizeler de öyleydi, yani onları sadece peygamberlerin muhatap aldıkları kuşaklar görebiliyordu. Bu mucizeler daha sonraki kuşaklar tarafından görülecek biçimde kalıcı ve sürekli değillerdi. Eğer öyle olsaydı, ilerdeki kuşakların onlara, sözkonusu ilk kuşaktan daha çok inanmaları beklenebilirdi.

Bizim peygamberimize gelince, O'nun misyonu, tüm peygamberlik misyonlarının sonuncusudur. Bütün milletlere ve bu milletlerin bütün kuşaklarına seslenir. O'nun gösterdiği mucize de somut değil, soyut bir mucizedir, kalıcı ve sürekli olmaya elverişlidir. Kendisinden sonraki kuşakların onu incelemesi ve birçok kuşakların ona iman etmesi mümkündür. Bundan dolayı bu ümmeti, toplu kırıma uğratıcı bir azapla cezalandırmayı uygun görmedi, sadece belirli fertleri, belirli zamanlarda felâketlerle cezalandırmakla yetindi. Daha önce kendilerine kitap verilmiş olan yahudi ve hristiyan ümmetleri hakkında da aynı kural işletildi. Onlar da toplu kırım nitelikli bir azaba uğratılmadılar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Fakat müşrikler cahildirler, yüce Allah'ın niçin insanı kendi yolunu serbest iradesi ile belirleyebilecek yetenekte yarattığını, bu ilkeye ilişkin ilahi yasaların hikmetini bilmezler, bunun yanısıra göklerin ve yerin insanın çalışmasına, gelişmesine ve sınavdan geçmesine elverişli biçimde yaratılmış olmasının hikmetinden de haberdar değildirler. Bu cahillikleri yüzünden ölümden sonraki dirilişi inkâr ederler. Yüce Allah'ın, peygamberlik misyonlarına, mucizelere ve dünyada toplu kırıma yolaçıcı azaplara ilişkin yasalarından habersiz oldukları için, kendilerine yönelik dünya azabı belirli yılların ya da günlerin sonuna ertelendiğinde, hemen sormaya başlarlar: "Azabımızı bizden alıkoyan faktör nedir?" "Başımıza geleceği söylenen azap niye ertelendi?" Onlar yüce Allah'ın hikmetini ve rahmetini kavrayamıyorlar. Oysa bu azapla yüzyüze geldiklerinde onu hiç kimse başlarından savamaz, bu sorularının ve bu hafife almalarının kanıtladığı alaycı tutumlarının cezası olarak, ilahi azap tarafından çepeçevre kuşatılırlar. Okuyoruz:

"Haberleri olsun ki, azabımızla yüzyüze geldiklerinde onu hiç kimse başlarından savamaz. Böylece alay konusu ettikleri akibetin pençesine düşerler."

Hiçbir mü'min kimse, aklıbaşında hiçbir ciddi kimse, yüce Allah'ın azabı bir an önce gelsin istemez. Çünkü bu azap eğer gecikirse bunda hikmet ve rahmet vardır. Böylece iman etmeye hazırlıklı olan kimse o fırsattan yararlanarak iman eder.

Meselâ yüce Allah'ın, azabını Kureyşli müşriklerden uzak tuttuğu o "mühlet" döneminde nice kimseler müslüman olmuşlar, hem de iyi birer müslüman olmuşlar, girdikleri sınavlardan alınlarının akı ile çıkmasını bilmişlerdir. Nice kâfir çocukları ve torunlarına en verimli yıllarını İslâmın kucağında yaşamak nasip olmuştur. Bu iki sebep, bu ertelemenin bizim görebildiğimiz birkaç sebebidir. Göremediğimiz hikmetlerin neler olduğunu ise yalnız yüce Allah bilir. Fakat kısa görüşlü ve aceleci yapıda olan insanlar bu tür inceliklerden habersizdirler.

DUYGULARDA YAPILAN GEZİNTİ

Müşriklerin, ilahi azabın bir an önce başlarına gelmesine yönelik istekleri münasebeti ile bir sonraki ayet, insan denen bu tuhaf yaratığın duygu dünyasının labirentlerine dalıyor. O duygu dünyası, o insan vicdanı ki, imanla donanmadıkça durulamıyor, huzura ve istikrara kavuşamıyor. Okuyoruz:

وَلَئِنْ أَذَقْنَا الْإِنسَانَ مِنَّا رَحْمَةً
ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُ إِنَّهُ لَيَئُوسٌ كَفُورٌ ۝٩ وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ
نَعْمَاءَ بَعْدَ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ
عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌ ۝١٠ إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://tanitey.org

أُولَٰئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١١﴾

9- Eğer insana önce rahmetlerimizi tattırıp sonra onu elinden alsak, o mutsuz bir nankör dönüşür.

10- Eğer insanın başına gelen bir sıkıntının ardından kendisine mutluluk tattıracak olursak, kesinlikle "Kötü günler artık geride kaldı" diyecektir. İnsan gerçekten kendini beğenmiş bir şımarıktır.

11- Yalnız sıkıntılı günlerde sabreden ve iyi ameller işleyenler bu iki kategorinin dışındadırlar; onları bağışlanma ve büyük ödül bekliyor.

Bu ayetlerin oluşturduğu tablo, şu kısa görüşlü ve aceleci yapılı insanı aslına uygun biçimde tasvir ediyor, onu tıpatıp tanıtıyor bize. İnsan denen bu yaratık içinde bulunduğu anın sınırları içinde yaşıyor. Bu anın geçici şartları onu azdırıyor, baştan çıkarıyor. Bu yüzden ne geçmişi düşünüyor ve ne de gelecek hakkında kafa yoruyor. Bunların yanısıra hayırdan, iyilikten umut kesmeye son derece yatkındır, elindeki nimeti kaybeder-etmez, hemen nankör kesilir. Oysa elindeki o nimet, yüce Allah'ın kendisine yönelik, karşılıksız bir bağışı idi. Yine bu insan denen varlığın aklı bir karış havadadır, sıkıntıyı atlatıp rahatlığa geçer-geçmez hemen şımarır. Sıkıntıya katlanıp sabretmez, yüce Allah'ın rahmetini umutla beklemez, sıkıntısının geçeceğine dair içinde iyimserlik beslemez. Buna karşılık nimete konunca sevincinde ve övünmesinde ölçülü olmaz, bu nimetin bir gün elinden gideceğini hiç hesap etmez. Son ayeti cümle cümle okuyalım:

"Yalnız sıkıntılı günlerde sabredenler müstesna."

Bunlar sıkıntılı günlerde sabrettikleri gibi, nimetli günlerde de sabretmişlerdir. İnsanların çoğu sıkıntılara katlanırlar. Böyle dönemlerde dişlerini sıkarak erkeklik gösterirler, kendilerini zayıf ve düşkün göstermek istemezler. Fakat nimetli günlerde sabırlı davranarak gurura kapılmayan, şımarmayan insanların oranı çok küçüktür. Devam ediyoruz:

"...Ve iyi ameller işleyenler."

Her iki durumda iyi işler yapanlar. Yani sıkıntılı günlerde çektikleri sıkıntılara gönül hoşnutluğu ile katlananlar, sabırlı davrananlar; buna karşılık nimete konduklarında şükredenler ve başkalarına iyilik edenler. İşte onlar:

"Onları bağışlama ve büyük ödül bekliyor."

Bu bağışlanmayı ve büyük ödülü sıkıntılara karşı sabrettikleri ve sevindirici günlerde şükrettikleri için haketmişlerdi.

İnsan nefsini, kâfirliğin göstergesi olan sıkıntılı günlerdeki umutsuzluktan ve fasıklığın göstergesini oluşturan rahat günlerindeki şımarıklıktan koruyan tek faktör, iyi amellerde somutlaşan ciddi imandır. Böyle bir iman, insan kalbini sıkıntılı günlerde de nimetli günlerde de aynı doğrultuda tutar, onu her iki durumda da yüce Allah'a bağlar; ne sıkıntıların darbeleri altında sarsılmasına, burkulmasına meydan verir ve ne de nimetlerin oluk oluk aktığı günlerde böbürlenmesine, kabarmasına izin verir. Her iki durum da mü'min hesabına

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ayrı birer hayırdır. Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- buyurduğu gibi böyle bir durum, böyle çift bir mutluluk sadece mü'minler için sözkonusudur.

CAHİLLERİN İNATÇILIĞI

Sözü edilen müşrikler, yaratılışın hikmetinden ve evrenin yasalarından habersizdirler. Bunlar kısa görüşlü, gafil, çabucak umutsuzluğa kapılan, nankör, kendilerini beğenmiş, akılları bir karış havada kimselerdir. Yüce Allah'ın peygamberleri göndermesindeki hikmeti kavramazlar, bunun sonucu olarak peygamberin melek olmasını ya da melek eşliğinde gelmesini isterler. Peygamberlik misyonunun değerini anlamazlar, bu yüzden Peygamberin yanında hazine getirmesini isterler. İşte yalanlamakta ve inatçılıkta alabildiğine ısrarlı davranan bu keçi inatlı inkârcılar var ya? Ey Peygamber, acaba sen onlar karşısında ne yapıyorsun?

فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ
بَعْضَ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَضَائِقٌ بِهِ صَدْرُكَ أَنْ
يَقُولُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ كَنْزٌ أَوْ جَاءَ مَعَهُ مَلَكٌ
إِنَّمَا أَنْتَ نَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٢﴾

12- Müşriklerin "Muhammed'e gökten bir hazine inseydi ya, ya da kendisi ile birlikte bir melek gelseydi ya" şeklindeki sözleri canını sıkabilir ve bu yüzden sana indirdiğimiz vahyin bir bölümünü onlara duyurmaktan vazgeçebilirsin. Oysa sen sadece bir uyarıcısın. Her şeyin yönlendiricisi Allah'dır.

Bu ayetteki "belki" sözcüğü soru anlamı içerir. Aslında tam bir soru edatı değil, fakat bu anlamı belli bir oranda ifade ediyor. Yani müşriklerin gösterdikleri bu cahillik, bu keçi inadı, peygamberliğin özelliğini ve fonksiyonunu kavramaktan son derece uzak olduklarını ortaya koyan bu saçma öneriler karşısında, normal insan psikolojisinden beklenen tepki can sıkıntısıdır. Ey Muhammed! Acaba senin de canın sıkılacak da bu can sıkıntısının baskısı altında sana vahiy yolu ile indirilmiş olan mesajların bir bölümünü onlara duyurmaktan vaz mı geçeceksin? Böylece daha önce kendilerine duyurduğun benzer mesajlara karşı göstermeyi alışkanlık haline getirdikleri olumsuz tepkiden kurtulmayı mı tercih edeceksin?

Asla! Sakın sana vahiy yolu ile bildirilen gerçeklerin bir bölümünü onlara duyurmaktan vazgeçme ve sakın sana söyledikleri saçma sözlerden dolayı canın sıkılmasın. Çünkü;

"Sen sadece bir uyarıcısın."

Senin tüm görevin onları uyarmaktır. Öyleyse görevini yerine getir. Görüldüğü gibi burada Peygamberimizin "uyarıcılık, korku salıcılık" sıfatı ön plana çıkarılmış, çünkü bu tür kimseler karşısında bu sıfatın projektör altına alınma-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahley.org

sı gerekli görülmüştür. Ayeti okumaya devam edelim:

"Her şeyin yönlendiricisi Allah'dır."

Onların yönlendiricisi O'dur. Kendilerine, değişmez yasaları uyarınca dilediği gibi yön verir. Sonra da onları davranışlarından dolayı hesaba çeker. Sen onların kâfir ya da mü'min olmalarından dolayı sorumlu değilsin. Sen sadece bir uyarıcısın.

Bu ayet, İslâm tarihinin o zor döneminin havasını yansıtır, Peygamberimizin içinde bulunduğu can sıkıntısını kanıtlar. O dönemin keçi inatlı cahiliyesine karşı koymanın ne kadar ağır bir yük olduğu hakkında bize fikir verir. Çünkü Peygamberimiz o çetin dönemde akrabası ile yardımcısını, yani amcası Ebu Talib ile eşi Hz.Hatice'yi kaybetmiş, bu yüzden yalnızlık duygusu gönlünü karartmış, bunun sonucu olarak cahiliye kuşatmasının çemberi içinde sıkışıp kalan bir avuçluk müslüman azınlığın kalplerini keder sarmıştı.

Ayetin kelimeleri arasında yükselen bu hüzünlü hava nerdeyse elle dokunulacak kadar somuttur. İşte bu ağır havayı dağıtmak üzere inen bu rahatlatıcı ilahi sözler kalplere huzur aşılıyor, gergin sinirleri gevşetiyor ve endişe dolu gönüllere su serpiyor.

GÜÇSÜZLERİN MEYDAN OKUYUŞU

Şimdi müşriklerin bir başka sözü karşımıza çıkarılıyor. Onlar bu sözü birkaç kez daha söylemişlerdi; "Bu Kur'an uydurmadır" demişlerdi. Yüce Allah da onlara meydan okuyor, dedikleri doğru ise, Kur'an'ın surelerine benzer on tane sure de onlar uydursunlar bakalım, bu uydurma işinde istedikleri kimsenin yardımına başvurabilirler. Okuyoruz:

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ
وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٣﴾
فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمَا أُنزِلَ بِعِلْمِ اللَّهِ وَأَن لَّا إِلَٰهَ
إِلَّا هُوَ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٤﴾

13- Yoksa onlar "Muhammed, bu Kur'an'ı kendi uydurdu" mu diyorlar. Onlara de ki, "Öyleyse Kur'an'ın surelerine benzeyen on sure de siz uydurun bakalım. Eğer söylediğiniz doğru ise, bu konuda Allah dışında yardıma çağırabileceklerinizi de yardıma çağırın."

14- Eğer bu çağrına karşılık vermezlerse anlayınız ki, bu Kur'an Allah'ın bilgisi altında indirilmiştir ve O'ndan başka ilah yoktur. Nasıl, artık müslüman oldunuz mu?

Bu iddiayı ileri sürenlere daha önce Yunus suresinde Kur'an'ın surelerinden biri gibi bir sure uydursunlar diye meydan okunmuştu.

Şimdi aynı iddiayı ileri sürenlere on sure uydursunlar diye meydan okunu-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

yor. Bunun anlamı nedir?

Klâsik tefsir bilginlerine göre bu konuya ilişkin meydan okuma çoktan aza doğru giden bir sıra izliyor. Yani önce müşriklerden Kur'an'ın tümü büyüklüğünde bir kitap, arkasından onun on sure büyüklüğünde bir bölüm ve son olarak bir tek suresi büyüklüğünde bir bölüm uydurmaları istenmiştir. Ama bu sıralama hiçbir kanıta dayanmıyor. Tersine gördüğümüz şudur ki, sıralamadaki yeri daha önce gelen Yunus suresinde meydan okuma çağrısı bir tek sure ile sınırlandırıldığı halde, Yunus suresinden sonra gelen Hud suresindeki meydan okuma on sureye çıkarılıyor.

Gerçi ayetlerin iniş sırası ile surelerin Kur'an'daki diziliş sıraları her zaman birbiri ile çakışmaz, böyle bir gereklilik yoktur. Nitekim yeni bir ayet inince bu bazen eskiden inen bir sureye, bazen de sonra inen bir sureye ekleniyordu. Fakat böyle bir uygulamanın olup olmadığının somut biçimde kanıtlanması gerekir. Oysa iniş sebeplerine ilişkin bilgi veren kaynaklarda Yunus suresindeki meydan okuma ayetinin Hud suresindeki benzer ayetten daha sonra indiğini gösteren bir kanıta rastlanmamıştır. Böyle durumlarda hiçbir delile dayanmaksızın zorlamalı ve yakıştırmaca bir sıralama yapmak da caiz değildir.

Reşid Rıza, "Menar" adlı tefsir kitabında bu ayette geçen "on" rakamını bir sebebe bağlamaya çalıştı. Bu uğurda kendini bir hayli yordu, yaptığı açıklamada şöyle diyor; "Bu ayetteki meydan okuma çağrısı peygamber hikâyelerine ilişkindir. Araştırırsak görürüz ki, Hud suresinden önce inen ve içinde uzun peygamber hikâyesi anlatılan surelerin sayısı ondur. Bu yüzden karşı tarafa on surelik bir bölüm için meydan okunmuştur. Çünkü içinde peygamber hikâyesi anlatılan bir sure uydurmaları yolunda kendilerine meydan okumaktansa, bu türden on sure uydurmaları yolundaki meydan okuma müşrikleri daha çok zor durumda bırakır. Çünkü anlatılan hikâyeler farklı ve üslupları değişik olduğu gibi meydan okunan taraf, içinde hikâye anlatılan sureye benzer on tane sure uydurmak zorundadır. Eğer Kur'an ile boy ölçüşmek istiyorsa, ancak o zaman boy ölçüşmüş olur..."

Gerçi doğrusunu Allah bilir ama, bizim görüşümüze göre mesele son derece basittir, bu tür karmaşık ve zorlamalı yorumlara başvurmak gereksizdir. Şöyle ki, bu konudaki meydan okumalar, iddiayı ortaya atanların durumunu ve söylenen sözü çevreleyen şartları gözetiyordu. Çünkü Kur'an, pratik ve belirli durumlara karşılık verir, pratik ve belirli şartlara cevap getirir. Bunun sonucu olarak bir keresinde "Bu Kur'an'ın bir benzerini uydurunuz", başka bir keresinde "Bu Kur'an'ın bir tek suresinin benzerini ortaya getiriniz", bir başka kez de "Bu Kur'an'ın on suresinin benzerini ortaya getiriniz" diyor. Bu meydan okumalar arasında herhangi bir kronolojik sıralama yoktur. Çünkü amaç bu Kur'an'ın herhangi bir bölümünün uydurulması yolunda girişilen meydan okumanın kendisidir. Yoksa sözkonusu olan Kur'an'ın tümü olmuş, bir bölümü olmuş ya da bir suresi olmuş, farketmez. Meydan okuma, bu Kur'an'ın türüne ilişkindir, yoksa miktarına değil. Karşı tarafın bu konudaki yetersizliği de Kur'an'ın uydurula-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi https://rahley.org

cak bölümünün miktarı ile değil, ifadesinin türü ile ilgilidir. Böyle olunca Kur'an'ın tümü ile bir bölümü, ya da bir tek suresi arasında fark yoktur. Ayrıca meydan okunurken herhangi bir sıralama gözetilmesi de gerekmez. Önemli olan Kur'an'ın uydurma olduğunu iddia edenlerin içinde bulundukları durumun ne demeyi gerektirdiği ve o durumda Kur'an hakkında ne tür bir iddia ileri sürdükleridir. Meydan okunurken bir surenin mi, on surenin mi, yoksa Kur'an'ın tümünün mü sözkonusu edileceği bunlara bağlıdır. Biz bugün sözkonusu şartların ne olduğunu bilemeyiz. Çünkü Kur'an bize bu konuda ayrıntılı bilgi vermemiştir. Ayeti okumaya devam edelim:

"Eğer söylediğiniz doğru ise, bu konuda Allah dışında yardıma çağırabileceklerinizi de yardıma çağırınız."

Eğer bu Kur'an'ın Allah sözü olmadığı, O'nun dışında bir başkası tarafından uydurulduğu biçimindeki iddianızda haklı iseniz, yüce Allah'a koştuğunuz ortakları, edebiyatçılarınızı, söz ustalarınızı, şairlerinizi, cinlerinizi ve insanlarınızı yardıma çağırınız da bu Kur'an'ın on suresine benzer bir yazı dizisi de siz uydurunuz bakalım! Şimdi de bir sonraki ayetin cümlelerini inceliyoruz:

"Eğer onlar bu çağrınıza karşılık vermezlerse..."

Yani Kur'an'ın on suresine benzer bir başka on sure uydurmayı başaramazlarsa. Böylece bu imkânsız işte size yardım edemeyecekleri, bu konuda ellerinden hiçbir şey gelmediği ortaya çıkarsa. Sizin de bu işte başarısız olduğunuz bellidir. Çünkü zaten başarısızlığınız ortaya çıkmasaydı, onları yardıma çağırmazdınız. Devam ediyoruz:

"Anlayınız ki, bu Kur'an, Allah'ın bilgisi altında indirilmişti."

Onu indirmeye gücü yeten, sadece O'dur. Sadece Allah'ın bilgisi, onu size indiği şekli ile indirmeyi gerçekleştirebilir. Evrensel yasalara, insanın değişik durumlarına, geçmişlerine, şimdiki zamanlarına, geleceklerine, şahıslarının ve yaşama tarzlarının yararına ilişkin kapsamlı bilgi birikimi içeren bu Kur'an, ancak Allah katından indirilmiş olabilir. Devam ediyoruz:

"O'ndan başka ilah yoktur."

Bu ilke, yüce Allah'ın indirdiklerine benzer bir başka on sure uydurma konusundaki çağrınıza cevap veremeyen, sahte ilahlarınızın başarısızlıklarının doğal bir sonucudur. Öyleyse tüm evrenin mutlaka bir tek ilahı vardır ve bu Kur'an'ı indirmeye sadece O'nun gücü yeterlidir.

Onaylanması, kabul edilmesi kaçınılmaz olan bu açıklamayı bir soru izliyor. Öyle bir soru ki, gerçek karşısında burun kıvırarak kaçanlardan, keçi inatlılardan başka herkes ona aynı cevabı verebilir, başka hiç kimse ona değişik cevap vermeye kalkışmaz. Okuyalım:

"Nasıl, artık müslüman oldunuz mu?"

Yani size meydan okundu ve bu meydan okuma karşısında başarısız kaldınız, yenik düştünüz. Böyle bir sonuca teslim olmaktan başka türlü göğüsleyebi-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

lir misiniz?

Fakat onlar, bundan sonra da gerçek karşısında burun kıvırmaya, kaçamak aramaya devam ediyorlar!

Aslında gerçek apaçık ortada idi. Fakat onlar dünya hayatında yararlandıkları çıkarlarının ve saltanatlarının ellerinden kaçmasından korkuyorlardı. Bu endişe ile insanların özgürlüğe, onurluluğa, adalete, şereflilliğe, kısacası "lâilâhe illellah (Allah'dan başka ilah yoktur)" ilkesine çağıranların sesine kulak vermelerinden ödleri kopuyor, insanlar bu çağrıya olumsuz karşılık vermesinler diye vicdanlarını baskı altında tutuyor, onları kendilerine kul-köle ediyorlardı. Bundan dolayı, bundan sonraki ayetler onların tutumlarına uyan bir değerlendirme yapıyor, sonlarının nasıl olacağını canlı bir tablo halinde gözlerinin önüne seriyor. Okuyoruz:

مَن كَانَ يُرِيدُ الْحَيَوٰةَ الدُّنْيَا
وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَٰلَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ
﴿١٥﴾ أُولَٰٓئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْءَاخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ
مَا صَنَعُوا۟ فِيهَا وَبَٰطِلٌ مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

15- Sadece dünya hayatını ve bu hayatın çekici güzelliklerini isteyenlere çalışmalarının karşılığını orada tam olarak veririz, onlar orada hiçbir ödül kısıntısına uğratılmazlar.

16- Ama ahirette onlar için sadece cehennem ateşi vardır, dünyada yaptıkları iyi işler boşa gider, işledikleri yararlı ameller geçersiz olur.

Şu dünyada yapılan her çalışma, harcanan her emek karşılığını görür. İster bu çalışmanın, bu emeğin sahibi bakışlarını yüce ufuğa dikmiş olsun, isterse çalışmalarını sadece yakın vadeli çıkarlarına, şahsi beklentilerine yöneltmiş olsun, farketmez, her iki durumda da kural geçerlidir. Fakat eğer insan dünya hayatı peşinden koşar, sırf onun çekici güzellikleri uğruna çaba harcarsa, bu dünyada çalışmalarının karşılığını alır, belirli bir sürenin sonuna kadar bu sonuçlardan yararlanır.

Fakat böyle bir kimseyi ahirette bekleyen tek akibet, cehennem ateşidir. Çünkü orası için hiçbir hazırlık yapmamış, hiçbir şey biriktirmemiş, hatta orayı hiç hesaba katmamıştır. Dünya için yaptığı bütün çalışmaların karşılığını dünyada alır. Fakat bu dünya amaçlı çalışmalar ahirette geçersizdir, orada onlara hiçbir önem verilmez, bu tür çalışmalar, zehirli ot yiyerek karnı şişen devenin kabarmasına ve arkasından çatlamasına benzer, kof bir genleşme gibidir. Bu tablo, dünyadaki kof genleşmelere, sonunda çatlayıp ölmeye vardıran hastalıklı kabarmalara uygun düşen bir tasvirdir.

Bugün biz etrafımıza baktığımızda hep dünya için çalışan ve bu çalışmaların karşılığını alan birçok şahıslar, toplumlar ve milletler görüyoruz. Bunların dün-

yaları alımlıdır, bunların dünyaları hızlı bir kabarma görüntüsü sürer gözlerimizin önüne. Fakat bu gördüklerimize şaşırıp "Bunlar niçin böyle!" diye sormamalıyız. Çünkü bu gördüklerimiz **"Sadece dünya hayatını ve bu hayatın çekici güzelliklerini isteyenlere, çalışmalarının karşılığını orada tam olarak veririz, onlar orada hiçbir ödül kısıntısına uğratılmazlar"** şeklindeki ayette ifadesini bulan dünyaya ilişkin ilahi yasanın gereğidirler.

Fakat bu yasayı ve bu yasanın sonuçlarını kabul etmek bize unutturmamalıdır ki, bu adamlar eğer bu dünya uğruna yaptıkları çalışmaların aynısını, kalplerini ahiret ufkuna yönelik tutarak, kazanırken ve nimetlerden yararlanırken yüce Allah'ın hoşnutluğunu gözeterek yapsalardı, yine dünya hayatının güzelliklerini elde edecekler, emeklerinin karşılığına -hiçbir kısıntıya uğratılmaksızın- kavuşacaklardı, fakat o taktirde bunun yanısıra ahiret mutluluğunu da elde edeceklerdi.

Ahiret hayatı için çalışmak, dünya hayatı için çalışmanın yolunu kesen bir engel değildir. Tersine yine dünya için yapılan çalışmaların aynısı yapılacaktır. Yalnız bu işler yapılırken, yüce Allah'a yönelinecek, O'nun hoşnutluğu gözetilecektir. Ahiret hayatı için çalışmak, dünya hayatı için yapılacak olan çalışmaların ne miktarını azaltır ve ne de ürünlerini kısıtlar. Tersine bu çalışmaların ve bu çabaların ürünlerini arttırır, bereketlendirir, kazancı da bu kazançtan yararlanmayı da arındırır, temiz yapar. Ayrıca dünya yararına, ahiret yararını ekler. Yalnız eğer dünya yararından amaç, yasak ihtirasları tatmin etmek ise, o zaman iş değişir. Böyle bir tutum sadece ahirette değil, sonucu bir süre sonra görülse de, dünyada da geri teper. Bu yasa, gerek toplumların hayatında, gerekse fertlerin hayatında etkinliğini hep göstermiştir. Tarihin ibret dolu olayları, yüzyıllar boyunca ihtiraslarına tutsak olan milletlerin acı sonunu gösteren tanıklardır.

Bundan sonraki ayetlerde müşriklerin Peygamberimize ve yanında getirdiği gerçeğe karşı takındıkları tavır anlatılıyor, Peygamberimizin Rabbinden kaynaklanan, apaçık bir belgeye dayandığına, O'nun Allah tarafından görevlendirilmiş bir peygamber olduğuna tanıklık eden Kur'an'a dikkatlerimiz çekiliyor.Daha önce Hz. Musa'ya indirilen Tevrat da aynı tanıklığı yapmıştı.

Okuyacağımız ayetler, Peygamberimizi, O'nun çağrısını ve misyonunu kuşatan bu kanıtlar demetine bakışlarımızı çeviriyor. Amaç, Peygamberimizi ve çevresindeki müslüman azınlığı yüreklendirmek, onlara moral aşılamaktır.

Bunun arkasından Peygamberimizi yalanlayan müşrik gruplar, cehennem ateşi ile tehdit ediliyor, kıyamet gününün bir azap sahnesi gözlerinin önüne seriliyor. Bu sahnede dünyadaki şımarıklığın ve gerçek karşısında burun kıvırmanın cezası olarak perişanlık vardır, rezillik vardır.

Okuyacağımız ayetlerin devamında anlatılıyor ki, bu eğri yolun şımarık yolcuları, bu hakkın inatçı düşmanları yüce Allah'ın azabından kurtulamayacaklar, yüce Allah dışında bir kurtarıcı, bir dayanak bulamayacaklardır. Dünyadaki bütün şımarıklıklarına karşın, o gün bu alanda güçsüz ve çaresiz kalacaklardır.

Yüce Allah'ın deyişi ile **"Onlar ahirette ne ağır hüsrana uğrayacak kimseler olacaklardır."**

KARŞIT GRUPLARIN TASVİRİ

Yine okuyacağımız ayetlerde sözkonusu müşrikler ile mü'minler arasında somut, gözle görülür bir karşılaştırma yapılıyor. Bu karşılaştırmada bu iki grubun özellikleri arasındaki derin farklılığa, dünyadaki ve ahiretteki tutumları ile durumları arasındaki uçuruma dikkatlerimiz çekiliyor. Şimdi ayetleri okuyalım:

أَفَمَن كَانَ
عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِن قَبْلِهِ كِتَابُ
مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً ۚ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ ۚ وَمَن يَكْفُرْ
بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ ۚ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّنْهُ ۚ إِنَّهُ
الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٧﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ
مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ۚ أُولَٰئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ
وَيَقُولُ الْأَشْهَادُ هَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ ۚ
أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٨﴾ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ
اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُم بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿١٩﴾
أُولَٰئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُم مِّن دُونِ
اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ۘ يُضَاعَفُ لَهُمُ الْعَذَابُ ۚ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ
السَّمْعَ وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ ﴿٢٠﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا
أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢١﴾ لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ
فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْأَخْسَرُونَ ﴿٢٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
وَأَخْبَتُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ ۙ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ
﴿٢٣﴾ مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمَىٰ وَالْأَصَمِّ وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ ۚ
هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾

17- Bir de Rabbinden kaynaklanan açık belgelere dayanan kimseleri düşünelim. Bu belgeleri yine Allah katından gelen bir tanık izliyor. Bu kimseler onun da öncesinde Musa'nın önder ve rahmet nitelikli kitabının onayı ile desteklenmişlerdir. (Böyleleri sırf dünya hayatı peşinde koşanlarla hiç bir olur mu?)

İşte bunlar Kur'an'a inanırlar. Onu inkâr eden sapık grupların varacakları yer ise cehennem ateşidir. Sakın Kur'an hakkında kuşkuya kapılma. O Rabbinden gelen bir gerçektir. Fakat insanların çoğu buna inanmazlar.

18- Allah'a yalan yakıştırmalar yapanlardan daha zalim kim olabilir? Onlar Rabblerinin huzuruna çıkarıldıklarında, tanıklar "Bunlar Rabbleri hakkında yalan yakıştırmalar düzmüşlerdir" derler. Haberiniz olsun ki, Allah'ın lâneti zalimlerin üzerinedir.

19- Onlar insanları Allah yolundan alıkoyarlar. O yolu eğri göstermeye yeltenirler ve ahireti de inkâr ederler.

20- Bunların, Allah'ın yapacaklarına engel olmaları sözkonusu değildir. Allah dışında dayanakları, destekçileri de yoktur. Azapları katlanır. Ne işitebilirler ve ne de görebilirler.

21- Bunlar kendilerini hüsrana düşürmüşler ve uydurdukları ilahlar ortalıkta görünmez olmuşlardır.

22- Onlar, hiç kuşkusuz, ahirette en ağır hüsrana uğrayacak kimseler olacaklardır.

23- İman edip iyi ameller işleyenlere ve Allah'a gönülden saygı besleyenlere gelince, onlar cennetliklerdir ve orada ebedi olarak kalacaklardır.

24- Bu iki grup kör ve sağır ile görebilen ve işitebilen kimselere benzer. Hiç bu iki grubun durumu bir olur mu? Acaba ibret dersi almaz mısınız?

Okuduğumuz ayetlerin cümleleri uzundur. İşaretleri ve mesajları çeşitlidir. Değinimleri ve çağrışımları da çeşitlidir. Bütün bunlar bize gösteriyor ki, mü'min azınlık, İslâm tarihinin o zorlu döneminde büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalmıştı ve durum, sözlü ve mesaj aracılı desteğe ihtiyaç duyuracak derecede ciddi idi. Bu arada Kur'an'ın pratiğe, eyleme dönük özelliği de gözlerimizin önüne seriliyor. Kur'an'ın, bu özelliği uyarınca, o günkü realiteyi göğüslediğini ve bu realiteye karşı güçlü bir mücadele verdiğini bu ayetlerde açıkça görüyoruz.

Ancak böyle bir savaşa girenler, Kur'an'ın karşı koyup yönlendirmek üzere indiği o şartların benzerleri ile yüzyüze gelenler onun zevkine varabilirler. Oturdukları yerde Kur'an'ın anlamlarını ve mesajlarını arayanlar, onun anlatım ve sanat özelliklerini masa başında inceleyenler, bu savaştan ve haretten uzak, donuk ve eylemsiz oturuşları sırasında onun gerçek mahiyetini asla kavrayamazlar. Kur'an'ın gerçek mahiyeti, rahat köşelerinde oturanların önlerine açılmaz. Onun sırları, yüce Allah'dan başkasına kul olmaya, zorbaların (tağutların) yüce Allah'ı dışlayan diktatörlüklerine boyun eğmeye razı olarak esenliği ve rahatlığı tercih edenler tarafından keşfedilemez. Şimdi okuduğumuz ayetleri incelemeye geçelim:

"Bir de Rabbinden kaynaklanan açık belgelere dayanan kimseleri düşünelim. Bu belgeleri, yine Allah katından gelen bir tanık izliyor. Bu kimseler onun da öncesinde Musa'nın önder ve rahmet nitelikli kitabının onayı ile desteklenmişlerdir (Böyleleri sırf dünya hayatı peşinde koşanlarla hiç bir olur mu?)

İşte bunlar Kur'an'a inanırlar. Onu inkâr eden sapık grupların varacakları yer ise, cehennem ateşidir. Sakın Kur'an hakkında kuşkuya kapılma. O Rabbinden gelen bir gerçektir. Fakat insanların çoğu buna inanmazlar."

"Bu ayette bir de Rabbinden kaynaklanan açık belgelere dayanan kimseleri düşünelim" ve "Bu belgeleri, yine Allah katından gelen bir tanık izliyor" şeklindeki cümlelerin ne anlama geldikleri konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Ayrıca "Rabbinden", "izliyor" ve "onun katından" ifadelerinden gizli zamirleri hangi isimlerin yerlerini tuttukları konusu da tartışmalıdır. Benim kanıma göre bu tartışmalı noktalara ilişkin en doğru görüşler şöyle sıralanabilir:

"Bir de Rabbinden kaynaklanan açık belgelere dayanan kimseler"den maksat, Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- ile O'na bağlı olarak Peygamberimizin getirdiği gerçeğe inananlardır. "Bu belgeleri, yine Allah katından gelen bir tanık izliyor." ifadesinin anlamı, "rabbinden gelen ve Peygamberimizin peygamberliğini gösteren bir tanık onu izliyor" demektir. Bu tanık şu Kur'an'dır; o kendi kendine yüce Allah katından gelen bir vahiy olduğunu, insan tarafından meydana getirilemeyeceğine tanıklık ediyor. "Ondan önce" yani bu tanıktan, Kur'an'dan önce "Musa'ya inen kitap" da Peygamberimizin doğru söylediğine şahitlik ediyor. Bu şahitlik hem Tevrat'ın, Peygamberimizin geleceğini müjdelemesi biçiminde ve hem de aslının Peygamberimizin getirdiği mesajını doğrulaması biçiminde ortaya çıkıyor.

Anlattığım görüşü tercih edişimin gerekçesi şudur: Bu surede peygamberler ile yüce Rabbleri arasındaki ilişki tasvir edilirken ortak bir ifade kullanılıyor: Bu ortak ifadeye göre bütün peygamberler, vicdanlarının derinliklerinde açık bir belgenin inandırıcılığını algılıyorlar. Bu belge sayesinde kendilerine gelen mesajın yüce Allah tarafından gönderilmiş bir vahiy olduğunu kesinlikle anlıyorlar. Yine bu açık belge sayesinde Rabblerini kalplerinde buluyorlar. Hiçbir şüphenin, en ufak bir kuşkunun gölgelemediği belirgin ve inandırıcı bir belgedir bu. Meselâ bu surenin bir ayetinde Hz. Nuh, soydaşlarına şöyle sesleniyor:

"Nuh dedi ki; 'Ey soydaşlarım, baksanıza, eğer ben Rabbimden gelen açık bir belgeye dayanıyorsam, O bana kendi katından bir rahmet bağışladı ise de siz bunu görmekten yoksun bırakıldı iseniz, istemediğiniz halde sizi bu açık belgeyi ve bu rahmeti kabul etmeye mi zorlayacağız?" (49)

Hz. Salih de soydaşlarına aynı sözü söylüyor. Okuyoruz:

"Ey soydaşlarım, baksanıza, eğer ben Rabbimden gelen açık bir belgeye dayanıyorsam, O bana kendi katından bir rahmet bağışladı ise, emrine karşı

(49) Hud Suresi 28

geldiğim takdirde beni O'ndan kim kurtaracak. Sizin bana, zararımı arttırmaktan başka hiçbir katkınız olamaz." (50)

Hz. Şuayb'ın da soydaşlarına söylediği aynı sözdür. Okuyalım:

"Ey soydaşlarım, baksanıza, ya ben Rabbimden gelen açık bir belgeye dayanıyorsam ve O bana kendi rahmetinin sonucu olarak temiz bir geçim kaynağı vermiş ise..." (51)

Görüldüğü gibi aynı durumu anlatan ortak bir ifade karşısındayız. Bu ifadede bütün peygamberler, içlerine doğan, kalplerinde parıldayan ortak bir algının özünü seslendiriyorlar. Bu dolaysız algı sayesinde ilahlık gerçeğini kalp gözü ile vicdanlarında görüyorlar, vahiy yolu ile Rabblerinin kendileri ile iletişim halinde olduğunun kuşkusuz inancına varıyorlar.

Bu surenin tanıtma yazısında belirttiğimiz gibi, aynı durumu anlatan bu ortak ifadenin vurgulanması, tüm surenin başta gelen amaçlarından biridir. Maksat Peygamberimiz ile yüce Allah arasındaki, yine Peygamberimiz ile kendisine vahiy yolu ile indirilen mesaj arasındaki ilişkinin aynen öbür peygamberler ile yüce Allah ve vahiy arasındaki ilişki gibi olduğunu ispatlamaktır. Bu ispatlama, müşriklerin Peygamberimize yönelik düzmece iddialarını çürütecek, aynı zamanda hem kendisini hem de çevresinde mü'min azınlığı yüreklendirecek, dayandıkları gerçeğe karşı güvenlerini pekiştirecektir. Sebebine gelince bu gerçek, bütün peygamberlerin getirdikleri ortak gerçekti, bütün peygamberlerin taraftarları olan "müslümanlar" bu gerçeğe teslim olmuşlardır.

Buna göre yukarıdaki ayetin toplu anlamı şudur:

Şu Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- var ya. Onun doğruluğuna ve inancının sağlamlığına ilişkin yığınla delil ve kanıt vardır. Bir defa Rabbinden kaynaklanan bilginin belirginliği, inancı ve bu belgelerin ışığı içine doğuyor. Ayrıca bu kesin inancına, Rabbinden gelen bir başka tanık olarak şu Kur'an ekleniyor. O Kur'an ki, kendine özgü nitelikleri, onun ilahi kaynaktan geldiğini açıkça ortaya koyuyor. Bunların yanısıra O'nu doğrulayan bir başka tanık daha var ki; o da Musa'ya inen kutsal kitap (Tevrat)'tır. Bu kitap, İsrailoğulları'nı yönlendirmek üzere gelen bir kılavuz, bir önder, yüce Allah tarafından yahudilere indirilmiş bir rahmettir. Bu kitap aynı zamanda Peygamberimizi doğrulayan bir tanıktır. Çünkü hem Peygamberimizin geleceğini müjdeliyor, hem de yüce Allah'ın tüm dinlerinin ortak dayanağını oluşturan ana ilkeler konusunda O'nun duyurdukları ile aynı prensipleri paylaşıyor.

O halde böyle bir insan, nasıl olur da çeşitli müşrik akımların ortaya çıkardığı değişik sapık grupların yaptıkları gibi yalanlamaya, inkâra ve kör inatla direnmeye muhatap olabilir? Bunca çok yönlü tanıklar ve kanıtlar karşısında adamların takındıkları bu olumsuz tutum tuhaftır, kınanacak bir olaydır.

Ayetin daha sonraki cümlelerinde Kur'an'a inananlar ile onu reddedenlerin karşıt tutumları ele alınıyor ve ahirette bu iki grubu bekleyen zıt karşılıklar

(50) Hud Suresi 63 (51) Hud Suresi 88

açıklanıyor. Arkasından bir adım daha atılarak Peygamberimiz ile çevresindeki mü'minlere moral aşılanıyor, bağlı oldukları gerçeğe güvenmeleri telkin edilerek yüreklerine su serpiliyor. Buna göre Peygamberimiz ile mü'minleri, yalanlayıcı kâfirlerin tutumları, bu yalanlayıcıların o dönemde çoğunluğu oluşturmalarına rağmen, endişeye düşürmemeliydi. Okuyoruz:

"İşte bunlar Kur'an'a inanırlar. Onu inkâr eden sapık grupların varacakları yer ise cehennem ateşidir. Sakın Kur'an hakkında kuşkuya kapılma. O Rabbinden gelen bir gerçektir. Fakat insanların çoğu buna inanmazlar."

Bazı tefsir bilginleri, "Bir de Rabbinden kaynaklanan açık belgelere dayanan kimseleri düşünelim. Bu belgeleri, yine Allah katından gelen bir tanık izliyor" ifadesinde kastedilenin Peygamberimiz olduğu taktirde "İşte bunlar Kur'an'a inanırlar" onlar 'zamiri, bu vahye ve bu belgelere inanan mü'minlerin yerini tutuyordu. Oysa bu ifadede anlamayı zorlaştıran bir problem yok. Çünkü "İşte bunlar ona inanırlar" cümlesindeki "ona"dan maksat "tanık"tır ki, o da Kur'an'dır. Tıpkı bunun gibi, "onun da öncesinde" ifadesindeki "onun" zamiri de, daha önce söylediğimiz gibi, Kur'an'ın yerini tutuyor. Onlar, ona (yani tanığa, yani Kur'an'a) inanırlar" ifadesinin kapsamına Peygamberimizin de alınmış olması, anlamayı zorlaştıran, kafa karıştırıcı bir problem sayılmamalıdır. Çünkü Peygamberimiz, kendisine indirilen mesaja ilk önce kendisi inanmış, arkasından da kendisini mü'minler izlemişti. Nitekim Bakara suresinde **"Peygamber, kendisine Rabbi tarafından indirilen mesaja inandı; mü'minler de. Hepsi birlikte Allah'a O'nun meleklerine, O'nun kitaplarına, O'nun peygamberlerine inandılar"** buyurulurken, aynı gerçek dile getirilmiştir. [52] Buna göre "onlar ona inanırlar" ifadesindeki "onlar" zamiri, Peygamberimiz ile birlikte O'nun duyurduğu mesajın doğruluğunu onaylamış olan mü'minleri kastediyor. Bu ifade tarzı, Kur'an üslubuna uygun bir ifade tarzıdır; anlaşılmayacak, kafa karıştıracak hiçbir yanı yoktur. Ayeti okumaya devam edelim:

"Onu inkâr eden sapık grupların varacakları yer ise cehennem ateşidir."

Bu mutlaka gerçekleşecek bir tehdittir. Çünkü onu tasarlayıp kararlaştıran yüce Allah'dır. Devam ediyoruz:

"Sakın Kur'an hakkında kuşkuya kapılma. O Rabbinden gelen bir gerçektir. Fakat insanların çoğu buna inanmazlar."

"Rabbinden kaynaklanan açık belgelere dayandığı" belirtilen Peygamberimiz, kendisine vahyedilen mesaj hakkında hiçbir zaman şüpheye kapılmadı, onun gerçekliğinden hiçbir zaman kuşku duymadı. Fakat bunca yoğun tanıkların ve delillerin arkasından gelen bu ilahi direktif, o günlerde Peygamberimizin vicdanını rahatsız eden sıkıntıyı, bıkkınlığı ve yalnızlık duygusunu hedef alıyor. O günlerdeki çağrı kampanyasının donmuşluğuna ve keçi inatlı karşı koymaların yoğunluğunu gösterge oluşturuyor. İşte bütün bu olumsuzluklar Peygamberimize moral vermeyi, O'nu teselli edip azmini tazelemeyi gerektirmiştir.

(52) Bakara Suresi 285

Çevresindeki sıkıntılı, kederli mü'min azınlığın da böyle bir yüreklendirmeye ihtiyacı vardı. Yüce Rabbleri tarafından indirilen böylesine bir serin meltemin esintilerini, yanık gönüllerinin ateşini yatıştıracak böylesine kesin bir iman aşısını dört gözle bekliyorlardı.

Şimdi de bu tarihi kesitin ışığı altında zamanımızdaki "İslâm uyanışı"nın, "İslâm Rönesansı"nın öncülerini düşünelim. Bu kahramanlar da dünyanın her yerinde aynı olumsuz psikolojik şartlarla karşı karşıyadırlar. Çeşitli yol kesmelerin, sırt dönmelerin, alayların, istihzaların, eziyetlerin ve işkencelerin yoğun hücumlarına göğüs germektedirler. Bu olumsuz reaksiyonların hem maddi olanları hem de manevi türden olanları ile başları beladadır. Gerek yerel cahiliye güçleri ile gerekse milletlerarası cahiliye odakları ile sürekli boğuşma halindedirler, onlar tarafından sürekli koğuşturma altında tutulmaktadırlar. En iğrenç ve en amansız savaş türlerinin kesintisiz akınlarına göğüs göğüse karşı koymak durumundadırlar. Sonra da cahiliyenin iç ve dış güçleri, bu amansız savaşlarda kullandıkları kuklaların ve bu acımasız koğuşturmada yararlandıkları uşakların onuruna davulları çalmakta, bayraklar dalgalandırmaktadır.

İşte bu öncülerin bu ayetin her cümlesini düşüne düşüne okumaya, onun her işaretini, her çağrışımını, her imasını kavramaya ne kadar çok ihtiyaçları vardır!

Onların, şu ilahi vurgulamanın taşıdığı kesin inanç aşısına ne kadar çok ihtiyaçları vardır:

"Sakın Kur'an hakkında kuşkuya kapılma. O Rabbinden gelen bir gerçektir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler."

Bu kahraman öncüler, yüce Allah'dan gelen kesin belgelerin ve rahmetin, peygamberlerin kalplerine aşıladığı ferahlığın aynısını kalplerinde bulmaya ne kadar çok muhtaçtırlar! O belgeler ki, apaçıktırlar ve o rahmet ki, peygamberler onun varlığından bir kez bile kuşkuya düşmemişler ve hiçbir zaman onsuz kalmamışlardır. Böyle olmalıdır ki, bu kahramanların yollarına devam etmeye ilişkin azimleri bilensin, hiçbir engel onlar için caydırıcı, vazgeçirici olmasın. O ayeti bir daha okuyoruz:

"Ey soydaşlarım, baksanıza, eğer ben Rabbimden gelen açık bir belgeye dayanıyorsam, O bana kendi katından bir rahmet bağışladı ise, emrime karşı geldiğim taktirde beni O'ndan kim kurtaracak? Sizin bana zararımı arttırmaktan başka hiçbir katkınız olamaz."

Bu kahraman öncüler, vaktiyle peygamberler kafilesinin karşılaştıkları engellerin tıpkısı ile karşılaşıyorlar; cahiliye, peygamberlere karşı hangi kötülükleri yaptı ise, onlara da aynı kötülükleri yapıyor. Zaman döndü, dolaştı ve Peygamberimizin geldiği gününün aynısını karşımıza çıkardı. Günümüzde bu dini tüm insanlığa duyurmak üzere gelmiş olan Peygamberimizin yaşadığı şartların aynısını yaşıyoruz, Peygamberimizin vaktiyle yüzyüze gelmiş olduğu cahiliye zihniyetinin tıpkısı ile yüzyüzeyiz. O günlerdeki cahiliye zihniyeti, daha önce

Hz. İbrahim'in, Hz. İsmail'in, Hz. İshak'ın, Hz. Yakub'un, O'nun torunlarının, Hz. Yusuf'un, Hz. Musa'nın, Hz. Harun'un, Hz. Davud'un, Hz. Süleyman'ın, Hz. Yahya'nın, Hz. İsa'nın, kısacası tüm peygamberlerin getirip yaydıkları İslâm aydınlığının arkasından insanlığa egemen olmuştu.

Sözünü ettiğimiz cahiliye zihniyeti kimi dönemlerinde yüce Allah'ın varlığını kabul eder, kimi dönemlerinde etmez. Fakat her iki durumda da yeryüzünde insanlar için çeşitli rabbler ortaya çıkarır. Bu rabbler, bu düzmece ilahlar, yüce Allah'ın indirdiği ilkeler dışındaki ilkeler uyarınca insanlara egemen olurlar. İnsanların önüne çeşitli yasalar, değer yargıları, gelenekler ve sosyal kurumlar koyarlar. Böylece insanlar, yüce Allah'ın egemenliğini bir yana bırakarak bu sahte rabblerin egemenliği altına girerler.

İşte İslâm çağrısı da bu noktada ortaya çıkar. Bütün insanları bu yeryüzü kaynaklı rabbleri hayatlarından, sosyal kurumlarından, toplumlarından,değer yargılarından ve yasalarından kovmaya, ayıklamaya çağırır. Buna karşılık onlara her konuda yüce Allah'a dönmeyi, O'nu ortaksız Rabb kabul etmeyi, O'nun rakipsiz egemenliğini benimsemeyi, sadece O'nun yasalarına ve sistemine uymayı, O'nun buyruklarından ve yasaklarından başka hiçbir buyruğu, hiçbir yasağı dinlememelerini telkin eder. Bu noktadan sonra tek Allah inancı ile müşriklik arasında, cahiliye zihniyeti ile İslâm arasında tarih boyunca görülen amansız savaş kopuyor. İşte günümüz İslâm Rönesansı'nın öncüleri ile dünyanın her tarafındaki zorbalar, diktatörler ve putlaştırılmış liderler arasında süren savaş da bu amansız savaşın çağdaş uzantısıdır.

Bundan dolayıdır ki, bu kahraman öncüler, Kur'an'ın bu zor günlerin eski benzerlerine ilişkin direktiflerini vicdanlarına ve davranışlarına tam olarak yansıtmalıdırlar. İşte bize yukarıda okuduğunuz şu sözleri söyleten düşüncelerin bazıları bunlardır: "Ancak böyle bir savaşa girenler, Kur'an'ın karşı koyup yönlendirmek üzere indiği o şartların benzerleri ile yüzyüze gelenler bu kitabın zevkine varabilirler. Oturdukları yerde Kur'an'ın anlamlarını ve mesajlarını arayanlar, bu savaştan bu hareketten uzak, donuk ve eylemsiz oturuşları sırasında bu kitabın gerçek mahiyetini asla kavrayamazlar..."

İFTİRACILARIN TEŞHİR EDİLİŞİ

Daha sonraki ayetler, Kur'an'ı inkâr edenleri, onun yüce Allah tarafından gönderilmiş bir kitap olmayıp, uydurma olduğunu iddia edenleri, böylece yüce Allah'a ve Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- iftira edenleri gündeme getiriyor. Bu amaçla karşımıza kıyamet sahnelerinden birini getiriyor. Bu sahnede yüce Allah'a asıl iftira atanlar gözlerimizin önüne getiriliyor. Bu iftiracıların kimileri "Bu kitabı Allah indirmedi" diyen kimselerdir, kimileri yüce Allah'a ortak koşmuşlardır, kimileri de yüce Allah'ın kendine özgü yetkisi olan rabblık, egemenlik yetkisini yeryüzü kaynaklı sahte egemenlere yakıştırmışlardır. İnceleyeceğimiz ayetler, "Allah'a yalan yakıştırma" kavramının ifade ettiği bütün sapık yönelişleri içermek amacı ile bu konuda ayrıntı vermekten bile bile kaçınmıyorlar.

Bu iftiracılar, bir kıyamet sahnesinde gözler önüne serilerek onca tanığın önünde "teşhir" ediliyor, rezil ediliyor. Bu iftiracıların karşısında mü'minlerin, Rabblerine güvenenlerin ve onları bekleyen nimetlerin ve mutluluğun tablosu ile karşılaşıyoruz. Ayetlerin sonunda bu iki kesim, kör ve sağırlar ile görebilen ve işitebilen kimselere benzetiliyor, bu örnek aracılığı ile sözkonusu iki kesim arasındaki bağdaşmazlık ve uçurum çapındaki farklılık vurgulanıyor. Şimdi bu ayetleri okuyoruz:

"Allah'a yalan yakıştırma yapanlardan daha zalim kim olabilir? Onlar Rabblerinin huzuruna çıkarıldıklarında tanıklar, 'Bunlar, Rabbleri hakkında yalan yakıştırmalar düzmüşlerdir' derler. Haberiniz olsun ki, Allah'ın lâneti zalimlerin üzerindedir.

Onlar insanları Allah yolundan alıkoyarlar. O yolu eğri göstermeye yeltenirler ve ahireti de inkâr ederler.

Bunların Allah'ın yapacaklarına engel olmaları sözkonusu değildir. Allah dışında dayanakları, destekçileri de yoktur. Azapları katlanır. Ne işitebilirler ve ne de görebilirler.

Bunlar kendilerini hüsrana düşürmüşler ve uydurdukları ilah lar ortalıkta görünmez olmuşlardır.

Onlar, hiç kuşkusuz, ahirette en ağır hüsrana uğrayacak kimseler olacaklardır.

İman edip iyi ameller işleyenlere ve Allah'a gönülden saygı besleyenlere gelince, onlar cennetliklerdir ve orada ebedi olarak kalacaklardır.

Bu iki grup, kör ve sağır ile görebilen ve işitebilen kimselere benzer. Hiç bu iki grubun durumu bir olur mu? Acaba ibret dersi almaz mısınız?"

İftira, başlıbaşına iğrenç bir suçtur, gerçeğe ve aleyhinde yalan düzülene karşı işlenmiş bir zulümdür. Hele bu iftira yüce Allah'a karşı düzülürse, işlenen suçun ne kadar ağır olacağını varın siz düşünün. Ayetlerin ilgili cümlelerini birlikte okuyalım:

"Onlar Rabblerinin huzuruna çıkarıldıklarında tanıklar 'Bunlar, Rabbleri hakkında yalan yakıştırmalar düzmüşlerdir' derler."

Ayette yeralan "Bunlar, Rabbleri hakkında yalan yakıştırmalar düzenlerdir" ifadesindeki "Bunlar" zamiri "işaret" yolu ile o kimseleri "teşhir etme ve kınama anlamını taşır. Bu kimseler kim hakkımda yalan düzmüşler? "Rabbleri hakkında" başka biri hakkında değil. Bu sahnenin egemen atmosferi rezillik atmosferidir. Bu rezilliği, işlenen suçun iğrençliğine denk düşen lânet motifi izliyor:

"Haberiniz olsun ki, Allah'ın laneti zalimlerin üzerindedir."

Bu sözü sahnedeki "tanıklar" böyle söylüyor. Tanıklar ya melekler, peygamberler ve mü'minler ya da tüm insanlardır. O halde bu lânet, bu kalabalık

ortasında gerçekleşen bir utandırma, aşağılama ve "teşhir" cezasıdır. Ya da tanık kalabalığı karşısındaki bu rezil etmenin, ipliklerini pazara çıkarmanın yanısıra onlara ilişkin yüce Allah'ın bir başka kararıdır. Tekrarlıyoruz:

"Haberiniz olsun ki, Allah'ın lâneti zalimlerin üzerinedir."

Buradaki "zalimler"den maksat, müşriklerdir.Yüce Allah hakkında yalan yakıştırmalar yapanlar ve bu yolla insanları Allah'ın yolundan alıkoymak isteyenler onlardır. Devam ediyoruz:

"O yolu eğri göstermeye yeltenirler."

Onlar doğru yolu, sapmasız rotayı istemezler. Çarpıklığı, kaypaklığı, zigzağı ve sapmayı isterler. Böyle olmasını istedikleri şey, yol da olabilir, hayat da olabilir,hayatın olguları da olabilir.Ayetin anlamı bunların hepsini içerir. Bunun yanısıra "Bunlar ahireti de inkâr eden" kimselerdir. Bu ifadede "onlar" zamiri iki kez tekrarlanıyor. Amaç pekiştirme yolu ile sözkonusu müşriklerin suçluluklarını vurgulamak, bu suça dikkatleri çekmek sureti ile onları "teşhir" etmektir.

Yüce Allah'a ortak koşanlar -ki, bunlar zalimlerdir- İslâmın dosdoğru rotasından ayrılınca hayatın tüm alanlarını eğriliğe yöneltmeyi amaçlarlar. Zaten yüce Allah'ın egemenliği dışındaki bir başka merciin egemenliğine girmek, hem insan kişiliğinin bütün cephelerini ve hem de sosyal hayatın tüm kesimlerini eğriliğe mahkûm eder.

Yüce Allah'dan başkasına kul olmak, insan vicdanında onursuzluk ve aşağılıklık meydana getirir. Oysa yüce Allah, insan vicdanının onurla donanmasını istemiştir. Öte yandan kula kulluk, sosyal hayatı zulmün ve azgınlığın pençesine düşürür. Oysa yüce Allah, bu hayatın adalete ve eşitliğe dayalı olmasını istemiştir. Ayrıca kula kulluk ilkesinin egemen olduğu toplumlarda insanlar, toprak kökenli egemenleri, sahte rabbleri ilahlaştırma emeklerini, çabalarını boşa harcarlar. Bu amaçla durmadan davullu-zurnalı şenlikler düzenlerler. Bu şenliklerde durmadan nefes tüketirler. Bu yolla düzmece ilahlarını yücelterek gerçek Rabbin yerini doldurmaya çalışırlar. Fakat bu düzmece egemenler, bu sahte ilahlar, özleri itibarı ile küçük ve zavallı oldukları için bir türlü gerçek Rabbin yerini tutamazlar, yüce Allah'a inançsızlıktan doğan boşluğu dolduramazlar.

Bu yüzden o düzmece ilahların zavallı kulları, sefil köleleri sürekli bir çaba, kesintisiz bir didinme içindedirler. Gece-gündüz durmadan bu düzmece ilahları şişirmek için çalışırlar. Dikkatleri ve projektörleri üzerlerine çekmeye uğraşırlar. Aralıksız biçimde onlar adına davul-zurna çalarlar. Marşlı, şarkılı, bandolu, trompetli şenlikler düzenlerler. Böylece yararlı üretim faaliyeti uğrunda harcanması gereken insan emekleri, bu sonuçsuz, bu uğursuz çabalar uğrunda, bu onur kırıcı ve gelişmeyi durdurucu amaçlar peşinde harcanır. Bundan daha büyük bir eğrilme, bundan daha büyük bir yamukluk düşünülebilir mi?

"Onlar..."

Yani o lânete uğramış, yüce Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmış, kovul-

muşlar:

"Allah'ın dünyada yapacaklarını engelleyemezler."

Onlar, yüce Allah'ın iradesine set çekecek güçte değildirler. Yüce Allah istese dünyada yakalarına yapışıp kendilerini azaba çarptırır. Devam ediyoruz:

"Onlar Allah dışında bir dayanakları, bir destekçileri de yoktur."

Allah'a karşı kendilerine yardım edecek, O'nun azabı gelince kendilerine arka çıkacak bir koruyucuları yoktur. Yüce Allah, eğer onları somut dünya azabına çarptırmıyorsa, eğer bunun yerine işlerini ahiret azabına havale ediyorsa, bunun sebebi hem dünya azabını, dünya perişanlığını ve hem de ahiret azabını birlikte ve eksiksiz olarak çekmeleridir. Okuyoruz:

"Azapları katlanır."

Onların algılama mekanizmaları işlemez bir halde, basiretleri bağlı olarak yaşadılar. Sanki kulakları ve gözleri yokmuş gibi ömür sürdüler:

"Ne işitebilirler ve ne de görebilirler."

"Bunlar, kendilerini hüsrana düşürmüşlerdir."

En ağır hüsran, en büyük kayıp budur. Kendini, özbenliğini kaybeden kimse, bunun dışındaki kazançlarından hiçbir yarar sağlayamaz. İşte bunlar, dünyada özbenliklerini kaybetmişler, öz varlıklarını hasara uğratmışlardır. Her şeyden önce insanlık onurlarını yitirmişler, onun bilincinden yoksun yaşamışlardır. Bu bilinç, yüce Allah'dan başkasının kulluğunu reddetme onurunda, kula kulluğun boyunduruğundan kurtulup Allah'a kul olmanın şerefine yüceltme tutumunda somutlaşır. Bunun yanısıra bu bilinç, dünya nimetlerinden yararlanmayı ihmal etmemekle birlikte, bu hayatın tutsaklığından sıyrılıp daha yüksek ve daha yüce bir hayata göz dikmeyi beraberinde getirir. Fakat bu adamlar ahireti inkâr etmekle, yüce Allah'ın karşısına çıkacakları gerçeğini yalanlamakla bu bilinçten yoksun olduklarını kanıtlamışlardır. Çünkü dünyadaki bu onursuz hayatlarının karşılığı olarak orada rezil-sefil olacaklardır, kendilerini bekleyen tek şey azaptır. Devam ediyoruz:

"Uydurdukları ilahlar da ortalıkta görünmez olmuştur."

Bu adamlar, yalan yere uydurdukları düzmece ilahlarını yanlarında bulamamışlar, onlarla buluşamamışlardır. Bu asılsız ilahlar gözlerden kaybolmuş, yokolmuş, sıvışıp gitmişlerdir. Devam ediyoruz:

"Onlar hiç kuşkusuz ahirette en ağır hüsrana uğrayacak kimseler olacaklardır."

Hiçbir kayıp, hiçbir hüsran, onların uğrayacakları kayba, onların karşılaşacakları hüsrana denk olamaz. Çünkü onlar hem dünyada ve hem de ahirette kendilerini, özbenliklerini yitirmişlerdir.

Öbür yanda mü'minler, iyi amel işleyenler yeralır. Bunlar Rabblerine güvenenler, O'na bel bağlayanlar, şikayetsiz ve endişesiz olarak O'nun himaye-

sinde huzur bulanlardır. Okuyoruz:

"İman edip iyi ameller işleyenlere ve Allah'a gönülden saygı besleyenlere gelince, onlar cennetliklerdir ve orada ebedi olarak kalacaklardır."

Buradaki "ihbat (gönülden saygı besleme)" kelimesi "güven, istikrar, teslimiyet ve bel bağlama" anlamlarına gelir. Bu kelime, mü'minin Rabbine yönelik tutumunu tasvir eder. Buna göre, mü'minler Allah'a sığınırlar, O'ndan gelecek her şeye razı olurlar. Yüce Allah'ın kendilerine yönelik tasarrufları karşısında vicdanları rahattır, kalpleri emniyettedir, gönülleri güven, huzur ve hoşnutluk duyguları ile doludur. Devam ediyoruz:

"Bu iki grup kör ve sağır ile görebilen ve işitebilen kimselere benzer. Hiç bu iki grubun durumu bir olur mu?"

Burada somut bir tablo karşısındayız. Tabloda iki grubun durumu elle tutulur biçimde tasvir ediliyor. Birinci grup gözleri görmeyen körlere ve kulakları işitmeyen sağırlara benziyor. Bunlar duyu ve algılama organlarını işlemez hale getirenler, onları fonksiyonlarını yerine getiremez duruma düşürenlerdir. Bu organların fonksiyonları kalbe ve akla mesaj ileten araçlar olmalarıdır; kalp ve akıl da aldıkları bu mesajların anlamını kavramakla ve özünü değerlendirmekle görevlidirler. Fakat bu kimseler sanki bu duyu ve algılama organlarından yoksun gibidirler.

İkinci gruptakiler ise, normal olarak görebilenler ve işitebilenler gibidirler. Buna göre bunlar gözlerinin ve kulaklarının kılavuzluğundan, yol gösterici fonksiyonundan sürekli biçimde yararlanan kimselerdir. Şimdi;

"Hiç bu iki grubun durumu bir olur mu?"

Bu soru, somut tabloyu izleyen ve cevap gerektirmeyen bir sorudur. Çünkü gözlerimizin önüne serilen somut tablo, bu sorunun açık cevabını içermektedir. Ayetlerin son cümlesini okuyoruz:

"Acaba ibret dersi almaz mısınız?"

Mesele bu hali ile "ibret" dersi almaktan başka hiçbir tepkiyi kaldırmaz. O kadar yalındır, o kadar apaçıktır ki, üzerinde düşünmeye hiç gerek yoktur.

İşte Kur'an üslubunun ağırlıklı unsurunu oluşturan "tasvir" yönteminin fonksiyonu budur. Bu yöntem tartışmayı gerektiren düşünce içerikli meseleleri, yalın ve söz götürmez kesin gerçeklere dönüştürür. Bu tür gerçekler karşısında insanın yapacağı tek şey onları görmek ve onlardan gerekli ibret derslerini çıkarmaktır.

NUH PEYGAMBER VE KAVMİ

Peygamber hikâyeleri bu surenin iskeletini oluşturur. Fakat bu hikâyeler, bağımsız ve sonuçtan kopuk olarak anlatılmış değildir. Tersine bu hikâyeler surenin anlatmak üzere indiği ve başlangıç kısmında özetle değinilen büyük gerçekleri doğrulama, somut olaylarla kanıtlama amacı taşırlar. Surenin sözkonusu başlangıcını bir kere daha okuyalım:

"...Bu Kur'an, her işi yerinde ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından muhkem, uyumlu cümleler ile örülen, sonra ayrıntılı biçimde açıklanan ayetlerden oluşmuş bir kitaptır.

(İçeriğinin özü şudur:) Sırf Allah'a kulluk ediniz. Ben O'nun size gönderdiği bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim.

Rabbinizden af dileyiniz, pişmanlık duygusu içinde O'na yöneliniz ki, belirli bir sürenin sonuna kadar sizi mutlu yaşatsın ve her erdemli kişiye erdemli davranışlarının ödülünü versin. Eğer O'na sırt çevirirseniz, sizin hesabınıza 'büyük gün'ün azabından korkarım.

Dönüş yeriniz Allah'ın huzurudur, O'nun gücü her şeye yeter."

Surenin giriş bölümünde bu gerçeklerin irdelenmesine ilişkin çeşitli gezintiler düzenleniyor. Bu bölümdeki ayetleri okurken, kimi zaman göklerin ve yerin görkemli sırları arasında, kimi zaman da Mahşer kalabalığı arasında gezintiye çıkıyoruz.

Şimdi okuyacağımız ayetler ise, bizi başka gezintilere çıkarıyorlar. Bu gezilerde kendimizi yeryüzünün değişik yörelerinde, tarih sürecinin değişik dönemlerinde buluyor ve geçmiş milletlerin bazı hayat maceralarını yeniden yaşıyoruz. Bu geziler sırasında "İslâm inancı" akımının tüm insanlık tarihi boyunca cahiliye zihniyeti karşısında giriştiği sürekli mücadelenin bazı kritik evreleri gözlerimizin önünde canlandırılıyor.

Bu surede anlatılan peygamber hikâyeleri oldukça uzundur. Özellikle Hz. Nuh'a ve Tufan olayına ilişkin hikâye hepsinden uzun bir biçimde anlatılıyor. Bu hikâyeler, bu surenin başlangıcında yeralan ve tüm surelerin iniş gerekçesini oluşturan inanç sistemine ilişkin gerçekler etrafındaki tartışmaları içerirler. İnsan bu tartışmaları izlerken dünün yalanlayıcıları ile bugünün yalanlayıcılarının arasında önemli bir fark olmadığını, her ikisinin de hemen hemen aynı karakteri paylaştıklarını, tüm insanlık tarihi boyunca sergiledikleri zihniyetin aşağı-yukarı aynı zihniyet olduğunu açıkça görür.

Bu surede anlatılan peygamber hikâyeleri kronolojik sırayı izler. Buna göre önce Hz. Nuh'un, arkasından Hz.Hud'un, daha sonra Hz. Salih'in hikâyeleri anlatılır. Sonra Hz. Lût'a gidilirken Hz. İbrahim'e uğranır. Arkasından Hz. Şuayb'in hikâyesine geçilir, sonra da Hz. Musa'nın hikâyesine kısaca değinilir. Bu hikâyelerde tarih çizgisinin aşamalarına bağlı kalınır. Çünkü amaç, tarihin sürekli akışı içinde ve oluş zincirine bağlı kalınarak yeni kuşaklara eski kuşakların akibetlerini, sonlarının ne olduğunu hatırlatmaktır.

İlk hikâye, Hz. Nuh ile soydaşları arasındaki olayları anlatan hikâyelerdir. Bu hikâye, anlatılan hikâyelerin en eski tarihlisi olduğu gibi surede ele alınan hikâyelerin de ilkini oluşturuyor.

Şimdi Hz. Nuh kıssasına ilişkin ayetleri inceleyelim:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٥﴾ أَلَّا تَعْبُدُوا
إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٢٦﴾

25- Biz Nuh'u soydaşlarına peygamber olarak gönderdik. (O onlara dedi ki); "Ben sizin için açık bir uyarıcıyım."

26- "Sırf Allah'a kulluk sununuz. Yoksa sizin hesabınıza acıklı bir günün azabından korkarım."

Bu ayetlerin sözleri, Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- insanlara duyurmak üzere görevlendirildiği ve "...her işi yerinde, her şeyden haberdar olan Allah tarafından muhkem, uyumlu cümleler ile örülen, sonra ayrıntılı biçimde açıklanan ayetlerden oluşmuş" kitabın sözleri ile hemen hemen aynıdır. Bu ifade benzerliği tesadüfi değildir. Ortak ve temel kavramları anlatmak için kullanılan sözler arasındaki bu yakınlık bilerek ve istenerek seçilmiştir. Amaç peygamberlik misyonlarının ve inanç sisteminin birliğini, özdeşliğini vurgulamaktır. Bunun için nerede ise kullanılan kelimeler bile aynı olmuştur. Ayrıca bu söz benzerliği karşısında şu gerçeği de dikkatlerimizden kaçırmamalıyız. Bu ayetlerde bize Hz. Nuh'un sözlerinin anlamı aktarılıyor, yoksa o sözlerin kelimeleri tekrarlanmıyor. Bu konudaki en akla uygun yorum budur. Çünkü biz Nuh'un -selâm üzerine olsun- hangi dili kullandığını bile bilmiyoruz. İlk ayeti ele alalım:

"Biz Nuh'u soydaşlarına peygamber olarak gönderdik. (O onlara dedi ki); "Ben sizin için açık bir uyarıcıyım."

Ayetin ikinci cümlesinde Hz. Nuh'un dedikleri aktarılırken, söze "O dedi ki..." diye başlanmıyor. Çünkü Kur'an'ın anlatımı sahneye canlılık kazandırıyor. Sanki bu hikâyede olup-bitenler gözlerimizin önünde cereyan ediyor, sanki onlar geçmişin hikâyesi değildirler. Sanki Hz. Nuh, bu sözleri soydaşlarına şimdi söylüyor ve biz kendisi ile soydaşlarını gözlerimizle görüyor, söylediklerini kulaklarımızla işitiyoruz.

Bu, okuduğumuz cümlenin ilk özelliğidir. İkinci özelliği ise, bu kısacık cümlenin, peygamberlik misyonunun tümünü birkaç kelime ile özetlemesi, onu bir tek gerçeğe indirgemesidir. Cümleyi tekrarlıyoruz:

"Ben sizin için açık bir uyarıcıyım."

Her şeyin kısacık bir cümleye sığdırılması, peygamberlik misyonunu belirleme ve onu dinleyicilerin vicdanlarında ön plana çıkarma bakımından son derece etkili bir ifade yöntemidir.

Bir sonraki cümlede peygamberlik misyonunun içeriği bir kere daha tek bir gerçekte somutlaştırılıyor. Okuyoruz:

"Sırf Allah'a kulluk sununuz."

İşte peygamberlik misyonunun temel dayanağı, uyarı fonksiyonunun ana içeriği budur. Peki bu uyarının amacı nedir?

"Yoksa sizin hesabınıza acıklı bir günün azabından korkarım."

Böylece bu kısacık cümleler aracılığı ile hem gerçekleri duyurma ve hem de uyarma görevi tamamlanmış oluyor.

Bir de şu noktaya değinmeliyiz: Ayette sözü edilen "gün" aslında "acıklı" değil, "acılarla dolu" bir gündür. Yani acıları tadacak olan günün kendisi değil, o günü yaşayacak olan insanlardır. Bu ifade "acı" olgusunu zihinlerde somutlaştırmak için bilerek seçilmiştir. Yani o günün kendisi acılarla yüklüdür, acıları iliklerinde duyuyor. Artık o günü yaşayacak olanların halini varın siz düşünün! Ayetleri okumaya devam ediyoruz:

فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَوْمِهِ مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا وَمَا نَرَاكَ
اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِيَ الرَّأْيِ وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ
عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ ﴿٢٧﴾

27- Soydaşlarının ileri gelen kâfirleri O'na dediler ki, "Biz senin sadece bizim gibi bir insan olduğunu görüyoruz. Sana uyanların da aramızdaki ilkel düşünceli, ayak takımı olduğunu görüyoruz. Sizin bize karşı herhangi bir üstünlük taşıdığınız görüşünde değiliz. Tersine sizlerin yalan söylediğiniz kanısındayız.

Burada kendilerini beğenmiş elebaşların verdikleri cevabı okuyoruz. "İleri gelenlerin" toplumun kilit noktalarını ellerinde bulunduran, üst düzeydeki egemenlerin herkese tepeden bakan sözleri ile karşı karşıyayız. Bu sözler, Kureyşli elebaşlar tarafından Peygamberimize verilmiş bir cevap da olabilirdi. "Biz seni sadece bizim gibi bir insan olarak görüyoruz." "Sana uyanların aramızdaki ilkel düşünceli, ayak takımı olduğunu görüyoruz." "Gördüğümüze göre sizin bize karşı hiçbir üstünlüğünüz yok." "Tersine sizin yalancı olduğunuz kanısındayız."

Kuşkular aynı kuşkular. Suçlamalar aynı suçlamalar. Burnu büyüklük, aynı burnu büyüklük. Aynı aptalca, cahilce ve umursamasız cevap!

İnsanların "cahil" kesiminin kafalarına öteden beri takılan kuşkulardan biri şudur: İnsanoğlu, yüce Allah'ın elçiliğini taşıyamayacak kadar küçük ve yetersiz bir canlı türüdür. Eğer yüce Allah mutlaka insanlara elçi gönderecekse, bu görevi kesinlikle başka bir canlı türü yüklenmelidir. Bu cahilce bir kuşkudur. Kaynağı "insan" denen şu canlı türüne güvensizliktir. Oysa yüce Allah, insanı yeryüzünde halife olarak seçmiştir. Bu görev, son derece önemli bir görevdir. Buna göre yüce Allah, insana bu göreve denk düşecek yetenekler ve güçler bağışlamış olmalıdır; bu canlı türünü, bazı seçkin fertlerin peygamberlik yükünü taşıyacak yeteneğe sahip olmalarını mümkün kılacak düzeyde yaratmış olmalıdır. Bu peygamberleri yüce Allah seçeceğine göre, bu peygamberlerin yapı hamuruna, insan türünün genel niteliklerinden fazla olarak hangi özel yetenekleri katacağını O, herkesten iyi bilir.

Bu alandaki bir başka cahilce kuşku da şudur: Madem ki yüce Allah insanlar arasından peygamber seçiyor. Bu peygamber, niye toplumun kaymak tabakasını oluşturan, yönetim mekanizmasının kilit noktalarını ellerinde tutan seçkinler arasından belirlenmiyor? Bu kuşkunun arkasında insan denen canlıya üstünlük kazandıran gerçek değerlerin ne olduğunu bilmemek; bütün bir tür olarak yeryüzü halifeliğine neden lâyık görüldüğünden ve bazı seçkin fertlerinin şahsında niçin yüce Allah'ın elçiliği gibi yüce bir görevi taşımaya yetenekli sayıldığından habersiz olmak yatar. Sözkonusu değerlerin servetle, mevki ile, yeryüzünde egemenlik kurmuş olmakla ilgisi yoktur. Bu değerler vicdan temizliği ile bu vicdanların yücelikler alemi ile ilişki kurmaya yetenekli olmaları ile ilgilidir. Bu vicdanların her türlü lekeden arınmış olmaları, yücelikler aleminin mesajlarını alabilmeleri, o alemle iletişim kurma yeteneğini taşımaları, bu ağır emaneti omuzlayacak güçte olmaları, onun yükleyeceği zorluklara katlanabilmeleri ve bu emaneti, ne pahasına olursa olsun, insanlara iletebilmeleri önemlidir. Bu saydıklarımız yanında peygamberliğin daha başka nitelikleri de vardır. Önemli olan peygamber olarak seçilenlerin bu nitelikleri taşımalarıdır ve niteliklerin servetle, mevki ile, yeryüzü egemenlerinden biri olmakla uzaktan-yakından ilgileri yoktur.

Fakat Hz. Nuh'un soydaşlarının seçkinleri, tıpkı diğer peygamberlerin soydaşlarının seçkinleri gibi bu yüce değerleri görmekten uzaktırlar, dünyevi konumları gözlerini bu gerçeği görmeyecek derecede kör etmektedir. Bu yüzden seçilen peygamberlerin bu yüce göreve lâyık görülmelerinin gerekçesini kavrayamamaktadırlar. Onlara göre bu görev, insanlara verilemez. Ama eğer mutlaka bir insana verilecekse, bu insan kesinlikle kendileri gibi toplumun kaymak tabakasını oluşturan egemenler arasından seçilmelidir! Nitekim bakın, neler diyorlar!

"Biz seni sadece bizler gibi bir insan olarak görüyoruz."

Bu, sözlerinden biridir. Öbürü ise daha da müthiş! Okuyoruz:

"Sana uyanların aramızdaki ilkel düşünceli, ayak takımı olduğunu görüyoruz."

Bu sözde seçkinler, yoksul halk yığınlarına "ayak takımı" diyorlar. Zaten her toplumun ileri gelenleri, kendi dışlarındaki serveti ve mevkii olmayan halk kitlelerini her dönemde bu gözle görmüşlerdir. Oysa bütün peygamberlerin taraftarları genellikle bu yoksul halk kitleleri arasından çıkmıştır. Çünkü sıradan halk kitlelerinin fıtratı, insanları seçkinlere kul olmaktan kurtaran; kalpleri düzmece "ulular"dan daha yüce, ezici iradenin ortaksız sahibi olan tek Allah'a bağlamaya daha yatkındır.Sebebine gelince, yoksul halk kitlelerinin fıtri (doğal) yapılarını şımarıklık ve lüks hayat bozmamıştır; şahsi yararlar ve göz kamaştırıcı nişanlar onları, ilahi çağrıya olumlu cevap vermekten alıkoymaz. Eğer yüce Allah'a inanırlarsa kaybedecekleri bir sosyal mevkileri yoktur. Oysa sözde seçkinler, halk yığınlarının gafleti sayesinde onları değişik biçimli putperest hurafelerin tutsağı yaparak elde ettikleri bu "çalıntı" saltanatlarını yitirmekten

korkarlar. Sözkonusu putperest saplantıların başta geleni; yüce Allah'ın ortaksız ilahlığı kabul edileceği yerde, egemenlik yetkisi rakipsiz tek Allah'a özgü sayılacağı yerde, birtakım gelip geçici insanlara bağlılık sunmak, onların sözlerine kayıtsız-şartsız bir teslimiyetle itaat etmek, onların kulu-kölesi sayılmayı onaylamaktır. Bundan dolayı insanları tek Allah'a çağıran peygamberlik misyonları, her dönemde ve her yerde insanlık için gerçek kurtuluş hareketleri olmuşlardır. Böyle olduğu içindir ki, yeryüzünün zorba diktatörleri, zalim "tağut"ları, her zaman bu hareketlerin karşısına dikilmişler, halk kitlelerinin bu hareketlerin safında yeralmalarını önlemeye çalışmışlar, bunu yapabilmek için sözkonusu özgürlük hareketlerini karalamaya, önderlerini en iğrenç suçlamalarla lekeleyerek halkın gözünden düşürmeye, yığınların antipatisini üzerlerine çekmeye yeltenmişlerdir. Bu sözde seçkinlerin yukarıdaki sözlerini birkere daha okuyalım:

"Sana uyanların aramızdaki ilkel düşünceli, ayak takımı olduklarını görüyoruz."

Yani onlar ne yaparlarsa, düşünüp taşınmadan yaparlar. Bu da toplumun en üst katını oluşturan sözde seçkinlerin, "mü'minler" topluluğuna tarihin her döneminde yönelttikleri bir suçlamadır. Onlara göre halk yığınları, kurtuluş hareketlerine katılmadan önce bu işi enine-boyuna düşünüp taşınmazlar. Bunun yerine bu hareketlere körü-körüne ve heyecanların körüklediği bir coşku ile katılırlar ki; bu büyük bir suçtur. Bundan dolayı seçkin beyefendilerin onların yöntemlerini benimsemeleri, onların yollarını izlemeleri şanlarına yakışmaz. Eğer ayak takımı bir çağrıya inanıyorsa, bu beyefendilerin de ona inanmaları, "ayak takımı"nın inancını paylaşmaları, ya da bu ayak takımı tarafından sözkonusu inanç sistemini benimsemeye çağrılmaları olacak şey değildir! Bakın daha neler söylüyorlar!

"Sizin bize karşı herhangi bir üstünlük taşıdığınız görüşünde değiliz."

Bu sözleri ile davanın önderi ile bu önderin çağrısına uyan halk kitlelerini, kendi şımarık deyimleri ile "ayak takımı"nı aynı kefeye koyduklarını gösteriyorlar. "Sizin hidayete daha yakın olmanızı sağlayacak ya da doğruyu daha iyi bilmeye yolaçacak bir üstünlüğünüz, bu konuda bize karşı bir avantajınız olduğu görüşünde değiliz. Eğer sizin bağlandığınız ilkeler yararlı ve doğru olsaydı, bunun daha önce biz farkına varırdık, sizden daha önce o ilkeleri benimserdik, sizden geride kalmazdık."

Onlar bu sözleri söylerken, daha önce değindiğimiz yanıltıcı ölçüyü kullanıyorlar, meseleleri bu sakat mantığın ölçeğine göre değerlendiriyorlar. Bu sakat mantığa göre üstünlüğün dayanağı servettir, akıllılığın dayanağı mevkidir ve bilginin dayanağı da iktidardır. O halde zenginler daha üstün, mevki ve rütbe sahipleri daha akıllı, iktidarda bulunanlar da daha bilgilidirler. Bu kavramlar ve bu değer yargıları her zaman Allah birliği inancının tamamen yokolduğu ya da etkisiz kaldığı toplumlarda egemen olurlar. O zaman insanlık cahiliye dönemlerine geriler, putperest geleneklerin çok sayıdaki türlerinden birinin pençesine düşer. Yalnız bu putperest gelenek, materyalist uygarlığın göz kamaştırıcı

lığı içinde ortaya çıkabilir, buna aldanmamak gerekir. [53] Bu anlayışın, insanlık için bir gerileme olduğu, tersine gitmek anlamına geldiği kuşkusuzdur. Çünkü bu bakış açısı insanı insan yapan değerleri küçümsemekte, hiçe saymaktadır. Oysa insan bu değerler sayesinde yeryüzü *halifeliğine lâyık görülmüş* ve peygamberlik misyonu taşıyacak derecede yüceliklere tırmandırılmıştır. İnsan bu değerlerden yoksun kalınca, organik ve fizik yapısı ile hayvana yakın bir düzeye iner. Bir de şu sözlerini okuyalım:

"Tersine sizlerin yalancı olduğunuz kanısındayız."

Sözünü ettiğimiz seçkinlerin yüce Allah'ın peygamberine ve bağlılarına yönelttikleri sonuncu suçlama budur. Fakat bu suçlamayı, mensubu oldukları sınıfın, yani "Aristokrasi"nin yöntemleri uyarınca yapıyorlar. Söylemek istediklerini "Aristokrat"lara yaraşır bir ihtiyatlılıkla dile getiriyorlar; "olduğunuz kanısındayız" diyorlar. Neden derseniz, dobra dobra konuşmak ve kesin doğrultulu tercihi yapmak, bu beylere göre, taşkın ve ilkel düşünceli halk yığınlarının özelliklerindendir. O halde ileri görüşlü ve sağlam düşünceli seçkinler, hiçbir zaman bu düzeye düşmemelidirler!

Bu davranış türü ve bu konuşma üslubu Hz. Nuh'un zamanından beri sürekli tekrarlanan bir örnektir. Yani sözünü ettiğimiz cepleri dolu, kalpleri boş, burnu büyük, iddialı, boyun damarları çıkık ve şiş göbekli sözde seçkinler her zaman böyle konuşurlar, böyle davranırlar.

Buna karşılık Hz. Nuh, bu adamların suçlamalarını, sırt çevirmelerini ve tepeden bakmalarını peygambere yaraşır bir hoşgörü ile karşılıyor. Onların bu sözleri karşısında vakarlıdır, insanlara duyurmak üzere getirdiği gerçeğin gücüne güvenmektedir, kendisini peygamber olarak gönderen Rabbinin desteğinden emindir; önündeki yolun belirginliğinden ve kafasındaki yöntemin doğruluğundan en ufak bir kuşkusu yoktur. Bu yüzden karşısındakiler gibi kaba sözler söylemiyor, onlar gibi suçlamalara kalkışmıyor, onlarınkine benzer iddialar ileri sürmüyor, kendini olduğundan başka türlü göstermeye, peygamberlik misyonuna özü dışında bir nitelik vermeye çalışmıyor. Onlara şöyle sesleniyor:

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ
إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَآتَانِي رَحْمَةً مِّنْ عِندِهِ فَعُمِّيَتْ
عَلَيْكُمْ أَنُلْزِمُكُمُوهَا وَأَنتُمْ لَهَا كَارِهُونَ ﴿٢٨﴾
وَيَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ
الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُم مُّلَاقُو رَبِّهِمْ وَلَٰكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا

(53) Meselâ günümüz Amerikası'nda insanın değeri, gelir düzeyine ve bankadaki hesabının rakamlarına göre ölçülür. Amerika'dan kaynaklanan bu cahiliyeye özgü putperest bakış açısı dalga dalga bütün dünyaya yayılıyor, hatta kendini müslüman sanan doğu dünyasında bile egemen oluyor!

تَجْهَلُونَ ﴿٢٨﴾ وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِن طَرَدتُّهُمْ أَفَلَا
تَذَكَّرُونَ ﴿٢٩﴾ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِندِي خَزَائِنُ اللَّهِ
وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي
أَعْيُنُكُمْ لَن يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنفُسِهِمْ إِنِّي
إِذًا لَّمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٣١﴾

28- Nuh dedi ki; "Ey soydaşlarım, baksanıza, eğer ben Rabbimden gelen açık belgelere dayanıyorsam, eğer O bana kendi katından bir rahmet verdi ise de siz bunu görmekten yoksun bırakıldı iseniz, istemediğiniz halde sizi bu açık belgeleri ve bu rahmeti kabul etmeye mi zorlayacağız?"

29- "Ey soydaşlarım, bu uyarı çabalarıma karşılık sizden maddi bir karşılık istemiyorum, benim ücretimi verecek olan Allah'dır, mü'minleri yanımdan kovacak değilim, çünkü onlar Rabblerine kavuşacaklardır. Fakat sizin gerçeklerden habersiz bir toplum olduğunuzu görüyorum."

30- "Ey soydaşlarım, eğer o mü'minleri yanımdan kovacak olursam, Allah'a karşı beni kim savunabilir? Bunu hiç düşünmüyor musunuz?"

31- "Size 'Allah'ın hazineleri benim elimin altındadır' demiyorum, gayp alemini de bilmem, 'Ben bir meleğim' de demiyorum. Sizin gözlerinize hor görünen kimselere Allah'ın hiçbir hayır vermediğini de söyleyemem, kalplerinde neler olduğunu herkesten iyi bilen Allah'dır. Yoksa zalimlerden biri olurum."

Hz. Nuh sözlerine "Ey soydaşlarım" diye başlıyor. Bu hoşgörü yansıtan, sevgi dolu, onların kendinden ve kendisini onlardan sayan seslenişten sonra konuşmasını şöyle sürdürüyor: Sizler bana karşı çıkıyor ve "Biz seni sadece bizler gibi bir insan olarak görüyoruz" diyorsunuz. Ya ben Rabbim ile ilişki halinde isem; bu durum benim vicdanımda apaçık ve benim bilincimde kesin bir realite ise, o zaman ne diyeceksiniz. Böyle bir iç-sezi size verilmemiş bir özelliktir. Bunun yanısıra eğer Allah beni peygamber seçerek bana kendi katından bir rahmet bağışladı ise, ya da bana peygamberlik yükünü taşıyabilmemi sağlayacak ayrıcalıklar bağışladı ise -ki hiç kuşkusuz bu büyük bir rahmettir-, eğer gerek deminki ve gerekse şimdiki varsayımım doğru ise de bu gerçekler sizin gözlerinizden saklandı ise, eğer sizler bu gerçekleri kavrayacak yetenekten yoksun tutuldu iseniz ve eğer basiretleriniz bağlı olduğu için bu realiteleri göremiyorsanız, sizi bunları kabul edesiniz diye "zorlayacak mıyız?" "Siz istemediğiniz halde" sizi bu realiteleri kavramaya, onlara inanmaya zorlamak, ne yapabileceğim bir iştir ve ne de bana yakışır. [54]

İşte Hz. Nuh, bu yumuşak sözlerle karşısındakilerin dikkatlerini yönlendirmeye ve vicdanlarına dokunmaya, duyarlıklarını harekete geçirmeye çalışıyor. Bu yolla bilgisinden yoksun kaldıkları değerleri kavramalarını, peygamberlik misyonuna ve peygamber seçimi konusunda habersiz oldukları ayrıcalıklarının

farkına varmalarını sağlamaya çalışıyor. Bu önemli görevin, onların kullandıkları yüzeysel ve dış görünüş ile ilgili kriterlere, ölçülere dayandırılamayacağını kendilerine göstermeye çabalıyor. Bunların yanısıra onlara son derece önemli olan şu ilkeyi belletiyor: İnanmanın temeli, özgür tercihtir; düşünerek, araştırarak benimsemektir; yoksa zorla devlet gücü ile ve insanlara tepeden bakarak hiç kimseye yeni bir inanç aşılanamaz. Şimdi de yukardaki ayetlerin ikincisini incelemeye çalışalım:

"Ey soydaşlarım, bu uyarı çabalarıma karşılık, sizden maddi bir karşılık istemiyorum, benim ücretimi verecek olan Allah'dır. Mü'minleri de yanımdan kovacak değilim. Çünkü onlar Rabblerine kavuşacaklardır. Fakat sizin gerçeklerden habersiz bir toplum olduğunuzu görüyorum."

Yani "ey soydaşlarım, sizin 'ayak takımı' dediğiniz insanları ben iman etmeye çağırdım, onlar da iman ettiler. Benim insanlardan, iman etmeleri dışında hiçbir beklentim yoktur. Ben çağrı çabalarım karşılığında maddi kazanç istemiyorum ki zenginlerle sıkı-fıkı olayım da fakirler ile arama mesafe koyayım. Benim gözümde bütün insanlar birdir. Kim insanların malını umursamazsa, onun için fakirler ile zenginler bir olur" Devam ediyoruz:

"Benim ücretimi verecek olan Allah'dır."

Bu iş yalnız O'a düşer. Başkasına değil. Ayrıca:

"Mü'minleri de yanımdan kovacak değilim."

Anlaşılan bu sözde seçkinler Hz. Nuh'a, ya açıkça, ya da dolaylı biçimde dediler ki; "Bu ayak takımını yanından kov; o zaman sana iman etmeyi düşünebiliriz. Biz bu ayak takımı ile senin yanında biraraya gelemeyiz, ya da onlarla aynı yola giremeyiz." Hz. Nuh'un bu isteğe verdiği karşılık kesindir; "Hayır, onları kovmam sözkonusu değil. Ben böyle bir şey yapmam. Onlar iman ettiler. Bundan sonraki işleri yüce Allah'a kalmıştır, artık benimle bir işleri yok." Devam ediyoruz:

"Çünkü onlar Rabblerine kavuşacaklardır. Fakat görüyorum ki, siz gerçeklerden habersiz bir toplumsunuz."

Sizler insana yüce Allah'ın terazisinde kıymet kazandıran gerçek değerlerin neler olduklarını bilmediğiniz gibi, tüm insanların en sonunda yüce Allah'ın huzuruna varacaklarından da habersizsiniz. Şimdi de bir sonraki ayete geçiyoruz:

"Ey soydaşlarım, eğer ben o mü'minleri yanımdan kovacak olursam, Allah'a karşı beni kim savunabilir? Bunu hiç düşünmüyor musunuz?"

Orada Allah var. Yoksulların da zenginlerin de, zayıfların da güçlülerin de Rabbi olan Allah. Orada Allah insanları burada geçerli saydıklarımızdan farklı değerler ile değerlendiriyor, onları tek bir terazide tartıyor. Bu terazi, iman terazisidir. Buna göre sözünü ettiğiniz mü'minler yüce Allah'ın koruması ve gözetimi altındadırlar. O halde;

"Ey soydaşlarım, eğer ben o mü'minleri yanımdan kovacak olursam, Allah'a karşı beni kim savunabilir?"

Eğer ben yüce Allah'ın koyduğu ölçüleri çiğner de O'nun mü'min kullarına karşı haksızlık edersem, beni O'ndan, O'nun gazabından kim kurtarabilir. Eğer sahte yeryüzü değerlerini onaylayarak Allah'ın değerli saydığı o insanları hor görürsem, Allah'ın karşısında bana kim arka çıkabilir? Oysa yüce Allah beni o sahte değer yargılarına uymak için değil, onları değiştirmek için gönderdi.

Size gelince pençesine düştüğünüz sapıklık, size insan fıtratının sağlıklı ve dengeli ölçüsünü unutturmuştur.

Daha sonra Hz. Nuh bu sözde seçkinlere kendini ve peygamberlik görevini tanıtıyor. Bu tanıtma sırasında kendini ve peygamberliğini her türlü süsten, her türlü alımlılıktan, her türlü yeryüzü kaynaklı sahte değerden arındırarak ortaya koyuyor. Ayrıca bu tanıtmayı yaparken gerçekleri hatırlatıcı ve öğüt verici bir üslup kullanıyor. Amacı, onlara gerçek değerleri belletmek, göz boyayıcı ve içi kof değerleri gözlerinden düşürmektir. Bunun için bu sahte değerlere metelik vermeyen, onlardan soyutlandığını vurgulayan bir dille konuşuyor. Buna göre kim peygamberliğin çağrısını onaylarsa; onu gösterişsiz, iddiasız kimliği ile olduğu gibi kabul ederse sahte değerlerden arınarak ve sırf Allah rızasına gönül vererek onun safına katılsın. Okuyoruz:

"Size 'Allah'ın hazineleri benim elimin altındadır' demiyorum."

Ne zengin olduğumu iddia ediyorum ve ne de istediklerime servet dağıtabilecek güçte olduğumu söylüyorum. Ayrıca;

"Ben gayb alemini de bilemem."

Ne insan türünde olmayan bir gücün sahibi olduğumu ve ne de yüce Allah ile peygamberlik ilişkisi dışında başka bir ilişkimin olduğunu iddia etmiyorum. Bunların yanısıra;

"Ben bir meleğim de demiyorum."

Sizin gözünüze girebilmek için saplantılarınıza göre insanlıktan üstün tuttuğunuz başka bir sıfata sahip olduğumu iddia etmiyorum, kendi uydurduğum bir gerekçe ile size karşı üstünlük taslamıyorum. Bir de şunu biliniz ki;

"Sizin gözlerinize hor görünen kimselere Allah'ın hiçbir hayır vermediğini de söyleyemem."

Sizin büyüklük komplekslerinizi tatmin edeyim diye, ya da yeryüzü kaynaklı yargılarınıza ve gelip geçici değerlerinize uyum göstereyim diye böyle asılsız bir iddia ileri süremem. Çünkü;

"Onların kalplerinde neler olduğunu herkesten iyi bilen Allah'dır."

Ben onların sadece görünüşlerine bakabilirim. Görünüşlerine bakınca onlara saygı duymak gerekiyor, yüce Allah'ın onlara hayır verdiğinden ümitli ol-

mak icap ediyor:

"Yoksa zalimlerden biri olurum."

Eğer bu söylediğim iddialardan biri ile ortaya çıkarsam bir zalim olup çıkarım. Her şeyden önce gerçeğe karşı zalim olurum. Oysa ben onu insanlara duyurmak için geldim. Sonra kendime karşı zalim olurum, kendimi yüce Allah'ın gazabı ile yüzyüze getirmiş olurum. Ayrıca insanlara da zalim olurum. Onlara Allah'ın indirdiği mesajlar dışında sahte mesajlar indirmiş olurum.

Görüldüğü gibi Hz. Nuh, sözde seçkin soydaşlarına kendini ve peygamberlik görevini tanıtırken bütün sahte değerleri reddediyor, karşısındakilerin peygamberden ve peygamberlik misyonundan bekledikleri bütün yapmacık süslemeleri elinin tersi ile kenara itiyor. Kendini ve peygamberlik görevini, tüm saplantılardan arındırılmış, yüce gerçekliği ile sunuyor. Bu yüce gerçeğin sözü geçen yüzeysel cilalamalarının hiçbirine ihtiyacı yoktur. Başka bir deyimle, Hz. Nuh, karşısındakileri gerçeğin yalınlığı ve gücü ile başbaşa bırakıyor.

Bütün bunları anlatırken hoşgörülü ve çıplak gerçek sevgisi ile dolu bir dil kullanıyor. Bu yolla karşısındakileri bu çıplak gerçekle yüzyüze getirmek, onun çizeceği rotayı benimsemelerini sağlamak istiyor. Ayrıca yağcılığa, gerçekleri çarpıtmaya, peygamberlik misyonundan ve bu misyonun yalın özünden taviz vererek karşısındakilerin hoşnutluğunu kazanma girişimlerine metelik vermiyor.

Hz. Nuh, bu tutumu ile İslâm davasının her dönemdeki önderlerine örnek oluyor. Onlara iktidar sahiplerine karşı nasıl davranacaklarına ilişkin ders veriyor. Bu derse göre İslâm davasının önderleri, iktidar sahipleri karşısında yalın gerçeği ortaya koymalıdırlar. Onların düşünce tarzlarına ayak uydurma gayretkeşliğine girişmemelidirler; onlara yardakçılık, yağcılık yapmamalıdırlar. Yalnız onların önünde eğilmemekle birlikte kullanacakları dil, sevgi dolu olmalıdır.

İş bu noktaya gelince, Hz. Nuh'un sözde seçkin soydaşları delile, delil ile karşı koymaktan umudu kestiler. Bir de bakıyoruz ki, bu şımarıklar, sınıfsal gelenekleri uyarınca suçlulukları ile iftihar etmeye kalkışıyorlar; gerçekler karşısında yenik düşeceklerini, aklın ve insan fıtratının ortaya koyduğu çıplak delillere boyun eğeceklerini sezdikleri için burun kıvırıp büyüklük taslıyorlar. Bu küstahlığın sonucunda tartışmayı kesip işi kabadayılığa, meydan okumaya döküyorlar. Okuyoruz:

قَالُوا يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنتَ
مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٣٢﴾

32- Soydaşları dediler ki; "Bizimle tartıştın, üstelik bu tartışmayı çok uzattın, eğer söylediklerin doğru ise, ileride karşımıza çıkacak diye bizi korkuttuğun azabı şimdi başımıza getir de görelim."

Burada yeterlilik elbisesine bürünen acizlik ile, güçlülük postuna bürünen zayıflık ile, küçümseme ve meydan okuma biçiminde ortaya çıkan gerçeğe yenilme korkusu ile karşı karşıyayız. Okuyalım:

"Eğer söylediklerin doğru ise, ilerde karşımıza çıkacak diye bizi korkuttuğun azabı şimdi başımıza getir de görelim."

Bize tehdit olarak yönelttiğin acıklı azabı başımıza getir bakalım. Biz sana inanmıyoruz. Savurduğun tehditleri umursamıyoruz.

Hz. Nuh'a gelince bu yalanlama ve bu meydan okuma onu çileden çıkarmıyor karşısındakilere gerçeği anlatmasına engel olmuyor. Bu kışkırtmalara rağmen O, karşısındakilere bilgisinden yoksun oldukları, farkında olmadıkları gerçeği soğukkanlılıkla anlatıyor. Çünkü onlar bu gerçeği bilmedikleri için, ileride gerçekleşeceğini bildirdiği azabın hemen başlarına getirilmesini istiyorlar. Bu yüzden onları bu gerçekle yüzyüze getiriyor. Sözünü ettiğimiz gerçek şu: Kendisi sadece bir peygamberdir. Görevi sadece ilahi mesajı duyurmaktır. Azaba çarptırmaya gelince, bu iş yüce Allah'ın elindedir. Her şeyin önceden tasarlayıcısı O'dur. Azabın öne alınmasının mı, yoksa geriye atılmasının mı daha yararlı olduğunu değerlendirmesini yapacak olan O'dur. O'nun yasası, mutlaka uygulanır, kesinlikle işler. Kendisi bu yasayı ne geri çevirebilir ve ne de değiştirebilir. O sadece bir elçidir, bir aracıdır. Bu sıfatla son ana kadar gerçeği açıklamakla yükümlüdür. Soydaşlarının kendisini yalanlamaları, kendisine meydan okumaları onu gerçeği duyurmaktan, doğru bildiklerini anlatmaktan alıkoyamaz. Şimdi de daha sonraki iki ayeti okuyalım:

قَالَ إِنَّمَا يَأْتِيكُم بِهِ ٱللَّهُ إِن شَآءَ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَنفَعُكُمْ
نُصْحِىٓ إِنْ أَرَدتُّ أَنْ أَنصَحَ لَكُمْ إِن كَانَ ٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يُغْوِيَكُمْ
هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٣٤﴾

33- Nuh dedi ki; "O azabı eğer dilerse yalnız Allah başınıza getirebilir. Siz O'nun yapacaklarına engel olamazsınız."

34- "Eğer Allah, sizin azmanızı istiyorsa, size nasihat etmek istesem de benim nasihatim size yararlı olmaz. O'dur sizin Rabbiniz ve O'nun huzuruna döneceksiniz."

Eğer yüce Allah'ın yasası, azgınlığınız yüzünden helâk olmanızı gerektiriyorsa, bu yasa kesinlikle hakkınızda yürürlüğe girecektir. Ben size ne kadar öğüt verirsem vereyim para etmez. Bu demek değildir ki, yüce Allah bu öğütlerden yararlanmanızı engelleyecek. Sizler kendinize yönelik özgür uygulamalarınızla, ilahi yasanın sapıklığa düşmenizi gerektirmesine yolaçacaksınız.

Yüce Allah'ın, sizi önceden belirlediği akibetle yüzyüze getirmesini engellemeye gücünüz yetmez. Her zaman O'nun elinde, O'nun pençesindesiniz. Başınıza gelecek her şeyi önceden tasarlayan, belirleyen O'dur. O'nun karşısına çıkmaktan, O'nun tarafından hesaba çekilmekten ve dünyadaki davranışlarınızın karşılığını görmekten kaçamazsınız. Çünkü;

"O'dur sizin Rabbiniz ve O'nun huzuruna döneceksiniz."

OLAĞANÜSTÜ BİR GEÇİŞ

Kur'an-ı Kerim, Hz. Nuh'a ilişkin hikâyenin bu noktasında beklenmedik biçimde sözü değiştiriyor. Kureyşli müşriklerin bu tür hikâyelere ilişkin tepkilerini gündeme getiriyor. Çünkü bu hikâye, onlar ile Peygamberimiz arasındaki hikâyeye çok benziyor. Onlar da Peygamberimizin bu hikâyeleri kendi kafasından uydurduğunu ileri sürüyorlar. O yüzden Kur'an-ı Kerim, Hz. Nuh'a ilişkin hikâyeye ara vererek bu iddiaya cevap veriyor. Okuyoruz:

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَعَلَيَّ إِجْرَامِي وَأَنَا بَرِيءٌ مِّمَّا تُجْرِمُونَ ﴿٣٥﴾

35- Ey Muhammed -salât ve selâm üzerine olsun- yoksa sana "Bu Kur'an'ı sen uydurdun mu?" diyorlar. Onlara de ki; "Eğer onu ben uydurdumsa, suçu bana aittir. Ben sizin suçlarınızın sorumluluğundan uzağım."

Uydurmacılık ağır bir suçtur. Onlara de ki; "Eğer ben bu ağır suçu işledimse, onun sonuçlarına katlanmak zorunda kalırım. Ben böyle bir işin ağır bir suç olduğunu bildiğim için onu işleyeceğim düşünülemez. Bana yönelttiğiniz bu iftira suçu ile hiçbir ilgim yoktur. Bunun yanısıra sizin yalanlamalarınızla ve Allah'a ortak koşmalarınızla ilgisizim."

Bu ara açıklama, hikâyenin Kur'an'daki akışına yabancı ve ters değildir. Çünkü okuduğumuz hikâye de böyle bir amacı yerine getirmek için anlatılmıştır.

VAHYİN GELİŞİ VE GEMİNİN YAPIMI

Hz. Nuh'a ilişkin hikâyenin devamında ikinci bir sahne karşımıza getiriliyor. Yüce Allah'ın vahyinin ve buyruğunun Hz. Nuh'a geldiği sahnedir bu. Okuyoruz:

وَأُوحِيَ إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُ لَن يُؤْمِنَ مِن قَوْمِكَ إِلَّا مَن قَدْ آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا ۖ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٣٧﴾

36- Nuh'a vahiy yolu ile bildirildi ki; "Daha önce inananlar dışında soydaşlarından başka inanan olmayacaktır. Onların yaptıklarından dolayı üzülme."

37- "Bizim gözlerimiz önünde ve vahyimiz uyarınca gemiyi yap, zalimler konusunda bana başvurma, çünkü onlar kesinlikle boğulacaklardır."

Artık uyarma görevi bitmiştir. Çağrı işi sona ermiştir. Tartışma faslı da kapanmıştır. Çünkü;

"Nuh'a vahiy yolu ile bildirildi ki; 'Daha önce inananlar dışında, soydaşlarından başka inanan olmayacaktır."

İman etmeye yetenekli kalpler iman etmişlerdir. Geride kalan kalplerde iman etme yeteneği, imana gelme eğilimi yoktur. Kullarını herkesten iyi tanıyan ve neyin mümkün, neyin imkânsız olduğunu herkesten iyi bilen yüce Allah, Hz. Nuh'a böyle vahyetti. Bu durumda yararsız çağrı faaliyetini yürütmek yersiz ve anlamsızdır. Onların yaptıkları kâfirliklerin, yalanlamaların, meydan okumaların ve alaya almaların sana hiçbir zararı, sana yönelik hiçbir sorumluluğu yoktur. O halde;

"Onların yaptıklarından dolayı üzülme."

Yani karamsarlığa ve endişeye kapılma. Yaptıkları kötülüklere aldırış etme, önem verme. Kendi hesabına endişe etme; çünkü onlar sana hiçbir zarar veremezler. Onlar hesabına da üzülme; çünkü onlardan hayır gelmez.

Onların işini çıkar kafandan, çünkü mesele bitmiştir. Bunun yerine;

"Bizim gözlerimiz önünde ve vahyimiz uyarınca gemiyi yap."

Bizim gözetimimiz altında ve sana verdiğimiz bilgilere dayanarak. Ayrıca;

"Zalimler konusunda bana başvurma, çünkü onlar kesinlikle boğulacaklardır."

Onların akibeti belirlenmiş, haklarındaki hüküm kesinleşmiştir. Bu yüzden onlar hakkında bana bir şey söyleme. Ne doğru yola dönsünler diye dua et ve ne de onlara beddua oku. Başka bir ayette bildirildiğine göre Hz. Nuh, soydaşlarından umut kesince onlara beddua etmiştir. Fakat bizim anladığımıza göre "umut kesme" olgusu bu ayetin inişinden sonra meydana gelmiştir. Çünkü hüküm kesinleşince dua etme kapısı kapanır.

Hikâyemizin üçüncü sahnesinde Hz. Nuh'u gemi yaparken görüyoruz. Soydaşları ile ilişkiyi kesmiş, onları doğru yola çağırmayı, onlarla tartışmayı kesmiştir. Okuyalım:

وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأٌ مِّن قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ ۚ قَالَ إِن تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ ﴿٣٨﴾ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٩﴾

38- Nuh, gemiyi yapar. İleri gelen soydaşlarının yanından geçen her grubu kendisini alaya aldı. Nuh da onlara dedi ki; "Siz bizimle alay ediyorsunuz, ama şimdi siz bizimle nasıl alay ediyorsanız. İlerde biz sizinle alay edeceğiz."

39- "Perişan edici azabın hangimizin başına geleceğini, hangimizin sürekli azaba uğrayacağını yakında öğreneceksiniz."

Görüldüğü gibi birinci ayetin ilk cümlesinin yükleminde "geniş zaman" kipi kullanılıyor. Bu kullanım, sahneye ciddilik ve canlılık kazandırıyor. Bu yüzden

biz Hz. Nuh'u bu cümleyi okurken hayalimizde canlanmış olarak görüyoruz. Karşımızda durmuş, gemi yapıyor. Aynı sahnede 'soydaşlarından çeşitli gruplar görüyoruz. Hepsi de kendini beğenmiş, burunları havada, Hz. Nuh'un yanından alay ede ede geçiyorlar.

Kendilerine bir süreden beri "Ben Allah'ın peygamberiyim" demiş olan, onları yoluna çağırmış olan, kendileri ile tartışan, uzun tartışmalar yapmış olan ve şimdi durup dururken rol değiştirerek gemi yapan bir marangoz olarak karşılarına çıkan şu adamla alay ediyorlar. Alay ediyorlar, çünkü işin sadece bakışlarına yansıyan dış yüzünü görüyorlar. İşin arkasındaki vahiyden ve ilahi buyruktan haberleri yok. Zaten onlar her zaman olup bitenlerin sadece görüntülerini algılayabiliyorlar, bu görüntülerin arkasındaki hikmeti ve ilahi tasarıyı kavrayamıyorlar.

Hz. Nuh'a gelince O, güven içindedir, işin arkasında ne olduğunu biliyor. Bu yüzden büyük bir soğukkanlılık, gönül rahatlığı ve vakar duygusu içinde karşısındaki alaycılara, ilerde hakettikleri karşılığı vereceğini, günü gelince kendisinin onlarla alay edeceğini haber veriyor. Okuyalım:

"Nuh da onlara dedi ki; 'Siz benimle alay ediyorsunuz, ama şimdi siz nasıl bizimle alay ediyorsanız, ilerde biz sizinle alay edeceğiz.'"

Sizinle alay edeceğiz. Çünkü bu gemi yapımı işinin arkasında yüce Allah'ın hangi ön tasarısının yattığından, bu işin sonunda başınıza neler geleceğinden haberiniz yok. Fakat;

"Perişan edici azabın hangimizin başına geleceğini, hangimizin sürekli azaba uğrayacağını yakında göreceksiniz."

Evet, hangimizin? Bizim mi, yoksa sizin mi? Günü gelince perde kalkacak ve saklı sırlar gözler önüne serilecektir!

EMRİN UYGULANIŞI

Sonraki ayetlerde beklenen an geldiğinde, neler yapılacağını anlatan sahne karşımıza çıkıyor. Okuyalım:

حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَمْرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ قُلْنَا ٱحْمِلْ فِيهَا
مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ
وَمَنْ ءَامَنَ ۚ وَمَآ ءَامَنَ مَعَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٤٠﴾ وَقَالَ ٱرْكَبُوا۟ فِيهَا
بِسْمِ ٱللَّهِ مَجْرِىٰهَا وَمُرْسَىٰهَآ ۚ إِنَّ رَبِّى لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٤١﴾

40- Nihayet emrimiz gelip tandır kaynamaya (her taraftan sular fışkırmaya) başlayınca Nuh'a "Her canlı türünün birer çiftini, boğulacağına ilişkin hükmümüzün kesinleştiği kimse dışında kalan aile bireylerini ve mü'minleri gemiye bindir" dedik. Zaten O'na az sayıda kişi inanmıştı.

41- Nuh dedi ki; "Haydi gemiye bininiz. Onun sular içinde yolalması da, bir yerde durması da Allah'ın adı ile gerçekleşecektir. Hiç şüphesiz Rabbim affedicidir, merhametlidir."

Burada sözü edilen "tandırın kaynaması" olayı konusunda değişik görüşler ileri sürülmüş, birbirinden farklı yorumlar yapılmıştır. Bu yorumlardan bazıları insan hayalini hayli zorluyor, onu uzak ihtimallere doğru sürüklüyor. Ayrıca gerek bu konudaki yorumlarda, gerekse "Tufan olayı"nın tümünde, buram buram yahudi uydurmaları (israiliyat) tütüyor. Bize gelince, hakkında bilgi sahibi olmadığımız bu "gayb" konusunda bilinmezliğin çöllerinde, delilsiz olarak taban tepecek değiliz. Ayetin bize verdiği bilgi ile yetineceğiz, onun anlamının sınırlarını aşarak olaya başka şeyler katmayacağız.

Bu prensibimiz uyarınca bu konuda söyleyebileceğimiz şudur: "Tandırın kaynaması" olayı -ki tandır, alev ya da tutuşturucu kor demektir- bir çukurdan, bir alev pınarından ateşin parlaması ya da volkanik bir patlamanın lavlarının havaya fışkırması şeklinde meydana gelmiş olabilir. Bu "parlama" ya da "fışkırma" olayı yüce Allah'ın Hz. Nuh'a gönderdiği bir işaret, bir parola olabileceği gibi, yerden suların kaynamasına ve gökten sellerin boşalmasına sadece eşlik eden ya da bu konudaki hükmün uygulanmasının ilk adımını oluşturan bir olay da olabilir.

Bu olay meydana gelince, **"Nuh'a 'Her canlı türünün birer çiftini gemiye bindir'** dedik." Anladığımız kadarı ile bu olaya ilişkin ilahi "talimname" Hz. Nuh'a verilecek emirlerin aşama aşama bildirilmesini, her emrin uygulama zamanı gelince kendisine iletilmesini gerektiriyordu. Bunun sonucu olarak ilk önce gemi yapması emredildi, o da gemiyi yaptı. Ayet, bize bu gemiyi yapmanın amacını açıklamadığı gibi, Hz. Nuh'a bu amacın ne olduğunun bildirildiğini de belirtmiyor. Fakat **"Nihayet emrimiz gelip de tandır kaynamaya (Her taraftan sular fışkırmaya) başlayınca"** ilahi emrin aşağıdaki aşaması geldi.

"Nuh'a 'Her canlı türünün birer çiftini ve boğulacağına ilişkin hükmümüzün kesinleştiği kimse dışında kalan aile bireylerini gemiye bindir."

Buradaki **"Her canlı türünün birer çiftini"** ifadesi hakkında da çeşitli görüşler ileri sürülmüş, değişik yorumlar yapılmıştır. Bu yorumlardan güçlü bir yahudi uydurmacılığı (israiliyat) kokusu havaya yayılmaktadır. Bize gelince, "Her canlı türünün birer çifti" ifadesinden ne kasdedildiği, Hz. Nuh'un hangi canlı türlerini yanına alıp gemiye bindirebildiği konusunda hayal oyunlarına ve saçma varsayımlara dalmaya niyetimiz yok. Sadece bu ifadenin verdiği genel bilgi ile yetineceğiz. Bunun dışına taşan varsayımlar, dayanaksız bocalamalardır. Ayeti incelemeye devam ediyoruz:

"Boğulacağına ilişkin hükmümüzün kesinleştiği kimse dışında kalan aile bireylerini... (gemiye bindir.)"

Yani yüce Allah'ın yasası uyarınca azaba çarpılmayı hakeden kimse dışındaki aile bireylerini gemiye bindir. Ayrıca;

"Mü'minleri de."

Yani aile bireylerinin dışındaki mü'minleri de gemiye bindir. Devam ediyoruz:

"Zaten O'na az sayıda kişi inanmıştı."

"Nuh dedi ki; 'Haydi gemiye bininiz, onun sular içinde yolalması da, bir yerde durması da Allah'ın adı ile gerçekleşecektir"

Hz. Nuh, aldığı emri uyguladı ve gemiye alınmaları uygun görülen insanları ve hayvanları gemiye bindirdi.

"Haydi, gemiye bininiz. Onun sular içinde yolalması da, bir yerde durması da Allah'ın adı ile gerçekleşecektir." ifadesi geminin gerek sularda yolalması sırasında, gerekse bir yerde durması anında yüce Allah'ın iradesine, özgür dileğine teslim edildiğini açıkça dile getirir. Yüzmeye başlayan bu gemi, yüce Allah'ın gözetimi, yüce Allah'ın koruması altındadır. Yoksa azgın dalgalarla, daha doğrusu "Tufan" çalkantıları ile boğuşan bu gemi konusunda insanların elinden ne gelebilir ki?

TUFAN SAHNESİ

Sonra müthiş, korkunç sahne, Tufan sahnesi geliyor. Okuyoruz:

وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَنَادَىٰ نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ
فِي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَب مَّعَنَا وَلَا تَكُن مَّعَ الْكَافِرِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ
سَآوِي إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ ۚ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ
اللَّهِ إِلَّا مَن رَّحِمَ ۚ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ ﴿٤٣﴾

42- Gemi, içindeki yolcularla birlikte dağ gibi dalgalar arasında akıyor, yolalıyordu. O sırada Nuh, bir kenarda duran oğluna "Yavrum, bizimle birlikte gemiye bin, kâfirler arasında kalma" diye seslendi.

43- Oğlu "Beni sulardan koruyacak bir dağa sığınacağım" dedi. Nuh, ona "Bugün Allah'ın emrinden kurtaracak hiçbir güç yoktur, sadece O'nun esirgedikleri kurtulabilir" dedi. Tam bu sırada aralarına bir dalga girdi de Nuh'un oğlu boğulanların arasına katıldı.

Bu sahnede iki tür korkunçlukla karşı karşıyayız. Biri suskun tabiatın saçtığı dehşet, öbürü ise insan psikolojisini ürperten dehşet. Bu iki dehşet birbirine ekleniyor. Ayeti incelemeye çalışalım:

"Gemi, içindeki yolcularla birlikte dağ gibi dalgalar arasında akıyor, yolalıyordu."

Bu korkunç ve belirleyici anda Hz. Nuh, etrafına bakıyor ve farkediyor ki, oğullarından biri geminin dışında bir kenardadır, kendileri ile birlikte değildir. Bunun üzerine gönlünde babalık şefkati uyanıyor. Bu şefkatin yanık yürekliği ile ailesinden ayrı düşen oğluna sesleniyor:

"Yavrum, gel, bizimle birlikte gemiye bin, kâfirler arasında kalma."

Fakat asi çocuk, baba şefkatini umursamaz. Şımarık ve kendini beğenmiş delikanlı, dehşetin yaygınlık derecesini kavramaktan uzak bir gamsızlıkla babasına cevap verir:

"Beni sulardan koruyacak bir dağa sığınacağım."

Fakat dehşetin mahiyetini, işin içyüzünü kavramış olan baba, oğluna son kez sesleniyor:

"Bugün Allah'ın emrinden kurtaracak hiçbir güç yok, sadece O'nun esirgedikleri kurtulabilir."

Bugün insanı ne dağlar, ne sığınaklar kurtarabilir. Ne koruyucular, ne de arka çıkanlar işe yarayabilir. Sadece yüce Allah'ın esirgediği kimseler paçayı kurtarabilir.

Bu sırada sahnenin görüntüsü, çehresi ansızın değişiyor. Bir de bakıyoruz ki, ortalığı kaplayan amansız bir dalga her şeyi yutuvermiştir:

"Tam bu sırada aralarına bir dalga girdi de Nuh'un oğlu boğulanların arasına katıldı."

Bizler binlerce yıl sonra kapıldığımız dehşetin tüyler ürperticiliği ile nefeslerimizi tutuyoruz. Sanki bu sahne şu anda gözlerimizin önünden geçiyor. Gemi, içindeki yolcularla birlikte dağ gibi dalgalar arasında akıp gidiyor. Yanık yürekli baba, yani Hz. Nuh, arka arkaya feryad ediyor. Kendini beğenmiş bir delikanlı olan oğlu, bu ısrarlı çağrılara cevap vermekten kaçınıyor. Derken ortalığı kaplayan sarsıcı bir dalga göz açıp kapayana kadar aradaki diyaloğu noktalıyor, inanılmaz bir hızla işi bitiriveriyor. Sanki ne çağıran vardı ve ne de cevap veren!

Buradaki canlı insan psikolojisinin derinliklerinde yaşanan dehşetin aynı çaptaki bir eşi, cansız tabiatın bağrında da yaşanıyor. Önce yatağında uslu uslu akan su, sonradan azgın bir dalgaya dönüşüyor. Gerek suskun tabiatın bağrında doğan ve gerekse insan psikolojisinin derinliklerinde fırtınalar koparan bu iki dehşet, aynı derecede tüyler ürperticidir. Tabiat ile insan ruhunun derinlikleri arasındaki bu uyum, Kur'an'daki "tasvir" sanatının belirgin bir örneğidir.

FIRTINA DİNİYOR

Derken fırtına diniyor, her taraf duruluyor, iş bitiyor. Bu doğal durulmaya paralel olarak ayetlerin kelimelerinde de, bu kelimelerin vicdanlara ve kulaklara yansıyan titreşimlerinde de bir yavaşlama, bir frekans düşüklüğü meydana geliyor. Okuyoruz:

وَقِيلَ يَٰٓأَرْضُ ٱبْلَعِى مَآءَكِ وَيَٰسَمَآءُ أَقْلِعِى وَغِيضَ ٱلْمَآءُ
وَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ وَٱسْتَوَتْ عَلَى ٱلْجُودِىِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِّلْقَوْمِ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾

44- Bir süre sonra yere "Ey yer, suyunu yut" ve göğe "Ey gök, yağmurunu tut" dendi. Bunun üzerine sular çekildi, Allah'ın emri gerçekleşti ve gemi Cudi'ye oturdu. Bu sırada "Kahrolsun zalimler güruhu" diyen bir ses duyuldu.

Görüldüğü gibi burada yere ve göğe, bunlar sanki sözden anlar, akıl sahibi canlılarmış gibi sesleniyor. Onlar da bu belirleyici buyruğa karşılık vererek yer suyunu yutuyor ve gök de yağmurunu tutuyor. Tekrar okuyoruz:

"Bir süre sonra yere 'Ey yer, suyunu yut' ve göğe 'Ey gök, yağmurunu tut' dendi. Bunun üzerine sular çekildi."

Yer suyunu yutup bağrına çekti, yüzeyindeki sular kurudu. Böylece;

"Allah'ın emri gerçekleşti."

Yüce Allah'ın hükmünün gereği yerine geldi. Ve;

"Gemi Cudi'ye oturdu."

Gemi, Cudi dağı üzerine oturdu. Derken;

"Bu sırada 'kahrolsun (ırak olsun), zalimler güruhu" diyen bir ses duyuldu."

Burada kısa, kesin dilli ve taşıdığı havayı son derece etkileyici bir biçimde ifade eden bir cümle ile karşılaşıyoruz. Cümlede "edilgen" bir yüklem kullanılıyor "dendi" deniyor. Kimin dediği belli değil. Bu ifade sanki sözü edilen adamların davaları ve dosyaları dürülüyor gibi bir izlenim bırakıyor zihnimizde. Tekrarlıyoruz:

"Bu sırada 'kahrolsun (ırak olsun), zalimler güruhu' diyen bir ses duyuldu."

Bu zalimler, hayattan uzaklaştırıldılar, kahroldular. Çünkü yokolup gittiler. Yüce Allah'ın rahmetinden uzaklaştırıldılar; çünkü lânete uğradılar. Hafızalardan uzaklaştırıldılar; çünkü silinip gittiler. Artık ne dillerde adları ve ne de belleklerde anıları kaldı!

KEDERLİ BABANIN YAKARIŞI

Artık fırtına dindi, dehşet yerini sükunete bıraktı, gemi Cudi dağına oturdu. İşte o anda Hz. Nuh'un, oğlunu azgın dalgalara kurban vermiş kederli babanın yüreğinde evlât acısı depreşiyor. Okuyalım:

وَنَادَىٰ نُوحٌ رَّبَّهُۥ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ٱبْنِى مِنْ أَهْلِى
وَإِنَّ وَعْدَكَ ٱلْحَقُّ وَأَنتَ أَحْكَمُ ٱلْحَٰكِمِينَ ۝٤٥

45- Nuh, Rabbine seslenerek dedi ki; "Ey Rabbim, oğlum ailemin bir bireyi idi, senin vaadin de gerçektir ve sen kesinlikle hüküm verenlerin en yerinde hüküm verensin."

Ey Rabbim! Oğlum, ailemin bireylerinden biridir. Sen ailemin kurtulaca-

ğını bana vadetmiştin. Senin vaadin gerçektir. Senin hükümlerinin en yerinde hükümler olduğu kesindir. Verdiğin her hüküm mutlaka bir gerekçeye, bir ön tasarıya dayanır.

Hz. Nuh, yüce Allah'a böyle seslenirken yüce Allah'dan, ailesini kurtaracağına ilişkin vaadini yerine getirmesini istediğini belirten bir dil kullanıyor. Yüce Allah'dan, bu vaadine ve bu hükmüne ilişkin hikmetini gerçekleştirmesini diliyor.

Yüce Allah, Hz. Nuh'un bu isteğine hemen cevap veriyor. Bu cevapta kendisine aklından çıkarmış göründüğü şu önemli gerçeği hatırlatıyor: Yüce Allah'ın katında, O'nun dininde ve değerlendirme terazisinde "aile" birliği, soy ve kanbağı ortaklığına değil, inanç ortaklığına dayanır. Bu delikanlı mü'min olmadığına göre Hz. Nuh'un ailesinden değildi. Çünkü Hz. Nuh, mü'min bir peygamberdi. Hz. Nuh'a verilen bu cevabın dili kesin, açıklamalı ve vurguludur. Hatta oldukça serzenişli, paylamalı ve azarlayıcıdır. Okuyoruz:

قَالَ يَٰنُوحُ إِنَّهُۥ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ ۖ إِنَّهُۥ عَمَلٌ غَيْرُ صَٰلِحٍ ۖ فَلَا تَسْـَٔلْنِ
مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ ۖ إِنِّىٓ أَعِظُكَ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٤٦﴾

46- Allah dedi ki; "Ey Nuh, o oğlun senin ailenden değildi. Çünkü o kötü işler yaptı. İçyüzünü bilmediğin bir şeyi yapmamı benden isteme. Sana cahillerden olmamanı öğütlerim."

Yüce Allah'ın bu cevabı, bu dinin son derece önemli bir gerçeğini ifade ediyor. Bütün bağların kendisine bağlandığı kulpu, ana halkayı tanıtıyor bize. Bu ana halka, inanç halkasıdır. Fertleri birbirine bağlayan budur; yoksa soy bağı, kan bağı değildir. Ayetin baş tarafını tekrar okuyoruz

"Ey Nuh, o oğlun senin ailenden değildi. Çünkü o kötü işler yaptı."

Ne onun seninle bir bağı var ve ne de senin onunla bir bağın var. İstediği kadar soyca senin oğlun olsun o. Çünkü aranızda bulunması gereken ana halka kopuktur. Bu halka kopuk olduktan sonra aranızdaki hiçbir ilişkiden, hiçbir bağdan sözedilemez.

Hz. Nuh, Rabbine yönelttiği çağrıda gerçekleşmemiş bir vaadin yerine getirilmesini istemişti. Seslenişinin yansıttığı anlam buydu. O yüzden cevap, azarlama ve tehdit kokusu taşıyor. Cevabın o bölümünü tekrar okuyalım:

"İçyüzünü bilmediğin bir şeyi yapmamı benden isteme. Sana cahillerden olmamanı öğütlerim."

İnsanlararası ilişkilerin ve bağların özünün ne olduğunu, Allah'ın vaadinin içeriğinin ne olduğunu bilmeyenlerden olmayasın diye sana öğüt veriyorum. Allah'ın vaadi belli olmuş ve gerçekleşmiştir. Bunun sonucunda gerçekten ailenden olan yakınların boğulmaktan kurtulmuşlardır.

Yüce Allah'ın bu sert cevabı üzerine Hz. Nuh, kendisi gibi mü'min bir kuldan beklenileceği gibi, ürperiyor, titremeye başlıyor. "Acaba Rabbime karşı bir

kusurum mu oldu?" endişesine kapılıyor. Bu endişe ile Rabbine dönüyor, O'-un dergâhına sığınarak affını ve merhametini diliyor. Okuyoruz:

قَالَ رَبِّ إِنِّيٓ أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْـَٔلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِۦ عِلْمٌ ۖ وَإِلَّا
تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِيٓ أَكُن مِّنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ ﴿٤٧﴾

47- Nuh dedi ki; "İçyüzünü bilmediğim bir şeyi yapmanı istemekten sana sığınırım. Eğer sen beni affetmez, bana merhamet etmezsen hüsrana uğrayanlardan olurum."

Bunun üzerine yüce Allah'ın rahmeti Hz. Nuh'un imdadına yetişerek kalbine huzur serpti; kendisine ve soyundan gelecek olan iyi kullara bereket ve mutluluk yağdırdı. Fakat soyunun öbür kanadı, yani kötüleri ise acıklı bir azaba çarpılacaktır. Okuyalım:

قِيلَ يَـٰنُوحُ ٱهْبِطْ بِسَلَـٰمٍ مِّنَّا وَبَرَكَـٰتٍ عَلَيْكَ وَعَلَىٰٓ أُمَمٍ
مِّمَّن مَّعَكَ ۚ وَأُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٨﴾

48- Bu sırada şöyle bir ses duyuldu; "Ey Nuh, sana ve yanındakilerden meydana gelecek ümmetlere sunacağımız esenliğin ve bereketlerin eşliğinde gemiden in. Yanındakilerin soyundan başka ümmetler de gelecektir. Bunlara bir süreye kadar dünya nimetlerini tattırdıktan sonra kendilerini acıklı azabımıza çarptıracağız."

Bu dehşetli olay şöyle noktalandı: Kurtuluş ve geleceğe yönelik müjdeler, Hz. Nuh ile soyundan gelecek mü'minlerin oldu. Sadece dünya hayatının mutluluğu peşinde koşan torunlarının payına da tehdit ve geleceğe ilişkin kara haberler düştü. Bunlar acıklı azaba çarpılacaklardı. Bir yanda müjde, öbür yanda tehdit ve kara haber. Bu iki zıt yaptırımla surenin başında karşılaşmıştık. Şimdi ise okuduğumuz ve okuyacağımız peygamber hikâyeleri, bu iki zıt yaptırımın pratik ve yaşanmış kanıtları olarak karşımıza çıkıyor.

VE SONUÇ...

Bundan dolayı aşağıdaki değerlendirme ve yorum ayeti çıkıyor karşımıza:

تِلْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ نُوحِيهَآ إِلَيْكَ ۖ مَا كُنتَ تَعْلَمُهَآ أَنتَ
وَلَا قَوْمُكَ مِن قَبْلِ هَـٰذَا ۖ فَٱصْبِرْ ۖ إِنَّ ٱلْعَـٰقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٩﴾

49- Ey Muhammed, bu anlatılanlar sana vahiy yolu ile bildirdiğimiz gaybe ilişkin haberlerdir. Bundan önce ne sen ve ne de soydaşların bu olayları bilmiyordunuz. Müşriklerin olumsuz tepkilerine karşı sabret; sonuç, kötülüklerden sakınanlarındır.

Okuduğumuz değerlendirme ve yorum ayeti, bu surede anlatılan peygamber hikâyelerinin bazı amaçlarını gözlerimizin önüne seriyor. Bu amaçları şöyle sıralayabiliriz:

1- "Vahiy" diye bir gerçek vardır. Müşrikler bu gerçeği inkâr ediyorlar.

Sebebine gelince, bu peygamber hikâyeleri "gayb" aleminin bir parçasıdırlar. Onları daha önce ne peygamberimiz ve ne de soydaşları bilmiyordu. Onlar O'nun çevresinde dilden dile dolaşan halk hikâyelerinden değildi. Onların kaynağı "Her işi yerinde ve her şeyden haberdar olan" yüce Allah'ın vahyi idi.

2- İslâmi inanç sistemi, tarih boyunca aynıdır, özdeştir. Bu özdeşlik, insanlığın ikinci atası Hz. Nuh'un dönemine kadar çıkıyor. Bütün bu tarih süreci boyunca aynı inanç sistemi karşımıza çıkar. Öyle ki, bazan ifade biçimi bile nerdeyse aynıdır.

3- Peygamberlerin yalanlayıcıları hep aynı itirazları, hep aynı suçlamaları tekrarlaya gelmişlerdir. Oysa birçok açık belgeler bu itirazları ve suçlamaları çürütmüştür. Fakat bir önceki kuşak döneminde asılsız oldukları kanıtlanan bu bayat suçlamalar ve itirazlar, bir sonraki kuşak tarafından sanki yeni sözlermiş gibi piyasaya sürülmektedir. Bu kısır çember, tüm insanlık tarihi boyunca bir türlü kırılamamıştır.

4- İnsanlara yönelik müjdeler ve tehditler, noktası noktasına gerçekleşmektedir. Peygamberler, müjdelemelerinde ve tehditlerinde ne diyorlarsa aynen çıkmaktadır. Okuduğumuz peygamberin bu hikâyesi, bu gerçeğin tarihi kanıtlarından biridir.

5- Yüce Allah'ın yürürlükteki yasaları değişmiyor, hatır-gönül dinlemiyor, ayırım yapmıyor, sapma göstermiyor. Hep "takvalılar" kötülüklerden sakınanlar mutlu sona eriyor.

Sonunda kurtulanlar ve "kötü"lerin yerlerini alanlar her zaman onlar oluyor.

6- Gerek tek tek fertleri ve gerekse kuşakları birbirine bağlayan, kaynaştıran bağın ne olduğu vurgulanıyor. Bu bağ, inanç birliği bağıdır. Tarih boyunca bütün mü'minleri tek Allah'a ve tek Rabbe bağlayan bağdır. Bu bağın varolabilmesi için bütün mü'minlerin, yüce Allah'ın ortaksız ve rakipsiz egemenliği altında birleşmeleri, bütünleşmeleri gerekir.

TUFANIN İÇERİĞİ

Şimdi, acaba "Tufan olayı" tüm yeryüzü üzerinde mi etkili olmuştur ya da bu olayın etki alanı, sadece Hz. Nuh'un peygamber olarak gönderildiği yöre ile mi sınırlı olmuştur? Eğer olay sadece belirli bir yörede görüldü ise bu yöre neresidir? Bu yörenin gerek eski dünyadaki ve gerekse yeni dünyadaki yeri neresidir? Bu soruların zanni, kuşkuyu bilgiyi aşan cevapları elimizde yoktur. Kuşkulu bilgi ise gerçeğin en ufak bölümünün bile yerini tutamaz. Bu soruların elimizdeki cevapları, hiçbir sağlam delile dayanmayan yahudi masallarına, yahudi uydurmalarına dayanır. Buna göre bu cevaplar, Kur'an'da anlatılan peygamber hikâyelerinin amaçlarını gerçekleştirme bakımından, küçük-büyük hiçbir değer taşımazlar.

Fakat bu konudaki büyük bilgi eksikliğimize rağmen yine de şunu söyleyebiliriz: Kur'an'daki ayetlerden ilk bakışta anlayabildiğimiz kadarı ile Hz. Nuh'un -selâm üzerine olsun- gönderildiği halk, o günkü dünya nüfusunun tümünü oluş-

turuyorlardı. Bu insanların oturdukları bölge de o günkü dünyanın, üzerinde insanların yaşadığı yegâne bölgesi idi. Tufan olayı, işte bu bölgenin tümünü etkilemiş, bu bölgede yaşayan tüm canlıların hayatına son vermişti. Sadece hikâyede sözü edilen gemiye binenler kurtulabilmişler, sağ kalabilmişlerdi.

Bu evrensel olayın karakteristik niteliğini kavramamız için hakkında bu kadar bilgimizin olması yeterlidir. insanlığın o karanlık dönemi hakkındaki bu bilgiyi bize tek güvenilir kaynak olan Kur'an veriyor. Yoksa bu evrensel olay hakkında "tarih"in bildiği hiçbir şey yok. Bir defa o gün "tarih" yoktu ki, bu olay hakkında bildiği bir şey olsun. Tarih daha dünkü çocuk kalır bu olayın eskiliği karşısında. Tarihin kayda geçirebildiği insana ilişkin olaylar aslında pek azdır. Çünkü tarihi kayıtların geçmişi pek uzun değildir. Üstelik tarihin verdiği bilgiler doğru da olabilir, yanlış da; gerçek de olabilir, yalan da; bu bilgiler eleştiriye de, değişmeye de açık bilgilerdir. Bu yüzden doğru haber kaynağımız olan Kur'an'ın bize bilgi verdiği bir konuda tarihin onayına başvurmaya kalkışmak, asla doğru bir tutum değildir. Böyle bir konudaki sırf bir destek arayışı bile ölçülerin altüst oluşu ve geriye dönüş demektir ki, bu dinin özünü iyi kavramış olan bir aklın böyle bir hastalığa kapılması beklenemez.

Çeşitli milletlerin masallarında ve halklar arasında dilden dile dolaşan söylentilerde "Tufan" olayının izlerine rastlanır. Bu söylentilere göre eski çağların belirsiz bir tarihinde bu milletlerin o günkü kuşağı, işlediği günahlar yüzünden bu büyük afetle cezalandırılmıştı. Fakat bu söylentiler, Kur'an'da anlatılan "Tufan" olayı ile özdeşleştirilmemeli; bu tek güvenilir haber kaynağının verdiği doğru bilgiler, bu tür bulanık söylentilerle, bu çeşit kaynağı ve dayanağı belirsiz masallar ile karıştırılmamalı, hatta Kur'an'ın bu konuda verdiği bilgiler irdelenirken bu efsane kırıntılarının sözü bile edilmemelidir. Gerçi çeşitli milletlerin folklorunda rastlanan bu bulanık masallar az-çok kanıtlar ki, bir zamanlar bu milletlerin yaşadıkları topraklarda "Tufan" olayı görülmüştür, ya da en azından bu milletlerin sağ kalan ataları "Tufan" olayına sahne olan bölgeden göçettikten sonra dünyanın çeşitli yörelerine dağılarak yeni yurtlar edinmişler ve vaktiyle yaşadıkları "Tufan" olayının anılarını bu yeni yurtlarına taşımışlardır.

Söz sırası gelmişken bir de şu noktayı hatırlatmalıyız: Sözde "Kutsal Kitab (Kitab-ı Mukaddes)" diye anılan kitabın ne yahudilerin kutsal kitabı olan "Eski Ant (Ahd-i Kadim)" adı ile bilinen bölümü ve ne de hristiyanların İncil nüshalarını içeren "Yeni Ant (Ahd-i Cedit)" başlıklı bölümü yüce Allah'ın katından indirilen kutsal kitapların aynileri değildir. Yüce Allah'ın Hz. Musa'ya indirdiği Tevrat'ın orijinal nüshaları, yahudilerin tutsaklıkları sırasında Babilliler tarafından yakılmıştı. Tevrat, bu olaydan yüzyıllarca sonra -Milâttan önce yaklaşık olarak beş yüzyıl kadar önce- "Azra" adlı bir yahudi din adamı tarafından tekrar yazıya geçirilmişti -sözü geçen "Azra" adlı yahudi din adamı, Kur'an'da adı geçen "Uzeyr" olabilir- Bu yahudi din adamı, asıl Tevrat'ın tesadüfen elde kalan metinlerini yazıya geçirmişti. Bugünkü Tevrat'ın bu metin kalıntıları dışındaki bölümü tamamen düzmecedir.

İncil nüshaları da öyle. Bu nüshalarda yeralan metinler, gerek Hz. İsa'nın öğrencilerinin ve gerekse bu öğrencilerin öğrencilerinin hafızalarında kalan bilgi kırıntılarına dayanılarak kaleme alınmışlardır. Üstelik bu yazıya geçirme olayı Hz. İsa'nın ölümünden yüzyıl kadar sonra gerçekleşmişti. Sonra da bu metinlere birçok hikâyeler ve mitolojik motifler karıştırılmıştır.

Bundan dolayı bu sözde kutsal kitapların herhangi birinde, herhangi bir konuya ilişkin kesin bilgi aramak doğru değildir.

Bu kısa açıklamayı burada noktalayarak sözü, bu büyük evrensel olaydan, yani "Tufan olayı"ndan çıkarılması gereken derslere getirmek istiyoruz. Gerçekten bu olaydan çıkarılması gereken dersler, bir değil, birçoktur. Önümüzdeki sayfalarda bu derslerin bazılarına değinecek ve arkasından Hz. Hud'a ilişkin hikâyeye geçeceğiz.

DİNLER TARİHİNİN UYDURUKLARI

Okuduğumuz hikâyede gördük ki, Hz. Nuh'un soydaşları cahiliye bataklığının derinine dalmışlardı, eğri yollarında alabildiğine ısrarlı idiler, Hz. Nuh'un kendilerine sunduğu katışıksız İslâm çağrısını şiddetle reddediyorlardı. Bu çağrının özü katışıksız tek Allah inancı idi. Bu inaçta egemenlik ve ilahlık yetkisi yüce Allah'ın tekeline veriliyordu; O'nun yanısıra hiç kimseye rabblık sıfatı yakıştırılmıyordu.

Hz. Nuh'un, özelliklerini tanıttığımız bu soydaşları Hz. Ademin soyundan gelen insanlardı. Hz. Adem ise, A'raf ve Bakara surelerinde anlatılan hikâyesinden öğrendiğimiz gibi yüce Allah'ın halifesi olma görevini yürütmek üzere yeryüzüne indirilmişti. Hatta yaratılış amacı bu görevdi. Yüce Allah, bu görevin gerektirdiği imkânlarla ve yeteneklerle donatmıştı. Yüce Allah, onu bu görevle yeryüzüne indirmeden önce, kendisine cennette iken işlediği günahtan ötürü nasıl tevbe edeceğini öğretmiş, hatta ona tevbe ederken neler söyleyeceğini aynen belletmişti. Arkasından kendisi ile eşinden ve onların kişiliğinde bütün gelecek insan kuşaklarından, yüce Allah'ın bellettiği doğru yoldan gideceklerine ve şeytana uymayacaklarına dair söz almıştı. Çünkü şeytan onun ve soyundan gelenlerin düşmanı idi ve bu düşmanlık kıyamet gününe kadar bütün amansızlığı ile sürecekti.

Demek oluyor ki, Hz. Adem, yüce Allah'ın yoluna bağlı bir müslüman olarak yeryüzüne indi. Hiç kuşku yok ki, o oğullarına ve torunlarına da İslâmı öğretmişti. Yani İslâm, yeryüzünde insanlığın tanıdığı ilk inanç sistemi idi. Hatta onun yanısıra bir başka inanç sistemi yoktu. Hz. Adem'den Hz.Nuh'a gelinceye kadar insanlığın kaç kuşak değiştirdiğini sadece Allah bilir, bizim bu konuda hiç bir bilgimiz yok. Fakat Hz. Nuh'un bize bu suredeki hikâyede tanıtılan soydaşlarına bakınca kesinlikle anlıyoruz ki, bu dönemdeki insanlara egemen olan cahiliye puta tapıcılığı ile, masalları ile, hurafeleri ile, somut putları ile, düşünceleri ve gelenekleri ile bir bütün oluşturarak toplumun yapısına çöreklenmiştir; bu toplum, insanoğluna musallat olan şeytanın sürekli kışkırtmaları ile ve insan ruhunda varolan doğal gediklerin yolaçtığı bozguncu sızmaların et-

kisi ile kendisine sunulmuş olan İslâmdan sapmıştır. Sözkonusu doğal gedikleri hem Allah'ın ve hem de insanların düşmanı olan şeytan bu sızma eylemlerinde sürekli biçimde kullanmıştır. Şeytan bu sızma eylemlerini gerçekleştirirken o günkü insanların, yüce Allah'ın ipine sarılma hususundaki her gevşekliklerini, sırf yüce Allah'a bağlanma konusundaki her umursamazlıklarını, küçük-büyük hiçbir meselede yüce Allah'ın yanısıra hiç kimseye uymama alanındaki her tavizlerini kendi amacı uğruna kullanmıştır.

İnsanın yaratıcısı olan yüce Allah, ona belirli oranda bir irade özgürlüğü tanıdı. İnsanın tabi tutulduğu sınavın dayanağı zaten bu irade özgürlüğüdür. İnsan bu özgür irade payı sayesinde sırf yüce Allah'ın ipine sarılmayı tercih edebilir. O zaman düşmanı olan şeytan, üzerinde hiçbir nüfuz kuramaz. Yine insan bu özgür irade payına dayanarak yüce Allah'ın yolundan saparak başkalarının öğretilerine, ideolojilerine saplanabilir. Bu sapmanın açısı işin başında ne kadar dar olursa olsun şeytan onu yavaş yavaş genişletir ve birkaç aşama sonra sahibini koyu bir cahiliyenin bataklığına sürükler. Nitekim ilk İslâm peygamberi olan Hz. Adem'in torunları belirli bir hidayet döneminden sonra böyle bir koyu cahiliyenin pençesine düşmüşlerdir. Gerçi bu sapma sürecinin kaç kuşak sonra bu aşamaya geldiğini, sadece yüce Allah biliyor, bizim bu konuda hiçbir tarihi bilgimiz yok.

Bu gerçek, yeryüzünde insanlığın tanıdığı ilk inanç sisteminin, egemenliği, rabbliği ve kayıtsız otoriteyi yüce Allah'ın tekeline verme ilkesine dayanan İslâm inancı olduğu gerçeği, bizi şu sonuca götürür. Sözde "karşılaştırmalı dinler tarihi" yazarları ile diğer evrim teorisi yanlılarının bu konudaki yorumları asılsızdır. Onların yorumlarına göre tek Allah inancı, inanç evrimi sürecinin son aşamasıdır. Bu aşamaya gelinmeden önce çok ilahlılık, puta tapıcılık, doğal güçleri ve ruhları ilahlaştırma, güneşe ve yıldızlara tapma gibi inanç evreleri yaşanmıştır. Buna benzer daha birçok delilsiz görüşler içeren bu sözde "araştırmalar" temelde belirli birtakım tarihi, psikolojik ve politik etkenler tarafından yönlendirilen "güdümlü" bir yönteme dayanırlar. Bu yöntemin ana amacı, semavi dinlerin dayanağını yıkmayı, ilahi vahyin ve peygamberlik misyonlarının asılsızlığını kanıtlamaktır; dinlerin insan yapısı sistemler olduklarını ve tarih boyunca insan düşüncesinin gelişmesine paralel biçimde evrimleştiklerini, tekamül ettiklerini ispatlamaktır.

Bu arada asıl amaçları İslâmı savunmak olan bazı yazarlar, sözünü ettiğimiz güdümlü yöntem uyarınca "dinler tarihi" alanında araştırmalar yapanların yorumlarına kapılarak doğru yoldan sapıyorlar, farkına varmadan sapıtıyorlar. Bu yazarlar coşkulu bir heyecanla İslâmı savunurlarken Kur'an-ı Kerim'in son derece belirgin çizgilerle ortaya koyduğu İslâm inancının temelini yıkıyorlar. Kur'an-ı Kerim, bu inanç sistemini anlatırken, bize şöyle diyor: Hz. Adem, yeryüzüne İslâm inancı ile indi; Hz. Nuh, şeytanın ayartarak putperestlik bataklığına sürüklediği ve vaktiyle ataları müslüman olan Hz. Adem'in sapıtmış torunlarının karşısına, tek ilahlık esasına dayalı İslâm inancı ile çıkmıştı;

bu sapıtma hastalığı Hz. Nuh'dan sonra da zaman zaman nüksetmiş, insanlar dönem dönem İslâmı bırakıp, cahiliye bataklığına sürüklenmişlerdir. Fakat her sapıtma döneminden sonra gelen peygamberler kayıtsız Allah birliği inancının savunucuları olarak ortaya çıkmışlardır. Semavi inanç sistemi, hiçbir değişikliğe, hiçbir sözde "evrimleşme"ye uğramamıştır. Bu alandaki gelişmeler, sentezler ve genişlemeler, aynı inanç özüne eşlik eden şeriatlerde, yasal sistemlerde görülmüştür. Cahiliye kökenli inançlarda evrimleşmenin olduğunu gözlememiz, insanlığın tek Allah'a dayalı inanç sistemine, inancın özü bakımından evrimleşerek ulaştığını kanıtlamaz; bu olgunun bize kanıtladığı gerçek şudur: Her peygamberin getirip yaydığı tek Allah'a dayalı inanç sistemi, sapıtmalardan sonra bile toplumların kültürlerinde izler bırakıyordu. Bu olumlu izler, sapıtmalardan sonra bile cahiliye kökenli inançları geliştiriyor, onları tek ilahlık özüne doğru yaklaştırıyordu. Ama tek ilahlı inanç sistemi, özü itibarı ile kronolojik olarak bütün putperest inançlardan öncedir ve ilk ortaya çıktığı anda, bilinen eksiksiz biçimi ile ortaya çıkmıştır. Çünkü bu, inanç sisteminin kaynağı insan düşüncesi ve insan bilgisi değildir; tersine O, yüce Allah tarafından insanlara gönderilmiştir. Bu yüzden O, ilk ortaya çıktığından beri gerçektir, yine ilk ortaya çıktığı andan beri eksiksizdir, gelişiminin doruğundadır.

İşte Kur'an-ı Kerim'in bu konudaki yorumu budur, İslâm düşüncesinin dayanağını oluşturan yorum budur. Buna göre hiçbir müslüman araştırmacı, özellikle İslâmı savunmak amacı ile yola çıkan hiçbir müslüman araştırmacı Kur'an'ın getirdiği bu kesin açıklamanın çizgisinden saparak sözde "karşılaştırmalı dinler tarihi" yazarlarının ortaya attıkları dayanaksız teorilerin, az önce dediğimiz gibi güdümlü bir yöntemden kaynaklanan düzmece teorilerin yardakçısı olamaz.

Biz bu tefsir kitabında, ilke olarak, İslâm adına yazılan kitaplardaki yanılgıları, ayak sürçmelerini tartışmıyoruz. Çünkü bu tür tartışmaların yeri, başka ve bağımsız araştırmalardır. Fakat bir tek örneğe değineceğiz; onu Kur'an-ı Kerim'in yönteminin, bu konudaki Kur'an yorumunun ışığı altındaki gündeme getireceğiz.

Prof. Mahmud Akkad, "Allah" adlı eserinin "İnancın kaynağı" başlıklı bölümünde şunları yazıyor:

"İnsan, bilim ve sanat alanında nasıl gelişti ise, inanç alanında da gelişme göstermiştir.

İnsanın ilkel inancı, ilkel hayat düzeyine denkti. Onun o dönemdeki bilgisi ve sanatı da aynı düzeyde idi. İlkel bilimler ve sanatlar, ilkel dinlerden ve tapınma geleneklerinden daha gelişmiş değildi. Bu kesimlerden birindeki gerçek kırıntıları, öbür kesimin içerdiği gerçek kırıntılarından daha fazla değildi.

İnsanoğlunun din alanındaki gelişme çabaları, ilimler ve sanatlar alanındaki gelişme çabalarında daha zor ve uzun vadeli çabalar olmuş olmalıdır. Çünkü büyük "evren" gerçeği, kimi bilimlerin ve kimisi de sanatların konusu olan tek tek nesnelerin gerçeğinden hem daha zor ve hem de daha uzun bir yolun aşılmasını gerektiriyordu.

İnsanlar, şu ışık saçan gök cisminin, yani güneşin mahiyetini uzun süre bilemediler. oysa güneş, gözlere en çok batan, insanların vücudlarını en çok etkileyen bir uzay gezegeni idi. Yakın zamana kadar onun, yani güneşin dünya çevresinde döndüğünü söylüyorlardı. Onun hareketlerini ve değişik görüntülerini tıpkı bir bilmece çözer gibi ya da bir rüya yorumlar gibi açıklamaya çalışıyorlardı. Bununla birlikte hiçbi insan, güneşin varlığını inkâr etmeyi aklının ucundan geçirmemiştir. Bu bulanık açıklamaların sebebi, güneşin ne olduğu konusunda akılları kuşatan katmerli bilgisizlik bulutları idi. Halâ da bu bulutlar tamamen dağılmış değildir.

Dinlerin ilkel cahillik çağlarındaki köklerine inmek ne dine bağlılığın asılsızlığını, anlamsızlığını kanıtlar ve ne de olamayacak bir şeyi, imkânsızı araştırma girişimidir. Bu girişimin tek kanıtladığı gerçek şudur: "Büyük gerçek" bir tek yüzyılda insanların bilgisine açılmayacak kadar büyüktür. İnsanların bu gerçeği öğrenmeye ilişkin yetenekleri asır asır, aşama aşama gelişmiş ve bu gelişme çabası değişik üsluplar göstermiştir. Tıpkı küçük gerçeklerini öğrenmeye ilişkin çabaları gibi. Hatta bu büyük gerçeği öğrenmek, akılların kavrayabildiği ve duyu organlarının algılayabildiği küçük gerçeklere göre daha zorlu ve daha ilginç çabalar gerektirmiştir.

"Karşılaştırmalı dinler tarihi" bilimi, ilk insanın inandığı birçok masalları ve saplantıları ortaya çıkarmıştır. Bu masalların, bu sapık inançların kalıntıları halâ bile birçok ilkel kabileler, hatta eski uygarlıklara bağlı milletler arasında yaygındır. Zaten bu bilim dalının bundan başka bir sonuca varması, önümüze koyduğu bulgulardan farklı bulgular ortaya çıkarması beklenemezdi. Başka bir deyimle ilkel dinlerin, bu araştırmaların ortaya koydukları gibi sapık ve bilimdışı olmaları kaçınılmazdı. Ortaya çıkan bu sonuç, akla uygun bir sonuçtu. Akıl, bunun dışında bir sonuç beklemiyordu. Bu sonuç, bilginlerce sürpriz olarak karşılanan ya da dinin özüne ilişkin yargılarında köklü değişiklik yapmalarına yolaçan, yeni bir unsur içermiyordu. Çünkü ilkel insanların, evren gerçeğini, saçmalıkların ve bilim-dışılığın gölgelerinden arınmış bir eksiksizlikle bildiklerini kanıtlamak amacı ile yola çıkmayı aklının ucundan geçiren bir bilim adamı, daha baştan imkânsız bir şeyi araştırmaya girişmiş demekti..."

Aynı yazar, yine aynı eserinin "Allah'a ilişkin inancın evreleri" başlıklı bölümünün bir yerinde de şöyle diyor:

"Karşılaştırmalı dinler tarihi" bilginleri, ilkel insanların Allah'a ilişkin inançlarında şu üç evreden geçtiklerini ortaya koymuşlardır:

1- Polytheism (Çok tanrılı dönem)

2- Honetheism (Ayırdetme ve tercih etme dönemi)

3- Monotheism (Tek ilahlı dönem)

Çok tanrılı dönemde ilkel kabileler onlarca, kimi zaman ise yüzlerce tanrıya tapınıyorlardı. Bu dönemde neredeyse her büyük aileye bir tanrı veya gözönünde bulunularak tapılan, duaları ve kurbanları kabul eden bir tanrı-vekili

düşüyordu.

İkinci dönemse bir ayırdetme ve tercih dönemi oldu. Bu dönemde tanrılar, çokluklarını yine sürdürüyor, fakat bunların içinden bir tanesi ön plana çıkmaya, diğer tanrılara tercih edilmeye başlıyordu. Bu ön plana çıkışın sebebi, ya o tanrının lider konumundaki kabilenin, başka kabilelerin savunma ve geçim işlerini üstlenen kabilenin tanrısı olması, ya da diğer tanrılara göre daha önemli ve daha öncelikli ihtiyaçlarını karşıladığına inanılması idi. Meselâ yağmur ve iklim tanrıları, ya da rüzgâr ve fırtına tanrıları gibi. Diğer tabii güçleri harekete geçirdiklerine inanılan tanrılara göre insanlar, bu tanrılara daha güçlü umutlar bağlıyorlar ya da onlardan daha çok korkuyorlardı.

Üçüncü dönemde ise kabileler, milletler halinde toplanmaya doğru gittiler, bunun sonucu olarak ortak bir tanrı etrafında birleşme eğilimine girdiler. Fakat yine her bölgede tapılan yerel tanrılar, saygı görmeye devam etti. Bu dönemde başka milletleri egemenliğine alan, onlara buyruğunu kabul ettiren millet, dinini ve tanrısını da boyunduruğu altına aldığı milletlere empoze ediyordu. Bazan da bu egemen millet, boyunduruk altına aldığı milletlerin tanrılarının kendi tanrısına boyun eğmesi ile yetiniyordu. O zaman bu boyun eğen tanrılar, varlıklarını ve tapınılmaya ilişkin konumlarını koruyorlardı. Ama bu tanrılık, egemen milletin tanrısına bağımlı bir tanrılıktı.

Herhangi bir millet bu kısmı tek tanrılığa uzun bir uygarlık aşamasından sonra erebiliyordu. Bu süreç boyunca bilgi alanında ilerliyor, akıl bakımından gelişiyordu. Bu gelişimin sonunda basit akılların ve ilkel kabilelerin normal gördükleri, tuhaf karşılamadıkları saçma inançları kabul edemez bir düzeye eriyorlardı. Bu milletin bireyleri tanrılarına, eski dönemlerine göre, daha kutsallığa yaraşır ve yetkinlikle bağdaşır nitelikler yakıştırıyorlar; tapınmalarının yanısıra, evrenin sırları üzerine ve evren ile tanrının yüce ve amaçlı iradesi arasındaki ilişki konusu üzerine kafa yormaya başlıyorlardı. Bu düzeye ulaşmış milletlerde çoğunlukla en büyük tanrı, egemen tanrı konumu kazanıyor, diğer tanrılar ya melek düzeyine iniyor, ya da gökteki mevkilerinden kovuluyor, tanrılık yetkilerinden soyutlanıyorlardı..."

Gerek yazarın kendi görüşlerinden ve gerekse düşüncelerini özetleyerek aktardığı "karşılaştırmalı dinler tarihi" araştırmacılarının görüşlerinden açıkça ortaya çıkan sonuç şudur: İnançlarını oluşturanlar, insanların kendileridir. Bu yüzden bu sistemler, insanların düşünce ve bilim alanındaki gelişme evrelerini yansıtır. Bu gelişme genellikle çok tanrılıktan, puta tapıcılığa ve puta tapıcılıktan tek tanrılığa doğru giden sürekli ve aşamalı bir evrim çizgisi izler.

Yazarın bu görüşte olduğu zaten adı geçen eserinin şu ilk cümlesinden açıkça anlaşılıyor; "Bu kitabın konusu, insanın ilk ilah edinme döneminden tek Allah'ı tanıdığı evreye, tek ilahlığın yalınlığına, berraklığına erdiği aşamaya ulaşıncaya kadar Allah'a ilişkin inancının gelişme sürecidir."

Hiç kuşku yok ki, yüce Allah'ın Kur'an-ı Kerim'de bize yaptığı kesin ve net açıklama, "Allah" adlı eserin yazarının, "karşılaştırmalı dinler tarihi" araş-

tırmacılarının güdümlü yöntemlerinin etkisi altında kalarak yaptığı yorumdan başka bir şeydir. Yüce Allah buyuruyor ki; ilk insan olan Hz. Adem, tek Allah'lık gerçeğini eksiksiz olarak biliyordu, tek Allah'lık inancının yalınlığını tanımıştı, bu yalınlığın yüzünü çok tanrıcılığın ve putperestliğin gölgesi altında lekelemekten uzaktı, egemenliğin sadece yüce Allah'ın tekelinde olduğu bilinci ile pratik hayata yön verecek olan ilkesi sırf onun buyruklarına dayandırmıştı.

Ayrıca O, bu inancı çocuklarına ve torunlarına da öğretmişti. Fakat uzun zaman sonra onun soyundan gelen kuşaklar tek Allah'lık ilkesine dayalı inanç sisteminden saptılar. Ya putperest oldular ya çok tanrıcılığa kayarak çok sayıda düzmece ilaha tapmaya başladılar.

Bu sapıklık dönemi, Hz. Nuh'un gelişi ile noktalandı. O, tek Allah ilkesine dayanan inancı yeniden canlandırdı. Bu arada sapık inançlarında direnenlerin tümü "Tufan" olayında boğularak yokoldu. Sadece "Tek Allah'ın yalınlığını" tanıyanlar; çok tanrıcılığı, puta tapıcılığı ve cahiliyenin geliştirdiği diğer tapınma biçimlerini reddeden, tek Allah ilkesine bağlı "müslüman"lar boğulmaktan kurtularak sağ kaldılar. Kesin olarak diyebiliriz ki, bu "kurtulmuşlar"ın soyundan gelen kuşaklar, uzun bir süre boyunca, mutlak "Tevhid" ilkesine bağlı müslümanlar olarak yaşadılar. Sonra yavaş yavaş tek tevhid ilkesinden saptılar. Zaten her peygamberin fonksiyonu bu olduğu gibi, her peygamberin arkasından ortaya çıkan tedrici gelişme budur. Nitekim yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Ey Muhammed, senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere mutlaka benden başka ilah olmadığı ve bana kulluk etmeleri gerektiği buyruğunu insanlara duyurmalarını vahyettik." (55)

Hiç kuşku yok ki, yüce Allah'ın bu konuya ilişkin buyruğu başka bir şeydir ve "karşılaştırmalı dinler tarihi" araştırmacılarının "Allah" adlı eserin yazarınca da benimsenen yorumları başka bir şeydir. Bu iki görüş arasında gerek bakış açısı bakımından ve gerekse varılan sonuçlar bakımından tam bir karşıtlık vardır. Dinler tarihi araştırmacılarının görüşleri, birbirleri ile çelişen kişisel yorumlardan başka bir şey değildirler. Buna göre bu yorumlar, gelip geçici insan araştırmaları alanında bile "son söz" niteliği taşımazlar.

Yine kuşku yok ki, eğer yüce Allah herhangi bir konuda bir yorum yapar da bu yorumu Kur'an'da açık bir dille bize anlatırsa ve bunun yanısıra bir başkası da aynı konuda yüce Allah'ın yorumuna yüzde yüz ters düşen bir yorum ortaya atarsa, öncelikle benimsenmesi gereken yorum, yüce Allah'ın yorumudur. Özellikle İslâmı savunanların, gerek İslâma ve gerekse genel anlamda dinin özüne yönelik kuşkuları gidermek amacı ile kaleme sarılıp yazı yazanların benimseyecekleri tutum budur.

Bu dinin inançlı temelini yıkarak ona hizmet edilemez. Bu inanç temelinin ana maddeleri ise şunlardır: Bu din, yüce Allah'dan gelen vahye dayanır. Onu insanlar kendi kafalarından uydurmamışlardır. Bu din, tarihin başlangıcından

(55) Enbiya Suresi 25

beri, hep tek Allah'lık ilkesi ile ortaya çıkmıştır; tarihin hiçbir döneminde ve hiçbir peygamberlik misyonunda tek Allah'lık ilkesinden başka bir çağrı ile insanların karşısına çıkmış değildir.

Yine bu dine, onun yorumlarını bir yana bırakarak "karşılaştırmalı dinler tarihi" araştırmacıların görüşlerini benimseyerek de hizmet edilemez. Özellikle bu araştırmacıların güdümlü bir yöntem uyarınca çalıştıkları, amaçlarının yüce Allah'ın dinin temel dayanağını tümü ile yıkmak olduğu bilinince, onlara kapılarak dine hizmet edilemeyeceği gerçeği daha da netleşir. Yüce Allah'ın dini şu temel ilkelere dayanır: Bu din, yüce Allah tarafından gönderilen bir vahiydir; gelişen ve evrim geçiren insan düşüncesinin ürünü değildir; yine bu dinin dayanağı, insan aklının madde bilimleri ve tecrübe yöntemi alanındaki gelişmesi değildir.

Öyle umuyorum ki, bu kısa açıklama, bu tefsir kitabında daha uzununa girişmeyi uygun görmediğimiz bu özet nitelikli açıklama, hangi konuda olursa olsun, İslâmla ilgili kavramlarımızı, İslâm-dışı bir kaynaktan almaya kalkışmamızın ne kadar tehlikeli bir tutum olduğunu açıklar.Aynı zamanda bu açıklama, bize şunu da gösterebilir: Batının düşünce yöntemleri ile yorumları, bu yöntemlerle ve bu yorumlarla koyun-koyuna yaşayanların, fikri susuzluklarını bu yolla gidermeye çalışan zihinlerin kafalarını büyük oranda karıştırmaktadırlar. Öyle ki, böyle kimseler, İslâm düşmanlarının yönelttikleri iftiraları reddetmeye çalışırken bile bu kafa karışıklığının etkisinden kurtulamıyorlar. Nitekim yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Hiç kuşkusuz bu Kur'an, insanları en doğru yola iletir."

NİHAİ BAĞ

Şimdi de Hz. Nuh'un hikâyesi üzerinde bir kez daha duralım. Hz. Nuh ile O'nun ailesinden olmayan oğlu ile bir kere daha başbaşa kalalım.

Böylece bu inanç sisteminin yapısında ve hareket doğrultusu üzerindeki gayet bariz, son derece belirgin bir noktaya değinmiş olacağız. Yolumuzun doğrultusunu belirleyen önemli bir ayırım noktasına parmak basmış olacağız bu değinişimizle. Önce okuduğumuz ayetlerin bazılarını tekrarlayalım:

Nuh'a vahiy yolu ile bildirdik ki; "Daha önce inananlar dışında soydaşlarından başka inanan olmayacaktır. Onların yaptıklarından dolayı üzülme."

"Bizim gözlerimiz önünde ve vahyimiz uyarınca gemiyi yap, zalimler konusunda bana başvurma, çünkü onlar kesinlikle boğulacaklardır."

Nihayet emrimiz gelip tandır kaynamaya (her taraftan sular fışkırmaya) başlayınca Nuh'a "Her canlı türünün birer çiftini, boğulacağına ilişkin hükmünün kesinleştiği kimse dışındaki aile bireylerini ve mü'minleri gemiye bindir" dedik. Zaten O'na az sayıda kişi inanmıştı.

Gemi, içindeki yolcularla birlikte dağ gibi dalgalar arasında akıyor, yolalıyordu. O sırada Nuh, bir kenarda duran oğluna "Yavrum, bizimle birlikte ge-

miye bin, kâfirler arasında kalma" diye seslendi.

Nuh, Rabbine seslenerek dedi ki; "Ey Rabbim, oğlum ailemin bir bireyi idi, senin vaadin de gerçektir ve sen kesinlikle hüküm verenlerin en yerinde hüküm verenisin."

Allah dedi ki; "Ey Nuh, o oğlun-senin ailenden değildi. Çünkü o kötü işler yaptı. İçyüzünü bilmediğin bir şeyi yapmamı benden isteme. Sana cahillerden olmamanı öğütlerim."

Nuh dedi ki; "İçyüzünü bilmediğim bir şeyi yapmanı istemekten sana sığınırım. Eğer sen beni affetmez, bana merhamet etmezsen hüsrana uğrayanlardan olurum."

Bu dinde insanları biraraya getiren bağ, bu dinin karakteristik özelliğini ortaya koyan, sırf bu dine özgü bir sosyal bağdır. Bu orijinal sosyal bağ, bu ilahi sisteme özgü olan ufukları, boyutları ve amaçları kucaklar.

Sözünü ettiğimiz bağ, kan ve soy bağı değildir; toprak ve yurt bağı değildir; aşiret ve oymak bağı değildir; renk ve dil bağı değildir; milliyet ve devlet bağı değildir; meslek ve sınıf bağı değildir.

İslâma göre saydığımız bu bağların tümü varolduğu halde, insanlararasındaki ilişki kesik olabilir. Nitekim yüce Allah, **"Oysa oğlum, ailemin bireylerinden biridir"** diyen Hz. Nuh'a **"Ya Nuh, o senin ailenden değildir"** diye cevap verdikten sonra, kendisine nasıl olup da oğlunun ailesinin bireylerinden biri olmadığını, **"çünkü, iyi olmayan işler yaptı"** diye açıklıyor. Yani onunla aranızdaki iman bağı kesiktir, ya Nuh; **"o halde içyüzünü bilmediğin bir şeyi yapmamı benden isteme."** Sen oğlunun, ailenin bireylerinden olduğunu sanıyorsun, fakat bu sanı, bu "zann" yanlıştır. Kesin olarak bilinen doğru ise şudur ki; o senin soyca oğlun olmasına rağmen, ailenin bireylerinden biri değildir.

Bu nokta, insanlararası bağlar ve sosyal ilişkiler konusundaki bakış açısı bakımından bu din ile değişik cahiliye sistemleri arasındaki yol ayırımını belirleyen belirgin ve bariz bir kilometre taşıdır. Cahiliye sistemleri kimi zaman kan ve soy bağını, kimi zaman toprak ve yurt bağını, kimi zaman oymak ve aşiret bağını, kimi zaman renk ve dil bağını, kimi zaman milliyet ve devlet bağını, kimi zaman meslek ve sosyal sınıf bağını, kimi zaman ortak çıkar bağını, kimi zaman ortak tarih bağını ve kimi zaman ortak gelecek bağını insanları biraraya getiren bağ olarak sayarlar. Bunların hepsi, aralarındaki çelişkilere ve uyuma rağmen, hep birarada İslâm düşüncesinin özüne taban tabana zıttırlar.

"İnsanları en doğru yola ileten" şu Kur'an'da ifadesini bulan ve Kur'an'la aynı doğrultuyu paylaşan, aynı hedefe yönelen Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- direktiflerinde somutlaşan, tutarlı ilahi sistem, müslüman ümmeti bu önemli ilke ve yolların ayırımında beliren, bariz kilometre taşı doğrultusunda eğitmeye, yetiştirmeye koyulmuştur.

Hz. Nuh ile oğlu arasındaki bu surede anlatılan ilişki örneği, baba ile oğlu

arasındaki birleştirici bağa ilişkin örnektir. Bu ilişkinin diğer düzeylerdeki örnekleri de başka surelerde gündeme getirilerek cahiliye sistemlerinin geçerli saydıkları öbür sosyal bağların anlamsızlığı ifade edilmiştir. Bu örnekler yolu ile İslâmın geçerli saydığı tek bağ, tek gerçek sosyal ilişki biçimi vurgulanmıştır.

Bu ilişkilerin evlât-baba bağına ilişkin örneği Hz. İbrahim ile babası ve soydaşları arasındaki örnek aracılığı ile şöyle dile getiriliyor:

"Ey Muhammed, kitapta İbrahim hakkında anlattıklarımızı hatırla. O son derece dürüst bir peygamberdi.

Hani babasına dedi ki; 'Ey babacığım, niye işitmeyen, görmeyen ve sana hiçbir yararı olmayan putlara tapıyorsun.'

'Ey babacığım, kesinlikle sana gelmemiş olan bir bilgi bana geldi; o halde bana uy da seni düz yola erdireyim.'

'Ey babacığım, şeytana kul olma; çünkü şeytan rahmeti bol olan Allah'a başkaldırmıştır.'

Ey Babacığım, senin Allah'dan gelecek bir azaba çarptırılarak şeytanın dostu olacağından korkuyorum.'

Babası ona 'Ey İbrahim, sen benim tanrılarıma sırt mı çeviriyorsun? Eğer bu tutumundan vazgeçmezsen, seni taşa tutarak öldürürüm, uzun bir süre yanımdan uzaklaş" dedi. İbrahim, babasına dedi ki; 'Esenlik dilerim sana. Senin için Rabbimden af dileyeceğim, hiç kuşkusuz benim Rabbim lütufkârdır.'

'Sizi, Allah'ı bir yana bırakarak taptığınız putlarla başbaşa bırakıp bir yana çekiliyor ve Allah'a yalvarıyorum. Umuyorum ki, Rabbime yalvarmakla kötü olmaktan kurtulurum.'

İbrahim, onları taptıkları putlarla başbaşa bırakarak yanlarından ayrılınca, kendisine İshak'ı ve Yakub'u bağışladık ve bunların her ikisini de peygamber yaptık. Onlara rahmetimizden pay verdik. Her dilde saygı ile anılmalarını sağladık." (56)

Yüce Allah, Hz. İbrahim'e, kendisini insanlığa önder yapacağını, ayrıca anısını yaşatacağını ve kendisinden sonra da peygamberlik zincirini sürdüreceğini müjdelerken, bu konuda kendisine söz verip taahhütte bulunurken, bir yandan da kendisi ile soyu arasındaki birleştirici bağın ne olması gerektiğini öğretiyor, telkin ediyor. Okuyoruz:

"Hani Rabbi, İbrahim'i birtakım emirler ile denemiş, o da onları yerine getirmişti. Bunun üzerine Allah 'Seni insanlara önder yapacağım' demişti. İbrahim 'Soyumdan da önderler çıksın' deyince, Allah 'Zalimler, asla bu taahhüdümün kapsamına girmezler' dedi.

"Hani İbrahim 'Ey Rabbim, bu şehri güvenli bir yer kıl, halkından Allah'a ve ahiret gününe inananları çeşitli ürünlerle rızıklandır' dedi. Allah da 'Onlar-

(56)Meryem Suresi 41-50

dan kâfir olanları ise kısa bir süre geçindirir, sonra cehennem azabına katlanmak zorunda bırakırım. 'Ne kötü bir akıbettir o!' dedi." (57)

Yüce Allah, karı-koca arasındaki ilişkiye de Hz. Nuh ile eşi arasındaki ilişkiyi, Hz. Lût ile eşi arasındaki ilişkiyi ve bunların karşıtı olarak da Firavun ile eşi arasındaki ilişkiyi örnek gösteriyor. Okuyoruz:

"Allah, kâfirlere Nuh'un karısı ile Lût'un karısını örnek gösterir. Bu iki kadın, iki iyi kulumuzun nikâhı altındayken kocalarına karşı ihanet ederek kâfirliklerini gizlemişlerdi de eşleri Allah'ın azabını onların başlarından savamamışlardı. Onlara 'Siz de cehenneme girenlerle birlikte cehenneme giriniz' dendi."

"Allah, mü'minlere Firavun'un karısını örnek gösterir. Hani O 'Ya Rabbi, bana kendi katından cennette bir ev hazırla; beni Firavun'dan ve onun işlediği kötülüklerden koru; beni zalimler güruhunun elinden kurtar' dedi." (58)

Kur'an-ı Kerim, mü'minler ile aileleri, soydaşları, yurtları, toprakları, evleri-barkları, malları, çıkarları, geçmişleri ve gelecekleri arasındaki ilişkiyi de örnekler ile anlatıyor. Bu örnekler, Hz. İbrahim'in ve çevresindeki mü'minler ile soydaşları arasındaki ilişkilerde ve "Eshab-ı Kehf" diye anılan "Mağaraya sığınmış gençler" ile aileleri, soydaşları, evleri-barkları ve yurtları arasındaki ilişkilerde somut biçimde gündeme getiriliyor. Okuyalım:

"İbrahim'de ve onunla birlikte olan mü'minlerde sizin için uyulacak güzel bir örnek vardır. Hani onlar soydaşlarına şöyle demişlerdi; 'Biz sizden ve Allah'ı bir yana bırakarak taptığınız putlardan uzağız; sizin dininizi reddediyoruz; tek Allah'a inanıncaya kadar sizinle aramızda düşmanlık ve öfke egemendir." (59)

"Ey Muhammed, sen 'Eshab-ı Kehf'in ve Eshab-ı Rakım'ın şaşırtıcı mucizelerimizden biri olduğunu mu sanıyorsun?

Hani birkaç genç mağaraya sığınmışlar ve 'Ey Rabbimiz, bize katından rahmet bağışla, bize şu işimizden bir kurtuluş yolu göster' dediler.

Bunun üzerine onları mağarada yıllarca uyuttuk.

Sonra iki gruptan hangisinin bu uyku süresini doğru olarak hesap edeceğini belirlemek üzere onları uyandırdık.

Ey Muhammed, biz sana onların hikâyelerini doğru olarak anlatıyoruz. Onlar Rabblerine inanmış bir grup gençti, onların hidayet bilincini arttırmıştık.

Kalplerini pekiştirmiştik. Hani ayağa kalkıp şöyle demişlerdi; 'Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir; ondan başkasına imdadımıza çağırmayız, yoksa saçmalamış oluruz.'

'Şu soydaşlarımız, Allah'ı bir yana bırakarak çeşitli ilahlar edindiler; onların ilah olduklarına ilişkin kesin delil göstermeleri gerekmez mi? Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kim olabilir?'

(57) Bakara Suresi 124-126 (58) Tahrim Suresi 10-11 (59) Mumtehine Suresi 4

İçlerinden biri dedi ki; 'Madem ki, soydaşlarınızla ve onların Allah'ı bir yana bırakarak taptıkları putlarla ilişkinizi kestiniz, o halde mağaraya sığınınız, Rabbiniz üzerinize rahmetinden bir pay yaysın ve şu işinizde size kurtuluş yolu göstersin." (60)

Yüce Allah'ın gösterdiği bu örnekler, peygamberlerden ve mü'minlerden oluşan onurlu hak yolcularının kafilesinin hayatlarından alınmış kesitlerdir. Tarihin alacakaranlığından beri yoluna devam eden bu onurlu kervanın başlarından geçen bu örnek olaylar, müslüman ümmetin yoluna ışık tutuyor, bu ümmete yolunun işaret levhasını açıkça gösteriyor. İslâm ümmetinin önüne dikilen bu belirgin işaret levhası ona kılavuzluk ediyor, müslüman toplumun hangi sosyal bağ etrafında birleşmesi gerektiğini, başka türlüsünü geçerli saymayacağı bu bütünleştirici bağın ne olduğunu belirliyor. Bu bağa sarılmamızı yüce Allah bizden ısrarla istiyor; kesin bir kararlılıkla bu doğrultunun gösterdiği yolda ilerlememizi emrediyor. Bu ilahi emir, birçok durumlarda ve Kur'an-ı Kerim'in çok sayıdaki direktifinde somut olarak ifade ediliyor. Bu konudaki birkaç örneği birlikte okuyalım.

"Allah'a ve ahiret gününe inanan bir toplumun, Allah'a ve O'nun peygamberine isyan eden kimselere sevgi beslediklerini göremezsin. İsterse bu kimseler babaları, oğulları, kardeşleri ve yakın akrabaları olsunlar. Bu mü'minler var ya, Allah imanı onların kalplerine işledi ve onları kendi bağışı olan bir ruhla destekledi. Onları altlarından ırmaklar akan ve içlerinde ebedi olarak kalacakları cennetlere yerleştirir. Allah onlardan hoşnut olduğu gibi onlar da Allah'dan hoşnutturlar. Onlar Allah'ın taraftarlarıdırlar. Haberin olsun ki, kurtuluşa erecek olanlar, Allah'ın taraftarlarıdır." (61)

"Ey mü'minler, benim ve sizin ortak düşmanlarımızı dost edinmeyiniz. Onlar size gelen gerçeği inkâr ettikleri halde, siz onlara sevgi gösteriyorsunuz. Onlar, sırf Rabbiniz olan Allah'a inanıyorsunuz diye Peygamber'i ve sizi yurdunuzdan çıkarıyorlar. Eğer siz benim yolumda savaşmak ve hoşnutluğumu kazanmak için yola çıkmışsanız, onlara nasıl sevgi gösterirsiniz? Ben sizin gerek saklı tuttuğunuz ve gerekse açığa vurduğunuz duygularınızı herkesten iyi bilirim. Aranızdan kim onlara sevgi gösterirse, doğru yoldan sapmış olur." (62)

"Yakınlarınızın ve çocuklarınızın, kıyamet günü size hiçbir faydası olmaz. Allah onlarla sizi ayırır. Allah yaptığınız her işi görür."

İbrahim'de ve onunla birlikte olan mü'minler de sizin için uyulacak güzel bir örnek vardır... (63)

"Ey mü'minler, eğer babalarınız ve kardeşleriniz kâfirliği mü'minliğe tercih etmişlerse, sakın onları dost, yandaş edinmeyiniz. Kimler böylelerini dost edinirlerse, onlar zalimlerin ta kendileridirler." (64)

"Ey mü'minler, yahudileri ve hristiyanları dost edinmeyiniz. Onlar birbirlerinin dostlarıdırlar. Sizden kim onları dost edinirse o onlardan olur. Allah za-

(60) Kehf Suresi 9-16
(61) Mücadele Suresi 22 (62) Mumtehine 1 (63) Mumtehine Suresi 3-4 (64) Tevbe Suresi 23

limleri doğru yola iletmez." (65)

İSLAM TOPLUMUNUN ORGANİK OLUŞUMU

İşte müslüman toplumun ilişkilerini, yapısal özelliğini ve organik oluşumunu düzenleyen temel kural böyle belirlenmiştir. Bu toplumu eski-yeni bütün zamanların cahiliye toplumlarından ayırdedecek olan, bu temel kuraldır. Buna göre toplumu, yüce Allah'ın bu ayrıcalıklı toplum için seçmiş olduğu bu temel kural dışındaki herhangi bir başka kurala dayandırma girişimini "İslâm" ile birarayа getirmek, "İslâm" ile bağdaştırmak mümkün değildir. Müslüman olduklarını söyledikleri halde toplumlarını cahiliye toplumlarına özgü birleştirici ilkelerden birine ya da birkaçına dayandıranlar, İslâmın inanç ilkesini yerlerine koyduğu cahiliyeye özgü toplumsal bağları geçerli sayanlar, ya İslâmı bilmiyorlar, ya da ona karşıdırlar. Her iki durumda da İslâm, böyle kimselerin lafta kalan, uygulamaya yansımayan, hatta fiilen cahiliye ilkelerini tercih etmelerine engel olmayan müslümanlık iddialarını tanımaz.

Bu ilkeye ilişkin o sözlerimizi burada noktalıyoruz. Çünkü onun iyice belirginlik kazandığı kanısındayız. Şimdi de yüce Allah'ın neden toplumu bu ilke üzerine kurduğunu, bu ilahi kararın bazı gerekçelerini irdelemeye çalışalım:

1- İnanç, "insan"ın en yüce özelliklerini, onu hayvanlar aleminden ayıran en üstün karakteristiklerini sembolize eder. Çünkü O, insanın bileşiminde ve yapısındaki hayvan bileşimini ve yapısını aşan unsurla ilgilidir. Bu hayvan bileşiminde bulunmadığı halde, insan bileşimine giren unsur, ruhi unsurdur. İnsanı bilinen biçimi ile insan yapan, bu unsurdur. Hatta son zamanlarda koyu Allah tanımazlar (ateistler) ve en su katılmamış maddeciler bile inancın, insanı hayvandan köklü biçimde ayıran ayrıcalıklardan biri olduğunun farkına varmışlardır. (66)

Bu yüzden gerçek uygarlığın doruğuna ermiş olan bir insan toplumunun birleştirici bağı "inanç sistemi" olmalıdır. Çünkü inanç sistemi, insanı hayvandan ayıran en öncelikli insan özelliği ile ilgili bir unsurdur. İnsan toplumunun birleştirici bağı, insan ile hayvan arasında ortak olan niteliklerle ilgili bir unsur olmamalıdır. Meselâ toprak, mera, çıkar ve sınırlar gibi unsurlar, insanlar için olduğu kadar, hayvanlar için de geçerli unsurlardır. Bunlar koru ve otlama alanı gibi kavramları çağrıştırırlar! Yine insan toplumunun temel harcı kan, soy, aşiret, ırk, milliyet, devlet, deri rengi ve dil gibi ortak nitelikler de olmamalıdır. Çünkü bu niteliklerin tümü insan ile hayvanlar arasında ortak niteliklerdir. İnsana özgü olup da hayvanda bulunmayan nitelikler akılla ve kalple ilgili etkinliklerdir.

2- Bunun yanısıra inanç, insanı hayvandan ayıran bir başka unsurla ilişkilidir. Bu unsur tercih etme ve irade unsurudur. Her insan erginlik çağına erince benimsediği inancı özgür iradesi ile seçebilir. Böylece içinde özgür biçimde ya-

(65) Maide Suresi 51

(66) Bu adamlardan biri "Yeni Darwin'cilik" akımının öncülerinden biri olan Julian Huxley'dir.

şamak istediği toplum türünü belirler. Bağlanacağı ve hayatında rehber edineceği inanç sistemini; sosyal, ekonomik, siyasi ve ahlâki düzeni tercih eder.

Fakat bu kişi kanını, soyunu, derisinin rengini, milliyetini ve devletini belirleyemez. Ayrıca doğum yeri olmasını istediği yöreyi ve kafasındaki kavramlarla özdeşleşecek olan ana dilini kendi tercihi ile belirleyemez. Cahiliye toplumlarında birleştirici bağlar olarak sayılan diğer çevre şartları da böyledir. Bütün bu şartlar insanın dünyaya gelişinden önce belirleniyor. İnsanın bu şartlara ilişkin ne görüşü alınıyor ve ne de kendisine danışılıyor. Bunlar ona dışardan empoze ediliyor, onların isteyip istemediğine bakılmıyor. Eğer insanın dünyaya ve ahirete ilişkin geleceği -ya da sadece dünyaya ilişkin geleceği- kendisine dışardan empoze edilen bu tür şartlara bağlanırsa o zaman o insan özgür iradeden, serbest tercihten yoksun bırakılmış demektir. Böyle olunca da kendisini insan yapan en öncelikli ayrıcalıktan mahrum edilmiş, insanı onurlu kılan dayanakların en köklülerinden biri yıkılmış; hatta insanı diğer canlılardan ayıran, insani yapısının ve bileşiminin özünü oluşturan temel niteliklerden biri dinamitlenmiş olur.

İnsanı insan yapan özellikleri korumak için, yüce Allah'ın insana bağışladığı bu özelliklerle uyumlu onuru zedelememek için, İslâm, inanç sistemini, müslüman toplumun birleştirici bağı yapıyor. Erginlik çağına giren herkesin özgür iradesi ile seçebileceği bu birleştirici bağa göre fertlerin kendi geleceklerini belirlemelerine imkân veriyor. Toplumun birleştirici bağını zorunlu faktörlerin oluşturmasını reddediyor. Çünkü insanın bu faktörlerin ortaya çıkmasında hiçbir kişisel rolü olmadığı gibi, onları isteğine göre değiştirmeye de gücü yetmez.

3- Birleştirici bağı inanç sistemi olan, dışardan empoze edilen diğer zorunlu faktörleri birleştirici saymayan bir toplum, bütün insanlara kapısı açık, milletlerüstü bir toplum kurabilir. Böyle bir topluma her ırktan, her renkten, her dilden, her soydan, her kan grubundan, her yöreden ve her bölgeden insanlarla sınırlanmamış özgür iradeleri ve kişisel tercihleri ile katılabilirler. Hiçbir engel onları bu serbest katılmadan alıkoyamaz. Hiçbir şey önlerine dikilemez. İnsanı insan yapan yüce özelliklere ters düşen hiçbir yapmacık coğrafi sınır yollarını kesemez. Bütün insana özgü yetenekler ve güçler bu toplumun potasına akar, bir alanda toplanır. Böylece bütün ırkların yeteneklerinden yararlanan, hiçbir insan grubunun becerisine kapılarını kapatmayan uluslarüstü bir "insan uygarlığı" ortaya çıkar. Bu uygarlığın geniş ufuklu egemenliği altında her renkten, her ırktan, her soydan ve her bölgeden insan ortak bir üreticilik ideali etrafında ayırımsız bir mutluluğun tadını çıkarır.

"İslâm sistemi bu alanda göz kamaştırıcı pratik sonuçlar elde etmiştir. Irk, bölge, renk, dil, kısa vadeli menfaat ve anlamsız cofrafi sınır bağlarına dayanan değil de sırf inanç bağına dayanan bir İslâm birliği kurmuştur. Bu geniş çaplı toplumda insan ile hayvan arasındaki ortak nitelikleri arka plana atarak "insanı insan yapan" özellikleri ön plana çıkarmış, geliştirip yüceltmiştir. Bu sistemin pratik hayata yansıyan göz kamaştırıcı sonuçlarının başlıcaları şunlar

oldu: İslâm toplumu bütün ırklara, renklere ve dillere kucak açan "açık" bir toplum oldu. İnsan grupları arasındaki bütün "hayvan" kökenli basit birleşme engellerini ortadan kaldırdı. Böylece bütün ırklardaki insanı insan yapan özellikler ve yetenekler İslâm potasına aktı. Sözkonusu yetenekler ve özellikler bu potada eriyip kaynaştıktan sonra oldukça kısa bir süre içinde üstün bir organik sentez meydana getirdi. Bu homojen, uyumlu ve şaşırtıcı insan kütlesi, bölgeleri arasındaki mesafelerin uzaklığına ve zamanın ulaşım imkânlarının yetersizliğine rağmen günündeki tüm insanlık enerjilerinin özünü içeren parlak ve büyük bir uygarlık kurdu

"Bu üstün toplumda Arabı, İranlı'sı, Şamlı'sı, Mısırlı'sı, Kuzey Afrikalı'sı, Türk'ü, Çinli'si, Hindli'si, Bizanslı'sı, eski Yunanlı'sı, Endonezyalı'sı, Afrikalı'sı, bunlar gibi daha birçok ırktan insan biraraya geldi. Bu ırkların aynı potada toplanan yetenekleri, dayanışmalı ve uyumlu bir çalışma ile İslâm toplumunu ve İslâm uygarlığını kurdu. Bu uygarlık hiçbir zaman "Arap uygarlığı" olmadı, "İslâm uygarlığı" oldu; hiçbir zaman "ırk"' damgası taşımadı, her zaman "inanç" damgası taşıdı.

Bu insanların tümü eşitlik ilkesi uyarınca, sevgi bağı etrafında kaynaşarak ve aynı amaca yönelerek biraraya gelmişler, hepsi yeteneklerini son noktasına kadar kullanmışlar, ırklarının en köklü özelliklerini harekete geçirmişler; kişisel, ırkî ve tarihi bütün tecrübelerini ortaya dökmüşler. Böylece ortak bir toplum kurmuşlar. Hepsi bu toplumun eşit üyesi idiler. Bu toplumdaki birleştirici bağları tek olan Allah'ları ile ilgili idi. Bu toplumda sadece "insan"lıkları -engelsiz olarak- ön planda idi. Bu kadar zengin sosyal birikim, tarih boyunca hiçbir toplumda biraraya gelmemiştir.

"Örnek verecek olursak, eski çağların en ünlü beşeri birleşme hareketi, Roma İmparatorluğu idi. Bu imparatorluğun yapısında birçok ırklar, birçok diller, birçok renkler ve birçok kültür sentezleri biraraya gelmişti. Fakat bütün bunları kaynaştıran ortak bağ "insana özgü sosyal bağ" değildi, bütün bu değişik unsurlar "inanç" gibi yüce bir değerin potasında eritilmemişti. Bu imparatorlukla bir yandan sosyal sınıf ilkesine dayalı birlik vardı. Bir tarafta aristokratlar ve öbür tarafta köleler sınıfı vardı. Bu imparatorluk aynı zamanda ırkçılık ilkesine dayanıyordu; genel olarak Roma ırkından gelenler yönetici, öbür ırklar ise köle konumunda idi. Bu yüzden bu imparatorluk hiçbir zaman İslâm toplumunun ulaştığı birleşme ufkuna varamadı ve asla İslâm birliğinin verdiği meyveleri veremedi.

"Yakın tarihte de başka "birleşme" örnekleri görüldü, Meselâ Britanya İmparatorluğu bunların başlıcalarından biridir. Fakat bu birlik, mirasçısı olduğu Roma İmparatorluğu gibi, ırkçı ve sömürgeci bir birliktir. Yapısı İngiliz ırkının efendiliği, egemenliği ve sınırları içindeki diğer milletlerin sömürülmesi ilkesine dayanır. Avrupa'da kurulan diğer tüm imparatorluklar da böyledir. Bir zamanların İspanya İmparatorluğu, Portekiz İmparatorluğu gibi. Hepsi aynı geri, çirkin ve iğrenç düzeye takıldı kaldı."

"Komünizm millet, ırk, yurt, dil ve renk engellerini aşan, başka bir birlik türü kurmak istedi. Fakat komünizm, bu birliği her yönü ile "insana yaraşır" bir temele değil "sınıf" temeline dayandırdı. Bu birlik eski Roma birliğinin bir başka türlüsü oldu. Roma birliği "Aristokrat" zümrenin egemenliğine dayandığı halde komünist birlik "proleterya"nın yani işçi sınıfının egemenliğine dayanıyor. Birliğin egemen motifi, toplumun diğer sınıflarına karşı duyulan kara bir kin duygusudur."

"Böylesine basit amaçlı ve kin motifli bir birlik, insan denen varlığın en kötü duygularını dışa yansıtmaktan başka bir sonuç veremez. Bu birlik ilke olarak insanın sadece hayvani sıfatlarını ön plana çıkartma, onları geliştirip kökleştirme esasına dayanır. Ona göre insanın "temel istekleri" beslenme, konut ve cinsiyet içgüdüsüdür. Oysa bunlar "temel hayvansal içgüdüler"dir. Zaten komünizme göre insanlık tarihi "ekmek peşinde koşma" tarihidir."

"İslâm, insanı insan yapan en öncelikli nitelikleri ön plana çıkarmayı, kurduğu insani toplumda bunları geliştirip yüceltmeyi amaçlayan ilahi sistemi ile bütün diğer sosyal birleşme biçimlerinden apayrı olmuştur ve apayrı olma niteliğini sürdürmektedir. Bu sistemi bırakıp başka sisteme sapanlar; ırk, milliyet, toprak, sınıf gibi değişik ilkelere dayanan ve kokuşmuş komünist düzene kadar varan değişik temellere dayalı başka sistemler arayanlar gerçekten "insan" düşmanlarıdırlar. Bunlar insanın, evrende Allah tarafından yaratıldığı gibi, yüce özellikleri ile apayrı ve seçkin bir tür olarak yaşamasını istemeyen kimselerdir. İnsan toplumunun, yapısını oluşturan milletlerin olanca becerilerinden yeteneklerinden ve tecrübelerinden kaynaşma ve uyum içinde yararlanmasına razı olmayan kimselerdir." (67)

4- Şunu hatırımızdan hiç çıkarmamalıyız. Bu dinin düşmanları onun yapısındaki ve uygulama stratejisindeki güçlü noktaları iyi biliyorlar. Nitekim yüce Allah bu düşmanlar hakkında "Kendilerine kitap verdiklerimiz, O'nu (Muhammed'i) oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar" buyuruyor. (68) Bunlar, inanç temeline dayalı birlik modelinin, bu dinin güçlülüğünün sırlarından biri olduğunu, bu temel üzerine kurulan İslâm toplumunun bu yüzden güçlü olduğunu kavramakta gecikmediler. Onlar bu toplumu yıkmayı ya da onu kolayca boyundurukları altına alacakları oranda zayıflatmayı, böylece bu dine ve bağlılarına yönelik kinlerini tatmin etmeyi; müslümanların geleceklerini, yurtlarını ve zenginlik kaynaklarını sömürmeyi kafalarına koyduklarında, bu iğrenç emelleri uğrunda bu toplumla savaşa girişmeye karar verdiklerinde, bu toplumun üzerinde oturduğu ana temeli zayıflatmayı, tek Allah inancı etrafında birleşen müslümanların karşısına yüce Allah dışında tapılacak putlar dikmeyi ihmal etmemişlerdir. Bu putun adı kimi zaman "yurt"dur, kimi zaman "ırk"dır, kimi zaman da "milliyet"dir.

Bu putlar tarihin çeşitli aşamalarında kimi zaman "halkçılık" kimi zaman

(67) Tırnak içindeki bölümler "Yoldaki İşaretler" adlı eserimizin "Müslüman Toplumun Doğuşu ve Özellikleri" başlıklı bölümünden seçilerek alınmıştır.
(68) Bakara Suresi 146

"Turancılık" kimi zaman "Arap milliyetçiliği" ve kimi zaman da başka isimler ve kılıklar altında sahneye konmuştur. Bu putların bayraklarını değişik cepheler omuzlamışlardır. Bu cepheler, şeriat hükümlerine göre düzenlenmiş ve inanç temeline dayalı tek İslâm toplumu içinde birbirleri ile boğuşmaya girişmişlerdir. Sonunda sürekli darbeler altında yıpranan, iğrenç ve zehirli propagandaların hedef tahtası haline gelen bu ana temel zayıflamıştır. Bu zayıflamaya paralel sözünü ettiğimiz "put"lar kutsallaştırılmış, dokunulmazlık zırhına büründürülmüştür. Öyle ki, bu putlara karşı çıkanlar, milletlerinin dininden çıkmış, ülkelerinin menfaatlerine ihanet etmiş kimseler olarak sayılmışlardır.

Tarihte bir eşi bulunmayan İslâm birliğinin sarsılmaz temelini yıkmaya çalışan en iğrenç düşman kampı, mikrop yuvası yahudi kampıdır. Yahudiler "milliyetçilik" silahını, hristiyan birliğini parçalayarak, onu milli kiliselere bağlı, siyasi milletlere dönüştürme kampanyasında denemişlerdi. Böylece yahudi ırkı etrafındaki hristiyan çemberini parçalamışlardı. arkasından aynı silahı bu kez, lânetli ırklarını kuşatan İslâm çemberini kırmak için kullandılar.

Hristiyanlar da İslâm toplumuna karşı aynı silahtan yararlandılar. İslâm toplumu potasında eriyip bütünleşmiş değişik milletler arasında yüzyıllar boyunca ırkçılık, milliyetçilik ve yurtçuluk kışkırtması yaptılar. Bu yolla, en sonunda, bu dine ve bağlarına karşı besledikleri hristiyanlık kaynaklı derin kinlerini tatmin etmeyi başardılar. Bu kışkırtmaların doğurduğu bilinçsiz naralar sonunda müslümanları parçalamayı, onları hristiyan Avrupa boyunduruğu altına girmeyi kabul etmeyi başardılar. Onların bu egemenliği halâ sürüyor. Yüce Allah'ın izni ile o iğrenç, o lânetli putlar yıkılıp da İslâm birliği sözünü ettiğimiz sarsılmaz ve eşsiz temeli üzerinde yeniden kurulunca bu amansız düşmanların sömürgeci egemenliği devam edecektir.

5- Son olarak gerçeği vurgulayalım: İnsanlar sırf inanç temeline dayanan bir birleşme modelini benimsemedikçe, putperest cahiliyenin boyunduruğundan bütünüyle kurtulamazlar. Çünkü insanların düşüncelerinde ve toplum yapılarında bu temel kural geçerli olmadıkça egemenliği yüce Allah'ın tekeline verme ilkesi gerçekleşemez.

Ortada bir tek "kutsal" varlık olmalı, sadece o kutsanmalıdır, çok sayıda "kutsallar" bulunmamalıdır. Bir tek "parola" olmalı, "parolaların" sayısı artmamalıdır. insanların tüm varlıkları ile yönelecekleri "kıble" bir tek olmalı, kıbleler ve yönelme yerleri çok sayıda olmamalıdır.

Putperestliğin bir tek türü yoktur. Putperestlik sadece taştan oyulmuş putlara ve masal ürünü tanrılara tapmaktan ibaret değildir. Putperestlik değişik biçimlerde ortaya çıkabilir. Putlar da değişik kılıklara girebilirler. Eski masallarda anlatılan putlar, yüce Allah dışındaki değişik "kutsallar"ın ve "mabutlar"ın varlığında tekrar sahneye çıkabilirler. Bu kutsalların ve "mabut"ların isimleri şu ya da bu olmuş, bunlara sunulan tapınma törenleri şöyle ya da böyle olmuş, farketmez.

İnsanları tek Allah'a inanmaya, tek Allah'ın egemenliğini benimseyerek bütün yaratıkların egemenlik iddialarını reddetmeye çağıran İslâm, insanları taşlardan yontulmuş ya da masal ürünü putların boyunduruğundan kurtardıktan sonra onların milliyetçilik, ırkçılık, yurtçuluk ve benzeri putların boyunduruğuna girmelerine, bu putların bayrakları ve sloganları altında birbirlerini kırmalarına razı olamaz!

Bu yüzden yüce Allah insanlık tarihi boyunca yaşamış ve kıyamet gününe kadar yaşayacak olan tüm insanları iki "ümmet"e ayırmıştır. Bu ümetlerin biri, ilk peygamberden peygamberlerin sonuncusu olan ve tüm insanlığa seslenen bizim Peygamberimize kadar gelip geçen tüm peygamberlerin bağlılarından oluşmuş müslüman ümmetidir. Öbürü de müslüman olmayanların oluşturduğu ümmettir ki, bunlar da yüzyıllar boyunca sadece adları ve biçimleri değişen tağutlara, zorbalara, diktatörlere ve putlara tapan kimselerdir.

Yüce Allah, müslümanlara, çağlar boyunca kendilerini birleştiren ümmetlerini tanıtırken, her dönemdeki peygambere uyulmasını esas almış ve bu ümmetin kuşaklarını gözden geçirdikten sonra şöyle buyurmuştur:

"İşte bu sizin ümmetiniz tek bir ümmettir. Ben de sizin Rabbinizim. O halde yalnız bana kulluk ediniz." (69)

Görülüyor ki, yüce Allah Araplar'a "Sizin ümmetiniz Arap ümmetidir; cahiliye döneminde olmuş, İslâm döneminde olmuş farketmez" demiyor. Yahudilere "Sizin ümmetiniz İsrailoğulları, ya da İbraniler'dir. Cahiliye döneminde olmuş, İslâm döneminde olmuş farketmez." Selman-ı Farisi'ye "Senin ümmetin Farslılar'dır", Suheyb-ı Rumi'ye "Senin ümmetin Bizanslılar'dır" ya da Bilâl-i Habeşi'ye "Senin ümmetin Habeşliler'dir" demiyor. Tersine ister Arap kökenli, ister Fars kökenli, ister Bizans kökenli ve ister Habeşistan kökenli olsunlar, tüm müslümanlara şunu söylüyor: "Sizin ümetiniz musa'nın, Harun'un, İbrahim'in, Lût'un, Nuh'un, Davud'un, Süleyman'ın, Eyyub'un, İsmail'in, İdris'in, Zülkifl'in, Zunnun'un, Zekeriyya'nın, Yahya'nın, Meryem'in dönemlerinde gerçek anlamda Allah'ın buyruklarına bağlanmış müslümanlar topluluğudur." Enbiya suresinin 48. ayeti ile 92. ayeti arasında bu gerçek vurgulanmıştır.

İşte bizzat yüce Allah'ın tanımı ile "müslüman ümmet" budur. Kim yüce Allah'ın yolundan başka bir yol istiyorsa, istediği yolu seçsin. Fakat dürüst davranıp "müslüman olmadığını" söylesin. Biz müslümanlara gelince, bizler yüce Allah'ın bize tanımladığı ümmetten başka bir ümmet tanımıyoruz. Yüce Allah gerçeği anlatır ve doğru hüküm verir.

İslâm dininin bu temel meselesi hakkında Hz. Nuh ile ilgili hikâyeden ilham alarak yapmış olduğumuz bu açıklamayı burada noktalamayı uygun görüyoruz.

İLAHİ TERAZİDE MÜSLÜMANIN DEĞERİ

Son olarak Hz. Nuh ile ilgili hikâyenin üzerinde bir kere daha duralım ve

(69) Enbiya Suresi 92

bir avuç müslümanın yüce Allah'ın terazisindeki değerini görelim:

Hz. Nuh'un bağlıları olan müslümanlar bir avuçluk, küçük bir azınlıktı. Elimizdeki bazı rivayetlere göre sayıları on iki idi. Bu konudaki tek doğru ve güvenilir kaynağın belirttiğine göre bu oniki müslüman, Hz. Nuh'un dokuz yüz elli yıllık İslâma çağrı çabalarının ürünü idi.

İşte bu uzun ömrün ve yoğun çabanın ürünü olan sözkonusu bir avuç müslüman, yüce Allah katında o kadar ağırlıklı bir önem taşıyordu ki, yüce Allah onların hatırı için evrenin alışılagelmiş bazı geleneklerini değiştirerek, o gün üzerinde hayat süren yeryüzü parçasındaki tüm varlıkları, tüm canlıları etkileyen bir "Tufan" olayı meydana getirdi. Bu "Tufan" olayının arkasından bu bir avuç müslümanı yeryüzünün mirasçısı yaptı. Onlara yeryüzünü yeniden onaracak, kalkındıracak, sahiplenecek insan kuşağının çekirdeği olma fırsatını verdi.

Bu son derece önemli bir olgudur.

Günümüzde İslâmi diriliş hareketinin, İslâm Rönesansının öncüleri yeryüzünün her tarafında yaygın cahiliye ile yüzyüze boğuşuyorlar. Bu cahiliye ortasında ve bu kimsesizlik ortamında gariplik çekiyorlar. Bunun yanısıra çeşitli eziyetlere, itilip kakılmalara, işkencelere ve ağır cezalara göğüs geriyorlar. İşte bu kahraman öncülerin bu son derece önemli olgunun, iyi düşünülmesi ve iyi değerlendirilmesi gereken anlamının üzerinde uzun uzun durmaları gerekir.

Yeryüzünde müslüman bir çekirdeğin varlığı, yüce Allah'ın katında son derece önemli bir olgudur. O kadar ki, yüce Allah bu çekirdeğin hatırı için cahiliye sisteminin tüm varlığını, yurdunu, uygarlık eserlerini, yapılarını, güçlerini, birikimlerini tümü ile yokeder. Arkasından bu çekirdeği yeşertir, gözetip geliştirir. Günü gelip bu çekirdek esenlik içinde kurtuluşa erince, yeryüzünü yeniden onarıp kalkındırmakla görevlendirilir, tüm dünyanın mirasçısı olur.

Hz. Nuh, yüce Allah'ın yukarıda okuduğumuz **"Bizim gözlerimiz önünde ve vahyimiz uyarınca gemiyi yap, zalimler konusunda bana başvurma, çünkü onlar kesinlikle konuşacaklardır."** buyruğu gereğince "yüce Allah'ın gözleri önünde ve vahyinin ışığında" bir gemi yapıyor. [70]

Daha önce soydaşlarının kovalamaları, eziyetleri ve ihtarı ile yüzyüze gelen Hz. Nuh, aşağıdaki ayette bize anlatıldığı üzere, çaresizlik içinde yüce Allah'a sığınıyor. Okuyoruz:

"Onlardan önce Nuh'un soydaşları da yalanladı. Onlar bizim kulumuzu yalanlayarak 'Bu adamı cinler çarptı' dediler ve çalışmasını engellediler.

Bunun üzerine 'Ben yenik düştüm, bana yardım et' diye Rabbine dua etti." [71]

Hz. Nuh, Rabbine sığınırken "yenik" düştüğünü ilan ediyor ve Rabbine dua ediyor ki, yenik düşmüş olan Peygamberine "yardım" etsin. İşte o zaman

(70) Hud Suresi 37 (71) Kamer Suresi 9-10

yüce Allah, yenik düşen bu kulunun hizmetine girsinler diye evrenin korkunç güçlerini harekete geçiriyor:

"Biz de bunun üzerine gök kapılarını boşalan sularla açtık.

Yeryüzünde de kaynaklar fışkırttık. Her iki yönden gelen su, belirlenen bir ölçü uyarınca birleşti." (72)

Bu korkunç evrensel güçler böylesine evrensel düzeydeki korkunç ve göz kamaştırıcı fonksiyonlarını yerine getirirlerken, bizzat yüce Allah'ın kendisi yenik düşen kulu ile beraberdir. Okuyoruz:

"Nuh'u tahtalardan yapılmış ve çivilerle çakılmış bir gemiye bindirdik. Bu gemi gözlerimiz önünde sular arasında yolalıyordu. O soydaşları tarafından yalanlanan Nuh'un çektiği sıkıntılara karşılık bir ödüldü." (73)

İşte çağdaş "islâmi diriliş hareketi" öncülerinin cahiliye rejimleri tarafından itilip kakıldıklarında, "yenilgiye" uğratıldıklarında her yerde ve her zaman karşısına geçip dikilecekleri korkunç tablo budur.

Onlar, yüce Allah'ın evrensel korkunç güçleri emirlerine vermesini hakeden kahramanlardır. Bu evrensel güçlerin "Tufan" olayı bu evrensel güçlerin sayısız aksiyon biçimlerinden sadece bir tanesidir. Nitekim yüce Allah **"Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilemez."** buyuruyor.

Bu kahraman öncülere düşen sadece şudur: Direnecekler, yollarında ısrarla yürüyecekler. Güç kaynaklarını bilecekler ve O'na yönelecekler. Yüce Allah'ın destekleyici kararı gerçekleşinceye kadar sabredecekler. Güçlü dostları ve dayanakları olan yüce Allah'ı gökte ve yerde hiçbir şeyin aciz bırakamayacağına, O'nun dostlarını, düşmanlarının ellerinde bırakmayacağına, eğer bir süre onları düşmanlarının ellerine teslim etmiş gibi görünse de bunun eğitme ve sınavdan geçirme amacına yönelik olduğuna güvenecekler. Bu eğitim ve sınav dönemi başarı ile aşılınca, yüce Allah, bu öncülere ve onlar eli ile yeryüzüne dilediğini kesinlikle yapar.

İşte bu son derece önemli evrensel olaydan çıkarılacak olan ders budur.

İslâmın tarafını tutup cahiliye ile göğüs göğüse boğuşan hiç kimse sanmamalıdır ki, kendisi yüce Allah'ın ortaksız ilahlığını ve Rabblığını savunurken, O kendisini cahiliye karşısında yalnız bırakır. Yine bu kişi kendi kişisel gücü ile cahiliyenin gücünü karşılaştırarak bu dengesiz düşman güçleri karşısında yenik düşüp de "ben yenildim, ya Rabbim, yetiş imdadıma" diyerek yardım göndermesi için yalvarınca, yüce Allah'ın kendisini bu zalim güçlerin kucağında bırakacağını asla düşünmemelidir.

"İslâmi diriliş hareketi" öncüsünün gücü ile karşıt cahiliye güçleri arasında denge bir yana, yakınlık bile yoktur. Cahiliye, alabildiğine güçlüdür. Fakat insanları yüce Allah'ın yoluna çağıran mücahidin arkasında yüce Allah'ın gücü vardır. Yüce Allah, dilediği zaman ve dilediği biçimde evrensel güçlerin bazıla-

(72) Kamer Suresi 11-12 (73) Kamer Suresi 13-14

rını onun emrine verebilir. Bu güçlerin en hafifi bile karşısındaki cahiliyeyi hiç beklemediği bir biçimde yokeder, tozunu havada uçurur.

Fakat sözünü ettiğimiz sınav döneminin bazan uzun sürebileceğini hatırdan çıkarmamak gerekir. Bu süre uzunluğunun altında mutlaka yüce Allah'ın bildiği bir hikmet yatar. Meselâ Hz. Nuh, soydaşları arasında tam dokuz yüz elli sene mücadele verdi. Ancak o zaman bu sınav süresini doldurabildi. Bu uzun mücadele döneminin ürünü sadece oniki müslüman olabildi. Fakat bu bir avuç müslüman, yüce Allah'ın terazisinde o kadar büyük bir değer sayıldı ki, onların hatırı için bir bölüm evrensel güçler harekete geçirilerek o günün sapıtmış insanlığı tümü ile imha edildi; yeryüzü tümü ile bu bir avuç müslümanın eline verildi, onu yeniden onarıp kalkındırmak ve yurt edinmek de sadece bu azınlığın görevi oldu.

Olağanüstü olaylar çağı sona ermiş değil. Çünkü yüce Allah'ın özgür dileği uyarınca her an olağanüstü olay gerçekleşiyor. Fakat Allah her dönemin pratiğine ve şartlarına göre olağanüstü olayların biçimlerini ve türlerini değiştiriyor. Ayrıca bazı olağanüstü olaylar, bazı akıllar tarafından kanıksandığı için olağanüstülükleri kavranmaz oluyor. Fakat yüce Allah ile sürekli ilişkide olanlar bu olaylarda O'nun elini görebilirler, O yüce elin harika eserlerini somut biçimde algılayabilirler.

Yüce Allah'ın yolunun yolcularına düşen görev şudur:

Yapmaları gereken her şeyi, güçlerini son zerresine kadar harcayarak yapmalı, sonra da huzur ve güven içinde işi Allah'a havale etmelidirler. Eğer düşman karşısında yenilgiye uğrarlarsa, yüce yardımcıya ve ulu destekleyiciye başvurmalı ve Hz. Nuh'un "Ben yenik düştüm, bana yardım et" dediği gibi, yüce Allah'a el açıp yalvarmalıdırlar. Bundan sonra yapacakları tek iş, yüce Allah'ın yakın vadeli kurtuluşunu, çıkar yol gösterişini beklemektir. Yüce Allah'dan çıkar yol beklemek ibadettir. Buna göre bu kahramanlar bu bekleyişleri karşılığında sevap alacaklardır.

Daha önce vurguladığımız şu gerçek burada tekrar karşımıza çıkıyor. Bu Kur'an kendisi ile birlikte savaşa girenlerden, kendisinden aldıkları güçle büyük cihada girişenlerden başka hiç kimseye sırlarını açmaz. Sadece böyleleri Kur'an'ın indiği ortamın havasına benzer bir havada yaşayabilirler ve bu sayede onun zevkine varabilirler, inceliklerini kavrayabilirler. Çünkü ilk müslümanlar nasıl bu Kur'an'ın dolaysız muhatapları oldular, bu sayede onun zevkine vardılar, inceliklerini kavradılar ve direktifleri uyarınca hareket etmişlerse, böyleleri de Kur'an'ın doğrudan muhatapları oldukları duygusunu içlerinde bulurlar.

Önünde-sonunda hamd Allah'a mahsustur.

HZ. NUH'UN KAVMİ

Hz. Nuh'un soydaşları tarih içinde gelip geçtiler. Çoğunluğu, ilahi mesajı yalanlayanlardı. Bunları "Tufan" ve tarih yuttu. Böylece hem hayattan hem de yüce Allah'ın rahmetinden uzaklaştırıldılar. Sağ kalanlar ise, yeryüzüne ha-

life oldular. Böylece yüce Allah'ın "mutlu son takva sahiplerinindir" şeklindeki vaadi ve yasası gerçekleşmiş oldu.

Yüce Allah'ın, Hz. Nuh'a yönelik vaadi şöyle idi:

"Ey Nuh, sana ve yanındakilerden türeyecek ümmetlere sunacağımız esenliğin ve bereketlerin eşliğinde gemiden in. Yanındakilerin soyundan başka ümmetler de gelecektir. Bunlara bir süreye kadar dünya nimetlerini tattırdıktan sonra kendilerini acıklı azabımıza çarptıracağız."

Zamanın çarkları dönüp tarih sürecinin adımları ilerledikçe yüce Allah'ın bu vaadi de gerçekleşme aşamasına geldi. Dünyanın çeşitli yerlerine dağılan Hz. Nuh'un soyunun bir bölümü yavaş yavaş doğru yoldan saptı. Onların arkasından gelen Semudoğulları da bu sapıklığı sürdürdüler. Yüce Allah'ın şu hükmü işte bu toplumlar hakkında idi, **"Yanındakilerin soyundan başka ümmetler gelecektir. Bunlara bir süre için dünya nimetlerini tattırdıktan sonra kendilerini acıklı azabımıza çarptıracağız."**

CAHİLİYENİN DÖNÜŞÜ

Sonra cahiliye yeniden hortladı. Tıpkı daha önce Hz. Adem'in soyundan ve kaç kuşak olduklarını sadece yüce Allah'ın bildiği müslümanların egemenlik dönemlerinden sonra olduğu gibi. Gerçekten Hz. Adem'in yeryüzündeki halifelik dönemi başladıktan sonra onun soyundan gelen birçok kuşakların müslüman olarak doğdukları ve ataları gibi müslüman hayatı yaşadıkları kesindir. Sonra Hz. Adem'in torunları şeytanın kışkırtmaları ile dinlerini bırakarak cahiliye bataklığına, sonraları Hz. Nuh'un karşısına dikildiği cahiliyenin bataklığına saplandılar. Hz. Nuh'un mücadelesi sonunda müslüman olanlar kurtuldu, geride kalanlar ise yokoldu, Hz. Nuh'un dua ettiği gibi yeryüzünde "tek bir kâfir bile" kalmadı. Hz. Nuh'tan sonra O'nun soyundan gelen birçok kuşakların müslüman olarak yaşadıkları da kesindir. Fakat bir süre sonra insanlar yine şeytanın kışkırtmaları altında dinlerini bırakarak cahiliyeye saptılar. Gerek Adoğulları ve gerekse Semudoğulları, Hz. Nuh'tan sonra gelen ve cahiliyeye saplanmış olan toplumlar arasındadırlar.

Adoğulları, Arap Yarımadası'nın güneyindeki "Ahkaf" denen kumul yamaçlarında yaşamış bir kabile idi. Semudoğulları ise Arap Yarımadası'nın kuzeyinde, Tebuk ile Medine arasında bulunan ve "Hicr" adı ile anılan dağınık yerleşim birimlerinde yaşamış bir kabile idi. Her iki kabile de dönemlerinin güçlü, gelişmiş ve zengin toplumları olmuşlardı. Fakat sonunda yüce Allah'ın sillesini yemekten kurtulamadılar. Çünkü O'nun emirlerine karşı gelerek puta tapmayı, tek Allah'a inanmaya ve kula kul olmayı yüce Allah'ın ortaksız egemenliğini benimsemeye tercih etmişler, peygamberlerini en iğrenç biçimde yalanlamışlardı. Şimdi onların hikâyelerini okumaya sıra geldi. Bu hikâyeler, tıpkı Hz. Nuh'un hikâyesi gibi, bu surenin baş tarafında açıklanan gerçeklerin ve prensiplerin pratik doğrulamaları niteliğindedirler.

AD KAVMİ VE HZ. HUD

Şimdi ayetleri okuyalım:

وَإِلَىٰ عَادٍ

أَخَاهُمْ هُودًا ۚ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ
إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ يَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ
أَجْرًا ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٥١﴾
وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ
عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا
مُجْرِمِينَ ﴿٥٢﴾

50- Adoğullarına da kardeşleri Hud'u peygamber olarak gönderdik. Hud dedi ki; "Ey soydaşlarım, sadece Allah'a kulluk sununuz, O'ndan başka ilahınız yoktur. Başka ilahlara taptığınız için sizler birer iftiracısınız, uydurmaların peşinden gidiyorsunuz."

51- "Ey soydaşlarım, bu uyarı çabalarıma karşılık sizden herhangi bir ücret istemiyorum. Benim ücretimi, beni yoktan vareden Allah verecektir. Acaba aklınızı başınıza toplamayacak mısınız?"

52- "Soydaşlarım, Rabbinizden af dileyiniz, arkasından O'na yöneliniz ki, size gökten bol yağmur göndersin, gücünüze güç katsın, suç işlemekte ısrar ederek çağrıma sırt çevirmeyiniz."

Hz. Hud, Adoğulları'ndandı, onların kardeşi, onlardan biri idi. İşin başında onunla soydaşları arasında, kabilenin bütün bireylerini birbirine bağlanan "akrabalık" bağı vardı. Okuduğumuz ayetlerde bu ortak bağa dikkat çekiliyor. Çünkü bu ortak bağın doğal gereği olarak Hz. Hud ile "kardeşleri" arasında güven, karşılıklı sevgi ve öğüt alışverişi havasının egemen olmasının beklendiğine işaret ediliyor. Ayrıca soydaşlarının bu kardeşlerine karşı takındıkları olumsuz tavrın anormalliği ve yakışıksızlığı vurgulanıyor. Bunların yanısıra, Hz. Hud ile soydaşları arasında ilerde belirecek olan inanç farklılığı ilkesinden kaynaklanan ilişki kesikliğinin, yol ayrılışının doğallığı zihinlere işleniyor. Böylece inanç bağı kopunca, bütün diğer bağların kopacağı, İslâm toplumunda tek birleştirici bağın inanç bağı olduğu ilkesi somut motifler halinde gözlerimizin önüne seriliyor. Bir de bu dinin mahiyetine ve hareket stratejisine ışık tutulmuş oluyor. Şöyle ki:

Bu dine yönelik çağrı kampanyasının başlangıç aşamasında, bu çağrıyı seslendiren peygamber ile çağrının muhatapları aynı millettendirler. Taraflar arasında akrabalık bağı, kan bağı, soy bağı, aşiret ortaklığı ve yurt ortaklığı bağı vardır. Fakat daha sonra bütün bu ortak bağlar kopuyor ve aynı soydan gelen iki karşıt "ümmet" oluşuyor. Bir tarafta "müslüman ümmet" karşımıza çıkı-

yor. Bu iki ümmet arasında, artık ayrılık ve ilişki kesikliği egemen oluyor. Bu ilişki kesikliğine dayalı olarak yüce Allah'ın "mü'minleri" başarıya ulaştırmaya ve "müşrikleri" imha etmeye ilişkin vaadi gerçekleşiyor.

Yalnız bu ilahi vaadin gündeme gelebilmesi için, gerçekleşebilmesi için, önce bu ilişkilerin kesilmesi gerekir, aradaki ayrılığın kesinleştirilmesi ve karşıt sayfaların net biçimde belirginleşmesi gerekir. Bu noktaya varılabilmesi için peygamber ile mü'min soydaşları, hemşehrileri ile aralarındaki bütün geçmiş bağlarından, bütün ortak ilişkilerinden sıyrılmalıdırlar; soydaşları ile kabilelerinin yönetimi ile aralarındaki eski dostluk ve bağımlılık köprülerini yıkmalıdırlar; bağlılıklarını sadece Rabbleri olan yüce Allah'a ve kendilerini Allah'a, O'nun ortaksız egemenliğini benimseyerek kula kulluğu reddetmeye çağıran müslüman yönetime yöneltmelidirler. İşte ancak o zaman -daha önce değil- yüce Allah'ın desteğine mazhar olabilirler, ancak o takdirde yüce Allah'ın zafere ilişkin vaadi haklarında gerçekleşebilir. Şimdi de okuduğumuz ayetleri inceleyelim:

"Adoğulları'na da kardeşleri Hud'u peygamber olarak gönderdik."

Daha önceki hikâyede anlatıldığı gibi nasıl Hz. Nuh'u soydaşlarına peygamber olarak gönderdiysek Hz. Hud'u da soydaşlarına peygamber olarak gönderdik. Sonra ne oldu?..

"Hud dedi ki; 'Ey soydaşlarım..."

Onlara sevgi ile yaklaşarak, kendilerine, aralarındaki birleştirici bağları hatırlatarak söze giriyor. Amacı duygularını kamçılamak ve güvenlerini kazanarak söyleyeceklerine kulak vermelerini sağlamaktır. Çünkü herhangi bir toplumun önderi, halkına yalan söylemez; amacı iyi niyetle öğüt vermek olan bir lider, soydaşlarını aldatmaz. Ayeti okumaya devam ediyoruz:

"Hud dedi ki; 'Ey soydaşlarım, sadece Allah'a kulluk sunun, o'ndan başka bir ilahınız yoktur."

Hz. Hud'un bu sözü, bütün peygamberlerin tarih boyunca hep tekrarladıkları ortak bir sözdür. Hz. Hud'un soydaşları -daha önce söylediğimiz gibi- Hz. Nuh'un yanındaki mü'minlerin gemiden indiklerinde kafalarında taşıdıkları tek Allah'a kulluk etme inancından sapmışlardı. Belki de bu sapma eyleminin ilk adımını, Hz. Nuh ile birlikte gemiye binen o mü'min azınlığın anısını ululaştırarak atmışlardı. Sonradan bu ululaştırma eylemi kuşaktan kuşağa geçerken gelişerek insanlara yarar sağlayan ağaçlarda ve taşlarda somutlaşmış, daha sonraki bir aşamada da bu ağaçlar ve taşlar tapılan putlara dönüşmüşlerdir. Derken bu putların arkasında beliren birtakım kâhinler, anıt bekçileri ve din simsarları insanları bu düzmece ilahlar adına kendilerine tapmaya yöneltmişler, çok sayıdaki cahiliye sapıklıklarından birini din kılığına büründürerek gelenekleştirmişlerdir. Demek istediğimiz şudur: Yüce Allah'dan başkasını kutsallaştırma duygusuna kapı kapatan, tek Allah'a kulluk sunma dışındaki her sapık inancı ilke olarak reddeden, mutlak "Tevhid" inancından meydana gelebilecek olan tek adımlık bir sapma, zamanla sayılarını ve açılarını sadece ve açılarını sadece yüce Allah'ın bilebileceği birçok sapma adımını beraberinde getirir.

Her neyse, Hz. Nuh'un soydaşları "müşrik" idiler, kulluğu sırf yüce Allah'a sunma inancına uzak düşmüşlerdi. Bu yüzden O, bütün peygamberlerin seslendirmiş oldukları şu çağrıyı soydaşlarına yöneltmişti:

"Ey soydaşlarım, sadece Allah'a kulluk sununuz, O'ndan başka bir ilahınız yoktur. Başka ilahlara taptığınız için sizler birer iftiracısınız, uydurmaların peşinden gidiyorsunuz."

Allah'ı bir yana bırakarak birtakım putlara taparken ve Allah'a birtakım ortaklar koşarken iftira ediyor, asılsız yakıştırmalara bel bağlıyorsunuz.

Hz. Nuh, bu sözlerinin hemen arkasından bu çağrısının samimi olduğunu, bu öğüdünün çıkarcı amaçlardan arınmış olduğunu vurgulama gereğini duyuyor. Bu çağrısının ardında herhangi bir yan amaç gizli değildir. Bu öğüt verme ve yol gösterme çabalarına karşılık hiç kimseden herhangi bir maddi çıkar istemiyor. Onun ücretini verecek olan yüce Allah'dır. Gözeticisi ve koruyucusu sadece O'dur. Okuyoruz:

"Ey soydaşlarım, bu uyarı çabalarıma karşılık sizden herhangi bir ücret istemiyorum. Benim ücretimi, beni yoktan vareden Allah verecektir. Acaba aklınızı başınıza toplamayacak mısınız?"

Hz. Hud'un **"Sizden herhangi bir ücret istemiyorum"** şeklindeki sözünden anlaşılıyor ki, soydaşları kendisini yaptığı çağrının karşılığında ücret istemekle ya da mal kazanmak peşinde koşmakla suçlamışlar ya da böyle bir imada bulunmuşlardır. Bundan dolayı bu suçlamayı reddeden cümlesinin arkasından soydaşlarına **"Acaba aklınızı başınıza toplamayacak mısınız?"** diye sesleniyor. Bu azarlayıcı cümlede soydaşlarının tutumu karşısında duyduğu şaşkınlık dile geliyor. Nasıl hayret etmesin ki, adamlar yüce Allah'ın görevlendirip gönderdiği bir peygamberin insanlardan maddi menfaat bekleyeceğini düşünüyorlar. oysa o peygamberi insanlara gönderen yüce Allah, tüm bu yoksulları, bu zavallıları besleyen tek rızık verici, tek yarar dağıtıcıdır.

Hz. Hud, bunun arkasından sodaşlarını Allah'dan af dilemeye, suçlarından dolayı pişmanlık duyarak O'nun dergâhına sığınmaya çağırıyor. Bu çağrıyı yaparken bizim peygamberimizin bu surenin başında aktarılan sözlerinin aynısını söylüyor. Binlerce yıl sonra bizim Peygamberimiz, hangi uyarıları seslendirmiş, hangi vaadleri yapmış ise, Hz. Hud da soydaşlarına aynı uyarıları ve vaadleri yöneltiyor. Okuyalım:

"Ey soydaşlarım, Rabbinizden af dileyiniz, arkasından O'na yöneliniz ki, size gökten bol yağmur göndersin, gücünüze güç katsın, suç işlemekte ısrar ederek çağrıma sırt çevirmeyiniz."

Adamların yağmura ihtiyaçları vardı. Yağmurların sağlayacağı sularla o çöl ortasında tarlalarını sulayacaklar, hayvanlarına su verecekler, bol yağmurların sağlayacağı bereketi koruyacaklardı. Devam ediyoruz:

"Gücünüze güç katsın."

Sahibi olmakla ün yaptığınız gücünüzü arttırsın. Ama;

"Suç işlemekte ısrar ederek çağrıma sırt çevirmeyiniz."

çağrıma sırt çevirme ve ilahi mesajı yalanlama suçlarını işlemeyiniz.

Bu ayette dile gelen "bol yağmur yağdırma" ve "güce güç katma" vaadleri üzerinde biraz durup düşünelim: Bu vaadler, yüce Allah'ın evrensel düzende geçerli olan değişmez kanunlarına göre yürüyen ilahi geleneğin sonucu olarak ortaya çıkan ve elbette ki, yüce Allah'ın dilediğine ve yaratıcılığına bağlı olan doğal olgulardır. Peki, o halde bunların yüce Allah'dan af dilemekle, tevbe etmekle ilgileri nedir?

Allah'a yönelmekle "kuvvet artışı" arasındaki ilişki oldukça direkt ve kolay kavranır niteliktedir. Neden derseniz, kalp temizliği ile yeryüzünde yararlı çalışma tevbe edip iyi işler yapanların güçlerine gözle görülür biçimde güç katar. Bir defa onların vücut sağlığını geliştirir. Çünkü bu iki özellik, onlara sadece temiz yiyeceklere bağlı kalan dengeli ve ölçülü bir beslenme alışkanlığı kazandırır. Gönüllerine rahatlık bağışlar, sinirlerini gerginlikten uzak tutar. Her an yüce Allah'a güvenmelerini, O'nun rahmetinden emin olmalarını sağlar. Bu iki vasfa sahip olan insanların kurdukları da sağlıklı olur. Çünkü böylelerinin toplumlarında yüce Allah'ın yapıcı ve dirlik getirici yasaları (şeriat) egemendir. Bu yasalar insanlara özgürlük ve onur kazandırır. Yüce Allah'dan başkasının egemenliğine boyun eğmeyen bu toplumun üyeleri, tek Allah'ın üstün iradesi önünde secdeye varmanın eşitliğini paylaşırlar. Bu iki vasıf, bunların yanısıra insanların enerjilerini de serbest bırakırlar. Bu toplumun insanları hiçbir keyfi kısıtlamaya uğramaksızın, serbestçe çalışırlar, üretirler ve yeryüzü halifeliğinin omuzlarına bindirdiği yükümlülüklerin gereklerini yerine getirirler. Hiç kimse onları yeryüzü kaynaklı putları ilahlaştırma törenlerine katılmaya, bu putlar etrafında tütsüler yakmaya, davul-zurna çalmaya, insanın fıtratındaki gerçek ilaha yönelik ihtiyacın boşluğunu doldurmak için uydurulmuş yapmacık gösterilerde yeralmaya zorlamaz.

Her zaman görüyoruz ki, yeryüzü kaynaklı sahte tanrılar, zaman zaman güçlülük, bilgi, kapsamlı egemenlik, üstün irade ve merhamet gibi gerçek ilahi sıfatlara muhtaç olurlar. Bu putların, puthane gardiyanları ile yardakçı simsarları da onlara bu sıfatları yakıştırmaya muhtaçtırlar. Çünkü başka türlü insanların bu putlara tapmaları sağlanamaz. Başka bir deyimle rabblık, beraberinde ilahlığa muhtaçtır, ancak o sayede tapıcılar, sahte rabbin önünde diz çökmeye zorlanabilirler. Bütün bunlar puthane gardiyanlarının ve put simsarlarının sürekli çabalar göstermelerini, devamlı emekler harcamalarını gerektirir. Yeryüzü kaynaklı putların tapıcıları bu emekleri ve çabaları, davul-zurna çalma peşinde, marşlar söyleme peşinde, uydurma rabbler adına çekilen tesbihler peşinde harcarlarken, tek Allah'ın bağlıları aynı emekleri ve çabaları yeryüzü kalkınması yolunda, halifelik görevinin sorumluluklarını yerine getirme uğrunda seferber ederler.

Gerçi ne kalplerini ve ne de toplumlarını yüce Allah'ın şeriatının egemenli-

gine vermemiş olanların kimi zaman, çok güçlü oldukları görülebilir. Fakat bugücün ömrü belirli bir zamana kadar sürer. Yüce Allah'ın evrensel yasaları uyarınca olayların akışı son noktaya varıp dayanınca bu güç paramparça olur. Çünkü başlangıcı itibarı ile sağlam bir temele dayanmıyor. Sadece çalışkanlık, disiplin ve üretim bolluğu gibi birkaç evrensel yasaya dayanıyor. Böylesine topal ayaklı bir güçlülük sürekli olamaz. Çünkü gerek bilinç hayatındaki kargaşa, gerekse sosyal hayatın bozukluğu bir süre sonra bu gücü yokeder, onu siler-süpürür.

Tevbe edip yüce Allah'a yönelenlere "bol yağmur indirilmesi"ne gelince insanların bildikleri kadarı ile "yağmur olayı" evrensel düzenin değişmez doğal yasaları uyarınca gerçekleşir. Fakat doğal yasaların işleyişi yağmurun herhangi bir yerde ve zamanda hayat kaynağı olurken, başka bir yerde ve zamanda felâket sebebi olmasına engel değildir. Yağmur olayı, yüce Allah'ın takdirine bağlı olarak bir toplumu ihya ederken birbaşka toplumu mahvedebilir. Başka bir deyimle yüce Allah, iyiliğe ilişkin müjdesi ile kötülüğe ilişkin tehdidini tabii güçleri şöyle ya da böyle yönlendirerek gerçekleştirebilir. Çünkü bu güçleri yaratan ve durum ne olursa olsun yasalarını yürütmek için sebepler meydana getiren O'dur. Bu olayın arkasında bir de şu gerçek var: Yüce Allah'ın özgür dileği. Bu özgür dilek doğal sebepleri ve görünür olguları, doğal yasaların normal işleyişleri sırasında görmeye alıştığımızdan farklı biçimde yönlendirebilir. Böylece yüce Allah, takdirini, ön-tasarısını dilediği gibi ve dilediği zaman gerçekleştirebilir. İradesini, göklerde ve yerde egemen olan "hak" ilkesi uyarınca serbestçe yürütebilir. Bu irade, görmeye alıştığımız genel ve doğal akışa bağlı kalmak zorunda değildir.

İşte Hz. Hud'un soydaşlarına yönelik çağrısı budur. Anlaşılan bu çağrıya olağanüstü bir mucize eşlik etmiş değildi. Belki de bunun sebebi, "Tufan olayı"nın yakın tarihli olması, Hz.Hud'un soydaşlarının hafızalarında ve dillerinde tazeliğini koruması idi. Nitekim başka bir surede bu olay kendilerine hatırlatılmaktadır. Fakat Hz. Hud'un soydaşları onun hakkında çeşitli tahminler ileri sürüyorlar, çeşitli asılsız yorumlara girişiyorlar. Okuyoruz:

قَالُوا يَا هُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ
بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَن قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٥٣﴾
إِن نَّقُولُ إِلَّا اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ ۗ قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ
وَاشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾

53- Soydaşları dediler ki; "Ey Hud, bize somut bir mucize getirmiş değilsin. Sırf öyle diyorsun diye ilahlarımızı bırakmayız, sana kesinlikle inanmıyoruz."

54- "Sana söyleyeceğimiz tek söz şudur: Seni ilahlarımızdan biri çarp-

mış olmalı." Hud dedi ki; "Ben Allah'ı şahit tutuyorum, ayrıca siz de şahit olunuz ki, ben O'na koştuğunuz ortaklardan uzağım."

Adamlar Hz. Hud'un saçmaladığını düşünecek kadar sapıklıkta ileri gittiler. Sapıklık vicdanlarını bu derece etkisi altına aldı. Onlara göre bu saçmalamanın sebebi, uydurma ilahlarından birinin Hz. Hud'u çarpmasıymış. Hz. Hud, bu yüzden aklî dengesini yitirmiş! Söylediklerine bakalım:

"Ey Hud, sen bize somut bir mucize getirmiş değilsin."

Oysa Allah'ın birliği ilkesi somut mucizeye muhtaç değildir. Onun sadece yönlendirmeye, hatırlatmaya, fıtrat mantığını harekete geçirmeye ve vicdanla iletişim kurmaya ihtiyacı vardır. Bakalım, başka neler diyorlar?

"Sırf sen öyle diyorsun diye ilahlarımızı bırakmayız."

Herhangi bir somut mucize göstermeden, bizi ikna edecek bir delil göstermeden kuru sözlerine inanarak ilahlarımızdan vazgeçmeye niyetimiz yok. Başka?

"Sana kesinlikle inanmıyoruz."

Yani senin çağrına katılmıyoruz ve söylediklerinin doğruluğunu onaylamıyoruz. Bize göre senin bu çağrıyı yapmanın sebebi şudur: Sen saçmalamıyorsun. çünkü ilahlarımızdan birinin tokatını yiyerek fena halde çarpılmışsın!

Bu durumda Hz. Hud'un yapabileceği bir tek şey kalıyordu: Yüce Allah'a sığınarak sırf O'na güvenerek uyarı ve korkutma görevini son kez tekrarladıktan sonra soydaşları ile ilişkilerini kesmek, eğer yalanlamakta ısrar ederlerse artık işlerinden tamamı ile el çekmek, kısacası sözden anlamaya yanaşmayan bu adamlara "meydan okumak." Okuyoruz:

Hud dedi ki; "Ben Allah'ı şahit tutuyorum, ayrıca siz de şahit olunuz ki, ben O'na koştuğunuz ortaklardan uzağım."

مِن دُونِهِۦ فَكِيدُونِى جَمِيعًا
ثُمَّ لَا تُنظِرُونِ ﴿٥٥﴾ إِنِّى تَوَكَّلْتُ عَلَى ٱللَّهِ رَبِّى وَرَبِّكُمْ ۚ مَّا مِن دَآبَّةٍ
إِلَّا هُوَ ءَاخِذٌۢ بِنَاصِيَتِهَآ ۚ إِنَّ رَبِّى عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٦﴾ فَإِن
تَوَلَّوْا۟ فَقَدْ أَبْلَغْتُكُم مَّآ أُرْسِلْتُ بِهِۦٓ إِلَيْكُمْ ۚ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّى قَوْمًا
غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّونَهُۥ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ رَبِّى عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ ﴿٥٧﴾

55- "Siz ve Allah dışında O'na ortak koştuğunuz ilahlar hep birlikte bana istediğiniz tuzağı kurunuz, sonra da bana hiç mühlet vermeyiniz."

56- "Ben, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a dayandım. Hiçbir canlı yoktur ki, perçemi O'nun avucu içinde olmasın. Hiç kuşkusuz benim Rabbim, doğru yoldadır."

57- "Eğer benim çağrıma sırt dönecek olursanız, ben size gönderilen mesajı duyurdum. Rabbim, sizin yerinize başka bir toplum getirir. Siz O'na hiçbir zarar dokunduramazsınız. Hiç kuşkusuz, her şey Rabbimin gözetimi ve denetimi altındadır.

Bu sözler Hz. Hud'un soydaşları ile arasındaki tüm köprüleri atan bir başkaldırı bildirisidir. Oysa o güne kadar kendini onlardan biri, onların kardeşi sayıyordu. Fakat bu son sözleri ile onlara karşı kesinlikle başkaldırıyor. Yüce Allah'ın yolundan başka bir yolu kesin olarak benimsedikleri için aralarında kalmaktan korkuyor. Aralarındaki inanç bağı tamamen koptuğu için, başka hiçbir bağın birarada tutamayacağı bu iki karşıt grup arasında bütün iplerin koptuğunu dile getiriyor bu erkekçe sözler.

Bu arada Hz. Nuh, bu meydan okuyuşuna bir ileri adımla daha pekiştiriyor. Sapıtmış soydaşları ile ilişkilerini kestiğine, onlardan koptuğuna, onlarla hiçbir ilgisinin kalmadığına dair yüce Allah'ı şahit tutuyor. Arkasından da yüzlerine vurduğu bu ilişki kesme kararına; soydaşlarının kendilerini de tanık tutuyor. Böylece artık onlardan biri olarak yaşamak istemediğini; bunun akibetinden korktuğunu kesinlikle bilmelerini istiyor.

Bütün bunları dile getirirken, imanın vakarını, mü'min olmayanlara tepeden baktıran onurunu, güvenini ve gönül huzurunu ses tonuna ve cümlelerine güçlü bir vurgu ile yansıtmayı ihmal etmiyor.

Hz. Hud'un bu meydan okuyuşu insanı hayrete ve dehşete sürüklüyor. Sebebine gelince, kendisi tek başınadır. Bu yalnızlığına rağmen sert, kaba ve sözden anlamaz bir topluma karşı koyuyor. Karşısındakiler o kadar cahildirler ki, düzmece ilahlarının birini çarpabileceğine ve bu yüzden akli dengesinin bozulabileceğine inanıyorlar. Bunun yanısıra insanları tek Allah ilkesine çağırmanın çarpılma sonucu ortaya çıkan bir saçmalama olabileceğini düşünüyorlar. İşte uydurma ilahlarına bu denli güvenen bir toplumun karşısına tek başına dikilerek, inançlarının budalaca bir saplantı olduğunu haykırmak, onları paylamak, azarlamak, meydan okuyarak bam tellerine basmak hayret verici, dehşete düşürücü bir yiğitliktir. Onlara karşı hazırlık yapmak üzere kendisine mühlet vermelerine razı olmadığı gibi, kendileri ile başbaşa kalıp öfkelerinin yatışmasına da fırsat tanımıyor. Tersine üzerlerine üzerlerine gidiyor.

Gerçi insan bu sert ve kaba topluma karşı böylesine yiğitçe meydan okuyan yalnız bir adamı düşününce dehşete kapılıyor, ama bu cesaretin etkenlerini ve sebeplerini irdeleyince kapıldığı dehşet duygusu yokoluyor.

Bu cesaretin ardında iman, güven ve gönül rahatlığı yatar. Bu yiğitlik yüce Allah'a inanmaktan, O'nun vaadine umut bağlamaktan ve desteğine güvenmekten kaynaklanıyor. Bu inanç kalple bütünleşince, yüce Allah'ın zafere ilişkin vaadi -bu kalp için- elle tutulur, somut bir gerçeğe dönüşüyor. Kalbin sahibi bu zaferden bir an bile kuşku duymuyor. Çünkü bu güven duygusu göğsündeki kalbini doldurduğu gibi avuçlarını da dolduruyor. Artık bu zafer müjdesi, bilinmezliğin karanlığına gömülmüş, geleceğe dönük bir beklenti değildir. O göz-

lerin gördüğü ve kalbin algıladığı somut, şimdiki zamanda varolan bir realitedir. Şimdi Hz. Hud'un bu yiğitçe sözlerini okuyalım:

"Hud dedi ki; 'Ben Allah'ı şahid tutuyorum, ayrıca siz de şahit olunuz ki, ben O'na koştuğunuz ortaklardan uzağım."

Allah'a ortak koştuğunuz düzmece ilahlarınızla hiçbir ilişkimin olmadığına dair önce yüce Allah'ın kendisini şahit tutarım. Ayrıca bu konuda siz kendiniz de bana şahit olunuz ki, bu taptığınız ilahlardan uzağım. Bu şahitliğiniz, ilerde aleyhinize işleyecek bir delildir. Yüce Allah'a yakıştırdığınız bu ortaklarla en ufak bir ilgimin olmadığını size açık açık ilan ettiğimi ilerde bu tanıklığınız da ispatlayacaktır. Bunun yanısıra birinin beni çarptığını sandığınız o ilahlarınız, siz biraraya geliniz ve bana karşi elinizden gelen tuzağı kurunuz, bunun için bana hiçbir mühlet tanımayınız, hiçbir savunma fırsatı vermeyiniz. Hiçbiriniz umurumda değilsiniz. Sizden hiç korkmuyorum. Çünkü;

"Ben, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a dayandım."

Ne kadar inkâr etseniz de ne kadar yalanlasanız da bu gerçek geçerlidir. Yüce Allah'ın benim de sizin de Rabbimiz olduğu gerçeği. Tek Allah hem benim ve hem de sizin Rabbinizdir. Çünkü ö herkesin ve her şeyin tek Rabbidir, ne işi ve ne de ortağı vardır. Şunu da iyi biliniz ki;

"Hiçbir canlı yoktur ki, perçemi O'nun avucu içinde olmasın."

Burada ezici iradeyi ve üstün gücü ifade eden somut bir tablo ile karşı karşıyayız. Tablo, insan da dahil olmak üzere yeryüzünde hareket eden bütün canlıların perçeminden tutan, üstün gücü canlandırıyor. "Perçem" alnın üst kısmına denir. Bu tasvirle ezici irade, tartışmasız üstünlük ve karşı konulmaz egemenlik ifade ediliyor. İfadede, içinde bulunduğumuz duruma, Hz. Hud'un soydaşlarının kalabalığına ve sertliğine uygun düşen, onların gövdelerinin, vücud yapılarının iri-yarılığı ile algılarının ve duygularının katılığı ile uyuşan sertlikte, somut bir görüntü çiziliyor. Hemen arkasından ilahi yasaların doğrultularındaki sapmazlığı ve eğrilmezliği vurgulayan bir değerlendirme cümlesi geliyor. Okuyoruz:

"Hiç kuşkusuz benim Rabbim, doğru yoldadır."

Bütünü ile dile gelen kavram güçlülük, doğrultu sapmazlığı ve kararlılık kavramıdır.

Bu güçlü ve keskin çizgili ifadelerde Hz. Hud'un sergilediği o tepeden bakmanın, o yiğitçe meydan okumanın sırrını buluyoruz. Bu ifadeler, Allah'ın peygamberi Hz. Hud'un vicdanında taşıdığı Allah imajının gerçek tablosunu gözlerimizin önüne seriyor. O bu gerçeği belirgin bir algılayışla içinde buluyor. O'nun ve diğer tüm yaratıkların Rabbi olan Allah güçlü ve ezici iradelidir; **"Hiç bir canlı yoktur ki, perçemi O'nun avucu içinde olmasın."** Şu kaba ve sert soydaşları da yüce Allah'ın perçemlerini avucu içine alarak üstün gücü ile kahredebileceği canlıların bir bölümünü oluştururlar. O halde onlardan niye korksun ki, onları niye umursasın ki? Eğer onlar başına musallat olacaklarsa, ancak yüce Allah'ın izni ile başına musallat olabilecekler. Onlar ile yolu ayrı düştüğüne

göre artık aralarında barınamaz. Eğer ilahi çağrıyı seslendiren dava adamı bu gerçeği vicdanına yerleştirirse, içine sindirirse, o zaman ne akibeti konusunda kalbinde herhangi bir kuşku kalır ve ne de yoluna devam etmesi konusunda en ufak bir tereddüde düşer.

Bu güven, bütün dönemlerin seçkin mü'minlerinin kalplerinde beliren biçimi ile ilahlık gerçeğini yansıtır.

Yüce Allah'ın gücünden kaynaklanan meydan okuma ve bu gücün kahredici ve iş bitirici üstünlüğü ile ortaya serilişi bu dereceye varınca Hz. Hud, soydaşlarını uyarmaya ve korkutmaya girişiyor. Okuyoruz:

"Eğer çağrıma sırt çevirecek olursanız, ben size gönderilen mesajı duyurdum."

Ben Allah'a karşı görevimi yerine getirdim. Artık benden günah gitti. İşinizden elimi çekiyor ve sizleri yüce Allah'ın ezici gücü ile karşı karşıya bırakıyorum. Okumaya devam ediyoruz:

"Rabbim, sizin yerinize başka bir toplum getirir."

Sizler bu azgınlığınız, bu zalimliğiniz ve bu sapıklığınız yüzünden helâk edildikten sonra yerinizi alacak olan insanlar yüce Allah'ın çağrısına olumlu cevap vermeye yatkın, O'nun göstereceği yoldan dosdoğru gitmeye istekli kimseler olurlar. Şunu da unutmayınız ki;

"Siz O'na hiçbir zarar dokunduramazsınız."

Böyle bir işe kalkışmaya gücünüz yetmez. Ayrıca sizin yokoluşunuz O'nun evreninde herhangi bir boşluk, herhangi bir eksiklik doğurmaz. Devam ediyoruz:

"Hiç kuşkusuz, her şey Rabbimin gözetimi ve denetimi altındadır."

Dinini ve dostlarını korur, yasalarını size çiğnetmez. Sizi öylesine sıkı bir gözetim altına alır ki, yakanızı O'ndan kurtaramazsınız, kaçmakla O'ndan kurtulamazsınız.

Bunlar son ve keskin çizgili sözlerdi. Artık söz faslı bitmiş, tartışma kapanmıştı. Şimdi tehdidin ve korkutmanın gerçekleşmesi aşamasına gelinmişti. Okuyoruz:

وَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا
وَنَجَّيْنَٰهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ۝

58- Azaba ilişkin emrimiz geldiğinde Hud'u ve beraberindeki mü'minleri, rahmetimizin sonucu olarak, kurtardık; onları ağır azaptan koruduk.

Tehdidimizi gerçekleştirip soydaşlarını imha etmeye ilişkin emrimiz geldiğinde Hz. Hud ile yanındaki mü'minleri dolaysız rahmetimizin eseri olarak kurtardık. Soydaşlarının başına inen genel azabımızdan onları uzak tuttuk. Onları

kötü akibetin kapsamı dışına çıkardık. Böylece onlar ilahi mesajı yalan sayanların başına gelen "katı" azaptan sağ olarak kurtuldular. Burada azap "katı" sıfatı ile nitelendiriliyor. Bu sıfat, ifadeye somutluk kazandırıyor. Bu "katı"-'lık, hem ayetin atmosferi ile ve hem de sözkonusu soydaşların kaba ve serkeş karakterleri ile uyumlu bir ifadedir.

Adoğulları'nın yokolduğu bu noktada, onların yokedilişlerine uzak bir geçmişin olayı olarak işaret ediliyor, işledikleri suçların dosyasına dikkatler çekiliyor, arkasından lânetle ve Allah'ın rahmetinden kovularak uğurlanıyorlar. Bu açıklamalarda ayrıntılı, tekrarlayıcı ve vurgulayıcı bir anlatım tarzı kullanılıyor. Okuyoruz:

وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِآيَاتِ
رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهُ وَاتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٥٩﴾ وَأُتْبِعُوا
فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ أَلَا إِنَّ عَادًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ ۗ
أَلَا بُعْدًا لِّعَادٍ قَوْمِ هُودٍ ﴿٦٠﴾

59- İşte sana o Adoğulları; onlar Rabblerinin ayetlerini yalanladılar, O'nun peygamberlerine karşı geldiler ve ne kadar küstah zorba varsa hepsinin emirlerine uydular.

60- Gerek bu dünyada gerek kıyamet gününde Allah'ın lânetine uğradılar. Haberiniz olsun, Adoğulları Rabblerini inkâr ettiler.Hey, kahrolsun Hud'un soydaşları olan Adoğulları!

"İşte sana o Adoğulları..." Uzakta kalmış, geçmişin karanlığına gömülmüş bir olgudan sözedilir gibi. Oysa ayette az önce onların serüvenleri anlatılıyordu, yokoluşları da canlı bir sahne halinde okuyucuların gözleri önüne serilmişti. Fakat artık geçip gittiler. Bakışlardan ve düşüncelerden uzaklaştılar. Şimdi ayeti incelemeye çalışalım:

"İşte sana o Adoğulları; onlar Rabblerinin ayetlerini yalanladılar; O'nun peygamberlerine karşı geldiler."

Gerçekte Hz. Hud'un soydaşları bir tek peygambere karşı gelmişlerdi. Ama tüm peygamberlerin getirdikleri mesaj aynı değil midir? Buna göre kim bir peygamberin sözünü dinlemez ise, aslında tüm peygamberlere karşı gelmiş olur. Ayrıca "ayetler" ve "Peygamberler" kelimelerinin çoğul olarak kullanılması bir başka üslup inceliği taşır. Bu yolla adamların suçları büyük gösterilmiş, alçaklıklarına projektör tutulmuş oluyor. Bu adamlar "ayetleri" yalanlamışlar ve "peygamberler"e karşı gelmişlerdir. Ne büyük bir suç işlemişler ve ne kadar iğrenç bir cürmü gerçekleştirmişlerdir! Devam ediyoruz:

"Ne kadar küstah zorba varsa hepsinin emirlerine uydular."

Başlarına çöreklenen her zorbanın, gerçeğe teslim olmaya yanaşmayan her şımarık diktatörün emirlerine boyun eğdiler. Oysa onlar başına buyruk diktatörlerin boyunduruğundan çıkmakla, kendilerine ait işleri kendileri düşünmek-

le, zorbalara kuyruk olup insanlık haysiyetlerini çiğnetmemekle yükümlü idiler.

Bundan açıkça anlaşılan şudur: Hz. Hud ile Adoğulları arasındaki ana mesele, temel tartışma konusu; Adoğulları'nın sırf yüce Allah'ın rabblığını kabul edip etmemeleri, kula kul olmayı kesinlikle reddederek tek Allah'ın kesin egemenliğini benimseyip benimsememeleri idi, mesele egemenlik ve bağlılık meselesi idi. Başka bir deyimle aradaki tartışmanın ağırlık noktasını "Egemenliğine girecekleri ve emirlerine uyacakları Rabb kimdir?" sorusunun cevabı idi. Bu gerçek yüce Allah'ın az önce okuduğumuz şu ayetinde açıkça ortaya çıkıyor:

"İşte sana o Adoğulları; onlar Rabblerinin ayetlerini yalanladılar, peygamberlerine karşı geldiler ve ne kadar küstah zorba varsa hepsinin emirlerine uydular."

Temel tartışma konusu peygamberlerin emirlerini çiğneyip zorbaların emirlerine boyun eğme meselesidir. İslâm; peygamberlerin emirlerine uyup -çünkü bu emirler aslında yüce Allah'ın emirleridir- zorbaların emirlerine karşı gelmek, başkaldırmaktır. Her peygamberlik misyonunda ve her peygamberin mesajına göre bu nokta cahiliye ile İslâm arasındaki, kâfirlik ile mü'minlik arasındaki yol ayrımıdır.

Söylediklerimiz şunu ortaya koyuyor. Tek Allah çağrısının öncelikle üzerinde ısrarla durduğu ilke, yüce Allah'dan başkasının egemenliğinden kurtulmaktır; zorba diktatörlerin sultasına başkaldırmaktır. Bu çağrıya göre kişilik onurunu çiğnetmek, özgürlükten fedakârlık etmek, kendilerini bir şey sanan zorbalara boyun eğmek müşriklik ve kâfirlik suçudur. Bu suçu işleyenler, bu alçaklığı içlerine sindirenler, dünyada helâk edilmeyi ve ahirette azaba çarpılmayı hakederler. Yüce Allah, insanları özgür olsunlar, hiçbir yaratığa kul-köle olmasınlar, bu özgürlüklerini feda edip herhangi bir zorbaya, herhangi bir diktatöre, herhangi bir başına buyruk lidere körü-körüne itaat etmesinler diye yaratmıştır. İnsanların onurlu oluşlarının gerekçesi budur. Eğer insanlar bu onurluluk gerekçeleri üzerinde titizlikle titremezlerse yüce Allah katında ne onurları kalır ve ne de kurtuluşa erebilirler. Yüce Allah'ın egemenliğinden çıkarak kullardan birinin sultası altına giren bir toplumun onurlu olduğunu, insan toplumu olduğunu iddia etmesi mümkün değildir. Öte yandan kulların egemenliğini, zorbaların boyunduruğu altına girmeyi kabul edenler, güçlüler karşısında zayıf kaldıkları gerekçesi ile bu baskıya boyun eğdiklerini ileri sürebilirler. Fakat bu geçerli bir mazeret değildir. Çünkü ezici çoğunluğu onlar oluşturur, karşılarındaki zalimler, zorbalar bir avuçluk bir azınlıktır. Buna göre eğer bu zorbaların boyunduruğundan kurtulmak isteseler bu yolda bazı fedakârlıkları göze almak pahasına haksız baskılara karşı balkaldırarak diktatörlere aşağılanma vergisi ödemekten, ırzlarını ve mallarını bu canavarların ağız yemi olmaktan kurtarabilirler.

Adoğulları helâk oldu, çünkü başlarına geçen her zorba diktatörün emirlerine boyun eğdiler. Dünya ve ahiret lâneti ile uğurlanarak helâk oldular. Okuyoruz

"Gerek bu dünyada, gerekse kıyamet gününde Allah'ın lanetine uğradılar."

Yüce Allah, yine de onların peşini bırakmıyor. Kendilerini lânetli yolculuklarına çıkarırken, sicillerini, kirli çamaşırlarını, bu duruma düşmelerinin ana sebebini herkese açık bir duyuru ve yüksek frekanslı bir uyarı ile insanlara ilan ediyor. Okuyoruz:

"Haberiniz olsun ki, Adoğulları Rabblerini inkâr ettiler."

Sonra da onlara kovulma ve uzaklara sürülme bedduası okunuyor. Okuyalım:

"Hey kahrolsun, (gözlerden ırak olsun), Hud'un soydaşları olan Adoğulları!"

Hedefi son derece net biçimde belirlenmiş bir beddua ifadesi ile karşı karşıyayız. Sanki üzerlerine salınan lânete açık adres veriliyor, hedefini şaşmadan hemen başlarına çöreklensin diye! Bir daha okuyalım:

"Hey, kahrolsun (gözlerden ırak olsun) Hud'un soydaşlrı olan Adoğulları."

HZ. HUD'UN KISSASINDAN ÇIKARIMLAR

Şimdi de Hz. Salih'in hikâyesine geçmeden önce bu surede anlatılan biçimi ile Hz. Hud ile soydaşlarının hikâyesinden çıkarmamız gereken dersler üzerinde kısaca durmak istiyoruz. Çünkü İslâm çağrısının, tarihin süreci boyunca izlediği çizginin bu şekilde Kur'an'da anlatılmasının sebebi, bu inanç sistemine ilişkin stratejinin çağlarüstü kilometre taşlarını, yol işaretlerini belirlemektir. Bu kilometre taşları İslâm çağrısının sadece geçmiş yüzyıllarının değil, kıyamet gününe kadar ki gelecek yıllarının da yol göstericileridir. Yine bu stratejik kilometre taşları, Kur'an-ı Kerim'in ilk muhatapları olup onun ışığında o günlerin cahiliyesinin karşısına dikilmiş olan ilk müslümanların kılavuzları değildir; tersine bu işaret taşları, kıyamet gününe kadar cahiliyeye karşı mücadele verecek olan her müslüman cemaatin stratejisini belirleyeceklerdir. İşte Kur'an-ı Kerim'i, İslâm çağrısının ölümsüz kitabı yapan, ona bütün zamanların stratejik rehberi fonksiyonunu kazandıran özellik de budur.

Kur'an-ı Kerim'in bu yoldaki vurgulamalarına yukarıda kısaca değinmiştik. Şimdi bu vurgulamaların hemen hemen hepsine bir kez daha gözatmak istiyoruz. Çünkü bu vurgulamaları surenin hızlı akışı içinde ayetlerin kısaca açıklanması çerçevesine bağlı kalarak gündeme getirebilmiştik. Oysa bu vurgulamalar, yine de özetleme çerçevesini aşmamakla birlikte, daha uzun bir irdelemeyi gerektirecek önemdedirler. Bu irdelemenin kapsamına aldığımız "vurgulama"ları şöyle sıralayabiliriz:

1- İlk önce bütün peygamberlerin dile getirdikleri, bütün peygamberlik misyonlarının baş maddesini oluşturan tek ve ölümsüz çağrıya değinmek istiyoruz. İbadeti ve kulluğu birlikte yüce Allah'a sunma çağrısı. Kur'an-ı Kerim, bu çağrıyı bize her peygamberin dilinden şöyle aktarıyor; **"Ey soydaşlarım, Allah'a**

kulluk (ibadet) ediniz, O'ndan başka bir ilahınız yoktur."

Biz tek Allah'a "ibadet etmeyi, sürekli biçimde dünya ve ahiretle ilgili bütün konularda tek Allah'a kapsamlı biçimde boyun eğmek" şeklinde açıkladık. Çünkü "ibadet" kelimesi sözlük anlamı ile bu demektir. Çünkü "ibadet" kökünden türemiş bir fiil olan "abede" "boyun eğdi, baş eğdi, eğildi" anlamlarına gelir. Yine aynı kökten türemiş bir kelimenin oluşturduğu "Tarıkun muabbedün" tamlaması "düzleştirilmiş, yürünmeye elverişli duruma getirilmiş yol" demektir. Yine bu kökten türemiş "Abbedehu" ifadesi "ona boyun eğdirdi, onu emri altına aldı" anlamına gelir.

Zaten Kur'an-ı Kerim'in Mekke'deki ilk muhatapları olan ve "ibadet" etme emrini alan Araplar bu kelimenin içeriğini bildiğimiz "kulluk amaçlı hareketler" ile sınırlı görmüyorlardı. Hatta Kur'an, Mekke'de onlara ilk seslendiği günlerde henüz bu "kulluk içerikli hareketler" farz kılınmamıştı bile. O günün Arapları bu kelimeyi ilk duyduklarında onun "yüce Allah'ın bütün emirlerine uyarak O'nun dışındakilerin boyunlardaki her türlü itaat halkalarını söküp atmak" demek olduğunu biliyorlar, bu kelimeden bu anlamı çıkarıyorlardı.

Öte yandan Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- de "ibadet" kelimesini "kulluk amaçlı hareketler" anlamında değil de "bağlılık, uyum" anlamında yorumlamıştır. Bu açıklamayı şu münasebetle yaptı. Bir defasında sahabilerden Adıyy b. Hatem'e yahudiler ile hristiyanlardan, onların hahamlarını ve rahiplerini rabb edinmelerinden sözederken, konuşmasının bir yerinde şöyle buyurdu; **"Evet. Bu hahamlar ile rahipler, yahudiler ile hristiyanlara helâl şeyleri haram ve haram şeyleri de helâl ilan etmişler, onlar da din adamlarının bu yasalarına uymuşlardır. Bu da onlara ibadet etmeleri demektir."**

"İbadet" kelimesinin "kulluk amaçlı hareketler" için kullanılması, bu hareketlerin çeşitli alanlardaki Allah'a boyun eğme biçimleri olarak sayılmalarından ileri gelir. Fakat bu biçimler "ibadet" kavramının tüm içeriğini kapsamazlar; hatta kavramın asıl içeriği değil, bu içeriğin bağımlı tezahürleridirler. Zaman içinde gerek "din" ve gerekse "ibadet" kavramları kafalarda çarpıtmaya uğrayınca insanları İslâmdan çıkararak cahiliyenin bataklığına düşüren "Allah'dan başkasına ibadet etme" eyleminin sadece ibadet içerikli davranışları Allah'dan başkasına, meselâ putlara ve heykellere sunmakla gerçekleşebileceğini düşünmeye başlamışlardır. Bu bakış açısına göre insan bu somut sapıklık türünden kaçındıkça, cahiliyeden ve müşriklikten uzak kalmış ve "müslüman" olmuş olur. Bu yüzden ona kâfir denemez. Böyle bir adam, İslâm toplumunun müslümanlara tanıdığı bütün haklardan yararlanır. Yani can, ırz, mal dokunulmazlığı gibi İslâm hukukunun getirdiği bütün dokunulmazlıkların koruyucu şemsiyesi altındadır.

Bu görüş asılsız bir saplantıdır; insanın İslâma girişini ve ondan çıkışını belirleyen "ibadet" kavramının özüne yönelik bir sınırlandırma, bir daraltma, hatta bir değiştirme ve başkalaştırma girişimidir. Bu kavram, her konuda yüce Al-

lah'a eksiksiz biçimde boyun eğmek ve yine her konuda yüce Allah'dan başkasına boyun eğmeyi kesinlikle reddetmek demektir. "İbadet" kelimesinin sözlükteki anlamı bu olduğu gibi, Peygamber Efendimiz "Yahudiler ile hristiyanlar, Allah'ı bir yana bırakarak hahamlarını ve rahiplerini ilah edindiler" ayetini [74] açıklarken, bu kavramı böyle yorumlamıştır. Herhangi bir terimi doğrudan doğruya Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- açıkladıktan sonra o konuda artık hiç kimseye söz düşmez. [75]

Bu gerçeği bu tefsir kitabında birçok kez vurguladığımız gibi bu dinin mahiyeti ve stratejisi konusunda yüce Allah'ın bizi yazmaya muvaffak kıldığı her eserimizde üstüne basa basa belirtmeye çalıştık. [76] Şimdi ise bu surede anlatılan biçimi ile Hud hikâyesinde bu meselenin özünü belirleyen bir vurgu buluyorum. Bu vurgu, aynı zamanda Hz. Hud ile soydaşları arasındaki savaşın, Hz. Hud'un getirdiği İslâm ile soydaşlarının içinde debelendikleri cahiliye arasındaki çatışmanın da eksenini belirliyor; bu belirlemelerin sonucu olarak Hz. Hud'un **"Ey soydaşlarım, Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilahınız yoktur"** derken, ne kasdettiği de ortaya çıkıyor.

Hz. Hud, bu sözleri söylerken, "Ey soydaşlarım, sakın ibadet amaçlı davranışlarınızı Allah'dan başkasına sunmayınız" demek istemiyordu. Oysa "ibadet" kavramını kafalarında sınırlandırarak onu sadece "kulluk amaçlı davranışlar"ın dar çerçevesine hapsedenler böyle demek istediğini sanırlar. Aslında Hz. Hud'un maksadı, tümü ile yaşama tarzında tek Allah'a boyun eğmek ve buna karşılık yine tümü ile yaşama tarzında zorbalardan birine itaat etmeyi, boyun eğmeyi reddetmektir. Hud'un soydaşlarının, helâk edilmelerini, dünyada ve ahirette lânete uğramalarını haketmelerini gerektiren kötülükleri sadece "kulluk amaçlı davranışlar"ı yüce Allah'dan başkasına sunmak değildi. Bu kötülükleri, çok sayıdaki müşriklik türlerinden sadece biri idi. O çok sayıdaki müşriklik türleri ki, Hz. Hud, onları bunların tümünden arındırarak tek Allah'a kul olmaya, sadece tek Allah'a boyun eğmeye inandırmak üzere gelmişti. Onların sözünü ettiğimiz ağır cezayı haketmelerine yolaçan kötülükleri, sözlerin en doğrusunu söyleyen, tüm alemlerin Rabbinin "İşte o Adoğulları, onlar Rabblerinin ayetlerini yalanladılar, peygamberlerine karşı geldiler ve ne kadar küstah zorba varsa hepsinin emirlerine uydular" ayetinde belirttiği gibi, Rabblerinin ayetlerini yalanlamaları, peygamberlerine karşı gelmeleri ve zorba kullarının buyruklarına boyun eğmeleridir.

Onların "Rabblerinin ayetlerini yalanlamaları" peygamberlere karşı gelmelerinde ve zorbaların direktiflerine boyun eğmelerinde açığa çıkar, somutlaşır. Bunlar aynı eylemdir, birden çok eylemler değildirler. Yani insanlar ne zaman peygamberinin kendilerine duyurdukları ilahi yasalarda, Allah'dan başkasına

(74) Tevbe Suresi 31

(75) Bu konuda daha geniş bilgi edinmek isteyenler, üstad Ebu Alâ el-Mevdudi'nin "Kur'an'da Dört Terim: İlâh, Rabb, din, ibadet" adlı değerli araştırmasına başvurabilirler.

(76) Bu konuda merhum yazarın "Yoldaki İşaretler", "İslâm Düşüncesi ve İlkeleri", "Bu Din", "Gelecek Bu Dinindir", "İslâm ve Uygarlığın Problemleri", "Sosyal Adalet", "Evrensel Barış ve İslâm" adlı eserlerine başvurabilir -Daruşşuruk-

boyun eğmemeyi ve zorbalara boyun eğmeye yanaşmamayı hükme bağlayan yasalarda somutlaşan Allah'ın emirlerine karşı gelirlerse Rabblerinin ayetlerini yalanlamış ve peygamberlere başkaldırmış ve böylece İslâmdan çıkıp müşrik olmuş olurlar. Daha önce açıkça gördük ki, yeryüzünde hayat İslâm ile birlikte başlamıştır. Hz. Adem cennetten yere inip dünya halifeliğini üstlendiğinde kafasında ve gönlünde İslâm vardı. Hz. Nuh da gemiden inip yeryüzünü şenletecek yeni insan kuşağının çekirdeği olurken, bağlısı olduğu hayat sistemi yine İslâmdı. İnsanlar zaman geçtikçe her defasında İslâmdan çıkıp cahiliye bataklığına saplanagelmişlerdir. Yine her defasında yeniden ortaya çıkan İslâm çağrısı, insanları cahiliye bataklığından çıkarıp İslâmın aydınlığına kavuşturmayı amaçlamıştır. Bu zigzaglı süreç günümüze kadar akışını sürdürmüştür.

Gerçek şu ki, eğer "ibadet" teriminin gerçek anlamı sadece "kulluk amaçlı davranışlar"dan ibaret olsaydı, bu sınırlı amaç, bunca peygamberden ve peygamberlik misyonundan oluşmuş onurlu iman kafilesine değmezdi; peygamberlerin harcadıkları bunca yoğun çabaya değmezdi; tarih boyunca insanları İslâma çağıran önderlerin ve mü'minlerin maruz kaldıkları bunca işkencelere ve acılara değmezdi. Bütün bu ağır faturalara değen tek yüce amaç, insanları tümü ile kula kulluktan kurtarıp her konuda ve hayatın her alanında tek Allah'a boyun eğme bilincine erdirmektir; hem dünya ve hem de ahiret hayatının sistemini yüce Allah'ın ortaksız egemenliğine bağlamaktır.

İlahın birliği; Rabbin biliği; yönlendirici merciin birliği; yasa kaynağının birliği; hayat sisteminin birliği; insanların kapsamlı biçimde benimseyecekleri egemen merciin birliği; otoritenin birliği. İşte bunca peygamberlerin gönderilişine, uğrunda bunca zahmetli çabaların harcanmasına, tarih boyunca gerçekleşmesi için bunca işkenceye ve acıya katlanılmasına değen tek yüce amaç budur. Bütün bunlar, yüce Allah böyle bir sonuca -haşa- muhtaştır diye yapılmamıştır. Çünkü O'nun hiçbir canlıya ve hiçbir şeye ihtiyacı yok. Bütün bu çabaların gerisinde yatan sebep şudur: İnsan hayatının dirlikli, düzenli, tutarlı, üst düzeyli ve "insana yaraşır" bir hayat tarzı olabilmesi için sosyal hayatı, her yanı ve yönü ile kesin etkisi altında tutan böylesine yaygın bir "birlik" sisteminin varolması şarttır. (İnşaallah, peygamberlere ilişkin hikâyelerin sonunda bu sureyi noktalarken bu konuyu biraz daha açıklamak istiyoruz.)

2- Üzerinde durmak istediğimiz ikinci gerçek, başka bir deyimle ikinci "vurgulama" Hz. Hud'un "Ey soydaşlarım, Rabbinizden af dileyiniz, arkasından O'na yöneliniz ki, o size gökten bol yağmur göndersin, gücünüze güç katsın: suç işlemekte ısrar ederek çağrıma sırt çevirmeyiniz" ayetinde bize aktarılan sözlerinin açığa vurduğu gerçektir. Bu gerçek, bizim Peygamberimizin **"Her işi yerinde ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından ayetleri muhkem cümlelerle örülen, sonra ayrıntılı biçimde açıklanan"** Kur'an'ın içeriğini Mekkeli müşriklere tanıtırken, açıkladığı ve bu surenin baş tarafında okumuş olduğumuz gerçeğin aynısıdır. Bu gerçeği açıklayan ayet şuydu

Rabbinizden af dileyiniz, pişmanlık duygusu içinde O'na yöneliniz ki, be-

lirli bir sürenin sonuna kadar sizi mutlu yaşatsın ve her erdemli kişiye erdemli davranışlarının ödülünü versin. Eğer O'na sırt dönerseniz, sizin hesabınıza "büyük gün"ün azabından korkarım. (77)

Bu gerçeğin özü kısaca şudur: İnanç kaynaklı değerler ile insan hayatının pratik değerleri arasında sıkı bir ilişki vardır. Şu gördüğümüz evrenin yapısı ve genel-geçerli yasaları, bu dinin içerdiği gerçekle, hakla bağlantılıdır. Bu gerçeğin aydınlığa kavuşturulması ve yerine sağlamca oturtulması gerekir. Özellikle sadece dünya hayatının dış görüntüsüne ilişkin bilgi ile yetinenler, bu sıkı ilişkiyi görmelerini, hiç değilse sezmelerini sağlayacak derecede arınmamış, şeffaflaşmamış kimseler bu aydınlatmaya fazlası ile muhtaçtırlar. Bu gerçeği onların vicdanlarına sindirip yerleştirmek son derece kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Bu dinin insanlığa sunduğu gerçek (hak kavramı), yüce Allah'ın ilahlığında ifadesini bulan gerçek (hak) kavramı ile ve yanısıra şu evrenin yapısında ve değişmez yasalarında somutlaşan, gökler ile yerin yaratılışlarının dayanağını oluşturan gerçek (hak) kavramı özdeştir; bu "gerçek"ler birbirinden farklı ve birbirleri ile ilgisiz kavramlar değildirler. Kur'an-ı Kerim, sık sık yüce Allah'ın ilahlığında ifadesini bulan gerçek ile göklerin ve yerin yaratılışlarına dayanak olan gerçek arasındaki, bu iki gerçekle tek Allah'a boyun eğme gerçeği arasındaki, bu üç gerçekle yüce Allah'ın kıyamet günü hesaplaşması sırasındaki özellikli ve ortaksız egemenliğine ilişkin gerçek arasındaki, bu gerçeklerin tümü ile dünyada ve ahirette iyiliklere ve kötülüklere karşılık biçme gerçeği arasındaki sıkı bağlılığı vurgular. Şimdi bu vurgulamaya örnek oluşturan bazı ayetleri birlikte okuyalım:

"Biz göğü, yeri ve ikisi arasındaki varlıkları oyun olsun diye yaratmadık.

Eğer biz eğlence edinmek isteseydik, onu kendi şanımıza yaraşır biçimde edinirdik. Eğer yapsaydık, böyle yapardık.

Hayır. Biz gerçeği, batılın başına indiririz de onun beynini dağıtırız. Bir de bakarsın ki, yokolmuş. Allah'a yakıştırdığınız asılsız sıfatlardan ötürü yazıklar olsun size!

Göklerde ve yerdeki bütün canlılar O'nundur. O'nun yanındakiler O'na kulluk etmekten ne büyüklenirler ve ne de bıkarlar.

Hiç ara vermeksizin gece-gündüz O'nu noksan sıfatlardan tenzih ederler.

Yoksa müşrikler ölüleri diriltebilecek yeryüzü kaynaklı ilahlar mı edindiler?

Eğer yerde ve gökte ilahtan başka ilahlar olsaydı, yerin de göğün de düzeni bozulurdu. Arş'ın sahibi olan Allah, müşriklerin yakıştırdıkları sıfatlardan uzaktır.

***O yaptığından sorumlu* değildir, fakat onlar yaptıklarından sorumludurlar.**

Yoksa müşrikler O'nun dışında başka ilahlar mı edindiler? Onlara de ki;

(77) Hud Suresi 3

'Bu konuda kesin delilinizi getiriniz. İşte benim elimdeki kitap ve işte benden önceki kitaplar ortadadır.' Ama onların çoğu gerçeği bilmezler de bu yüzden ona sırt çevirirler.

Senden önce gönderdiğimiz her peygambere mutlaka 'Benden başka ilah olmadığını ve insanların bana kulluk etmeleri gerektiğini mutlaka vahyettik." (78)

"Ey insanlar, eğer öldükten sonra dirileceğinizden kuşkunuz varsa, gücümüzü kanıtlamak için sizi önce topraktan, sonra spermadan, sonra embriyodan, sonra yapısı belli-belirsiz bir çiğnem et parçasından yarattık. Dilediğimizi belli bir sürenin sonuna kadar rahimlerde tutarız, sonra da sizleri çocuk olarak meydana çıkarırız. Kiminizin erken yaşta canı alınır ve kiminiz ömrünün en kötü dönemine kadar yaşatılır ki, bilirken bir şey bilmez olur.

Yeryüzünü de kupkuru görürsün. Fakat biz oraya su gönderdiğimizde titreşir, kabarır ve her gözalıcı bitkinin çiftini yetiştirir.

Bunlar yalnız Allah'ın gerçek olduğunu, ölüleri dirilteceğini, gücünün her şeye yettiğini, kıyamet anının geleceğini, bunda kuşku olmadığını ve O'nun mezarlardakileri dirilteceğini gösterir." (79)

"Ve kendilerine bilgi verdiklerimiz o Kur'an'ın Rabbinden gelen bir gerçek olduğunu anlasınlar da ona inansınlar ve ona karşı yürekten saygı duysunlar diye. Hiç kuşkusuz Allah, mü'minleri doğru yola iletir.

Kâfirler ise ansızın kıyamet günü ile karşı karşıya kalıncaya ya da o son günün azabına uğrayıncaya kadar Kur'an hakkında sürekli kuşku beslerler.

O gün kesin egemenlik Allah'ın tekelindedir. Onlar hakkında hükmünü verir. İman edip iyi işler yapanlar nimet cennetlerine girerler.

Kâfir olup ayetlerimizi yalanlayanları ise onur kırıcı bir azap bekliyor.

Allah yolunda yurtlarından göçettikten sonra öldürülenlere ya da ölenlere gelince Allah onlara rızıkların en güzelini sunacaktır. Hiç kuşkusuz Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır.

Onları kesinlikle hoşnut olacakları bir yere yerleştirecektir. Hiç kuşkusuz Allah her şeyi bilir ve yumuşak tutumludur.

Bu böyledir. Kim kendine haksızlık yapanlara gördüğü haksızlık kadar karşılık verdikten sonra saldırıya uğrarsa, Allah kendisine kesinlikle yardım eder. Hiç şüphesiz Allah bağışlayıcıdır, affedicidir.

Bu böyledir. Allah geceyi gündüze dönüştürür, gündüzü de geceye dönüştürür. Hiç kuşkusuz Allah her şeyi işitir ve her şeyi görür.

Bu böyledir. Allah gerçektir ve onların Allah dışındaki imdada çağırdıkları düzmece ilahlar asılsızdır. Allah yüce ve uludur.

(78) Enbiya Suresi 16-25 (79) Hacc Suresi 5-7

Görmedin mi, Allah gökten su indirdi de bu sayede yer yemyeşil oluyor. Hiç kuşkusuz Allah, lâtiftir ve her şeyden haberdardır.

Göklerde ve yerde bulunan tüm varlıklar O'nundur. Hiç kuşkusuz Allah, zengindir ve övgüye lâyıktır.

Görmedin mi, Allah yerdeki tüm varlıkları ve emri uyarınca denizde yüzen gemiyi yararınıza sundu. Yerin üzerine düşmesin diye göğü askıda tutar. O ancak O'nun izni ile yere düşer. Hiç şüphesiz Allah insanlara karşı şefkatli ve merhametlidir.

Sizi yaratan, sonra öldüren ve sonra tekrar diriltecek olan O'dur. Hiç kuşkusuz insan pek nankördür.

Biz her ümmet için uygulayacakları ayrı bir ibadet biçimi belirledik. O halde müşrikler bu konuda seninle kesinlikle tartışmamalıdırlar. Sen insanları Rabbine çağır. Hiç kuşkusuz sen doğru yoldasın." (80)

Gerek bu ayetlerde ve gerekse bu anlamdaki başka ayetlerde görüyoruz ki, yüce Allah'ın gerçek (hak) oluşu ile O'nun şu evreni gerçeklik (hak) ilkesine dayalı olarak yaratması, yasaları ve özgür dileği ile onu çekip-çevirmesi arasında, bu iki gerçek ile gerçeğe (hakka) dayalı olarak gerçekleşen evrensel olgular arasında, bu üç gerçek ile şu Kur'an'ın gerçeğe dayalı olarak indirilişi arasında ve bu gerçeklerin tümü ile dünyada ve ahirette insanlar arasında gerçeğe dayalı olarak hüküm verilmesi arasında sıkı bir ilişki vardır. Bunların hepsi bütünleşmiş bir tek gerçektir. Bu bütünden yüce Allah'ın dileği uyarınca gerçekleşen takdiri kaynaklanır. Allah bu takdiri gereğince insanların sınav alanı olan dünyada işledikleri iyiliklere ve kötülüklere karşılık olarak iyiliğe ve kötülüğe ilişkin evrensel güçleri dilediği kullarının üzerine salar. İşte tevbe etme, günahlardan af dileme ile mutlu hayat ve bol yağmur alma arasındaki ilişki bundan kaynaklanır. Bütün bunlar tek bir kaynağa bağlıdırlar. Bu kaynak, yüce Allah'ın zatında, takdirinde, tasarısında, yönlendirmesinde, yönetiminde, hesabında, ödüllendirmesinde ve cezalandırmasında ifadesini bulan "gerçek (hak)" kaynağıdır.

Bu sıkı ilişkiden açıkça anlaşılıyor ki, inanç kaynaklı değerler, insanın hayatındaki pratik değerlerden kopuk değildirler. Her ikisi de bu hayatı etkilerler. Bu etki ya yüce Allah'ın mahiyetini bilmediğimiz takdiri yolu ile gerçekleşir ki, bu takdir insan bilgisinin ve emeğinin ötesinde sebepler alemi ile bağlantılı olarak işler. Ya da bu etki insanın da görüp belirleyebileceği pratik ve algılanabilir sonuçlar yolu ile gerçekleşir. Bunlar imanın olup olmadığına bağlı olarak insanların hayatlarında meydana gelen somut ve duyu organları ile algılanabilir sonuçlardır.

Daha önce bu pratik ve elle tutulur sonuçlara işaret ederken şöyle demiştik: İlahi sistemin bir toplumda egemen olmasının anlamı şudur: O toplumda

(80) Hac Suresi 54-67

her çalışan insan, emeğinin adil karşılığını alır. Herkes kalbindeki imandan kaynaklanan iç huzurun, iç istikrarın ve iç güvenliğinin yanısıra toplumsal güvenliğini, toplumsal huzurun ve toplumsal huzurun mutluluğunda yaşar. Bütün bunların doğal sonucu olarak insanlar ahiretteki son ödüllerine kavuşmadan önce daha dünyadayken mutlu yaşamanın hazzını tadarlar.

Başka bir yerde de şöyle demiştik: Bir toplumda tek Allah'a boyun eğmenin doğal sonucu şudur: Uydurma ilahların etrafında çalınan davul-zurnalarda, tüketilen nefeslerde, atılan nutuklarda, çekilen tesbihlerde, okunan marşlarda ve düzenlenen cafcaflı törenlerde harcanan enerjiler ve emekler heder olmaktan korunur. Bütün gösterişli törenler uydurma ilahlara, putlara gerçek ilahlığın bazı niteliklerini yansıtarak insanların onlara boyun eğmelerini sağlamaktır. Bunun normal sonucu olarak ilahi sistemin egemen olduğu toplumda bu tasarruf edilmiş enerjiler ve emekler yapıcılık alanında, kalkınma yolunda, yeryüzü halifeliğinin yükümlülüklerini yerine getirme uğrunda kullanılır. Bundan insanlar adına hayırlı ve verimli sonuçlar elde edilir. Üstelik kulların keyfi sultasına fırsat vermeyen yüce Allah'ın ortaksız egemenliği altında insanlar onurlu, eşit ve özgür olmanın da tadını çıkarırlar.

Bu söylediklerimiz, gerçek anlamı ile sosyal hayata yansıyacak olan imanın meyvalarının, kazanımlarının sadece birkaç örneğidir.

(İnşaallah bu surenin sonunda peygamber hikâyelerinin genel değerlendirmesini yaparken bu konu üzerinde biraz daha duracağız).

3- Şimdi de Hz. Hud'un, soydaşlarına karşı takındığı o son tavrı ele alacağız. Bilindiği gibi O, son aşamada soydaşları ile bütün ilişkilerini kesmiş, aradaki bütün köprüleri atmıştı. Bu kararını açık açık yüzlerine karşı haykırmaktan çekinmemişti. Bu açıklamayı son derece kesin bir dille, tam bir meydan okuma edası ile, savunduğu gerçeğin üstünlüğünden zerrece kuşku duymayan bir rahatlıkla, gerçekliğini vicdanının dolaysız algısı ile kavradığı Rabbine güvenerek yapmıştı. O ayetleri bir daha okuyalım:

"... Hud dedi ki; 'Ben Allah'ı şahit tutuyorum, ayrıca siz de şahit olunuz ki, ben O'na koştuğunuz ortaklardan uzağım.'

'Size ve Allah dışında O'na ortak koştuğunuz ilahlar hep birlikte bana istediğiniz tuzağı kurunuz, sonra da bana hiç mühlet vermeyiniz.'

'Ben, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a dayandım. Hiçbir canlı yoktur ki, perçemi O'nun avucu içinde olmasın. Hiç kuşkusuz benim Rabbim doğru yoldadır.'

'Eğer benim çağrıma sırt dönecek olursanız, ben size gönderilen mesajı duyurdum. Rabbim sizin yerinize başka bir toplum getirir. Siz O'na hiçbir zarar dokunduramazsınız. Hiç şüphesiz her şey Rabbimin gözetimi ve denetimi altındadır." (81)

(81) Hud Suresi 54-57

Her dönemde ve her yerde insanları Allah'ın dinine çağıran kahramanların, bu göz kamaştırıcı sahnenin önünde uzun uzun durup düşünmeye ihtiyaçları vardır. Düşünelim ki, Hz. Hud bir tek adamdır. Çevresindeki mü'minlerin sayısı parmakla sayılacak kadar az. Karşısında yeryüzünün o dönemdeki en şımarık, en zengin ve maddi uygarlık alanında en gelişmiş toplumu var. Nitekim yüce Allah, başka bir surede Hz. Hud'un soydaşlarına nasıl karşı koyduğunu bize anlatırken, bu dediklerimizi vurgulamaktadır. Okuyoruz:

"Adoğulları da peygamberleri yalanlamışlardı. Hani kardeşleri Hud, onlara dedi ki; 'Hiç korkmuyor musunuz?'

'Ben size gönderilmiş, güvenilir bir Allah elçisiyim.'

'Allah'dan korkunuz ve bana itaat ediniz.'

'Bu uyarıcı çabalarıma karşılık sizden herhangi bir ücret istemiyorum, benim ücretimi Allah verecektir'

'Niye her yüksek tepeye büyük bir yapı dikerek boşuboşuna gösteriş yapıyorsunuz?'

'Niye hiç ölmemek umudu ile dayanıklı köşkler kuruyorsunuz?'

'Niye yakaladığınız insanları zorbaca yakalıyorsunuz?'

'Allah'dan korkunuz da bana itaat ediniz.'

'Size bildiğiniz nimetleri veren Allah'dan korkunuz.'

O size davar sürüleri ve evlâtlar verdi.'

'Sizin adınıza büyük günün azabından korkuyorum.'

Soydaşları Hud'a dediler ki, 'İster bize öğüt ver, ister öğüt verenlerden olma, bizim için birdir.'

'Bu tutumumuz, atalarımızın geleneğidir.'

'Bizim azaba çarptırılmamız sözkonusu değildir.' [82]

Bu adamlar şımarık zorbalardır. Yakaladıkları insanlara karşı acımasızdırlar. Ellerindeki nimetler onları baştan çıkarmış. Hep dünyada kalacaklar, hiç ölmeyecek hayali ile koca koca köşkler yapmışlar! İşte Hz. Hud, bunlara karşı dikiliyor. Mü'mine yaraşır bir yiğitlikle, üstünlük duygusu ile, güvenle ve korkusuzca. Soydaşları olmalarına rağmen onlarla arasındaki ilişkileri tümü ile kesiyor, aradaki bütün ipleri gözünü kırpmadan koparıveriyor.Dahası onlara meydan okuyor.Kendisine karşı akıllarına gelebilecek her tuzağı kurmalarını, bu yolda ona hiçbir mühlet tanımamalarını, ellerinden gelen kötülüğü arkalarına koymamalarını, yapacaklarından pervası olmadığını yüzlerine karşı haykırıyor!

Hz. Hud, soydaşlarına karşı bu göz kamaştırıcı tavrı takınmadan önce kendilerine elinden geldiğince nasihat etmiş, her fırsatta onlara sevecenlikle yaklaşmış, son derece tatlı bir dille kendilerini Allah'a çağırmıştı. Fakat sonunda açıkça

(81) Şuara Suresi 123-138

anladı ki, adamlar yüce Allah'a başkaldırma konusunda, O'nun tehditlerini alaya alma konusunda, O'na karşı küstahça davranma konusunda kesinlikle kararlı ve ısrarlıdırlar.

Hz. Hud, soydaşlarına karşı bu göz kamaştırıcı tavrı ortaya koyabildi. Çünkü Allah gerçeğini vicdanında buluyordu. Kesinlikle inanıyordu ki, karşısındaki sözden anlamaz, şımarık, küstah, ellerindeki nimetlere güvenip baştan çıkmış zorbalar "yeryüzünde hareket eden birer canlı"dan başka bir şey değildirler. Hiç kuşkusu yok ki, "yeryüzünde hareket eden tüm canlıların perçemleri onun Rabbinin avucu içinde idi." Öyleyse "yeryüzünde hareket eden bu canlı yığınının" nesini umursayacaktı ki? Bu şımarıkları eski insan kuşaklarının yerine geçiren; onlara ellerindeki nimetleri, zenginliği, maddi gücü, evlâtları, köşkler yapma ve maden çıkarıp işleme yeteneklerini veren onun Rabbi idi. O, bu ayrıcalıkları onlara iş olsun diye değil, sınama amacı ile vermişti. Buna göre eğer dilerse onları ortadan kaldırıp yerlerine başkalarını getirebilirdi. Bu durumda onlar O'na ne bir zarar verebilirler ve ne de hükmünü engelleyebilirlerdi. Öyleyse onların nesinden korkacaktı? İstediğinde ve istediği şekilde veren de, verdiklerini geri alan da O'nun Rabbi değil miydi?

İnsanları Allah'a çağıran dava adamları, Rabblerin yüce gerçeğini vicdanlarında bu canlılıkta bulabilmelidirler. Ancak o zaman, böyle bir imanın kazandıracağı üstünlük duygusu sayesinde çevrelerini sarmış olan azgın cahiliye cephesi karşısında durabilirler. Cahiliye cephesinin maddi gücü, endüstriyel gücü, insan kaynaklı bilimsel ve teknolojik gücü, uzmanlaşmış,deneyimli ve kurumlaşmış propaganda ve istihbarat gücü karşısında ayakta durabilirler. Bu korkusuz tavrı ortaya koyabilmeleri için kuşkusuzca bilmelidirler ki, "yeryüzündeki tüm canlıların perçemleri Rabblerinin avucu içindedir" ve insanlar - bütün insanlar- "yeryüzünde hareket eden canlılar"dan başka bir şey değildirler!

Bu dava adamlarının günün birinde mutlaka içinde yaşadıkları toplumla, ırkdaşları, milletleri ile, bütün bağlarını kesinlikle koparmalıdırlar. O zaman aynı soyun, aynı ırkın, aynı milletin fertleri iki kampa, iki karşıt "ümmet"e ayrılacaktır. Bir tarafta tek Allah'ın egemenliğini benimseyen, bunun dışındaki her türlü egemenliği reddedenlerin oluşturduğu ümmet yerini alırken, karşı tarafta yüce Allah'ı bir yana bırakarak düzmece ilahlara tapanların, Allah'a karşı savaş açanların ümmeti saf tutacaktır.

Bu kesin ayrılık, bu kararlı saflaşma gerçekleştiği zaman yüce Allah'ın dostlarına vadettiği zafer kesinlikle gerçekleşir, Allah'ın düşmanları şu ya da bu şekilde yokedilir. Bu yoketme, daha önce akla gelebilecek bir yolla meydana gelebileceği gibi, hiç kimsenin aklının ucundan geçmeyen birbiçimde de olabilir. Yüce Allah'a çağrı sürecinin ilk insandan günümüze kadarki tarihi boyunca görülen şudur: Yüce Allah'ın dostları, O'nun düşmanlarından kendi insiyatifleri ile ayrılmadıkça, mü'minler bu ayrılmayı inanç farklılığı esasına oturtarak tek Allah'ı tercih etme-

dikçe Allah, dostlarını düşmanlarından ayırmaz. Mü'minler bu kararlı tercihi yaptıkları zaman "Allah'ın taraftarları (Hizbullah)" olurlar, artık O'ndan başka hiç kimseye dayanmayan ve O'ndan başka hiç kimseden yardım görmeyecek olan bir mücahidler ordusu oluşturmuş olurlar.

SEMUD KAVMİ

Hz.Hud ile Adoğulları'na ilişkin hikâyeden ilham alarak yaptığımız bu değerlendirmeyi burada noktalayarak tekrar surenin kaldığımız yerine dönüyor ve bu defa Hz. Salih ile Semudoğulları'na ilişkin hikâyenin ayrıntılarına giriyoruz. Önce ayeti okuyalım:

وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ
اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ
فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُجِيبٌ ﴿٦١﴾

61- Semudoğulları'na da kardeşleri Salih'i peygamber olarak gönderdik. Salih dedi ki; "Soydaşlarım, sadece Allah'a kulluk sununuz, O'ndan başka bir ilahınız yoktur. Sizi topraktan yaratan ve yeryüzüne yerleştirerek burayı kalkındırmakla görevlendiren O'dur. O'ndan af dileyiniz, O'na yöneliniz. Çünkü Allah, kullarına yakındır ve dileklerin kabul edicisidir.

Bunlar, peygamberler tarihi boyunca hiç değişmeksizin hep söylenen sözlerdir. Onları ayrıntılı biçimde inceleyelim:

"Ey soydaşlarım, sadece Allah'a kulluk sununuz, O'ndan başka bir ilahınız yoktur."

Bu da peygamberler tarihi boyunca hiç değişmemiş bir çağrı. Devam edelim:

"O'ndan af dileyiniz, O'na yöneliniz."

Arkasından ilahlık gerçeği tanıtılıyor bize. Tıpkı O'nun peygamberinin kalbinde yaşadığı gibi. Okuyoruz:

"Çünkü Allah, kullarına yakındır ve dileklerin kabul edicisidir."

Hz. Salih, bu ayette onlara topraktan oluştuklarını, varlık kaynaklarının "yer" olduğunu hatırlatıyor. Bir defa insan olarak türleri toprak kaynaklıdır. Tek tek fertler olarak da toprağın oluşumlarındaki payı çok büyüktür. Yedikleri besinler toprakta yetişir, organizmalarını oluşturan çeşitli elementler toprak kökenlidir. Topraktan meydana gelmelerine, "yer" kökenli elemetlerden oluşmalarına rağmen, yüce Allah onları yeryüzüne halife olarak atadı. Burayı kalkındırsınlar, geliştirsinler, bayındır hale getirsinler diye. Allah, parçası oldukları insan türünü yeryüzü halifesi yaptığı gibi, kendilerini de bu halifelikle görevlendirmiş, bu amaçla onları daha önceki insan kuşağının yerine geçirmiştir.

Bütün bunlardan sonra onlar ne yapıyorlar? Yüce Allah'a başka ilahları

ortak koşuyorlar. O halde:

"O' ndan af dileyiniz, O'na yöneliniz."

Eğer O'na dönerseniz, tevbelerini kabul edeceğinden, yalvarmalarınıza olumlu cevap vereceğinden emin olunuz. Çünkü;

"Allah, kullarına yakındır ve dileklerin kabul edicisidir."

Bu ifadede "Rabbimin" tamlaması, gerekse "yakın" ve "kabul edici" kelimelerinin yanyana getirilişi, Allah gerçeğini yansıtan, somut bir tablo çizer. Bu tablo, tıpkı seçkin bir kulun, bir peygamberin kalbini donatan Allah gerçeğini açığa vurur. Ayetin havasına canayakınlık, bağlantılık ve sevecenlik katar. Bu hava Salih peygamberin kalbinden taşarak diğer duyarlı kalplere geçer. Ama eğer adamların kalpleri olsa!

Evet, Hz.Salih'in soydaşlarının kalpleri o kadar bozuk, o kadar gözenekleri sımsıkı kapalı ve o derece katı ki, ne bu tablonun güzelliğini ve çarpıcılığını ve ne bu yumuşak sözlerin okşayıcılığını ve ne de bu uçarı havanın tatlılığını duyamıyorlar. Bir de ne görelim. Onlar hiç beklenmedik biçimde bambaşka bir telden çalıyorlar. Kardeşleri Salih hakkında olmadık kanaatler, akıl almaz kuruntular besliyorlar. Okuyalım:

قَالُوا يَا صَالِحُ قَدْ كُنْتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَٰذَا أَتَنْهَانَا أَنْ نَعْبُدَ
مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا وَإِنَّنَا لَفِي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿٦٢﴾

62- Soydaşları dediler ki; "Ya Salih, bundan önce sen kendisine umut bağladığımız bir kişi idin. Şimdi bize atalarımızın taptıkları ilahlara tapmayı mı yasaklıyorsun? Bizi benimsemeye çağırdığın ilkeler konusunda koyu bir kuşku içindeyiz."

Sende umudumuz vardı. Sana umut bağlamamızın sebebi ya bilgin, ya akıllılığın, ya doğruluğun, ya ileri görüşlülüğün, ya da bu meziyetlerin tümü idi. Fakat bu umudumuz şimdi suya düştü. Sebebine gelince;

"Şimdi bize atalarımızın taptıkları ilahlara tapmayı mı yasaklıyorsun?"

Felâket bu! Her şey olabilir, ya Salih, ama bu olamaz! Senden böyle demeni hiç beklemezdik. Ne kadar da yanılttın, hayal kırıklığına düşürdün bizi. Ayrıca bizi kabul etmeye çağırdığın ilkeler hakkında kuşku içindeyiz. Öyle bir kuşku ki, bu bizi hem sana hem de söylediklerine inanmaktan alıkoyuyor. Okuyoruz:

"Bizi benimsemeye çağırdığın ilkeler konusunda koyu bir kuşku içindeyiz."

Görülüyor ki, Hz. Salih'in soydaşları hiçbir şaşırtıcı yanı olmayan bir teklif karşısında hayrete düşüyorlar. Daha doğrusu gerekli ve gerçek olan bir öneriyi yadırgıyorlar, onu işittiler diye dehşete kapılıyorlar. Kardeşleri Hz. Salih onları tek Allah'a kulluk sunmaya çağırıyor diye küplere biniyorlar. Niye? Bir delile, bir gerekçeye ya da bir düşünceye dayandıkları için değil. Sırf ataları, karşılarındaki şu putlara taptılar diye.

İşte katı bağnazlık, gözü kapalı geçmişe bağlılık insanı öyle dondurur ki, açık gerçek karşısında şaşkına döner, inançları; ataların davranışları ile gerekçelendirme saçmalığına düşürür.

Böylece ikinci ve üçüncü kez açıkça ortaya çıkıyor ki, "tek Allah" inancı özünde geniş kapsamlı, eksiksiz ve tutarlı bir özgürlük çağrısıdır; insan aklını taklitçilik boyunduruğundan kurtarma çağrısıdır; yine insan aklını hiçbir delile dayanmayan asılsız kuruntuların, saplantıların, önyargıların ve hurafelerin zincirinden kurtarma çağrısıdır.

Semudoğulları'nın, Hz. Salih'e yönelttikleri "**Sen umut bağladığımız bir kişi idin**" şeklindeki hayal kırıklığı içeren söz, bize bir zamanlar Kureyşli müşriklerin Peygamberimize karşı duydukları sarsılmaz güveni hatırlatıyor. Fakat Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- onları tek Allah'ı "Rabb" olarak tanımaya çağırınca tıpkı Hz. Salih'in soydaşları gibi, bu çağrıyı tuhaf karşılayarak karşısına dikildiler.Arkasından O'nun için "büyücüdür, uydurmacıdır" dediler. Böyle derken O'nun lehindeki eski tanıklıkları ve güvenlerini unutuverdiler.

Karakter hep aynı karakter. Bu yüzden aynı belge yüzyıllar ve çağlar boyunca her aşamada tekrarlanarak önümüze geliyor.

Hz. Salih, bir sonraki ayette soydaşlarına atası Hz. Nuh'un karşısındakilere söylediği sözlerin aynısını söylüyor. Okuyoruz:

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَءَاتَىٰنِي مِنْهُ
رَحْمَةً فَمَن يَنصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ عَصَيْتُهُ فَمَا تَزِيدُونَنِي غَيْرَ
تَخْسِيرٍ ﴿٦٣﴾

63- "Ey soydaşlarım, baksanıza, eğer ben Rabbimden gelen açık bir belgeye dayanıyorsam, O bana kendi katından bir rahmet bağışladı ise, emrine karşı geldiğim taktirde beni O'ndan kim kurtaracak? Sizin bana zararımı arttırmaktan başka hiç bir katkınız olamaz."

Ey soydaşlarım, baksanıza. Eğer ben içimde Allah gerçeğini açık ve belirgin bir realite olarak algılıyorsam, bu algı bana bu yolun doğru olduğuna dair kesin bir inanç kazandırıyorsa, üstelik bana Rabbimden bir rahmet inmiş de bu rahmetinin sonucu olarak O beni peygamber olarak seçmiş ise, beni bu göreve lâyık kılıcı ayrıcalıklarla donatmış ise, söyleyin bana bakalım, eğer O'nun mesajını size iletmekte kusur ederek O'na asi olursam, bana bağladığınız umutları boşa çıkarmamak endişesi ile bu peygamberlik görevimi savsaklarsam, sizin şahsıma yönelik umutlarınızın bana bir faydası olur mu, beni yüce Allah'ın elinden kurtarabilir mi? Asla!

"Emrine karşı geldiğim taktirde beni O'ndan kim kurtaracak? Sizin bana zararımı arttırmaktan başka hiçbir katkınız olamaz."

Siz bana zarar üstüne zarardan başka bir katkıda bulunamazsınız. Eğer si-

zin hatırınızı kırmayayım diye görevimi ihmal edersem yüce Allah bana kızar, beni peygamberlik şerefinden mahrum eder, o zaman dünyada rezil olurum, ahirette ise azaba çarpılırım. Bu ise zarar üstüne zarardan başka nedir ki? Kısacası size uymanın sonucu zarardan, yıkımdan, ağır cezadan ve şiddetli pişmanlıktan başka bir şey olamaz. Bir sonraki ayeti okuyoruz:

وَيَٰقَوْمِ هَٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ لَكُمْ ءَايَةً فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِىٓ أَرْضِ
ٱللَّهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرِيبٌ ﴿٦٤﴾

64- "Ey soydaşlarım, bu Allah'ın devesidir, size bir mucize olarak gönderildi; bırakın onu Allah'ın toprağında dolaşıp yesin-içsin; ona bir kötülük dokundurmayın, yoksa yakın vadeli bir azaba çarpılırsınız."

Salih'in soydaşlarına bir mucize, bir olağanüstülük belirtisi olsun diye gönderildiği bizzat Hz. Salih tarafından belirtilen bu dişi devenin nasıl bir deve olduğu ayette anlatılmıyor. Yalnız onun "Allah'ın devesi" diye anılmasından ve "size bir mucize olsun diye" denilerek Salih'in soydaşlarına özel olarak gönderildiğinin vurgulanmasından anlıyoruz ki, o sıradan bir deve değildir, ayırıcı özellikler taşımaktadır ve bu özellikler sayesinde Hz. Salih'in soydaşları onun Allah tarafından kendilerine gönderilmiş bir mucize olduğunu bilebilmektedirler.

Bu deve konusunda bu kadarlık bilgi ile yetiniyoruz. Bu konudaki efsanelerin ve yahudi uydurmalarının (israiliyatın) okyanusuna dalmak istemiyoruz. Zaten bu efsaneler ve uydurma rivayetler yüzünden tefsir bilginleri bu deve konusunda -deve hikâyesinin gerek geride kalan bölümü ve gerekse gelecek bölümü ile ilgili olarak- birbirinden farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Evet;

"... Bu Allah'ın devesidir, size bir mucize olarak gönderildi; bırakın onu Allah'ın toprağında dolaşıp yesin-içsin; sakın ona bir kötülük dokundurmayınız."

Yoksa Allah'ın azabı sizi hemen yakalayıverir. Cümleye bu "acele" anlamını kazandıran "fe" edatı ile "yakın" sözcüğüdür. Okuyoruz:

"Yoksa yakın vadeli bir azaba çarpılıverirsiniz."

Sözkonusu azap kıskıvrak yakalayıverir sizi. Burada "dokunma" ve "meydana gelme" fiillerinin ifade ettiğinden daha sert bir hareket ifade edilmek istenmiştir.

Bir sonraki ayeti okuyalım:

فَعَقَرُوهَا فَقَالَ تَمَتَّعُوا۟ فِى دَارِكُمْ ثَلَٰثَةَ أَيَّامٍ ۖ ذَٰلِكَ وَعْدٌ
غَيْرُ مَكْذُوبٍ ﴿٦٥﴾

65- Buna rağmen Semudoğulları, devenin ayaklarını keserek onu cansız yere devirdiler. Bunun üzerine Salih onlara "yurdunuzda üç gün daha yaşayınız. Bu yalanı olmayan kesin bir sözdür" dedi.

Deveyi, ayaklarını kesmek suretiyle yere düşürerek öldürdüler. Bu öldürme biçimleri kalplerinin ne kadar bozuk olduğunu, niyetlerinin ne kadar kötü olduğunu, kutsal değerlere karşı ne ölçüde saygısız ve hoyrat olduklarını gösterir. Ayette devenin onlara gönderilişi ile onu öldürmeleri arasındaki olaylardan sözedilmiyor, bu dönemin üzerinden hızla geçiliyor. Çünkü deve gönderme mucizesi bu adamların kalplerinde İslâm çağrısına yönelik, anılmaya değer bir değişiklik meydana getirmemiştir.

Bunun üzerine azap çarkı hızla işlemeye başlıyor. Bu işleyişin her aşamasındaki "hızlılık" "peşpeşe gerçekleşme" anlamı taşıyan "fa" edatı ile ifade ediliyor. Tekrarlıyoruz:

"Buna rağmen Semudoğulları devenin ayaklarını keserek onu cansız, yere devirdiler. Bunun üzerine Salih onlara 'Yurdunuzda üç gün daha yaşayınız...' dedi."

Artık şu dünyada göreceğiniz nimetler ve yaşayacağınız günlerin sayısı bu kadardır.

"Bu yalanı olmayan kesin bir sözdür."

Bu gerçekleşmesi kaçınılmaz bir sözdür, suya düşmesi asla beklenemez.

Bundan sonraki ayetin başında da "peşpeşe gelme" anlamını taşıdığını belirttiğimiz "fe" edatı vardır. Yani haberi verilen azap gecikmeye uğramaksızın gerçekleşmiştir. Okuyoruz:

فَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا صَٰلِحًا
وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَمِنْ خِزْيِ يَوْمِئِذٍ
إِنَّ رَبَّكَ هُوَ ٱلْقَوِىُّ ٱلْعَزِيزُ ﴿٦٦﴾ وَأَخَذَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ٱلصَّيْحَةُ
فَأَصْبَحُوا۟ فِى دِيَٰرِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٦٧﴾

66- Azaba ilişkin emrimiz geldiğinde Salih ile beraberindeki mü'minleri helâk olmaktan ve o günkü onur kırıcı perişanlıktan, rahmetimizin sonucu olarak, kurtardık. Hiç şüphesiz senin Rabbin güçlüdür, üstün iradelidir.

67- O zalimleri müthiş bir gürültü yakaladı da evlerinde, oldukları yerde yığılıp kalıverdiler.

Daha önceki uyarılarımız gereğince helâk etmeye ilişkin emrimizin gerçekleşmesine sıra gelince Hz. Salih ile beraberindeki mü'minleri, özel ve dolaysız merhametimizin sonucu olarak kurtardık. Onları hem ölümden ve hem de o günün utandırıcı perişanlığından kurtardık. Semudoğulları'nın ölümü, gerçekten utandırıcı, rezil edici bir ölüm biçimi idi. Korkunç, tüyler ürpertici bir gürültü onları oldukları yere cansız olarak devirmişti. Evlerinde yerlere serilmiş leşleri gerçekten komik, utandırıcı, yerin dibine geçirici bir perişanlık manzarası sergiliyordu. Devam ediyoruz:

"Hiç kuşkusuz, senin Rabbin güçlüdür, üstün iradelidir."

O şımarıkları, burnu büyükleri yakalayıp derslerini verir.Yapamayacağı hiçbir şey yoktur. Ayrıca kendisine sığınanları ve emirlerine uyanları da asla yüzüstü bırakmaz.

Daha sonra Semudoğulları'nın sahnesi gözlerimizin önüne seriliyor. Bu sahneye adamların sapık tutumlarına ve son derece büyük bir hızla yokoluşlarına ilişkin bir hayret de eşlik ediyor. Okuyoruz:

كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا ۗ أَلَا إِنَّ ثَمُودَ كَفَرُوا رَبَّهُمْ ۗ أَلَا بُعْدًا لِّثَمُودَ ﴿٦٨﴾

68- Sanki az önce o evlerde yaşayanlar onlar değildi. Haberiniz olsun ki, Semudoğulları Rabblerini inkâr ettiler. Hey, kahrolsun Semudoğulları!

Sanki o evlerde hiç oturmamışlar, hiç yaşamamışlardı. Sahne son derece etkileyici ve tabloyu çizen fırçanın darbesi son derece dokunaklıdır, manzara bütün dehşeti ile gözlerimizin önünde somutlaşmaktadır. Hayat ile ölümün arası -ölüm gerçekleştikten sonra- göz açıp kapama arası kadar kısacıktır. Hayatın tümü de hızla akıp giden bir şerittir. Evet, 'sanki az önce o evlerde yaşayanlar onlar değildi."

Arkasından, bu surede ifadeleri ile artık iyice tanıştığımız değerlendirme ve sonuç bölümü geliyor. Bu bölümde Semudoğulları'nın sicilleri hatırlatılıyor, arkalarından lânet ediliyor, sayfaları dürülerek somut hayattan ve hafızalardan siliniyorlar. Okuyoruz:

"Haberiniz olsun ki, Semudoğulları Rabblerini inkâr ettiler.Hey, kahrolsun (gözden ırak olsun) Semudoğulları!

TARİH SÜRECİNDE DEĞİŞMEYEN GERÇEK

Okuduğumuz hikâyede kendimizi bir kez daha tarihin başlangıç noktasına kadar uzanan peygamberler zincirinin halkalarından biri karşısında buluyoruz. Dile getirilen çağrı, aynı çağrı, tanıtılan İslâmın gerçeği aynı gerçek. Kısacası, kulluk, ortaksız olan tek Allah'a sunulacak ve rakipsiz tek Allah'ın egemenliği benimsenecek. Bunun yanısıra, bu hikâyede İslâmın egemenlik dönemini izleyen cahiliye devri ve tek Allah inancının arkasından gelen müşriklik dönemi de bir kez daha karşımıza çıkıyor. Çünkü Semudoğulları, Hz. Nuh ile birlikte gemiden sağ olarak inen müslümanların soyundan gelmişlerdi. Fakat sonradan sapıtarak cahiliye sisteminin pençesine düştüler. Bunun üzerine Hz.Salih ortaya çıktı. Görevi bu sapıtmış soydaşlarını tekrar İslâma döndürmekti.

Bu hikâyede dikkatimizi çeken bir başka önemli nokta da şudur: Hz. Salih'in soydaşları, iman etmek için kendilerine olağanüstü bir mucizenin gösterilmesini istiyorlar. Fakat istedikleri bu mucize kendilerine gösterilince iman etmekten cayıyorlar, hatta bu mucizenin somut sembolü olan deveyi öldürüyorlar.

Müşrik Araplar da iman etmek için Peygamberimizden daha önceki mucizeler gibi bir mucize, olağanüstü bir olay göstermesini istemişlerdi.

Bu hikayede açıkça görüyoruz ki, Hz. Salih'in soydaşlarına istedikleri mucize gösterilmiş, fakat hiçbir işe yaramamıştı, bu olağanüstü kanıt, onları yola getirmeye yetmemişti. Bundan anlıyoruz ki, iman etmek için olağanüstü mucizeler görmeye gerek yoktur. İman, kalplerin ve akılların kavrayabilecekleri yalın bir çağrıdır. Fakat cahiliyenin kalplere ve akıllara yapıştırdığı pas tabakası bu organları duyarsız hale getiriyor.

Yine bu hikâyede seçkin kullardan birinin kalbine tecelli eden biçimi ile "Allah gerçeği"ni buluyoruz. Sözünü ettiğimiz seçkin kalpler, peygamberlerin kalpleridir. Bu gerçeği Kur'an-ı Kerim'in bize aktardığı Hz. Salih tarafından söylenen şu sözlerde buluyoruz:

"Ey soydaşlarım, baksanıza, eğer ben Rabbimden gelen açık bir belgeye dayanıyorsam, O bana doğrudan doğruya kendi katından bir rahmet bağışladı ise, emrine karşı geldiğim taktirde beni O'ndan kim kurtaracak? Sizin bana zararımı arttırmaktan başka hiçbir katkınız olamaz."

Hz. Salih, bu sözlerden önce **"Allah kullarına yakındır ve dileklerin kabul edicisidir"** diyerek kalbinin algıladığı nitelikleri ile Allah'ı soydaşlarına tanıtmıştı.

"Allah gerçeği, yeterlikte, saygınlıkta, doyuruculukta ve güzellikte bu seçkin önderlerin kalplerine yansıdığı gibi, başka hiçbir kalbe kesinlikle yansıyamaz. Bu kalpler pürüzsüz ve parlak birer ayna gibidirler. Allah gerçeğini böylesine eşsiz ve hayret verici bir netlikte yansıtmak sadece onların harcıdır. [83]

Bu hikâyede bir de doğruluğu, sapıklıkmış gibi gören, gerçeği akla sığmaz bir tuhaflıkmış gibi algılayan cahiliye yaklaşımı ile karşılaşıyoruz. Meselâ sağlam karakteri, üstün düşünme gücü ve temiz ahlâkı sayesinde umut bağlanan bir kişi sayılan Hz. Salih hakkında sonra soydaşları hayal kırıklığına düşüyorlar, ona yönelik umutlarının suya düştüğünü söylüyorlar. Niye, acaba? Çünkü Hz. Salih, bu adamları, atalarından kalan Allah'dan başkalarının egemenliği altına girme geleneğini bırakarak başkalarının egemenliği altına girme geleneğini bırakarak tek Allah'ın egemenliğini benimsemeye çağırıyor diye!

Demek oluyor ki, insanoğlu doğru inanç sisteminden bir kıl ucu kadar bile sapınca sapıklığın ve aykırılığın hiçbir derecesinde duramaz. Öyle ki, fıtratın ilkelerine ve mantığa uygun, yalın gerçekleri bile, sanki bunlar akla sığdırılması mümkün olmayan tuhaflıklarmış gibi görür. Buna karşılık ne fıtratın mantığı ile ve ne de aklın prensiplerine dayanmayan sapıklığı ise son derece normal bir şey sayar.

Hz. Salih, bu adamlara **"Ey soydaşlarım, sadece Allah'a kulluk sununuz, O'ndan başka bir ilahınız yoktur. Sizi topraktan yaratan ve yeryüzüne yerleştirerek burayı kalkındırmakla görevlendiren O'dur"** diye sesleniyor. Onlara yaratılışlarının ve dünyadaki varoluşlarının içerdiği fıtrata ve mantığa dayalı delilleri

(83) Daha geniş bilgi için yazarın "İslâm Düşüncesi" adlı eserinin "Uluhiyet Gerçeği" başlıklı bölümüne bakabilirsiniz. -Daruşşuruk-

hatırlatıyor. Bu delilleri reddedemezlerdi. Çünkü onlar kendi kendilerini yarattıklarını, yeryüzündeki varoluşlarını kendileri garantiye bağladıklarını, dünyada yedikleri şu besin maddelerini kendilerinin sağladıklarını sanmıyorlardı, böyle bir düşünce beslemiyorlardı.

Belli ki, bu adamlar, yeryüzünde kendilerini yaratanın, burayı kalkındırma gücü ile donatanın yüce Allah olduğunu inkâr etmiyorlardı. Fakat yüce Allah'ın ilahları olduğuna, kendilerini yaratıp yeryüzüne yerleştirenin O olduğuna ilişkin onaylarına, bu onayın normal uzantısı olan Allah'ın ortaksız egemenliğini benimsemeyi, o sadece O'nun emirlerine uymayı eklemekten kaçınıyorlardı. İşte Hz. Salih, **"Ey soydaşlarım, sadece Allah'a kulluk sununuz, O'ndan başka bir ilahınız yoktur"** derken, onları ilahlığın bu doğal uzantısını kabul etmeye çağırıyordu.

Mesele hep o bilinen mesele idi. "Rabb'lık meselesi idi, "ilahlık" meselesi değildi. Yani egemenliğin kimde olduğu, kimin sözünün geçeceği, kime uyulacağı, kimin buyruğunun geçerli sayılacağı meselesi idi. Bu mesele her dönemde güncelliğini korumuştur ve İslâm ile cahiliye arasındaki sürekli savaşın eksenini oluşturmuştur.

AYETLERİN GENEL TASVİRİ

Aşağıda okuyacağımız ayetler, tarihin akışına uyarak Hz. Nuh döneminden beri yeryüzüne yerleştirilen müslümanlara, bereketlerle ve esenlikle donatılan milletler ile azaba çarpılan milletlere kısaca değiniyor. Bu arada acıklı azaba uğrayan Hz. Lût'un soydaşlarına ilişkin hikâyenin yolu üzerinde Hz. İbrahim'e uğruyoruz, bereketlerle ve esenlikle donatılanların hikâyesi olan bu hikâyenin kısa bir bölümünü okuyoruz:

Hz. İbrahim hikâyesi ile Hz. Lût hikâyesi, vaktiyle yüce Allah'ın verdiği sözün iki karşıt kutbu ile gerçekleştiğinin somut örnekleridirler. Bilindiği gibi yüce Allah, Hz. Nuh'a şu sözü vermişti.

Bu sırada şöyle bir ses duyuldu; "Ey Nuh, sana ve yanındakilerden türeyecek ümmetlere sunacağımız esenliğin ve bereketlerin eşliğinde gemiden in. Yanındakilerin soyundan başka ümmetler de gelecektir. Bunlara bir süreye kadar dünya nimetlerini tattırdıktan sonra kendilerini acıklı azabımıza çarptıracağız."

Bu ayette sözü verilen "bereketler ve esenlik" Hz. İbrahim ile oğulları Hz. İshak'ın ve Hz. İsmail'in soylarında gerçekleşti. Hz. İshak'ın soyunda "Beni İsrail" kökenli peygamberler ve Hz. İsmail kolundan da peygamberlerin sonuncusu olan bizim Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- geldi.

ALLAH'IN DOSTU İBRAHİM

Şimdi ayetlerin ayrıntılı incelemesine geçiyoruz:

وَلَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرَٰهِيمَ بِٱلْبُشْرَىٰ قَالُوا۟ سَلَٰمًا ۖ قَالَ سَلَٰمٌ

فَمَا لَبِثَ أَن جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ ﴿٦٩﴾

69- Hani elçilerimiz İbrahim'e müjdeli haberi getirdiklerinde ona, "Selâm sana" dediler. O da onlara "Selâm size" dedi. Az sonra önlerine kızarmış bir buzağı getirdi.

Ayette sözü geçen "müjdeli" haberin ne olduğu burada açıklanmıyor. Bu açıklama uygun yeri gelince Hz. İbrahim'in karşısında yapılacaktır. Yine ayette sözü geçen "elçiler" (melekler) hakkında bilgi verilmiyor. Bu yüzden tefsir bilginlerinin yaptıkları gibi, onları tanıtmaya, elimizde hiçbir delil yokken onların kimler oldukları hakkında spekülasyon yapmaya girişmiyoruz.Ayetin ikinci cümlesini bir kere daha okuyalım:

"Elçilerimiz, İbrahim'e 'Selâm sana' dediler. O da onlara 'Selâm size' dedi."

Hz. İbrahim, doğum yeri olan Irak'taki "Keldaniler" yurdundan göçetmiş, Ürdün üzerinden geçerek çöl ortasındaki "Kenan ili"ne yerleşmişti. Bu yüzden Bedeviler'in konuk ağırlama adetleri uyarınca konuklarına yemek hazırlamaya koyulmuştu. Çünkü yüce Allah'ın bu melek kökenli elçilerini konuk sanmıştı. Okuyoruz:

"Az sonra önlerine kızarmış bir buzağı getirdi."

Semiz, yağlı, kızgın taş üzerinde kızarmış bir buzağı idi bu.

Fakat melekler dünyalıların yiyeceklerini yemezler.

فَلَمَّا رَأَىٰ أَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَأَوْجَسَ
مِنْهُمْ خِيفَةً ۖ قَالُوا لَا تَخَفْ إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٠﴾

70- İbrahim, elçilerin kızarmış buzağıya doğru el uzatmadıklarını görünce, konukları tuhafına gitti, içine onlardan kaynaklanan birkorku düştü. Bu sırada konukları "Korkma, biz Lût'un soydaşlarına gönderildik" dediler.

Hz. İbrahim, konuklarının ellerinin kızarmış buzağıya doğru gitmediğini görünce;

"... konukları tuhafına gitti; içine onlardan kaynaklanan bir korku düştü."

Bedevi adetlerine göre ikram edilen yemeği yemeyen konuk kuşku uyandırır; evsahibine yönelik bir hainliği, bir kötülüğe niyetlendiği imajını verir. Bizim kırsal kesimimizin insanları yedikleri yemeğe ihanet etmeyi, daha doğrusu yemeğini yedikleri kimseye kötülük etmeyi mertliklerine yediremezler, böyle bir kalleşliği yapmaktan kaçınırlar. Bu yüzden eğer birinin yemeğini yemek istemezlerse, bu istemezlik, o adam hakkında kötülük düşündükleri, ya da adamın kendilerine yönelik niyetinin iyiliğinden emin olmadıkları anlamına gelir.

İş bu noktaya varınca, yüce Allah'ın elçileri, gerçek kimliklerini açıklıyor-

lar. Okuyoruz:

"Bu sırada konukları 'Korkma, biz Lût'un soydaşlarına gönderildik' dediler."

Hz. İbrahim, Hz. Lût'un soydaşlarına bu meleklerin niçin gönderildiğini anlamıştı. Fakat tam o sırada başka bir olay oldu ve bu olay konuşmanın akışını değiştirdi. Okuyoruz:

وَٱمْرَأَتُهُۥ قَآئِمَةٌ فَضَحِكَتْ
فَبَشَّرْنَٰهَا بِإِسْحَٰقَ وَمِن وَرَآءِ إِسْحَٰقَ يَعْقُوبَ ﴿٧١﴾

71- O sırada ayakta duran İbrahim'in karısı bu haberi duyunca güldü. Biz de ona o elçiler aracılığı ile oğlu İshak'ın ve İshak'ın arkasından da torunu Yakub'un müjdesini ilettik.

Kadın, belki de, Hz. Lût'un iğrenç soydaşlarının helâke uğrayacaklarına sevindiği için gülmüştü. Devam edelim:

"Biz de ona o elçiler aracılığı ile oğlu İshak'ın ve İshak'ın arkasından da torunu Yakub'un müjdesini ilettik."

Hz. İbrahim'in eşi kısırdı, hiç çocuk doğurmamıştı, üstelik o sırada iyice yaşlanmıştı. Bu yüzden Hz. İshak'a ana olacağı müjdesi onun için şaşırtıcı bir sürpriz olmuştu. Üstelik bu müjde katmerli idi. Çünkü Hz. İshak'ın da Yakub adında bir oğlu olacaktı. Böylesine inanılması zor bir müjdeli haber bir kadını -özellikle kısır bir kadını- tepeden tırnağa titretir, haberi ansızın öğrenmesi ise bu titremeyi sarsıntıya, duygusal fırtınaya dönüştürür. Okuyalım:

قَالَتْ يَٰوَيْلَتَىٰٓ ءَأَلِدُ وَأَنَا۠ عَجُوزٌ وَهَٰذَا بَعْلِى شَيْخًا ۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَىْءٌ عَجِيبٌ ﴿٧٢﴾

72- Aman Allah'ım! Doğum mu yapacağım? Oysa ben yaşlı bir kadınım, şu eşim de ihtiyar bir adamdır. Bu şaşılacak bir şey!

Olay gerçekten şaşırtıcıdır. Çünkü kadınlar belirli bir yaşa gelince adetten kesilirler ve artık hamile kalmazlar. Fakat yüce Allah'ın sınırsız gücüne göre hiçbir şey şaşırtıcı değildir. Okuyoruz:

قَالُوٓا۟ أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ ۖ رَحْمَتُ ٱللَّهِ وَبَرَكَٰتُهُۥ عَلَيْكُمْ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ ۚ
إِنَّهُۥ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ ﴿٧٣﴾

73- Konuklar, kadına "Allah'ın işine mi şaşıyorsun? Ey hane halkı, Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerinizdedir. Hiç kuşkusuz O, övgüye ve yüceltilmeye layıktır" dediler.

Yüce Allah'ın işine şaşılmaz. Çünkü herhangi bir şeyin normalde belirli bir şekilde olması, aynı çizgiyi izlemesi, o şeyin değişmez bir kanun olduğu anlamına gelmez. Yüce Allah, herhangi bir hikmete dayanarak o işin başka türlü olmasını dileyince, iş alışılmışın dışında bir gerçekleşme gösterir. Sözünü ettiğim hikmet, bu olayda, yüce Allah tarafından mü'minlere vadedilmiş olan rahme-

tin ve bereketin Hz. İbrahim ailesine yansımasıdır. Üstelik bu normaldışı gelişme, yine de bizim sınırlarını bilmediğimiz ilahi geleneğin çerçevesi içinde meydana gelir. Bizler her hal-ü kârda kısıtlı bir süreyi kapsayan gözlemlerimizle normal gelişmelere bakarak bu normaldışı gerçekleşmeler hakkında hüküm veremeyiz. Çünkü bizler evrende meydana gelen bütün olayları gözlem ve inceleme süzgecinden geçiremeyiz.

Yüce Allah'ın dilediğini, bildikleri doğal yasaların çerçevesi ile sınırlandıranlar, bizzat yüce Allah'ın Kur'an'da belirttiği gibi Allah gerçeğinden habersiz kimselerdir. Kuşkusuz tartışmaları kesecek son söz yüce Allah'ın sözüdür. İnsan aklına, O'nun sözü karşısında başka bir şey demek düşmez. Hatta yüce Allah'ın dileğini, bizzat yüce Allah'ın "bunlar benim koyduğum yasalardır" diyerek belirlediği kanunların çerçevesi ile sınırlayanlar da Allah gerçeğini bilmiyorlar. Çünkü yüce Allah'ın dileği, bizzat kendisinin belirlemiş olduğu yasaların ötesinde özgürdür, sözkonusu ilahi yasalar bu dilek için bağlayıcı olamazlar.

Evet. Yüce Allah, şu evreni önceden belirlediği yasalar uyarınca yönetir. Fakat bu ayrı bir şeydir ve yüce Allah'ın iradesinin, O'nun tarafından yürürlüğe konan bu yasalarla sınırlı olduğunu ileri sürmek ayrı bir şeydir. Çünkü herhangi bir doğal yasa her uygulanışında yüce Allah'ın takdiri ile yürürlüğe girer, işlerlik gösterir. Hiçbir doğal yasanın yürümesi ve işlerlik göstermesi "otomatik" değildir. Buna göre yüce Allah herhangi birdoğal kanunun o ana kadarki sayısız uygulanışlarından farklı bir şekilde yürümesini takdir ederse, bu farklı uygulama gerçekleşir, sözkonusu kanun bu yeni ilahi takdirin pratiğe yansımasını engelleyemez. Çünkü bütün doğal yasaların kaynağı olan "ana-ilke" yüce Allah'ın dileğinin özgür olduğu, hiçbir sınırlamaya bağlı olmadığı prensibidir. Her doğal yasa, her pratiğe yansıyışında yüce Allah'ın bu özgür takdirinin özel kararı ile gerçekleşir, işlerlik kazanır.

Gelişmelerin bu noktasında Hz. İbrahim'in -Allah'ın selâmı üzerine olsun- Allah'ın elçileri olan konuklarından yana hiçbir endişesi kalmaz. Fazla olarak bu elçilerin getirdikleri müjdeli habere sevinir. Fakat Hz. Lût ile günahkâr soydayları bir türlü aklından çıkmaz; gelen meleklerin onları helâk etmekle, toptan yoketmekle görevli olmaları konusu içine dert olur. -Bu arada şunu hemen belirtelim ki, Hz. Lût, O'nun kardeşinin oğludur, doğup büyüdüğü yurdundan, kendisi ile birlikte göçetmek zorunda kalmıştır ve şimdi de yaknına düşen bir bölgede oturmaktadır- Çünkü Hz. İbrahim, merhametli ve sevecen bir karaktere sahiptir. Bu yumuşak karakteri, bir toplumun helâk olmasını, toptan yokolmasını soğukkanlılıkla karşılayamıyor, böyle bir olaya kolayca katlanamıyor. Okuyalım:

فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَٰهِيمَ ٱلرَّوْعُ وَجَآءَتْهُ ٱلْبُشْرَىٰ يُجَٰدِلُنَا فِى قَوْمِ
لُوطٍ ۝٧٤ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّٰهٌ مُّنِيبٌ ۝٧٥

74- İbrahim'in korkusu geçip de müjdeli haberi alınca, Lût'un soydaşları hakkında elçilerimiz ile tartışmaya girişti.

75- İbrahim, gerçekten hoşgörülü, yumuşak kalpli ve kendini Allah'a adamış bir kimse idi.

"Hoşgörü (halimlik)" "öfkeye yolaçan sebeplere katlanmak, sabretmek, bunları soğukkanlılıkla karşılayarak feveran etmemek" demektir. "Yumuşak kalplilik (evvah'lık)", "Allah korkusu ile O'na içten yakarma edebini benimseme" demektir. "Kendini Allah'a adamışlık" da "Her durumda hızla Allah'a yönelmek" anlamını taşır. İşte bu saydığımız sıfatlar, Hz. İbrahim'i, Hz. Lût'un soydaşlarının acı akibeti konusunda melekler ile tartışmaya sürüklemiştir. Gerçi bu tartışmanın nasıl bir tartışma olduğunu bilmiyoruz. Çünkü okuduğumuz ayetler, bu konuda ayrıntılı bilgi vermiyorlar. Bildiğimiz bir şey varsa, bu tartışma girişimine verilen cevap, sözü noktalayıcı niteliktedir. Çünkü Hz. İbrahim'e, Lût'un soydaşlarına ilişkin ilahi hükmün kesinleştiği, bu konudaki tartışmanın yersiz olduğu kesin bir dille bildirilmektedir. Okuyoruz:

يَٰٓإِبۡرَٰهِيمُ أَعۡرِضۡ عَنۡ هَٰذَآۖ إِنَّهُۥ قَدۡ جَآءَ أَمۡرُ رَبِّكَۖ وَإِنَّهُمۡ ءَاتِيهِمۡ عَذَابٌ غَيۡرُ مَرۡدُودٖ ٧٦

76- Konuk melekler ona dediler ki; "Ey İbrahim, bu işten vazgeç; çünkü Rabbinin emri gelmiştir. Onların başlarına geri çevrilmesi mümkün olmayan bir azap gelecektir."

LÛT PEYGAMBER VE KAVMİ

Bu kesin ifadenin arkasından ayetler susuyor. Hiç kuşkusuz Hz. İbrahim de susuyor. Hz. "İbrahim ile eşi" sahnesinin perdesi iniyor, arkasından Hz. Lût ile ilgili kalabalık, hareketli, reaksiyonlu sahnenin perdesi açılıyor. Hz.Lût'un soydaşları, Sodom ve Amurî'ye (Gomor) adlı Ürdün şehirlerinde yaşıyorlardı. Okuyoruz:

وَلَمَّا جَآءَتۡ رُسُلُنَا لُوطٗا سِيٓءَ بِهِمۡ وَضَاقَ بِهِمۡ ذَرۡعٗا وَقَالَ هَٰذَا يَوۡمٌ عَصِيبٞ ٧٧

77- Elçilerimiz Lût'un yanına vardıklarında kaygıya kapıldı, canı sıkıldı ve "bugün, zor bir gündür" dedi.

Hz. Lût, soydaşlarını iyi tanıyor, onların fıtratlarının yakalandığı acayip sapıklığı, şaşırtıcı anormalliği yakından biliyordu. Bu adamlar kadınları bırakmış, gözlerini erkeklere dikmişlerdi. Bütün canlıların erkekli-dişili çiftler halinde yaratılmış olmalarındaki hikmetin farkında olan fıtratlarına ters düşünüşlerdi. Oysa yüce Allah'ın dilediği güne kadar insan soyunun devamlılığının sağlanması bu hikmete dayanıyordu. İnsan fıtratı bu ezeli hikmetin sesine uymaktan hep haz duyagelmiştir. Fıtrat bu sese düşünerek-taşınarak değil, içgüdüsel kılavuzluğun doğrultusundan sapmamanın yalın dürtüsü ile kulak veriyordu.

Gerçi insanlık tarihi kişisel düzeyde kalan birtakım patolojik sapmalara ve anormalliklere hep şahit olmuştur. Ama Hz.Lût'un soydaşları olayı acayiptir. Bu olay bize gösteriyor ki, psikolojik hastalıklar, tıpkı bazı organik hastalık-

lar gibi bulaşıcıdırlar. Herhangi bir toplumda değer ölçülerinin altüst olması sonucunda bu türden bir hastalık yaygınlık kazanabilir; bu yayılmanın başta gelen sebeplerinden biri, sözünü ettiğimiz hasta toplumun kötü örnek oluşturması ve diğer insanlar için kışkırtıcı bir rol oynamasıdır. Anormal davranışın fıtrata ters düşmesine rağmen, bu yayılma gerçekleşebilir. Oysa fıtrata egemen olan yasalar, hayata egemen olan yasaların aynılarıdır. Bu yasalar da hayatın isteklerinin karşılanmasından haz duyulmasını, hayatın gerekleri ile çatışarak ya da bu gerekleri yokederek tatmin aranmaması gerektiğini telkin ederler.

Halbuki, cinsel sapıklık hayatla çatışır, onu yokeder. Çünkü hayatın tohumlarını iğrenç bir toprağa akıtıp heba eder, bu iğrenç toprak o tohumları tutup yeşertecek yetenekte yaratılmamıştır. Oysa bu tohumları tutup geliştirmeye, üretime dönüştürmeye elverişli başka bir toprak, başka bir alan vardır. Cinsel sapıklık bu verimli alana atılması gereken hayat tohumlarını, onları çürütüp yokedecek iğrenç bir alana atar.Bundan dolayı sağlıklı insan fıtratı Hz. Lût'un soydaşlarında uygulaması görülen cinsel sapıklıktan nefret eder, tiksinir. Bu tiksinme, sadece ahlâktan kaynaklanan bir reaksiyon değildir, aynı zamanda insan fıtratının doğal gereği olarak ortaya çıkar. Çünkü bu fıtratı yönlendiren kanunlar, yüce Allah'ın hayata egemen kıldığı kanunlarla özdeştirler. Bu kanunlar da doğal ve sağlıklı biçimdeki cinsel hazzı, hayatla çatışarak, hayatı kesintiye uğratarak değil, onu geliştirecek, üretkenliğini sürdürecek yolda aramayı gerektirirler.

Gerçi dünyada yaşamaktan daha yüce bir ideal sözkonusu olunca kimi zaman ölümden haz duyduğumuz, seve seve ölüme koştuğumuz bile olur. Fakat bu haz, somut-maddi bir haz değil, itibarî-manevi bir hazdır. Üstelik bu hayatla çatışan, ona zıt düşen bir tarafı da yoktur. Tersine başka bir yoldan giderek hayatı geliştirmeyi, hayatın düzeyini yükseltmeyi amaçlar. Hayatı ve hayatın hücrelerini yokeden cinsel sapıklıkla, sözümüzün konusu olan homoseksüellik ile ideal uğruna ölüme atılma erdemi arasında uzaktan yakından hiçbir ilişki, hiçbir ortak nokta yoktur.

Hz. Lût, konuklarının gelişinden rahatsız oldu. Çünkü soydaşlarının onlara karşı nasıl bir tavır takınacaklarını biliyor, konuklarına yönelik edepsiz sataşmalar yüzünden uğrayacağı utancı şimdiden kestiriyordu. Bu yüzden;

"Bugün, zor bir gündür."

diyordu. İşte bu zor gün başlamıştı. Okuyalım:

وَجَآءَهُۥ قَوْمُهُۥ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ وَمِن قَبْلُ كَانُوا۟
يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ هَٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِى هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ
فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ فِى ضَيْفِىٓ ۖ أَلَيْسَ مِنكُمْ رَجُلٌ رَّشِيدٌ ﴿٧٨﴾

78- Soydaşları apar-topar evine koştular. Daha önce pis işler yapıyorlar, iğrenç ilişkilerde bulunuyorlardı. Lût onlara dedi ki; "Soydaşla-

rım, işte kızlarım, onlarla eşleşmek sizin için daha temiz bir iştir. Allah'dan korkun da beni konuklarım önünde rezil etmeyin. İçinizde aklı başında biri yok mu?"

Evet; **"Soydaşları apar-topar evine koştular."**

Öyle hızlı koşuyorlardı ki, evine giderken, sanki kudurmuşlardı. Devam ediyoruz:

"Daha önce pis işler yapıyorlar, iğrenç ilişkilerde bulunuyorlardı."

Zaten Hz. Lût'un konuklarının gelmelerinden rahatsız olmasının, onlar yüzünden sıkıntıya düşmesinin ve zor bir gün beklediğini söylemesinin sebebi buydu.

Hz. Lût, evine dalan, kendisini konuklarına zarar vermekle, onurunu zedelemekle tehdit eden soydaşlarının, kudurmuşlar gibi kendilerinden geçtiklerini görünce onların sağlıklı fıtratlarını uyarmak istedi, kendilerini yüce Allah'ın erkekler için yaratmış olduğu karşı cinse yöneltmeyi denedi. Evinde kızları vardı. Hazır bekliyorlardı. Eğer bu kudurmuş erkekler istese, hemen onlarla evlendirilirler, böylece kudurmuşluğun ateşi ve şehvet çılgınlığı yatışırdı. Okuyalım:

"Ey soydaşlarım, işte kızlarım, onlarla eşleşmek sizin için daha temiz bir iştir. Allah'dan korkunuz da beni konuklarımın önünde rezil etmeyiniz. İçinizde aklı başında biri yok mu?"

Evet, **"İşte kızlarım, onlarla eşleşmek sizin için daha temiz bir iştir."**

"Temizlik" kavramının taşıdığı her anlamda, hem psikolojik-soyut anlamda ve hem maddi-somut anlamda daha temiz bir iştir. Çünkü bu kızlar, arı ve yalın fıtratın isteğini karşılarlar, aynı zamanda erkekte nezih duygular uyandırırlar. Yani hem fıtrat temizliğinin, hem ahlâk temizliğinin, hem de dinin aradığı cinsel temizliğin yolu budur. Sonra onlar somut olarak da temizdirler. Yaratıcı yüce kudret, onları körpe insan yavrularının temiz ve nezih yuvası olmak üzere yaratmıştır. Devam ediyoruz:

"Allah'dan korkunuz."

Hz. Lût, az önce fıtratın eğilimleri açısından sarsmaya çalıştığı vicdanları bu defa bu yönden sarsmaya çalışıyor. Devam edelim:

"Beni konuklarımın önünde rezil etmeyiniz."

Bu defa da bedevilik geleneklerinde son derece ağırlıklı bir yeri olan konukseverlik duyguları aracılığı ile bencillik güdülerini harekete geçirmeyi deniyor. Okuyoruz:

"İçinizde aklıbaşında, olgun biri yok mu?"

Evet, mesele fıtrat, din ve erkeklik meselesi olmasının yanısıra aklıbaşında ya da aptal olma meselesidir. Fakat bütün etkileme, yatıştırma çabaları, hasta ve sapık fıtratlara, ölü ve kokuşmuş kalplere, anormal ve yetersiz akıllara kâr etmedi. Hasta ve sapık kudurganlık, kızgın lavlarını püskürtmeye devam etti. Okuyoruz:

قَالُوا لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ ﴿٧٩﴾

79- Soydaşları "Biliyorsun ki, bizim kızlarınla bir işimiz, onlara yönelik bir amacımız yok. Sen bizim ne istediğimizi iyi bilirsin" dediler.

İyi biliyorsun ki, eğer istediğimiz senin kızların olsa, evlenirdik onlarla; sen bizim ne istediğimizi biliyorsun. Yapmak istedikleri pis işi dolaylı biçimde açığa vuran iğrenç ve yılışık bir imadır onların bu sözleri.

Hz. Lût'un kolu kanadı kırıldı, zayıflığının bilincine vardı. Soydaşları arasında yabancı idi. Göçmen olarak aralarına katılmıştı. Kendisini koruyacak bir aşireti yoktu. Bu zor günde ortaya koyacağı bir vurucu güçten de yoksundu. Bu yüzden şu acıklı ve yanık sözler dudaklarından dökülüverdi:

قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ ﴿٨٠﴾

80- Lût, melek konuklarına dönerek dedi ki, "Keşki siz bana dayanak olacak güçte olsaydınız, ya da himayelerine sığınabileceğim gözüpek adamlarım olsaydı!"

Bu sözleri şu karşısındaki gençlere seslenerek söylemişti. O gençler ki, aslında genç adam kılığına girmiş meleklerdi. Pek genç yaşta idiler, yüzleri pırıl pırıldı. Fakat Hz. Lût'a göre döğüşebilecek, adam yıldırabilecek kimseler değillerdi. Bu yüzden onlara bakarak hayıflandı, kavga adamları olsalardı da onlardan destek görseydi diye bir özlem geçti içinden. Ya da güçlü bir sığınağı, dayanağı olsaydı şu karşısındaki tehdidi başından savsaydı diye düşündü.

Aslında Hz. Lût, kapıldığı karamsarlıktan, etkisi altında bulunduğu can sıkıntısından dolayı sağlam bir dayanağın koruması altında olduğunu aklından çıkarmıştı. Bu güçlü dayanak, dostlarını asla yüzüstü bırakmayan yüce Allah'ın himayesi idi. Nitekim Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- bu ayeti okurken, "Allah'ın rahmeti Lût'un üzerine olsun. Oysa arkası sağlam yere dayalı idi" buyurmuştur.

Hz. Lût iyice daralınca, sıkıntıdan patlayacak duruma gelince, karamsarlığı doruk noktasına çıkınca karşısındaki "Allah'ın elçileri" sırtının dayalı olduğu bu güçlü kaleyi kendisine açıklayıverdiler. Okuyoruz:

قَالُوا يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَن يَصِلُوا إِلَيْكَ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ
مِّنَ اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ إِلَّا امْرَأَتَكَ إِنَّهُ مُصِيبُهَا
مَا أَصَابَهُمْ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ ﴿٨١﴾

81- Konukları dediler ki; "Ey Lût, biz Rabbinin elçileriyiz; onlar sana ilişemeyecekler. Geceleyin bir ara alleni yanına alarak yola çık, hiçbiriniz geride kalmasın. Yalnız eşini yanına alma. Çünkü soydaşlarının başına ne gelecekse onun da başına gelecektir. Vadeleri tanyeri ağarınca dolacaktır. Tanyerinin ağarması yakın değil mi?"

Evet; **"Konukları dediler ki; 'Ey Lût, biz Rabbinin elçileriyiz, onlar sana ilişemeyecekler."**

Arkasından o ana kadar sakladıkları bilgileri kendisine tek tek vermeye koyuldular. Kendisi, soydaşlarının iğrenç sapıklıklarına bulaşmamış aile bireyleri ile birlikte kurtulacaktı. Fakat eşi yanında olmayacaktı, o sapık soydaşlarının safında yeralmıştı. Ayeti okumaya devam ediyoruz:

"Geceleyin bir ara aileni yanına alarak yola çık, hiçbiriniz geride kalmasın. Yalnız eşini yanına alma. Çünkü soydaşlarının başına ne gelecekse, onun da başına gelecektir. Vadeleri tanyeri ağarınca dolacaktır. Tanyerinin ağarması yakın değil mi?"

Ayetteki "esri" kelimesinin kökü olan "sery" sözcüğü "gece yolculuğu", "bi kitaın minelleyli" ibaresi "gecenin bir bölümü" demektir. Yine ayetteki "Hiçbiriniz geride kalmasın" ifadesi "arkada kalmasın, kafileden ayrı düşmesin" anlamındadır. Çünkü bu sapık toplumun helâk olma zamanı tanyerinin ağarma vaktidir. Kim onlarla birlikte şehirde kalırsa onların yanında helâk olacaktır.Ayetin şu son cümlesi dikkat çekicidir:

"Tanyerinin ağarması yakın değil mi?"

Bu soru onca acılar çekmiş olan Hz. Lût'un gönlünü rahatlatmak amacını taşıyor. Kendisine acı çektirenlerin yokoluşlarının iyice yakınlaştığı vurgulanarak bozulan morali düzeltilmek isteniyor. Gerçekten o cezalandırma anı son derece yakındır. Gün ağarır-ağarmaz gelip çatacaktır. O zaman Hz. Lût'un "keşki gücüm olsaydı yapsaydım" diyerek özlediği, fakat yeterli gücü olmadığı için yapamadığı şeyi yüce Allah'ın sınırsız gücü fazlası ile yapacak, o sapıklara derslerin en ağırını verecektir. Okuyoruz:

فَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَٰلِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا
حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنضُودٍ ﴿٨٢﴾ مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ ۖ وَمَا هِيَ
مِنَ الظَّٰلِمِينَ بِبَعِيدٍ ﴿٨٣﴾

82- Azaba ilişkin emrimiz geldiğinde orayı altüst ettik, oranın halkı üzerine, sağanak halinde balçıkla kaplanmış taşlar yağdırdık.

83- Bunlar Rabbinin katında dökülüp damgalanmış taşlardı. Bu tür bir azap, zalimlerin uzağında değildir.

Bu sapıkların cezalarını infaz etmenin vakti gelince oturdukları şehri "altüst ettik." Burada her şeyi tersine çeviren, yerden yüksekteki dikili her şeyi kesilerek tanınmaz hale getiren tam bir "yıkım"la eksiksiz bir "imha" tablosu ile karşı karşıyayız. Buradaki "her şeyi tersine çevirme, altını üstüne getirme" imayı, o sapıkların tersyüz olmuş, başaşağı dönmüş, insanlık doruğundan hayvanlık çukuruna, hatta hayvan düzeyinin bile altına gerilemiş olan fıtratlarının alçaklığı ile uyumlu bir çağrışım yapıyor. Onların düzeyi hayvanınkinin bile aşa-

ğısına geriledi dedik. Çünkü hayvan, hayvana özgü fıtratın önünde durmakta, fıtri yapısının sınırlarını aşmaya kalkışmamaktadır. Okumaya devam edelim:

"Oranın halkı üzerine sağanak halinde balçıkla kaplanmış taşlar yağdırdık."

"Balçıkla kaplanmış taşlar." Cezanın bu özelliği de o sapıkların iğrençliği ile uyumlu ve ölçülüdür."

"Sağanak halinde yağan" yani birbiri peşisıra iniyorlar başlarına.

Ayrıca bu taşlar "Rabbinin katında dökülüp damgalanmış" taşlardır. Tıpkı koyun sürüsü örneğindeki kuzuların büyütülüp çoğalsınlar diye çayıra salınmaları gibi. Bu taşlar da döküldükten sonra gerektiğinde kullanılmak üzere bir yere yığılıp çoğaltılıyor gibi bir tasvir ile karşı karşıyayız. Tasvir gerçekten enteresan. İnsanın zihninde öyle somut çağrışımlar meydana getiriyor ki, açıklama ve anlatım yöntemi ile aynı etkiyi meydana getirmek mümkün değil. Devam ediyoruz:

"Bu tür bir azap, zalimlerin uzağında değildir."

Yakınlarındadır bu ceza ve sadece yüce Allah'ın dilemesine bağlıdır. Gerektiğinde bu taşlar atılır ve başlarına isabet ettirilir. [84]

Hz. Lût'un soydaşlarına inen ceza ile ilgili olarak bu ayetin çizdiği tablo, bazı yönleri ile volkanik bir patlamayı çağrıştırıyor. Yerin yarıldığı ve çevresindeki her şeyi yuttuğu bir volkanik patlama ve bu patlamaya eşlik eden püskürtülmüş lavlar, taşlar ve çamurlar gözlerimizin önüne gelir gibi oluyor. Hiç kuşkusuz yüce Allah'ın zalimlere verebileceği cezaların pek çok türü vardır.

Böyle derken "Bu olay bildiğimiz volkan patlamalarından biridir, o anda faaliyete geçmiş ve olanlar olmuştur" demek istemiyoruz. Bu ihtimali reddetmek de istemiyoruz. Meydana gelen olay, böyle bir olay olabilir de. Fakat "kesinlikle böyle olmuştur" da demiyor, böylece yüce Allah'ın takdirini, bildiğimiz bir olgu ile sınırlamaktan kaçınıyoruz.

Gerek bu ve gerekse benzeri olağanüstü olaylar konusunda söyleyebileceğimiz sözün özü şudur: Yüce Allah'ın tam o zaman, o cezanın infaz anında meydana gelmek üzere bir volkanik patlama olayı planlamış olması, böylece Hz. Lût'un soydaşlarını cezalandırmaya ilişkin ezeli ilmi uyarınca, olayın meydana gelişini cezalandırmanın anı ile çakıştırmış olması mümkündür. Bu çakışma ve zaman uyumu, yüce Allah'ın ilahlığının ve "Rabb"lığının evrene yansıyan bir tezahürüdür. Evrende olup biten her olay, O'nun kapsamlı takdiri ve canlıların tümü ile uyumlu olarak O'nun tasarrufu altında meydana gelir.

Ayrıca bu olayın özel bir plan sonucu meydana gelmiş olması, yüce Allah'ın o sapıkları o biçimde ve o anda imha etmek isteyen dileğine bağlı özel bir irade ile gerçekleşmiş olması da mümkündür. Eğer yüce Allah'ın dileği ile evren

(84) Ayetteki "musevvetin" kelimesinin bir anlamı da "damgalı, özel işaretli markalı"dır. Fakat tasvir yöntemli bu ifadeye bizim tercih ettiğimiz anlam daha uygun düşer.

arasındaki ilişkiyi az önce yukarıda Hz. İbrahim'in eşine ilişkin olağandışı olayı değerlendirirken yaptığımız yorumun ışığında anlarsak, bu tür olayları, bu çeşit olağanüstülükleri kavramakta, kafalarımıza sığdırmakta herhangi bir zorlukla karşılaşmayız. (85)

ŞUAYB PEYGAMBER VE KAVMİ

Şimdi yine ölümsüz İslâm inancının peygamberlik misyonlarından biri karşısındayız. Bu misyonu üstlenen peygamberin adı Hz. Şuayb'dır. O, bu misyonu soydaşları olan Medyenliler arasında yürütmekle görevlidir. Bu misyonda Allah'ın birliği çağrısı yanında başka bir mesele daha ön plandadır. Bu mesele insanlararası ilişkilerde adaleti, güvenirliği ve dürüstlüğü egemen kılma meselesidir. Bu mesele ile Allah'ın birliğine inanma, egemenliği O'nun tekeline verme, O'nun yasalarına ve buyruklarına uyma tutumu arasında köklü ve sıkı bir bağ vardır. Oysa Medyenliler bu yoldaki çağrıyı son derece büyük bir hayretle karşılamışlar, insanlar arasındaki mali ilişkiler ile yüce Allah'ın egemenliğini benimsemiş olmanın eylemsel bir ifadesi olan namaz arasındaki ilişkiyi kavrayamamışlardır.

Hikâyenin akışı, "Hz. Hud ile Adoğulları" hikâyesine "Hz. Salih ile Semudoğulları" hikâyesine benziyor. Gerçi gerek sonucu, gerek anlatım üslubu ve gerekse sonucuna ilişkin değerlendirmesi açısından Hz. Salih ile Semudoğulları'na daha çok benziyor. Hatta bu iki hikâyede, günahkârlara verilen ceza ile bu cezayı anlatan ibareler ortaktır.

Şimdi ayetleri sırası ile okumaya başlayalım:

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ
يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ وَلَا تَنقُصُوا
الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِنِّي أَرَاكُم بِخَيْرٍ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ
يَوْمٍ مُّحِيطٍ ۝

84- Medyenoğulları'na da kardeşleri Şuayb'ı peygamber olarak gönderdik. Şuayb dedi ki; "Ey soydaşlarım, sadece Allah'a kulluk sunun, O'ndan başka ilahınız yoktur. Bir şey ölçer ya da tartarken eksik ölçüp tartmayınız. Bolluk içinde olduğunuzu görüyorum, ama sizin hesabınıza kıyamet gününün geniş kapsamlı azabından korkuyorum."

Ayetin birinci bölümünde yüce Allah'ın ortaksız egemenliğinin benimsenmesi telkin ediliyor. Bu ilke, inancın da, hayat sisteminin de, yasal düzenin de, insanlararası ilişkilerin de temelidir. Bu temel ilke olmadıkça ne inanç, ne ibadet ve ne de insanlararası ilişkiler ayakta durabilirler. Şimdi de ayetin ikinci kısmı ile sonraki iki ayeti inceleyelim:

"... Bir şey ölçer ya da tartarken eksik ölçüp tartmayınız. Bolluk içinde

(85) Bu konuda yazarın "İslâm Düşüncesi" adlı eserinin birinci cildinin "Dengeli Bir Düşünce Sistemi" başlıklı bölümüne başvurabilir. -Daruşşuruk-

olduğunuzu görüyorum, ama sizin hesabınıza kıyamet gününün geniş kapsamlı azabından korkuyorum.

وَيَٰقَوْمِ أَوْفُوا۟ ٱلْمِكْيَالَ وَٱلْمِيزَانَ بِٱلْقِسْطِ
وَلَا تَبْخَسُوا۟ ٱلنَّاسَ أَشْيَآءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ
مُفْسِدِينَ ﴿٨٥﴾ بَقِيَّتُ ٱللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ۚ
وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ﴿٨٦﴾

85- "Ey soydaşlarım, bir şey ölçer ya da tartarken adalete uyarak ölçüyü ve tartıyı tam tutunuz. Halkın mallarına düşük değer biçmeyiniz. Yeryüzünde kargaşa çıkarıp dirliği bozmayınız."

86- "Eğer mü'min kimseler iseniz, Allah'ın size bıraktığı pay, hakkınızda daha hayırlıdır. Ben sizi gözetlemekle, korumakla görevli değilim."

Bu ayetlerin gündeme getirdikleri mesele -Allah'ın birliğine ve kayıtsız egemenliğine inanma meselesinden sonra- adalet, dürüstlük ve güvenirlik meselesi, ya da Allah'a inanma ve ortaksız egemenliğini benimseme ilkesinden kaynaklanan yasa ve insanlararası ilişkiler meselesidir. Sebebine gelince, Medyenliler'in yurdu, Hicaz'ı Şam'a bağlayan ana yol üzerinde idi. Bu yüzden ana geçim kaynakları ticaret idi. Fakat ticaretleri sırasında ölçüde ve tartıda hile yapıyorlar, ayrıca halkın mallarını düşük fiyata satın alıyorlardı. Bu, mertliği ve şerefi zedelediği gibi, insanın kalbini ve elini de kirleten çirkin bir huydu. Bunun yanısıra işlek bir ticaret yolu üzerinde oturdukları için, Arap Yarımadası'nın güneyi ile kuzeyi arasında gidip gelen kervanların yollarını kesebiliyorlar, önlerine çıkıp haraç isteyebiliyorlar ve yüce Allah'ın bu surede sözünü ettiği yolsuz kazanç türlerinden canlarının istediğini yolculara dayatıyorlardı.

İşte Allah'ın birliğine inanmak ve O'nun ortaksız egemenliğine teslim olmak ilkesi ile güvenilirlik, dürüstlük, temizlik, insanlar arasındaki ilişkilerde adalete uymak, alırken ve verirken şerefli davranmak, gerek fertlerin ve gerekse devletin işlediği gizli hırsızlıklarla, yolsuzluklarla mücadele etmek arasındaki ilişki burada kendini gösterir. Allah'ın birliğine inanmak ile O'nun ortaksız egemenliğini benimsemek, bu fonksiyonu ile insana daha yaraşır bir sosyal hayatın teminatı olduğu gibi, sosyal adaletin ve sosyal barışın da güvencesidir. Allah korkusuna ve O'nun hoşnutluğunu kazanma arzusuna dayanan tek güvence budur. Bu güvence bu niteliği ile şahsi çıkarlara ve keyfi arzulara göre oynaklık göstermeyen sarsılmaz bir temele dayanmış olmaktadır.

İnsanlararası ilişkiler ve ahlâk kuralları, mutlaka değişken faktörlerden etkilenmeyen, sağlam bir temel üzerine oturtulmalıdır. İslâmın görüşü budur. Bu görüş ile sosyal ilişkileri ve ahlâk kurallarını, insan düşüncelerine, insan yorumlarına, insanlarca ortaya konmuş kurumlara ve görülebilen şahsi çıkarlara dayandıran teoriler arasında köklü bir farklılık vardır.

Eğer sosyal ilişkiler ile ahlâk kuralları değişmez bir tabana oturtulursa, maddi ve kısa vadeli çıkarlardan etkilenmedikleri gibi sosyal çevre ile bu çevreye egemen olan yozlaştırıcı etkenlerden de etkilenmezler.

O zaman ahlâk kurallarının ve insanlararası ilişkilerin belirleyici faktörü toplumda egemen olan "üretim tarzı" olmaz. Başka bir deyimle toplumların göçebelik-çobanlık dönemlerinde başka, tarım toplumlarında başka ve endüstri aşamasındaki toplumlarda başka ahlâk kuralları ve sosyal ilişkiler geçerli olmaz. Eğer hayatın tüm kesimlerini kapsayan yasaların kaynağı, yüce Allah'ın hukuk sistemi (şeriatı) olursa, eğer ahlâkın temel dayanağı yüce Allah'ın hoşnutluğunu kazanarak vereceği sevabı elde etmek ve biçeceği cezadan korunmak olursa, bu değişken faktörler ahlâk kuralları ve insanlararası ilişkilerde etkili olamazlar. İnsan ürünü teorilerin savunucuları, ahlâk kurallarının ekonomik ilişkilerin ve toplumun gelişmişlik düzeyinin bağımlı sonuçları olduklarını ballandıra ballandıra anlatırlar. Oysa İslâmcı ahlâk görüşünün ışığı altında bu yaklaşım geçersiz kalır. Bu açıklamayı burada noktalayarak şimdi ayetleri inceleyelim:

"Bir şey ölçer ya da tartarken eksik ölçüp tartmayınız. Bolluk içinde olduğunuzu görüyorum."

Yüce Allah size bol kazanç bağışladı. Daha çok kazanmak için böyle alçakça yollara başvurmaya muhtaç değilsiniz. Eğer eksik ölçüp tartmaktan kaçınırsanız fakir düşecek, maddi zarara uğrayacak değilsiniz. Tersine gerçekleştirdiğiniz hileli ticari işlemler, yaptığınız yolsuz alışverişler, içinde yaşadığınız bu bolluğu, bu refahı tehdid edici bir faktördür. Devam ediyoruz:

"Ama sizin hesabınıza kıyamet gününün geniş kapsamlı azabından korkarım."

Bu azapla ahirette, yüce Allah'ın katında yüzyüze geleceğiniz gibi, daha dünyadayken de yüzyüze gelebilirsiniz. Bu şöyle olur. Yaptığınız hileler ve bunların doğuracağı kinler sosyal hayatta ve ticari ilişkilerde acı meyvalarını verir. İnsanlar bütün gündelik davranışlarında, bütün sosyal ilişkilerinde ve bütün sürtüşmelerinde birbirlerinin darbesini yerler.

Hz. Şuayb, bu dürüstlüğe ilişkin öğüdünü demin "hile yapmayın" şeklinde vermişti. Şimdi ise aynı öğüdü "doğru olun" şeklinde tekrarlıyor. Okuyalım:

"Ey soydaşlarım, bir şey ölçer ya da tartarken adalete uyarak ölçüyü ve tartıyı tam tutunuz."

"Ölçüyü ve tartıyı tam tutma" ifadesi "eksik ölçüp tartmama" ifadesinden daha güçlüdür. Çünkü birinci ifade "müşteri lehine işleyecek bir fazlalık" yapma tarafına daha yakındır.

Bu ifade somut çağrışım zenginliği taşır. Çünkü "tam tartma", "eksik ölçüp tartmama"dan farklı çağrışımlara yolaçar. Çünkü bu ifade, kolaylaştırma ve karşı tarafın hakkını tanıma açısından daha yüklüdür. Devam ediyoruz:

"Halkın mallarına düşük değer biçmeyiniz."

Bu ifade, hem ölçülebilir ve hem de tartılabilir bütün malları ve eşyayı içine alır. Her tür eşyanın doğru değerlendirmesini emreden kapsamlı bir direktiftir. Tartarken, ölçerken, fiyatlandırırken maddi ve manevi anlamda değer biçerken hile yapmayı yasaklar. Emekler, davranışlar, beceriler ve nitelikler de bu kapsama girer. Çünkü aslında somut nesneler için kullanılan "şey" sözcüğü, kimi zaman soyut değerler için de kullanılır.

İnsanların mallarına düşük değer biçerek onları aldatmak, bir zulüm türü olmasının ötesinde, insanların vicdanlarına kötü duyguların tohumlarını da eker. Acı, kin; adaletten, iyilikten ve doğru değerlendirme kriterlerinden umut kesmek, sözünü ettiğimiz kötü duyguların başlıcalarıdır. Bu duygular toplumsal birliği, kişilerarası ilişkileri, sosyal dayanışmayı, fertlerin vicdanlarını ve duygu dünyalarını sarsıntıya uğratırlar. Sosyal hayatta hiçbir sağlıklı kurum ve değer bırakmazlar. Devam ediyoruz:

"Yeryüzünde kargaşa çıkarıp dirliği bozmayınız."

Ayetteki "tasev" kelimesinin kökü olan "usuv" sözcüğü "bozgunculuk yapmak" demektir. Yani bile bile kargaşa çıkarmayınız; kargaşa olsun, işler karışsın diye çalışarak toplumun dirliğini sarsmayınız.

Ayette daha sonra hilekârlığı alışkanlık haline getirmiş olan bu adamların vicdanları uyarılmaya çalışılıyor. Ölçüyü ve tartıyı eksik tutarak, halkın ellerindeki mallara düşük değer biçerek elde edecekleri kirli kazançtan daha kalıcı bir yarara dikkatleri çekilmeye çalışılıyor. Okuyoruz:

"Eğer mü'min kimseler iseniz, Allah'ın size bıraktığı pay, hakkınızda daha hayırlıdır."

Arkasından kendilerini bu çağrı ile başbaşa bırakarak aradan çekiliyor. Onlara kendisinin hiçbir şey yapamayacağını belirtiyor. Ayrıca onları kötülüklerden ve azaptan da korumakla görevli değildir. Onları sapıklıktan korumakla görevli olmadığı gibi sapıtmalarından sorumlu da değildir. Onun tek görevi, ilahi mesajı duyurmaktı ki, o görevi de yerine getirmişti. Okuyalım:

"Ben sizi gözetlemekle, korumakla görevli değilim."

Bu tür bir ifade, karşı tarafa meselenin ciddiyetini ve sorumluluklarının ağırlığını hissettirir. Onları aracısız ve koruyucusuz olarak davranışların akibeti ile yüzyüze getirir.

BOZGUNCULAR

Fakat Hz. Şuayb'ın soydaşları, iyice azmış; sapıklıkta, bozgunculukta ve haksız kazanç yolunda kaşarlanmış bir toplumdu. Okuyoruz:

قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصَلَوٰتُكَ تَأْمُرُكَ أَن نَّتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَن نَّفْعَلَ
فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ ۖ إِنَّكَ لَأَنتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ ﴿٨٧﴾

87- Soydaşları dedi ki; "Ey Şuayb, atalarımızın taptıkları ilahlara tapmayı bırakmamızı ve mallarımız konusunda dilediğimiz tasarrufları yapmaktan kaçınmamızı emreden, empoze eden faktör, şu kıldığın namaz mıdır? Aslında sen yumuşak huylu, uslu ve aklı başında bir adamsın."

Bu cevaplarından açıkça belli ki; Hz. Şuayb ile alay ediyorlar. Sözlerin her kelimesi, her cümlesi, buram buram alaycılık kokuyor. Ne var ki, cahilce, anlayışsızca, bilgiden ve zekâdan yoksun, körükörüne, inatçı insanların alaycılıkları ile karşı karşıyayız. Ne diyorlar?

"Ey Şuayb, atalarımızın taptıkları ilahlara tapmayı bırakmamızı ve mallarımız konusunda dilediğimiz tasarrufları yapmaktan kaçınmamızı emreden, empoze eden faktör, şu kıldığın namaz mıdır?"

Bu adamlar anlamıyorlar ki -ya da anlamak istemiyorlar ki- namaz bu inanç sisteminin gereklerinden ve Allah'a kulluğun, Allah'ın kayıtsız egemenliğini benimsemenin ifade biçimlerinden biridir; tek Allah'a inanmadan, gerek kendilerinin ve gerekse atalarının Allah'ı bir yana bırakarak taptıkları putları bırakmadan bu inanç sisteminin varlığından sözedilemez; bunun yanısıra bu inanç sisteminin ayakta durabilmesi için ticarette, her türlü mal alışverişinde, pratik hayatın her alanında, bütün insanlararası ilişkilerde yüce Allah'ın yasalarının uygulanması gerekir. Bunlar organik bir bütün oluştururlar. Ne inanç, namazdan ve ne de bunların ikisi pratik hayatın yasalarından ve sosyal kurumlardan ayrılamazlar.

İbadetler ile inanç ve her ikisi ile insanlararası ilişkiler arasındaki ilişkiyi yadırgayan bu sakat zihniyeti kınamadan önce, Medyenliler'in bu binlerce yılın gerisinde kalmış aptalca zihniyetini uzun uzun karalamadan önce hatırlamamız iyi olur ki, günümüzün insanlarının böyle bir çağrı karşısındaki tepkileri, Hz.Şuayb'ın soydaşlarının tepkilerinden farklı değildir. Günümüzün içinde yaşadığımız cahiliyesi, klasik cahiliyeden daha üstün, daha zeki ve daha kavrayışlı değildir. Hz. Şuayb'ın soydaşlarının benimsedikleri müşriklik, putperestlik, günümüz insanlığının bir bütün halinde benimseyip uyguladığı müşrikliğin, putperestliğin aynısıdır. Yahudi olduklarını, hristiyan olduklarını ve hatta müslüman olduklarını söyleyenler de bu hükmün kapsamına girerler. Bunların hepsi, inanç ve ibadet ile yasayı ve insanlararası ilişkileri birbirinden ayrı görürler. İnanç ile ibadetleri Allah'a yöneltir, O'nun emirlerine uygun yapmaya çalışırlarken yasalar ile insanlararası ilişkileri Allah dışındaki kaynaklara dayandırırlar, bunları o kaynakların direktiflerine göre düzenlerler. İşte özü ve kökeni itibari ile müşriklik, putperestlik budur.

Gerçi şunu dikkatlerimizden kaçırmamalıyız ki, günümüzde pratik hayatları ile insanlararası ilişkilerinin sözde inanç sistemlerine ve şeriatlerine uygun olması konusunda titizlik gösterenler, sadece yahudilerdir. Bunu söylerken onların inançlarının sapıklığını ve şeriatlerinin tahrif edilmişliğini bir yana bırakıyoruz. Bi titizliklerinin bir örneği şudur: Bir süre önce yahudi devletinin parlamentosu olan "Kresset" de bir siyasi kriz çıkmıştı. Sebebi şuydu: Bir İsrail feribotu yahudi olmayan yolcularına yahudi şeriatında yasak olan yemekler

veriyordu. Tartışmaların sonunda gemi ve bağlı olduğu şirket, yolcularına sadece yahudi şeriatına uygun yemekler vermeye mecbur edildi, bu yüzden ne kadar zarar edilirse edilsin, bu yasaya uyulacaktı. Müslüman olduklarını iddia edenlerde böylesine bir dine bağlılık nerede?

Günümüzde içimizde müslüman olduklarını söyleyen öyleleri var ki, "İnançla ahlâk kuralları arasında, özellikle inançla insanlararası ilişkiyi düzenleyen ahlâk kuralları arasında herhangi bir ilişki yoktur" diyorlar.

Gerek yerli ve gerekse yabancı üniversitelerden diploma almış, yüksek tahsillilerimiz önce şu yadırgama içerikli soruları soruyorlar: İslâmın kişisel davranışlarımızla ne ilgisi var? İslâmın sahillerdeki çıplaklıkla ne ilgisi var? İslâm ile kadının süslenerek sokağa çıkması arasında ne ilişki var? İslâm ile cinsel içgüdüyü şu ya da bu yolla tatmin etme arasında ne ilişki var? İslâm ile sinirleri yatıştırmak için bir kadeh içki içme arasında ne ilişki var? İslâm ile "uygar" insanın davranışları arasında ne ilişki var? Acaba bu soruları ile Medyenlilerin **"Atalarımızın taptıkları ilahlara tapmayı bırakmamızı emreden faktör şu kıldığın namaz mıdır?"** şeklindeki soruları arasında ne fark var?

Aramızdaki bu yüksek öğrenimli kimseler ikinci aşamada da dinin neden ekonomiye karışmasını, inançla kişilerarası ilişkiler arasında niçin ilişki kurulduğunu, hatta insanlararası ilişkiler ile inanç kökünden kopuk, geleneksel ahlâk arasında nasıl olur da bağ kurulduğunu sorarlar. Sormak bir yana, böyle bir yaklaşıma şiddetle karşı çıkarlar. Bu aşamaya ilişkin bazı soruları şöyledir: Din, faizli ekonomik ilişkilere ne karışır? Din, uzmanlaşmış aldatmacalığa ve hırsızlığa ne karışır? Yeter ki, adam paçasını yürürlükteki kanunlara kaptırmasın. Bu kadarı ile bile yetinmezler. Daha da ileri giderek "eğer ahlâk kuralları, ekonomik hayata müdahale ederse bu hayatı bozarlar" derler. Böylece Batıda geliştirilmiş bazı ekonomik nazariyelerin savunucularına -meselâ ahlâk yanlısı ekonomik teorinin savunucularına- bile karşı çıkarlar, onları eski çağlardan kalmış, modası geçmiş teoriler sayarlar.

O halde eski cahiliyenin pençesinde kıvranan Medyenliler'den kendimizi fazla üstün görmeyelim. Biz bugün onlarınkinden daha koyu bir cahiliyenin pençesinde kıvranıyoruz. Fakat bizim modern cahiliye çömezlerimiz bilgili, deneyimli ve uygar oldukları iddiasındadırlar. Sosyal hayatta ve çarşılardaki alışverişlerde Allah inancı ile kişisel davranışlar arasında bağ kuranları gericilikle, bağnazlıkla ve "çağdışı"lıkla suçlamaktadırlar.

Kalplerdeki Allah'ın birliğine yönelik inanç ile kişisel davranışlara ve insanlararası ilişkilere ilişkin ilahi yasaları bir yana bırakarak bu alanlarda yeryüzü kanunlarına bağlanmak, birbiri ile dağdaşmaz. Allah'ın birliğine inanmak ile müşriklik, putperestlik aynı kalpde birarada barınamaz. Müşrikliğin, putperestliğin türlü türlü renkleri vardır. Bir rengi de şimdi içinde yüzdüğümüz müşrikliktir. Bu, müşrikliğin aslı ve özüdür; bütün zamanların ve bütün ülkelerin müşriklerinin buluştukları, ortak zemindir.

Günümüz insanları, "Allah birliği" ilkesinin gerçek çağrıcıları ile nasıl utan-

madan alay ediyorlarsa, o zaman da Medyenliler, Hz. Şuayb ile alay ederek ona şöyle diyorlardı:

"Aslında sen yumuşak huylu, uslu ve aklı başında bir adamsın."

Böyle söylüyorlar, ama aslında söyledikleri sözlerin anlamının tam tersini kasdediyorlar. Onlara göre iyi huyluluk ve olgunluk, atalarının taptıkları putlara hiç düşünmeden körükörüne tapmaları ve ibadetleri ile çarşı-pazar işlemleri arasında bağ kurmamaktır. Tıpkı bu konuda kendileri gibi düşünmeyenleri bağnazlıkla ve çağdışılıkla karalamaya kalkışan günümüzün sözde aydınları ve uygarları gibi.

VE DÖNEKLİK

Hz. Şuayb, taşıdığı gerçeğin doğruluğuna güvenen bir dava adamının soğukkanlılığı ile soydaşlarına cevap verirken, yumuşak konuşuyor. Yetersiz ve cahil olduklarını bildiği için alaycılıklarına aldırış etmiyor, bu terbiyesizliklerini umursamıyor. Son derece tatlı bir dille onlara anlatmaya çalışıyor ki, Rabbinden gelen kesin belgelerin kılavuzluğu altındadır; bunu kalbinin derinliklerinde hissediyor, söylediğinin doğruluğundan emindir. Çünkü soydaşlarına verilmeyen bilgi, kendisine verilmiştir. O, onları ticari işlemlerde dürüst davranmaya çağırırken, bu çağrının sonuçlarından kendisi de etkilenecektir. Çünkü onun da malı ve başkaları ile kurulmuş ticari ilişkileri vardır. Buna göre onlara yönelttiği çağrının ardında kişisel çıkar aramamaktadır. Onlara yasakladığı yolsuzlukları kendi yapıp da müşterilerini ele geçirmek, pazarı tek başına kapatmak istememektedir. Amacı hem onları, hem kendisini ve hem de tüm insanları ıslah etmek, kötü alışkanlıklarından arındırmaktır. Onları benimsemeye çağırdığı ilkeler, sandıkları gibi, kendilerine, ticaretlerine zarar getirmeyecektir. Okuyalım:

قَالَ يَٰقَوْمِ
أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا
حَسَنًا ۚ وَمَآ أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَآ أَنْهَىٰكُمْ
عَنْهُ ۚ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا ٱلْإِصْلَٰحَ مَا ٱسْتَطَعْتُ ۚ وَمَا
تَوْفِيقِيٓ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿٨٨﴾

88- Şuayb dedi ki; "Soydaşlarım, baksanıza, ya ben Rabbimden gelen açık bir belgeye dayanıyorsam ve O bana kendi rahmetinin sonucu olarak temiz bir geçim kaynağı vermiş ise? Yasakladığım hareketleri kendim yaparak size ters düşmek istemiyorum. Tek isteğim, gücümün yettiği oranda bozuklukları düzeltmektir. Başarım Allah'ın yardımına bağlıdır. Yalnız O'na dayanıyor ve sadece O'na yöneliyorum."

Evet; **"Ey soydaşlarım..."**

Sevgi dolu, yaklaşma amaçlı ve karşısındakiler ile arasındaki soy bağını ha-

tırlatan bir girişle sözlerine başlıyor. Devam ediyoruz:

"Baksanıza, ya ben Rabbimden gelen açık br belgeye dayanıyorsam..."

"Allah gerçeği"ni içimde buluyor, size duyurduğum gerçekleri O'nun bana vahyettiğini, bu gerçekleri size iletmemi emredenin O olduğunu kesin olarak biliyorum. Kalbimi dolduran bu açık bilince dayanarak kuşkusuzca ve kendime güvenerek ortaya çıkıyorum. Devam edelim:

"O bana kendi rahmetinin sonucu olarak temiz bir geçim kaynağı vermiş ise..."

Elimdeki servet O'nun bağışıdır. Bu serveti bende sizler gibi işleterek kazanç sağlıyorum. Devam ediyoruz:

"Yasakladığım hareketleri kendim yaparak size ters düşmek istemiyorum."

Yapmakta olduğunuz bazı kötülükleri "yapmayın" dedikten sonra, arkanızdan onları kendim yapmak suretiyle kişisel kazanç sağlamak gibi sinsi bir amacım yok. Devam edelim:

"Tek istediğim, gücümün yettiği oranda bozuklukları düzeltmektir."

Amacım tüm toplumsal hayatı kapsayacak geniş bir ıslâhat ve yaygın bir iyileştirmeyi gerçekleştirmektir. Bunun yararı herkese ve toplumun her kesimine yansıyacaktır. Bazıları sanabilir ki, eğer bu inanç sistemi benimsenirse, eğer bu inancın getirdiği ahlâk kurallarına uyulursa, bazı kişisel kazançlar elden gider, bazı fırsatlar kaçırılır. Oysa elden gidecek olan sadece kirli kazançlar, kaçacak olan sadece çirkin fırsatlardır. Bunların yerini temiz kazançları ile helâl rızıklar alacaktır. Ayrıca toplum dayanışmalı, kaynaşmış; kinlerden, haksızlıklardan ve düşmanlıklardan arınmış bir toplum olacaktır. Devam ediyoruz:

"Başarım, Allah'ın yardımına bağlıdır."

O'nun gücü, toplumu düzeltmeyi amaçlayan bu çabalarımı başarıya ulaştırmaya yeter. Çünkü, niyetimin ne olduğunu biliyor ve emeklerimin karşılığını verecektir. Okumaya devam ediyoruz:

"Yalnız O'na dayanıyorum."

Dayanağım sadece O'dur. O'ndan başka bir güvendiğim yok. Ve;

"Sadece O'na yöneliyorum."

Önüme çıkan terslikler, üzücü gelişmeler karşısında yalnız O'nun dergâhına sığınıyorum. Niyetimi, çalışmamı, çabalarımı sadece O'na yöneltiyorum.

Hz. Şuayb, bundan sonra sözü değiştirerek hatırlatmalarını başka bir alanda yoğunlaştırıyor. Soydaşlarına uzun uzun Hz. Nuh'un, Hz. Hud'un, Hz. Salih'in, Hz. Lût'un soydaşlarının başlarına gelen felâketleri, bu felâketlerin sonucundaki yokoluşlarını hatırlatıyor. Çünkü bu acı olayların hatırlatılışı, böylesine katı kalplerde, mantığa dayalı yumuşak sözlerden çok etkili olabilir. Yumuşak ve mantıklı sözlerden yararlanabilmek, akılca olgun olmayı ve düşünebilmeyi gerektirir. Okuyalım:

وَيَٰقَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِيٓ أَن يُصِيبَكُم مِّثْلُ مَآ أَصَابَ
قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَٰلِحٍ ۚ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ
مِّنكُم بِبَعِيدٍ ﴿٨٩﴾

89- "Soydaşlarım, içinizdeki bana ters düşme, zıt çıkma tutkusu, Nuh'un, Hud'un ya da Salih'in soydaşlarının başına gelen felâketler gibi bir felâketin sizin de başınıza gelmesine sakın yolaçmasın. Üstelik Lût kavmi size pek uzak değil."

Sırf bana ters düşesiniz diye, sırf bana karşı inat olsun diye size duyurduğum gerçekleri körü körüne yalanlamaya, bana karşı çıkmaya kalkışmayınız. Eğer böyle yaparsanız, sizden önceki günahkâr toplumların başlarına gelen felâketlerin sizin de başınıza gelmesinden endişe ederim. Meselâ Hz. Lût'un soydaşlarını düşününüz. Onların hem yurtları ve hem de yaşadıkları dönem size yakındır. Çünkü Medyen yöresi, Hicaz'ı Şam'a bağlayan yol üzerindedir.

Hz. Şuayb, soydaşlarını azap ve yokolma sahneleri ile karşı karşıya getirdikten sonra arkasından önlerine tevbe ve af kapısını açıyor. En sevgi dolu, en cana yakın sözler ile onlara umut aşılıyor, kendilerini Allah'ın rahmetini haketmeye ve yakınlığını kazanmaya özendiriyor. Okuyalım:

وَٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّى رَحِيمٌ وَدُودٌ ﴿٩٠﴾

90- "Soydaşlarım, Rabbinizden af dileyiniz, sonra O'na yöneliniz. Hiç şüphesiz Rabbim kullarına karşı merhametlidir, sevecendir."

Görülüyor ki, Hz. Şuayb, her yolu deniyor, soydaşlarını kimi zaman öğüt, kimi zaman hatırlatma, kimi zaman korkutma ve kimi zaman umutlandırma alanlarında gezintilere çıkarıyor. Belki kalplerini yumuşatırım, belki yüreklerine korku salarım, belki gerçeklere açılmalarını sağlarım diye her çareye başvuruyor.

Fakat soydaşlarının kalpleri iyice bozulmuştur, hayata ilişkin değer yargıları son derece çürümüş-kokuşmuştur. Çalışma ve davranış motifleri konusunda alabildiğine bencil düşüncelere sahiptirler. Az yukardaki iyi niyetli öğütlere karşı takındıkları alaycı ve inkârcı tutum, pençesinde kıvrandıkları inanç ve ahlâk bunalımının ulaştığı boyutları açıkça kanıtlamaktadır. Nitekim şimdi de aynı katı yürekliliği yansıtmaktadırlar. Okuyoruz:

قَالُوا۟ يَٰشُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَنَرَىٰكَ فِينَا ضَعِيفًا ۖ وَلَوْلَا
رَهْطُكَ لَرَجَمْنَٰكَ ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ ﴿٩١﴾

91- Medyenoğulları dediler ki; "Ey Şuayb, söylediklerinin çoğundan hiçbir şey anlamıyoruz. Seni aramızda güçsüz görüyoruz. Eğer aşiretin olmasaydı, seni taşa tutarak öldürürdük. Sen bizim gözümüzde saygın ve dokunulmaz bir kişi değilsin.

Adamların gönülleri bu kadar açık gerçeğe kapalı olduğundan, onu kavramak istemiyorlar. Bu yüzden;

"Dediler ki; 'Ey Şuayb, söylediklerinin çoğundan hiçbir şey anlamıyoruz.'"

Ayrıca hayata ilişkin değerleri, görünür maddi güç kriteri ile ölçüyorlar. Okuyoruz:

"Seni aramızda güçsüz görüyoruz."

Hz. Şuayb'ın taşıdığı ve yüzlerine haykırdığı güçlü gerçeğin onların gözünde hiçbir ağırlığı, hiçbir önemi yoktur. Devam edelim:

"Eğer aşiretin olmasaydı, seni taşa tutarak öldürürdük."

Önem verdikleri değer inanç bağlılığı değil, aşiret taassubudur; gönül bağını umursadıkları yok, tek geçerli saydıkları bağ, kan ve soy bağıdır. Ayrıca yüce Allah'ın dostlarına yönelik kayırıcılığından da haberleri yok. O'nu hiç hesaba katmıyorlar. Okuyoruz:

"Sen bizim gözümüzde saygın ve dokunulmaz bir kişi değilsin."

Bize göre sen ne değerce ve onurca üstün bir kişisin ve ne de yıldırıcı ve ezici bir maddi gücün var. Bizim güçlülük ve saygınlık ölçümüz aile ve aşiret ölçüsüdür.

Böyledir bu. Vicdanlar tutarlı bir inanç sisteminden, yüce değerlerden ve üstün ideallerden yoksun kalınca yere kapaklanırlar, toprağa yapışırlar, kısa vadeli çıkarların ve dünya değerlerinin tutsağı olurlar. O zaman ne yüce bir çağrıyı ve ne de büyük bir gerçeği saygın görürler. Ayrıca böyle bir çağrının temsilcisini, kaba kuvvet kullanarak susturmaktan da çekinmezler. Yeter ki, sığınacağı bir aşireti, saldırılara karşı kendisini koruyacak vurucu bir gücü olmasın. İnanca, gerçeğe ve haklı çağrıya saygı göstermeye, onları dokunulmaz saymaya gelince, bu boş ve kof vicdanlarda böylesine bir değerin ne ağırlığı ve ne sözü edilir bir etkisi vardır.

HZ. ŞUAYB'IN GAYRETLERİ

Bu noktada Hz. Şuayb, Rabbinin yüceliğinden ve ululuğundan kaynaklanan cesaretle gayrete geliyor. Koruyucularının ve aşiretinin himayesinden sıyrılıyor. Soydaşlarının, evrene egemen olan gerçek güçlere ilişkn değerlendirmelerindeki yanılgılarını yüzlerine vuruyor. Bütün yaptıklarını bilgisi ile kuşatan yüce Allah'a karşı edepsizlik yaptıklarını haykırıyor. Son sözünü söyleyerek soydaşları ile arasında inanç farklılığına dayalı bir ara kesit çiziyor, Allah ile onların aralarından çıkıyor, onlar gibileri bekleyen azabın kara haberini veriyor, kendilerini tercih ettikleri acı sonla başbaşa bırakıyor. Okuyoruz:

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَهْطِي أَعَزُّ عَلَيْكُمْ
مِنَ اللَّهِ ۖ وَاتَّخَذْتُمُوهُ وَرَاءَكُمْ ظِهْرِيًّا ۖ إِنَّ رَبِّي بِمَا تَعْمَلُونَ

مُحِيطٌ ﴿٩٢﴾ وَيَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ ۖ سَوْفَ
تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌ ۖ
وَارْتَقِبُوا إِنِّي مَعَكُمْ رَقِيبٌ ﴿٩٣﴾

92- "Ey soydaşlarım, aşiretim sizin gözünüzde Allah'dan daha mı üstün, daha mı önemlidir ki, O'na sırt döndünüz, O'nu yabana attınız? Hiç kuşkusuz, yaptığınız her hareket Rabbimin bilgisinin kapsamı içindedir.

93- "Soydaşlarım, siz bildiğiniz gibi hareket ediniz, ben de bildiğim gibi hareket edeyim. Hangimizin perişan edici bir azaba uğrayacağını, hangimizin yalancı olduğunu yakında göreceksiniz. Bekleyiniz; ben de sizinle birlikte bekliyorum."

Evet; **"Sizin gözünüzde aşiretim, Allah'dan daha mı üstün, daha mı önemlidir?"**

Aşiretim, nihayet bir grup insandır. Ne kadar güçlü ve ne kadar yıldırıcı olsalar da eninde sonunda insandırlar, zayıf varlıklardır, Allah'ın birkaç kuludurlar. Öyleyken size göre bunlar Allah'dan daha mı üstündürler? Bu kimseler, sizi Allah'dan daha mı çok korkutuyor, yüreklerinize O'nun saldığından daha büyük bir heybet mi salıyor? Devam ediyoruz:

"Ki, Allah'a sırt çevirdiniz."

Bu ifade "bir yana bırakma"yı ve "yüz çevirme"yi somut biçimde anlatıyor. Bu özelliği ile adamların davranışlarının çirkinliğine çirkinlik katıyor. Öyle ya. Adamlar yüce Allah'ı bir yana bırakıyorlar, O'na sırtlarını dönüyorlar. Oysa O'nun yaratıklarındandırlar. Rızıklarını veren, safasını sürdükleri refahı kendilerine bağışlayan O'dur. Buna göre onların yüce Allah'a sırt çevirmeleri kâfirlik, gerçeği yalanlama ve değer bilmezlik olduğu kadar, aynı zamanda da şımarıklık, nankörlük ve utanmazlıktır. Ayetin son cümlesini okuyoruz:

"Hiç kuşkusuz yaptığınız her hareket Rabbimin bilgisinin kapsamı içindedir."

"Kapsam içine alma", "kuşatma" bir şeyi bilmenin, o şeye güç yetirmenin en somut ifadesidir.

Hz. Şuayb'ın bu sözlerinde Rabbinin ululuğuna ve yüceliğine dil uzatılan bir mü'minin öfkesi okunuyor. Bu öfke kabarınca onun yanında soy gururu, koruma ekibi gururu, aşiret ve ırkdaş gururu barınamaz olur.Hz. Şuayb, soydaşlarını koruma ekibi ile korkutmaya kalkışmıyor, bu amaçla köpürüp küplere binmiyor. Onlara doğru elini kaldırmıyor, döğmeye, yumruk sallamaya kalkışmıyor ki, onlar ondan böyle bir tepki bekliyorlar. Ya da koruma ekibi onlara karşı muhafızlığını yapsın, artık kendisininkinden başka bir yolun yolcuları oldukları kesinleşen soydaşlarının muhtemel saldırılarına göğüs gersin diye

yan gelip yatmıyor. İşte gerçek anlamı ile "iman" budur. Mü'min, sadece Rabbi ile övünür. Rabbinden korkmayanların yüreklerine korku salan bir koruma ekibinden hoşlanmaz. Çünkü mü'min koruma ekibine ve soydaşlarına değil, Rabbine ve dinine bağlıdır, bunların üzerinde titrer, bunlara toz kondurmaya yanaşmaz. İşte aslında İslâm düşüncesi ile bütün zamanların ve bütün ülkelerin cahiliye düşüncesi arasındaki yol ayırımı burasıdır. Allah adına duyulan bu öfkeden, O'ndan başkası ile övünmeye yanaşmamaktan, O'ndan başkasının himayesine sığınmaya tenezzül etmemekten, Hz. Şuayb'ın soydaşlarına yönelttiği o "meydan okuma" eylemi doğuyor. O bu yüzden onlar arasında kesin bir ayrılık çizgisi çizebiliyor. Bunu yaparken soyca onlardan biri olduğunu umursamayabiliyor. Bu durumda iki tarafın yolları, artık hiç birleşmemek üzere ayrılıyor. Okuyoruz:

"Ey soydaşlarım, siz bildiğiniz gibi hareket ediniz."

Yolunuza devam ediniz, bildiğinizden geri kalmayınız. Artık sizden elimi çektim.

"Ben de bildiğim gibi hareket edeyim."

Kendi yolumdan gideyim, inandığım sisteme uyayım:

"Hangimizin perişan edici bir azaba uğrayacağını, hangimizin yalancı olduğunu yakında göreceksiniz."

Ben mi, yoksa siz mi?

"Bekleyiniz; ben de sizinle birlikte bekliyorum."

Beni ve sizi bekleyen akibeti gözleyiniz. Bu tehdit, Hz. Şuayb'ın kendi geleceğinden emin olduğunun mesajını verdiği gibi, aradaki köprülerin atılmış olduğunun ve yolların iyice ayrıldığının da mesajını duyurmaktadır.

YOKOLUŞ SAHNESİ

Burada perde iniyor. Hz. Şuayb'ın bu son sözü söylemesi ve araya kesin bir ayrılık çizgisi çizmesi ile sahne kapanıyor. Arkasından yeni bir sahnenin perdesi açılıyor. Bu sahnede adamların toptan helâk oluşlarını, evlerinin orasına burasına yığılıp kalmış cesetlerini seyrediyoruz. Hz. Salih'in soydaşlarını yakalayıp canlarını yere seren korkunç gürültü onları da yakalayarak cansız yerlere yatırmıştır. Akıbetleri, Hz. Salih'in soydaşlarının acı sonu gibi olmuş, evleri-barkları ıssız kalmıştır.Sanki burada hiç evleri olmamıştı. Sanki burası hiçbir zaman şenlik olmamış, evlerle barklarla donanmamıştı. Tıpkı Hz. Salih'in soydaşları gibi lânetle yolcu edilerek göçüp gittiler. Varlık alemindeki sayfaları dürüldü, anıları kalplerden siliniverdi. Okuyoruz:

وَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا
وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَأَخَذَتِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟

الصَّيْحَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٩٤﴾ كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا
فِيهَا أَلَا بُعْدًا لِّمَدْيَنَ كَمَا بَعِدَتْ ثَمُودُ ﴿٩٥﴾

94- Azaba ilişkin emrimiz geldiğinde Şuayb ile beraberindeki mü'minleri, rahmetimizin sonucu olarak kurtardık. O zalimler müthiş bir gürültüye tutuldular da evlerinde, oldukları yerde yığılıp kalıverdiler.

95- Sanki az önce o evlerde yaşayanlar onlar değildi. Hey, Semudoğulları nasıl kahroldularsa, Medyenoğulları da öyle kahrolsunlar!

Böylece tarihin kara sayfalarından biri daha kapanmış oldu. Bu sayfada yüce Allah'ın uyarılarını yalanlamış olanlar hakkında yalan saydıkları tehdit gerçekleşmiş oldu.

HZ. MUSA VE FİRAVUN

Okuduğumuz hikâyelerin sonunda "Hz. Musa ile Firavun" hikâyesine kısaca değiniliyor. Bu değinmede Firavun ile yakın adamlarının ve onun emirlerine körükörüne boyun eğen soydaşlarının acı sonları tescil ediliyor. Bu kısa özette ayrıca hikâyenin burada anlatılmayan olaylarına dolaylı biçimde değiniliyor. Bir de hareketli, canlı bir kıyamet sahnesi gözlerimizin önüne getiriliyor. Gerek bu kısa özette ve gerekse o kıyamet sahnesinde İslâmın önemli bir ilkesine dikkatlerimiz çekiliyor. Bu önemli ilke, kişisel sorumluluk ilkesidir. Liderlere ve baştakilere bağlılığın bu sorumluluğu, fertlerin üzerinden düşüremeyeceği vurgulanıyor.

Burada gözlerimizin önüne getirilen sahne şöyle başlıyor: Hz. Musa, yüce Allah'ın gücü ve otoritesi ile desteklenmiş ayetler ile Firavun diktatörüne ve ileri gelen kurmaylarına gönderiliyor. Okuyoruz:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٩٦﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ
فَاتَّبَعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ وَمَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ ﴿٩٧﴾

96- Musa'yı da ayetlerimizle ve somut mucizeler ile peygamber olarak gönderdik.

97- Onu Firavun'a ve yandaşlarına gönderdik. Yandaşları Firavun'un emrine uydular. Oysa Firavun'un emri doğruya iletici değildir.

Ayetler, hikâyenin adımlarını kısaltarak sözü sonuna bağlıyorlar. Bir de bakıyoruz ki, Firavun'un yandaşları diktatörün emrine körükörüne bağlanarak, yüce Allah'ın emirlerine karşı gelmeyi tercih ediyorlar. Firavun'un emirleri aptalca, cahilce ve saçma şeyler olmalarına rağmen onlara uyuyorlar. Okuyalım:

"Yandaşları Firavun'un emrine uydular. Oysa Firavun'un emri doğruya iletici değildi."

Adamlar, Firavun'un emirlerine körükörüne uydular. Onun izinden gittiler. Düşünmeden-taşınmadan sapık adımlarını izlediler. Hiçbir konuda kendi

görüşlerini işe karıştırmadılar. Böylece kendilerini küçük düşürdüler. Yüce Allah onları akılla, irade ile, tercih özgürlüğü ile, gidecekleri yolu serbestçe seçme ayrıcalığı ile onurlandırdığı halde, onlar bu onurlu konumlarından feragat ettiler. Onlar böyle alçaltıcı bir tutumu benimsedikleri için ayet, Firavun'un kıyamet günü de onları güdeceğini, onların orada da ona kuyruk ve sürü olacaklarını açıklıyor. Okuyoruz:

يَقْدُمُ قَوْمَهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فَأَوْرَدَهُمُ ٱلنَّارَ ۖ وَبِئْسَ ٱلْوِرْدُ ٱلْمَوْرُودُ ﴿٩٨﴾

98- Kıyamet günü, Firavun soydaşlarının önüne düşerek onları cehenneme götürdü. Vardıkları yer ne fena bir yerdir!

Buraya kadar geçmişe ait bir hikâye ve geleceğe ilişkin bir kara haber dinliyorduk. Fakat bu noktada sahnenin sonu, başına geçiveriyor. Bir de bakıyoruz ki, gelecek zaman geçmiş zaman olmuş, olup bitmiş bir olaya dönüşmüştür. Bir de bakıyoruz ki, bu altüst olmuş zaman boyutunda Firavun, yandaşlarının önüne düşerek onları cehenneme sürüklemiş ve bu iş noktalanmıştır. Okuyoruz:

"Soydaşlarının önüne düşerek onları cehenneme götürdü."

Onları cehenneme götürdü. Tıpkı çobanın, koyun sürüsünü su başına götürmesi gibi. Zaten onlar düşüncesiz, akılsız bir koyun sürüsü değiller miydi? Onlar dünyada kendilerini insan yapan en önemli ayrıcalıklarından, yani özgür iradelerinden ve serbest tercih yapabilme haklarından kendi rızaları ile vazgeçmemişler miydi? Bu yüzden Firavun, onları bir koyun sürüsü gibi güderek cehenneme sürükledi. Ama heyhat! Bu varılan yer bir subaşı değildir. Orada susuzluk giderilemiyor. Orada yanık ciğerlerin, ateşi düşürülemiyor. Orada karınlar ve kalpler kebap gibi kızarıp eriyor sadece. Okuyalım:

"Vardıkları yer ne fena bir yerdir!"

Bir de bakıyoruz ki, bütün bunlar, yani Firavun'un bu adamların önüne düşüp kendilerini bu kötü yere götürmesi, meğer bize anlatılan bir hikâye imiş. Şimdi de bu hikâyeye bir değerlendirme cümlesi ekleniyor. Okuyoruz:

وَأُتْبِعُوا۟ فِى هَٰذِهِۦ لَعْنَةً وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۖ بِئْسَ ٱلرِّفْدُ ٱلْمَرْفُودُ ﴿٩٩﴾

99- Çarpıldıkları azaba ek olarak hem dünyada hem de ahirette lânete uğramışlardır. Paylarına düşen bu armağan ne fena bir armağandır.

Ayetin son cümlesinde bu acı sonları alay konusu ediliyor, içine düştükleri durumun komikliği vurgulanıyor. Okuyoruz:

"Paylarına düşen bu armağan ne fena bir armağandır."

Bu cehennem ateşi, Firavun'un kendisine bağlı kalan soydaşlarına armağan ettiği bir bağış, bir minnet ödülüdür!

Hani Firavun, Hz. Musa'nın karşısına çıkardığı büyücülerine büyük bir ödül, göz kamaştırıcı bir armağan vadetmemiş miydi? İşte onun gözü bağlı yandaşlarına verdiği armağan, cehennem ateşi! Ne fena bir varılacak yer ve ne kötü bir armağan! Değil mi?

Burada bu hayrete düşürücü kitabın yani Kur'an'ın, düzeyinc erişilmez anlatım ve tasvir sanatının seçkin bir örneği ile karşı karşıyayız.

İNSANLIK AYNIDIR

Hud suresinin bu son bölümü, surenin önceki bölümlerine, surenin giriş kısmına ve surede yeralan hikâyelere dayalı olarak gelişen çeşitli yorumları ve değerlendirmeleri kapsamaktadır. Bu yorumlar ve değerlendirmeler ile surenin geçen bölümleri arasında sıkı bir bağ vardır. Bu bölümleri bütünleyerek surenin hedeflerini gerçekleştirmektedirler.

Şu anda ele almak üzere olduğumuz bu derste yeralan ilk değerlendirme, surede geçen hikâyelerle doğrudan ilgilidir:

"Ya Muhammed, sana anlattığımız bu olaylar, bazı şehirlerin hikâyeleridir. Bu şehirlerin kimisi halâ duruyor, kimisi de biçilmiş ekin tarlasına dönüşmüştür."

"O şehirlerin halklarına biz zulmetmedik, tersine onlar kendilerine zalimlik ettiler. Allah'ın azaba ilişkin emri geldiğinde Allah dışında imdada çağırdıkları düzmece ilahları, hiçbir dertlerine deva olmadılar, yıkımlarını arttırmaktan başka hiçbir işlerine yaramadılar."

"İşte Rabbin, zalim halkların şehirlerinin yakasından tutunca böyle tutar. Hiç kuşkusuz O'nun yakaya yapışması pek sert ve acıklıdır."

İkinci değerlendirme, geçmişte bazı şehirlerin başına inen azabı, ahiret azabından duyulacak şiddetli korkuya bir işaret olarak sunuyor. Ve olay son derece hareketli bir kıyamet sahnesinde canlandırılıyor:

"Ahiret azabından korkanlar için bu olaylardan çıkarılacak dersler vardır. O gün tüm insanların toplantı günüdür, herkes o günün canlı tanığı olacaktır."

"Biz o günü, sadece sayılı günlerin sonuna kadar erteliyoruz."

"O gün geldiğinde Allah'ın izni olmadıkça hiç kimse konuşamaz. O gün kimi insanlar mutlu, kimisi ise bedbahttır."

"Bedbahtların varacakları yer cehennem ateşidir. Onların orada ahlandıkları, vahlandıkları, hırıltılı seslerle inledikleri duyulur."

Gökler ile yer durdukça, Rabbinin dileği uyarınca cehennemlikler orada sürekli kalacaklardır. Hiç kuşkusuz Rabbin neyi isterse onu yapar."

"Mutluların varacakları yer ise cennettir. Gökler ile yer durdukça Rabbinin dileği uyarınca, cennetlikler kesintisiz bir bağış olarak orada sürekli kalacaklardır."

Bu değerlendirmeyi, geçmişteki şehirlerin akibetinin ve kıyamet sahnesinin uzantısı bir başka değerlendirme izliyor. Bu değerlendirmenin amacı da Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- karşı koyduğu müşriklerin kendilerinden önce yaşamış müşriklerden farklı olmadığını vurgulamaktır. Şayet bunlar da geçmişteki müşrikler gibi kökten yokedilme azabı ile cezalandırılmıyorlarsa,

bu Rabbinin belli bir süreyi kapsamak üzere verdiği bir sözden dolayıdır. Nitekim kendilerine kitap geldikten sonra aralarında görüş ve inanç ayrılığına düşmelerine rağmen Musa'nın kavmine ilişkin azap da ertelenmiştir. Ne var ki, bunlar da, onlar da kesinlikle yaptıklarının karşılığını göreceklerdir. O halde, ey peygamber, seninle birlikte Allah'a yönelen mü'minlerle birlikte kendi yolunu izle. Sakın zalimlere ve müşriklere dayanıp, güvenme. Namazı kıl ve sabret. Çünkü Rabbin iyi kimseleri mükâfatsız bırakmaz.

"Ey Muhammed, şu müşriklerin taptıkları ilahların düzmece oldukları konusunda sakın kuşkun olmasın. Onlar vaktiyle atalarının yaptıkları gibi asılsız ilahlara tapıyorlar. Onlara hakettikleri karşılığı eksiksiz olarak vereceğiz."

"Musa'ya da kitap verdik, fakat bu kitap (Tevrat) hakkında insanlar görüş ayrılığına düştüler. Eğer Rabbinin daha önce verilmiş kesin hükmü olmasaydı, o anlaşmazlığa düşenler hakkında çoktan hüküm verilirdi. Müşrikler Kur'an konusunda koyu bir kuşku içindedirler."

"Kuşku yok ki, Rabbin onların tümüne davranışlarının karşılığını tam olarak verecektir. Hiç şüphesiz O, onların neler yaptıklarından haberdardır."

"Ey Muhammed, sana emredildiği gibi dosdoğru ol; yanındaki eski sapıklıklarından tevbe edenler de öyle olsunlar. Sakın ölçüleri aşmayınız. Hiç kuşkusuz Allah bütün yaptıklarınızı görür."

"Sakın zalimlere eğilim, yakınlık göstermeyiniz. Yoksa cehennemin ateşi yakalar sizi; Allah'dan başka bir dostunuz, bir dayanağınız yoktur. O zaman O'nun yardımını göremezsiniz."

"Gündüzün iki ucunda ve gecenin ilk saatlerinde namaz kıl; iyi ameller kötülükleri giderirler. Bu hatırlatmalar öğüt alacak yetenekte olanlar için birer öğüttür."

"Müşriklerin sana çektirdikleri sıkıntılara karşı sabret; çünkü Allah iyi davranışları ödülsüz bırakmaz."

Ardından, yeryüzünde bozgunculuk yapmaktan kaçınan çok az kimsenin bulunduğu, çoğunluğunsa bozgunculuğa dalıp, yok edilmeyi hakettiği geçmiş çağlara dönülüyor:

"Sizden önceki kuşaklardan, yeryüzünde bozgunculuktan sakındıran birtakım akıllı ve erdemli kimseler çıksaydı ya! Sadece toplu felâketlerden kurtardığımız az sayıda kimse bu görevi yerine getirdi. Zalimler ise kendilerini şımartan ihtiraslarına kapılarak ağır suçlara daldılar."

"Sözkonusu şehirlerin hakları doğru yoldayken, Rabbin oraları haksızlıkla helâk etmiş değildir."

İnsanların tuttukları yol ve eğilimler açısından farklı özelliklere sahip olmalarına ilişkin yüce Allah'ın yasası gözler önüne seriliyor. Şayet Rabbin dileseydi, insanları tek bir ümmet olarak yaratırdı. Ne var ki, onun iradesi insanlara bir ölçüde seçme özgürlüğünü vermeyi öngörmüştür.

"Eğer Rabbin dileseydi, tüm insanları tek bir ümmet yapardı. Oysa insanlar sürekli görüş ve inanç ayrılığı içindedirler."

"Yalnız Rabbinin merhametine mazhar olabilenler doğru yolda görüş ve inanç birliği sağlayabiliyorlar. Zaten Allah insanları bunun için yarattı. Rabbinin 'Cehennemi, mutlaka insanlarla ve cinlerle dolduracağım" şeklindeki sözü çoktan kesinleşti."

En sonunda ayetlerin akışı, bu surede yeralan hikâyelerin amaçlarından birini de açıklıyor. Peygamberin gönlünü ferahlatma, azmini pekiştirmek... Hz. Peygambere, müşriklere son sözünü söylemesi, onlara Allah'a özgü gaybın kapsamındaki akibetlerine havale etmesi, Allah'a ibadet edip O'na dayanması, yaptıklarına karşılık insanları sorgulama işini Allah'a bırakması emrediliyor.

"Sana anlattığımız, önceki peygamberlerin hayatlarına ilişkin her olay, gönlünü ferahlatmayı ve azmini pekiştirmeyi amaçlıyor. Bu hikâyeler sana gerçeği ilettikleri gibi, mü'minler için de öğüt ve hatırlatma niteliğindedirler?"

"İnanmayanlara de ki, "Siz bildiğiniz gibi hareket ediniz, biz de bildiğimiz gibi hareket edelim."

"Bekleyiniz bakalım, biz de bekliyoruz."

"Göklere ve yere ilişkin bilinmezliklerin (gaybın) bilgisi Allah'ın tekelindedir. Her işin kesin çözüm mercii O'dur. Öyleyse sırf O'na kulluk sun, yalnız O'na dayan; Rabbin onların neler yaptıklarından habersiz değildir."

ÜRPETİCİ SAHNELER

ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْقُرَىٰ نَقُصُّهُۥ عَلَيْكَ مِنْهَا
قَآئِمٌ وَحَصِيدٌ ﴿١٠٠﴾ وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ وَلَٰكِن ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ
فَمَآ أَغْنَتْ عَنْهُمْ ءَالِهَتُهُمُ ٱلَّتِى يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ
لَّمَّا جَآءَ أَمْرُ رَبِّكَ ۖ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ ﴿١٠١﴾ وَكَذَٰلِكَ أَخْذُ
رَبِّكَ إِذَآ أَخَذَ ٱلْقُرَىٰ وَهِىَ ظَٰلِمَةٌ ۚ إِنَّ أَخْذَهُۥٓ أَلِيمٌ شَدِيدٌ ﴿١٠٢﴾

100- Ya Muhammed, sana anlattığımız bu olaylar, bu şehirlerin hikâyeleridir. Bu şehirlerin kimisi halâ duruyor, kimisi de biçilmiş ekin tarlasına dönüşmüştür."

101- O şehirlerin halklarına biz zulmetmedik, tersine onlar kendilerine zalimlik ettiler. Allah'ın azaba ilişkin emri geldiğinde Allah dışında imdada çağırdıkları düzmece ilahları, hiçbir dertlerine deva olmadılar, yıkımlarını arttırmaktan başka hiçbir işlerine yaramadılar."

102- İşte Rabbin, zalim halkların şehirlerinin yakasından tutunca böyle tutar. Hiç kuşkusuz O'nun yakaya yapışması pek sert ve acıklıdır.

Bu kavimlerin gözler önüne serilen acıklı akibetleri ve sahneleri insanın ruhuna, hayaline sıkıntı vermektedir. Kimisi her tarafı kaplayan tufanın dalgaları arasında boğulmuş, kimisi her şeyi kasıp kavuran kasırgaya yakalanmış, kimisi dehşet verici bir gürültüye tutulmuş, kimisi yurtları ile birlikte yer tarafından yutulmuş. Kimisi de kavimlerine öncülük edip kıyamette onları ateşe sürüklemiş, bu arada dünyada iken başlarına gelenler dikkatlere sunulmuş. Bu noktada, surenin akışı bu yok edilmeler ve dehşet verici sahnelerle kalplerin ve duyguların derinliklerine etki etmişken, şu değerlendirme yeralıyor:

"Ya Muhammed, sana anlattığımız bu olaylar, bazı şehirlerin hikâyeleridir. Bu şehirlerin kimisi halâ duruyor, kimisi de biçilmiş ekin tarlasına dönüşmüştür."

"Sana anlattığımız bu olaylar bazı şehirlerin hikâyeleridir."

Bu konuda senin hiçbir bilgin yoktu. Bu örtülü gaybı sana haber veren, vahiydir. Bunlar Kur'an'daki hikâyelerin gerçekleştirmek istedikleri hedeflerden bazılarıdır. (86)

"Bu şehirlerin kimisi halâ duruyor."

Bu şehirlerin kalıntıları, o toplumların güç ve uygarlık alanında ulaştıkları düzeye tanıklık etmektedir. Ahkaf bölgesindeki Ad kavmi ile Hicr bölgesindeki Semud kavminin kalıntıları gibi.

"Kimisi de biçilmiş ekin tarlasına dönüşmüştür."

Bir tarla gibi biçilmişlerdir. Topraktan koparılmışlardır, yerleri kupkuru ekinsiz bir tarla gibi kalmıştır. Nuh veya Lût kavimlerinde olduğu gibi.

Nedir toplumlar? Nedir uygarlıklar? Tıpkı bitki tarlaları gibi bunlar da insan tarlası değil mi? Bunun da bazı fidanları temiz, bazısı pistir. Bazısı gelişir, bazısı kurur.

"O şehirlerin halklarına biz zulmetmedik, tersine onlar kendilerine zalimlik ettiler."

Çünkü onlar kavrama yeteneklerini devredışı bırakmışlardı. Doğru yola sırt çevirmişlerdi. Allah'ın ayetlerini yalanlamışlardı. Tehditleri alaya almışlardı. Bu yüzden, zulme uğramayan buna karşın kendi kendilerine zulmeden toplumların başına gelen, onların da başına gelmiştir.

"Allah'ın azaba ilişkin emri geldiğinde Allah dışında imdada çağırdıkları düzmece ilahları, hiçbir dertlerine deva olmadılar, yıkımlarını arttırmaktan başka hiçbir işlerine yaramadılar."

Bu da Kur'an'da yeralan bu hikâyelerin gerçekleştirdiği bir başka hedef. Bilindiği gibi bu sure Allah'dan başkasının hükmüne başvuranlara, O'ndan başkasına itaat edenlere yönelik bir uyarı ile başlamıştı. Her gelen peygamberle bir-

(86) Daha geniş bilgi için yazarın "Kur'an'da Edebi Tasvir" kitabının "Kur'an'da Hikâye" bölümüne bakınız.

likte bu uyarı yinelenmiş ve onlara şöyle denmişti: "Şu sahte Rabbler sizi Allah'a karşı koruyamayacaklardır." İşte bakın, akibetler, bu uyarıyı doğrulamaktadır. Allah'a ortak koştukları sahte tanrılar hiçbir işlerine yaramadı. Rabbinin azaba ilişkin emri geldiğinde, bu azabı durduramadılar. Daha doğrusu bu düzmece tanrılar, onların hüsranını, yokedilişlerini arttırmaktan başka bir işe yaramadılar. (Ayette geçen "Tetbib" ifadesi yapısı ve sert vurgusu ile oldukça güçlü bir ifadedir) Bu şu demektir: Onlar o sahte ilahlara güvenip dayandılar. Bunlar da onların şımarıklıklarını, yalanlamalarını arttırdılar. Yüce Allah da başlarına gelen felâketi, yokolma azabını şiddetlendirdi. İşte **"yıkımlarını artırmaktan başka hiçbir işlerine yaramadılar"** ifadesinin anlamı budur. Çünkü bu düzmece tanrılar onlara herhangi bir zarar dokunduramadıkları gibi, bir yarar dokundurma gücüne de sahip değiller. Ne var ki, bu düzmece tanrılar yüzünden müşriklerin zararı ikiye katlanıyor, yokoluşları ağırlaşıyor, başlarına gelen felâket dayanılmaz oluyor.

"İşte Rabbin, zalim halkların şehirlerinin yakasından tutunca böyle tutar."

Sana anlattığımız şekilde... Rabbin şehirlerin yakasına, zulumlerinden dolayı yapışınca böyle yokeder. Böyle bir felâket indirir başlarına. Zulmettiklerinde, yani Rabblık açısından Allah'a ortak koşmak, yeryüzünde bozgun çıkarmak, tevhid ve ıslah çağrısına sırt çevirmek suretiyle kendi kendilerine zulmettiklerinde... Artık bu şehirlerde zulüm alabildiğine yaygınlaşır. Zalimler egemen olurlar.

"Hiç kuşkusuz O'nun yakaya yapışması pek sert ve acıklıdır."

Ama kendilerine belli bir süre tanındıktan, dünya nimetlerinden diledikleri gibi yararlanma fırsatı bulup denemeye tabi tutulduktan, peygamberler apaçık belgelerle gelip bahanelerini ortadan kaldırdıktan, ayrıca toplumu ıslah etmek için mücadele eden hak davetçilerinin azınlıkta oldukları, sapıklığın kol gezdiği zalim toplumun hayatında hiçbir etkinlikleri olmadığı ortaya çıktıktan sonra... Ayrıca mü'min topluluk, sapıklık içinde yüzen kavimlerinden tamamen ayrılıp, kendini ayrı bir dine, ayrı bir ilaha, bağımsız mü'min bir önderlik kadrosuna ve ayrı bir dostluk bağı etrafında kümelenmiş farklı bir millet olarak tanımladıktan sonra... Arkasından tüm bu gerçekleri müşrik kavmine açıkça duyurup, onları zaman boyunca değişikliğe uğramamış yasa uyarınca, yüce Allah'ın takdir ettiği akibetleri ile başbaşa bıraktıktan sonra...

BİR DE AHİRETTE AZAP

Bu zorlu ve acıklı cezalandırma, ahirette karşılaşılacak azabın belirtisidir. Ahiret azabından korkanlar bunu görürler. Daha doğrusu, bu dünyada zalimliklerinden dolayı şu şehirlerin halklarının başına geleni, ahirette de günahları yüzünden yakalarına yapışacak azabın dehşetini kavramak için basiretlerini açan ve azaptan çekinenler bunun farkındadır. Burada ayetlerin akışı, konunun bütünlüğü içinde iki yolculuğu birbirine bağlamak için Kur'an'ın yöntemi uyarınca, insan kalbini dünya sahnesini seyrederken alıp, kıyamet sahnelerini seyretmeye götürüyor.

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّمَنْ خَافَ عَذَابَ الْآخِرَةِ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمٌ
مَّجْمُوعٌ لَّهُ النَّاسُ وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ ﴿١٠٣﴾ وَمَا نُؤَخِّرُهُ
إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ ﴿١٠٤﴾ يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ ۚ
فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ ﴿١٠٥﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فَفِي النَّارِ لَهُمْ
فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾ خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ
وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٠٧﴾
وَأَمَّا الَّذِينَ سُعِدُوا فَفِي الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ
وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ عَطَاءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ ﴿١٠٨﴾

103- Ahiret azabından korkanlar için bu olaylardan çıkarılacak dersler vardır. O gün tüm insanların toplantı günüdür, herkes o günün canlı tanığı olacaktır.

104- Biz o günü, sadece sayılı günlerin sonuna kadar erteliyoruz.

105- O gün geldiğinde Allah'ın izni olmadıkça hiç kimse konuşamaz. O gün kimi insanlar mutlu, kimisi ise bedbahttır.

106- Bedbahtların varacakları yer cehennem ateşidir. Onların orada ahlandıkları, vahlandıkları, hırıltılı seslerle inledikleri duyulur.

107- Gökler ile yer durdukça, Rabbinin dileği uyarınca cehennemlikler orada sürekli kalacaklardır. Hiç kuşkusuz Rabbin neyi isterse onu yapar.

108- Mutluların varacakları yer ise cennettir. Gökler ile yer durdukça Rabbinin dileği uyarınca cennetlikler kesintisiz bir bağış olarak orada sürekli kalacaklardır.

Onların çarpıldıkları bu çetin, bu acıklı cezada ahiret azabına benzer yönler vardır. İnsana o günü hatırlatıyor, insanı o günün azabından korkutuyor.

Gerçi bu olayı sadece ahiretten korkanlar görebilir. Basiretleri ve kalpleri parlatan bu takva sayesinde basiretleri açılır.

Ahiretten korkmayanlara gelince, onların kalpleri taşlaşmıştır, Allah'ın ayetlerini algılayacak şekilde açılmaları mümkün değildir. Yaratılış ve yeniden dirilişin hikmetini anlayamazlar. Bu işlemin sadece dünya hayatında meydana gelen kısmını görebilirler. Fakat bu dünya hayatında meydana gelen ibret verici olaylar bunlara ne öğüt verir, ne de anlamalarını sağlar.

Sonra bu günün tanıtımına geçiliyor:

"O gün tüm insanların toplantı günüdür. Herkes o günün canlı tanığı olacaktır."

Burada toplanma sahnesi tüm yaratıkları kapsayacak genişlikte canlandırılıyor. Bu toplantı, istekleri dışında gerçekleşiyor. Her şeyin apaçık sergilendiği sahneye doğru genel bir hazırlıktır bu. Herkes geliyor. Ve herkes biraz sonra neler olacağı beklentisi içindedir.

"O gün geldiğinde Allah'ın izni olmadıkça hiç kimse konuşamaz."

Bu ürkütücü suskunluk herkesi, her yeri kaplamıştır. İçindekilerle birlikte kuşatıcı bir dehşet çökmüştür sahnenin üzerine. Konuşmak izne bağlıdır.Hiç kimse isteğini ifade etme cesaretini bulamaz kendisinde. Ancak yüce Allah'ın dilediği kimselere konuşma izni verilir. Onun izni ile suskunluğu bozar. Sonra ayırım ve dağıtım işlemi başlıyor.

"O gün kimi insanlar mutlu, kimisi ise bedbahttır."

Bu sözlerin arkasından **"bedbahtların"** cehennemde canlarının sıkıldığını seyrediyoruz. Sıcaktan, kapalılıktan ve sıkıntıdan **"ahlandıklarını, vahlandıklarını, hıraltılı seslerle inlediklerini"** gözlüyoruz. **"Mutlular"** ise cennettedirler. Orada sürekli bir bağışla karşılandıklarını, bu bağışın hiçbir zaman, kesintiye uğramadığını, durdurulmadığını görüyoruz.

"Göklerle yer durdukça."

Her iki grup da bulunduğu yerde sürekli kalacaktır. Bu ifade zihinde süreklilik ve kesintisizlik anlamını canlandırmaktadır. Her ifadenin bir gölgesi vardır. Burada yeralan bu ifadenin gölgesi de budur.

Ancak ayetlerin akışı her iki durumdaki sürekliliği de Allah'ın dilemesine bağlamıştır. Her karar, her kanun sonunda O'nun dilemesine bağlıdır çünkü. Kanunları belirleyen Allah'ın iradesidir, O'nun iradesi bu kanunla kayıtlı, onlarla sınırlı değildir. O'nun iradesi serbesttir, dilediği zaman bu kanunları değiştirir.

"Kuşkusuz Rabbin neyi isterse onu yapar."

Ayetlerin akışı mutluların içinde bulundukları güvenli durumu daha bir arttırmak için, Allah'ın iradesinin onlara yönelik bağışının kesintisiz olmasını dilediğini belirtiyor. Söz gelişi cennetteki yerleri değiştirilse bile, Allah'ın onlara yönelik bağışı kesintiye uğramayacaktır. Böyle bir şey sözkonusu olmamakla beraber, sınırlanacağı sanıldığı bir sırada bile yüce Allah'ın iradesinin serbestliğini vurgulamak için yeralıyor bu ifade.

GÜVEN VE UYARI

Gelmiş, geçmiş çeşitli toplumların dünya hayatındaki akibetlerinin sunulması, dünya ve ahiretteki azap arasındaki benzerliğin vurgulanması, Allah'ın ayetlerini yalanlayanları hem burada, hem de orada veya önce burada, sonra orada bekleyen azabın tasviri münasabetiyle, ahiretteki akibetlerine tekrar tekrar değinildikten sonra ayetlerin akışı, peygamber (s.a.s) ve onun safında yeralan Mekke'deki mü'min azınlık açısından sevinç ve güven, buna karşılık kavminden yalanlayanlar açısından da açıklama ve uyarı anlamında anlatı-

lan hikâyelerden ve sunulan sahnelerden yararlanılacak unsurları açıklamaya dönüyor. Çünkü bu kavmin de atalarının taptığı ilahlara ibadet ettikleri -yani onlar da bu hikâyelerde anlatılan milletler gibi, onların akibetlerine benzer akibetlere uğrayacakları- konusunda birtakım kuşkular vardı. Oysa bunların cezalandırılmaları bir süre için ertelenmişse, Musa'nın kavmine yönelik yok etme cezası da dinlerinde görüş ayrılıklarına düşmelerine rağmen ertelenmişti. Hiç kuşkusuz bir süre bekletilmeleri yüce Allah'ın dilediği bir durum içindedir. Ne var ki, Hz. Musa'nın kavmi ile Hz. Muhammed'in kavmi aynı durumdadır. Süreleri dolduktan ve belirlenen vakit geldikten sonra hakettikleri cezaya çarptırılacaklardı. Onlar gerçeğe uydukları için cezaları ertelenmiş değildir. Peygamberi yalanlayanlar da kesinlikle ataları gibi batıla uymaktadırlar.

فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّمَّا يَعْبُدُ هَٰؤُلَاءِ ۚ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا
يَعْبُدُ آبَاؤُهُم مِّن قَبْلُ ۚ وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنقُوصٍ ﴿١٠٩﴾
وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ
سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿١١٠﴾
وَإِنَّ كُلًّا لَّمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ أَعْمَالَهُمْ ۚ إِنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ
خَبِيرٌ ﴿١١١﴾

109- Ey Muhammed, şu müşriklerin taptıkları ilahların düzmece oldukları konusunda sakın kuşkun olmasın. Onlar vaktiyle atalarının yaptıkları gibi asılsız ilahlara tapıyorlar. Onlara hakettikleri karşılığı eksiksiz olarak vereceğiz.

110- Musa'ya kitap verdik, fakat bu kitap (Tevrat) hakkında insanlar görüş ayrılığına düştüler. Eğer Rabbinin daha önce verilmiş kesin hükmü olmasaydı, o anlaşmazlığa düşenler hakkında çoktan hüküm verilirdi. Onlar Tevrat konusunda koyu bir kuşku içindedirler.

111- Kuşku yok ki, Rabbin onların tümüne davranışlarının karşılığını tam olarak verecektir. Hiç şüphesiz, O, onların neler yaptıklarından haberdardır.

Şu kavminin ibadetinin boşuna olduğu konusunda içinde bir kuşku uyanmasın. Sesleniş Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- yöneliktir, uyarı ise kavmine... Bu yöntem kimi zaman insan ruhu üzerinde daha etkindir. Bununla konunun önemine işaret ediliyor. O kadar ki, yüce Allah bunu peygamberine açıklıyor, onlardan biriyle tartışmıyor, bu şirke bulaşmış birine hitap etmiyor. Amaç onları önemsememek, onları küçümsemektir. Bu durumda bu denli saf ve net olan gerçeğe daha çok ilgi duyarlar. Doğrudan doğruya onlara hitap edilmiş olsaydı bu kadar etkili olmayacaktı.

"Ey Muhammed, şu müşriklerin taptıkları ilahların düzmece oldukları ko-

nusunda sakın kuşkun olmasın. Onlar vaktiyle atalarının yaptıkları gibi asılsız ilahlara tapıyorlar."

Şu halde akibetleri de onlarınki gibi olacaktır... Azap... Ama üslubun genel havası ile uyum sağlamak için bu yargı, ifade içinde örtülü olarak geçiştiriliyor.

"Onlara hakettikleri karşılığı eksiksiz olarak vereceğiz."

Onlardan önceki toplumların hakettiklerine bakıldığında, kendi paylarına ne tür bir azabın düşeceği apaçık ortadadır. Nitekim önceki toplumların uğradığı akibetten birkaç örnek, birkaç sahne seyretmiştik.

Musa'nın kavminde olduğu gibi, onlar da bu dünyada toptan yokedilme cezasına çarptırılmayabilirler.

"Musa'ya da kitap verdik. Fakat bu kitap hakkında insanlar görüş ayrılığına düştüler."

Konuşmaları, inançları ve ibadet biçimleri birbirinden ayrıldı. Ne var ki, yüce Allah, daha önce onların hesaplarının eksiksiz şekilde görülmesini kıyamet gününe bırakmayı hükme bağlamıştı.

"Eğer Rabbinin daha önce verilmiş, kesin hükmü olmasaydı, o anlaşmazlığa düşenler hakkında çok hüküm verilirdi."

Bir hikmetten dolayı bu hüküm verilmemiştir. Kökten yokedilme azabına çarptırılmamalarının bir hikmeti vardır. Çünkü onların bir kitabı vardır. Peygamberlerin izleyicileri arasında kendilerine kitap verilenlerin hakkındaki hüküm, kıyamet gününe kadar ertelenmiştir. Çünkü kitap apaçık bir belge ve sürekli bir yol göstericidir. Bütün nesiller, ilk defa kendilerine bu kitap inmiş bulunan nesil gibi onu inceleyip kavrama imkânına sahiptirler. Ama bir tek neslin görme imkânına sahip olduğu somut mucizelerde durum böyle değildir. O nesil de ya bu mucizeden sonra inanacak ya da inanmayacak o zaman da azaba çarptırılacaktır. Tevrat ve İncil de birbirlerini bütünleyen ve son kitap (Kur'an) gelene kadar tüm nesillerin kullanımına sunulan iki kitaptı. Kendisinden önce inmiş bulunan Tevrat ve İncil'i doğrulayan bu kitap, tüm insanlara yönelik son kitaptır. Bütün insanlar ona çağrılır, aralarında Tevrat ve İncil'in izleyicileri de olmak üzere bütün insanlar bu kitabın esaslarına göre hesaba çekileceklerdir. "Onlar" yani Musa'nın kavmi...

"Tevrat hakkında koyu bir kuşku içindedirler."

Yani Musa'nın kitabı hakkında. Çünkü bu kitap, yani Tevrat Musa'nın ardından nesiller sonra kaleme alınmıştır. Bu yüzden kitapta birbirleriyle çelişen rivayetler, çeşitli karışıklıklar yeralmıştır. Kitapta uyulacak kesin bir şey yoktur.

Azap belli bir sürenin sonuna kadar ertelenmiş, ama herkes iyi-kötü tüm davranışlarının karşılığını görecektir. Her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan yüce Allah onların amellerinin karşılığını eksiksiz olarak verecektir.

"Kuşku yok ki, Rabbin onların tümüne davranışlarının karşılığını tam olarak

verecektir. Hiç şüphesiz O, onların neler yaptıklarından haberdardır.

İfadede birbirini güçlendiren çeşitli vurgulamalar yeralmaktadır. Böylece hiç kimse de alınacak karşılık, bu karşılığın tam olarak verileceği, bekletilme ve erteleme konusunda kuşku kalmaması amaçlanmaktadır. Ta ki, bu toplumun hayat tarzının batıl olduğu, bunda kuşkuya yer olmadığı, bunun da daha önceki müşriklerin işledikleri şirkin aynısı olduğu konusunda hiç kimse kuşkuya kapılmasın.

Kuşkusuz bu vurgulamaları, o dönemdeki hareketin pratik uygulaması gerektirmişti. O zaman müşrikler, davet hareketine, peygambere, -salât ve selâm üzerine olsun- ve onun yanında yeralan mü'min azınlığa karşı son derece inatçı bir tavır takınmıştı. Hemen hemen İslâma davet hareketi donmuş gibiydi. Allah'ın müşriklere vadettiği azap da ertelenmişti, bir türlü gerçekleşmiyordu. Mü'min kitle sürekli işkence görüyordu. Buna karşılık İslâm düşmanları kurtulmuş gibiydiler.. Nitekim bu dönemde bazı kalpler sarsılmıştı. Hatta sağlam bazı kalpler bile karamsarlığa kapılmıştı. Böylesine bir teselliye, böylesine bir yüreklendirmeye ihtiyaçları vardı. Hiçbir şey mü'min gönülleri, düşmanlarının Allah'ın düşmanı olduğunun ve hayatlarının şüphesiz batıla dayandığının vurgulanması kadar yüreklendirmezdi.

Yine, zalimlere mühlet tanınmasında, tağutlarla hesaplaşmanın cezalarını çekmekten yakalarını kurtaramayacakları, belli bir güne bırakılmış olmasında yüce Allah'ın hikmetinin ön plana çıkarılması gibi hiçbir şey mü'min gönüllere güven vermez, onları yüreklendirmez.

Böylece İslâm inancına göre yolalmanın gerektirdiği sonuçları, eylemleri Kur'an ayetlerinin içinden algılıyoruz. Kur'an'ın müslüman cemaatin yanında nasıl savaşa giriştiğini, onun için yoldaki işaretleri nasıl birer birer belirlediğini görüyoruz.

ALLAH'IN DEĞİŞMEZ KANUNU

Bu açıklama yapılırken, başvurulan bu vurgulu ifadeler insanın içine, yüce Allah'ın yaratıkları, dini vaadi ve tehditi hakkındaki yasasının kendisi için belirlenen doğrultuda yürürlükte olduğu duygusunu yerleştiriyor. O halde Allah'ın dinine inananlar, insanları Allah'ın dinine çağıranlar, emredildikleri gibi kendi yollarını dosdoğru izlemelidirler. Dinin belirlediği sınırları aşmamalıdırlar, ona herhangi bir eklemede bulunmamalıdırlar. Ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar kesinlikle zalimlerle uzlaşmamalıdırlar. Yol ne kadar bitmez tükenmez gibi görünse de Allah'dan başkasına itaat etmemelidirler, ondan başkasının hükmüne uymamalıdırlar. Ayrıca yol için gerekli olan azığı hazırlamalıdırlar. Yüce Allah'ın belirlediği yasa, dilediği bir zamanda gerçekleşene kadar sabretmelidirler.

فَٱسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ وَمَن تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا ۚ
إِنَّهُۥ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٢﴾ وَلَا تَرْكَنُوٓا۟ إِلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟

فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ
لَا تُنصَرُونَ ﴿١١٣﴾ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ اللَّيْلِ
إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ لِلذَّاكِرِينَ
﴿١١٤﴾ وَاصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿١١٥﴾

112- Ey Muhammed, sana emredildiği gibi dosdoğru ol; yanındaki eski sapıklıklarından tevbe edenler de öyle olsunlar. Sakın ölçüleri aşmayınız. Hiç kuşkusuz Allah bütün yaptıklarınızı görür.

113- Sakın zalimlere eğilim, yakınlık göstermeyiniz. Yoksa cehennem ateşi yakalar sizi; Allah'dan başka bir dostunuz, bir dayanağınız yoktur. O zaman O'nun yardımını göremezsiniz.

114- Gündüzün iki ucunda ve gecenin ilk saatlerinde namaz kıl; iyi ameller kötülükleri giderirler. Bu hatırlatmalar öğüt alacak yetenekte olanlar için birer öğüttür.

115- Müşriklerin sana çektirdikleri sıkıntılara karşı sabret; çünkü Allah, iyi davranışları ödülsüz bırakmaz.

Bu emir, hem Hz.Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- hem de onun yanında eski sapıklıklarından tevbe etmiş mü'minlere yöneliktir.

"Sana emredildiği gibi dosdoğru ol."

Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- bu emrin dehşetini ve etkisini ta derinden hissetmişti. Hatta O'nun, bu emre işaret ederek şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Hud suresi saçımı ağarttı."

Ayette geçen istikamet kelimesi, itidal yani sağa sola sapmadan belirlenen metod doğrultusunda yolalmak anlamına gelmektedir. Bu ise; sürekli uyanıklığı, tedbirli olmayı, yolun sınırlarını daima gözetmeyi, çeşitli yönlere az-çok eğilim gösterebilen insani tepkileri kontrol altında tutmayı gerektirir. Kısacası bu, hayattaki her harekette sürekli tetikte olmayı gerektiren bir durumdur.

Burada dikkat edilmesi gereken husus, emredildiği şekliyle dosdoğru olmaya ilişkin emirden sonra yeralan yasaklamanın, dinde kusur etmeyi, dini eksik yaşamayı önlemeye yönelik bir yasaklama olmadığıdır. Tersine azgınlık ve belirlenen sınırları aşma eylemidir yasaklanan. Çünkü dosdoğru olmaya ilişkin emir, arkasından vicdanda meydana gelen uyanıklık ve dikkatlilik durumu insanı aşırılığa ve abartılı davranışlara itebilir. Bu da Allah'ın dinini kolayken zorlaştırır. Oysa yüce Allah, dinini nasıl indirmişse, öyle yaşanmasını ister. İnsanların emredildiği şekliyle dosdoğru olmalarını ister. Aşırıya kaçmalarını, taşkınlık yapmalarını istemez. Çünkü taşkınlık ve aşırılık tıpkı vurdum duymazlık ve dini yarım yamalak yaşamak gibi bu dini, temel karakterinin dışına çıkarır. Bu nokta özenle dikkat edilmesi gereken büyük değere sahip bir noktadır. Ruhları, sapmadan, aşırıya kaçmadan veya ihmalkârlık göstermeden belirlenen yolda tutmak

için gereklidir bu dikkat.

"Hiç kuşkusuz Allah bütün yaptıklarınızı görür."

Ayette geçen "Basir = görür" kelimesi "Basiret"ten gelir ve bu konuya da son derece uygun düşmektedir. Çünkü bu konu basiretin, güzel kavrayış ve değerlendirişin vurgulandığı bir konudur.

Öyleyse ey peygamber, emredildiğin gibi dosdoğru ol; senin yanında yeralan eski sapıklıklarından tevbe etmiş kimseler de öyle olsunlar.

"Sanık zalimlere eğilim, yakınlık göstermeyiniz. Yoksa cehennem ateşi yakalar sizi."

Zalimlere dayanmayın, güvenmeyin. Yeryüzünde güç kaynaklarını ellerinde bulunduran, ellerindeki bu kuvvetle kulları Allah'ın dışında birtakım yaratıklara kulluk yapmaya zorlayan tağutlara, zorba zalimlere dayanmayın. Onlara dayanıp güvenmeyin. Çünkü sizin onlara güvenip dayanmanız, onların işlediği bu büyük kötülüğü onayladığınız anlamına gelir. Bu, onların işlediği büyük kötülüğün günahına ortak olmanız demektir.

"Yoksa cehennem ateşi yakalar sizi."

Bu sapmanın cezası olarak...

"Allah'dan başka bir dostunuz, bir dayanağınız yoktur. O zaman O'nun yardımını göremezsiniz."

Böyle bir dönemde belirlenen yolu dosdoğru izlemek son derece zor ve meşakkatli bir iştir. İnsana yardımı dokunacak kalıcı bir azığa ihtiyaç duyulur.

İşte yüce Allah, Peygamberine -salât ve selâm üzerine olsun- ve O'nun yanındaki mü'min azınlığa yol azığı gösteriyor.

"Gündüzün iki ucunda ve gecenin ilk saatlerinde namaz kıl."

Hiç kuşkusuz yüce Allah, tüm azıkların tükendiği bir sırada namazın kalıcı bir azık olduğunu biliyordu. İnsanın ruhsal yapısını dayanıklı kılan, kalplerin ağır yükümlülükleri olan gerçeğe sıkı sıkıya sarılmalarını sağlayan azık budur. Çünkü namaz, kalpleri, kullarına karşı merhametli, şefkatli, kullarına yakın ve isteklerine cevap veren yüce Allah'a bağlar. Karamsarlığa kapıldığı bir sırada, şu uğursuz ve günahkâr cahiliye toplumu içinde kendini yalnız hissettiği bir sırada üzerine yakınlık ve şefkat meltemlerini estirir.

Ayet burada gündüzün iki ucundan söz ediyor. Bu gündüzün başlangıcı ile sonudur. Gecenin ilk saatlerinden maksat, gecenin akşama yakın saatleridir.

Bu ise, sayı sıralaması getirmeden farz namazların vakitlerini kapsamaktadır. Farz namazların sayısı ve vakitleri Peygamberimizin sünneti ile belirlenmiştir.

Ayette, namaz kılmak -eksiksiz ve dosdoğru bir şekilde- emredildikten sonra iyi amellerin kötülükleri giderdiği vurgulanıyor. Bu ifade geneldir ve tüm iyilikleri kapsamaktadır. Namaz da en büyük iyiliklerden biridir. Bu sınıflandırmaya öncelikle dahildir. Yoksa bazı tefsircilerin anladığı gibi kötülükleri gideren iyi-

lik namazla sınırlı değildir.

"Bu hatırlatmalar öğüt alacak yetenekte olanlar için birer öğüttür."

Namaz bir hatırlamadır, bu yüzden şu değerlendirme son derece yerinde ve namaza uygun düşen bir değerlendirmedir.

Belirlenen yolda emredildiği gibi dosdoğru olmak, insanın sabretmesini gerektiren bir durumdur. Aynı şekilde yüce Allah'ın yalanlayanlara ilişkin yasasının gerçekleşmesi için belirlenen sürenin dolmasını beklemek de, sabırlı olmayı gerektirir. Bu yüzden, hem dosdoğru olmaya ilişkin emir, hem de ondan önce yeralan direktifler üzerine şu değerlendirme yeralıyor:

"Sabret, çünkü Allah iyi davranışları ödülsüz bırakmaz."

Emredildiği şekliyle dosdoğru olmak iyi bir davranıştır. Namazları vakitlerinde kılmak iyi bir davranıştır. Yalanlama tuzağına karşı sabretmek iyi bir davranıştır. Ve Allah iyi davranışları ödülsüz bırakmaz.

GEÇMİŞLERİN AKİBETİ

Sonra surenin akışı yeniden yokedilen şehirler ve geçmiş çağlar üzerine yapılan yorumu ve değerlendirmeyi tamamlamaya dönüyor. Üstü kapalı bir şekilde, şayet o çağlarda ya da o şehirlerde Allah katından kendileri için iyilik dileyen birtakım insanlar olsaydı, yeryüzünde bozgunculuğun yayılmasını önleselerdi, zalimleri zulmetmekten alıkoysalardı, *yüce Allah'ın bu şehirleri kökten yoketme* azabı ile cezalandırmayacağına değiniyor. Çünkü yüce Allah halkı iyi davranan şehirleri, haksız yere cezalandırmaz. Ya da bu şehirlerin halkı arasında yeralan iyi kimselerin gücü zulüm ve bozgunculuğu önlemeye yettiği sürece yüce Allah onları cezalandırmaz. Ama bu halk arasındaki mü'minler azınlıkta olsalar, toplum içinde etkinlikleri ve güçleri olmazsa, yüce Allah onları kurtarır. Ama bu şehirlerin halkı arasında şımaran kimseler, onları izleyenler, onlara itaat edenler çoğunluktaydı. Dolayısıyla bu şehirler halklarının zalimliklerinden dolayı cezalandırıldılar!

فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِن قَبْلِكُمْ أُولُوا بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ
عَنِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّنْ أَنجَيْنَا مِنْهُمْ
وَاتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا أُتْرِفُوا فِيهِ وَكَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿١١٦﴾
وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ ﴿١١٧﴾

116- Sizden önceki kuşaklardan, yeryüzünde bozgunculuktan sakındıran birtakım akıllı ve erdemli kimseler çıksaydı ya! Sadece toplu felâketlerden kurtardığımız az sayıda kimse bu görevi yerine getirdi. Zalimler ise kendilerini şımartan ihtiraslarına kapılarak ağır suçlara daldılar.

117- Sözkonusu şehirlerin halkları doğru yoldayken, Rabbin oraları haksızlıkla helâk etmiş değildir.

Bu ifade, yüce Allah'ın milletlerin hayat süreçlerine ilişkin yasa sisteminden bir kanunu ortaya koymaktadır. Buna göre, herhangi bir şekilde insanların Allah'dan başkasına kulluk yapmalarıyla içinde bozgunculuk başgösteren bir millette, bu durumu bertaraf etmek için harekete geçen kimseler bulunuyorsa, o millet kurtulmuş bir millettir. Yüce Allah azap etmek, köklerini kurutmak suretiyle onları cezalandırmaz. Ama zalimlerin zulüm işledikleri, bozguncuların bozgunculuk yaptıkları, buna karşılık içinde bu zulme ve bozgunculuğa karşı koyacak kimsenin bulunmadığı veya bu durumdan hoşnut olmamasına rağmen bozulmuş realiteye etki edecek gücü bulunmayan kimselerin yeraldığı milletler ya kökten yokedilme felâketi ile ya da çözülme ve çökme felâketi ile cezalandırılmalarını gerektiren Allah'ın kanunun işlemesini hakederler.

O halde, Allah'ın bir ve ortaksız Rabblığını egemen kılmaya davet edenler, yeryüzünü Allah'dan başkasına kulluk yapma çirkefinden dolayı içine düştüğü fesattan temizlemeye çağrı yapan mü'minler, halklar ve milletler için Allah'ın azabına karşı emniyet sübobu niteliğindedirler. Bu ise, Allah'ın Rabblığını egemen kılmak için mücadele eden savaşçıların her çeşit zulüm ve bozgunculuğa karşı koyan davetçilerin değerini ortaya koymaktadır. Çünkü onlar sadece Rabblerine ve dinlerine karşı görevlerini yerine getirmekle kalmıyorlar, bununla Allah'ın öfkesini, felâket ve perişanlığı gerektiren azabını da milletlerinden uzaklaştırmış oluyorlar.

HİDAYET VE SAPIKLIK

Son değerlendirme, insanların doğru yol ve sapıklık açısından ayrı tutumlar içinde olacaklarına ve yüce Allah'ın yaratıklarının her iki tarafa yönelişleri ile ilgili olarak yürürlüğe koyduğu değişmez yasasına ilişkindir.

وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ ٱلنَّاسَ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ﴿١١٨﴾ إِلَّا مَن
رَّحِمَ رَبُّكَ وَلِذَٰلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ
مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١١٩﴾

118- Eğer Rabbin dileseydi, tüm insanları tek bir ümmet yapardı. Oysa insanlar sürekli görüş ve inanç ayrılığı içindedirler.

119- Yalnız Rabbinin merhametine mazhar olabilenler doğru yolda görüş ve inanç birliği sağlayabiliyorlar. Zaten Allah insanları bunun için yarattı. Rabbinin "cehennemi, mutlaka insanlarla ve cinlerle dolduracağım" şeklindeki sözü çoktan kesinleşti.

Şayet yüce Allah, dileseydi bütün insanları aynı düzeyde ve ortak yeteneklere sahip kimseler olarak yaratırdı. Bir değişiklik, bir farklılık olmaksızın birbirinden kopya edilmiş nüshalar gibi yaratırdı. Yeryüzünde takdir edilen bu hayatın tabiatı bunu gerektirmiyor. Yüce Allah'ın yeryüzüne halife olarak atadığı şu insan denen yaratığın tabiatı da buna uygun değildir.

Yüce Allah insan denen yaratığın değişik yeteneklere, farklı yönelişlere sa-

hip olmasını dilemiştir. O'na dilediği tarafa yönelebilme özgürlüğünü bahşetmeyi dilemiştir. Kendi yolunu kendisinin seçmesini, yaptığı seçimin karşılığını görmesini dilemiştir. O'nun yasası böyle olmasını gerektirdi, iradesi bu yönde gerçekleşti. Doğru yolu seçen de sapıklığı seçen gibidir. İkisi de aynıdır, yüce Allah'ın yaratıklarının seçimlerine ilişkin yürürlüğe koyduğu yasanın doğrultusunda hareket etmeleri bakımından. İnsan denen yaratığın seçme özgürlüğüne sahip olmasını ve seçtiği sistemin ve metodun cezasını bu seçime göre görmesini öngören ilahi iradeye uygun olarak gerçekleşmesi bakımından doğru yolu seçmek ile sapıklığı seçmek birdir.

Yüce Allah insanların tek bir millet olmamalarını dilemiştir. Bunun sonucunda farklı tabiatlara, ayrı görüşlere sahip olmaları gerekmiştir. Bu ayrılığın, inancın temellerine kadar uzanması gerekmiştir.Kuşkusuz Allah'ın rahmetine mazhar olanlar bu kuralın dışındadırlar. Onlar gerçeği bulmuşlardır. -Gerçekse tektir, birden fazla değildir- Gerçeğin etrafında birleşmişlerdir. Bu durum onların sapıklardan ayrı oluşları gerçeğini ortadan kaldırmaz.

"Rabbinin "cehennemi mutlaka insanlarla ve cinlerle dolduracağım" şeklindeki sözü çoktan kesinleşti."

Bununla anlaşılıyor ki, yüce Allah'ın rahmetine mazhar olup kötülüklerden sakınan hak taraftarlarını başka bir akibet beklemektedir. Bu akibet cennettir. Hak taraftarları ile ayrılığa düşen, ayrıca çeşitli batıl safları ve sayısız sistemleri adına kendi aralarında görüş ayrılığına düşen sapıklar, cehennemi doldurdukları gibi onlar da cenneti dolduracaklardır.

VE SURE BİTERKEN

Son bölüm, peygamberimize yönelik bir hitaptır. Anlatılan hikâyelerin bir bir sunulması ile hem kendisi hem de mü'minler için gözetilen hikmet vurgulanmaktadır burada. İnanmayanlara gelince, onlara son sözünü söylemesi, ilişkileri tümden koparıp kesin şekilde ayrılması, onları Allah'a özgü gaybın kapsamında olan akibetleri ile başbaşa bırakması istenmektedir. Sonra Allah'a ibadet etmesi O'na dayanması ve kavmini de yapacağını yapmak üzere kendi halinde bırakması emredilmektedir.

وَكُلًّا نَّقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلرُّسُلِ
مَا نُثَبِّتُ بِهِۦ فُؤَادَكَ ۚ وَجَآءَكَ فِى هَٰذِهِ ٱلْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ
﴿١٢٠﴾ وَقُل لِّلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَٰمِلُونَ ﴿١٢١﴾ وَٱنتَظِرُوٓا۟
إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ ٱلْأَمْرُ
كُلُّهُۥ فَٱعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٢٣﴾

120- Sana anlattığımız, önceki peygamberlerin hayatına ilişkin her olay, gönlünü ferahlatmayı ve azmini pekiştirmeyi amaçlıyor. Bu hikâyeler sana gerçeği ilettikleri gibi mü'minler için de öğüt ve hatırlatma niteliğindedirler.

121- İnanmayanlara de ki; 'Siz bildiğiniz gibi hareket ediniz, biz de bildiğimiz gibi hareket edelim.'

122- Bekleyiniz bakalım, biz de bekliyoruz.

123- Göklere ve yere ilişkin bilinmezliklerin (gaybın) bilgisi Allah'ın tekelindedir. Her işin kesin çözüm mercii O'dur. Öyleyse sırf O'na kulluk sun, yalnız O'na dayan; Rabbın onların neler yaptıklarından habersiz değildir.

Aman Allah'ım... Yüce Allah'ın peygamberine söylediklerine bakın... Hiç kuşkusuz Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- kavminden, nefislerinin sapmalarından ve davetin acılığından etkileniyor, üzülüyordu. Bunlar da teselli etmeyi, gönlünü ferahlatmayı, yüreklendirmeyi gerektiren şeylerdi. Oysa Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- sabırlı, dirençli ve Rabbine güvenen biriydi.

"Sana anlattığımız önceki peygamberlerin hayatlarına ilişkin her olay, gönlünü ferahlatmayı ve azmini pekiştirmeyi amaçlıyor."

"Bu hikâyeler sana gerçeği iletiyorlar."

Yani bu surede davet işine, peygamberlerin hikâyelerine, Allah'ın evrensel yasalarına, insanların doğrulamalarına ve tehditlere ilişkin gerçek yeralıyor.

"Mü'minler için de öğüt ve hatırlatma niteliğindedirler."

Geçmiş çağlarda meydana gelen ibret verici olaylarla onlara öğüt veriyor. Allah'ın kanunlarını, emir ve yasaklarını hatırlatıyor.

Ama inanmayanlara gelince, bundan sonra öğüt alacakları yok, gerçekleri de göremezler. Son sözü söylemek gerekir, bundan sonra kesin ayrılık kaçınılmazdır.

"İnanmayanlara de ki; 'Siz de bildiğiniz gibi hareket ediniz, biz de bildiğimiz gibi hareket edelim."

"Bekleyiniz bakalım, biz de bekliyoruz."

Tıpkı, bu surede hikâyeleri yeralan kardeşlerinin kavimlerine dedikleri gibi, onları akibetleri ile başbaşa bıraktıkları gibi, Allah'a özgü gaybın kapsamında olan azaplarını görmek üzere terkettikleri gibi.

"Göklere ve yere ilişkin bilinmezliklerin (gaybın) bilgisi Allah'ın tekelindedir."

Her şey O'nun kontrolündedir. Senin, mü'minlerin ve inanmayanların durumu O'nun bilgisinin kapsamındadır. Bütün bu yaratıkların durumu, ona ait gaybın içerdiği her şeyi ve ilerde olacak her şeyi bilir.

"Öyleyse sırf O'a kulluk sun."

Çünkü ibadete ve boyun eğilmeye sadece O lâyıktır.

"Yalnız O'na dayan."

Tek dostunuz ve yardımcınız O'dur. İyi kötü işlediğiniz her şeyi bilir. Hiç kimsenin amelini karşılıksız bırakmaz.

"Rabbin onların neler yaptığından habersiz değildir."

DÖNÜŞ ALLAH'ADIR

Böylece, Allah'a ibadet ederken, O'na tevbe edip sığınırken, en sonunda O'na dönerken tevhidin gözetilmesi gerektiğini vurgulayarak başlayan bu sure, sona erdi. Tıpkı başladığı gibi sadece Allah'a ibadet edilmesi, yalnız O'na dönülmesi gerektiğini, en sonunda O'na dönüleceğini vurgulayarak sona erdi.

Daha önce evrenin uçsuz bucaksız ufuklarında, insanın ruhunun dipsiz derinliklerinde ve geçmiş asırların karanlık evrelerinde uzun bir yolculuğa çıkılmıştı.

Böylece surenin başı ile sonundaki edebi ahenk ve güzellik bulunmuş oluyor. Surede yeralan hikâyeler ile surenin genel akışı arasındaki uyum Kur'an-ı Kerim'deki bakış, düşünce ve yöneliş bütünlüğü ile güzel bir uyum oluşturuyor. Oysa eğer bu Kur'an Allah'dan başkasından gelmiş olsaydı, içinde birçok çelişkiler bulurlardı.

Şimdi, bu surenin akışını topluca inceleyenler, daha doğrusu Kur'an'ın Mekke'de inen kısmını inceleyenler göreceklerdir ki, ortada, köklü, kalıcı, geniş ve derin bir çizgi vardır. Bu sureler, bu çizginin etrafında yoğunlaşmaktadırlar. Surelerin etrafında döndüğü ekseni bu çizgi oluşturmaktadır. Diğer çizgiler hep bu temel çizgiye dönüktür. Tüm ipler ona bağlanmaktadır... Bu çizgi bu dinin etrafında yoğunlaştığı inanç çizgisidir. Bu, inanç eksenidir; insanlık hayatını her yönüyle düzenleyen, en ince ayrıntısına kadar ele alan bu ilahi sistem işte bu eksen etrafında dönmektedir.

Bu sureyi topluca değerlendirirken, surenin akışı içinde belirginleştiği şekliyle bu çizgi ve bu eksen üzerinde ana hatlarıyla durma gereğini duyacağız. Surenin akışı içinde bu konuyu ele alırken, daha önce yaptığımız açıklamalara değini de bulunmamız gerekecektir. Bu son değerlendirmenin bölümlerini birbirine bağlamak için kaçınılmazdır.

Surenin tüm akışı içinde ön plana çıkan ilk gerçek... Gerek Hz.Muhammed'le -salât ve selâm üzerine olsun- birlikte gönderilen kitabın içeriğinin sunulduğu giriş kısmında, gerek insanlık tarihi boyunca İslâm inancına göre hareket stratejisinin sunulduğu kıssalarda, gerekse Hz.Peygambere, hem kıssalardan hem de kendisiyle birlikte gönderilen kitabın içeriğinden çıkarılan sonuçlarla müşriklere karşı koyması direktifinin verildiği bitiş değerlendirmesinde...

Evet surenin bütünü içerisinde ön plana çıkan ilk gerçek... Tüm konuların, tek başına Allah'a kulluk etmenin emredilmesi, ondan başkasına kulluk etmenin yasaklanması etrafında yoğunlaştığı gerçeğidir. Allah'a kulluk etmenin, ondan

da başkasına kulluk etmemenin "din" demek olduğunun vurgulanmasıdır. Verilen sözler, tehditler, hesaplaşma ve amellerin karşılığı meselesi, sevap ve ceza meselesi bu köklü, kapsamlı tek ve değişmez temele dayandırılmaktadır. Nitekim surenin girişinde ve surenin akışı ile birlikte değişik yerlerde bu gerçeğe işaret etmiştik.

Burada öncelikle Kur'an metodunun bu gerçeği vurgulama yöntemini ve bu yöntemin değerini ön plana çıkarmak kalıyor bize.

Tek başına Allah'a kulluk etme gerçeği surede iki üslupla ifade ediliyor.

"Ey soydaşlarım, sadece Allah'a kulluk sununuz, O'ndan başka ilahınız yoktur."

"Allah'dan başkasına kulluk sunmayınız. Ben O'nun size gönderdiği bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim."

Emir ve yasaklama üslupları arasındaki farklılık gayet açıktır. Acaba ikisinin de anlamı bir midir?

Birinci ifade; Allah'a kulluk edilmesini emretmekte, onun dışında ibadet edilecek bir ilahın olmadığını vurgulamaktadır. İkinci ifade ise; Allah'dan başkasına kulluk etmeyi yasaklamaktadır.

İkinci ayetin ifade ettiği anlam, birinci ayetin anlam ve içeriğinin gerektirdiği bir sonuçtur. Ne var ki, birincisi, sözlü olarak ifade edilirken, ikincisi ifadeden anlaşılmaktadır. Kuşkusuz yüce Allah'ın hikmeti bu büyük gerçeğin açıklanması bakımından sadece Allah'dan başkasına kulluk etmenin yasaklanmasının ifade ettiği anlamla yetinilmemesini, ayrıca bu yasağın bağımsız bir yoldan sözlü olarak da ifade edilmesini öngörmüştür. Her ne kadar bu yasak ilk emrin anlamında ve içeriğinde yeralsa da,..

Bu da o büyük gerçeğin değeri ve yüce Allah'ın terazisindeki ağırlığı hakkında oldukça etkili bir mesaj vermektedir bize. O kadar ki, bu gerçek, Allah'a kulluk etmenin emredildiği ve O'nun dışında ibadet edilecek bir ilahın olmadığının vurgulandığı ifadenin içerdiğinden anlaşılmak üzere bırakılmıyor. Ayrıca Allah'dan başkasına kulluk etme yasağı sözlü olarak ve bağımsız bir ifadede yeralıyor. Bu yasak doğrudan doğruya bir hüküm olarak yeralıyor, Allah'a ibadet etmeye ilişkin emrin içeriğinden elde edilen bir anlam olarak değil. Onun zorunlu bir gereği değil de başlı başına bir hüküm olarak ifade ediliyor.

Ayrıca bu, Kur'an-ı Kerim'in sözedilen gerçeği iki yönüyle, Allah'a kulluk etme, O'ndan başkasına kulluk etmeme yönleriyle ortaya koyma yöntemini de göstermektedir bize. Buna göre insanlık, bu gerçeğin iki yönünü de içeren kesin bir hükme ihtiyaç duymaktadır. İnsan psikolojisi Allah'a kulluk etmenin emredilmesi, onun dışında kulluk edilecek bir ilahın olmadığının vurgulanması ile yetinmiyor. Tek başına Allah'a kulluk etmeye ilişkin emrin içeriğinden çıkan dolaylı anlamın yanında, Allah'dan başkasına kulluk etmenin de açıkça yasaklanmasını da gerektiriyor. Çünkü gün gelir insanlar Allah'ı inkâr etmedikleri, O'na kulluk etmekten vazgeçmedikleri halde, O'nunla birlikte başkasına da kulluk

edebilirler. Kendilerini müslüman (!) sanırlarken şirke düşebilirler.

İşte bu yüzden Kur'an-ı Kerim tevhid gerçeğini emir ve yasağa birlikte yer vererek ifade etmektedir, yekdiğerini desteklesin diye. Böylece birçok çeşidi bulunan şirkin nüfuz edebileceği bir delik bırakılmayacak şekilde vurgulu olarak dile getirilmektedir bu gerçek.

Kur'an-ı Kerim'de buna benzer ifadeler değişik yerlerde yinelenmiştir. Örnek olarak bu sureden ve başka surelerden bazı ayerleri aşağaya alıyoruz:

Elif, Lâm, Ra. Bu Kur'an, her işi yerinde ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından muhkem, uyumlu cümlelerle örülen, sonra ayrıntılı biçimde açıklanan ayetlerden oluşmuş bir kitaptır.

(İçeriğinin özü şudur): Allah'dan başkasına kulluk sunmayınız. Ben, O'nun size gönderdiği bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim. (Hud Suresi 1-2)

Nuh'u soydaşlarına peygamber olarak gönderdik, onlara dedi ki; "Ben sizin için açık bir uyarıcıyım."

Sırf Allah'a kulluk sununuz. Yoksa sizin hesabınıza acıklı bir günün azabından korkarım." (Hud suresi 25-26)

Fakat azabım da son derece acıklı bir azaptır. (Hud Suresi 50)

***İbrahim ne yahudi ve ne de hristiyan idi. O dosdoğru bir müslümandı,* müşriklerden değildi. (Ali İmran suresi 67)**

Ben yüzümü, dosdoğru bir şekilde gökleri ve yeri yoktan varedene yönelttim, ben O'na ortak koşanlardan değilim. (En'am suresi 79)

Kur'an-ı Kerim'de tevhid gerçeği ifade edilirken bu yönteme sıkça baş vurulmaktadır. Hiç kuşkusuz bunun özel bir anlamı vardır. Gerek tevhid gerçeğinin değerinin ve öneminin vurgulanması bakımından -Öyle ki bu gerçeğin hiçbir tarafı dolaylı anlaşılmaya, zorunlu olarak çıkarılacak sonuçlara bırakılmıyor tersine bu gerçeğin hiçbir tarafı eksik bırakılmadan sözlü olarak ifade edilen bir hüküm olarak indiriliyor- gerekse bu yöntemin yüce Allah'ın insan denen varlığın tabiatını bildiğini göstermesi bakımından... Buna göre yüce Allah insanın bu büyük gerçeğin bu şekilde açıkça belirtilmesine ihtiyacı olduğunu biliyor. Bu gerçeğin insanın duygu ve düşüncesinde her türlü şüpheden ve kapalılıktan korunup bu şekilde ince bir ifadeyle vurgulanması gerektiğini biliyor. Amacı ve hedefi son derece belirgin bir ifadeyle bunu belirtiyor yüce Allah. Hiç kuşkusuz yüce ALlah üstün hikmet sahibidir. Yarattıklarını en iyi bilir. O latiftir, her şeyden haberdardır.

Şimdi, tek başına yüce Allah'a kulluk edilmesinin emredilmesini ve ondan başkasına kulluk etmenin yasaklanması üzerinde bu kadar yoğunlaşılmasının ayrıca, bu gerçeğin sözle ifade edilen bir hüküm olarak ve her iki yönünü kapsayacak şekilde dile getirilmesine gösterilen özenin ve dolaylı anlamlarla yetinilmemesinin ötesindeki hikmeti kavrayabilmemiz için bu surede, ayrıca bütün Kur'an'da geçen kulluk/ibadet kavramı üzerinde duralım.

Daha önce Hud peygamber -selâm üzerine olsun- ve kavmi kıssası üzerinde değerlendirme yaparken, bunca yoğunlaşmayı, bunca özeni, saygın peygamberler kafilesinin uğruna bunca emek sarfetmesini, her gün insanları tek başına Allah'a kulluk etmeye çağıran davetçilerin uğruna çektiği bunca azapları, bunca acıları hakeden "kulluk/ibadet" kavramının anlamı üzerinde durmuştuk. Şimdi ise yaptığımız bu değerlendirmeye bazı değinilerle eklemede bulunmak istiyoruz.

İnsanlararası ilişkileri "muamelat" kavramı ile nitelendirmek buna karşılık kul ile Rabb arasındaki ilişkileri bireysel ve sembolik kulluk kastı taşıyan davranışları "ibadet kavramı ile nitelendirmek, Kur'an-ı Kerim'in indiği dönemden çok sonraları ortaya çıkmış bir yaklaşımdır. İslâmın ilk dönemlerinde bu ayırım bilinmiyordu.

"İslâm Düşünceleri" adlı eserimizde, bu meselenin tarihine ilişkin olarak bazı açıklamalarda bulunmuştuk, oradan bazı bölümler aktarıyoruz.

"İnsanın hareketlerini "ibadet" ve "muamelat" olarak ayırmak fıkıh eserlerinin yazılmasından sonra ortaya çıkmış bir meseledir. Bununla beraber -ilk önceleri- amaç, yalnızca ilmi eserlerin özelliği olan "teknik" bir ayırımdı. Maalesef bu ayırım İslâm düşüncesinde birçok kötü sonuçların doğmasına neden olmuştur. Bunun sonucu olarak da -bir dönem sonra- islâmi hayatın her alanında kötü etkileri ortaya çıkmıştır. Böylece "ibadet" sıfatının insanların kafalarında "ibadet fıkhının" ele aldığı hareketler olduğuna ilişkin bir düşünce uyandı. Bu hareketlerin "muamelat fıkhının" ele aldığı hareketler olduğuna ilişkin bir düşünce uyandı. Bu hareketlerin "muamelat fıkhının" içerdiği ikinci tür hareketlerden ayrı oldukları düşüncesi doğdu. Hiç kuşkusuz bu, İslâm düşüncesinden sapmadır. Bunun ardından İslâm toplumunun hayatının her alanında sapmaların başgöstermesi kaçınılmaz olmuştur.

"İslâm düşüncesine göre insanın hiçbir hareketi yoktur ki, "ibadet" kavramının kapsamına girmesin, ya da bu sıfatın gerçekleşmesi istenmesin. İslâm sisteminin ilk ve son amacı "ibadet"in anlamını gerçekleştirmektir."

"İslâm sisteminde, idari ve ekonomik düzenin, ceza yasasının, medeni kanunun, aile hukukunun ve bu sistemin içerdiği diğer yasaların bunun dışında bir gayesi yoktur."

"İnsan hayatında ibadetin anlamını gerçekleştirmekten başka bir hedef sözkonusu değildir. Ama insanın hareketleri bu sıfatla nitelenemez, bu hedefi gerçekleştirmiş sayılamaz -ki Kur'an bunun insan varlığının gayesi olduğunu belirtmektedir- bu hareketler ilahi sisteme uygun olmadıkça... Çünkü ancak o zaman yüce Allah'ın ilahlıkta bir olduğunu vurgulanmış, kulluk, sadece O'na yöneltilmiş olur. Aksi takdirde bu, ibadetin dışına çıkmaktır, çünkü kulluğun sınırlarını aşmaktır. Yani yüce Allah'ın istediği şekliyle insan varlığının hedefinden sapmaktır. Yani Allah'ın dininden çıkmaktır.

Fıkıhçıların -İslâm düşüncesinde bu anlayışın yeri olmadığı halde de- "ibadet" ismini verdikleri ve ibadet kavramını onlara özgü kıldıkları hareket

türlerinin Kur'an-ı Kerim'de ele alındığı yerlere bakıldığında görmezlikten gelinmeyecek son derece belirgin bir gerçek açığa çıkar... Bu hareketlerin tek başına ele alınmadıkları ve fıkıhçıların "muamelat" adını verdikleri hareketlerden ayrı geçmedikleri görülecektir. Her iki hareket türünün de Kur'an'ın akışı içinde ve yönlendirme yönteminde birbirlerine bağlı olarak geçtikleri görülecektir. Çünkü bu da öteki gibi, "ibadet" sisteminin bir yönünü oluşturmaktadır. İnsan varlığının hedefi budur. İbadetin anlamının ve yüce Allah'ın ilah olarak bir kabul edilmesinin anlamının gerçekleşmesi budur.

Zamanla bu ayırım, bazı insanların "muamelat"ın kapsamına giren hareketleri Allah'ın dışında O'nun izin vermediği konularda kendileri için kanun koyan kimselerin koyduğu sistemlere uygun olarak gerçekleştirirken "ibadet"in kapsamına giren hareketleri İslâmın hükümlerine göre gerçekleştirdiklerinde, "müslüman" olabileceklerini sanmalarına engel oldu.

Bu büyük bir vehimdir. Çünkü İslâm bölünmez bir bütündür. Onu bu şekilde ikiye bölen herkes bu bütünün dışına çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bu dinden çıkmaktadır.

İşte bu gerçekten müslüman olmak aynı zamanda insan olarak varlığının hedefini gerçekleştirmek isteyen herkesin aklında bulundurması gereken büyük bir gerçektir.

Şimdi de İslâm düşüncesi kitabından aktardığımız bu bölümlere, daha önce bu cüzde yaptığımız açıklamaları ekliyoruz. İlk defa bu Kur'an'la muhatap olan Araplar, Allah'a ibadet etmekle emrolundukları zaman ibadet, kulluk kavramının anlamını yalnızca kulluk kastı taşıyan, bireysel sembolik davranışlarla sınırlandırmıyorlardı. Hatta ilk defa Mekke'de bu Kur'an'la muhatap oldukları sırada henüz sembolik ibadet şekilleri farz kılınmamıştı bile. Araplar bu Kur'an'la ilk defa muhatap oldukları sıralarda bu kavramla, her konuda sadece Allah'a itaat etmenin, O'na boyun eğmenin her konuda O'ndan başkasına itaat etme, O'ndan başkasına boyun eğme, zilletinden çıkmanın istendiğini anlıyorlardı. Nitekim Peygamberimizin de -salât ve selâm üzerine olsun- bir hüküm olarak "ibadet/kulluk" kavramını "emrine uyma, boyun eğme" şeklinde açıklamıştır. Peygamberimiz, Adiy b. Hateme yahudi ve hristiyanların hahamlarını ve papazlarını Rabb edindiklerini söyleyerek şu açıklamada bulunmuştu "Evet hahamlarına ve papazlarına ibadet ettiler. Çünkü hahamları ve papazları helalleri haram, haramları da helal kıldılar, onlar da hahamlarının ve papazlarının dediklerine uydular. Bu da onlara "ibadet/kulluk ediyorlar demektir."

Sembolik "tapınma" hareketlerine kulluk/ibadet denmesinin nedeni bu hareketlerin Allah'a boyun eğmenin, O'na itaat etmenin bir şekli olmasıdır. Ancak bu şekil, ibadet kavramının tüm anlamını kapsamaz. Daha doğrusu sembolik ibadetler "ibadet" kavramının özünden çok ikinci derecede anlamını temsil ederler.

KULLUK GERÇEĞİ

Daha önce bu cüzde şunları söylemiştik. Şurası bir gerçektir ki, şayet iba-

det/kulluk kavramının gerçek anlamı sadece sembolik tapınma davranışları olsaydı uğruna bunca peygamberin gelmesini, bunca risaletlerin gönderilmesini haketmezdi. Gelmiş geçmiş peygamberlerin -selâm üzerlerine olsun- büyük çabalar sarfetmesini haketmezdi. Tarih boyunca davetçilerin, mü'minlerin karşı karşıya kaldığı bunca işkenceyi, bunca acıyı gerektirmezdi. Tersine insanları topyekün kullara boyun eğmekten kurtarıp, her işte ve her durumda, dünya ve ahiretteki hayat sistemlerinde sadece Allah'a boyun eğmelerini, O'na itaat etmelerini gerçekleştirme olgusu haketmiştir bu ağır bedeli.

"İlahlığın birliği, Rabblığın birliği, otoritenin birliği, egemenliğin birliği, yasama kaynağının birliği, hayat sisteminin birliği, insanların kapsamlı bir şekilde boyun eğdikleri, emirlerine uydukları merciin birliği... Evet, bunca peygamberin gönderilmesini, uğrunda bunca emeğin harcanmasını, tevhid gerçeği haketmiştir. Bunca işkenceler, tarih boyunca katlanılan bunca meşakkatler tevhidin gerçekleşmesi uğruna olmuştur. Yüce Allah'ın böyle bir şeye ihtiyacı olduğundan değil elbette. Çünkü yüce Allah alemlerin hiçbir şeyine muhtaç değildir. İnsanlık hayatı, tevhidin egemenliği olmaksızın islah olamadığı, doğru bir çizgiyi izleyemediği, yücelemediği, insana yaraşır bir hayat niteliğini kazanamadığı için bunca çaba sarfedilmiştir. Hiç kuşkusuz tevhidin egemenliği her yönüyle insanlık hayatı üzerinde sınırsız bir etkinliğe sahiptir."

Yukarıdaki açıklamayı yaparken, bitiş değerlendirmesinde konuyu biraz daha açıklayacağımıza söz vermiştik.

İşte şimdi tevhid gerçeğinin her yönüyle insanlık hayatındaki değerine ana hatlarıyla değineceğiz.

TEVHİD GERÇEĞİ

1- En başta -bu kapsamlı şekliyle- tevhid gerçeğinin, bizzat varlığı fıtri ihtiyacı ve insanı bileşimi açısından insan denen varlığın yapısı üzerindeki etkisine, onun düşüncesi üzerindeki etkisine, bir de bu düşüncenin insan bünyesi üzerindeki etkisine bakalım.

Bu düşünce meselesi, böylesine evrensel bir şekilde ele aldığından, tüm yönlerini tüm isteklerini, tüm ihtiyaçlarını ve tüm eğilimlerini gözönünde bulundurarak insanın yapısına hitap eder. Onu sürekli ilişki halinde bulunacağı tek bir merciye yöneltir. Her şeyi bu merciden ister ve her şeyiyle bu merciye yönelir. Ümitle bağlandığı, korku duyduğu bu biricik mercidir. O'nun öfkesinden sakınır, hoşnutluğunu arzular. İhtiyaç duyduğu, beklentisi içinde olduğu her şeye bu biricik merci sahiptir. Çünkü her şeyin yaratıcısı, her şeyin sahibi ve her şeyin idarecisi O'dur.

Bu düşünce insanın bünyesini varlığını tek bir kaynağa yöneltir. Böylece insan düşüncesini, anlayışını, değer ve ölçülerini, şeriat ve kanunlarını bu kaynaktan edinir. Evrene, hayata ve insana yönelirken, kendisini etkileyen tüm işaretlerin içinde uyanan tüm soruların cevabını bu kaynaktan alır.

Bu durumda insanın bünyesi, bir bütün haline gelir. İnanç ve sistem konu-

sunda yardım dileme ve başvuruda bulunma konusunda hayat ve ölüm konusunda çalışma ve hareket konusunda, sağlık ve rızık konusunda, dünya ve ahiret konusunda bilinç ve davranış olarak, düşünce ve pratik olarak bir bütünlük arzeder. Parçalanıp ayrılmaz. Birbirinden farklı yollara, değişik ufuklara yönelmez. Birbiriyle uyuşmayan değişik yollara girmez.

İnsan bünyesi yapısı belirtilen tarzda bütünlük arzettiği zaman, gelebileceği en iyi duruma gelmiş demektir. Çünkü o zaman "birlik" haline gelmiş olur. Ve bu, her alanda gerçeğin özelliğidir... Çünkü birlik yüce yaratıcının gerçeğidir. Değişik görüntüleri, şekilleri ve durumları ile birlikte evrenin gerçeğidir. Birlik, hayat ve canlıların tüm ve cinslerin farklılığı ile beraber gerçeğidir. Bireylerin ve yeteneklerin çeşitliliği ile beraber insanın gerçeği de birliktir. Birlik insan varlığının gayesidir de. Bu da alanların ve şekillerin farklılığı ile birlikte kulluk gerçeğidir. İnsan bu varlık aleminde gerçeği araştırdığında, bunun böyle olduğunu görecektir.

İnsanın bünyesi, yapısı, her alanda "gerçeğe" uygun bir durumda olduğu zaman, kişisel olarak gücünün doruğuna ulaşır. İçinde yaşadığı, karşılıklı iletişim kurduğu bu evrenin özünde yereden "gerçek"le ve karşılıklı etkileşim halinde bulunduğu varlıklar aleminin dayanağı olan "gerçek"le uyumlu olmanın doruklarına ulaşır. Bu uyum onun en görkemli eserleri meydana getirmesine ve önemli rolleri yerine getirmesine yardımcı olur.

Bu gerçek, ilk müslümanlardan oluşan seçkin toplumun şahsında doruğa çıkınca, yüce Allah, bunlar aracılığı ile hem insan varlığının, hem de insanlık tarihinin planında derin etkileri bulunan son derece önemli rolleri gerçekleştirdi.

Bu gerçek bir kez daha meydana geldiğinde -Allah'ın izni ile meydana geldiğinde. Allah'ın izni ile meydana gelmesi bir kaçınılmazdır- Yüce Allah daha büyük, daha çok işler gerçekleştirecektir. Yolunda ne kadar engeller bulunursa bulunsun. Çünkü bu gerçeğin varlığı bizzat karşı konulmaz bir güce kaynaklık etmektedir. Çünkü bu evrenin gücü ile özde birdir. O da bu evreni yaratan güce yöneliktir.

Bu gerçeğin önemi sırf imanı düşünceyi doğrultmasından gelmez. Gerçi bu doğrultma bile, tüm hayat binasının dayanağı olan büyük bir hedeftir. Bu gerçeğin önemi, hayattan iyi zevk almayı sağlamasından ve bu zevki yeterlilik ve ahenkliliğin en üst noktalarına ulaştırmasından kaynaklanır. Çünkü insan hayatının değeri artar, bütünüyle Allah'a ibadet haline geldiği zaman, insan hayatındaki -büyük küçük- tüm hareketler, ibadetin bir parçası ya da -ibadette gizli olan anlamı gözönünde bulundurursak- ibadetin tümü olarak algılandığı zaman... İbadetin özünde yereden büyük anlam; ilah olarak yüce Allah'ın bir ve ortaksız kabul edilmesi, kulluğun sadece O'na yöneltilmesidir. İnsan, bundan daha yüksek bir makama yükselecek değildir. Bu makam gerçekleşmediği sürece, insan olgunluk düzeyine ulaşamaz. Bu da Peygamberimizin yükselebildiği en yüce makamdır. İlahtan vahiy alma makamıdır. İsra-mescidi haramdan mescidi aksaya

bir gecede gerçekleşen mucizevi yolculuk makamıdır.

Tüm alemlere bir uyarı olsun diye Furkan'ı kuluna indiren Allah eksikliklerden uzaktır." (Furkan I)

"Kulu Muhammed'i, bir gece, Mescid'i Haram'dan (Kâbe'den) yola çıkararak kendisine bazı mucizelerimizi, olağanüstülüklerimizi gösterelim diye, çevresini kutsal kıldığımız Mescid'i Aksaya (Kudüs'e) ulaştıran Allah, her türlü noksanlıktan uzaktır. O her şeyi işiten ve her şeyi görendir." (İsra-1)

2- Tek başına Allah'a boyun eğme, sadece O'na itaat etme anlamında ibadette/kullukta tevhidin değerlerinden bir diğerine ve bunun insan hayatındaki etkilerine geçiyoruz.

Hiç kuşkusuz Allah'a boyun eğmek, O'ndan başkasına boyun eğmekten kurtuluştur. Kula kulluktan çıkıp, sadece Allah'a kul olma onuruna ermektir. İnsan ancak bu şekilde gerçek onurunu kazanabilir. Ancak bu şekilde gerçekten özgür olabilir.

İnsanın onuru ve özgürlüğü İslâm nizamının dışındaki hiçbir düzende garanti altına alınamaz. Yani insanlardan bazısının bazısına çeşitli şekilleri ile kulluk etmek suretiyle boyun eğdiği tüm düzenlerde insanın onuru ve özgürlüğü ayaklar altına alınır. İnsanların birbirlerine kulluk etmesi, inanç sistemine uymak sembolik ibadetleri de sunmak ya da konulan yasalara boyun eğmek şeklinde olması durumu değiştirmez. Hepsi de kulluktur, hepsi de birbirinin aynısıdır. Bütün durumlarda boyunlar Allah'dan başkasının önünde eğilir. Hayatı ilgilendiren herhangi bir meselede Allah'dan başkasının ilkelerine göre hareket edilir. O'na boyun eğilir.

İnsanlar birine boyun eğmeden, birine itaat etmeden yaşayamazlar. Bu yüzden birinin otoritesine boyun eğip itaat etmeleri kaçınılmazdır. Sadece Allah'a boyun eğip itaat etmeyenler, hayatın her alanında derhal Allah'dan başkasına kul olmanın çeşitli kötülüklerinin girdabına düşerler.

Hiçbir sınır, hiçbir kural tanımayan arzularının, ihtiraslarının kurbanı olurlar. Bu yüzden insan olma özelliklerini kaybedip hayvanlar alemine yuvarlanırlar.

"Kâfirler hayanlar gibi yerler, eğlenirler. Durakları cehennemdir onların. (Muhammed-12)

İnsanın insanlığını yitirmesi, hayvanlar alemine yuvalanıp gitmesi, kadar büyük kaybı olamaz. İnsan sırf Allah'a kulluk etmenin sadece O'na boyun eğmenin sınırlarını aşar aşmaz, arzu ve ihtiraslarına boyun eğer eğmez insanlığını yitirip hayvanlar alemine yuvarlanır.

Çeşitli şekilleri bulunan kula kulluğun kurbanı olurlar. Çeşitli şekilleri ile egemenlerin başkanların kulu olmanın neden olduğu türlü kötülüklerin girdabına düşerler. Bu egemenler ve başkanlar kendi kafalarına göre uydurdukları yasalar doğrultusunda onları yönetirler. Bu kanunların da kanun koyucuların çıkarlarını korumaktan başka bir hedefi, bağlayıcı bir amacı olmaz. Bu kanun

koyucuların, her şeyin egemenliğini elinde bulunduran bir fert, bir sınıf ya da bir ırk olması durumu değiştirmez. İnsanlığın genel düzeyine bakıldığında, sadece Allah'dan kaynaklanmayan, O'nun şeriatı ile sınırlı olmayan, onun şeriatını bağlayıcı kabul etmeyen insanların koyduğu tüm hükümlerde bu gerçeği görmek mümkündür.

Ne var ki kula kulluk, egemenlere, başkanlara, kanun koyuculara kul olmakla sınırlı kalmaz. Bu kula kulluğun en belirgin şekillerinden biridir, ama her şey bundan ibaret değildir. Kula kulluğun diğer bazı gizli şekilleri de vardır. Ve kula kulluğun bu şekli ötekisinden daha köklü, daha katı olur. Buna örnek olarak modacılara yönelik kulluğu gösterebiliriz. Bu modacıların, kendilerini uygar kimseler olarak adlandıran insanların büyük bir kısmı üzerindeki bu egemenlikleri nereden gelir? Hiç kuşkusuz -ister giyim-kuşamla, ister otomobillerle, ister ev-barkla, ister dekorasyonla, ister kutlama partileriyle ilgili olsun, moda tanrılarının uygun gördüğü kıyafetler, stiller, tartışmasız, kesin bir kulluğu temsil etmektedir. Cahiliye mensubu bir kadının veya erkeğin bu kulluktan kaçınması imkânsızdır. Bunun dışına çıkmayı bile düşünemez. Eğer, bu uygar cahiliyeyi yaşayan insanlar moda tanrılarına olduğu gibi, Allah'a boyun eğmiş olsalardı, hiç kuşkusuz, her şeyi ile kendilerini Allah'a adamış birer salih kul olacaklardı. Bu da değilse, peki nedir kulluk? Moda tanrılarının bu yaptıkları Rabblık değilse, hakimiyet değilse, nedir Rabblık, nedir hakimiyet?

Zavallı, düşkün kadınlara rastlar zaman zaman insan... Ayıp yerlerini ortaya koyan kıyafetlere bürünmüşler. Ama bu kıyafetler boylarını, poslarını, yakışmıyor aslında. Gittikçe çirkinleştiren ya da komik hale getiren boyalar sürünmüşler. Ne var ki moda, Rabblerinin elindeki bu karşı konulmaz ilahlık, o zavallı kadınları bu çirkefi işlemeye zorluyor. Karşı koyacak güçleri, iradeleri yoktur çünkü. Moda tanrılarının buyruklarına boyun eğmeme, itaat etmeme gücüne sahip değildirler. Çünkü çevrelerindeki toplum, topyekün bu tanrılara boyun eğmektedir. Nedir boyun eğmek, nedir itaat etmek, bu da değilse? Şayet bu değilse, nasıl oluyor hakimiyet, nasıl oluyor Rabblık?

İnsanlar sadece Allah'a boyun eğmedikleri, O'nun dışında birtakım kullara boyun eğdikleri zaman yaşayacakları aşağılayıcı kulluğun yalnızca insanın insana egemenliğinin, insanın insana kulluğunun aşağılayıcı iğrenç şekli sadece başkanların, egemenlerin hakimiyetinde somutlaşmaz.

Bu da, insanların canlarının, ırzlarının, mallarının korunması bakımından ibadet ve boyun eğmede tevhidin sahip olduğu değeri göstermektedir. Ne şekilde olursa olsun, ister kanun egemenliği şeklinde olsun, ister gelenek ve göreneklerin egemenliği şeklinde olsun, ister inanç ve düşüncelerin egemenliği şeklinde olsun, kulların kullara boyun eğdiği bir ortamda, kulların kullara kulluk ettiği bir toplumda insanların ruhları, ırzları ve malları korumasız kalır.

İnanç ve düşüncede Allah'dan başkasına itaat etmenin O'ndan başkasına boyun eğmenin anlamı bitmez tükenmez kuruntuların, efsanelerin ve hurafelerin pençesine düşmektir. Putperest cahiliye toplumları bunun değişik şekillerini

temsil etmektedir. Halk tabakalarının asılsız kuruntuları da buna örnektir. Halk tabakaları, bozuk inançlarının, sapık düşüncelerinin baskısı sonucu mallarından, -kimi zaman evlâtlarından- kurbanlar, adaklar adarlar ve hurafeler uğruna. İnsanlar hep korku duyarlar. Bu farklı ve mevhum rabblerden ve bu rabblerle ilişki halinde olan tapınak bekçilerinden, kâhinlerden... Cinler ve ifritlerle ilişki kuran büyücülerden... Gizli sırların sahibi şeyhlerden, velilerden... Ve daha nelerden, nelerden... İnsanların ürperdikleri, korktukları, sürekli yakınlaşmak istedikleri, ümit bağladıkları bir sürü hurafelerden... Boyunlarını büken, emeklerini çarçur eden, enerjilerini bir hiç uğruna tüketen asılsız kuruntulardan...

Gelenek ve görenekler açısından Allah'dan başkasına boyun eğmenin ondan başkasına itaat etmenin getirdiği zorluklara örnek olarak kılık kıyafet ve moda tanrılarının buyruklarını göstermiştik. Bunun yanında bu tanrıların uğruna -Paymal olan ırz ve ahlâkın yanında nice malların, nice emeklerin harcandığını da bilmemiz gerekir.

Orta gelirli bir aile, çeşitli kremlere, parfümlere, ruj ve boyalara saç yaptırmalar ve (ondüle) ettirmeler, her yıl değişen kıyafetlerin yapımında kullanılan kumaşlara, ardından uygun ayakkabılara, ayakkabılar kıyafet ve saç modeli ile uyuşacak takılara... Bu uğursuz tanrıların emrettiği daha bir süre şeye... Evet orta gelirli bir aile, gelirinin, emeğinin yarısını bu tanrıların değişen ve hiçbir durumda karar kılmayan arzularına cevap vermek için harcar. Hiç kuşkusuz bunun arkasında kapital sahibi yahudiler yer almaktadır. Bu tanrıların dünyasına özgü sanayide en büyük görevi onlar üstlenmiştir çünkü. Bu yorucu çabanın, bu kışkırtmanın içinde yeralan hiçbir kadın, hiçbir erkek, bir an bile bu uğursuz boyun eğmenin gereklerini yerine getirmekten geri kalamaz. Bu uğurda emeğini, malını, ırzını, ahlâkını feda etmekten kaçınamaz.

Son olarak insanın uydurduğu yasaların egemenliğine kul olmanın getirdiği zorluklara değinelim... Allah'a kulluk yapan birinin Allah'a sunduğu kurbanların kat kat fazlasını Allah'dan başkasına kulluk edenler egemen Rabblere sunarlar. Mallarını, canlarını ve ırzlarını bu uğurda harcarlar.

"Vatan"dan "millet"ten, "ırk"tan, "sınıf"tan ve "üretim"den putlar dikilir... Bunların dışında daha bir sürü putlar ve Rabbler...

Bunlar için davullar çalınır, bayraklar dikilir. Putlara kulluk edenler, canlarını ve mallarını bu tanrılar uğruna tereddütsüz feda etmeye çağırılırlar. Yoksa tereddüt geçirmek ihanettir, ayıptır. Hatta ırzlar bile, bu putların istekleri çakışacak olursa, feda edilecek olan ırzlarıdır. Bu durum, uğruna kan dökülecek kadar büyük bir şereftir onlarca. Bu putların çevresine yerleştirilen borazanlar, onların ötesinde yeralan Tanrılar ve egemenler böyle söylemektedir çünkü.

Yeryüzünde sadece Allah'a kulluk edilsin, insanlar tağutlara ve putlara kulluk etmekten kurtulsun ve insanlık hayatı yüce Allah'ın insanlar için dilediği yüce ufuklara ulaşsın diye Allah yolunda yapılan cihadın gerektirdiği tüm fedakârlıklar... Evet Allah yolunda cihadın gerektirdiği tüm fedakârlıkların aynısını,

hatta fazlasını Allah'dan başkasına boyun eğenler feda etmektedirler. Allah yolunda cihad ettiklerinde, çekecekleri azap ve meşakketlerden şehit olmaktan, can, mal ve evlât kaybından korkanlar, Allah'dan başkasına kul olmanın, ondan başkasına boyun eğmenin, cana, mala ve evlâda getirdiği yükümlülükleri bir düşünsünler. Bu uğurda paymal olan ırzlar ve ahlâk da çabası... Yeryüzüne egemen olmuş tağutlara karşı Allah yolunda girişilen cihadın gerektirdiği yükümlülükler, Allah'dan başkasına boyun eğdiklerinde, yerine getirmek zorunda oldukları yükümlülükler kadar değildir. Bütün bunların dışında bir de zillet için çirkefler ile dolu utanç verici bir hayat...

3- Öte yandan, ibadette tevhid, sadece Allah'a boyun eğme, O'nun dışında birtakım yaratıklara kulluk etmeyi reddetmek, insan enerjisini sahte tanrıların ilahlaşması uğruna harcanmaktan koruması ve bu enerjiyi topyekün yeryüzünün imarına, kalkınmasına, yeryüzündeki hayat düzeyinin yükselmesine yöneltmesi bakımından büyük değere sahiptir.

Bu cüzde daha önce de işaret ettiğimiz gibi ortada inkâr götürmez apaçık bir gerçek vardır... Her ne zaman Allah'ın kullarından bir kul, kendisini bir tağut haline getirip insanların Allah'ı bırakıp kendisine kulluk yapmalarını istemişse, bu tağut öncelikle, kendisine kulluk yapılması (yani itaat edilmesi, emirlerine uyulması) için tüm kuvvet ve enerjilerin şahsının korunması sonra da kendisinin ilahlaşması uğruna harcanmasına ihtiyaç duyacaktır. Kendisini övgüyle tesbih eden, adını zikreden yüce 'ilahlık' makamını doldurması için basit 'kulluk' görüntüsüne üfleyip şişiren kuklalara, dalkavuklara, borazanlara ihtiyaç duyacaktır. Bu "kulluk" görüntüsüne üflemekten, çevresinde ilahiler ve dualar mırıldanmaktan bir an bile geri kalmamaları gerekecektir. İsminin yücelmesi, kendisine kulluk edilen bir atmosferin oluşması için -çeşitli yöntemlerle- gösteriler, toplantılar düzenlenmesine ihtiyaç duyacaktır.

Ne var ki bu, hiçbir zaman durmayacak, son derece yorucu bir çabadır. Çünkü basit "kulluk" görüntüsü, çevresindeki üflemeler, davullar, çalgılar, tütsüler, tesbih sesleri ve mırıldanmalar kesilir kesilmez, büzülür, basitleşir, küçülür ve kısılır kalır. Bunun için yeniden bu yorucu çabaya ihtiyaç duyacaktır.

Bu yorucu çaba esnasında enerjiler, mallar -kimi zaman canlar kimi zaman da ırzlar- harcanır. Eğer bunların bir kısmı yeryüzünün imarı ve bol üretim için harcanacak olsaydı, insanlık hayatının yükselmesi ve refah düzeyinin artması için harcansaydı, insanlığa sonsuz iyilikler sağlayacaktı. Ne var ki, bu enerjiler ve mallar -kimi zaman canlar ve ırzlar- insanların iyiliği ve refahı için harcanmaz. İnsanlar tek başına Allah'a boyun eğmeyip, O'nun dışında tağutlara boyun eğdikçe...

Bu değinmelerle insanların tek başına Allah'a boyun eğmeyip, O'ndan başkasına kul olmaları durumunda enerji, mal, imar ve üretim alanında uğrayacakları zararın boyutlarını ortaya koymaktadır. Bu can ve ırz, konusunda uğradığı zararla birliktedir. Değer ve ahlâk kaybına ek zararlardır bunlar. Bir de zillet, baskı, çirkef ve utanç verici bir hayat vardır. Bu durum yeryüzü menşeli düzen-

lerin sadece biri için geçerli değildir. Hepsi de birdir bu noktada. Sadece rejimler ve fedakârlıkların türü değişiktir.

Yine ortaya çıkıyor ki, yalnız Allah'a bağlılık ilkesinden sapıp, kendilerinden birilerine Allah'ın yasası dışında bir yasa ile hükmetme fırsatı verenler, neticede Allah'dan başkasına kulluk etmenin bedbahtlığına düşmüş olurlar. Sonuçta insanın, insanlığını, onurunu ve özgürlüğünü yiyip bitiren bir kulluğa düçar olurlar. İnsanlara hükmeden bu düzenlerin şekli ne kadar değişirse değişsin farketmez. İsterse bu düzen birtakım insanların kendilerine insanlığı, özgürlüğü ve onurlu bir hayatı getireceğine inandıkları bir düzen olsun!

Avrupa sahte bir din anlayışı ile kendisine zalimlik ve diktatörlük yapan kiliseden kaçtığı sırada Allah'dan da kaçıyordu. Bütün insani değerlerini ayak altına alan kiliseye yönelik devrimi sırasında, evet bu ilginç ve cahil zaferinin ilk dönemlerinde yüce Allah'a da başkaldırdı! İşte burada insanlar bireysel iradeye dayanan demokratik düzenlerin himayesinde, insanlıklarına, özgürlüklerine, onurlarına ve çıkarlarına en uygun düzene kavuşacaklarını sandılar. Böylece bütün umutlarını insanlar tarafından düzenlenen anayasaların teminat altına aldıkları hak, güvence ve özgürlüklere, demokratik parlamenter rejimlere, basın özgürlüğüne, yasama ve yürütme mekanizması tarafından verilen güvencelere, seçmen çoğunluğunun kararına ve burada adını vermediğimiz, fakat bu demokratik düzenleri kuşatan korkunç hayaletlere bağladılar... Fakat sonuç ne oldu? 'Kapitalizm' daha da azgınlaştı. Öyle bir azgınlaştı ki, bu güvencelerin tamamını ve bu kurumların hepsini kuşattı. Onların hepsini kuru laflar, soyut hayaller haline çevirdi! Çoklukla kapitali elinde bulunduran zalim, azınlığı alçakça bir kulluk yapma zilletine düşürdü. Çünkü parayı elinde bulunduran, aynı zamanda parlamentonun çoğunluğunu da eline geçirmişti. Dolaysıyla insanlar tarafından düzenlenen anayasaları da yine bu azınlık yapmış oluyordu. Basın özgürlüğünü de, insanların yüce Allah'dan uzak bir şekilde kendi insanlıklarına, özgürlüklerine ve onurlarına güvence ve teminat zannettikleri diğer bütün güvenceleri verenler de, onlardı!

Sonra insanlardan bir kesim, 'kapital'in ve 'burjuva'nın azmasına zemin hazırlayan, bireyin tercihine dayalı bu ferdiyetçi düzenlerden kaçıp 'sosyalist düzenler'e sığındı! Peki bunlar ne yaptılar? 'Kapitalist' burjuva sınıfının egemenliğini, 'proletarya' sınıfının egemenliği ile değiştirdiler! Veya kapitale ve şirketlere sahip olan kesime boyun eğmeyi, hem mala, hem de otoriteye sahip olan devlete boyun eğme ile değiştirdiler! Bu ise, kapitalist sınıfın egemenliğinden daha tehlikeli bir durumdur!

İnsanın insana boyun eğdiği her durumda, her rejimde, her düzende, insanlar, mallarının ve canlarının en ağır vergisini vermişlerdir. Her zaman değişik biçimde ortaya çıkan ilahlara bu vergilerini takdim etmişlerdir!

Herhalde ve mutlaka bir kulluk yapısı gerekmektedir! Eğer bu kulluk yalnız Allah için olmazsa, Allah'dan başkasına yapılmış demektir... Tek Allah'a kulluk, insanları kurtarır. Onları özgür, onurlu, şerefli ve üstün kılar... Allah'-

dan başkasına kulluk ise, insanın insanlığını, onurunu, özgürlüklerini ve üstünlüklerini yiyip bitirir... Bunun yanında onların mallarını ve maddi menfaatlerini de sonuna kadar sömürmeye devam eder!

İşte bütün bu öneminden dolayı, yüce Allah'ın peygamberlik misyonlarında (risalet) ve kitaplarında, ilahlık ve kulluk meselesine bu kadar önem verilmiştir.. İşte bu surede, sözkonusu önemli meselenin yalın bir örneğini sergilemektedir. Bu mesele, sadece tarihteki basit cahiliye sistemlerinde yeralan putlara ve heykellere tapmakla ilgili değildir. Her yerde ve her zaman varolan bütün insanlarla ilgili bir meseledir. Bütün cahiliye sistemleri ile ilgilidir.. Tarih öncesi cahiliyesini, tarih sonrası cahiliyesini, yirminci yüzyılın cahiliyesini ve kulların kullara kulluğu ilkesine dayanan bütün cahiliyeleri kapsamına almaktadır. [58]

Bu mesele hakkında söyleneceklerin özü şudur: Bir bütün olarak bu Kur'an'ın direktiflerinden -bu sure de ona örnektir- açıkça anlaşılıyor ki, bu surede "ibadet" olarak ifade edilen boyun eğme, itaat etme ve hakimiyet meselesi, inanç, iman ve İslâm meselesidir. Fıkıh, siyaset ya da düzen meselesi değildir.

Bu bir inanç meselesidir, inancın varlığı ya da yokluğu meselesidir. Bu bir iman meselesidir. İmanın geçerliliği ya da geçersizliği meselesidir. Bu İslâm meselesidir; İslâmın gerçekleşmesi ya da gerçekleşmemesi meselesidir.

Sonra bu -önce değil sonra- kanun, nizam ve hükümlerde, rejimlerde kanun ve nizamı gerçekleştiren, hükümleri uygulayan toplumlarda somutlaşan pratik hayatın sistemi meselesidir.

Ayrıca "ibadet/kulluk" meselesi sembolik tapınmalar meselesi değildir. Pratik hayatın içinde, boyun eğme, uyma, düzen, yasa, fıkıh, hüküm ve rejim meselesidir. Böyle olduğu için, bu dinde somutlaşan ilahi sistem de bu kadar önem kazanmıştır bu mesele. Peygamberlerin ve dinlerin gönderilmesini bu yüzden gerektirmiştir. Bunca işkencenin meşakkatin çekilmesini bunca fedakârlığa katlanılmasını böyle olduğu için haketmiştir.

İNSANLIK VE DİNLER TARİHİ

Şu anda, sure içinde bu hikâyelerin peşpeşe sıralanışı ve bunun insanlık tarihi içindeki İslâm inancının stratejisine işaret etmesi meselesine gelmiş bulunuyoruz.

Daha önce Hz. Nuh'un -selâm üzerine olsun- hikâyesini değerlendirirken, insanlığın bildiği ilk inanç sisteminin İslâm olduğunu ve insanlığın bu inanç sistemini insanlığın ilk babası Hz. Adem'den -selâm üzerine olsun- sonra insanlığın ikinci babası Hz. Nuh'dan -selâm üzerine olsun- daha sonra da gelen tüm peygamberlerden öğrendiğini belirtmiştik. Yine İslâmın, inanç, düşünce; kulluk ve sembolik davranışlara ilişkin direktifler açısından ilahlığın birliğini, itaat etme, uyma, otoritesine girme ve boyun eğme açısından Rabblığın birliğini öngördüğünü vurgulamıştık. İslâmın otorite, hakimiyet, yönlendirme ve yasama birliği olduğunu açıklamıştık.

Aynı şekilde -ister inanç, düşünce, ibadet ve sembollerdeki cahiliye olsun, ister otoriteyi kabul etme, uyma, itaat etme ve boyun eğmedeki cahiliye olsun, ya da her ikisi beraber olsun- cahiliyenin de sonradan ortaya çıktığını belirtmiştik. İnsanların, peygamberler -selâm üzerlerine olsun- aracılığı ile İslâmı öğrendikten sonra inançları, düşünceleri bozulduğu gibi, Allah'dan başkasına boyun eğdiklerinden dolayı, hayatları ve siyasal rejimleri de bozulmuştur. İnsanların Allah'dan başkasına boyun eğmeleri, ister bir totem, bir taşa, bir ağaca bir yıldıza, bir gezegene, bir ruha ya da değişik ruhlra uymaları şeklinde olsun, ister insanın insana boyun eğmesi, yani kâhinlere, büyücülere ve egemenlere uyması şeklinde olsun, aralarında bir fark yoktur. Allah'dan başkasına boyun eğmenin ve her iki şekli de tevhidden şirke sapmayı, İslâmdan çıkıp cahiliyeye girmeyi ifade etmektedir.

Hiçbir şekilde batılın sızmadığı kitabında yüce Allah'ın dile getirdiği tarihsel sıralama ile "karşılaştırmalı dinler tarihi" bilginlerinin uyduğu yöntemin ve bu yöntemle vardıkları sonucun yanlışlığı ortaya çıkmış oluyor.

Karşılaştırmalı Dinler Tarihi"nin izlediği yöntem yanlıştır. Çünkü yöntem, insanlığın sonradan öğrendiği cahiliyenin çizgisini izlerken, peygamberlerin getirdiği tevhid çizgisini görmezlikten geliyor. Onlar cahiliyenin gelişim sürecini izlerken bile, sadece cahiliye dönemlerinden kalabilmiş ve tarihin kaydettiği izleri gözönünde bulunduruyorlar. Halbuki tarih bilimi yeni ortaya çıkmış ve insanlığın tarihinin çok azını içermektedir. Bu az kısmını dahi zan ve tercih yoluyla öğrenmektedir. Öyle ki, tarihte yaşanmış herhangi bir cahiliye dönemini incelerken, peygamberlerin getirdiği tevhidin izine rastlayacak olurlarsa -eski Mısır dinlerindeki Ahnaton inancındaki tevhidi özellik gibi- yine de -bir ihtimal de olsa- peygamberlerin getirdiği tevhidin etkisini görmezlikten gelmeyi tercih ederler. Oysa Ahnaton Mısır'da Hz. Yusuf döneminden ve onun tevhid inancını tebliğ etmesinden sonra gelmiştir. Nitekim Kur'an-ı Kerim Yusuf suresinde Hz. Yusuf'un zindan arkadaşlarına söylediklerini şu şekilde şöylece hikâye etmektedir:

"Ey hapishane arkadaşlarım, çok sayıda ilaha inanmak mı, yoksa ezici iradeli, tek Allah'a inanmak mı daha iyidir?"

"Allah'ı bir yana bırakarak taptığınız düzmece ilahlar, ya sizin, ya da atalarınızın taktığı birtakım boş, içeriksiz adlardan başka bir şey değildirler. Allah onlara hiçbir güç vermiş değildir. Egemenlik sadece Allah'ın tekelindedir. O yalnız kendisine kulluk sunmanızı etmetmiştir. Dosdoğru din, işte budur. Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmiyor." (Yusuf: 39-40)

Dinler Tarihi bilginlerinin böyle yapmalarının nedeni, izledikleri yöntemin dini yönteme düşmanlık ve karşıtlık esasına dayanmasıdır. Bu da Avrupa'da kilise ve bütün bilimsel araştırmalar arasında tarihin bir döneminde başgösteren mücadeleden kaynaklanmaktadır. Bu yöntem öncelikle, bizzat kiliseyi ortadan kaldırmak için kilisenin iddialarını temelden yalanlayacak sonuçlar elde etmek üzere geliştirilmiştir. Bu yüzden daha baştan itibaren sapık bir yöntemdir bu. Çünkü daha araştırmaya başlamadan, önceden belirlenmiş sonuçları el-

de etmeye çalışmışlardır.

Hatta kilisenin ilmi, siyasi ve ekonomik egemenliği yıkılıp, kiliseye karşı beslenen düşmanlığın hiddeti dindikten sonra bile bu yöntem kullanılagelmiştir. Çünkü dayandığı temellerden ve bu temellere göre şekillenen, gittikçe de yöntemin vazgeçilmez kuralları haline gelen prensiplerden kurtulamamıştır.

Elde edilen yanlış sonuçlara gelince, bunlar temelden bir yanlışa dayanan yöntemin kaçınılmaz vesilesidir. Bu yanlış, dinler tarihinin izlediği yöntemin vardığı tüm sonuçların değişmez özelliğidir.

İzlediği yöntem ve vardığı sonuç ne olursa olsun, dinler tarihinin açıklamaları Kur'an-ı Kerim'de sunulduğu şekliyle ilahi açıklamalarla temelden çelişmektedir. Müslüman olmayan birisinin herhangi bir meselede açıkça yüce Allah'ın sözü ile çelişen sonuçları kabul etmesi normal sayılsa da, bir araştırmacının, araştırmasını insanlara sunarken "müslüman" olduğunu vurgulayarak bu sonuçları kabul etmesi normal bir şey değildir. Çünkü İslâm ve cahiliye meselesini, insanlık tarihinde İslâmın cahiliyeden önce varolduğuna, tevhidin çok tanrıcılıktan ve putperestlikten önce bilindiğine ilişkin Kur'an'da yeralan açıklamalar yorum kabul etmez, kesin açıklamalardır. Bunlar, din açısından bilinmesi zorunlu olan hususlar arasında yeralırlar. Bu konuda dileyen "Karşılaştırmalı Dinler Tarihi" bilginlerinin vardığı sonuçları kabul edebilir. Herkes yüce Allah'ın sözü ile dinler tarihi bilginlerinin sözleri arasında dilediğini tercih etme hakkına sahiptir. Diğer bir ifade ile İslâmı ya da küfrü tercih edebilirler. Çünkü yüce Allah'ın bu konudaki sözü anlaşılır ve açıktır. Dolaylı ya da anlam itibariyle varılan bir sonuç değildir.

Her ne ise, bu son değerlendirmede açıklamak istediğimiz konu bu değildir. Biz burada insanlık tarihi içinde İslâm inancının hareket stratejisini gözler önüne sermeyi amaçlıyoruz. İslâm ve cahiliye sürekli insanları kendilerine çekmeye çalışmışlardır. Şeytan da bu çift tabiatlı ve çift boyutlu yaratığın zaafından ve yapısındaki eksikliklerden yararlanarak onu azdırmıştır. İnsanlar İslâmı tanıdıktan sonra, ondan ayrılıp cahiliyeye girmişlerdir. Bu cahiliye hayatı son noktasına varınca, yüce Allah onlara kendilerini yeniden İslâma döndürecek bir peygamber göndermiş, onları cahiliyeden kurtarırken, Allah'ın dışında bir sürü tanrıya boyun eğmekten ilk önce her konuda sırf Allah'a boyun eğmeye çağırmıştır. Yalnızca ibadet kastı taşıyan sembolik davranışlarda değil, kalpte yereden inanç noktasında...

Bu bakış açısı, günümüzün toplumlarının konumlarını değerlendirmede, aynı şekilde İslâma davet hareketinin tabiatını açıklamada bize büyük yarar sağlayacaktır.

Bugün topyekün insanlık, son peygamber Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- kendilerini çekip çıkardığı cahiliye hayatını, kapsamlı bir geriye dönüş sürecini (gericiliği) yaşıyor. Bu cahiliye değişik şekillerde somutlaşmaktadır bugün.

Günümüz cahiliyesinin bir kısmı Ateizmi, Allah'ın varlığını inkâr şeklinde belirlemektedir. Bu, inanç ve düşünce alanında içine düşülen cahiliyedir. Komünistler gibi.

Bir kısmı da Allah'ın varlığını bulanık da olsa kabul etmekle beraber, ibadet kastı taşıyan davranışlarda, boyun eğmede, itaat etmede, emirlere uymada sapıklık şeklinde belirmektedir. Hindu ve benzeri putperestlerin cahiliyesi gibi... Ayrıca yahudi ve hristiyanlrın cahiliyeleri de bu kategoriye girmektedir.

Günümüz cahiliyesinin bir kısmı da Allah'ın varlığını gereği gibi kabul etmekte, ibadet kastı taşıyan sembolik davranışları ona yönelik olarak yerine getirmektedir. Ama "Allah'dan başka ilah yoktur, Muhammed, Allah'ın peygamberidir" şehadet cümlesinin anlamında büyük bir sapıklık içindedir. Ayrıca boyun eğme, emirlere uyma ve itaat etme noktasında tam bir şirk hayatı yaşamaktadır. Kendilerini "müslüman" olarak adlandıran toplumlar bu kategoriye girmektedir. Bunlar, şahadet cümlesini son derece yanlış anlamalarına, Allah'dan başka birtakım kullara boyun eğmelerine rağmen, sırf şahadet cümlesini dilleri ile söylemekle, sembolik ibadet şekillerini yerine getirmekle müslüman olduklarını, İslâm sıfatını ve müslümanlık haklarını kazandıklarını sanıyorlar.

Bunların da hepsi cahiliyedir. En başta değindiğimiz komünistlerinki gibi. Allah'ı inkârdır. Ya da putperestlerinki gibi Allah'a ortak koşmadır.

İnsanlığın pratik hayatına yönelik bu tarz açık bir bakış açısı, insanlığın topyekün kapsamlı bir cahiliye hayatına döndüğü düşüncesini doğrulamaktadır. İnsanlığın, İslâmın defalarca çekip çıkardığı cahiliyeye doğru uğursuz bir geriye dönüş sürecini yaşadığını ortaya koyacaktır. İnsanlığı cahiliye hayatından çekip çıkaran İslâmın son şekli Hz. Muhammed'in -selâm üzerine olsun- eliyle gerçekleşmişti. Bu da İslâmi diriliş hareketinin öncülerinin temel rollerinin mahiyetini belirlemektedir. İnsanlığa karşı yerine getirmeleri gereken esas görevlerini, bu görevi yerine getirirken işe başlamaları gereken ilk noktayı göstermektedir.

İslâmi dirilişin öncüleri, ilk önce insanları yeniden İslâma girmeye, yeniden içine yuvarlandıkları uğursuz cahiliyeden çıkmaya davet etmelidirler: İnsanlara İslâmın esas anlamının, Allah'ın tek ve ortaksız ilahlığına inanmak, kulluk kastı taşıyan davranışları yalnızca Allah'a sunmak, hayata ilişkin her meselede sadece Allah'a boyun eğmek, O'na itaat etmek, O'na uymak olduğunu ve bu anlamlar gerçekleşmediği sürece, İslâma girmenin mümkün olmadığını, bunlar gerçekleşmediği sürece insanların müslüman sayılmayacağını belirtmelidirler. Bu noktalar tamamlanmadığı sürece, İslâmın can ve mal konusunda kendilerine tanıdığı hakların geçersiz olduğunu, bu noktalardan birinin yerine getirilmemesi tamamının yerine getirilmemesi gibi olduğunu, insanı İslâmdan çıkarıp cahiliyeye yuvarladığını, bu durumda insanın kesinlikle müşrik, kâfir olacağını açıkça vurgulamalıdırlar.

Şu anda, İslâmdan sonra ortaya çıkan cahiliye dönemlerinden biri yaşan-

maktadır. İnsanları bir kez daha Allah'a döndürmek, kula kulluktan çıkarıp, tek ve ortaksız Allah'a kul yapmak için cahiliyeye karşı koyan İslâmi dönem de başlamalıdır.

İnsanlık hayatının bu uğursuz döneminde her tarafı kaplayan cahiliyeye karşı mücadele eden müslüman kitlenin gönlünde bu meselenin bu şeklide açıklık ve kesinlik kazanması kaçınılmazdır. Çünkü bu mesele, bu tarz bir açıklığa ve kesinliğe kavuşmazsa, İslâmi dirilişin öncüleri insanlık tarihinin bu zorlu döneminde görevlerini yerine getirmek konusunda zayıf kalacaklardır. Kendisini müslüman toplum zanneden cahiliye toplumu karşısında tereddüt geçireceklerdir. İddialara göre değil, insanlığın pratik durumuna göre ele almaları gereken başlangıç noktasını yitirmekle, gerçek hedeflerini de yitireceklerdir. Çünkü iddialarla gerçek arasındaki mesafe çok uzak bir mesafedir, çok...

DEVLET METODU

Bu bitiş değerlendirmesinde bir bütün olarak peygamberlerin gönderildikleri kendi toplumlarına karşı takındıkları tavır ve bu surede yeralan hikâyelerde belirtildiği gibi, davetin başında ve sonunda sergiledikleri farklı tutumlar üzerinde durmak istiyoruz.

Her peygamber, kendi kavmine gönderilmiştir. Davetin başlangıcında peygamber de onlardan biridir. Kardeşin kardeşi çağırdığı gibi, onları İslâma çağırmaktadır. Kardeşin kardeşe istediği gibi, yüce Allah'ın kendisine bahşettiği iyiliği onlar için dilemekte, Rabbinin kendisine verdiği apaçık kanıtı onlara da göstermek istemektedir.

Bu, başlangıçta her peygamberin toplumuna karşı takındığı tavırdır. Ama işin sonunda hiçbir peygamberin tavrı böyle olmamıştır.

Toplumundan bazı kimseler peygamberin çağrısına olumlu karşılık vermiş, kendilerine getirdiği mesaja inanmışlar. Kendilerinden istendiği gibi sadece Allah'a kulluk yapmışlar, boyunlarından Allah'dan başka birtakım kullara boyun eğme zincirini çıkarmışlar. Böylece müslüman olmuşlar, **"müslüman ümmet"** olmuşlar... Toplumun diğer bir bölümü de peygambere olumlu karşılık vermemiş, getirdiği mesajı inkâr etmişler. Allah'ın dışında O'nun yarattıklarına boyun eğmeye devam etmişler. Cahiliye hayatlarını sürdürmüş, İslâmın safına geçmemişler. Bundan dolyı da **"müşrik ümmet"** olmuşlar.

Peygamberin daveti karşısında tek bir toplum, iki ayrı millete bölünmüş böylece; biri müslüman millet... diğeri de müşrik millet... Peygamberlikten önce birlik içinde bulunan toplum, artık tek bir millet olma özelliğini kaybediyor. Bununla beraber, aralarında ırk ve soy bağı vardır. Ne var ki, ırk ve soy bağı, toprak ve ortak çıkarlar bağı peygamberlikten önce olduğu gibi aralarındaki ilişkileri yönlendirmiyor. Peygamberin gelmesiyle birlikte yeni bir bağ ortaya çıkmıştır. Toplumu birleştiren ya da bölen bu bağdır artık. Bu inanç bağıdır, hayat sistemi ve din bağıdır... Bu bağ, birlik halindeki toplumu iki ayrı millete bölmüştür. Bir noktada buluşmaları, birarada barış içinde yaşamaları mümkün de-

ğildir bu iki milletin...

Bu iki millet arasındaki inanç ayrılığı olanca netliği ile ortaya çıktıktan sonra peygamber ve onun yanında yeralan müslüman ümmet, inanç, hayat sistemi ve boyun eğilen, itaat edilen, merci esasına dayalı olarak toplumlarından ayrılmışlardır. Peygamberlik misyonundan önce kendi toplumları, kendi milletleri, kendi ırkları olan müşrik milletten ayrılmışlardır. İki milletin hayat sistemi ayrıdır, cinsiyetler de farklıdır artık. Bir tek toplumdan iki ayrı millet doğmuştur. Bir noktada buluşmaları, birarada barış içinde yaşamaları imkânsız iki ayrı millet...

Müslümanlar inanç, hayat sistemi ve bağlılık esasına dayanarak toplumlarından tamamen ayrılınca, yüce Allah da aralarındaki sorunu kesin çözüme kavuşturmuştur. Müşrik milleti yoketmiş, müslüman ümmeti de kurtarmıştır. Bu surede de gördüğümüz gibi, bu kural tarih boyunca sık sık vurgulanmıştır

Her yerdeki İslâmi diriliş hareketinin öncülerinin kesinlikle bilmeleri gereken husus şudur: Müslümanlar düşmanlarından ayrılmadıkça, toplumlarını içinde bulundukları şirkten dolayı terkettiklerini açıkça duyurmadıkça, sadece Allah'a boyun eğdiklerini, sahte Rabblere itaat etmeyeceklerini, zorba tağutlara uymayacaklarını, ister inanç, ister sembolik kulluk davranışları, ister toplumsal yasalar açısından olsun, Allah'ın izin vermediği alanlarda kendi kafalarından uydurdukları konularla hükmeden tağutların yönetimindeki topluma katılmayacaklarını duyurmadıkça, yüce Allah, onlarla toplumları içindeki düşmanlarının arasındaki sorunu onların lehine çözümlemez.

Müslümanlar onlardan ayrılmadıkça, Allah'ın eli zalimlerin soyunu kurutmak üzere soruna müdahale etmez. Müslümanlar mensup oldukları toplumdan ayrılmadıkları, onlardan uzaklaşmadıkları sürece, dinlerinin dinlerinden, hayat sistemlerinin hayat sistemlerinden, yollarının yollarından ayrı olduğunu açıkça duyurmadıkları sürece yüce Allah'ın eli aralarındaki sorunu çözümlemek, mü'minlere zafer vereceğine, zalimlerin soyunu kurutacağına ilişkin vaadini gerçekleştirmek üzere müdahale etmez.

İşte tarih içinde sık sık uygulanan bu kuralı İslâmi dirilişin öncüleri iyice kavramalıdırlar, stratejilerini buna dayandırmalıdırlar:

İlk adım, insanları müslüman olmaya; hiçbir şeyi ortak koşmadan Allah'a boyun eğmeye, O'nun yarattıklarından herhangi birine herhangi bir şekilde boyun eğmeyi reddetmeye çağırmakla başlamalıdır. Bunun ardından tek bir toplum ikiye ayrılır. Allah'a boyun eğen muvahhit mü'minler bir saffı, ya da milleti, Allah'ı bir yana bırakıp O'nun yarattıklarından herhangi birine boyun eğen müşrikler de öbür saffı oluştururlar. Sonra mü'minlerle müşrikler birbirlerinden ayrılırlar. Ardından yüce Allah'ın mü'minlere zafer vereceğine, müşriklerin kökünü kurutacağına ilişkin vaadi gerçekleşir. Nitekim insanlık tarihi boyunca defalarca böyle olmuştur.

Pratik ayrılıktan önceki davet süreci uzun zaman alabilir. Ama inanç noktasındaki ayrılık ilk andan itibaren bilinç planında gerçekleşmelidir.

Aynı toplum içinde doğan iki milletin birbirinden kesin çizgilerle ayrılması gecikebilir. Herhangi bir nesil içindeki davetçiler, birçok fedakârlıklar, işkenceler, meşakkatler çekebilirler. Ama yüce Allah'ın onlarla toplumları arasındaki sorunu onların lehine çözümleyeceğine ilişkin vaadi müslüman kitlenin gönlünde bir nesil ya da nesiller boyu süren pratik durumdan daha doğrudur, daha kesindir. Bu vaad, kuşkusuz gerçekleşecektir. Yüce Allah, insanlık tarihi boyunca yürürlükte olan yasasına göre verdiği sözünden dönmez.

Bu kural; bu tarz bir açıklık ve kesinlikle bakılması, tüm insanlığı kaplayan cahiliyeye karşı koyan İslâmi hareket için bir zorunluluktur. Çünkü bu, zaman ve mekânla sınırlı olmayan sürekli bir kuraldır... İslâmi dirilişin öncüleri, sürekli yenilenen cahiliyenin aşamalarından birini yaşayan insanlığa karşı koyduklarına göre, benzeri bir cahiliyeye yuvarlandıkça, aynı çirkefle geri döndükçe, peygamberlerin ellerinden tutup çıkardıkları gibi aynı inanç sistemi ile karşı koyduklarına göre, müslüman kitle başlangıç ve sonuç noktasını, her iki nokta arasındaki davet aşamasını iyi belirlemelidir. Allah'ın kanununun kendi yörüngesinde işlediğine, sonununsa, mutlaka Allah'dan korkanların lehine olduğuna kesinlikle güvenmelidir.

SOMUTLAŞAN HAREKET METODU

Son olarak, bu surede yeralan hikâyeler üzerinde yaptığımız değerlendirmeler içinde Kur'an-ı Kerim'de somutlaştığı şekliyle bu dinin hareket metodunun özelliği açığa kavuşmaktadır. Bu pratik bir özelliktir. İnsanlığın realitesini, bu Kur'an'la karşılamaktadır, pratik ve uygulamalı olarak...

Bu hikâyeler Mekke'de Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- iniyordu. Onun yanında yeralan mü'min azınlık Mekke'de sıkışmış kalmıştı, İslâma davet hareketi donma noktasına gelmişti. Yol uzun ve meşakkatliydi. Müslümanlar yolun sonunun ne olacağını da bilmiyorlardı. Ama bu hikâyeler onlara yolun sonunu gösteriyordu. Ellerinden tutuyor, bu yolda adım attırıyordu. Yolları apaçık ve tarih boyunca gelmiş geçmiş yüce davet kervanına ulaşıyordu. Bu yüce kervanla yakınlık, aşinalık kuruyorlardı. Ürküp kaçmıyorlardı!.. Çünkü onlar, belli bir yolda hareket eden kesintisiz bir kervan içinde yeralan bir gruptular. Issız bir çölde yollarını yitirmiş bir güruh değillerdi. Onlar işleyen ilahi yasa uyarınca başlangıç noktasından, bitiş noktasına doğru yolalacaklardı. Tesadüflere u:arak başıboş hareket etmeyeceklerdi.

İşte Kur'an, müslüman saf arasında böyle hareket ediyordu. Bu saffı belirlenen ve güvenli bir yolda böyle hareket ettiriyordu.

Bugün de yarın da İslâmi dirilişin öncüleri arasında bu şekilde hareket edebilir, yine onları davetin belirlenen yoluna hareket ettirebilir.

Hiç kuşkusuz bu öncü grup, Kur'an'ın işaretlerine, mesajlarına muhtaçtır. Hareket metodu stratejisi ve aşamalarının noktasında Kur'an'dan ilham almaya muhtaçdır. Bu stratejinin ve aşamaların ortaya çıkardığı sorunlara cevap bulmak için, yolun sonunda kendisini bekleyen akibet için Kur'an'ın direktiflerine

ihtiyaç duyacaktır.

Bu şekliyle Kur'an sırf bereket ve bolluk getirsin diye okunan bir kitap değildir. O canlıdır, hareket halindeki müslüman cemaat üzerine şu anda iniyormuş gibidir. Onunla birlikte hareket etsin, direktiflerine uysun, içinde yeralan ilahi vaadlerin farkına varsın diye...

İşte biz "bu Kur'an anlamlarını realite dünyasında gerçekleştirmek için kendisi ile birlikte hareket eden müslüman kitleden başka hiç kimseye sırlarını açmaz. Ne sırf bereket için okuyanlara, ne sırf edebi ve ilmi araştırmalar için okuyanlara ne de sırf içindeki üslup ve ifade tarzını inceleyenlere" derken bunu kastediyorduk.

Bunlardan hiçbiri Kur'an'daki saydığımız özellikleri kavrayamazlar. Çünkü bu Kur'an bu tarz bir inceleme, araştırma unsuru olsun diye inmemiştir. Tersine hareket ve direktif unsuru olsun diye inmiştir.

Şirkten uzak İslâma uyarak azgın cahiliyeye karşı koyanlar, yeniden İslâma döndürmek için sapık insanlığa karşı cihad edenler, insanları kula kulluktan çıkarıp tek ve ortaksız Allah'a kul yapmak için yeryüzünde tağutlara karşı savaşanlar...

Evet, ancak bunlar Kur'an'ı anlayabilirler, özünü kavrayabilirler. Çünkü onlar, Kur'an'ın indiği atmosferin benzeri bir atmosferde yaşıyorlar.İlk defa üzerlerine Kur'an inen kitlenin yaptığı hareketin aynısı içinde yeralıyorlar. Hareket ve cihad esnasında ayetlerinin anlamlarının tadına varıyorlar. Çünkü onlar, bu anlamların olaylarda ve realitede somutlaştıklarını görüyorlar. İşte çektikleri bunca işkencenin, bunca meşakkatin karşılığı yalnızca budur.Karşılık mı dedim? Hayır asla! Vallahi bu, yüce Allah'ın bir lütfudur.

"De ki; Allah'ın lütfu ile, rahmeti ile, sadece bunlarla sevinsinler, bunlar onların biriktirdikleri dünya malından daha hayırlıdır."

Bu büyük lütfuna karşılık yüce Allah'a hamdolsun.

HUD SURESİNİN SONU

Yusuf Suresi
12

Mekke Döneminde İndi
Ayet Sayısı: 111

Bismillahirrahmanirrahim

Bu sure, Peygamberimizi sürekli kollayan Ebu Talip ile Hz. Hatice'nin vefat ettikleri "hüzün yılı"ndan, Allah'ın Peygamberimiz, müslümanlar topluluğu ve İslâm davası için -Medine'ye hicret suretiyle bir çıkış yolu ve kurtuluş zemini hazırladığı Birinci ve İkinci Akabe Biatları'nın yapıldığı yıla dek uzanan, - kendisinden Yunus ve Hud surelerinin giriş bölümlerinde de sözettiğimiz- o çetin dönemde, Hud suresinin ardından Mekke'de inmiştir. Kısacası bu sure de İslâm tarihinin, Peygamberimiz ve çevresindeki müslümanlar topluluğunun Mekke'de tanık oldukları binbir güçlük ve sıkıntıyla dolu o çetin dönemde inen surelerden biridir.

"Emîrî Mushafı"nda surenin birinci, ikinci, üçüncü ve yedinci ayetlerinin Medine'de indiği yolunda verilen bilginin tam tersine, surenin tüm ayetleri Mekke döneminde inmiştir. Dilerseniz bu noktada hemen surenin ilk üç ayetine göz atalım:

"Elif, Lâm, Ra; bunlar, gerçeği açık açık anlatan kitabın ayetleridirler."

"Biz o kitabı Arapça bir Kur'an olarak indirdik ki, anlayabilesiniz."

"Biz bu Kur'an'ı vahyetmekle sana kıssaların, eski milletlerle ile ilgili hikâyelerin en güzelini anlatıyoruz. Oysa daha önce bu hikâyeleri hiç bilmiyordun."

Bunların hemen sonrasındaki Hz. Yusuf -salât ve selâm üz .ine olsun- kıssasının başlangıç ayetini gözönüne alırsak, sözkonusu ilk ayetin kıssaya son derece uygun ve normal bir giriş niteliği taşıdığı kolayca anlaşılacaktır. İşte, sözünü ettiğimiz ilk üç ayetin hemen peşinden gelen Hz. Yusuf kıssasının başlangıç ayeti:

"Hani Yusuf babasına 'Babacığım; ben rüyamda onbir yıldızın, güneşin ve ay'ın önümde secde ettiklerini gördüm' dedi."

Kıssa bu ayetle başlıyor ve sonuna kadar devam ediyor.

Ayrıca kıssanın hemen öncesinde Allah'ın, **"Biz bu Kur'an'ı vahyetmekle sana kıssaların, en eski milletler ile ilgili hikâyelerin en güzelini anlatıyoruz. Oysa daha önce bu hikâyeleri hiç bilmiyordun"** buyurması da ilk üç ayetin, Hz. Yusuf kıssasına son derece doğal bir giriş niteliği taşıdığını apaçık ortaya koymaktadır.

Yine surenin başında, **"Elif, Lâm, Râ"** biçimindeki harflerinin bulunması, bunların "gerçeği dile getiren Kur'an'ın" ayetlerinden olduğunun vurgulanması, Allah'ın Kur'an'ı Arapça olarak indirdiğinin üzerine basılarak söylenmesi de Mekke döneminde inmiş ayetlerin atmosferiyle tamamen uyum içerisindedir. Kur'an'ı Arap olmayan bir kimse tarafından peygambere öğretilmiş birtakım sözler diye niteleyen Mekke müşriklerinin iddialarına karşılık, buradaki ayetlerle Kur'an'ın Arapça olduğu kesin bir dille belirtilerek, Kur'an'ın başlangıçta Peygamberimizin, içeriğinden habersiz bulunduğu- bir vahiy oluşunun altı çiziliyor.

Öte yandan bu giriş ayetleriyle, kıssanın bitimindeki son ayet arasında da gözle görülür bir uyum vardır. Burada hemen kıssanın bitimindeki ayete bakalım:

"Ey Muhammed, bu anlatılanlar gaybe ilişkin haberlerdir, onları sana vahiy yolu ile bildiriyoruz. Yoksa Yakub'un oğulları, biraraya gelerek kardeşlerine tuzak kurmayı kararlaştırdıkları sırada sen yanlarında değildin." (1)

İşte kıssaya giriş niteliğindeki ilk ayetler ile daha sonraki ayetler arasında bu denli zincirleme bir bütünlük bulunması, ilk üç ayetin Hz. Yusuf kıssasıyla birlikte nazil olduğunu net bir biçimde ortaya koyuyor.

Gelelim yedinci ayete... Aslında dikkat edilirse, bu ayetin orada bulunmaması durumunda anlatımda bir düşüklük meydana geleceği görülecektir. Sure Mekke'de inmiş olmakla birlikte, oradayken kıssanın anlatımında geçmeyen bir ayetin daha sonra Medine'de bu sureye dahil edilmiş olması ise zaten mümkün değildir. Üstelik bir sonraki sekizinci ayette, yedinci ayette belirtilen Hz. Yusuf ve kardeşlerine ilişkin bir de zamir bulunmaktadır. Dolayısıyla sekizinci ayetin, yedinci ayet inmeksizin inmiş olabileceğini düşünmek mümkün değildir. Burada her iki ayeti birarada sunmakta yarar var:

"Yusuf ile kardeşleri olayında, bu olayın iç yüzünü irdeleyenlerin alacağı birçok ibret dersleri vardır."

"Hani Yusuf ile öz kardeşini bizden daha çok seviyor. Oysa biz sayıca çok ve güçlü bir grubuz. Kuşku yok ki, babamız açık biçimde hatalıdır. (2)

Kısacası olayı, surenin zincirleme bir bütünlük arzeden anlatım tarzı içinde

(1) Yusuf Suresi 102 (2) Yusuf Suresi 7-8

bile değerlendirdiğimizde, sözkonusu iki ayetin aynı anda indirilmiş olduğu kesinkes ortaya çıkmaktadır.

Evet, bu sure; ayrılmaz bir bütün, tek bir parça halindedir. Konularında, atmosferinde, çağrışımlarında ve verdiği esinlerde, Mekke döneminin karakteristik özelliği, yapısı çok net bir biçimde görülmektedir. Bu surede, özellikle, yaşanmakta olan o amansız, o çetin dönemin karakteristik yapısının izleri vardır. O dönem ki, Peygamberimiz Kureyş'in cahili ortamında, "hüzün yılı"ndan beridir, acımasızlığın, yalnızlığın, boykot edilip dışlanmanın sıkıntısı içerisindeydi. Onunla birlikte müslümanlar da aynı sıkıntının içerisindeydiler. Ve tam bu ortamda Allah, sevgili Peygamberine, cankardeşinin/İbrahim oğlu İshak oğlu Yakub oğlu Yusuf'un -salât ve selâm üzerine olsun- öyküsünü anlatıyor. O Yusuf ki, çeşit çeşit sıkıntılara ve belâlara düçar olmuştu: Kardeşlerinin komplosuna uğramış olmanın sıkıntısı... Kuyuya atılmanın, korkunun, korku içinde kalmanın sıkıntısı... Köleliğin, kendisine hiç sorulmaksızın elden ele tıpkı bir eşya gibi dolaşmak durumunda kalmanın sıkıntısı; onu kollayıp gözetme noktasında ne anne-babası vardı artık, ne de akrabası... Mısır başvezirinin eşi ve diğer kadınların kendisine oynamaya çalıştıkları oyunların sıkıntısı. Bundan da öte, baştan çıkarılma, şehvetin, fitnenin ve hapishanenin sınanmanın sıkıntısı... Ardından her şeye sahip kılınmakla, eline mutlak bir otorite verilmekle sınanması: Düşünün! İnsanların mutlak gereksinimleri ve gözetilmeleri noktasında iplerin tümü Yusuf'un elindeydi artık! İnsanlar -onsuz yapamayacakları- ekmek paralarını kazanmak, deyim yerindeyse, salt ekmek için bile Hz. Yusuf'un onayını almak durumundaydılar artık! Binbir sıkıntının ardından böylesi bir konuma yükselen Hz. Yusuf'un beşeri duygularının sınanması... Kendisini kuyuya atmış olan, en azından görünürdeki sebebe göre kendisini onca güçlüğü ve sıkıntıyı yaşamak durumunda bırakmış olan kardeşleriyle karşılaşması... Ama Yusuf bu! O, tüm bu sıkıntılara ve belalara sabretmesini bilmiş, İslâma davetini sürdürmüş ve her türlü sınavı alnının akıyla gerçek bir başarıyla sonuçlandırabilmişti. Tüm sınavları başarıyla geçip zafere ulaştığı anda, babasıyla tekrar karşılaştığında, **"Yusuf babasına: 'Babacığım! Ben rüyamda onbir yıldızın, güneşin ve ay'ın önümde secde ettiklerini gördüm' dedi"** şeklindeki ayette sözü edilen ve artık gerçekleşmiş olan rüyasını yorumladığı anda bile, onun her şeyi bir kenara bırakarak, tüm içtenliğiyle sadece ve sadece Allah'a yöneldiğini görüyoruz. Yusuf'un o anda sergilediği son tavrı, Kur'an'da anlatılan biçimiyle görelim:

Yakup ailesi Hz. Yusuf'un yanına vardığında, O ana-babasını bağrına bastı ve "Allah'ın izni ile Mısır'a güven içinde giriniz" dedi.

Ana-babasını makam koltuğuna oturttu, bu arada hep birlikte önünde secdeye kapandılar. Bunun üzerine Yusuf babasına dedi ki; "Babacığım, bu olay, bir zamanlar gördüğüm rüyanın somut yorumudur, Rabbim o rüyayı gerçeğe dönüştürdü. Ayrıca beni hapisten çıkararak ve şeytanın kışkırtması sonucunda kardeşlerimle aramın açılmasından sonra sizleri çöl ortasından kaldırıp yanıma getirerek bana lütufta bulundu. Hiç kuşkusuz Rabbim dilediklerine karşı lütufkâr davranır. O her şeyi bilen ve her yaptığını yerinde yapandır."

"Rabbim, sen bana egemenlikten pay verdin, beni olayları (ya da rüyaları) yorumlamaya ilişkin bazı bilgiler ile donattın; ey göklerin ve yerin yaradanı! gerek dünyada, gerek ahiette tek dayanağım sensin; canımı müslüman olarak al ve beni iyi kulların arasına kat." (3)

İşte onun son arzusu buydu. Otoriteyi bütünüyle ele geçirmiş ve her şeye kavuşmuş durumdayken, Rabbinden istediği, canının müslüman olarak alınması ve iyiler arasına katılmasıydı. Binbir bela ve sıkıntıyla sınandıktan, uzun bir sabır döneminden ve büyük zaferi kazandıktan sonra, söylediği son söz buydu Hz. Yusuf'un...

Gerek Hz. Yusuf'un öyküsünü anlatan ayetlere, gerek bunların daha sonra değerlendirilip yorumlanmasına dikkatle bakılırsa, bu surenin Peygamberimize ve beraberindeki müslüman topluluğa neden Mekke'de ve de özellikle o çetin dönemde indirildiği apaçık ortadadır. Hedef alınmış, yalnızlığa itilmiş ve dışlanmış durumdaki müslümanlara bu sureyle teselli, iç huzur ve güven verilmekte, ayrıca direnç aşılanmaktadır.

Hatta bir an içimden bir ses, bu sureyle dolaylı yoldan müslümanlara Mekke'den çıkarılacaklarının ve gidecekleri yerde zafere, egemenliğe kavuşacaklarının ihsas ettirilmeye çalışıldığını söylüyor. Tehdit altında, zoraki olarak çıkıp gitmek durumunda kalmak başlangıçta hoş değil gibi görünebilir. Ama Hz. Yusuf da, anlatılan tüm sıkıntıları ve belaları yaşamak üzere, babasının kolları arasından istemeye istemeye çıkarılmış, koparılıp götürülmüş değil miydi? Bu çıkışın sonucu ise, zafer ve egemenlikle noktalanmıyor muydu? Ne buyurmuştu Allah?

"Böylece Yusuf'a güvenli bir barınak sağladık, ona olayların (ya da rüyaların) yorumuna ilişkin bazı bilgiler öğrettik. Allah meramını kesinlikle yürütür. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler." (4)

Yüce Allah bu sözü Hz. Yusuf'un Mısır'a, başvezirin sarayına daha yeni adım atmış olduğu bir sırada söylüyordu. O sırada Hz. Yusuf köle olarak alınıp satılabilir bir genç konumundaydı henüz!

Yine şu an yüreğimin ta içinde harikulâde duygular göveriyor. Fakat bunları ifade edebilmekten acizim. Bu nedenle de Hz. Yusuf kıssasının peşinden gelen ayetleri aynen aktarmaktan başka hiçbir şey gelmiyor elimden:

"Senden önce gönderdiğimiz tüm peygamberler de çeşitli şehirlerin halklarından seçerek kendilerine vahiy indirdiğimiz erkekler idi. Onlar yeryüzünde gezerek kendilerinden önceki inkârcı milletlerin sonunun nasıl olduğunu görmüyorlar mı? Kötülükten kaçanlar için ahiret yurdu dünyadan daha hayırlıdır. Bunu düşünemiyor musunuz?"

"Gönderdiğimiz peygamberler, ümmetlerinden iyice ümit kestiklerinde ve kesinlikle yalancı sayıldıkları sonucuna vardıklarında kendilerine yardımımız erişiverdi de dilediklerimiz ortak azaptan kurtarıldı, fakat hiç kimse ağır suçlulardan şiddetli azabımızı savamaz."

(3) Yusuf Suresi 99-101 (4) Yusuf Suresi 21

Sağduyuluların, peygamberlere ilişkin hikâyelerden alacakları ibret dersleri vardır. Bu Kur'an bir düzmece sözler dergisi değildir. Tersine O kendisinden önceki kutsal kitapları onaylayan, her şeyi ayrıntılı biçimde anlatan, mü'minler için doğru yol kılavuzu ve rahmet olan gerçek bir ilahi kitaptır." (5)

Bu peygamberlere -tıpkı Hz. Yusuf'un o uzun sıkıntılı dönemde karamsarlığa kapılması gibi- karamsarlığa kapıldıkları zaman, ilahi yasaların ne yönde seyredeceğinin bildirilmesidir. Ve aynı zamanda başlangıçta pek hoş görünmese de arzulanan kurtuluşu getirecek olan çıkış yoluna ilişkin bir işarettir! Bu tür bildirimleri ve işaretleri, ancak imanlı kalpler algılayabilir. İşte, ancak sözkonusu türden sıkıntılı bir dönemi yaşayan, aynı türden bir havayı teneffüs etmek durumunda kalan imanlı kalpler, ayetlerdeki bildirim ve işaretleri çözerek, gelecekteki güzelliklerin zevkini hissedebilirler...

Hz. Yusuf'un kıssasının tümünü içeren bu surenin, eşsiz bir niteliği bulunmaktadır. Zira Kur'an'da yeralan -Yusuf kıssası dışındaki- diğer kıssalar, belirli parçalar halindedir. Kıssanın bir parçasına ya da belirli bölümlerine sadece, geçtiği surenin konusuna ve atmosferine uygun düştüğü oranda yer verilir. Gerçi, Hud, Salih, Lût ve Şuayb gibi peygamberlere ilişkin kimi kıssalar, bir bütün halinde tek bir surede anlatılmışsa da bunlara kısa bir özet biçiminde yer verildiği gözlenir. Oysa Yusuf kıssası tek bir surede, bütünüyle ve uzun uzadıya anlatılmıştır. Bu ise, Kur'an'daki diğer tüm surelerden apayrı bir özellik durumundadır.

Bu özellik, kıssanın yapısına da son derece uygun zaten. Kıssanın, hakkı verilerek bütünüyle aktarıldığını görüyoruz... Hz. Yusuf'un rüyasıyla başlayan kıssa, rüyanın yorumuyla sona eriyor. Zaten kıssanın bir parçasının ya da bazı bölümlerinin bir surede, diğer bölümlerinin de başka surelerde verilmesi, Yusuf kıssasının yapısına da uygun değildir.

Bu özellik sayesinde, kıssanın anlatılmasındaki ve ardından gelen değerlendirmelerdeki asıl amaç gerçekleştirildiği gibi, konunun her açıdan hakkı verilmiş olmaktadır.

Burada, bu tamamen hakkını verme olayında, Kur'an'ın kendine özgü bu metodunu netleştirebilmek için ayrı bir bölüm halinde birtakım şeyleri ifade etmemizde yarar var.

Çaba bizden, başarı Allah'tandır...

Bu suredeki Yusuf kıssası, psikolojik, inanç, eğitim ve strateji bazında İslâmi metodun mükemmel bir örneği oluşunun yanısıra, öykünün sanatsal üslubu bazında da İslâmi metodun mükemmel bir örneği niteliğindedir.... Gerçi, gerek konu, gerek üslup açısından Kur'an'daki metodun bir olduğu doğrudur. Ancak Yusuf kıssası adeta, sözkonusu metodun sanatsal alandaki üslubunu göstermek istercesine, bu alanda derinlikli bir bölüm niteliğindedir.

Kıssada -öykünün başkahramanı durumundaki- Hz. Yusuf'un yaşamının

(5) Yusuf Suresi 109-111

her alanında ve yaşamın her düzlemindeki sahip olduğu kişilik, bütünüyle ve ayrıntısıyla anlatılıyor. Kahramanın, yaşamın her alanında ve her düzeyde nasıl bir tavır aldığı bütünüyle aktarılıyor. Öykünün başkahramanının düçar kılındığı sıkıntılar ve sınamalardan bahsediliyor: Gerek özü, gerekse görünümü bakımından kahramanımız için binbir sıkıntı ve sınama sözkonusudur. Darlıkla, sonra da bollukla sınanma. Şehvet kökenli sonra da otorite kökenli fitneyle sınanma. Ardından da çeşitli durumlar ve çeşitli kişiler karşısında beşeri duygu ve tepkilere elverir bir fitneyle sınanma. Ama Allah'ın gerçek kulu olan kahramanımız, tüm bu fitnelerden ve sınavlardan alnı ak bir biçimde geçmeyi başaracak ve - yukarıda da değindiğimiz gibi- gönülden ve büsbütün içten bir duayla Rabbine yönelecektir.

Kıssada başkahramanın tanıtılmasının yanısıra, birbirinden farklı yoğunluklarla, anlatımın uygun düştüğü yerlerde, perspektifin esas alındığı farklı boyutlarla, duruma göre net ya da dolaylı bir biçimde öykünün diğer kahramanları da tanıtılıyor. Bunlar çeşitli prototipler halinde sunuluyor: Yanıp yakılabilecek denli sevgi dolu bir baba ve gönül huzuruyla dolu bir peygamber konumundaki Hz. Yakub örneği... Kıskançlık, çekemezlik, kin, komplo ve manevraya sığınma gibi dürtüler ve Hz. Yusuf'un kardeşleri... Ve bu kardeşler arasından, kıssanın her olayında, her aşamasında ayırıcı nitelikleri kendi kişiliğinde toplayan ayrı bir kahraman... Mısır'ın cahiliye ortamında kralların saraylarındaki bütün kadınlar gibi tüm çekiciliğini, tüm içgüdüsel isteklerini, kısacası dişiliğini bütünüyle sergilemekten çekinmeyen başvezirin hanımı örneği. Başvezirin hanımı davranışlarında son derece açık bir biçimde görülen kendi kişiliğinin yanısıra, mevcut ortama, bir başka deyişle cahiliye Mısır'ındaki sosyete sınıfına mensup kadınlara ilişkin de ipuçları veriyor! O ortamı kavramamız için bize ışık tutuyor! Kıssadaki kadınların başvezirin hanımı ve Hz. Yusuf hakkında söyledikleri sözlerde, Hz. Yusuf'u baştan çıkarmaya çalışmalarında, başvezirin hanımının tüm kadınların gözü önünde Hz. Yusuf'a şantaj yapmasında, yöneltilen suçlamaların, entrikaların, döndürülen dolapların arkaplanında, özellikle de Hz. Yusuf'un zindana atılmasında ise o dönemde nasıl bir mantalitenin hakim olduğu tüm çıplaklığıyla görülüyor... Bir başka örnek olarak karşımıza çıkan başvezir de mensup olduğu sınıf ve çevrenin, soylularca işlenen suçlar karşısında nasıl bir tutum takındığını yansıtıyor! Derken, bir an için bir başka örnek "kral" görülüyor sahnede... O da tıpkı Aziz gibi, öykünün son derece uyumlu üslubu içerisinde, projektörlerin üzerinden çekilmesiyle birlikte karanlığın içerisinde gözden kaybolup gidiyor... Bunca örnek ve ortam, bunca tavır ve görünüm, bunca hareket ve duygu sayesinde, beşerin ayırıcı nitelikleri tam bir gerçekçilikle son derece açık ve yalın bir biçimde ortaya seriliyor.

Bu öyküdeki her kahramanda, her tavırda, her dürtüde, yapıcı ve mükemmel "gerçekçiliğin" tüm niteliklerinin ve özelliklerinin tahakkuk ettirilerek hakkıyla uygulandığını gözlemliyoruz... Bu, öyküdeki sanatsal üslup noktasında İslâmi yöntemin mükemmel örneği niteliğindedir... Derinlikli dürüstlüğü ve yapıcı gerçekçiliğiyle, son derece sadık ve harika bir üsluptur bu... Sözkonusu üs-

lupta, beşerin reel düzlemdeki hiçbir dürtüsü görmezlikten gelinmemektedir. Bununla birlikte, cahili batı "gerçekçiliğinin" gerçekçilik adına oluşturduğu çirkeflik alanı gibi bir düzleme asla düşülmemektedir.

Bu kıssada, beşerin çeşitli zaaflarından söz ediliyor. Bunlar arasında, beşerin cinsel zaafına da yer veriliyor. Tüm bu zaaflar dile getirilirken, -hiçbir kalpazanlığa yeltenilmeksizin- bu durumlarda beşerin özbenliğinde duyumsadıklarının tümü, tam bir gerçekçilikle ifade ediliyor. Yine, gerek tavırlardaki, gerekse özbenliklerdeki en ufak bir olgu bile, asla ihmal edilmiyor. Ancak tüm bunlara, yirminci yüzyıl cahiliyesinin "gerçekçilik" ya da "doğalcılık" akımlarının oluşturdukları, -ve duruluğunu yitirmemiş bir fıtratın mutlaka iğreneceği- çirkeflik bataklığına inme gibi bir yanlışlığa asla düşülmemektedir.

Öykü, farklı tipleri ve farklı tutumları içermesine karşın, mükemmel gerçekçi anlatımın tertemiz ve pırıl pırıl bir örneği olma özelliğini sürekli korumaktadır...

Hz. Yusuf'un kardeşleri:

Yüreklerindeki o basit kinler, o denli büyüyecek ve güçlenecektir ki, işledikleri suçun büyüklüğünü, korkunçluğunu ve iğrençliğini vicdanları kavrayamayacak hale gelecektir! Suçu işlemelerinin ardından, "meşrulaştırma mantığı"nı devreye sokarak kendilerini aklama yoluna gideceklerdir. Çünkü -İbrahim oğlu İshak oğlu Yakub'un yani bir Allah elçisinin çocukları olmaları nedeniyle- dinsel çevrelerdeki konumları; bu çevrelerin onların düşünce, duygu ve geleneklerindeki izlenimleri; dahası psikolojik gereksinimleri sözkonusudur. Bu nedenle suçu işler işlemez, kendilerini aklayacak gerekçeler bulmaya ve suçun iğrençliğinden ve büyüklüğünden kendilerini sıyırıp soyutlamaya çabalayacaklardır:

"Yusuf ile kardeşleri" olayında, bu olayın içyüzünü irdeleyenlerin alacağı birçok ibret dersleri vardır."

"Hani Yusuf'un üvey kardeşleri dediler ki; "Babamız, Yusuf ile öz kardeşini bizden daha çok seviyor. Oysa biz sayıca çok ve güçlü bir grubuz. Kuşku yok ki, babamız açık biçimde hatalıdır."

"Yusuf'u ya öldürünüz, ya da ıssız bir yere bırakınız; o zaman babanızın rakipsiz sevgilileri olursunuz, arkasından da tevbe eder, iyi kimseler olursunuz."

"Üvey kardeşlerden biri dedi ki; "Yusuf'u öldürmeyiniz; eğer mutlaka bir şey yapmak istiyorsanız, onu bir kuyunun dibine atınız da yoldan geçecek kervanlardan biri onu çıkarıp alsın."

"Bunun üzerine üvey kardeşler, babalarına dediler ki; "Ey babamız, niçin Yusuf konusunda bize güvenmiyorsun? Oysa biz onun sadece iyiliğini isteriz."

"Yarın onu bizimle birlikte kıra gönder; yesin-içsin, eğlensin, biz ona kesinlikle göz-kulak oluruz."

"Babaları dedi ki; "Onu götürmeniz beni üzer, ayrılığına dayanamam; ayrıca korkarım ki, siz farkında olmadan onu kurt kapar."

"Üvey kardeşler dediler ki; "Bu kadar çok kişi olmamıza rağmen eğer onu kurt kaparsa yandık demektir."

"Kardeşleri Yusuf'u kıra götürüp onu bir kuyunun dibine atmayı kararlaştırdıklarında, kendisine "ilerde, hiç beklemedikleri bir sırada, sana yaptıkları bu işi kardeşlerine hatırlatacaksın" diye vahyettik."

"Akşam olunca ağlayarak babalarına geldiler."

"Dediler ki; "Ey babamız, Yusuf'u eşyalarımızın yanında bırakarak yarış yapmaya gitmiştik, o sırada onu kurt kapıverdi; her ne kadar söylediğimiz doğru ise de bize inanmayacaksın."

"Yusuf'un yalandan kana bulanmış gömleğini getirdiler. Babaları Yakup dedi ki; "Anlaşılan nefsiniz sizi kötü bir işe sürükledi, bana düşen yaman bir sabırdır, anlattıklarınız karşısında Allah'ın yardımına sığınıyorum." (6)

"Yakub'un oğulları "Bu kardeşimiz hırsızlık yaptı ise, daha önce de onun öz kardeşi hırsızlık yapmıştı" dediler. Yusuf kardeşlerinin bu iftirasını duymazlıktan geldi, onu yüzlerine vurmadı. İçinden 'Asıl kötü durumda olan sizlersiniz, Allah sizin uydurma sözlerinizin içyüzünü herkesten iyi bilir' dedi." (7)

Artık iyice yaşlanmış babalarına bu ikinci kara haberi verirken de onların hiç değişmediklerini görüyoruz. Bu haberin ardından, babalarının yüreğindeki Yusuf'a ilişkin derin yaranın yeniden depreştiğini gördüklerinde, onun yaşlılığına, yaşadığı yıkımın burukluğuna aldırmaksızın, Yusuf'a olan eski kinlerini kusmaya devam edeceklerdir:

"Yakup, yüzünü başka tarafa çevirerek 'Vah, Yusuf'um, vah! diye inledi. Gözleri hüzünden ağarmıştı, buna rağmen acısını içine gömüyor, belli etmiyordu."

"Oğulları "Vallahi, 'Yusuf, Yusuf' diye diye ya yatağa düşeceksin, ya da helâk olacaksın, dediler." (8)

Yine öykünün sonunda, Yusuf'un gömleğini babasına göndermesinin, babalarının Yusuf'un kokusunu aldığını görmelerinin -Yusuf'un varlığıyla yüzyüze gelmelerinin- ardından, babaları ile Yusuf arasındaki derin bağın göstergesi bu gizli iletişim onları öfkelendirecek, kendilerini tutamayıp babalarına çıkışacaklardır:

"Kervan, yola çıkınca babaları, yanındakilere 'Eğer bana bunak demeyecekseniz, söyleyeyim ki, burnuma Yusuf'un kokusu geliyor." (9)

Başvezirin hanımı:

Davranışlarda hiçbir sınır tanımayacak, hiçbir şeyi gözü görmeyecek denli şehvetin tutsağı olmuş durumdadır. Bu noktada bir kadın olarak ne utanmayı, bir insan olarak ne onurunu, ne sosyal konumunu düşünmektedir, ne de aile yaşamının sonu olabilecek bir skandalı! Bununla birlikte kendini aklama, yap-

(6) Yusuf Suresi 7-18 (7) Yusuf Suresi 77 (8) Yusuf Suresi 84-85 (9) Yusuf Suresi 94

tığı suçlamanın neden olabileceği kötü akıbetlerden sevdiğini kollama, ona hayatını yitirmesine neden olmayacak biçimde bir ceza verdirme, kendinden yola çıkarak çok iyi tanıdığı cinsel arzuların esiri olmuş kadınların huzurunda aynı tuzağı yineleme, sevdiğini gören davetlilerin kendilerinden geçip büyülenmeleri üzerine onu arzulamasını bir övünç meselesi yapma, tüm kadınları kendi düzlemine çekme gibi hususlarda, başvezirin hanımının bir kadın olarak tüm ayartıcılığını ve tuzaklarını kullandığı gözleniyor. Burada kadının güzelliğinden ve utanma duygusundan tamamen soyutlanmış, cinsel arzularını nasıl olursa olsun tatmin etmeyi hiç de ayıp görmemeyi benimsemiş bir kadın tipi çıkıyor karşımıza! Bu tür bir insan tipi gerçek yüzüyle, yine o tipik davranışın sergilendiği an tüm doğallığıyla tasvir ve anlatılırken gerçekçi olunmasına karşın, -İslâmdaki sanatsal üslubun en ideal örneği olarak algılanması gereken- Kur'ani ifade, çirkefliği sergilemek üzere ruhen ve bedenen insanın çıplaklığını tüm dürtüleriyle birlikte tasvir ederken, ilahi kelamın doğasındaki temizlikten ve arılıktan bir zerrecik bile olsa asla ödün vermiyor. Buna karşılık yirminci yüzyılın anlamsız cahiliye sistemi, ifade de sanatsal yetkinlik adına, 'realist/gerçekçi öykü", "natüralist/doğalcı öykü" gibi yaftalar altında, çirkef davranışlarla dolu birbataklıkta debelenmekten başka hiçbir şey yapmamaktadır. Dilerseniz bu tür sahnelerin anlatımında, Kur'ani ifadenin nasıl olduğunu hemen görelim:

"Onu satınalan Mısırlı, karısına "Bu çocuğa iyi bak, ilerde işimize yarayabilir, belki de onu evlâd ediniriz" dedi. Böylece Yusuf'a güvenli bir barınak sağladık, ona olayların (ya da rüyaların) yorumuna ilişkin bazı bilgiler öğrettik. Allah, meramını kesinlikle yürütür. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler."

"Yusuf erginlik çağına erince kendisine hikmet ve bilgi bağışladık. Biz iyi davranışlıları işte böyle ödüllendiririz."

"Kaldığı evin hanımı onu yatağına çağırdı, kapıları kilitledikten sonra ona "Haydi, gelsene!" dedi. Fakat Yusuf "Allah korusun! Rabbim bana güvenli bir barınak sağladı; hiç kuşkusuz zalimler iflâh olmazlar, kurtuluşa eremezler" dedi."

"Kadının canı Yusuf'u istedi, Yusuf da ona karşı ilgi duydu. Eğer Rabbinin caydırıcı direktifi, gözlerinin önünde somutlaşmasaydı kendini tutamazdı. Böylece biz Yusuf'u kötülükten ve fuhuştan uzak tuttuk. O, hiç kuşkusuz, bize içten bağlı, seçkin bir kulumuzdu."

"Her ikisi de -Yusuf önde, kadın peşinde olmak üzere- kapıya koştular. Kadın, Yusuf'un gömleğini arkasından yırttı; kapıda kadının kocası ile karşılaştılar. O sırada kadın, kocasına "Eşine kötülük etmek isteyenin cezası herhalde hapsedilmekten ya da ağır işkenceye çarpılmaktan başka bir şey olamaz" dedi.

Yusuf "Beni yatağına çağıran odur" dedi. Kadının akrabalarından biri olaya ilişkin şöyle bir çözüm önerdi. "Eğer Yusuf'un gömleği ön tarafından yırtılmış ise kadın doğru söylüyor, Yusuf ise bir yalancıdır."

"Yok, eğer Yusuf'un gömleği arka tarafından yırtılmış ise kadın yalan söy-

lüyor ve Yusuf'un dediği doğrudur."

"Adam, gömleğin arka tarafından yırtılmış olduğunu görünce karısına "Bu iş, siz kadınlara özgü bir komplodur, sizin komplolarınız yamandır" dedi."

"Adam, Yusuf'a "Sen ona bakma, kapat bu olayı" dedikten sonra karısına dönerek, "Sen de günahından ötürü af dile, çünkü sen bir günahkârsın" dedi."

"Şehirdeki birtakım kadınlar "Başbakanın karısı, kölesini yatağına çağırmış; delikanlının aşkı iliklerine işlemiş, anlaşılan (gördüğümüz o ki), iyice sapıtmış" dediler."

"Kadın, hemcinslerinin bu kınayıcı dedikodularını duyunca haber salarak onları evine çağırdı, onlar için konforlu sedirler hazırladı, herbirinin eline birer yemek bıçağı verdi ve Yusuf'a "Çık şunların önüne" dedi. Kadınlar Yusuf'u görünce güzelliği karşısında büyülendiler ve "Allah'ım, sen ne büyüksün! Bu bir insan değil, olsa olsa saygın bir melektir" dediler."

"Kadın dedi ki; "İşte siz beni bu delikanlı yüzünden kınadınız. Ben onu yatağıma çağırdım, fakat aşırı bir namusluluk tepkisi ile isteğimi reddetti. Ama kendisine emrettiğim işi yapmaz ise, kesinlikle hapse atılarak burnu yere sürtülecektir."

"Yusuf dedi ki; "Ya Rabbi, bana göre hapse girmek, bunların benden istediklerini yapmamdan daha iyidir. Eğer beni onların komplolarından uzak tutmazsan ağlarına düşer, böylece cahillerden biri olurum."

"Allah, onun bu duasını kabul ederek kendisini kadınlardan uzak tuttu. Hiç kuşkusuz O, her şeyi işitir, her şeyi bilir." (10)

Başvezirin hanımı kendisinin ve diğer kadınların tezgâhladıkları oyun sonucunda Hz. Yusuf'un zindana atılmasından epey sonra tekrar karşımıza çıkacaktır. Hz. Yusuf, kral malûm rüyayı görene dek zindanda kalacaktır. Onunla birlikte zindanda yatan delikanlı, sözkonusu rüyayı ancak Hz. Yusuf'un yorumlayabileceğini söylediğinde kral, Yusuf'un huzuruna getirilmesini emreder. Ama Yusuf, önce davasının görülmesini, kendisine suçsuz olduğunu kanıtlama olanağının tanınmasını şart koşar. Bunun üzerine kral, Hz. Yusuf ve kadınları hep birlikte huzuruna davet eder. Ne var ki, zamanın, ilerleyen yaşın, olayların ve koşulların etkisi sonucu meydana gelen fiziksel değişime, ayrıca gerek duygular, gerekse etmenler karşısında Yusuf'un sergilemiş olduğu o güçlü imani tutuma karşın, başvezirin hanımı halâ onun için yanıp tutuşmaktadır:

"Kral "O adamı bana getiriniz" dedi. Yusuf, yanına gelen kralın elçisine dedi ki; "Efendinin yanına dön ve ellerini yemek bıçakları ile kesen kadınlara ilişkin olayın içyüzünü kendisine sor. Gerçi Rabbim, o kadınların bana kurdukları tuzağı iyi bilir."

"Kral, kadınlara "Yusuf'tan yatak yoldaşınız olmasını istediğinizde neler

(10) Yusuf Suresi 21-34

oldu?" dedi.Kadınlar "Haşa Allah'a! Onun hiçbir kötü davranışını görmedik" dediler. Bunun üzerine başbakanın eşi dedi ki; "Şimdi gerçek meydana çıktı, Yusuf'u yatağıma ben çağırmıştım, onun söylediği doğrudur."

"Böylece Yusuf bilsin ki, ona yokluğunda kalleşlik etmedim ve Allah, kalleşlerin kurdukları tuzakları başarıya erdirmez."

"Bununla birlikte nefsimi aklamak, onu masum göstermek istemiyorum. Çünkü Rabbimin rahmeti ile korudukları dışındaki tüm nefisler, insanı ısrarla kötülüğe kışkırtırlar." (11)

Hz. Yusuf:

Allah'ın salih kulu olan bir insan. Kur'anî ifade de onun beşeri kimliği üzerinde en ufak bir oynama yapılmıyor. Peygamber olan bir babanın elinde yetişmesine, aldığı eğitime ve dinine karşın, yine de bir insan olarak fitneyle yüzyüze geliyor. Zaten, yetişme tarzı, eğitimi ve dini ile onun beşeri yönünün toplamı, bize Yusuf'un tüm yönleriyle gerçek kimliğini veriyor... Başvezirin hanımı kendisiyle ilgilendiğinde ve kendisi de onu gördüğünde bir an için, içinde bir zaaf hissetmişti, ama derhal içinden yükselen bir başka ses, onu kendine getirerek, fiilen bir hataya düşmesini engellemişti. Kadınların dolaplarını, o çevredeki mantaliteyi, saraydaki havayı ve bu tip kadınları bertaraf edebilme noktasında içindeki zaafı farketmiş, ama bu durum karşısında derhal "sağlam kulp"a yapışmasını da bilmişti... Kahramanımızın karakterinin gerçekliği ve doğallığında, onu ufak bir oynama, bir çarpıtma sözkonusu değildir burada. Kıssanın anlatımında, bu tür konularda cahiliye bataklığından yükselen kokulardan ya da sanatsal çirkefliklerden tek bir ize bile rastlanmamaktadır! Zira Yusuf konusundaki tüm gerçek, sadece burada anlatılanlardan ibarettir...

Mısır başveziri Aziz:

Yönetici konumunda olmanın verdiği havayla apayrı bir karaktere sahip; burnu büyüklük zaafının yanısıra, sosyal alanda genelde ikiyüzlü davrandığı, gerçekleri örtbas etmeye çalıştığı ve görünümü kurtarmaya çabaladığı gözleniyor. Mensup olduğu çevrenin tüm nitelikleri adeta onun kimliğinde toplanmış görünüyor!

"Adam, gömleğin arka tarafından yırtılmış olduğunu görünce karısına "Bu iş, siz kadınlara özgü bir komplodur, sizin komplolarınız yamandır" dedi."

"Adam, Yusuf'a "Sen ona bakma, kapat bu olayı" dedikten sonra, karısına dönerek "Sen de günahından ötürü af dile, çünkü sen bir günahkârsın" dedi." (12)

Kadınlar:

Hangi açıdan bakılırsa bakılsın, -sözcüğün tam anlamıyla- kıssada sözü edilen sınıfa uygun tipler! Başvezirin hanımının davranışlarını ve abayı yakmasının ardından adeta onun aklını başından almış olan delikanlıyı dillerine dolayıp durmadan birbirlerine anlatmaları... Yapılan davranışı doğru bulmamaktan daha

(11) Yusuf Suresi 50-53 (12) Yusuf Suresi 28-29

çok, başvezirin hanımını salt kıskanmalarından ötürü ona verip veriştirmeleri... Ardından Hz. Yusuf'u gördüklerinde büyülenip kendilerinden geçmeleri! Bunun üzerine, başlangıçta dillerine dolamış oldukları ve verip veriştirdikleri başvezirin hanımının bu hallere düşmesini bir kadın olarak son derece olağan karşıladıklarını söylemeleri! Bu düşüncelerini başvezirin hanımına ihsas ettirerek onu, düştüğü durumu hiç kimseden saklamaya gerek görmeyecek denli yüreklendirmeleri! Zira böylece, onların da yelkenleri indirmelerinin ardından sözkonusu çevrenin eğilimleri ve yönelişleri doğrultusunda, başvezirin hanımı kendini son derece rahat hissetmeye başlayacaktır... Hz. Yusuf'u ilk kez gördüklerinde: **"Allah'ım, sen ne büyüksün! Bu bir insan değil, olsa olsa saygın bir melektir"** diyerek onun tertemiz, pırıl pırıl bir insan olduğunu kendileri de itiraf etmelerine karşın, daha sonra topluca Yusuf'u ayartıp ayarlamaya çabalamaları!.. Bu durum karşısında Yusuf'un nasıl bir tavır takındığını, gelin kendi ağzından dinleyelim:

"Yusuf dedi ki; "Ya Rabbi, bana göre hapse girmek, bunların benden istediklerini yapmamdan daha iyidir. Eğer beni onların komplolarından uzak tutmazsan ağlarına düşer, böylece cahillerden biri olurum." (13)

Çevre:

Aslında kıssada yaşanılanlar, özellikle de apaçık ortada olan Hz. Yusuf meselesinde, onların verdikleri hüküm sözkonusu çevrenin ya da ortamın tüm niteliklerini ortaya koyuyor. Bu önyargılı hükümle aslında onların tek amacı, skandalı bütünüyle unutturup tamamen örtbas edebilmek! Bu amaç gerçekleştirilirken, tamamen masum bir Yusuf yok yere kurban gitmiş, onların umurunda mı? Nitekim böyle yapmadılar mı?

"Sonra adamlar, Yusuf'u belirli bir süre için hapse atmayı gerekli gördüler. Oysa onun masum olduğunu kanıtlayan bunca delil, gözleri önünde duruyordu." (14)

Hz. Yusuf'un karakteri:

Yusuf'un davranışlarını baştan sona gözümüzün önünden geçirecek olursak, onun karakterinin kıssanın tek bir olayında bile değişmediğini görüyoruz. Bu karakter onun bireysel, çevresel ve gerçek donanımlarından kaynaklanıyor. Peygamber evinde yetişmesi, eğitimi, dini ve de beşeri yönüyle Hz. Yusuf'un, sürekli salih bir kul olarak kalabilmeyi başarmış bir insan olduğunu görüyoruz.

Onun, zindana atıldığı, zindanın karanlığına terkedildiği, zulüm ve zulüm karanlıkları içinde yaşamaya mahkûm bırakıldığı günlerde bile, insanları dine çağırmaktan hiç geri kalmadığını görüyoruz. Zeki, efendi, dikkatli ve ne yapması gerektiğini bilen bir insan olarak, ortamın havasını ve bu ortamda insanların yüreklerine hangi yolla seslenilmesi gerektiğini çok iyi kavramış durumdadır... Tüm bunlara ek olarak, dininin gereklerini yerine getirmesiyle, efendiliğiyle herkese örnek olmayı bir an için bile olsa ihmal etmemektedir. Zindanda olduğu

(13) Yusuf Suresi 33 (14) Yusuf Suresi 35

sırada onun yaptığı çağrıyı gelin Kur'an'dan dinleyelim:

İki genç, onunla birlikte hapse girmişlerdi. Bunlardan biri "Ben rüyamda şaraplık üzüm sıktığımı gördüm" dedi. Öbürü de dedi ki; "rüyamda başımın üzerinde bir somun ekmek taşıdığımı gördüm, onu kuşlar yiyorlardı. Bu rüyalarımızın ne anlama geldiklerini bize anlat. Çünkü biz senin iyiliksever bir adam olduğunu görüyoruz."

Yusuf dedi ki; "Payınıza ayrılan yemek, henüz önünüze gelmeden önce onun ne olduğunu size bildirebilirim. Bu önsezi, bana Allah'ın öğrettiği bilgilerdendir. Ben Allah'a inanmayan ve ahireti inkâr eden milletin dininden çıktım."

"O'nun yerine atalarım İbrahim'in, İshak'ın ve Yakub'un dinlerine bağlandım. Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmak bize yakışmaz. Bu inanç Allah'ın gerek bize ve gerekse tüm insanlara yönelik bir lütuftur. Fakat insanların çoğu Allah'a şükretmezler."

"Ey hapishane arkadaşlarım, çok sayıda ilaha inanmak mı, yoksa ezici iradeli tek Allah'a inanmak mı daha iyidir."

"Allah'ı bir yana bırakarak taptığınız düzmece ilahlar, ya sizin ya da atalarınızın taktığı birtakım boş, içeriksiz adlardan başka bir şey değildirler. Allah onlara hiçbir güç vermiş değildir. Egemenlik sadece Allah'ın tekelindedir. O yalnız kendisine kulluk sunmanızı emretmiştir. Dosdoğru din, işte budur. Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmiyor."

"Ey hapishane arkadaşlarım, rüyalarınızın yorumuna gelince biriniz eskisi gibi efendisine içki sunacak öbürünüz ise idam edilecek ve başını kuşlar kemirecek. Benden yorumlamamı istediğiniz rüyalara ilişkin hüküm bu şekilde kesinleşti." (15)

Tüm bunlara karşın sonuçta o da bir insandır. Beşer olmanın getirdiği zafları o da taşımaktadır. Zindandan kurtulmak istiyor. Derdini krala iletebilmeye çabalıyor. Kendisini zindanın karanlıklarında yaşamak durumunda bırakan sözkonusu hainçe komployu kral öğrenirse, onu zindandan kurtarabilir biçiminde düşünüyor. Bu noktada Allah ona, kendisi dışında hiç kimseden bir şey ümit etmemesi gerektiğini öğretecektir:

"Yusuf, kurtulacağını tahmin ettiği arkadaşına "Efendinin yanında benden söz et" dedi. Fakat şeytan efendisine Yusuf'tan sözetmeyi adama unutturdu; bu yüzden Yusuf, daha birkaç yıl hapiste kaldı." (16)

Aradan geçen bu birkaç yıllık zaman dilimi sonrasında Hz. Yusuf'un karakterine tekrar dikkat edelim. Kral malum rüyasını görmüş, ancak kâhinler ve bu konuda ileri gelen kimseler sözkonusu rüyayı yorumlayamamışlardır. Derken, Yusuf'un zindan arkadaşı, krala, rüyayı Yusuf'a yorumlatmasını önerecektir... -Zindanda geçen bu zamandilimi içerisinde salih kulun rabbânî eğitimi tamamlanmış, dolayısıyla bu salih kul, gerek Allah'ın takdiri, gerekse akibeti konusunda gönlü son derece mutmain hale gelmiştir.- Nitekim kral onun huzu-

(15) Yusuf Suresi 36-41 (16) Yusuf Suresi 42

runa getirilmesini emrettiğinde bir önceki paragrafta sözünü ettiğimiz durumun tam tersine, Yusuf bu kez son derece sakin, olabildiğince rahat ve kendine güven dolu bir tutum içerisindedir. Huzura davet edilmesine karşın O, kendisine yapılan suçlamanın ne denli doğru olduğu araştırılmadıkça, kendisine suçsuzluğunu kanıtlama olanağı tanınmadıkça, bulunduğu hücreyi terketmeyeceğini söyleyecektir. Biz yine Kur'an'a dönelim:

"Bir gün kral dedi ki; "Ben rüyamda yedi zayıf ineğin yedi semiz ineği yediğini, ayrıca yedi yeşil ve bir o kadar da kuru başak gördüm. Efendiler, eğer rüya yorumlamayı biliyorsanız, bu rüyamın ne anlama geldiğini bana söyleyiniz."

Kralın adamları dediler ki; "Bu gördükleriniz birtakım karmaşık, birbirinden kopuk hayallerdir. Biz karmaşık hayallerin yorumunu bilemeyiz."

Yusuf'un hapishaneden kurtulan ve kendisini ancak uzun bir süre sonra hatırlayan arkadaşı krala "Ben bu rüyanın ne anlama geldiğini sizin için öğrenirim, yalnız bana izin verin de bir yere kadar gideyim" dedi.

Hapishaneye varınca dedi ki; "Ey özü-sözü dosdoğru Yusuf, yedi zayıf ineğin yediği yedi semiz ineğe ve yedi yeşil başak ile bir o kadar sayıdaki kuru başağa ilişkin rüyanın ne anlama geldiğini bize anlat ki, ben de adamların yanına döneyim de öğrensinler."

Yusuf dedi ki; "Yedi yıl boyunca topraklarınızı nadasa bırakmaksızın ekip biçersiniz. Elde edeceğiniz ürünü, yiyecek olarak ayıracağınız az bir bölümü dışında başak halinde saklayınız."

"Bunun arkasından yedi kurak ve sıkıntılı yıl gelir. Bu süre içinde, ayıracağınız az miktardaki tohumluklar dışında, bu yıllar için stok ettiğiniz ürünü yersiniz."

"Bunun arkasından da halkın bol yağmura kavuşacağı, üzümlerini ve zeytinlerini sıkıp şıra ve yağ elde edebilecekleri bereketli bir yıl gelir."

Kral "o adamı bana getiriniz" dedi. Yusuf, yanına gelen kralın elçisine dedi ki: "Efendinin yanına dön ve ellerini yemek bıçakları ile kesen kadınlara ilişkin olayın içyüzünü kendisine sor. Gerçi Rabbim, o kadınların bana kurdukları tuzağı iyi bilir."

Kral, kadınlara "Yusuf'tan yatak yoldaşınız olmasını istediğinizde neler oldu?" dedi. Kadınlar "Haşa Allah'a! Onun hiçbir kötü davranışını görmedik" dediler. Bunun üzerine başbakanın eşi dedi ki; "Şimdi gerçek meydana çıktı, Yusuf'u yatağıma ben çağırmıştım, onun söylediği doğrudur."

"Böylece Yusuf bilsin ki, ona yokluğunda kalleşlik etmedim ve Allah, kalleşlerin kurdukları tuzakları başarıya erdirmez."

"Bununla birlikte nefsimi aklamak, onu masum göstermek istemiyorum. Çünkü Rabbimin rahmeti ile korudukları dışındaki tüm nefisler, insanı ısrarla kötülüğe kışkırtırlar.

Kral "Getirin o adamı bana, onu yakın çevreme alayım" dedi. Yusuf ile konuşunca da ona "Bugün sen artık bizim yüksek mevkili ve güvenilir bir adamımızsın" dedi.

Yusuf, krala "Beni ülkenin hazinelerini yönetmekle görevlendir. Çünkü ben hazinelerinizi titizlikle korurum ve onların nasıl yönetileceğini iyi bilirim" dedi. (17)

Yusuf'un karakterinin, yetkin, olgun, bilinçli, mutmain, dingin ve güven dolu bir hale geldiği bu aşamadan sonra, kral, başvezir, kadınlar ve sözkonusu çevrenin sahneden kaybolduğunu, sahnenin tamamen Yusuf'a kaldığını görüyoruz. Kıssadaki bu değişime şu ayetlerle giriş yapıldığını okuyoruz:

"Böylece Yusuf'un o ülkedeki konumunu sağlamlaştırdık, artık o ülkenin dilediği yerinde oturabilirdi. Biz rahmetimizi dilediğimiz kimselere sunarız ve iyi davranışları ödülsüz bırakmayız."

"Ama iman edip kötülükten sakınanlar için ahiret ödülü daha hayırlıdır. (18)

Bu aşamadan itibaren kahramanımız Yusuf'u, daha önceki aşamadaki sıkıntılardan bütünüyle farklı, yeni sınavlar beklemektedir. Elbetteki Yusuf tüm bu sınavları yine aynı yetkinlik, olgunluk ve bilinçle, yine aynı gönül huzuru, dinginlik ve güvenle geçebilmeyi başaracaktır.

Yusuf'un, zamanında kendisine yapabilecekleri en büyük kötülüğü yapmış olan kardeşleriyle yıllar sonra, onlara oranla son derece güçlü ve yüksek bir makamda bulunduğu sırada nihayet karşılaştığını görüyoruz... Ancak onun duygularına, tepkilerine ve davranışlarına hakimiyet noktasında son derece olgun olduğunu gözlemliyoruz:

"Bir gün Yusuf'un kardeşleri gelip yanına girdiler. Yusuf onları hemen tanıdı, fakat onlar onu tanımamışlardı."

"Yusuf, kardeşlerinin zahire yüklerini hazırlatınca, onlara dedi ki; "Babadan kardeşlerinizi bana getiriniz. Görüyorsunuz ya, zahirenizi tastamam ölçerek veriyorum ve konukseverlerin de en iyisiyim."

"Ama eğer babadan kardeşinizi bana getirmezseniz, artık size erzak yok, bir daha semtime yaklaşmayınız."

"Yusuf'un kardeşleri "Babasından onun için izin koparmaya çalışacağız, herhalde bunu başarırız" dediler."

"Yusuf, yanında çalışan işçilere dedi ki; "Bunların verdikleri zahire bedelini yüklerine koy, evlerine varınca herhalde onu farkederler de bir daha gelirler." (19)

"Yakub'un oğulları, Yusuf'un yanına girdiklerinde O, öz kardeşini bağrına basarak "Ben senin öz kardeşinim, onların yaptıkları kötülüklerden ötürü sakın tasalanma" dedi."

(17) Yusuf Suresi 43-55 (18) Yusuf Suresi 56-57 (19) Yusuf Suresi 58-62

"Yusuf, kardeşlerinin zahire yüklerini hazırlatırken, ölçü kabı olarak kullanılan su tasını öz kardeşinin yüküne koydurdu. Arkasından bir görevli "Ey yolcular kafilesi, sizler hırsızsınız" diye seslendi."

"Yusuf'un kardeşleri, görevlilere dönerek "Ne kaybettiniz?" dediler."

"Görevlilerden biri dedi ki; "Ölçü kabı olarak kullanılan kralın su tasını kaybettik. Onu geri getirene ödül olarak bir deve yükü zahire verilecek, buna ben kefilim."

"Yusuf'un kardeşleri "Allah aşkına, siz de biliyorsunuz ki, biz bu ülkeye kargaşa çıkarmak için gelmedik, biz hırsız da değiliz" dediler."

"Görevliler "Peki eğer yalan söylüyorsanız, size göre hırsızlığın cezası nedir?" dediler."

"Yusuf'un kardeşleri "Hırsızlığın cezası, tası yükünde bulduğunuz kimsenin karşılık olarak tutulmasıdır. Biz zalimleri böyle cezalandırırız" dediler."

"Yusuf, öz kardeşinin valizinden önce üvey kardeşlerinin valizlerini aradı, sonra tası öz kardeşinin valizinden çıkardı. Biz Yusuf'a böyle bir plana başvurmayı ilham ettik. Çünkü kralın yasalarına göre başka türlü kardeşini alıkoyamazdı. Meğer ki, Allah bu alıkonmayı dilemiş olsun. Biz dilediğimiz kimsenin derecelerini yükseltiriz. Her bilenden daha üstün bir bilgin vardır."

"Yakub'un oğulları "Bu kardeşimiz hırsızlık yaptı ise daha önce de onun öz kardeşi hırsızlık yapmıştı" dediler. Yusuf kardeşlerinin bu iftirasını duymazlıktan geldi, onu yüzlerine vurmadı. İçinden "Asıl kötü durumda olan sizlersiniz, Allah sizin uydurma sözlerinizin içyüzünü herkesten iyi bilir" dedi."

"Yakub'un oğulları dediler ki; "Ey vezir, bu kardeşimizin ileri derecede yaşlanmış, ihtiyar bir babası var. Onun yerine içimizden birini alıkoy. Görüyoruz ki, sen iyiliksever bir adamsın."

"Yusuf "Çalınan eşyamızı valizinde bulduğumuz kimseden başkasını alıkoymaktan Allah'a sığınırız. Yoksa zalimlik etmiş oluruz" dedi. (20)

Nihayet Yakub'un, oğlu Hz. Yusuf'a ilişkin çektiği çile son bulacaktır. Allah, Yakub'a ve ailesi bireylerine ilişkin takdir ettiği sıkıntı ve sınamaları sona erdirecektir. Hz. Yusuf anne ve babasının, ailesinin özlemiyle yanıp tutuşmaktadır. Kendileri yüzünden başına binbir dert gelmiş olan kardeşlerine karşı bile son derece nazik davranmakta ve nihayet büyük bir incelik ve engin bir hoşgörüyle kendisinin Yusuf olduğunu onlara söylemektedir. O an geldiğinde, kahramanımızın kendisine uygun düşen davranışları sergilediğine, kendisinden beklenen biçimde hareket ettiğine tanık oluyoruz:

"Yakub'un oğulları, Yusuf'un yanına girdiklerinde dediler ki; "Ey vezir, biz ve ailemiz sıkıntıya düştük, yanımızda düşük değerli bir bedel getirdik, fakat sen erzağımızı eksiltmeden ver, bize bağışta bulun. Çünkü Allah hayırseverleri ödüllendirir."

(20) Yusuf Suresi 69-72

"Yusuf kardeşlerine "Cahillik döneminizde Yusuf'a ve kardeşine neler yaptığını hatırlıyor musunuz?" dedi."

"Kardeşleri "Yoksa sen Yusuf musun?" dediler. O da dedi ki; "Evet ben Yusuf'um, bu da kardeşimdir. Allah bize lütufta bulundu. Kuşku yok ki kim kötülükten kaçınır ve sabrederse Allah iyilik edenleri asla ödülsüz bırakmaz."

"Kardeşleri "Vallahi, Allah seni bize üstün kıldı, biz hep suçlu idik" dediler."

"Yusuf dedi ki; "Bugün size kınama yok, Allah günahlarınızı bağışlar, O merhametlilerin en merhametlisidir."

"Şimdi şu benim gömleğimi götürüp yüzüne sürün de gözleri açılsın. Sonra bütün ailenizle birlikte bana geliniz." (21)

Nihayet, Hz. Yusuf yetkili bir makamdayken, rüyasının yorumu gerçekleşmişken, o mutlu, o görkemli an gelip çatmakta ve kahramanımızın düşü gerçekleşmektedir... İşte o an Yusuf sahip olduğu her şeyi bir yana bırakıp, bir kenara çekilip Rabbiyle başbaşa kalmayı yeğleyecek ve tüm içtenliğiyle O'na yönelecektir. Nitekim Yusuf'a kulak veriyoruz:

"Rabbim, sen bana egemenlikten pay verdin, beni olayları (ya da rüyaları) yorumlamaya ilişkin bazı bilgiler ile donattın; ey göklerin ve yerin yaradanı! Gerek dünyada, gerek ahirette tek dayanağım sensin. Canımı müslüman olarak al ve beni kulların arasına kat."(22)

Yetişme tarzındaki ve çevresindeki tüm prensipleri gerçek kimliğinde simgeleyen, yetkin ve tevhidçi bir karaktere sahip olduğunu görüyoruz Yusuf'un...

Hz. Yakub:

Yüreği yanık, sevgi dolu bir baba. Gönül huzurunu tatmış bir peygamber. Hz. Yusuf'un o anlam yüklü rüyasını dinlediğinde, geleceğe ilişkin güzel müjdeleri sezinleyebilen, ancak şeytanın oğullarına edeceklerini de önceden farkedip yüreğinden bunun yarattığı titreşimleri hisseden, kısacası müjde ve korkuyla aynı anda yüzyüze gelen bir peygamber. Her olayda onun bu karakterinin tüm gerçekliğiyle karşımıza çıktığını görüyoruz:

"Hani Yusuf babasına "Babacığım; ben rüyamda onbir yıldızın, güneşin ve ay'ın önemde secde ettiklerini gördüm" dedi."

"Babası ona dedi ki; "Yavrum, bu rüyanı kardeşlerine anlatma; sonra sana tuzak kurarlar. Çünkü şeytan, insanın açık bir düşmanıdır."

"Tıpkı rüyanda gördüğün gibi Rabbin seni peygamber olarak seçecek, sana olayları (ya da rüyaları) yorumlamaya ilişkin bazı bilgiler öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ile İshak'a yönelik nimetini nasıl tamama erdirdi ise, sana ve Yakub'un soyuna yönelik nimetini de tamama erdirecektir. Hiç kuşkusuz Rabbin her şeyi bilir ve her işi yerinde yapar." (23)

(21) Yusuf Suresi 88-93 (22) Yusuf Suresi 101 (23) Yusuf Suresi 4-6

Ardından bu kahramanın, gerek beşerî, gerek peygamberî yönleriyle tüm gerçeklerinin bize anlatıldığını görüyoruz. Oğulları önce Hz. Yusuf'u onun elinden alıyorlar, sonra da hiç beklenmedik bir biçimde acı bir haberle geri dönüyorlar:

"Bunun üzerine üvey kardeşler, babalarına dediler ki, "Ey babamız, niçin Yusuf konusunda bize güvenmiyorsun? Oysa biz onun sadece iyiliğini isteriz."

"Yarın onu bizimle birlikte kıra gönder; yesin-içsin, eğlensin, biz ona kesinlikle göz-kulak oluruz."

"Babaları dedi ki; "Onu götürmeniz beni üzer, ayrılığına dayanamam; ayrıca korkarım ki, siz farkında olmadan onu kurt kapar."

"Üvey kardeşler dediler ki; "Bu kadar çok kişi olmamıza rağmen eğer onu kurt kaparsa yandık demektir."

"Kardeşleri Yusuf'u kıra götürüp onu bir kuyunun dibine atmayı kararlaştırdıklarında, kendisine "İlerde, hiç beklemedikleri bir sırada, sana yaptıkları bu işi kardeşlerine hatırlatacaksın" diye vahyettik."

"Akşam olunca ağlayarak babalarına geldiler."

"Dediler ki; "Ey babamız, Yusuf'u eşyalarımızın yanında bırakarak yarış yapmaya gitmiştik, o sırada onu kurt kapıverdi; her ne kadar söylediğimiz doğru ise de, bize inanmayacaksın."

"Yusuf'un yalandan kana bulanmış gömleğini getirdiler. Babaları Yakup dedi ki; "Anlaşılan nefsiniz sizi kötü bir işe sürükledi, bana düşen yaman bir sabırdır, anlattıklarınız karşısında Allah'ın yardımına sığınıyorum." (24)

Sonra, oğulları yine elde kalan tek avuntusunu, Yusuf'un kardeşini de alıyorlar elinden. Bu kez, kuraklık yıllarında mutlak gereksinimleri olan zahireyi verme konusunda Mısır veziri Aziz'in (tanıyamadıkları Yusuf'un), sözkonusu kardeşlerini de beraberlerinde götürmelerini şart koştuğunu söylüyorlar babalarına!

"Yusuf'un kardeşleri babalarının yanına dönünce dediler ki; "Ey babamız, bir daha erzak almamız yasaklandı, kardeşimizi bizimle birlikte gönder ki, erzak alabilelim, biz onu kesinlikle koruruz."

"Babaları Yakup dedi ki; "Daha önce kardeşi konusunda size duyduğum güvenin aynısını şimdi de onun hakkında mı size duyayım? En iyi koruyucu Allah'dır. O merhametlilerin merhametlisidir."

"Zahire yüklerini açıp da ödemiş oldukları bedelin kendilerine geri verildiğini gördüklerinde dediler ki; "Ey babamız, daha ne istiyoruz? İşte ödemiş olduğumuz bedel bize geri verilmiş. Ailemize erzak getiririz, kardeşimizi koruruz, böylece bir deve yükü daha fazla zahiremiz olur. Bunu sağlamak kolay bir iştir artık."

"Babaları "Hep birlikte ölüm çemberine düşmeniz ihtimali dışında, onu

(24) Yusuf Suresi 11-18

kesinlikle geri getireceğinize ilişkin bana Allah adına sağlam bir güvence, bağlayıcı bir söz vermedikçe onu sizinle birlikte göndermem" dedi. Oğullarının istediği güvenceyi vermeleri üzerine dedi ki; "Bu söylediklerimize Allah vekildir."

"Yavrularım, şehre aynı kapıdan girmeyiniz, değişik kapılardan giriniz. Gerçi ben Allah'ın size ilişkin hiçbir ön kararını başınızdan savamam. Egemenlik sadece Allah'ın tekelindedir. Ben yalnız O'na güveniyorum. Tüm dayanak arayanlar da yalnız O'na güvenmelidirler."

"Yusuf'un kardeşleri babalarının direktifi uyarınca şehre girdiler. Gerçi bu önlem, Allah'ın onlara ilişkin hiçbir ön kararını başlarından savacak değildi. Sadece Yakup, içinden gelen bir görev duygusunun gereğini yerine getirmişti. Onun bu meseleye ilişkin, tarafımızdan kendisine öğretilmiş bilgisi vardı. Fakat insanların çoğu bu meseleye ilişkin gerçeği bilmezler." (25)

Derken, yüreği yanık bir baba konumundaki peygambere, ikinci acı haber de geliyor. Zira Allah, Hz. Yusuf'a kardeşini kendi yanında alıkoyma olanağını sağlamış bulunmaktadır. Hz. Yakub'un bu oğlunun da diğerlerinden çok farklı bir karaktere sahip olduğunu görüyoruz. Kıssadaki her olayda onun bu karakterinin gerektirdiklerine bağlı kaldığına tanık oluyoruz. Kendisine söz verilmiş olan babasına dönme konusunda yüreği sevgi ve özlem doludur. Ama bu durumda ya babasının iznini ya da Allah'ın kendisi hakkındaki hükmünü beklemekten başka bir şey gelmemektedir elinden. Allah'ın takdirine teslim olmalıdır:

İçinde bulunduğumuz şehrin halkına ve birlikte yola çıktığımız kervana sor, söylediklerimiz kesinlikle doğrudur.'

"Yakup dedi ki; "Herhalde nefsinizin kışkırtması ile bir komplo düzenlediniz. Bana yaman bir sabır düşüyor. Belki de Allah bana tüm oğullarımı birlikte kavuşturacaktır. Hiç şüphesiz O her şeyi bilir ve her yaptığı yerindedir."

"Yakup, yüzünü başka tarafa çevirerek "Vah, Yusuf'um vah!" diye inledi. Gözleri hüzünden ağarmıştı, buna rağmen acısını içine gömüyor, belli etmiyordu."

"Oğulları "Vallahi, 'Yusuf, Yusuf' diye diye ya yatağa düşeceksin, ya da helâk olacaksın" dediler."

"Yakup, oğullarına dedi ki; "Ben acımı ve ızdırabımı yalnız Allah'a şikâyet ediyorum ve ben Allah hakkında sizin bilmediklerinizi biliyorum."

"Ey oğullarım, gidiniz, Yusuf'u ve kardeşini arayınız, Allah'ın lütfundan ümit kesmeyiniz, çünkü Allah'ın lütfundan sadece kâfirler ümitsiz olur." (26)

Bu upuzun sıkıntılı dönemin sonlarında bunca derde düşmüş bu yaşlı insanın, niteliklerinden, gerçekçiliğinden hiçbir şey yitirmediğini görüyoruz. Gömlekten *Yusuf*'un kokusunu almaktadır. Oğullarının kendisine öfkelenip çıkışmalarına karşın o, tahmininde yanılmadığı konusunda Rabbinden son derece emindir:

(25) Yusuf Suresi 63-68 · (26) Yusuf Suresi 82-87

"Kervan, yola çıkınca babaları, yanındakilere "Eğer bana bunak demeyecekseniz, söyleyeyim ki, burnuma Yusuf'un kokusu geliyor."

"Yanındakiler, Yakub'a "Vallahi, sen halâ o eski şaşkınlığının pençesindesin" dediler."

"Yakub'un müjdeli haberi taşıyan oğlu gelip de gömleği babasının yüzüne sürünce gözleri açılıverdi ve oğullarına "Ben size Allah hakkında sizin bilmediklerinizi biliyorum demedim mi?" dedi."

"Oğulları "Ey babamız, bizim adımıza Allah'dan günahlarımızı affetmesini dile, biz kesinlikle suçluyuz" dediler."

"Yakup, oğullarına "Sizin için daha sonra af dileyeceğim. Hiç kuşkusuz Allah affedicidir, merhametlidir" dedi." (27)

Bir eksikliğe ya da bir abartıya yer verilmeksizin içinde bulunduğu koşulları ve yaşadığı çevreyi kendisinde simgeleyen Hz. Yakub'un da, nitelikler ve özellikler bazında tevhidçi duygular ve davranışlar bazında gerçekçi bir karaktere sahip olduğunu görüyoruz.

DÜRÜST ANLATIM

Anlatımda gözlemlediğimiz, dürüst, güvenilir, çirkeflikten uzak ve aynı zamanda yapıcı gerçekçilik, sadece kıssadaki kahramanların karakterlerinin olabildiğine geniş ve görkemli bir düzeyde aktarılması sırasında karşımıza çıkmıyor. Aynı olguyla, olayların, sıralamanın ve aktarımın gerçekçiliğinde, ayrıca bunun gerek zaman ve mekân, gerekse ortam ve görünüm bağlamındaki dürüstlüğü ve doğallığında da karşılaşıyoruz. Her hareket, her kıpırtı, her sözcük mükemmel bir zamanlamayla ve tam beklenilen biçimde, sahnedeki en uygun yerde çıkıyor karşımıza. Ardından normal yaşamdaki doğallık, rol ve önemiyle doğru orantılı olarak kâh ışığın üzerinde yoğunlaştığını, kâh ışığın çekilmesiyle birlikte karanlığın içerisinde kaybolup gittiğini görüyoruz. Aynı olgunun, kahramanlarda da gözlendiğini daha önce ifade etmiştik.

Kıssada, "insan"ın tertemiz özdoğasına uygun olduğu ölçüde cinselliğin de tam olarak yerini aldığını görüyoruz. Cinselliğin anlatımında, beşerin yetkinliği, dürüstlüğü, içeriği ve gerçekliği açısından bir kalpazanlığa, bir eksikleştirmeye ya da çarpıklaştırmaya asla yeltenilmemiştir. Cinselliğe de tıpkı diğer olaylar ve tutumlar gibi, sadece uygun düştüğü kadarıyla yer verilmiştir. Bu bağlamda, yüzyılımız cahiliyesinin gerçekçi sanat adına bize yutturmaya çalıştığı gibi, cinselliği insanoğlunun tüm gerçekliği ya da yaşamın ekseniymişcesine algılama türünden bir yanlışlığa asla düşülmemiştir.

Oysa yüzyılımız cahiliyesinin, bir varlık olarak insanı, sanatsal geçerlik adına adeta silip attığını gözlemliyoruz! İnsanın tüm yaşamı baştan sona sadece cinsellikten ibaretmişcesine sadece bu konuya takılıp kalındığına, bu mantıktan hareketle alabildiğine geniş ve derin, akıllara zarar bir bataklığın oluşturulduğuna, sonra da bu çirkef alanın şeytani çiçeklerle allayıp süslemeye çabalandığına tanık oluyoruz!

(27) Yusuf Suresi 94-98

Yirminci yüzyıl cahiliyesi bunu, gerçeklikten ya da bu gerçekliği ifadedeki içtenliğinden ötürü yapmıyor! Tam tersine, bunu kendisinden "Siyon Protokolleri" istediği için yapıyor! Zira "Siyon Protokolleri" insanı, hayvani istekleri dışındaki tüm değerlerinden soyutlayabilme derdindedir. Zira bu gerçekleştiğinde, materyalizm dışındaki tüm değerlerden kendilerini zaten soyutlamış olan yahudiler, gevşeyip salt kendi rehavetlerine düşme noktasında yalnız kalmayacaklardır. Onların derdi tüm insanların bu çirkef bataklığın içinde boğulup gitmesidir; insanların tüm ilgilerini salt bu noktaya yöneltmeleri, tüm enerjilerini salt bu alana harcamalarıdır. Tüm insanlığı yıkıp mahvederek onların tepesine binme, onları gözü doymaz kahrolasıca siyon kralına boyun eğdirme hususunda elbette ki, en garantili yol budur! Dolayısıyla bu insanlık düşmanları bir yandan sanatı tüm bu iğrenç emellerine alet ederken, öte yandan da çeşitli "bilimsel!" ekolleri yaygınlaştırıp güçlendirme peşindedir. Bu ekollerin adı ister "Darwinizm", ister "Freudizm", ister "Marksizm", ister "Bilimsel Sosyalizm" olsun, her biri, siyonizmin korkunç planlarını gerçekleştirme noktasında "korkunç" bir sistemdir!

TARİHİN IŞIĞINDA

Yusuf kıssası kişilerin ve olayların da ötesine geçerek, sözkonusu olayların yaşandığı, birçok kahramanın yeraldığı o tarihi döneme ilişkin bize ışık tutuyor. Sözkonusu tarihi dönemin genel özelliklerini kaydetmesinin yanısıra, olayların yaşandığı alanı bize genel boyutlarıyla resmediyor... Kıssanın bu boyutuna ilişkin sadece kısa değinilerde bulunmakla yetineceğiz:

Bu dönemde Mısır, yerli ailelerden olan Firavunlar'ın yönetiminde değil, "çoban kralları" yönetimindeydi. Bunlar, İbrahim, İsmail, İshak ve Yakub'un yaşadıkları döneme çok yakın olduklarından, Allah'ın dinine ilişkin az da olsa birtakım bilgileri vardı. Bu dönemde Mısır'ın Firavunlar'ın yönetiminde olmadığını, buradaki ayetlerde kral için "melik" sözcüğünün kullanılmış olmasından anlıyoruz. Oysa Musa'nın yaşadığı dönemden söz edilirken, Kur'an kral için o malûm terimini yani "Fir'avn" sözcüğünü kullanacaktır... Bu esastan hareketle Yusuf'un Mısır'da hangi dönemde yaşamış olabileceğini belirleyebiliyoruz. O, Mısır yönetiminin "çoban kralları"nın elinde olduğu dönemdir. Yerli halk "çoban kralları"nı sevmediklerinden, onlara "Hyksos" adını vermiştir. Eski Mısır dilinde "Hyksos" sözcüğünün, "domuzlar" ya da "domuz çobanları" anlamına geldiği söylenir! "Çoban kralları"nın, Mısır yönetimini yaklaşık birbuçuk asır ellerinde tuttuğu tahmin edilmektedir.

Hz. Yusuf'un peygamberliği işte bu dönemdeydi. Zindanda bulunduğu sırada, gerçek tevhid dini olan İslâma davet etmeye başlamıştı. Bu dinin, ataları İbrahim, İshak ve Yakub'un dini olduğunu üzerine basa basa, net ve ayrıntılı bir biçimde açıkça belirtmişti. Kur'an bizlere Yusuf'un bu konudaki sözlerini aktarıyor:

"Ben Allah'a inanmayan ve ahireti inkâr eden milletin dininden çıktım."

"Onun yerine atalarım İbrahim'in, İshak'ın ve Yakub'un dinlerine bağlan-

dım. Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmak bize yakışmaz. Bu inanç Allah'ın, gerek bize ve gerekse tüm insanlara yönelik bir lütfudur. Fakat insanların çoğu Allah'a şükretmezler."

"Ey hapishane arkadaşlarım, çok sayıda ilaha inanmak mı, yoksa ezici iradeli tek Allah'a inanmak mı daha iyidir?"

"Allah'ı bir yana bırakarak taptığınız düzmece ilahlar ya sizin ya da atalarınızın taktığı birtakım boş, içeriksiz adlardan başka bir şey değildirler. Allah onlara hiçbir güç vermiş değildir. Egemenlik sadece Allah'ın tekelindedir. O yalnız kendisine kulluk sunmanızı emretmiştir. Dosdoğru din, işte budur. Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmiyor." (28)

İnanç sistemi bağlamında, -Allah'ın tüm peygamberlerinin vurguladığı gibi- Yusuf'un bu sözleri (de) İslâmı tanımlamaktadır. Neleri içermektedir bu tanım? Allah'a ve ahirete inanmak, Allah'ı birlemek ve O'na hiçbir biçimde ortak koşmamak... Bir olan Allah'ı tüm sıfatlarıyla bilmek ve O'nun dışında hiçbir gerçek, hiçbir otorite tanımamak; kullar üzerinde hegemonya kurarak rabblık taslayanları kesinkes reddetmek ve otoritenin, hükmün salt Allah'a ait olduğunu açıklamak! Zira Allah, insanların sadece kendisine kulluk etmelerini buyurmuştur. O'nun dışında bir otorite, bir hüküm kaynağı ya da bir rabb oluşturmak, insanları köleleştirmek demektir. Bu ise, bir olan Allah'ın buyruğuna tümüyle terstir. "Kulluğun" anlamını belirlemek gerekirse bu, otoriteye ve hükme razı olmak; rabbe boyun eğmek demektir. Gerçek dinin tanımı ise, sadece Allah'a kulluk etmek, sadece O'nun hükmüne boyun eğmektir. Aslında bu iki eylem eşanlamlı olup, parçalanmaz bir bütün oluşturmaktadır: **"Egemenlik sadece Allah'ın tekelindedir. O yalnız kendisine kulluk sunmanızı emretmiştir. Dosdoğru din, işte budur."** (29) İşte İslâmın en net, en mükemmel, en ayrıntılı, en kapsamlı tanımı budur.

Yusuf'un, Mısır'da yönetimin ipini ele geçirdikten sonra da, yine aynı açıklık, aynı yetkinlik, aynı kapsamlılıkla, kısacası aynı minval üzre, insanları İslâma çağırmaya devam ettiğini belirtmeye gerek yoktur. Sadece yönetimin ipleri değil, insanların mutlak ihtiyaçları olan zahire bile onun elindeyken, gerek Mısır'da, gerekse -hikmeti ve önlemi sayesinde önceden depoladığı- zahireden ihtiyaçlarını karşılamak üzre komşu ülkelerden gelip kendisine başvuran insanlar arasında İslâm mutlaka yayılmış olmalıdır. Nitekim Yusuf'un kardeşlerinin, ta Ürdün yakınındaki Kenan diyarından kalkıp, zahire için Mısır'a geldiklerini gördük. Onların dışında da daha birçok kafile, zahire almak üzere yollara düşüp Mısır'a gelmekteydi. Bu durumda, o dönemde tüm bölgede ne şiddetli bir kıtlık yaşandığını artık siz düşünün.

Kıssa, "çoban kralları" topluluğunun silik bir biçimde de olsa, İslâm inancından kimi izler taşıdığına işaret ediyor. Yine Yusuf'un çağrısının ardından İslâm inancının yayılıp netleştiğine de işaret ediliyor.

Birinci olguya ilk önce, kadınların Yusuf'u gördükleri zaman söyledikleri

(28) Yusuf Suresi 37-40 (29) Yusuf Suresi 40

sözler arasında rastlıyoruz:

"Kadınlar Yusuf'u görünce güzelliği karşısında büyülendiler ve "Allah'ım sen ne büyüksün! Bu bir insan değil olsa olsa saygın bir melektir" dediler. (30)

Aynı olguyla başvezirin eşine hitaben söylediği cümlede de karşılaşıyoruz:

"Adam, Yusuf'a 'Sen ona bakma, kapat bu olayı" dedikten sonra karısına dönerek "Sen de günahından ötürü af dile, çünkü sen bir günahkârsın" dedi. (31)

İkinci olgu ise, son derece nettir. Hz. Yusuf'un davet ettiği İslâma inandığı görülen, bir başka deyişle sonuçta kendisi de müslüman olan "Başvezirin eşi"nin sözlerinde bu olgu net bir biçimde görülüyor. Bu sözleri, Kur'an'da bizlere aktarıldığı biçimiyle görelim:

"Bunun üzerine başbakanın eşi dedi ki; "Şimdi gerçek meydana çıktı, Yusuf'u yatağıma ben çağırmıştım, onun söylediği doğrudur."

"Böylece Yusuf bilsin ki, ona yokluğunda kalleşlik etmedim ve Allah, kalleşlerin kurdukları tuzakları başarıya erdirmez."

Bununla birlikte nefsimi aklamak, onu masum göstermek istemiyorum. Çünkü Rabbimin rahmeti ile korudukları dışındaki tüm nefisler, insanı ısrarla kötülüğe kışkırtırlar. (32)

Yusuf'un, yönetimdeki ipleri ele geçirmesinden önce, İslâm dini Mısır'da -bu düzeyde de olsa- biliniyorduysa, Yusuf'u yönetici konumunda bulunduğu süre zarfında, ardından da diğer "çoban kralları" döneminde daha da yayılıp kökleşmiş olmalıdır. Ne var ki, Firavunlar onsekizinci ailede yönetimi tekrar ele geçirir geçirmez, Yakub soyunca temsil edilen tevhid dinine karşı savaş açacaklar, sistemlerinin temeli olan putperestliği yeniden canlandırmaya başlayacaklardır.

Böylece, daha sonraki dönemde İsrailoğulları'nın -yani Yakuboğulları'nın- Mısır'da Firavunlar tarafından takibe maruz bırakılmalarındaki -siyasal nedenin yanısıra- bir başka temel nedeni de kavramış bulunuyoruz. Mısır'a dışarıdan gelip yönetimi ellerine geçiren "çoban kralları" döneminde, Yakuboğulları da ülkeye gelip yerleşmiş, yönetimde söz sahibi olmuş bulunmaktaydılar. Mısırlılar ülkelerinden "çoban kralları"nı sürüp çıkardıklarında, "çoban kralları" yanlısı oldukları gerekçesiyle İsrailoğulları'nı da takibe alıp tacize başlamışlardı... Aslında bu korkunç zulmün temel nedeninin, iki inanç sistemi arasındaki farklılıktan kaynaklandığını düşünmek belki de daha sağlıklı bir açıklamaya kavuşmamızı sağlayacaktır. Zira, gerçek tevhid inancının yayılması, Firavunlar'ın sistemlerini oturttukları temelin, kökten dinamitlenmesi demekti. Tevhid inancı, tağutlar, tağuti sistemler ve tağutlara uşaklık konularında en büyük tehlike demekti...

Bu konuya Kur'an'ın da işaret ettiğini görüyoruz. Firavun, Hz. Musa'nın getirdiği tevhid inancı, tahtı için bir tehlike oluşturduğundan, onu öldürmek is-

(30) Yusuf Suresi 31 (31) Yusuf Suresi 29 (32) Yusuf Suresi 51-53

teyecektir. Ancak Firavunlar soyundan olmakla birlikte, imanla onurlanabilmiş bir mü'minin, sözkonusu Firavun karşısında müslümana yaraşır bir biçimde Hz. Musa'yı savunduğunu görüyoruz. Bu olayı mü'min suresinde Kur'an'ın bize aktardığı biçimiyle görelim:

"Firavun dedi ki; "Bırakın Musa'yı öldüreyim de, O rabbini imdada çağırsın. Onun dinimizi değiştireceğinden ve yeryüzünde kargaşa çıkaracağından korkuyorum."

'Musa dedi ki; "Ben hesap gününe inanmayan kendini beyenmişlerden, benim ve sizin Rabbinize sığınırım."

Firavun ailesinden olup da mü'min olduğunu gizlemiş olan biri dedi ki; sırf Rabbim Allah'dır diyor diye bir adam mı öldüreceksiniz. oysa o size Rabbinizden açık belgeler getirmiştir. Eğer yalan söylüyorsa, yalancılığının sorumlusu odur. Ama eğer doğru söylüyorsa, size haber verdiği tehditlerin bir kısmı başımıza gelir. Hiç kuşkusuz Allah ölçüyü aşan yalancıyı doğru yola iletmez."

"Ey soydaşlarım, bugün iktidar sizin elinizdedir. Bu ülkenin egemenleri sizlersiniz, fakat Allah'ın sillesi başımıza indiğinde bizi kim kurtaracak?" Firavun dedi ki; "Ben size yalnız doğru gördüğümü söylüyorum. Sizi doğru olan yoldan başka bir yola iletmiyorum."

"Mü'min adam dedi ki; "Ey soydaşlarım, ben eski sapık toplumların başına gelen günler gibi bir günün sizlerin de başına gelmesinden korkarım. Nuh'un soydaşlarının, Adoğulları'nın, Semudoğulları'nın ve onlardan sonra gelen sapık toplumların durumları gibi. Allah kullarına asla zulmetmek istemez."

"Daha önce Yusuf size açık belgeler getirmişti. Fakat getirdiği bu belgelerden hep kuşku duydunuz. Nihayet sonunda ölünce "Allah bundan sonra bir peygamber göndermez" demiştiniz. Allah ölçüleri aşan şüphecileri işte böyle saptırır."

"Bu şüpheciler Allah'dan gelmiş hiçbir delile dayanmaksızın O'nun ayetlerini tartışma konusu yapar. Bu tutum gerek Allah'ın, gerekse mü'minlerin öfkesini arttırır. İşte Allah kendini beğenmiş zorbaların kalplerini böyle mühürler." (33)

Tevhid inancı, rabb olarak sadece Allah'ı bilmeyi, sadece O'na kulluk etmeyi, salt O'nun egemenliğini benimsemeyi, salt O'na boyun eğmeyi emrediyordu. Firavunlar'ın sistemiyse, paganizm, bir başka deyişle putçuluk öğretisi temeline oturduğu gibi, bu öğreti olmaksızın varlığını sürdürebilmesi de mümkün değildi. Dolayısıyla iki kesim arasındaki sürtüşmenin ve mücadelenin gerçek nedeni, inanç sistemleri arasındaki farklılıktır. "Ahnatun"da rastladığımız eksik ve bulanık tevhid düşüncesi de, Yusuf'un -daha önce belirttiğimiz gibi- Mısır'da yaydığı tevhid inancının kalıntıları olsa gerekir! Özellikle, tarih kitaplarında, "Ahnatun"un annesi Firavun ailesinden değil, Asyalı bir kadındı biçiminde yeralan bilgi doğruysa, sözünü ettiğimiz ihtimal daha da güçlenmektedir!

(33) Mü'min Suresi 26-34

Bu değinilerin ardından, kıssadaki kahramanların yaşadıkları, olayların meydana geldiği tarihi dönemin genel görünümüne dönelim. Bu noktada Mısır sınırlarının dışına taşılarak, o çağın karakteristik yapısının sergilendiğine tanık oluyoruz. Tek bir bölgeye özgü olmayan rüya ve rüyadan kimi çıkarımlarda bulunma olgusu, o dönemin karakteristiklerini apaçık ortaya koymaktadır. Gerek Hz. Yusuf'un rüyası ve sonuçtaki yorumunda, gerek onun zindan arkadaşları olan iki delikanlının rüyalarında, gerekse kralın rüyasında, çağın bu karakteristik yapısı net bir biçimde ortaya çıkıyor... Dolayısıyla bu duruma uygun olarak rüyaların, gerek gören, gerekse dinleyenler açısından son derece önem arzettiğini gözlemliyoruz...

Estetik alanında da kıssanın, sanatsal öğeler ve insani öğeler açısından oldukça zengin olduğunu, davranışlar ve tepkilere bol bol yer verildiğini görüyoruz. Anlatım biçimiyle, dile getirilen her olayın havasına uygun bir müziksel ritme sahip, etkileyici ve duygulandırıcı Kur'anî ifade biçiminin niteliklerine ek olarak, sözkonusu kıssanın tüm öğeleri okura, güçlü ve yetkin bir biçimde yansıtılmaktadır.

Babanın çocuklarına karşı duyduğu sevginin, farklı düzey ve biçimleriyle en küçük ayrıntılarıyla birlikte kıssada karşımıza çıktığını görüyoruz: Yakub'un Yusuf'a, Yusuf'un kardeşine ve diğer oğullarına karşı duyduğu sevgi... Ve yine kıssanın başından sonuna dek, Yusuf'un başından geçen olaylar karşısında yüreğin de meydana gelen titreşimler...

Kıssanın bize aktardığı diğer öğelere, duygulara gelince...

Babalarının herbirini farklı derecede sevdiğini görmeleri üzerine, farklı annelerden dünyaya gelmiş çocuklarda gözlemlediğimiz kıskançlık ve çekemezlik duygusu...

İçlerindeki kıskançlık ve çekemezlik duygusu sonucunda herbirinin farklı tavır sergilemesi: Bu duygu kimisine Yusuf'u öldürmeyi düşündürürken, kimisi de öldürme düşüncesinden tiksindiklerinden, onun kervancılar tarafından kurtarılabileceği bir kuyuya atılmasını önermekle yetiniyor...

Binbir biçimiyle hile, tuzak ve ayartma örnekleri... Hz. Yusuf'a kardeşlerince oynanan oyundan başlayarak, başvezir eşinin Yusuf'a, kocasına ve kadınlara oynadığı oyunlara dek çeşit çeşit tuzak ve hileler.

Şehvet duygusu ve kaprisler... Bu dürtü karşısında sergilenen tavırlar: Birisi bu dürtüsüne tümüyle teslim olurken, diğerinin geri çekilmeyi bilmesi... Biri hoşlanmakta ve arzulamaktayken, diğerinin ilkelerine sarılmayı ve direnmeyi bilmesi...

Kimi pişmanlık duyguları... Zamanı gelince bağışlamasını bilme duygusu... Birbirlerinden ayrı kalmış insanların, biraraya gelmeleriyle yaşadıkları sevinç duygusu...

Tüm bunların yanısıra sözkonusu cahiliye toplumundaki aristokrat sınıfa ait panoramadan kimi kesitler: Saray, zindan, çarşı ve saray çevresiyle o günkü

Mısır... İbrani toplumu... Ve sözkonusu tarihsel süreçte rüyaların ve rüya yorumlarıyla kimi çıkarımlarda bulunmanın yaygınlığı...

Kıssa, Hz. Yusuf'un babasına anlattığı rüyayla başlıyor. Babası yaptığı yorumda ona, görkemli bir geleceğin kendisini beklemekte olduğunu söylüyor. Bu rüyayı kardeşlerine kesinlikle anlatmamasını öğütlüyor. Çünkü anlatacak olursa, kardeşlerinin onu çekemeyip kıskanacaklarını, bunun sonucunda şeytana uyup onun başına iş açacaklarını belirtiyor... Bunun ardından kıssanın olaylarının normal biçimiyle anlatımına geçiliyor. Olaylara dikkat ettiğimizde bunların adeta, Hz. Yakub'un balangıçta Hz. Yusuf'un rüyasına yaptığı yorumdan çıkardığı tahminler olduğunu görüyoruz. Kıssanın son bölümünde, rüyanın yorumunun tamamlanmasıyla birlikte, anlatım da sona eriyor. Anlatımda, "Eski Ahit" yazarlarının üslubundan bütünüyle farklı olarak, laf kalabalığına yer verilmeksizin, dinî amaca bütünüyle sadık kalınıyor ve harikulâde, sanat dolu bir bitiş bölümüyle kıssa da noktalanıyor.

Edebiyatta "düğüm" diye adlandırdığımız olgu, Hz. Yusuf kıssasında çok açık bir biçimde görülmektedir. Daha önce de belirttiğimiz üzre kıssa, Yusuf'un gördüğü rüyayı anlatmasıyla başlıyor. Ama yorum, daha doğrusu onu nelerin beklediği bilinmiyor. Olayların akışıyla birlikte yavaş yavaş bilinmezliklerin aydınlığa çıktığını görüyoruz. Nihayet sonuç bölümünde -hiçbir yapmacıklığa ve zorlamaya başvurulmaksızın- son derece doğal bir biçimde düğümün çözüldüğüne tanık oluyoruz.

Kıssa, çeşitli bölümlere ayrılmış bulunmaktadır. Her bölüm belirli sahneleri içermektedir. Anlatımda sahneler arasında kimi boşluklar bırakıldığı görülüyor. Bu boşlukları okur, kendi muhayyilesiyle dolduracak, yazıya dökülmemiş hareket ve sözleri kendisi tamamlayacaktır. Bu şekilde metin üzerinde, okurun dikkati de toplanmış olacaktır.

Yusuf kıssasının sanatsal analizi, ayrıca bu kıssanın anlatım ve üslub konusunda, İslâmi yöntemin örneğini simgelediği üzerinde bu denli durmak sanırım yeterlidir. Buraya dek anlattıklarımız az da olsa yeterlidir sanırım. Bu kadarıyla da olsa sözkonusu yöntem, İslâmi edebiyat noktasında biz insanlara, "insan"a sunulan sanatta -temizlikten ödün vermeye gerek kalmaksızın, çirkefleşmeksizin- yapıcı, dürüst, gerçekçi ve yetkin bir sanatsal ifadenin nasıl olması gerektiğini göstermiş bulunmaktadır. (34)

İSLÂM DAVASININ STRATEJİSİ

Gelelim İslâmi strateji açısından, kıssanın taşıdığı önem ve derslere: Kıssada, İslâmi stratejinin her aşamada varlığını koruyan değişmez gereksinimlerinin yanısıra, mücadelenin kimi aşamalarında sözkonusu olan gereksinimlere de işaretler bulunmaktadır. Bunun da ötesinde, kıssa anlatılırken, surenin kıssadan sonraki bölümünde, özellikle de son değerlendirmeler ve yorum içerikli ayetlerde, son derece önemli gerçeklerin dile getirilmiş olduğunu görüyoruz.

(34) Daha fazla bilgi için Muhammed Kutub'un "İslâm'da Sanat Metodu" adlı kitabına bk.

Yusuf suresine bir giriş olarak kaleme aldığımız bu bölümde, kıssanın bu boyutuna kısa ve özet bir biçimde değinmekle yetineceğiz:

Giriş bölümünün başlarında da ifade ettiğimiz üzre, surenin inişi sırasında İslâmi hareketin Mekke'de geçirmekte olduğu o çetin dönem; Peygamberimiz ve beraberindeki bir avuç müslümanın maruz kaldıkları dayanılmaz sıkıntılar ile Yusuf kıssasının her bölümü arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Böylesine çetin bir dönemde bu kıssayla peygamberimize, cankardeşi Yusuf'un da binbir sıkıntıya düçar olduğu, ardından da memleketini terkedip başka bir bölgeye giderek orada egemenlik elde ettiği anlatılıyor!

Daha önce de belirttiğimiz gibi, Mekke'deki İslâmi hareketin o dönemdeki gereksinimleriyle çakışan bu kıssayla müslümanlara bir tür sinyal veriliyor; "hareketçi ruhların" ilgisi ve dikkati Kur'an'a çekiliyor; davete kuvvet aşılanıyor; harekete destek veriliyor; böylece müslümanlar topluluğu hedeflerinin belirlenmesi, rotalarının çizilmesiyle sağlıklı ve gerçekçi bir biçimde yönlendirilmiş oluyor.

Yine daha önce kıssanın analizini yaparken bu surede, Yusuf peygamberin sözleriyle İslâmın kapsamlı, dikkatli, yetkin ve net bir biçimde tanımlanmakta olduğundan bahsetmiştik. Aslında bu üzerinde uzun uzadıya durulması gereken bir konudur.

Bu hususta, tüm peygamberlerin dile getirdiği İslâm inancının bir olduğu; her defasında temel dinamiklerin bütünüyle vurgulandığı; bu inanç sisteminin Allah'ı mutlak biçimde birleme, insanlarca rabb olarak sadece Allah'ın bilinmesi, dolayısıyla da beşerin salt O'na boyun eğmesi esasına dayandığı kesinkes ifade edilmiş bulunmaktadır. Bu değişmez inanç sistemi, ahirete inanmak gerektiğini de net bir biçimde vurgulamaktadır. Bu net ifadeler, "Karşılaştırmalı Dinler Bilimi" denilen bilim dalınca ileri sürülen, insanlar tevhidi de ahireti de son dönemlere kadar hiç tanımıyordu biçimindeki iddiaları, kesinkes çürütmektedir... Sözkonusu bilimin iddia ettiğine göre başlangıçtan beri çeşitli biçimleriyle politeizmi ve paganizmi benimsemekte olan insanlar, pozitif bilimler ve teknoloji alanında olduğu gibi giderek bilgilerinin artması sonucunda, nihayet tevhidi ortaya çıkarmış bulunmaktadırlar!.. Bu tür iddia ve teorileri ileriye sürenlerin amacı, akıllarınca, dinlerin de tıpkı diğer bilimler ve teknoloji gibi sadece insan aklının bir ürünü olduğunu kanıtlayabilmektir!

Surede, tüm peygamberlerce dile getirilen tevhid dininin yapısı da belirlenmiş bulunmaktadır... Buna göre, sadece ilahlık noktasında değil, aynı zamanda rabblik noktasında tevhid, yani birleme gerekmektedir. İnsanların her meselesinde hükmün sadece Allah'a ait olduğu vurgulanmaktadır. Bu vurgu ve ifadelerin kaynağı, Allah'ın sadece ve sadce kendisine kulluk edilmesini emretmiş olmasıdır... Bu meselede son derece hassas olan Kur'an'da, "kulluğun" anlamı da dikkatli ve net bir biçimde belirlenmiş bulunuyor. "Kulluk" ya da Kur'an'daki özgün terimiyle "ibadet", Allah'ın hükmetmesi, insanın da bu hükme boyun eğmesidir... İşte "**dosdoğru din**" budur. Dolayısıyla, sadece Allah'a

boyun eğmeyi, hükmü salt Allah'a tahsis etmeyi emretmeyen bir din, Allah'ın dini olamaz! Yaşamın hangi alanında olursa olsun, Allah'dan başkasına boyun eğen bir insan, Allah'a kulluktan söz edemez! İlahlık noktasında birleme, rabblik noktasında da birlemeyi gerektirir. Rabblik noktasında birleme, hükmü sadece Allah'a has kılmak ve salt Allah'a kulluk etmekle gerçekleşir. İlahlık noktasında birleme ve rabblik noktasında birleme, her ikisi de eşanlamlı olup, birbirlerinden ayrılmaz bir bütün oluşturmaktadırlar. Kulluk, Allah dışında hiç kimseye boyun eğmemek, O'nun hükmü dışında hiçbir hükme razı olmamaktır! İşte kimin müslüman olduğu, kimin müslüman olmadığı konusunda tek mihenk taşı, tek ölçüt budur!

Kur'an'ın son derece kesin ve net olan bu tesbiti, hangi zaman diliminde ve nerede olursa olsun, kimin müslüman olduğunu, kimin müslüman olmadığını, kimin "gerçek din"e mensup olduğunu, kimin bu dine mensup olmadığını anlayabilme noktasında en küçük bir tartışmaya bile yer bırakmamaktadır... Bu yaklaşım, dinin vazgeçilmez koşuludur!.. Allah'dan başkasına boyun eğen, yaşamının hangi alanında, hangi meselesinde olursa olsun, Allah'ın hükmü dışında bir hüküm benimseyen kimse, ne müslümandır, ne de İslâma mensuptur! Egemenliği salt Allah'a özgü kılan, Allah dışında hiç kimseye boyun eğmeyen kimse ise, müslümandır ve İslâma mensuptur... Tüm bunların ardından, zorlama kılıflar biçmeye çalışanlar, hangi çevrede ve hangi çağda yaşarsa yaşasınlar,realitenin ağırlığına dayanamayıp yenilgiye uğramış kimselerden başkaları değildir! Allah'ın dini son derece nettir. Salt bu gerçek bile, sözünü ettiğimiz hükümlerin din için vazgeçilmez olduğunu göstermeye yeterlidir. Bu tür hükümleri tartışma konusu yapıp karşı çıkanlar, aslında bu dine karşı çıkmaktadırlar!?

Kıssada, Allah'ın salih kulları Hz. Yakub ve Yusuf'un yüreklerinde gözlemlediğimiz içten, saf ve pırıl pırıl imana da dikkatimiz çekiliyor.

Daha önce de belirttiğimiz gibi Yusuf sonuçta, her şeyden vazgeçerek, her şeyi bir yana bırakıp Rabbine yönelerek, olabildiğine alçak gönüllü ve içten bir biçimde O'na el açarak, O'na dua ediyor:

"Rabbim, sen bana egemenlikten pay verdin, beni olayları (ya da rüyaları) yorumlamaya ilişkin bazı bilgiler ile donattın; ey göklerin ve yerin yaradanı! Gerek dünyada, gerek ahirette tek dayanağım sensin; canımı müslüman olarak al ve beni iyi kulların arasına kat." (35)

Yusuf'un bu tavrı, sadece sonuçtaki bu duasında görülmüyor elbet. Kıssanın başından sonuna dek onun, Rabbiyle arasındaki bu bağı koruyarak Rabbinin kendisini hiç yalnız bırakmayıp, dualarını kabul ettiğini sürekli yüreğinde hissederek, sözkonusu tavrından ödün vermediğine tanık oluyoruz.

Karşısındaki kadın onu ayartmaya, fitneye sürüklemeye ve tahrik etmeye kalkıştığında o, şöyle diyordu:

"Allah korusun! Rabbim bana güvenli bir barınak sağladı; hiç kuşkusuz

(35) Yusuf Suresi 101

zalimler iflâh olmazlar, kurtuluşa eremezler." (36)

Daha sonra yine zaafa düşüp, arzularına yenilmekten korktuğu anda, yine şöyle diyecektir:

"Yusuf dedi ki; "Ya Rabbi, bana göre hapse girmek, bunların benden istediklerini yapmamdan daha iyidir. Eğer beni onların komplolarından uzak tutmazsan ağlarına düşer, böylece cahillerden biri olurum." (37)

Yine kardeşine gerçek kimliğini açıklarken, Allah'ın kendisine bahşettiği lütufları andığını, kendisine verilen nimetlere şükrettiğini görüyoruz:

"Kardeşleri "Yoksa sen Yusuf musun?" dediler. O da dedi ki; "Evet, ben Yusuf'um, bu da kardeşimdir. Allah bize lütufta bulundu. Kuşku yok ki, kim kötülükten kaçınır ve sabrederse, Allah iyilik edenleri asla ödülsüz bırakmaz." (38)

Kıssadaki tüm bu sinyal ve çağrışımların, Mekke'de o dönemdeki İslâmi hareketin gereksinimlerini de aşarak, İslâmi hareketin her dönemdeki gereksinimlerine yönelik bir göndermeye dönüştüğünü gözlemliyoruz.

Yakub'un yüreğinde de her koşulda ve her olayda, engin, derinlikli, köklü, sıcak ve harikulâde bir iman çıkıyor karşımıza. Ne zaman dayanılmaz bir sıkıntıyla karşılaşsa, yüreğindeki bu iman gerçeğiyle deva bulduğunu, bu derinlikli imanın parıldayıp apaçık ortaya çıktığını görüyoruz...

Daha kıssanın hemen girişinde olduğumuz bir sırada, Yusuf'un rüyasını dinledikten sonra onun hemen Rabbini andığına, Rabbinin nimetlerine şükrettiğine tanık oluyoruz:

"Tıpkı rüyanda gördüğün gibi Rabbin seni peygamber olarak seçecek, sana olayları (ya da rüyaları) yorumlamaya ilişkin bazı bilgiler öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ile İshak'a yönelik nimetini nasıl tamama erdirdi ise sana ve Yakub'un soyuna yönelik nimetini de tamama erdirecektir. Hiç kuşkusuz Rabbin her şeyi bilir ve her işi yerinde yapar." (39)

Yusuf konusunda kendisini şok eden ilk haberi aldığında, onun Rabbinden yardım dilemeyi yeğlediğini görüyoruz:

"Yakub dedi ki; "Herhalde nefsinizin kışkırtması ile bir komplo düzenlediniz. Bana yaman bir sabır düşüyor. Belki de Allah bana tüm oğullarımı birlikte kavuşturacaktır. Hiç şüphesiz O her şeyi bilir ve her yaptığı yerindedir." (40)

Yakub, oğullarının üzerine titreyen, sevecenlik dolu bir baba olarak, onlara Mısır'a girecekleri zaman hepsinin aynı kapıdan girmemesini, herbirinin ayrı kapıdan girmesini öğütlüyor. Ancak o öğütlediği bu önlemin, Allah'ın iradesi karşısında bir hiç olduğunun da farkındadır. Gerçekleşecek olan asıl hüküm, salt Allah'a aittir. Allah'ın belirlediği takdiri değiştirmeyecek olan bu önlem, Yakub'un yüreğini rahat tutabilmek için söylediği bir öğüttür:

(36) Yusuf Suresi 23 (37) Yusuf Suresi 33

(38) Yusuf Suresi 90 (39) Yusuf Suresi 6 (40) Yusuf Suresi 83

"Yavrularım, şehre aynı kapıdan girmeyiniz, değişik kapılardan giriniz. Gerçi ben Allah'ın size ilişkin hiçbir ön kararını başınızdan savamam. Egemenlik sadece Allah'ın tekelindedir. Ben yalnız O'na güveniyorum. Tüm dayanak arayanlar da yalnız O'na güvenmelidirler. (41)

Daha sonra artık yaşlanmış, beli bükülmüş, üzüntüden çökmüş bulunduğu sırada bile, oğulları kendisine ikinci acı haberi ilettiklerinde onda, Allah'dan hiçbir biçimde ümit kesmeme noktasında en ufak bir değişiklik olmadığını görüyoruz:

"Yakub dedi ki; "Herhalde nefsinizin kışkırtması ile bir komplo düzenlediniz. Bana yaman bir sabır düşüyor. Belki de Allah bana tüm oğullarımı birlikte kavuşturacaktır. Hiç şüphesiz O her şeyi bilir ve her yaptığı yerindedir. (42)

Derken, Yakub'un yüreğinde gerçeğin tertemiz, pırıl pırıl ve net bir biçimde doğuşunu görüyoruz. Onun gözlerinden yaş akmaz olana dek halâ Yusuf için ağlayıp üzüldüğünü gören oğulları, ona çıkışmaktadırlar. Ama o, oğullarının çıkışmasına bakmaksızın direnmektedir. Zira oğullarının yüreklerinde göremedikleri Rabbin hakikatini o, yüreğinde net birbiçimde hissedebilmektedir. Rabbinin lütfuyla, oğullarının bilemediklerini, o bilip kavrayabilmektedir! Yakub'un dertlerini ve tasalarını salt Allah'a açmayı yeğlemesinin, O'nun rahmetinden hiç ümit kesmemesinin sırrı da burada yatmaktadır:

"Yakup yüzünü başka tarafa çevirerek "Vah, Yusuf'um vah!" diye inledi. Gözleri hüzünden ağarmıştı. Buna rağmen acısını içine gömüyor, belli etmiyordu."

"Oğulları "Vallahi, 'Yusuf, Yusuf' diye diye ya yatağa düşeceksin, ya da helâk olacaksın" dediler."

"Yakup, oğullarına dedi ki; "Ben acımı ve ızdırabımı yalnız Allah'a şikayet ediyorum ve ben Allah hakkında sizin bilmediklerinizi biliyorum."

"Ey oğullarım, gidiniz, Yusuf'u ve kardeşini arayınız, Allah'ın lütfundan ümit kesmeyiniz, çünkü Allah'ın lütfundan sadece kâfirler ümitsiz olur." (43)

Onlara, Rabbinin kendisine fısıldadığı, yüreğinin ta içinde hissettiği şeyi aktardı. Buna karşılık, Yusuf'un kokusu meselesine oğulları halâ inanmak istememektedirler. Ancak Allah, Yakub'un önsezisini doğru çıkaracaktır:

"Kervan, yola çıkınca, babaları yanındakilere "Eğer bana bunak demeyeceksenız söyleyeyim ki, burnuma Yusuf'un kokusu geliyor."

"Yanındakiler, Yakub'a "Vallahi, sen halâ o eski şaşkınlığın pençesindesin" dediler."

"yakub'un müjdeli haberi taşıyan oğlu gelip de gömleği babasının yüzüne sürünce, gözleri açılıverdi ve oğullarına "Ben size Allah hakkında sizin bilmediklerinizi biliyorum demedim mi?" dedi." (44)

(41) Yusuf Suresi 67 (42) Yusuf Suresi 83 (43) Yusuf Suresi 84-87 (44) Yusuf Suresi 94-96

Arınmış, seçkin yüreklerden birinde, ilahi gerçeğin doğuşunun eşsiz bir görüntüsüdür bu! Bu tablo, Mekke'deki müslüman topluluğunun yaşamlarındaki o çetin dönemde gerekli olan birtakım sinyaller taşıyor! Yine aynı tablo, çağlar boyunca İslâmi hareket ve İslâm çağrısının erliğini yapacak kimselerin, yüreklerine yerleştirmeleri gereken yüce imanî gerçeğe ilişkin de daimi sinyaller taşımaktadır.

ÇEŞİTLİ DEĞERLENDİRME VE YORUMLAR

Şimdi de bu uzun kıssanın ardından surenin bitimine dek yeralan ayetlerde değinilmiş çeşitli değerlendirme ve yorumlamalara gelelim.

Peygamberimiz kıssadaki olaylara tanık olmuş birisi değildir. İlk ve direkt değerlendirmede Kureyşliler'in vahyi yalanlayan tutumlarına karşılık verilmektedir. Bu değerlendirme bu hikâyeden alınmıştır. Ki Peygamberimizin vahiy aldığını yalanlamakta olan Kureyşliler'e direkt ve net bir yanıt verilmektedir.

"Ey Muhammed, bu anlatılanlar gaybe ilişkin haberlerdir, onları sana vahiy yolu ile bildiriyoruz. Yoksa Yakub'un oğulları, biraraya gelerek kardeşlerine tuzak kurmayı kararlaştırdıkları sırada sen yanlarında değildin." (45)

Bu değerlendirme, kıssanın anlatılmaya başlamasından hemen önce yeralmış ayetle de paralellik göstermektedir:

"Biz bu Kur'an'ı vahyetmekle, sana kıssaların, eski milletler ile ilgili hikâyelerin en güzelini anlatıyoruz. Oysa daha önce bu hikâyeleri hiç bilmiyordun." (46)

Surenin üslubuyla uyum içinde kıssanın gerek başında, gerekse sonunda sözkonusu gerçeğin üzerine basılarak ısrarla vurgulanarak altının çizilmiş olması, Peygamberimize inanmayıp onu yalanlamakta direnenlere karşı tepeden tırnağa uyarıyla yüklüdür.

Ardından Peygamberimizin yüreği yatıştırılarak, Kureyşliler'in onu yalanlamalarının bir hiç olduğu vurgulanacaktır. İmanın belirtilerini, çağrıya ve ölümsüz gerçeklere kulak vermeyi kavrayabilme noktasında, insanın özgün doğasına en uygun kitap durumundaki Kur'an'ın ayetlerini kabullenmeme hususunda sözkonusu türden insanların, ne denli inatçı, ne denli dargörüşlü, ne denli kör olduklarının vurgulandığını, onların hiç beklemedikleri bir anda Allah'ın azabıyla karşılaşıvermekle tehdit edildiklerini göreceğiz:

"Sen insanların iman etmesini ne kadar ısrarla istersen iste, onların çoğu iman etmeyecektir."

"Oysa sen bu çabana karşılık onlardan herhangi bir ücret istemiyorsun. Kur'an, tüm insanlara seslenen bir hatırlatmadır sadece."

"Göklerde ve yerde nice ayetler, nice ibret içerikli belgeler vardır, yanlarından geçtikleri halde onları umursamazlar."

"Onların çoğu Allah'a ortak koşmaksızın O'na inanmazlar."

(45) Yusuf Suresi 102 (46) Yusuf Suresi 3

"Acaba onlar, hepsini birlikte çarpacak, yaygın bir ilahi azaba uğramayacaklarından, ya da hiç farkında olmadıkları bir sırada ansızın kıyametin başlarına kopmayacağından emin midirler?" (47)

Bu ayetler, Allah'ın gerçek dinini benimsememiş insanların karakterlerine ilişkin köklü gerçekleri içermesinin yansıra, insanın tüylerini diken diken eden bir uyarıdır! Bu olgu, özellikle şu ayette daha da somutlaşıyor:

"Onların çoğu Allah'a ortak koşmaksızın O'na inanmazlar." (48)

Bu ayet, tevhid meselesini önemsemeyip, bu meselede titizlenmediğinden ötürü sonuçta, imana şirk bulaştıran kimselere ilişkin tüyler ürpertici bir tesbittir.

Bu gerçeğin ardından, derinlikli, köklü, etkileyici ve anlam yüklü bir ayet geliyor. Bu ayetle Peygamberimizin, bilinen tüm metodlardan farklı ve apayrı bir biçimde nasıl bir yol izlemesi gerektiği belirlenerek, onun harikulâde ve son derece net olan temel bir prensibe bütünüyle uyması isteniyor:

"Ey Muhammed, de ki; "İşte benim yolum budur, ben inandırıcı kanıtlar göstererek insanları Allah'a çağırırım. Bana uyanlar da öyle yaparlar. Allah'ı her türlü noksanlıktan uzak tutarım. Ben Allah'a ortak koşanlardan değilim."(49)

Suremiz, gerek buradaki, gerekse diğer surelerdeki kıssaların taşıdıkları derslere dikkat çekilmekle noktalanıyor. Bu konuda kıssa, Peygamberimiz ve beraberindeki müslüman topluluk için destekler, teselliler ve müjdelerle yüklüdür. İnatlarında direnen müşrikler için ise uyarılarla, öğütlerle ve tehditlerle yüklüdür. Bunların yanısıra, gerek vahyin, gerekse peygamberin doğruluğuna, gerek vahyin gerekse peygamberliğin gerçekliğine herkesin dikkatinin çekilmesi ve yine kıssadaki gerçeklerin mitolojilerden ve hayal ürünü eklemelerden arıtılması sözkonusudur:

"Senden önce gönderdiğimiz tüm peygamberler de çeşitli şehirlerin halklarından seçerek kendilerine vahiy indirdiğimiz erkekler idi. Onlar yeryüzünde gezerek kendilerinden önceki inkârcı milletlerin sonunun nasıl olduğunu görmüyorlar mı? Kötülükten kaçınanlar için ahiret yurdu, dünyadan daha hayırlıdır. Bunu düşünemiyor musunuz?"

"Gönderdiğimiz peygamberler, ümmetlerinden iyice ümit kestiklerinde ve kesinlikle yalancı sayıldıkları sonucuna vardıklarında, kendilerine yardımımız erişiverdi de dilediklerimiz ortak azaptan kurtarıldı, fakat hiç kimse ağır suçlulardan şiddetli azabımızı savamaz."

"Sağduyuluların, peygamberlere ilişkin hikâyelerden alacakları ibret dersleri vardır. Bu Kur'an bir düzmece sözler dergisi değildir. Tersine, O kendisinden önceki kutsal kitapları onaylayan, her şeyi ayrıntılı biçimde anlatan, mü'minler için doğru yol kılavuzu ve rahmet olan gerçek bir ilahi kitaptır." (50)

Surede en son vurgulanan önemli gerçekler de işte budur.

(47) Yusuf Suresi 103-107 (48) Yusuf Suresi 106 (49) Yusuf Suresi 108 (50) Yusuf Suresi 109-111

EDEBİ İNCELİKLER

Son olarak da, gerçekçi sanatsal üslub noktasında yetkin bir örnek durumundaki Yusuf kıssasından hareketle, surede baştan sona gözlemekte olduğumuz Kur'anî üslubun uyumluluğundaki inceliklere kısaca da olsa değinmemiz sanırım yerinde olacaktır. Kur'an'ın üslubundaki sözkonusu incelikleri, bu sureden örneklemeler yaparak göstermeye çalışacağız.

Bu surede de -diğer surelerde olduğu gibi- belirli sözcüklerin, -surenin konusu ve kahramanlarından başlıbaşına bir bölüm oluşturabilecek denli- tekrarlanmakta olduğunu gözlemliyoruz. Burada oldukça sık bir biçimde "bilgi"den söz edildiğini, buna karşılık çeşitli yerlerde de "cahillik"ten ya da "yarı cahillik"ten bahsedildiğini görüyoruz:

"Tıpkı rüyanda gördüğün gibi Rabbin seni peygamber olarak seçecek, sana olayları (ya da rüyaları) yorumlamaya ilişkin bazı bilgiler öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ile İshak'a yönelik nimetini nasıl tamama erdirdi ise, sana ve Yakub'un soyuna yönelik nimetini de tamama erdirecektir.Hiç kuşkusuz Rabbin her şeyi bilir ve her işi yerinde yapar." (51)

"Böylece Yusuf'a güvenli bir barınak sağladık, ona olayların (ya da rüyaların) yorumuna ilişkin bazı bilgiler öğrettik. Allah, meramını kesinlikle yürütür. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler." (52)

"Yusuf erginlik çağına erince kendisine hikmet ve bilgi bağışladık. Biz iyi davranışlıları işte böyle ödüllendiririz." (53)

"Allah, onun bu duasını kabul ederek kendisini kadınlardan uzak tuttu. Hiş kuşkusuz O, her şeyi işitir, her şeyi bilir." (54)

"Yusuf dedi ki: Payınıza ayrılan yemek, henüz önünüze gelmeden önce onun ne olduğunu size bildirebilirim. Bu önsezi bana Allah'ın öğrettiği bilgilerdendir." (55)

"Egemenlik sadece Allah'ın tekelindedir. O yalnız kendisine kulluk sunmanızı emretmiştir. Dosdoğru din, işte Budur. Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmiyor." (56)

"Kralın adamları dediler ki: Bu gördükleriniz birtakım karmakarışık birbirinden kopuk hayallerdir. Biz karmaşık hayallerin yorumunu bilemeyiz." (57)

"Ey özü-sözü dosdoğru Yusuf, yedi zayıf ineğin yediği yedi semiz ineği ve yedi yeşil başak ile bir o kadar sayıdaki kuru başağa ilişkin rüyanın ne anlama geldiğini bize anlat ki, ben de adamların yanına döneyim de öğrensinler." (58)

"Kral, 'O adamı bana getiriniz' dedi. Yusuf yanına gelen kralın elçisine dedi ki: 'Efendinin yanına dön ve ellerini yemek bıçakları ile kesen kadınlara ilişkin olayın içyüzünü kendisine sor. Gerçi Rabbim, o kadınların bana kurdukları tuzağı iyi bilir." (59)

(51) Yusuf Suresi 6 (52) Yusuf Suresi 21 (53) Yusuf Suresi 22 (54) Yusuf Suresi 34
(55) Yusuf Suresi 37 (56) Yusuf Suresi 40 (57) Yusuf Suresi 44 (58) Yusuf Suresi 46
(59) Yusuf Suresi 50

"Böylece Yusuf bilsin ki, ona yokluğunda kalleşlik etmedim ve Allah, kalleşlerin kurdukları tuzakları başarıya erdirmez." (60)

"Yusuf krala: 'Beni ülkenin hazinelerini yönetmekle görevlendir. Çünkü ben hazinelerinizi titizlikle korurum ve onların nasıl yönetileceğini iyi bilirim' dedi." (61)

"Onun bu meseleye ilişkin, tarafımızdan kendisine öğretilmiş bilgisi vardı. Fakat insanların çoğu bu meseleye ilişkin gerçeği bilmezler." (62)

"Yusuf'un kardeşleri: 'Allah aşkına sizde biliyorsunuz ki, biz bu ülkeye kargaşa çıkarmak için gelmedik, biz hırsız da değiliz' dediler." (63)

"Yusuf içinden dedi ki: Asıl kötü durumda olan sizlersiniz,Allah sizin uydurma sözlerinizin içyüzünü herkesten iyi bilir." (64)

"Yakub'un oğulları Yusuf'tan umut kesince, aralarında konuşmak üzere bir kenara çekildiler. En büyükleri dedi ki: Babanızın Allah adına sizden bağlayıcı güvence aldığını ve daha önce Yusuf'a ilişkin ihmalinizi bilmiyor musunuz?" (65)

"Biz sadece bildiklerimizi söylüyoruz, yoksa bilinmez sırlara ilişkin bir haberimiz yoktur." (66)

"Belki de Allah bana tüm oğullarımı birlikte kavuşturacaktır. Hiç şüphesiz O her şeyi bilir ve her yaptığı yerindedir." (67)

"Yakub, oğullarına dedi ki: Ben acımı ve ızdırabımı yalnız Allah'a şikâyet ediyorum ve ben Allah hakkında sizin bilmediklerinizi biliyorum." (68)

"Yusuf kardeşlerine: 'Cahillik döneminizde Yusuf'a ve kardeşine neler yaptığınızı hatırlıyor musunuz?' dedi." (69)

"Yakub, oğullarına: 'Ben size Allah hakkında sizin bilmediklerinizi biliyorum demedim mi?' dedi." (70)

"Rabbim, sen bana egemenlikten pay verdin, beni olayları (ya da rüyaları) yorumlamaya ilişkin bazı bilgiler ile donattın..." (71)

Sözünü ettiğimiz bu olgu, Kur'an'daki ahengin, gizemlerin ve inceliklerin en dikkat çekici kesitlerinden biri durumundadır.

Surede, başta "hüküm" olmak üzere, ilahlığa ilişkin niteliklerin tanımlandığını görüyoruz. Bu tanım Yusuf'un ağzından çıkan ifadeyle, kulların kendi iradelerini Allah'ın hükmüne itaat edip, boyun eğme yönünde kullanmalarıdır. Daha sonra Yakub'un ağzından çıkan ifadeye göre ise, kulların isteselerde istemeselerde, kader bağlamında Allah'ın iradesine boyun eğmek durumunda bulunmalarıdır. Rastlantının asla bahis konusu edilemeyeceği bu tür bir üslup sonucunda her iki tanım da hükmün ve ilahlık gerçeğinin sınırlarını belirlemede birbirlerini tamamlayıp bir bütün oluşturmaktadır.

(60) Yusuf Suresi 52 (61) Yusuf Suresi 55 (62) Yusuf Suresi 68 (63) Yusuf Suresi 73
(64) Yusuf Suresi 77 (65) Yusuf Suresi 80 (66) Yusuf Suresi 81 (67) Yusuf Suresi 83
(68) Yusuf Suresi 86 (69) Yusuf Suresi 89 (70) Yusuf Suresi 96 (71) Yusuf Suresi 101

Yusuf, Mısırlı yöneticilerin ilahlığın birliğine aykırı davranmalarının, kendilerini rabblik makamına yerleştirmelerinin yanlışlığını ortaya koyarken şöyle diyor:

"Ey hapishane arkadaşlarım, çok sayıda ilaha inanmak mı, yoksa ezici iradeli tek Allah'a inanmak mı daha iyidir?"

"Allah'ı bir yana bırakarak taptığınız düzmece ilahlar, ya sizin ya da atalarınızın taktığı birtakım boş içeriksiz adlardan başka bir şey değildir. Egemenlik sadece Allah'ın tekelindedir. O yalnız kendisine kulluk sunmanızı emretmiştir. Dosdoğru din, işte budur. Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmiyor. (72)

Hz. Yakub ise, Allah'ın kaderinin önüne geçilemeyeceğini, onun iradesinin mutlaka gerçekleşeceğini vurgularken, şöyle diyor:

"Yavrularım, şehre aynı kapıdan girmeyiniz, değişik kapılardan giriniz. Gerçi ben Allah'ın size ilişkin hiçbir kararını başınızdan savamam. Egemenlik sadece Allah'ın tekelindedir. Ben yalnız O'na güveniyorum. Tüm dayanak arayanlar da yalnız O'na güvenmelidir." (73)

Birbirlerini bütünleyen bu iki tanımlamayla, kader konusunda ister istemez Allah'a boyun eğmek durumunda bulunduğumuz gibi, hüküm konusunda da kendi irademizi kullanarak Allah'a boyun eğilmediği sürece, doğru bir din anlayışından söz edilemeyeceğine işaret edilmektedir. Her iki olgu da İslâmın inanç esaslarındandır. Bu noktada inanç esasında, sadece -irademizin hiçbir anlam ifade etmediği- kadere boyun eğme esasının yeraldığını düşünmek yanlıştır. Tam tersine, bunun yanısıra irademizi, şeriatı yani Allah'ın hükümlerini seçmek yönünde kullanmak da inanç esasları arasında yeraldığı unutulmamalıdır.

Zeki, tutarlı ve son derece nazik olan Yusuf'un gösterdiği inceliklerden biri de Allah'ın "latif" sıfatını, gerçekten Allah'ın lütfunun somut bir biçimde görüldüğü anda kullanmasıdır:

"Ana-babasını makam koltuğuna oturttu, bu arada hep birlikte önünde secdeye kapandılar. Bunun üzerine Yusuf, babasına dedi ki; "Babacığım, bu olay, bir zamanlar gördüğüm rüyanın somut yorumudur, Rabbim o rüyayı gerçeğe dönüştürdü. Ayrıca beni hapisten çıkararak ve şeytanın kışkırtması sonucunda kardeşlerimle aramın açılmasından sonra sizleri çöl ortasından kaldırıp yanıma getirerek, bana lütufta bulundu. Hiç kuşkusuz Rabbim dilediklerine karşı lütufkâr davranır. O her şeyi bilen ve her yaptığını yerinde yapandır." (74)

Surede gözlemlediğimiz bir diğer incelik de -daha önce de belirttiğimiz gibi- kıssanın tanıtımının yapıldığı ayetlerle, kıssanın değerlendirilmesinin yapıldığı son ayetler arasındaki uyumluluktur. Tüm bu ayetler, aynı meseleyi vurgulamakta, aynı ortak noktada buluşmaktadır.

Surenin tanımına ilişkin sözünü ettiğimiz bu nitelikler yeterlidir sanırım. Sözkonusu nitelikleri şimdi, surenin ayetlerinin akışı içerisinde tekrar göreceğiz.

(72) Yusuf Suresi 39-40 (73) Yusuf Suresi 67 (74) Yusuf Suresi 100

Önce okuyacağımız derste kıssaya yapılan giriş ve kıssanın ilk aşamasıyla karşılaşıyoruz. Yusuf'un rüyasıyla başlayan ve kardeşlerinin ona karşı gerçekleştirdikleri komplo sonrasında onun Mısır'a varışıyla noktalanan bu ilk aşama altı sahneden oluşmaktadır. Bunların ayetlerle bize nasıl aktarıldığına geçmeden önce, surenin başında yeralan, kıssaya giriş oluşturan ayetleri incelememiz yerinde olacaktır:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الر تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿١﴾ إِنَّا أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا
لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢﴾ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا
أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَٰذَا الْقُرْآنَ وَإِن كُنتَ مِن قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ ﴿٣﴾

1- Elif, Lâm Ra; bunlar, gerçeği açık açık anlatan kitabın ayetleridir.

2- Biz o kitabı Arapça bir Kur'an olarak indirdik ki anlayabilesiniz.

3- Biz bu Kur'an'ı vahyetmekle sana kıssaların, eski milletler ile ilgili hikâyelerin en güzelini anlatıyoruz. Oysa daha önce bu hikâyeleri hiç bilmiyordun.

Elif, Lâm, Râ; bunlar gerçeği açık açık anlatan kitabın ayetleridir..."

Bu ve benzeri türden harfler, insanların hiç de yabancısı olmadıkları, aralarında kullandıkları harflerdir. Beşeri yetenek ve gücün, asla üretemeyeceği bu ayetlerde gerçeği açıklayan kitabın ayetlerindeki harfler de aynı harflerdir. Yüce Allah, Arap alfabesinin bilinen harflerinin kullanıldığı Arapça bir kitap indirmiştir:

"Anlayabilesiniz!"

Allah sizin tanış olduğunuz sıradan sözcükleri kullanarak sözlere, mucizevî, olağanüstü bir kitap ortaya koymuştur! Umuluyor ki bu somut gerçeğin farkına varır da bu kitabın bir insan ürünü olamayacağını anlar, ancak ve ancak bir vahiy olduğunu kavrarsınız! Bu ayetle akıl ve bilinç, sözkonusu olgunun ve bu olgunun gözkamaştırıcı göstergelerinin farkına varmaya, bu gerçeği kavramaya çağrılmaktadır.

Surenin konusu bir kıssa olduğu içindir ki, burada anlatılan kıssaların da bu kitabın materyallerinden birini oluşturduğu özellikle belirtiliyor:

"Biz bu Kur'an'ı vahyetmekle, sana kıssaların eski milletler ile ilgili hikâyelerin en güzelini anlatıyoruz."

Sana Kur'an'ı vahyederek, tüm bu kıssaları, en güzel kıssaları anlatıyoruz ki, bunlar vahyin bir parçası konumundadır.

"Oysa, daha önce bu hikâyeleri hiç bilmiyordun, sen bunlardan habersizdin."

Daha önce sen de bulunduğun toplumun okuma-yazma bilmeyen insanlarından biriydin. Tıpkı onlar gibi sen de, Kur'an'ın sözünü ettiği türden konularla ve de böylesine ayrıntılı kıssalarla hiç ilgilenmemiş biriydin.

YUSUF'UN RÜYASI

Surenin ilk ayetleriyle yapılan bu giriş, kıssanın anlatımına başlanacağının sinyalidir.

Nitekim ilk perdenin birinci tablosunda, henüz çocuk yaştaki Yusuf'un gördüğü rüyayı babasına anlattığını görüyoruz:

إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ
كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ ۝٤
قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا
إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ۝٥ وَكَذَٰلِكَ يَجْتَبِيكَ
رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ
آلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّهَا عَلَىٰ أَبَوَيْكَ مِن قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ
إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝٦

4- Hani Yusuf babasına "Babacığım; ben rüyamda onbir yıldızın, güneşin ve ay'ın önümde secde ettiklerini gördüm" dedi.

5- Babası ona dedi ki; "Yavrum bu rüyanı kardeşlerine anlatma; sonra sana tuzak kurarlar. Çünkü şeytan insanın açık bir düşmanıdır.

6- Tıpkı rüyanda gördüğün gibi Rabbin seni peygamber olarak seçecek, sana olayları (ya da rüyaları) yorumlamaya ilişkin bazı bilgiler öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ile İshak'a yönelik nimetini nasıl tamama erdirdi ise, sana ve Yakub'un soyuna yönelik nimetini de tamama erdirecektir. Hiç kuşkusuz Rabbin her şeyi bilir ve her işi yerinde yapar.

Hz. Yusuf bu rüyayı gördüğünde, daha küçük bir çocuk ya da ergenlik çağı öncesini yaşayan bir gençti. Ancak babasına anlattığı bu rüya, bu yaştaki bir çocuğun rüyasına hiç benzemiyordu. Eğer bu sıradan çocukluk rüyalarından biri olsaydı, yıldızları, güneşi ve ay'ı, yakalayıp tutacak denli yakınında ya da kucağında görebilirdi. Oysa, yıldızları, güneşi ve ay'ı kendisine "secde ederken", tıpkı bir saygı ve yüceltme ifadesi olarak başlarını secdeye koyan akıllı varlıkların hareketlerini andırır biçimde kendisine secde ederken görmüştü. Bu olayın aktarıldığı ayetin üslubunda bir vurgunun yeraldığını görüyoruz:

"Hani Yusuf babasına "Babacığım ben rüyamda onbir yıldızı, güneşi ve ay'ı gördüm..."

Ardından "görmek" sözcüğünü yerinde kullanarak, ifadesini perçinleyecektir:

"Önümde secde ettiklerini gördüm."

Babası Hz. Yakub, ileri görüşlülüğü ve önsezisiyle bu rüyanın, Hz. Yusuf için anlam yüklü bir rüya olduğunu kavramıştır. Ama, ne Yakub, ne de kıssanın üslubu bu rüyanın tüm anlamını hemen açığa vurmayacaktır. Bu noktadaki en önemli olaylar, ancak iki perde sonra ortaya çıkacaktır. Rüyanın net biçimde anlaşılması ise son perdede, başlangıçtaki meçhul geleceğin artık görülüp bilinmesiyle mümkün olacaktır. Bu sebeple Hz. Yakub bu aşamada, Hz. Yusuf'a rüyasını kardeşlerine anlatmamasını öğütleyecektir. Bunun nedeni de yüreğindeki korkudur: Küçük Yusuf'un üvey ağabeyleri olan diğer çocukları, bu rüyayı duyduklarında, taşımakta olduğu müjdeyi farkedebilirler... Şeytan buradan hareketle onların özbenliklerinde bir gedik açabilir, onların yüreklerini kıskançlıkla doldurabilir. Onlar da şeytana uyarak Hz. Yusuf'un başına kötü işler açabilirler! Bu sebeple Hz. Yusuf'a;

"Yavrum, bu rüyanı kardeşlerine anlatma, sonra sana tuzak kurarlar!"

Ardından, bu sözünün gerekçesini de belirtecektir:

"Çünkü şeytan, insanın açık bir düşmanıdır."

Çünkü şeytan, insanların yüreklerine girerek onları birbirlerine karşı bileyebilmekte, onlara hataları ve kötülükleri çekici gösterebilmektedir.

Hz. İbrahim oğlu İshak oğlu Yakub, bu rüyanın oğlu Yusuf için bir müjdenin habercisi olduğunu hissetmişti. Yaşadığı peygamberlik atmosferi, ayrıca atası İbrahim ve onun soyundan gelen mü'minlerin Allah tarafından kutsandığını bilmesi hasebiyle, sözkonusu müjdenin; din, kurtuluş ve bilgi bağlamında olabileceğini düşünmüştü. Onun tahminine göre, Hz. İbrahim'in soyundan gelen oğulları arasından seçkin kılınıp kutsanacak, böylece Hz. İbrahim'in soyundan gelen kutlular zincirine eklenecek kişi, böylesi bir rüya görmesi sebebiyle Yusuf olmalıydı... Bu yüzden ona şöyle dedi:

"Tıpkı rüyanda gördüğün gibi Rabbin seni peygamber olarak seçecek, sana olayları (ya da rüyaları) yorumlamaya ilişkin bazı bilgiler öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ile İshak'a yönelik nimetini nasıl tamama erdirdi ise, sana ve Yakub'un soyuna yönelik nimetini de tamama erdirecektir. Hiç kuşkusuz Rabbin her şeyi bilir ve her işi yerinde yapar."

Böylesi bir rüyanın Hz. Yakub'a, yüce Allah'ın Hz. Yusuf'u seçkin kılacağını, ataları Hz. İbrahim ve İshak'a nimetini tamamladığı gibi, ona ve Yakub soyuna da tamamlayacağını düşündürmesi son derece doğaldır. Yalnız, bunlarla kalmayıp, ayrıca şu sözü de söylemiş olması ister istemez dikkatimizi çekmektedir:

"Sana olayları (ya da rüyaları) yorumlamaya ilişkin bazı bilgiler öğretecek."

Bu ayetteki "te'vil" sözcüğünün anlamı, gelecekte olacakları bilmektir. Ancak (olayları ve rüyaları diye çevirdiğimiz) "**el-ehâdîs**"le gerçekten kastedilen nedir? Birinci sebep, Yakub bu sözüyle, Allah'ın Yusuf'u seçkin kılacağını, ona gerekeni öğreteceğini, "olaylar"ın daha baştan gelecekten nasıl sonuçlanacağını anlayabilecek denli sağlıklı bir ileri görüşlülük ve keskin bir sezgi lütfedeceğini kastetmiştir. Bu, ileri görüşlü, kavrama gücü keskin bir kula, Allah katından verilmiş bir ilhamdır. Nitekim Hz. Yakub bu konudaki sözlerini, hikmet ve Allah katından verilmiş bilgi atmosferi içinde, şöyle noktalamaktadır:

"**Rabbin her şeyi bilir ve her işi yerinde yapar.**"

İkinci sebep ise "**el-ehâdîs**"le, -daha sonra Yusuf'un yaşamında gerçekten gerçekleştiği biçimiyle- rüyaların ve düşlerin kastolunmasıdır.

Sözünü ettiğimiz her iki sebep de mümkün ve de gerek Yusuf'un, gerekse Yakub'un içinde bulundukları atmosfere uygun durumdadır.

Yeri gelmişken, bu surenin ve kıssamızın teması durumundaki rüyalar ve düşler konusuna kısa da olsa değinmeye çalışalım.

Bizler kimi rüyaların, ama yakın ama uzak gelecekteki kimi olayların habercisi olabildiğine inanmak durumundayız. Neden inanmak durumundayız? Birincisi, Yusuf'un rüyası, onun zindan arkadaşları olan iki delikanlının rüyası ve Mısır kralının rüyasının gerçekten doğru çıktıklarını bu surede görmüş bulunuyoruz. İkincisi ise, kimi kez kendi yaşamımızda bile, gördüğümüz bazı rüyaların gerçekten doğru çıktığına tanık olabilmekteyiz. Öyle ki, bunun olabilirliğini inkâr etmemiz adeta olanaksızlaşmaktadır... Zira, bunun gerçekliğine bizzat kendimiz tanık olmuşuzdur!

Buna inanmamız için, aslında birinci neden yeterlidir. Ancak, inatlaşma bir yana bırakılırsa, inkâr edilmesi olanaksız bir reel gerçek olması hasebiyle ikinci nedenden de söz ettik...

Rüya dediğimiz olay nedir?

Psikanalizin verdiği yanıt: Bilincin devre dışı kalmasıyla, bastırılmış arzular arasındaki kimi arzuların şekillenmesidir.

Bu, rüyaların sadece bir yönüne ilişkindir. Bir başka deyişle, rüyaların tümü böyle değildir. Nitekim, bilimsellikten uzak yargılarına ve teorisindeki tüm çarpıklıklarına karşın Freud bile, gelecekten haber veren rüyaların varlığını itiraf etmektedir.

Öyleyse, bu tür rüyalar nasıl açıklanabilir?

Her şeyden önce, bu tür rüyaları bizim kavrayabilmemiz ya da kavrayamamızla, böylesi rüyaların olabildiğini ya da bazı rüyaların doğru çıktığını kanıtlama arasında hiçbir ilgi kurulamayacağını belirtmeliyiz. Bizim burada yaptığımız, esrarengiz yaratık insanın kimi niteliklerini ve Allah'ın varlık dünyası için belirlediği kimi yasalarını sadece kavrayabilmeye çabalamaktır.

Sözkonusu türden rüyalar konusunda bizim anlayışımız şudur: Geçmiş, gelecek ya da görüş ötesi şimdiki zamandan insanı izole eden engeller, zaman ve mekândır. Geçmiş ya da geleceği görmemizi engelleyen faktör, zamandır. Görüş uzağımızdaki şimdiki zamanla aramızda perde çeken faktör mekândır. Ancak, insanda özünü kavrayamadığımız bir duyum, kimi kez harekete geçip çok güçlü bir hale gelerek, zaman engelini aşıp, bazı şeyleri belli-belirsiz biçimde de olsa görebilmektedir. Bu bilgi değil, ama bir tür sezgidir. Bazı kimselerde uyanık oldukları bir sırada, bazı kimselerde ise rüyada, sözkonusu duyumun yoğunlaşmasıyla birlikte, zaman ya da mekân, kimi kez de hem zaman, hem mekân engelinin aşıldığı görülebilmektedir. [75] Aslına bakılırsa, insan olarak bizler, zaman ve mekânı da gerçek içyüzüyle kavrayabilmiş değiliz. Bizim için maddi bağlamdan öteye geçmeyen zaman ve mekân konusundaki bilgimizin bile, kesin olduğunu söyleyebilecek durumda değiliz: "Size bilginin çok az bir bölümü verilmiştir." [76]

Bu olgu nasıl açıklanırsa açıklansın, Hz. Yusuf herhalukârda sözkonusu rüyayı görmüş bulunmaktadır. Bu rüyanın nelerin habercisi olduğunu da daha sonra göreceğiz.

HZ. YUSUF'A TERTİPLENEN KOMPLO

Hz. Yusuf ve Hz.Yakub'un yer aldıkları birinci tablonun ardından, olacakların önemine dikkat çekilmesiyle birlikte yeni bir tabloyla, Yusuf'a komplo hazırlayan kardeşlerinin bulunduğu tabloyla karşılaşıyoruz:

لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٌ
لِّلسَّائِلِينَ ۝٧ إِذْ قَالُوا لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَىٰ أَبِينَا مِنَّا
وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۝٨ اقْتُلُوا يُوسُفَ
أَوِ اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا مِن بَعْدِهِ
قَوْمًا صَالِحِينَ ۝٩ قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَأَلْقُوهُ
فِي غَيَابَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِن كُنتُمْ فَاعِلِينَ ۝١٠

(75) Bu noktada anlatılan şeylere inanmayacak bile olsam, Amerika'dayken yaşadığım bir olayı asla unutamam. Ailem Kahire'deydi. Bir gece rüyamda kızkardeşimin oğlunu gördüm; gözü hiçbir şey göremeyecek denli kan içindeydi... Oturup Kahire'ye aileme bir mektup yazdım. Mektupta, sözkonusu yeğenimin gözüne bir şey olup olmadığını da bizzat sormaktaydım. Daha sonra bana gönderdikleri cevabi mektupta yeğenimin, gözündeki iç kanama nedeniyle tedavi altında olduğunu belirtiyorlardı. Çok ilginçtir, aslında iç kanama dışarıdan farkedilemez. Bu nedenle yeğenimin gözüne sadece dışarıdan bakanlar, bu kanamayı göremediklerinden, bir şey yok diye düşünmektedirler. oysa, dışarıdan görülmemekle birlikte içeride bir kanama sözkonusudur. Neticede gördüğüm rüya bu iç kanamayı bana göstermişti... Bu örneğin yeterli olacağını düşünerek, daha başka örneklemelere geçmeye gerek görmüyorum.

(76) İsra Suresi 85

7- "Yusuf ile kardeşleri" olayında, bu olayın içyüzünü irdeleyenlerin alacağı birçok ibret dersleri vardır.

8- Hani Yusuf'un üvey kardeşleri dediler ki; "Babamız, Yusuf ile öz kardeşini bizden daha çok seviyor. Oysa biz sayıca çok ve güçlü bir grubuz. Kuşku yok ki, babamız açık biçimde hatalıdır."

9- "Yusuf'u ya öldürünüz, ya da ıssız bir yere bırakınız; o zaman babanızın rakipsiz sevgilileri olursunuz, arkasından da tevbe eder iyi kimseler olursunuz."

10- Üvey kardeşlerden biri dedi ki; "Yusuf'u öldürmeyiniz; eğer mutlaka bir şey yapmak istiyorsanız, onu bir kuyunun dibine atınız da yoldan geçecek kervanlardan biri onu çıkarıp alsın."

Ayetleri irdeleyen, arayan ve ilgilenen kimseler için Yusuf ve kardeşleri olayında birçok gerçeğe ilişkin nice ibret, nice ders bulunmaktadır. Böylesi bir ifade kullanılarak tüm dikkatler, olayın üzerine çekiliyor. Deyim yerindeyse perde bu sözle açılmaktadır. Artık olaylar başlayacaktır. Karşımızdaki tabloda, Yusuf'a karşı bir şeyler yapabilme hazırlığı içerisinde olan kardeşlerini görmekteyiz.

"Eski Ahid" yazarlarının ileriye sürdükleri gibi, Yusuf onlara rüyasını anlatmış mıydı acaba? Ayetlerin ifadesine göre hayır! Nitekim onların konuşmalarından, Yakub'un Yusuf ile onun öz kardeşinin üzerine daha fazla düşmekte olduğunu anlıyoruz. Gerçekten onların Yusuf'un rüyasından haberleri olsaydı,konuşmalarında bundan da söz etmeleri, kıskançlıktan ötürü ona dil uzatmaları gerekirdi. Hz. Yakub'un, oğlu Hz. Yusuf'un rüyasını kardeşlerine anlatması durumunda meydana gelmesinden korktuğu şey, onların bambaşka bir noktadan hareket etmeleriyle gündeme gelecekti. Onlar, babalarının Yusuf'un üzerine titremesini çekememekteydiler. Yusuf'un kaderinde belirlenmiş olan, onu yeni bir yaşama hazırlayacak, ailesinden ayrı düşürecek, babasının yaşlanmasıyla tekrar onu ona kavuşturacak olan yeni koşulların ortaya çıkması için bu perdedeki olayların meydana gelmesi gerekiyordu. Özellikle babanın yaşlı olması durumunda en küçük çocuğun diğer çocuklardan daha çok sevgi görmesi aslında normaldi. Nitekim Yusuf, onun öz ve üvey kardeşlerine baktığımızda bu olguyla karşılaşıyoruz: Nitekim:

"Hani Yusuf'un üvey kardeşleri dediler ki; Babamız Yusuf ile öz kardeşini bizden daha çok seviyor. Oysa biz sayıca çok ve güçlü bir grubuz."

Yani bizler, aslında tuttuklarını koparacak,ona daha yararlı olabilecek denli güçte bir grubuz!

"Kuşku yok ki, babamız açık biçimde hatalıdır."

Zira,iki küçük oğluna olan sevgisinden, tuttuğunu koparabilecek, ona daha yararlı olabilecek denli güçlü olan diğer oğullarını adeta görmez hale gelmiştir!

Ardından içlerindeki çekemezlik duygusu kabarıyor. Şeytan yüreklerine sızıveriyor. Böylece realiteyi görebilme yeteneklerini kaybetmiş hale geliyorlar. Yüreklerindeki kıskançlığın baskısı altında o an tüyler ürpertici eylemleri bile normalmiş gibi görüyorlar. Kendi kardeşleri durumundaki birinin canına, ken-

dini savunmaktan aciz masum bir çocuğun canına kıymak gibi iğrenç bir eylem bile, onlara son derece basit görünebiliyor. Peygamber olmasalar da en azından peygamber çocukları olmalarına karşın yine de bu eylemi son derece sıradan bir iş biçiminde düşünebiliyorlar. Babalarının Hz. Yusuf'a olan sevgisi ise gözlerinde giderek büyüyor ve onları Yusuf'u öldürmeyi -Allah'a şirk koşmanın ardından yeryüzündeki en büyük günah durumundaki bir eylemi gerçekleştirmeyi- düşünmeye sevkediyor:

"Yusuf'u ya öldürünüz ya da ıssız bir yere bırakınız."

Aslında iki öneride bir anlamda aynı kapıya çıkmaktadır. Zira bir çocuğun ıssız ve yaşamdan eser bulunmayan bir yere bırakılıvermesi de, büyük bir ihtimalle onun ölümüyle sonuçlanacaktır... Gerekçesi nedir bu korkunç düşüncenin?

"O zaman babanızın rakipsiz sevgilileri olursunuz."

Ama onlar babalarının yüreklerindeki sevgiye talipseler, Yusuf buna engel değil ki... Babaları sanki Yusuf'u artık göremediğinde, yüreğinde ona karşı beslediği sevgi de uçup gidecek ve tüm yüreğini böylelikle diğer oğullarına açacaktır! Ancak ya işleyecekleri bu suç? Bu da önemli değildir! Tevbe ediverirler! Böylece bu suçtan ötürü kendilerine yazılan günahları siliverip, yeniden iyi birer insan oluverirler!

"Arkasından da tevbe eder, iyi kimseler olursunuz."

İşte şeytan insanları böyle kandırmaktadır. İnsanlar öfkelendiklerinde, iradelerinin ipini kaçırdıklarında, olayları değerlendirmedeki sağduyularını yitirdiklerinde şeytan, işte yüreklere böylesine kolayca sızabilmeyi başarmaktadır. İşte onların yüreklerindeki kıskançlık duygusunun giderek büyümesinin ardından şeytanın devreye girip onların iç dünyalarına sızarak, onlara akıl verdiğini görüyoruz; Onu öldürün! Bundan sonra tevbe ederek suçunuzu telafi edersiniz. Fakat tevbe bu değildir. Tevbe kişinin bilmeden, anlayamadan, farkına varamadan işlediği hatalar için pişmanlık duyup tüm yüreğiyle af dilemesidir. İslâmda sözkonusu türden "hazır tevbeler" yoktur! Suçu işlemezden önce hazırlanan "Sonra tevbe ediveririm!" kılıfı, asla tevbe olamaz! Bu sadece suçu örtbas etme çabası, şeytanın suçu işletebilmek için allayıp bezediği bir kendini aklama yöntemidir!

Hz. Yusuf konusunda bu öneriyi gündeme getiren kardeşler arasından sadece birinin vicdanının, bu sözü duyar duymaz tir tir titrediğini görüyoruz. Dolayısıyla da o, onları Yusuf'tan kurtaracak ve Yakub'u onlara bırakacak olan birbaşka çözüm öneriyor. Buna göre Yusuf ne öldürülmelidir ne de yok olmakla yüzyüze kalabileceği ıssız bir yere bırakılmalıdır. En iyisi Yusuf, kervanların uğrak yolu üzerindeki bir kuyuya bırakılmalıdır. Zira böyle yapılırsa büyük bir ihtimalle, kervancılar onu bulup kurtaracak, sonra da yanlarına alıp götüreceklerdir.

"Üvey kardeşlerden biri dedi ki; "Yusuf'u öldürmeyiniz; eğer mutlaka bir

şey yapmak istiyorsanız, onu bir kuyunun dibine atınız da yoldan geçecek kervanlardan biri onu çıkarıp alsın."

"Eğer mutlaka bir şey yapmak istiyorsanız" ifadesinde, bir kuşku uyandırabilme ya da alıkoyabilme çabası gözlenmektedir. O, bu ifadesiyle adeta, Yusuf'a kötülük etmek noktasında kesin kararlı olan kardeşlerin yüreklerinde kuşkular uyandırıp onları vazgeçirebilmeye çalışmaktadır. Bu bir tür oyalayıp alıkoyma taktiğidir. Onun bu ifadesinden, Yusuf'a kötülük etme girişiminden rahatsız olduğu net bir biçimde anlaşılmaktadır... Ancak diğerlerinin gözü dönmüş kıskançlıklarını asgari zararla bertaraf edebilmek için, böyle değişik bir öneri getirmek dışında, bir çare de bulamıyordu. Üstelik onların bu konuda geri adım atmaya hiç de niyetli olmadıklarını anlamış bulunuyordu... Bir sonraki tablomuzda bu olguyu somut bir biçimde zaten göreceğiz.

İKNA ETME VE ALDATMA

İşte hepsi karşımızdalar. Sabahtan beridir babalarının çevresinde dört dönerek onu, Yusuf'u da kendileriyle birlikte gezmeye göndermesi için ikna etmeye çalışıyorlar. İşte sonunda aldatmayı başarıyorlar. İşte, babaları Yakub'un da, kardeşleri Yusuf'un da kuyusunu kazan çocuklar! Burada hemen gözlerimizi tablomuza çevirip, neler olup bittiğini onların kendi ağızlarından dinleyelim:

قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَىٰ يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُۥ
لَنَٰصِحُونَ ﴿١١﴾ أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ وَإِنَّا لَهُۥ
لَحَٰفِظُونَ ﴿١٢﴾ قَالَ إِنِّى لَيَحْزُنُنِىٓ أَن تَذْهَبُوا۟ بِهِۦ وَأَخَافُ
أَن يَأْكُلَهُ ٱلذِّئْبُ وَأَنتُمْ عَنْهُ غَٰفِلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا۟
لَئِنْ أَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّآ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ ﴿١٤﴾

11- Bunun üzerine üvey kardeşler, babalarına dediler ki; "Ey babamız, niçin Yusuf konusunda bize güvenmiyorsun? Oysa biz onun sadece iyiliğini isteriz."

12- "Yarın onu bizimle birlikte kıra gönder; yesin-içsin, eğlensin, biz ona kesinlikle göz-kulak oluruz."

13- Babaları dedi ki; "Onu götürmeniz beni üzer, ayrılığına dayanamam; ayrıca korkarım ki, siz farkında olmadan onu kurt kapar."

14- Üvey kardeşler dediler ki; "Bu kadar çok kişi olmamıza rağmen eğer onu kurt kaparsa yandık demektir."

Yüce Allah'ın Hz. İbrahim soyuna bağışladığı lütfun gelecekteki mirasçısı, küçük bir çocuk durumundaki kardeşleri Yusuf'u sözkonusu malûm amaçlarını gerçekleştirmek üzere, kendileriyle birlikte götürebilmek için babalarından izin koparma noktasında ne denli ısrar edip dil döktüklerini ayetlerdeki ifadelerden çok iyi anlıyoruz:

"Ey babamız!..":

Böyle diyerek önce, kendileri ile babaları arasındaki maddi ve manevi bağı hatırlatıyorlar. Ardından ekliyorlar:

"Niçin Yusuf konusunda bize güvenmiyorsun?"

İğneli, gizli bir kınama yüklü bir soru! Hz. Yakub'u, sorunun taşıdığı anlamını silmeye, yani isteklerinin tam tersine Hz. Yusuf'u kendilerine teslim etmeye çağıran bir soru! Oysa Hz. Yakub, Yusuf'un kendi yanında kalmasından yanaydı. Yusuf'unu sevdiğinden, onun başına bir şey gelmesinden çekindiğinden, onu kardeşleriyle de olsa, diğer oğullarının sürekli gittikleri çayırlara ve ıssız yerlere salmak istemiyordu. Zira diğer oğullarının hepsi büyüktü. Oysa Hz. Yusuf oralarda bir tehlike sözkonusu olursa, kendini koruyamayacak denli küçüktü. Yoksa Hz. Yakub'un Yusuf'u salmak istemesinin nedeni, diğer oğullarına güvenmemesi değildi. Ne var ki, oğulları bu tür bir soruyla kendisine, babaları olmasına karşın kardeşleri Hz. Yusuf'u onlara emniyet etmek istemediğini ima ediyorlardı. Onların bu kanaatleri doğru değilse, Hz. Yakub, Yusuf'u onlara teslim ederek bunu kanıtlamalıydı. Nitekim Hz. Yakub, onların kendisine bunca yüklenmeleri sonucunda, Hz. Yusuf'u kendi yanından hiç ayırmama düşüncesinden ister istemez ödün verecektir. Gerçekte ise onların bu sorusu, iğrenç bir tuzak girişiminden başka bir şey değildir:

"Niçin Yusuf konusunda bize güvenmiyorsun? Oysa biz onun sadece iyiliğini istiyoruz."

Hz. Yusuf'a karşı yüreğimiz, en ufak bir kötülüğe yer vermeyecek denli tertemizdir! Onların bu sözleri karşısında, hedef seçilmiş, Yusuf'un bile neredeyse, "Ne olur beni de götürün" diye yalvarası gelecek. İyi niyetin, içtenliğin ifadesi olan "iyiliğini istemek" sözcüğünü kullanmalarındaki amaçları ise, Hz. Yusuf'u ortadan kaldırmak olan asıl hedeflerini gizleyebilmektir:

"Yarın onu bizimle birlikte kıra gönder; yesin-içsin, eğlensin, biz ona kesinlikle göz-kulak oluruz."

Babalarını, isteklerini kabul edip Hz. Yusuf'u kendileriyle birlikte salmaya ikna için, kardeşlerinin de gezip oynamaya, biraz spor yapmaya ihtiyacı olduğunu belirterek, ricalarının normal olduğunu vurguluyorlar.

Onların, başlangıçtaki kınama yüklü sorularına karşılık olaraz Hz. Yakub, -dolaylı yoldan- onlara güvenmemesi diye bir olgunun sözkonusu olmadığını belirtiyor. Onlara, Hz. Yusuf'u yanından ayırmak istememesinin gerçek nedeninin, ondan ayrı kalmaya dayanamaması ve de kurtların ona bir zarar vermesinden korkması olduğunu söylüyor:

"Babaları dedi ki; "Onu götürmeniz beni üzer, ayrılığına dayanamam; ayrıca korkarım ki, siz farkında olmadan onu kurt kapar."

"Onu götürmeniz beni üzer."

Onun ayrılığına dayanamam!.. Hz. Yakub'un -kendisine söylenildiği üzere-

gezip oynamak üzere de olsa, Hz. Yusuf'un kendisinden birkaç güncük bile olsa ayrı kalmasına dayanamayacağını; onu bu denli sevdiğini söylemesi, onların yüreklerindeki kıskançlık duygularını daha da körükleyecektir. Hz. Yakub, bu sözünün ardından eklemektedir:

"Siz farkında olmadan onu kurt kapar."

Babalarının bu sözünü duyar duymaz, aramakta oldukları kılıf için bir ipucu yakalıyorlardı... Belki de yüreklerindeki o şiddetli kıskançlığın etkisiyle hiçbir şeyi göremez olduklarından, niyetlendikleri suçu işlediklerinden sonra babalarına nasıl bir gerekçe uyduracaklarını bile bilemez durumdaydılar. Ancak babalarının bu sözüyle birlikte kafalarında bir şimşek çakıyordu!

Babalarının yüreğindeki bu kaygıyı silebilmek için, onu etkileyebilecek bir yöntemle sürdürüyorlardı konuşmalarını:

"Üvey kardeşleri dediler ki, "Bu kadar çok kişi olmamıza rağmen, eğer onu kurt kaparsa yandık demektir."

Biz bu denli güçlü bir grupken, onu kurtlara yem eder miyiz hiç? Böyle bir şeyin olabileceğini düşünmek, bizim kendimize bile bir hayrımız yok; biz her şeyden aciziz, hiçbir işe yaramayız demektir!

Tüm sevecenliğine ve Hz. Yusuf'una düşkünlüğüne karşın Hz. Yakub, oğullarının kendisini köşeye sıkıştırmaları ve bunca taahhütleri karşısında, onların ricasını kabul etmek zorunda kalmaktadır... Allah'ın kaderinin gerçekleşmesi, kıssanın diğer olaylarının yaşanabilmesi için de böyle olması zaten kaçınılmazdı!

VE HZ. YUSUF KUYUDA

Şu an Hz. Yusuf'u yanlarına alıp götürmüş bulunmaktalar. İşte, iğrenç komplolarını gerçekleştirmek üzereler. Allah, tam bu sırada, korku içerisindeki küçük Yusuf'a, bunun geçici bir sıkıntı olacağını, hayatına malolmayacağını, daha sonra kardeşlerini bu tutumlarını tanımayacakları bir anda hatırlatma olanağına kavuşacağını vahyediyor:

فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهِ وَأَجْمَعُوا أَن يَجْعَلُوهُ فِي غَيَابَتِ الْجُبِّ ۚ وَأَوْحَيْنَا
إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُم بِأَمْرِهِمْ هَٰذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٥﴾

15- Kardeşleri Yusuf'u kıra götürüp onu bir kuyunun dibine atmayı kararlaştırdıklarında, kendisine "İlerde, hiç beklemedikleri bir sırada, sana yaptıkları bu işi kardeşlerine hatırlatacaksın" diye vahyettik.

Hz. Yusuf'u kuyunun derinliklerine bırakma noktasında hepsi görüş birliğine varmış bulunuyordu. Böylelikle, ondan kurtulmuş olacaklardı. Bu ölümcül korkuyla burun buruna gelen Hz. Yusuf'un o sıkıntılı, o çetin anda ne bir kurtarıcısı vardı, ne de bir destekçisi... Güçlü olan on kişinin karşısında, küçük bir çocuk olarak tek başına ve yapayalnızdı... İşte, korku ve karamsarlık içinde

kalmış Yusuf'un imdadına, tam bu sırada yüce Allah yetişiyor. Ona kurtulacağını, yaşayacağını ve bir gün kendisine karşı bu iğrençliği yapan kardeşleriyle yüzyüze geleceğini vahyediyor. Üstelik o an onlar, karşılarındaki kişinin bir zamanlar küçücük bir çocukken kuyunun derinliklerine bırakıp gittikleri Yusuf olduğunun farkına bile varamayacaklardır.

EVLÂT ACISIYLA YANAN BABANIN HUZURUNDA

Hz. Yusuf'u şimdilik kuyunun derinliklerindeki sıkıntısıyla başbaşa bırakalım. Kuşkusuz o orada o korkulu anları yaşarken, kurtulacağı ana dek, Allah'ın vahyini bir an bile aklından çıkarmayarak, gönlünü rahat tutacaktır. Biz şimdi Hz. Yusuf'u bırakalım, sözkonusu suçu işleyen kardeşlerinin, yüreği evlât acısıyla yanan babalarıyla karşılaştıklarında ne yaptıklarına bakalım:

وَجَآءُوٓ اَبَاهُمْ عِشَآءً يَبْكُونَ ﴿١٦﴾ قَالُوا يَٰٓاَبَانَآ اِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ
وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَاَكَلَهُ الذِّئْبُ وَمَآ اَنْتَ بِمُؤْمِنٍ
لَّنَا وَلَوْ كُنَّا صَٰدِقِينَ ﴿١٧﴾ وَجَآءُو عَلَىٰ قَمِيصِهِۦ بِدَمٍ كَذِبٍ قَالَ
بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ اَنْفُسُكُمْ اَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللّٰهُ الْمُسْتَعَانُ
عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾

16- Akşam olunca ağlayarak babalarına geldiler.

17- Dediler ki; "Ey babamız, Yusuf'u eşyalarımızın yanında bırakarak yarış yapmaya gitmiştik, o sırada onu kurt kapıverdi; her ne kadar söylediğimiz doğru ise de, bize inanmayacaksın."

18- Yusuf'un yalandan kana bulanmış gömleğini getirdiler. Babaları Yakub dedi ki; "Anlaşılan nefsiniz sizi kötü bir işe sürükledi, bana düşen yaman bir sabırdır, anlattıklarınız karşısında Allah'ın yardımına sığınıyorum."

Yüreklerindeki o korkunç kıskançlıklarından başka bir şey düşünemediklerinden, doğru düzgün bir yalan bile uyduramamışlardır. Oysa, daha işin başında bulundukları sırada, Hz. Yakub'un Yusuf'u yanlarında götürmelerine izin verdiği anda, içlerindeki o korkunç dürtüleri denetleyip gemlemeyi başarabilselerdi, tüm bunları yapmamış olabilirlerdi. Ancak, bir daha bu fırsatı ele geçiremeyiz korkusuyla, iki ayaklarını bir pabuca sokmayı yeğleyerek hemen bu işi bitirmekten başka bir şey düşünmemişlerdi. Onların ne denli acele ettikleri, kurt yalanından başka bir şey uyduramamalarından da anlaşılıyor. Hz. Yakub onlara, Hz. Yusuf'u kurtların yemesinden korktuğunu, bu konuda özellikle dikkatli olmalarını daha dün söylemişti! Onlar da böyle bir şeyin asla olamayacağını belirtmişlerdi! Böyle bir tasayı, akıldan bile geçirilemeyecek denli yersiz bulmuşlardı! Babaları kendilerine daha dün tembihlemiş olmasına karşın, hemen ertesi gün Yusuf'u kurtlara yem etmiş olmaları, hiç de akla yatkın bir kılıf değildi.

Yine aynı acelecilikle, Hz. Yusuf'un gömleğine -hiç de inandırıcı olmayacak biçimde- biraz kan sürmüşlerdi. Yalanları bile adeta, onların yalan söylediklerini basbas bağırarak ele vermektedir...

Onların bu noktada ne yaptıklarını ayetlerdeki biçimiyle görelim:

"Akşam olunca ağlayarak babalarına geldiler."

"Dediler ki; "Ey babamız, Yusuf'u eşyalarımızın yanına bırakarak yarış yapmaya gitmiştik, o sırada onu kurt kapıverdi."

Yalan söylediklerinin besbelli olduğunun kendileri de farkındadırlar. Sanki söyledikleri yalanın kendisi dile gelerek "ben uydurmayım" diyordu. Nitekim bu yüzden şöyle diyorlar:

"Her ne kadar söylediğimiz doğru ise de bize inanmayacaksın."

Söylediğimiz doğru da olsa, sana hiç de inandırıcı gelmeyecek. Bizden kuşkulandığından ötürü, söylediğimizi inandırıcı bulmuyorsun."

Hz. Yakub, gerek izlenimlerinden, gerekse yüreğinin kendisine fısıldadığı sözlerden Hz. Yusuf'u kurtların yemediğini anlamıştı. Resmen oğullarının bir düzmecesiyle karşı karşıyaydı. Oğulları düzmece bir öykü, olmadık bir hikâyeyle yaptıklarını örtbas etmeye çalışıyorlardı. Bu sebeple onların sözlerine karşılık, onlara nefislerinin kötü bir işi güzelmiş gibi gösterip, gözlerini göremez hale getirerek, böylesi bir işi kolayca yaptırabildiğini söylüyor. Ardından da onların başvurdukları aldatmaca ve yalanlar karşısında ancak yüce Allah'dan yardım umarak, telaşlanmaksızın, kaygılanmaksızın, yakınmaksızın en güzel bir biçimde sabretmek durumunda bulunduğunu belirtiyor:

"Yakub dedi ki; "Anlaşılan nefsiniz sizi kötü bir işe sürükledi, bana düşen yaman bir sabırdır, anlattıklarınız karşısında Allah'ın yardımına sığınıyorum."

İLK SIKINTIDAN KURTULUŞ

Şimdi hemen, kıssamızın ilk perdesindeki son tabloyu görmek üzere, kuyudaki Yusuf'a dönelim:

وَجَآءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا۟ وَارِدَهُمْ
فَأَدْلَىٰ دَلْوَهُۥ ۖ قَالَ يَٰبُشْرَىٰ هَٰذَا غُلَٰمٌ ۚ وَأَسَرُّوهُ بِضَٰعَةً ۚ
وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍۭ بَخْسٍ دَرَٰهِمَ
مَّعْدُودَةٍ ۚ وَكَانُوا۟ فِيهِ مِنَ ٱلزَّٰهِدِينَ ﴿٢٠﴾

19- Bir kervan geldi, sucularını su almaya gönderdiler. Adam kovasını kuyuya sarkıtınca "Müjde, işte size bir oğlan çocuğu" dedi. Kervandakiler onu satmak üzere sakladılar. Oysa Allah ne yaptıklarını biliyordu.

20- Yusuf'u ucuz bir fiyatla, birkaç paraya sattılar. Çünkü onu bir an önce ellerinden çıkarmak istiyorlardı.

Kuyu, kervanların yolu üzerindeydi. Kervancılar bu tür kuyulara gelip su ararlardı. Yağan yağmur suları bu kuyularda birikip, bir müddet kalırdı. Bu kuyuda görüldüğü üzere, kimi kez bir damla suyun bulunmadığı da olurdu.

"Bir kervan geldi."

Kervan ya da kafile izcileri, gezgin tüccarları ve korumalarıyla uzun yolculuklar yapmasından ötürü, ayette **"seyyâra"** sözcüğüyle ifade ediliyor.

"Sucularını su almaya gönderdiler..."

Yani, onlara su bulma konusunda uzman olan, bölgeyi iyi tanıyan kimseleri gönderdiler.

"Adam, kovasını kuyuya sarkıtınca."

Sucu, su bulunup bulunmadığını anlamak ya da kovasını suyla doldurmak için kovayı kuyuya saldı. Okur için kıssanın sürprizlerini korumak için ayet, Yusuf'un kovaya tutunup kuyudan çıkışını anlatmaksızın, hemen sucunun sözüne geçiyor. Sucu:

"Müjde: 'İşte size bir oğlan çocuğu' dedi."

Ayet yine, bu sürpriz karşısında onların aralarında neler konuştuklarını, Yusuf'un o anki durumunu, kurtuluş anındaki heyecanını anlatmaksızın, hemen onun, kervancıların elinde düştüğü duruma geçiyor:

"Kervandakiler onu satmak üzere sakladılar."

Onu kaçak bir mal olarak kabul edip, köle olarak satmayı kararlaştırdılar. Kimsenin farkına varmaması için onu sakladılar. Sonra da ucuz bir fiyata satıverdiler:

"Yusuf'u ucuz bir fiyatla, birkaç paraya sattılar."

O zamanlar fiyat düşük olduğunda paraları sayarak, yüksek olduğunda ise, tartı yoluyla alışveriş yapıyorlardı.

"Çünkü onu bir an önce ellerinden çıkarmak istiyorlardı."

Çünkü onlar, bir çocuğu köleleştirip satmak gibi bir suçlamayla yüzyüze gelmek istemedikleri için, onu bir an önce ellerinden çıkarmak istiyorlardı...

Böylece, Hz. Yusuf'un yaşamındaki ilk sıkıntı son bulmuş oluyordu.

Kıssamızın ikinci perdesinde bir köle olarak satılan Yusuf, Mısır'a varmış bulunmaktadır. Onu satın alan kişi, onun iyi bir karakter taşıdığının farkına varmış ve hanımına da ona iyi bakmasını öğütlemiştir. -Bu çocuğun iyi bir insan olacağı nurlu yüzünden, özellikle de erdemli karakterinden zaten besbelliydi.- İşte bu olay,rüyanın gerçekleşmesindeki olaylar örgüsünün ilk ilmeğini oluşturuyor.

Ancak Hz. Yusuf ergenlik çağına girdiğinde, kendini bir başka sıkıntı, bir

başka sınav beklemektedir. O, ancak Allah'ın esirgemesiyle aşılabilecek olan bu sınavı, kendisine verilen hikmet ve bilgiyle göğüsleyecektir. Saray ortamında, bir başka deyimle "sosyete sınıfı" ortamında ve de bu ortamın içinde barındırdığı sapıklıklar ve günahlar arasında, yolunu şaşırıp kaybedebilme tehlikesiyle burun buruna gelme sınavıdır bu! Hz. Yusuf'un bu sıkıntıyla yüzyüze gelmesinin, sıkıntıyı olanca şiddetiyle yaşamasının ardından, bu sınavdan, ahlâkını ve dinini koruyarak tertemiz bir biçimde çıkabilmeyi başardığını göreceğiz...

ALLAH'IN VAADİ KESİNDİR

وَقَالَ ٱلَّذِى ٱشْتَرَىٰهُ مِن مِّصْرَ لِٱمْرَأَتِهِۦٓ أَكْرِمِى مَثْوَىٰهُ عَسَىٰٓ أَن يَنفَعَنَآ
أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا ۚ وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِى ٱلْأَرْضِ
وَلِنُعَلِّمَهُۥ مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ ۚ وَٱللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰٓ أَمْرِهِۦ
وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢١﴾

21- Onu satın alan Mısırlı, karısına "Bu çocuğa iyi bak, ilerde işimize yarayabilir, belki de onu evlâd ediniriz" dedi. Böylece Yusuf'a güvenli bir barınak sağladık, ona olayların (ya da rüyaların) yorumuna ilişkin bazı bilgiler öğrettik. Allah, meramını kesinlikle yürütür. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.

Hz. Yusuf'u kimin satın aldığı, bu aşamada bize açıklanmıyor. Kıssanın daha sonraki bir aşamasında, onu satın alanın, (Mısır'ın en büyük başvezirlerinden olduğu söylenen) Aziz olduğunu öğreneceğiz. Ancak daha şimdiden kesinkes bildiğimiz bir şey var ki, Yusuf güvençeli bir yere gelmiş, o ilk sıkıntısı esenlikle noktalanmış, daha güzel bir yaşama doğru ilk adımını atmış bulunmaktadır. Nitekim, onu satın alan kişinin, hanımına söylediği söze kulak veriyoruz:

"Bu çocuğa iyi bak."

Ayetteki özgün sözcükleriyle: **"Ekrimî mesvâhu!"**... Arap dilinde "mesvâ", uzun süre kalınan, konut edinilen, oturulan yer demektir. Burada "ikram-u misvâh (onun kaldığı yere güzel bakmak)"tan amaç, Yusuf'a iyi bakılmasıdır. Ancak, ayetteki özgün biçimiyle bu sözün anlamı çok daha güçlüdür. Zira, **"mesvâhu"** denilerek, "güzel bakmak" eyleminin tümlecine, Yusuf'un bizzat şahsının yanısıra, ikametgâhı da eklenmiş olmaktadır. Daha kısa bir ifadeyle, hem Hz. Yusuf'a, hem de onun ikâmetgâhına güzel bakılması istenmektedir.. Dolayısıyla Yusuf, -kuyuda kaldığı yer ve yaşadığı korkuların, sıkıntıların tam tersine- aşırı ilgi gördüğü, kendisine her yönden çok güzel bakıldığı yeni bir ortama kavuşmuştur.

Bu gencin iyi bir insan olacağının farkına varan, ona ilişkin kimi umutlar besleyen adam, bu düşüncelerini hanımına da açıyor:

"İlerde işimize yarayabilir, belki de onu evlât ediniriz."

Kimi belgelerde söz edildiği gibi, belki onların çocukları da gerçekten olmamıştı. Nitekim adamın, önsezisinin doğru çıkması; onun soyluluğunu, görüldüğü gibi gerçekten iyi bir karaktere sahip olduğunu anlaması durumunda, onu evlât edinmeyi düşündüğünü görüyoruz.

Ayette bu aşamada durularak, sözkonusu olgunun Allah'ın işi olduğu; bu ve benzeri olguları vesile kılarak Allah'ın Hz. Yusuf'u Mısır'a yerleştirdiği belirtiliyor. İşte, Yusuf'u sözkonusu adamın gönlüne ve evine yerleştiren Allah'ın müjdeleri bir bir gerçekleşmeye başlayacaktır. Daha sonra Yusuf'un, Allah tarafından kendisine rüyaları yorumlayabilme yeteneğiyle onurlandırıldığına değiniliyor. -Bu olgunun çift boyutlu bir anlam taşıdığından, giriş bölümünde söz etmiştik.- Bu aşamaya ilişkin ilk planda Hz. Yusuf'un Mısır'a yerleşmesinde Allah'ın baskın ve hiçbir engel tanımaz gücünün gözlendiğinden; Allah'ın işinde hakim olduğundan; hüsrana uğramaması, yılmaması, sapmaması için Yusuf'un Allah tarafından korunduğundan söz ediliyor:

"Böylece Yusuf'a güvenli bir barınak sağladık, ona olayların (ya da rüyaların) yorumuna ilişkin bazı bilgiler öğrettik. Allah meramını kesinlikle yürütür."

Nitekim Hz. Yusuf'un durumunu düşünüyoruz: Onun hakkında, kardeşlerinin bir isteği vardı! Ama öte yanda Allah'ın da bir iradesi vardı! Ama sonuçta, işinde hakim olmasından ötürüdür ki Allah'ın iradesi gerçekleşmiştir. oysa, işinde hakim olmak Yusuf'un kardeşleri için sözkonusu değildir. Onlar kendi elleriyle, iki ayaklarını bir pabuca soktular ve sonuçta olaylar onların arzularının tam tersi bir biçimde gelişecektir:

"Fakat insanların çoğu bunu bilmezler."

İnsanların çoğu Allah'ın belirlediği kurallardaki sürekliliğin, sonuçta salt onun iradesinin gerçekleşeceğinin farkında değildir.

Ayet daha sonra Allah'ın Hz. Yusuf için neler murat ettiğini aktarmaya geçiyor:

"Ona olayların (ya da rüyaların) yorumuna ilişkin bazı bilgiler öğrettik."

Yusuf, ergenlik çağına erdiğinde, Allah'ın yeni bir nimeti daha:

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥٓ ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٢٢﴾

22- Yusuf ergenlik çağına erince kendisine hikmet ve bilgi bağışladık. Biz iyi davranışları işte böyle ödüllendiririz.

Hz. Yusuf'a, her meselede sağlıklı bir hüküm verebilme, olayların nasıl noktalanacağını kestirip bilebilme, rüyaları yorumlayabilme yeteneği ya da daha kapsamlı bir deyimle yaşamı ve yaşam süresince karşılaşılabilecek olayları gerçek yüzüyle kavrayabilme yeteneği verilmişti. Bu noktada ayetin ifadesi, pek çok olguyu kapsayabilecek denli geniştir. Bunlar, iyi davranan bir kimse olmasının, inancıyla ve ahlâkıyla iyi bir kimse olmasının ödülüydü:

"Biz iyi davranışlıları işte böyle ödüllendiririz."

ÇİRKİN DAVET VE ALLAH'IN YARDIMI

Bu sırada Hz. Yusuf'un, yaşamındaki ikinci sıkıntıyla, ikinci sınavla karşılaşmasına tanık oluyoruz. Birincisinden çok daha çetin, çok daha yaman bir sınavdır bu! Bu sıkıntıyı göğüsleyebilmesi için, Allah'ın -kendisini esirgeyerek- sağlıklı yargılara varabilme yeteneği ve bilgiyle donattığı Hz. Yusuf'un, bu sınavı da -Kur'an'ın kaydettiği üzere- en iyi biçimde geçerek, kendisini kurtarabildiğini göreceğiz.

Şimdi, bu şiddetli, bu çetin, bu yaman tabloyu özgün biçimiyle görmek üzere, Kur'an'a bakalım:

وَرَٰوَدَتْهُ ٱلَّتِى هُوَ فِى بَيْتِهَا عَن نَّفْسِهِۦ وَغَلَّقَتِ ٱلْأَبْوَٰبَ
وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ ۚ قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ رَبِّىٓ أَحْسَنَ مَثْوَاىَ ۖ
إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِۦ ۖ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَآ
أَن رَّءَا بُرْهَٰنَ رَبِّهِۦ ۚ كَذَٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ ٱلسُّوٓءَ وَٱلْفَحْشَآءَ ۚ إِنَّهُۥ
مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٢٤﴾ وَٱسْتَبَقَا ٱلْبَابَ وَقَدَّتْ قَمِيصَهُۥ
مِن دُبُرٍ وَأَلْفَيَا سَيِّدَهَا لَدَا ٱلْبَابِ ۚ قَالَتْ مَا جَزَآءُ
مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوٓءًا إِلَّآ أَن يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٥﴾
قَالَ هِىَ رَٰوَدَتْنِى عَن نَّفْسِى ۚ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ أَهْلِهَا
إِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٢٦﴾
وَإِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ
ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٧﴾ فَلَمَّا رَأَىٰ قَمِيصَهُۥ قُدَّ مِن دُبُرٍ قَالَ إِنَّهُۥ مِن
كَيْدِكُنَّ ۖ إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَٰذَا ۚ
وَٱسْتَغْفِرِى لِذَنۢبِكِ ۖ إِنَّكِ كُنتِ مِنَ ٱلْخَاطِـِٔينَ ﴿٢٩﴾

23- Kaldığı evin hanımı onu yatağına çağırdı, kapıları kilitledikten sonra ona "Haydi, gelsene!" dedi. Fakat Yusuf 'Allah korusun! Rabbim bana güvenli bir barınak sağladı; hiç kuşkusuz zalimler iflah olmazlar, kurtuluşa eremezler" dedi.

24- Kadının canı Yusuf'u istedi, Yusuf da ona karşı ilgi duydu. Eğer

Rabbinin caydırıcı direktifi, gözlerinin önünde somutlaşmasaydı, kendini tutamazdı. Böylece biz Yusuf'u kötülükten ve fuhuştan uzak tuttuk. O, hiç kuşkusuz, bize içten bağlı, seçkin bir kulumuzdu.

25- Her ikisi de -Yusuf önde, kadın peşinde olmak üzere- kapıya koştular. Kadın, Yusuf'un gömleğini arkasından yırttı; kapıda kadının kocası ile karşılaştılar. O sırada kadın, kocasına "Eşine kötülük etmek isteyenin cezası herhalde hapsedilmekten ya da ağır işkenceye çarpılmaktan başka bir şey olamaz" dedi.

26- Yusuf "Beni yatağına çağıran odur" dedi. Kadının akrabalarından biri olaya ilişkin şöyle bir çözüm önerdi, "Eğer Yusuf'un gömleği ön tarafından yırtılmış ise, kadın doğru söylüyor, Yusuf ise bir yalancıdır."

27- "Yok, eğer Yusuf'un gömleği arka tarafından yırtılmış ise, kadın yalan söylüyor ve Yusuf'un dediği doğrudur."

28- Adam, gömleğin arka tarafından yırtılmış olduğunu görünce karısına "Bu iş, siz kadınlara özgü bir komplodur, sizin komplolarınız yamandır" dedi.

29- Adam, Yusuf'a "Sen ona bakma, kapat bu olayı" dedikten sonra karısına dönerek "Sen de günahından ötürü af dile, çünkü sen bir günahkârsın" dedi.

Ayetlerde Hz. Yusuf'un ve kadının bu olay sırasında kaç yaşında olduklarından söz edilmiyor. Ama bu noktada biz yine de bir tahmin yürütmeye çalışalım...

Hz. Yusuf, kafile tarafından bulunup Mısır'da köle olarak satıldığı sırada henüz çocuktu. Bir başka deyişle en fazla ondört yaşında olmalıydı. Bunu nereden çıkarıyoruz? Zira bu olaydan söz edilen ayette Hz. Yusuf için "**gulâm**" (çocuk)" sözcüğü kullanılıyor. Arap dilinde "gulâm" sözcüğü, ondört yaşını geçmemiş kimseler için kullanılır. Ondört yaşını geçmiş kimseler için ise, "şâb (delikanlı)" ya da "racul (adam)" sözcükleri kullanılır. Kaldı ki Yakub'un "**Siz farkında olmadan onu kurt kapar**" demesinden de Hz. Yusuf'un o sırada ondört yaşını aşmamış olduğunu çıkarabilmek mümkündür... Aynı sırada sözkonusu kadın ise, çoktan evlenmiş durumdaydı. Kocasının Yusuf için hanımına "**Belki de onu evlât ediniriz**" demesine bakılırsa, bir türlü çocukları da olmamıştı... Zira evlâtlık arama eğilimi genelde, çocukları olmamış ve de çocuk yapabilme umutları tamamen ya da kısmen sönmüş kimselerde ortaya çıkar. Dolayısıyla evliliklerinin üzerinden en azından, çocuklarının olmayacağını anlayabilecekleri denli bir zaman dilimi geçmiş olmalıdır. Bunun da ötesinde, Mısır'ın başveziri konumundaki birinin en azından kırk yaşında olabileceğini düşünsek, onun hanımı durumundaki sözkonusu kadın da otuz yaşları dolaylarında olmalıdır.

Buradan hareketle, olayın yaşandığı sırada -en azından yaklaşık olarak- kadın kırkındaysa, Hz. Yusuf'un da yirmibeşinde olabileceğini tahmin edebiliriz. Bizim tahminimiz bu doğrultudadır. Zira kadının, gerek olay sırasındaki, gerekse daha sonraki tutumlarından, yeterince deneyimli, atak, komplolarında son derece usta, kölesini delicesine seven biri olduğunu görüyoruz... Sonradan sarayı-

na çağırdığı kadınların, **"Başvezirin karısı kölesini yatağına çağırmış"** biçimindeki sözleri de bunu doğrulamaktadır... Bu cümle de "köle", Arapça'daki "abd" sözcüğüyle değil, (aynı zamanda delikanlı anlamına da gelen) "fetâ" sözcüğüyle ifade ediliyor. Kadınların cümlelerinde Hz. Yusuf için bu sözcüğü (yani "fetâ"yı) kullanmalarından, aynı zamanda onun yaşını da ima ettikleri son derece nettir. Bu bizim değil, Yusuf'u kendi gözleriyle görmüş olanların yaptığı bir tesbittir.

Bu meselenin üzerinde böylesine durmaktaki amacımız, bu gerçeği gözler önüne serebilmektir. Hz. Yusuf'un bu sıkıntıyla, bu sınavla yüzyüze bulunması, sadece ayetin bize aktardığı kadının onu kendisine çağırdığı sözkonusu andan ibaret değildir! Bunun dışında, Yusuf'un tüm delikanlılık yıllarını saray ortamında ve de bu kadınla aynı sarayda geçirdiğini unutmamak gerek. Bu uzun zaman dilimi kadının yaşamında, -yaklaşık olarak otuzundan kırkına varana dek- hemen hemen on yıla tekabül ediyordu. Başvezir, hanımını Hz. Yusuf'la birlikte bulmasının ardından söylediği söz, bu saray havasının ve ortamının, ne tür özellikler taşıdığını çok iyi ortaya koyuyor:

"Adam Yusuf'a "Sen ona bakma, kapat bu olayı."

Sonra, eşine dönüp ekleyecektir:

"Sen de günahından ötürü af dile, çünkü sen bir günahkârsın."

Bu kadarı yeter!..

Bunu duyan diğer kadınların diline düşen başvezirin eşi, onlara yanıt olarak, Hz. Yusuf'u göstereceği bir parti düzenleyecektir. Yusuf'un huzura çıkmasıyla, büyülenecekler, onu görenin baştan çıkmamasının imkânsız olduğunu söyleyeceklerdir. Tam o sırada başvezirin eşinin, herkesin önünde şöyle dediğini göreceğiz:

"Kadın dedi ki; "İşte siz beni bu delikanlı yüzünden kınadınız. Ben onu yatağıma çağırdım, fakat aşırı bir namusluluk tepkisi ile isteğimi reddetti. Ama kendisine emrettiğim işi yapmaz ise, kesinlikle hapse atılarak burnu yere sürtülecektir." (77)

Bu tür sahnelere artık bağışıklık kazanmış, çok özel bir çevreyle karşı karşıyayız. Sürekli lüksün içinde yüzen bir çevredir bu. Ve Yusuf, -yoldan çıkma noktasında en tehlikeli dönem olan- ergenlik çağını, delikanlılığının en ateşli yıllarını sözkonusu çevrenin içinde geçirmişti... Ama bu uzun sınav döneminde Hz. Yusuf direnmesini, olumsuzluklardan, tahriklerden, taşkınlıklardan kendisini koruyabilmesini bilmişti. Sözkonusu fitnenin boyutlarını, sınavın çetinliğini, bu uzun direnişin görkemliliğini kavrayabilmek için, bu uzun dönemi aynı çatı altında geçiren Yusuf ve kadının yaşlarını gözönüne almamız bile yeterlidir. Ancak ayetin bizlere aktardığı üzere kadının yapayalnızken ve uzun dolambaçlı yollara başvurmaksızın sürpriz bir biçimde doğrudan davetiye çıkardığı sırada, Yusuf'un direnebilmesi çok daha güçtü. Çünkü burada Hz. Yusuf en

(77) Yusuf Suresi 32

ufak bir girişimde bulunmamasına karşın, karşısındaki kadın onu bizzat istiyordu. Karşısındaki kadının onun için deli olduğu apaçık meydandaydı. Her şeye hazır bir kadın vardı karşısında.

Nitekim ayete baktığımızda da bunu görüyoruz:

"Kaldığı evin hanımı onu yatağına çağırdı, kapıları kilitledikten sonra ona "Haydi, gelsene!" dedi."

Dolayısıyla bu kez, kadının onu kendisine çağırdığı apaçık ortadaydı. Kadının ona resmen davetiye çıkardığı, tüm çıplaklığıyla ortadaydı... Kadın son anda kapıyı bile kilitlemiş durumdadır. Kadın, gözle görülür biçimde o bedensel dürtüsünün dayanılmazlık noktasına gelmiş bulunmakta ve de bu bedensel arzusunu açıkça dile getirmektedir:

"Haydi gelsene!"

Tüm çıplaklığıyla, tüm netliğiyle ortada olan bu çağrı, kadının Yusuf'a çıkarmış olduğu ilk davetiye değildir. Tam tersine bu, kadının Yusuf'a çıkardığı son davetiyedir. Anlaşılan o ki, kadın ona böylesine net bir davetiye çıkarmaktan başka bir çare bulamamıştı. Gücüyle, gençliğiyle dört dörtlük bir insan olan bu delikanlı, dişiliği giderek oturan ve olgunlaşan sözkonusu kadınla aynı çatı altında yaşamaktaydı. Dolayısıyla kadın, son çare olarak onu açık bir biçimde kendisine çağırmazdan önce de, dolaylı yollardan ona davetiye çıkarmış olmalıydı. Ama biz Hz. Yusuf'un bu apaçık davetiye karşısında bile direnebildiğini görüyoruz:

"Fakat Yusuf "Allah korusun! Rabbim bana güvenli bir barınak sağladı; hiç kuşkusuz zalimler iflah olmazlar, kurtuluşa eremezler" dedi."

"Allah korusun!"

Böyle bir şey yapmaktan Allah'a sığınırım.

"Rabbim bana güvenli bir barınak sağladı." Yüce Allah ki, beni kuyudan kurtardı ve bu rahat, güvenli eve yerleşmemi sağladı."

"Hiç kuşkusuz zalimler iflah olmazlar, kurtuluşa eremezler."

Senin beni çağırmakta olduğun türden bir suç işleyerek, Allah'ın belirlediği sınırların ötesine geçenler, başarıya ulaşamazlar.

Kadının kendisine apaçık davetiye çıkarması karşısında Yusuf'un hemen Allah'ın kendisine verdiği nimetleri hatırlayarak, O'nun koyduğu sınırları, ayrıca bu sınırları hiçe sayanların akibetini hatırlayarak, bu çağrıya yanaşmadığı ayette çok net bir biçimde ifade edilmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla, kadının kapıyı kilitlemesinin ardından ona apaçık davetiye çıkarması, bunu sözlü olarak da net bir biçimde dile getirmesi karşısında Yusuf'un, ayette bize anlatılanın dışında bir tavır sergilediğini düşünebilmek olanaksızdır. Hikâyeyi bizlere en güzel biçimde aktaran Kur'an'da o çetin ana ilişkin şu ifadeler yeralıyor:

"(Kadın Yusuf'a): "Haydi, gelsene' dedi."

"Kadının canı Yusuf'u istedi, Yusuf da ona karşı ilgi duydu. Eğer Rabbinin caydırıcı direktifi, gözlerinin önünde somutlaşmasaydı, kendini tutamazdı."

Gerek klasik, gerekse daha sonraki dönemde tüm tefsircilerin, bu son ayete ilişkin kendi görüşlerine yer vermiş bulunmaktadırlar. Tefsirlerine yahudi uydurmaları (isrâiliyâtı) da karıştırmış olanların bu noktada, bir yığın efsane aktardıkları gözlenmektedir. Bunların tasvirlerine göre; Yusuf, dürtülerine kapılarak kendisini tutamayıp harekete geçmek istemiştir! Ne var ki, Allah gösterdiği birçok delille onu engellediğinden harekete geçememiştir! Odanın tavanında, parmağını ağzına götürmüş ısırır biçimde babası Yakub arz-ı endâm eylemiştir! Böylesi bir eylemin yasaklandığını bildiren Kur'an ayetlerinin **"Evet... evet yanlış okumadınız Kur'an ayetlerinin"** yazılı olduğu levhalar gözünün önüne getirilmiştir. Tüm bunlara karşın Hz. Yusuf, halâ kendisini toparlayamamaktadır! Sonuçta Allah, Cebrail'i göndererek, ona "Kulumun imdadına yetiş" demek durumunda kalmıştır! Cebrail de gelip, onun göğsüne göğsüne vurmaya başlamıştır!.. Kimi aktarımcıların kullandıkları bu türden efsaneleri daha da uzatmak mümkün. Ancak tüm bunların bir yamalamadan, bir uydurmacadan öteye geçmediği son derece nettir.

Tefsircilerin ezici çoğunluğu ise, kadının onu istediğini ve bu arzusunu fiilen de sergilediğini, Hz. Yusuf'un da içinden kadına bir istek duyduğunu, ancak Rabbinin işaretini görür görmez bundan vazgeçtiğini belirtmiştir.

Rahmetli Reşid Rıza, "el-Menâr" adlı tefsirinde, tefsircilerin ezici çoğunluğunca ileri sürülen sözkonusu görüşe karşı çıkmaktadır. Ona göre, âmir konumunda biri olarak sözkonusu kadın, Yusuf'un direnmesi, kendisini önemsememesi üzerine, onu dövmek istemiştir. Hz. Yusuf da kadının bu eylemine karşı koymak istemiştir. Ancak Hz. Yusuf geri dönüp kaçmayı yeğleyince, kadın da harekete geçip onu yakalamış ve böylece Hz. Yusuf'un gömleği arkadan yırtılmıştır...

Ancak ayetin metnine baktığımızda, "isteme (el-hemm)" sözcüğünü "dövmek isteme" biçiminde yorumlayabilmek için en küçük bir dayanak bile bulunmadığını görüyoruz.Dolayısıyla bu, Hz. Yusuf'u fiili bazda istek duyma ya da eğilim gösterme bazında istek duyma konumuna asla sokmamaya yönelik salt bir görüşten öteye geçememektedir. Kaldı ki bu tür bir yorumda, ayetin gerçek anlamından uzaklaşma sonucu doğuran bir zorlamadır.

Burada, ayetleri tekrar gözden geçirirken; gerek kendisine hikmet ve bilgi verilmesinden önce ve gerekse daha sonra Yusuf'un, sarayın çatısı altında bu deneyimli kadınla birlikte geçirdiği uzun bir zaman süreci içinde yaşamış bulunduğu tüm koşulları gözden geçirirken, bende ise bu noktada daha farklı bir düşünce uyanıyor.

Bu düşüncenin temeli ise, Allah'ın şu sözü:

"Kadının canı Yusuf'u istedi, Yusuf da ona karşı ilgi duydu. Eğer Rabbinin caydırıcı direktifi, gözlerinin önünde somutlaşmasaydı kendini tutamazdı."

Hz. Yusuf'un hemen karşı çıkıp ilkelerine sarılmasının ardından gelen bu ayet, onun bu bağlamdaki tahrik karşısındaki nice zamandır süren tavrının nasıl bir noktaya ulaştığının ifadesidir... Direnme ve zaaf, ama sonuçta Allah'ın buyruklarına sarılıp kurtuluşa erebilme konusunda, insanın öz doğasının nitelik ve niceliğine ilişkin gerçekçi ve reel bir ifadedir bu... Ancak Kur'anî ifade, insandaki sözkonusu türken karmaşık, çatışmalı ve baskın ayrıntılara girerek uzun uzadıya anlatmıyor. Zira Kur'an-ı Kerim, olayın yaşandığı sözkonusu anı, kıssa çerçevesinde, aynı zamanda mükemmel bir yaşam çerçevesinde, hakettiği normal payı aşacak denli upuzun bir sahneye dönüştürmek istememektedir. Bu sebeple de, gerçekçiliğin, dürüstlüğün ve atmosferdeki temizliğin hakkını verebilmek için, gerek başlangıçtaki, gerekse sonuçtaki tedbirliliği aktarmasının yanısıra, bu iki süreç arasındaki zaaf anına değinmekle yetiniyor.

Ayetleri ve o mevcut koşulları gözönüne aldığımızda, bizde uyanan düşünce işte budur. Gerek insanın doğası, gerekse peygamberlerin masumiyeti açısından, en makul olanı da budur. Hz. Yusuf da neticede bir insandı. Allah'ın seçkin kıldığı biriydi ama, neticede insandı. Onun duyduğu istek, psikolojik bazdaki eğilimden öteye geçmemiştir. Vicdanından ve zaaf anının hemen ardından, vicdanından ve yüreğinden yükselen Rabbinin işaretini görür görmez de doğruya yapışarak zaafını yenebilmeyi başarmıştır. (78)

"Böylece biz Yusuf'u kötülükten ve fuhuştan uzak tuttuk. O, hiç kuşkusuz, bize içten bağlı, seçkin bir kulumuzdu."

"Her ikisi de -Yusuf önde, kadın peşinde olmak üzere- kapıya koştular."

Sağduyusunu toplayan Hz. Yusuf, kaçıp kurtulmayı yeğlemişti. Halâ o hayvani dürtüsünün depreşimlerini yaşayan kadın ise, onu yakalayabilmek için yerinden fırlamış bulunuyordu.

"Kadın Yusuf'un gömleğini arkasından yırttı."

Hz. Yusuf'u kapıdan geriye içeriye çekebilmek için tutup asıldığında, onun

(78) Zemahşerî, "Keşşâf" tefsirinde şöyle diyor: "Allah'ın peygamberi konumundaki birinin, bir günahı isteyebilmesi ve buna eğilim gösterebilmesi nasıl mümkün olabilir?" biçiminde bir soru yöneltilecek olursa, yanıtım şudur: Ayette anlatılmak istenen, gençlik döneminde cinsel gücün ve arzunun yüksekliği sonucu Hz. Yusuf'un da, kadının kendisini arzulayıp istemesini andırır biçimde, sözkonusu kadına karşı içinden bir arzu ve istek olmasıdır. İnsanın neredeyse tüm sağduyusunu ve direncini yitirmesine sebep olabilecek böylesi bir durumda, bu da son derece doğaldır. Nitekim Hz. Yusuf, Allah'ın ergenlik ve sorumluluk çağına girenleri yasaklardan kaçınmakla yükümlü kıldığını düşünerek, içinde uyanan bu isteği bastırarak kontrol altına almıştır. Üstelik, şiddetinden ötürü ayette "istek" olarak adlandırılan bu dayanılmaz eğilim Hz. Yusuf'un içinde hiç uyanmasaydı, onun Allah katında, çekinme noktasında övülesi bir insan olabilme nedeni de ortadan kalkardı. Zira direncin ve sabrın büyüklüğü, belanın ve sınavın büyüklüğü ve şiddetiyle doğru orantılıdır"... Burada, "Hz. Yusuf, Allah'ın ergenlik ve sorumluluk çağına girenleri yasaklardan kaçınmakla yükümlü kıldığını düşünerek, içinde uyanan bu isteği bastırarak kontrol altına almıştır..." biçimindeki cümlede yatan mutezile mezhebine yatkın ilmi görmezlikten gelirsek, Zemahşerî'nin bu analizi temelde son derece isabetlidir. Bu cümlede, işaretin, yani burhânın rasyonelliğini iddia eden Mutezile ekolünün izi görülmektedir. oysa işaret ya da burhân, Allah'ın kulları için şeriatında belirlediği ilkelerden başka bir şey değildir... Burada, bu mezhebi ve tarihsel görüş ayrılığı konumuz dışındadır. Ancak, bu türden bir düşünme tarzının temelde, İslâm anlayışına yabancı olduğunu da belirtelim!

gömleğini yırtmıştı.

Ve tam bu sırada bir sürpriz:

"Kapıda kadının kocası ile karşılaştılar."

Burada, kadının deneyimliliği tüm çıplaklığıyla karşımızda. Bu dehşetengiz sahnenin beraberinde getirdiği soruya, anında bir cevap bularak, Hz. Yusuf'u suçlamaya geçtiğini görüyoruz:

"Kadın, kocasına: 'Eşine kötülük etmek isteyenin cezası ne olmalıdır?' dedi."

Ama kadın Yusuf'a aşık ve onun adına korkmaktadır. Bu nedenle de güvenceli bir ceza verilmesini istemektedir.

"Cezası, hapsedilmekten ya da ağır işkenceye çarpılmaktan başka bir şey olamaz."

Bu haksız suçlama karşısında Yusuf, gerçeği açıkça söylüyor:

"Yusuf "Beni yatağına çağıran odur" dedi."

Bu noktada ayette bize, sözkonusu meselede kadının ailesinden birinin tanıklık ettiği belirtiliyor:

"Kadının akrabalarından biri olaya ilişkin şöyle bir çözüm önerdi.

"Eğer Yusuf'un gömleği ön tarafından yırtılmış ise kadın doğru söylüyor, Yusuf ise bir yalancıdır."

"Yok, eğer Yusuf'un gömleği arka tarafından yırtılmış ise, kadın yalan söylüyor ve Yusuf'un dediği doğrudur."

Ancak sözkonusu kişi bu şahitliği nerede ve ne zaman yapmıştır? Kadının kocasıyla (Mısırlılar'ın deyimiyle, "beyiyle") birlikteydi de olaya bizzat tanık mı olmuştu? Yoksa, kadının kocası onu çağırıp, meseleyi ona mı açmıştı? Nitekim, özellikle kanları soğuk ama değerleri cıvık olan bu sınıf arasında, bu tür durumlarda kadının aile büyüklerinden birisinin çağrılarak, onun ne düşündüğünün öğrenilmesi bir tür gelenekti...

Bunların her ikisi de mümkündür. Herhalukârda, mesele değişmiyor. Ayette bu kişinin sözü "şahitlik" olarak nitelenmiştir. Gerek kadının, gerekse Hz. Yusuf'un iddiası karşısında, taraflar arasındaki çekişme ve izlenecek tutum noktasında kendi görüşüne başvurulmuş olması nedeniyle sözkonusu kişinin yargısı, "şahitlik" olarak adlandırılmıştır. Zira bu kişinin yargısı, anlaşmazlığı tahkik edip gerçeğin ortaya çıkarılmasına yardımcı olacaktır... Evet Yusuf'un gömleği önden yırtılmışsa, bu onun kadına saldırdığının ve kadının da kendisini ondan korumaya çalışırken gömleği yırttığının göstergesidir. Dolayısıyla kadın doğru, Yusuf ise yalan söylüyor demektir. Yok eğer gömlek arkadan yırtılmışsa, bu Yusuf'un onun elinden kurtulup kaçmaya çalıştığının, kadının da kapıya dek onun ardını bırakmadığının göstergesidir. Dolayısıyla kadın yalan, Yusuf ise doğru söylüyor demektir. Kadının efendi, Yusuf'un ise bir köle olmasından ötürü

ilk varsayım, birincisinin doğru, ikincisinin yalan söyleyebileceği üzerine kurulmuştur. İlk önce bu varsayımın söylenmesi de dolayısıyla bir nezaket gereğidir! Ancak sonuçta bu, varsayımın gerçeğin ortaya konabilmesi için bir ipucu olmasına gölge düşürmüyor.

"Adam, gömleğin arka tarafından yırtılmış olduğunu görünce."

Olayın mantığı üzerine oturtulan sözkonusu şahitlik doğrultusunda, Yusuf'u kendisine çağıranın kadın olduğunu, ve yine kadının Yusuf'a iftira attığını açıkça anlamıştı. Burada binlerce yıl öncesindeki cahiliyenin sosyete sınıfına ilişkin bir kesit çıkıyor karşımıza. Bu kesit, bugün bile adeta somut bir biçimde karşımızdadır. Bu kesitte, cinsel skandallar karşısında rahatlığı, bunları toplumdan gizleyebilmek için örtbas etme eğilimini gözlüyoruz. Zira onlar için en önemli şey, bu skandalların duyulmamasıdır.

Adam, gömleğin arka tarafından yırtılmış olduğunu görünce karısına "Bu iş, siz kadınlara özgü bir komplodur, sizin komplolarınız yamandır" dedi.

Adam, Yusuf'a "Sen ona bakma, kapat bu olayı" dedikten sonra karısına dönerek, "Sen de günahından ötürü af dile, çünkü sen bir günahkârsın" dedi."

İşte böyle... Doğrusu bu, o kadınların bir hilesidir. O kadınların fendi büyüktür... Bu tavır, kanı damarları zorlayacak denli hiddetle doldurabilecek denli böylesi vahim bir olay karşısında ustaca bir vurdumduymazlıktır. Suçu tüm kadınlara genelleyerek, -kadının bu tavrını neredeyse överek- işi bir tür şakaya bağlamaktır.

"Sizin komplolarınız yamandır!" cümlesinde sözkonusu kadına yönelik olumsuz bir dokundurma yapılmamaktadır. Tam tersine, sözkonusu kadının davranışıyla, dişiliğiyle büyük fentler açabilecek denli dört dörtlük, mükemmel bir dişiliğe sahip olduğu ima edilmektedir.

Adam, daha sonra masum olan Hz. Yusuf'a dönüp eklemektedir.

"Sen ona bakma, kapat bu olayı."

Yani bu meseleyi kapat! Kendi kendine önemseyip hatırlamaktan vazgeç! Kimseye de açma!.. Önemli olan da budur zaten! Görüntüyü kurtarmak yeterlidir!

Ardından,

Yusuf'un olmak isteyen, onu yakalayıp suçuna ortak etmek isterken gömleğini yırtan kadına dönerek öğüt veriyor:

"Sen de günahından ötürü af dile, çünkü sen bir günahkârsın."

İşte, tüm cahiliye toplumlarında rastlanan, hizmetçiler ve köleler karşısında aristokrat sınıfın konumunun, en yakından erilmiş bir görüntüsüdür bu.

Perdenin kapanmasıyla birlikte tüm sahnenin ve olayların gözden kaybolduğunu görüyoruz... Ayetlerde o anın, tüm görüntüleri, tüm tepkileri bize ak-

tarılmış bulunuyor. Ancak o anın, pornografik hayvani fantazilerden bir bölüme ya da iğrenç cinsel bataklıktan bir gölete dönüştürülmesi yoluna asla gidilmiyor!

SKANDAL YAYILIYOR

Adam, hanımıyla kölesi arasına girmiyor. Mesele, zamanın akışına bırakılıyor. Saraylarda bu tür meseleler, hep zamanın akışına bırakılmaz mı zaten!

Ama sarayda da olsa yerin kulağı vardır. Aynı çatı altında hizmetçiler ve uşaklar var.Dolayısıyla saraylarda, olup bitenleri örtbas edebilmek mümkün değildir. Özellikle de kadınların çevrelerinde olup bitenlerin dedikodusunu yapmaktan başka bir şey istemedikleri aristokrat ortamlarda, bu iş daha da güçtür. Bu sebeple sözkonusu türden skandalların, sohbetlerde, partilerde ve ziyaretlerde, kulaktan kulağa yayılıp herkesin diline düşmesi kaçınılmazdır:

وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَن نَّفْسِهِ ۖ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا ۖ إِنَّا لَنَرَاهَا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾

30- Şehirdeki birtakım kadınlar "Başbakanın karısı, kölesini yatağına çağırmış; delikanlının aşkı iliklerine işlemiş; anlaşılan (gördüğümüz o ki), iyice sapıtmış" dediler.

Bu söz, tüm cahili çevrelerde kadınların bu tür meselelerde söyledikleri sözlere tıpatıp benzemektedir. Burada haberin kentte yayılması sonucunda sözkonusu skandalın açıkça anlatılıp duyurulması sırasında ilk kez, kadının başvezirin hanımı olduğunu, dolayısıyla Yusuf'u Mısır'dan satın alan adamın da -Mısır'ın başveziri- Aziz olduğunu da öğrenmiş bulunuyoruz. Kadınların sözlerine kulak veriyoruz:

"Başbakanın karısı, kölesini yatağına çağırmış."

Ardından, kadının Hz. Yuşuf karşısındaki durumunu açıklıyorlar:

"Delikanlının aşkı iliklerine işlemiş."

Başvezirin eşi, kölesine vurulmuş. Sevgisinden kalbi yanıp tutuşmakta, paramparça olmaktaymış. Bir köle karşısında kalbin böylesine yanıp tutuşması!

"Anlaşılan (gördüğümüz o ki) iyice sapıtmış."

Kendisi soylu bir kadın ve bir aristokratın hanımı olmasına karşın, tutup satın aldıkları ibrânî bir köleye vurulmuş!.. Belki de kadınlar bu sözleriyle başvezirin eşinin bu skandalla dillere düşmesini, bu meselenin apaçık ortaya çıkıp herkesçe anlaşılmasına bozulduklarını vurguluyorlar. Zira bu tür çevrelerin geleneğinde, kapalı kapılar ardında kimseye sezdirmeden böyle işler yapmak değil, tam tersine sonuçta böylesi bir manzara oluşturmak eleştirilir.

SOSYETE SINIFININ KARAKTERİ

Burada yine, ancak bu tür ortamlarda görülebilecek türden bir olayla karşılaşıyoruz. Kendi sınıfının kadınlarına, onların tuzaklarından ve fentlerinden

yola çıkarak nasıl bir karşılık vermesi gerektiğini çok iyi bilen cüretkâr başvezir eşinin oynadığı bir oyuna tanık oluyoruz. Ayetler, bu sahneyi bizlere tüm açıklığıyla aktarıyor.

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَأً وَآتَتْ كُلَّ
وَاحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سِكِّينًا وَقَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّ فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ
وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا هَٰذَا بَشَرًا إِنْ هَٰذَا إِلَّا مَلَكٌ
كَرِيمٌ ﴿٣١﴾ قَالَتْ فَذَٰلِكُنَّ الَّذِي لُمْتُنَّنِي فِيهِ وَلَقَدْ رَاوَدْتُهُ
عَن نَّفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ وَلَئِن لَّمْ يَفْعَلْ مَا آمُرُهُ لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُونًا
مِّنَ الصَّاغِرِينَ ﴿٣٢﴾

31- Kadın, hemcinslerinin bu kınayıcı dedikodularını duyunca haber salarak onları evine çağırdı, onlar için konforlu sedirler hazırladı, herbirinin eline birer yemek bıçağı verdi ve Yusufa "Çık şunların önüne" dedi. Kadınlar Yusuf'u görünce güzelliği karşısında büyülendiler ve "Allah'ım, sen ne büyüksün! Bu bir insan değil, olsa olsa saygın bir melektir" dediler.

32- Kadın dedi ki; "İşte siz beni bu delikanlı yüzünden kınadınız. Ben onu yatağıma çağırdım, fakat aşırı bir namusluluk tepkisi ile isteğimi reddetti. Ama kendisine emrettiğim işi yapmaz ise, kesinlikle hapse atılarak burnu yere sürtülecektir.

Başvezirin eşi onlar için, kendi sarayında bir parti düzenledi. Bu nedenle onların, sosyete sınıfına mensup olan, saraylardaki partilere davet edilen, son derece görkemli ve ihtişamlı bir biçimde ağırlanan kadınlar olduklarını anlıyoruz. Yine onların o dönemde, doğu işi şilte ve yastıklarla donatılmış koltuklar üzerine oturarak yemek yedikleri görülüyor. Başvezirin eşi bu koltukları onlar için hazırladı. Yemekte kullanmaları için herbirine de birer bıçak getirdi. Buradan, o dönemin Mısır'ında maddi uygarlığın yüksek bir düzeye ulaştığı, saraylardaki konforun da son derece görkemli olduğu anlaşılıyor. Binlerce yıl öncesindeki bu dönemde, yemek sırasında etleri kesebilmek ve meyveleri soyabilmek için bıçak kullanılması, konfor ve maddi uygarlık düzeyi açısından, son derece anlamlıdır. Derken, Yusuf'un onların huzuruna çıktığını görüyoruz. Başvezirin eşi Yusuf'a:

"Çık şunların önüne, dedi."

"Kadınlar Yusuf'u görünce güzelliği karşısında büyülendiler."

"Allah'ım sen ne büyüksün, dediler."

Bu bağlamda, "Allah'ım sen ne büyüksün" demeleri, Allah'ın eseri olan bu harikulâde güzellik karşısında duydukları dehşetin ifadesidir. Nitekim ardından, hemen eklediler:

"Bu bir insan değil, olsa olsa saygın bir melektir." (79)

Surenin giriş bölümünde de belirttiğimiz üzere kadınların bu sözü, o dönemde tevhid dininin kırıntılarının az da olsa bulunduğunun göstergesidir.

Onların Hz. Yusuf'u görür görmez dehşete düştüklerini, büyülendiklerini, kendilerinden geçtiklerini gözlemleyen başvezirin eşi sonuç olarak, kendisiyle aynı sınıfa mensup bu kadınlara karşı zaferi kazandığından emindir. Bunun üzerine zafer duygusuyla dolu olan; kendisiyle aynı düzeye ve aynı sınıfa mensup sözkonusu kadınlardan zerre kadar arlanmayan; Yusuf'un kendi avucunun içinde olmasını, kendisine karşı bir kez direnmiş ve isteğini yapmadıysa da sonuçta onun ipinin halen kendi elinde olmasını onlara karşı bir böbürlenme vesilesi biçiminde algılayan bu kadın, onlara dönerek konuşmaya başlayacaktır:

"İşte siz beni bu delikanlı yüzünden kınadınız" dedi.

"Gördünüz mü onun karşısında siz bile nasıl şaşkına döndünüz, nasıl dehşete düşüp büyüleniverdiniz! Ben onu yatağıma çağırdım, fakat aşırı bir namusluluk tepkisi ile karşılaştım."

İşte tıpkı sizler gibi beni de böylesine büyüleyip şaşkına çevirdi. Sonuçta onun olmak istedim, fakat o çekinerek buna yanaşmak istemedi. -Bir başka deyişle kadın, Yusuf'un böyle bir iş yapmamak için özenle direndiğini; yaptığı çağrıya ve tuzağına yanaşmamak için Yusuf'un kendini özenle koruduğunu ifade ediyor.- Bunun ardından kadın, sözkonusu ortamda kibirli bir edayla Yusuf'un iplerinin kendi elinde olduğunu vurguluyor ve de dişilik kaprislerini tüm kadınların huzurunda apaçık bir biçimde dile getirmekte zerre kadar bir sakınca görmüyor:

"Ama kendisine emrettiğim işi yapmaz ise, kesinlikle hapse atılarak burnu yere sürtülecektir."

Bu ısrar, bir burnu büyüklük, bir şantaj, tehdit yoluyla yeni bir ayartma ifadesidir.

Hz. Yusuf bu söz kendisine söylendiğinde, güzelliğinden şaşkına düşmüş olan ve -bu tür toplantılarda genelde rastlandığı üzere- tüm çekiciliklerini ısrarla sergilemeye çabalayan kadınların arasında bulunuyor. Ev sahibesinin yukarıdaki sözlerinde de ima ettiği gibi sözkonusu kadınlar, karşılarındaki Hz. Yusuf için deli olmakta ve onu ayartmaya çabalamaktadırlar. Bu durum karşısında Yusuf ise Rabbine yönelmektedir:

قَالَ رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ وَإِلَّا

(79) Yusuf'un, gerek başvezirin eşini, gerekse diğer kadınları şaşkına çeviren bu güzelliğini belirtme noktasında, rivayetçiler ve tefsirciler adeta kendilerini yırtmaktadırlar. Kimilerinin tariflerinde, daha çok kadınlarda gözlenebilecek nitelikler bile yeralıyor. Oysa, böylesi nitelikler taşıyan birinin, kadınları şaşkına çevirmesi düşünülemez. Halbuki, erkekler için erkekliğin ayırıcı niteliklerinin mükemmelliği oranında farklı bir güzellik sözkonusudur... Böyle değilse, bir diğer ihtimalde, sözkonusu sınıfa mensup kadınların, özdoğalarındaki çarpıklaşma sonucunda, aslında kadındayken güzel olabilecek nitelik ve özelliklere sahip bir erkeğe hayranlık duyar, dolayısıyla da erkekteki diğer erkeksi niteliklere bakmaz bir hale gelmiş bulunmalarıdır.

قَالَ رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُن مِّنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٣﴾

33- Yusuf dedi ki; "Ya Rabbi bana göre hapse girmek bunların benden istediklerini yapmamdan daha iyidir. Eğer beni onların komplolarından uzak tutmazsan ağlarına düşer, böylece cahillerden biri olurum."

Yusuf, "bu kadının istediğini yapmaktan..." demiyor! Tam tersine, "bunların istediklerini yapmaktan..." diyor! Demek ki bu noktada ister sözleriyle, ister hareketleriyle, isterse bakışlarıyla olsun, tüm kadınlar kendisine davetiye çıkarmaktadırlar. Yusuf ise, bu sürekli tahrik karşısında bir an belki zaafa düşebilirim korkusuyla, sözkonusu kadınların kendisini tuzaklarına düşürme girişimlerini bertaraf etmesi için Allah'dan yardım istiyor. İçinde bu korkuyu duyar duymaz, ellerini Allah'a açarak, kendisini kurtarmasını istiyor:

"Eğer beni onların komplolarından uzak tutmazsan ağlarına düşer, böylece cahillerden biri olurum."

Masumiyetiyle gururlanmayan, neticede insan olduğunun bilincinde olan bir kimsenin duasıdır bu! O, Rabbinin kendisine daha fazla yardım etmesini, daha çok gözetmesini istemekte; yüzyüze bulunduğu fitne, tuzak ve ayartma girişimlerine karşı sadece Allah'dan yardım dilemektedir.

فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣٤﴾

34- Allah, onun bu duasını kabul ederek kendisini kadınlardan uzak tuttu. Hiç kuşkusuz O her şeyi işitir, her şeyi bilir.

Ayette sözü edilen "uzak tutma", kadınların yüreklerini Yusuf'un kendilerine yanaşabileceği olasılığı noktasında bunca çabanın ardından karamsarlıkla doldurma; ya da ayartmalara kanmama noktasında Yusuf'a daha da direnç aşılanarak, onu ayartmalardan hiç etkilenmeyecek bir güce ulaştırma biçiminde olmalıdır. Yine her iki olgunun birlikte sözkonusu olabileceğini düşünmek de mümkündür.

"O her şeyi işitir, her şeyi bilir."

Yüce Allah işiten ve bilendir. Tuzağın ayak seslerini de, duayı da işitmektedir! Tuzağın da, duanın da arka planındakileri en iyi biçimde bilmektedir!

Hz.Yusuf, yüce Allah'ın lütfu ve gözetimiyle, ikinci sınavı da böylece atlatıyor. Onun bu başarı ve kurtuluşuyla, bu yaman kıssanın ikinci perdesi de böylece sona eriyor...

Bu, Yusuf'un yaşamındaki çetin ve zorlu sınavlardan, üçüncü aşama, üçüncü ve de son sınavdır. Tüm bunların ardından zenginlik ve bolluk dönemi gelecektir. Güçlük ve zorluğa karşı direnci sınanan Yusuf'un, bunun ardından zenginlik ve bolluğa karşı direnci sınanacaktır. Kıssamızın bu bölümünde, suçsuzluğu anlaşılan Yusuf'un daha sonra hapse atılmakla sınandığını göreceğiz. Zulme uğratılmış suzçuz bir insana, -yüreği her ne kadar suçsuzluğun getirdiği, güvenceyle rahat da olsa- hapis cezası kuşkusuz çok daha ağır gelecektir.

Bu sınav dönemi süresince, Allah'ın Yusuf üzerindeki nimetleri somut bir biçimde ortaya çıkacaktır: Allah Yusuf'a rüyaları yorumlayabilme, başlamış olayların yakın gelecekte nasıl noktalanacağını önceden bilebilme gibi ilahi bir bilgi bahşedecektir. Yine Allah'ın nimeti olarak sonuçta Yusuf, kralın huzurunda suçsuzluğunu resmen, açıkça ve mutlak bir biçimde ilan edecek; gayp aleminde önceden yazıldığı üzere onun önemli bir makam, mutlak bir güven ve olağanüstü bir yöneticilik elde etmesini sağlayacak tüm yetenekleri ortaya çıkacaktır.

HZ. YUSUF VE ZİNDAN SINAVI

ثُمَّ بَدَا لَهُم مِّنۢ بَعْدِ مَا رَأَوُا۟ ٱلْـَٔايَـٰتِ لَيَسْجُنُنَّهُۥ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٣٥﴾
وَدَخَلَ مَعَهُ ٱلسِّجْنَ فَتَيَانِ ۖ قَالَ أَحَدُهُمَآ إِنِّىٓ أَرَىٰنِىٓ أَعْصِرُ خَمْرًا ۖ
وَقَالَ ٱلْـَٔاخَرُ إِنِّىٓ أَرَىٰنِىٓ أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِى خُبْزًا تَأْكُلُ ٱلطَّيْرُ
مِنْهُ ۖ نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِۦٓ ۖ إِنَّا نَرَىٰكَ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٦﴾

35- Sonra adamlar, Yusuf'u belirli bir süre için hapse atmayı gerekli gördüler. Oysa onun masum olduğunu kanıtlayan bunca delil gözleri önünde duruyordu.

36- İki genç, onunla birlikte hapse girmişlerdi. Bunlardan biri "Ben rüyamda şaraplık üzüm sıktığını gördüm" dedi. Öbürü de dedi ki; "Rüyamda başımın üzerinde bir somun ekmek taşıdığımı gördüm, onu kuşlar yiyorlardı. Bu rüyalarımızın ne anlama geldiklerini bize anlat. Çünkü biz senin iyiliksever bir adam olduğunu görüyoruz."

İşte saraylardaki atmosfer! İşte zorba sistemin atmosferi! İşte aristokrat çevrelerdeki atmosfer! İşte cahiliye atmosferi! Yusuf'un suçsuzluğuna ilişkin şüpheye en ufak yer bırakmayacak kanıtlar bulunduğunu görmüşlerdi... Kibirinden kimseyi görmez hale gelen başvezirin eşi, kendisi için yanıp tutuştuğu kölesini kadınlara göstermek üzere, onlara bir parti düzenlemişti. Partide, bu köleye vurulduğunu açıkça söylemiş, diğer kadınlar da bu köleye vurulup onu baştan çıkarmaya çalışmışlardı. O ise tüm bunlar karşısında, kendisini kurtarıp koruması için Rabbinden yardım istemişti. Üstelik başvezirin eşi, tüm kadınların huzurunda -utanmaksızın ve arlanmaksızın- bu kölenin, ya emrini yerine getireceğini ya da hapse tıkılıp kahra uğrayacağını açık açık söylemişti. Ama tüm bunlara karşı sonuçta Yusuf, emrolunduğu üzere hapse atılıyor!

Tüm bunların ardından onlar yine de, onu bir süre için hapse atmayı uygun görüyorlar!

Kadın, tehdit sonrası gösterdiği çabalardan da umudunu kesmiş; bu meseleyi iyice dallanıp budaklanarak belki de sokaktaki halkın bile diline düşmüş olmalıydı... Artık, "aristokratlığın" onurunu korumak gerekiyordu! Aristokrat hatunların beyleri, ailelerine ve hanımlarına sahip çıkamasalar da, "soylu sınıf (!)"a mensup, abayı yakmış, aşkı ayyûka çıkmış, halk arasında bile dilden dile anlatılır olmuş bir kadının isteğini yapmadı diye, hiçbir suçu bulunmayan bir

genci hapse tıkıvermekten de aciz değiller ya!

"İki genç, onunla birlikte hapse girmişlerdi."

Daha sonra bunların, bu iki mahkûmun kralın özel uşaklarından olduklarını öğreneceğiz.

Buradaki ayetlerde, Yusuf'un hapiste ne işler yaptığı, ne denli dürüst ve iyi bir insan olduğunun anlaşıldığı, herkesin ona gıpta ettiği, tüm tutukluların sonsuz güvenini kazandığı, aralarında kara talihin sarayda çalışmaya ya da hizmetçiliğe sürüklediği ve sırf yersiz bir kaprisle kendilerine kızıldığı için hapse atılmış kimselerin de bulunduğu vb. hususlara değilinmiyor. Tüm bu ayrıntılar bir yana bırakılarak hemen, Yusuf hapisteyken onunla arkadaş olmuş iki delikanlının, gördükleri rüyaları ona anlattıkları bir sahneye geçiliyor. Yusuf'un temiz, dindar, sürekli Allah'ı hatırlayan iyi bir kul ve ahlâklı bir insan olduğunu anlayan bu iki delikanlı, ondan rüyalarını yorumlamasını istemektedir:

"Bunlardan biri "Ben rüyamda şaraplık üzüm sıktığımı gördüm" dedi. Öbürü de dedi ki; 'Rüyamda başımın üzerinde bir somun ekmek taşıdığımı gördüm, onu kuşlar yiyorlardı. Bu rüyalarımızın ne anlama geldiklerini bize anlat. Çünkü biz senin iyiliksever bir adam olduğunu görüyoruz."

Yusuf bunu, tutuklular arasında doğru inancını yayabileceği bir fırsat olarak değerlendiriyor. Zira, yeryüzündeki yöneticileri rabb konumuna yerleştirme, rabbliğin niteliklerini kendilerine malederek Firavunlaşmış olan bu tür insanlara boyun eğme temeline dayalı çarpık anlayışları ve bozuk inançları düzeltme noktasında, Yusuf'un tutuklu oluşu, onun bu konudaki yükümlülüğünü kaldırmamaktadır!

Hz. Yusuf, bu iki hapishane arkadaşıyla yaptığı konuşmaya, onların kafasını kurcalayan konudan başlıyor. Önce, rüyalarını yorumlayacağını söyleyerek onları rahatlatıyor. Zira O, tıpkı kendisinden önceki ataları gibi sadece ve sadece Allah'a kulluk ettiğinden, kulluk noktasında O'na hiçbir şeyi ortak koşmadığından, Allah da mükâfat olarak kendisine özel bir bilgi bahşetmiştir... Böylece daha ilk planda, onların kendi dinine karşı güvenlerini kazandığı gibi, rüyalarını yorumlayabileceği noktasında da güvenlerini kazanıyor:

قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِۦٓ إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا بِتَأْوِيلِهِۦ قَبْلَ أَن
يَأْتِيَكُمَا ذَٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِى رَبِّىٓ إِنِّى تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ
لَّا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٣٧﴾
وَٱتَّبَعْتُ مِلَّةَ ءَابَآءِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ ۚ مَا كَانَ
لَنَآ أَن نُّشْرِكَ بِٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۚ ذَٰلِكَ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ عَلَيْنَا

وَعَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٨﴾

37- Yusuf dedi ki; "Paynıza ayrılan yemek, henüz önünüze gelmeden önce onun ne olduğunu size bildirebilirim. Bu önsezi bana Allah'ın öğrettiği bilgilerdendir. Ben Allah'a inanmayan ve ahireti inkâr eden milletin dininden çıktım."

38- "Onun yerine atalarım İbrahim'in, İshak'ın ve Yakub'un dinlerine bağlandım. Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmak bize yakışmaz. Bu inanç Allah'ın, gerek bize ve gerekse tüm insanlara yönelik bir lütfudur. Fakat insanların çoğu Allah'a şükretmezler."

Hz.Yusuf'un konuyu ele alış biçiminde izlediği yöntemde, kişilerin gönüllerine girebilme noktasında bir incelik; konuşması sırasında yaptığı geçişler ve kullandığı üslupta hoşgörülü bir nezaket göze çarpıyor... Kıssanın başkahramanı Yusuf'un, tüm olaylarda tanık olduğumuz ayırıcı niteliğidir bu...

"Yusuf dedi ki; paynıza ayrılan yemek, henüz önünüze gelmeden önce onun ne olduğunu size bildirebilirim."

Böylece, karşılarındaki adamın yenilecek yemeği daha gelmeden görebilecek ve gördüğünü bildirebilecek denli özel bir bilgiye sahip olduğuna güvenmeleri gerektiği vurgulanıyor. Bunun yanısıra bu sözde -elbette ki Allah'ın, salih kulu Yusuf'a bahşettiği nimete ve de ayrıca- geleceğe ilişkin haber verme ve rüya yorumlama gibi o dönemin karakteristik yapısına işaret vardır. Yine Yusuf, onların gönüllerini kazanarak Rabbinin yoluna davet edebilmek için onlara rüyalarını yorumlamada yararlanacağı özel bilgisini açıklarken kullandığı **"Bu önsezi bana Allah'ın öğrettiği bilgilerdendir."** biçimindeki ifadesini de psikolojik açıdan tam gediğe yerleştirdiği gözleniyor.

"Ben, Allah'a inanmayan ve ahireti inkâr eden milletin dininden çıktım."

Hz.Yusuf bu sözüyle aralarında yetiştiği millete; başvezirin ailesi, kralın kurmayları, milletin ileri gelenleri ve onlara tâbî olan halka işaret ediyor. Aslında karşısındaki delikanlılar da o milletin dinindendir. Ama Hz. Yusuf, onların kişiliklerini hedef seçmiyor. Tam tersine, onları rencide etmemek, kendinden nefret ettirmemek için, genel bazda sözkonusu milleti hedef seçiyor. Bu bir üsluptur, hikmettir, nezakettir, kişilerin gönlüne güzellikle girebilme yöntemidir.

Yusuf'un burada ahiretten söz etmesi, -daha önce de belirttiğimiz üzere- insanlık var oldu olalı ahirete imanın, tüm peygamberlerin öğrettiği biçimiyle inancın temel öğelerinden biri olduğunu perçinlemektedir. Mukayeseli Dinler Bilimi'nde ileri sürüldüğü gibi, gerçi ahiret inancı cahiliye inançlarına sonradan girdiği doğrudur, ama bu inanç bozulmamış, semavi dinlerin sürekli temel unsuru olmuştur.

Kâfirlik inancının genel niteliklerini açıklamasının ardından Yusuf, kendisinin ve atalarının tâbî olduğu imana dayalı inanç sisteminin genel niteliklerini açıklamaya devam ediyor:

"Onun yerine atalarım İbrahim'in, İshak'ın ve Yakub'un dinlerine bağlan-

dım. Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmak bize yakışmaz."

Bu, Allah'a asla hiçbir ortak koşmayan gerçek tevhid dinidir... Tevhide erebilmek, doğru yola ulaşanlara Allah'ın bir lütfudur... Çaba göstermeleri, istemeleri durumunda tüm insanların onurlanabilecekleri bir lütuftur bu. Bunun kökleri ve ipuçları, insanın doğasındadır. Esprileri ve kanıtları, insanların çevresindeki varlıklar alemindedir. Açıklaması ve tanımı, peygamberlerin getirdikleri mesajlardadır. Ama insanlar bizzat kendileri, bu lütfu anlamadıklarından, buna şükretmesini de bilmemektedirler:

"Bu inanç; Allah'ın, gerek bize ve gerekse tüm insanlara yönelik bir lütfudur. Fakat insanların çoğu Allah'a şükretmezler."

Tatlı mı tatlı bir giriş... Dikkatlice ve yumuşak bir edayla adım adım ilerlemektedir Yusuf... Giderek, onların yüreklerinin ta içine girecek; inancını ve çağrısını ayrıntısıyla ve bütünüyle açacak; onların ve mensup oldukları milletin inançlarındaki bozukluğu, yaşadıkları realitedeki bozukluğu gözler önüne serecektir... Nitekim şu ana dek yaptığı uzun girişin ardından hemen ekliyor:

يَا صَاحِبَيِ
ٱلسِّجْنِ ءَأَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ ٱللَّهُ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ ۝
مَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِهِۦٓ إِلَّآ أَسْمَآءً سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ
وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَٰنٍ ۚ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۚ
أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا إِلَّآ إِيَّاهُ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ
ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۝

39- "Ey hapishane arkadaşlarım, çok sayıda ilaha inanmak mı, yoksa ezici iradeli tek Allah'a inanmak mı daha iyidir?"

40- "Allah'ı bir yana bırakarak taptığınız düzmece ilahlar, ya sizin ya da atalarınızın taktığı birtakım boş, içeriksiz adlardan başka bir şey değildirler. Allah onlara hiçbir güç vermiş değildir. Egemenlik sadece Allah'ın tekelindedir. O yalnız kendisine kulluk sunmanızı emretmiştir. Dosdoğru din, işte budur. Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmiyor."

Yusuf -Allah'ın selâmı üzerine olsun- burada, harikulâde, son derece net ve aydınlatıcı şu birkaç cümleyle, bu dinin genel niteliklerini, bu inanç sisteminin temel prensiplerini mükemmel bir biçimde çizmiş bulunuyor. Yine şirk, tağut ve cahiliye sisteminin temellerini de son derece şiddetli bir biçimde sarsmış durumda:

"Ey hapishane arkadaşlarım, çok sayıda ilaha inanmak mı, yoksa ezici iradeli tek Allah'a inanmak mı daha iyidir?"

Yusuf, karşısındaki iki genci kendine arkadaş ediniyor. "Arkadaşlarım"

diyerek, onların sevgisini kazanıyor. Buradan hareketle de, çağrısının özüne, inancının temeline inmeye başlıyor. Onları kendi inanç sistemine hemen doğrudan çağırmak yerine, önce onlara nesnel bir soru yöneltiyor:

"Çok sayıda ilaha inanmak mı, yoksa ezici iradeli tek Allah'a inanmak mı daha iyidir."

İnsanın özbenliğini, merkezinden vuran, şiddetle sarsan bir sorudur bu. İnsanın özbenliği tek bir ilah tanıdığı halde, birçok rabblerle karşılaşılması neyin nesidir?.. Kulluk edilecek, buyruğuna boyun eğilecek ve şeriatına uyulacak Rabb olmaya gerçek anlamıyla lâyık olan sadece, her şeyden üstün tek Allah'dır. Tanrı birlenip, onun varlıklar dünyasında her şeyden üstün bir otoriteye sahip olduğu benimsendiğinde, buna bağlı olarak, rabbin de birlenmesi ve onun insanların yaşamında her şeyden üstün bir orotireteye sahip olduğunun benimsenmesi gerekmektedir. Allah'ı bir ve her şeyden üstün kabul eden insanların, onun dışında birinin buyruğuna boyun eğmeleri ve Allah dışında bir rabb edinmeleri, bir an için bile olsa asla mümkün değildir. Rabb olarak sadece ve sadece, evrendeki tüm yasaların sahibi ve evrenin yöneticisi durumundaki Allah tanınmalıdır. Tüm evrene söz geçirebilmekten aciz bir kimsenin, buyruklarıyla evrene üstünlük sağlayamazken, otoritesiyle insanlar üzerinde üstünlük sağlayan bir rabb konumuna geçmesi asla doğru değildir!

Burunların ötesini görmeyen bütünüyle kör, aciz, bilgisiz, benmerkezci birsürü uydurma rabblere boyun eğmek yerine, insanların, her şeyden üstün tek Allah'ın rabbliğine boyun eğmeleri kuşkusuz en doğru olanıdır. Burada belirttiğimiz eksiklikler, Allah dışındaki tüm uydurma rabbler için geçerlidir. İnsanlığın yaşadığı korkunç perişanlığın temelinde, bir sürü uydurma rabbler edinerek parçalanma ve kulların sözkonusu uydurma rabblerin aralarındaki bencillikler ve çekişmeler doğrultusunda darmadağın olmaları yatmaktadır... Tarih boyunca kimi zaman yeryüzünün sahte rabbleri Allah'ın otoritesini ve rabbliğini kendilerine yamamışlar; kimi zaman da cahil kimseler bilgisizlik, hurafe ve efsanelerin etkisiyle ya da baskı, aldatmaca ve propaganda etkisiyle onlara böylesi bir otorite sunmuşlardır. Yeryüzünün bu sahte rabbleri, benmerkezcilikten, salt kendini ve koltuğunu düşünmekten; kendi otoritesini sürdürüp güçlendirme noktasındaki o amansız hırstan kendilerini bir an için bile olsa sıyıramamaktadırlar. Bu sebeple de otoriteleri için, ama yakın ama uzak vadede, bir tehlike olarak gördükleri tüm güçleri, tüm potansiyelleri ortadan kaldırabilmek; aldatmacaları gün yüzüne çıkıp sona ermemesi için tüm güçleri, tüm olanakları kendilerine övgüler döktürmeye, kendilerinin borazanlığını yapmaya seferber edebilmekten başka bir şey düşünmemektedirler!

Her şeyden üstün olan tek Allah, evrendeki hiçbir şeye en ufak bir gereksinim duymayacak denli güçlüdür. O kullarının, erdemliliğinden, kurtuluşundan, çalışmasından ve belirlediği ilkeler doğrultusunda ilerleme kaydetmelerinden başka hiçbir şey istememektedir. Onların bu yoldaki tüm çabalarını, kendisine ibadet olarak saymaktadır. Kullarını yükümlü kıldığı ibadetlerde bile amaç, onların yaşamlarını ve durumlarını en iyi düzeye getirebilmek için, yüreklerini ve duy-

gularını ıslah edebilmektir... Yoksa Allah'ın kullara hiçbir ihtiyacı yoktur. "**Ey insanlar! Siz Allah'a muhtaçsızın, Allah ise müstağnîdir, övülmeye lâyık olandır...**" [80] İşte, her şeyden üstün tek Allah'a boyun eğmek ile çeşitli uydurma rabblere boyun eğmek arasında böylesine büyük bir farklılık vardır...

Daha sonra Hz. Yusuf, bir adım daha ilerleyerek, cahiliye inancını ve cahiliyenin korkunç kuruntularını çürütmeye geçiyor:

"Allah'ı bir yana bırakarak taptığınız düzmece ilahlar, ya sizin ya da atalarınızın taktığı birtakım boş, içeriksiz adlardan başka bir şey değildirler. Allah onlara hiçbir güç vermiş değildir."

İster beşer türünden olsun, isterse beşer dışındaki ruhlar, şeytanlar, melekler, Allah'ın hakimi bulunduğu evrensel güçler türünden olsun, sözkonusu sahte rabblerin tamamı, rabblik noktasında bir hiçtir, rabblik gerçeğinin en ufak bir niteliğine bile haiz değildir. Rabblik sadece ve sadece, her şeyden üstün ve tek olan, kulların yaratıcısı ve onların tümünden üstün bir konumda bulunan Allah'a aittir... Gelgelelim çeşitli cahili sistemlere ve ortamlara mensup kimi insanlar, sözkonusu sahte rabblere, kendi kafalarından bazı isimler yamamakta, bazı sıfatlar takmakta ve de kimi özellikler yakıştırmaktadır. Bunların başında da bu tür sahte rabblere tanınan, hüküm koyma ve otorite yetkisi gelmektedir... Oysa Allah onlara ne böylesi bir otorite tanımış, ne da onların doğru olduklarına ilişkin bir delil indirmiştir...

Bu noktada Yusuf, bu çürük inanç sistemini yere sermek üzere son darbesini indirerek, doğruyu açıklıyor: Otorite kimin olmalıdır? Hüküm koyma yetkisi kimin olmalıdır?! Kime boyun eğilmelidir?! Bir başka deyişle, kime "kulluk" edilmelidir?!

"Egemenlik sadece Allah'ın tekelindedir. O yalnız kendisine kulluk sunmanızı emretmiştir. Dosdoğru din, işte budur. Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmiyor."

Hüküm koyma yetkisi, sadece ve sadece Allah'ın olmalıdır. İlahlığının her şeye egemen olması gereğince hüküm, sadece Allah'a özgüdür. Zira egemenlik, tanrılığın niteliklerindendir. Egemenliğin kendisine ait olduğunu ileri süren, - ister bir birey, bir sınıf, bir parti, ister bir grup, bir ulus, isterse uluslararası bir örgüt şemsiyesi altında tüm insanlar olsun- tanrılığın nitelikleri noktasından herkesten önce Allah'a savaş açmış demektir. Tanrılığın baş niteliği durumundaki egemenlik noktasında yüce Allah'a savaş açan ve egemenliğin kendisine ait olduğunu ileri süren, yüce Allah'ı apaçık bir biçimde inkâr etmiştir. Böyle bir kimsenin kâfir olduğu noktasında dinin kesin hükmü için, sadece bu ayetteki ifade bile yeterlidir!

Kişiyi dosdoğru dinin çerçevesinin dışına çıkaran, tanrılığın baş niteliği konusunda Allah'a savaş açmış bir konuma getiren böylesi bir iddia için, sadece putperestlikte tek bir kalıp yoktur. Bir başka deyişle böylesi bir iddiaya kalkı-

(80) Fâtır Suresi 15

şan kişinin ille de, "Sizin için, kendimden başka bir tanrı tanımıyorum!" ya da -tıpkı Firavun gibi açıkça- "Sizin en yüce rabbiniz benim!" demiş olması şart değildir. Sadece, Allah'ın şeriatını egemen kılmayıp, bir kenara iterek, yasaları başka bir temele dayandırmak ya da sadece Allah dışında egemen konuma gelmiş makamdakileri, otoritenin kaynağı olarak görmek bile bu türden bir iddiaya kalkışmış bir konuma sürüklenmeye yeterlidir. Bunu yapan, tüm uluslar ya da bir grup insan bile olsa, durum değişmemektedir... İslâm sisteminde ümmet, kendisine bir yönetici seçerek ona Allah'ın şeriatının hükümlerini uygulama yetkisini verir. Ancak bu, yasalara meşruluk kazandıran egemenliğin temelinde ümmetin bulunduğu anlamına gelmez. Tam tersine egemenliğin kaynağı sadece Allah'ındır. Ne var ki, İslâm araştırmacılarından bile pek çok kimse, hükümet eden yani yöneten ile otorite kaynağını birbirine karıştırmaktadır. İnsanlar bir bütün olarak, egemenlik yani hüküm koyma hakkına sahip değildirler. Bu hak sadece, bir olan Allah'a aittir. İnsanlar sadece, Allah'ın şeriatında bildirdiği hükümleri uygulamak durumundadırlar. Allah'ın şeriatında yeralmamış bir hükmün ne doğruluğu sözkonusudur, ne de meşruluğu! Doğru olan, sadece Allah'ın koyduğu hükümlerdir...

Hz. Yusuf, hüküm koyma hakkının sadece Allah'a ait olduğunu açıklamasının ardından şöyle diyor:

"O yalnız kendisine kulluk sunmanızı emretmiştir."

Bu açıklamayı Arap insanının anladığı biçimiyle anlayabilmemiz için öncelikle, sadece bir olan Allah'a özgü kılınan "tapmanın, kulluk etmenin" anlamını iyice kavramamız gerekmektedir...

Ayette bunu ifade için kullanılan "a-be-de" fiilinin sözlük anlamı: itaat etmek, boyun eğmek, onurunu yenip alçakgönüllü olmaktır... Başlangıçta bu fiilin, İslâmdaki terminolojik anlamıyla dinin gereklerini yerine getirmeyi içermesi sözkonusu değildi. Sadece, sözlük anlamıyla alınması sözkonusuydu... Zaten bu ayet ilk indiği sırada, dinin gerekleri tümüyle henüz bildirilmediğinden, sözkonusu fiilin o anda terminolojik anlamını da içerebilmesi mümkün değildi. Dolayısıyla bu fiille ifade edilmek istenen, o an için sözlük anlamındaki kapsamdır. Ki bu aynı zamanda, terminolojik anlamda da aynen yer alacaktır. Bununla anlatılmak istenen; gerek kulluk noktasında, gerek yasalar ve ahlâki davranışlar noktasında, sadece Allah'a itaat etmek, sadece O'na boyun eğmek, sadece O'nun buyruklarını benimsemektir. Dolayısıyla kulluğun gerçek göstergesi, tüm bu konularda sadece Allah'a boyun eğmektir.Zira Allah, yaratıklarından herhangi bir kimseye değil, sadece kendisine kulluk edilmesini istemiştir.

Tapınmanın, kulluk etmenin anlamını bu şekilde kavramamızın ardından Yusuf'un, hükmü sadece Allah'a özgü kılmayı, neden sadece yüce Allah'a kulluk etmekle açıkladığını da daha iyi anlıyoruz. Zira, hüküm yüce Allah'dan başkasına ait olması durumunda, O'na kulluk edebilmek, O'na boyun eğebilmek gerçek anlamda mümkün değildir. Yüce Allah'ın, gerek insanların yaşamı, gerekse varlıklar düzeni için kaderde belirlediği karşı konulamaz hükümlerinde

de; insanların yaşamlarına ilişkin belirlediği ve seçimi onların iradesine bıraktığı şeriatındaki hükümlerinde de aynı olgu geçerlidir. O'na boyun eğmek, ancak O'nun tüm hükümlerinin benimsenmesiyle gerçekleştirilebilir.

Burada bir kez daha yineliyoruz: Hüküm noktasında Allah'la çekişmeye kalkışmak, buna cüret edenin Allah'ın dininden çıkması demektir. -Bu, dinin mutlak ve açık bir hükmüdür!- Çünkü böylesi bir eylem kişiyi, sadece Allah'a kulluk etme çizgisinin bütünüyle dışına çıkarmaktadır... Hüküm noktasında Allah'la çekişmeye kalkışmak, buna cüret edenlerin Allah'ın dininden kesinkes çıkmasına neden olan düpedüz bir şirktir! Buna cüret edenin iddiasında haklı olduğunu düşünenler; böyle bir kimseye itaat edenler; onun Allah'a ait otorite ve nitelikleri gaspetmesini yüreklerinde de olsa kınamayanlar da, onunla aynı akibete düşmüşlerdir! Allah'ın tartısına vurulduklarında, sonuçta hepsinin durumu aynıdır!

Yusuf, gerçek dinin, hükmü Allah'a özgü kılarak sadece O'na kulluk etmek olduğunu belirtiyor:

"Dosdoğru din, işte budur."

Bu sözle bir sınırlama ifade ediliyor: Hükmü Allah'a özgü kılarak sadece O'na kulluk etmeye çağıran bu din dışında, dosdoğru olan hiçbir din yoktur!

"Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmiyor."

Bilmediklerinden ötürüdür ki Allah'ın bu dosdoğru dinine uymamaktadırlar. Bu noktada hiçbir şey bilmeyen bir kimsenin, ne inanması beklenebilir, ne de gerekenleri yapması!.. Dinin özünü ve gerçeğini bilmeyen birtakım kimseleri, onlar da bu dine mensup diye nitelemek ne akla sığar, ne de realiteye! Bu tür kimseleri müslüman olarak niteleyip eksikliklerinin faturasını da bilgisizliklerine çıkarmak geçerli bir mazeret değildir. Zira bilgisizlik ya da bilmemek, sözkonusu niteliği taşıyabilmeyi anında engellemektedir. Aslında bir şeye inanmak, o şeyi bilip öğrenmiş olmanın sonucudur... Akla da mantığa da uygun olanı budur. Bunun böyle olduğu zaten kendiliğinden apaçık ortadadır.

Hz. Yusuf, harikulâde, net mi net, aydınlatıcı birkaç cümleyle bu dinin genel niteliklerini, bu inanç sisteminin temel prensiplerini mükemmel bir biçimde çizmiş bulunuyor. Öte yandan cahiliye sisteminin temellerini de şiddetli bir biçimde sarsmış durumda..

Tağut, ilahlığın en başta gelen niteliği durumundaki "rabblik" iddiasında bulunmadıkça yeryüzündeki varlığını koruyamaz. Bu amaçla o, insanları kendi buyruğu ve hükmüne köleleştirebilme; kendi düşüncesine ve yasalarına boyun eğdirebilme peşindedir. Dolayısıyla, sözkonusu iddiasını, gerçek düzlemde pratiğe dökebilme sevdasındadır.Bunu diliyle açıkça söylememiş olabilir belki ama, uygulamaları bu noktada sözden çok daha güçlü bir kanıt ve gösterge durumundadır.

Tağut ancak, insanların yüreklerinde dosdoğru din ve gerçek inançtan eser kalmadığı sırada ortaya çıkıp varlığını sürdürebilir. Hükmün sadece Allah'a ait

olduğu; zira kulluğun sadece bir olan Allah'a yapılması gerektiği; kulluğun hükme boyun eğmek anlamına geldiği; bunun aslında kulluğun bir göstergesi olduğu vb. esaslar insanların inançlarında gerçekten yer ettiği zaman tağutun varlığını sürdürebilmesi asla mümkün değildir.

Yusuf, iki arkadaşının kafalarını kurcalayan konuyla bağlantılı olarak konuşmaya başlayıp, onlara vermek istediği öğütü mükemmel bir biçimde noktalıyor. Sonra da, tüm söz ve açıklamaları için onlara daha da güven verebilmek için, öğüdünü bitirir bitirmez, rüyalarının yorumunu da hemen yapıveriyor:

يَٰصَٰحِبَيِ ٱلسِّجْنِ أَمَّآ أَحَدُكُمَا فَيَسْقِى
رَبَّهُۥ خَمْرًا وَأَمَّا ٱلْءَاخَرُ فَيُصْلَبُ فَتَأْكُلُ ٱلطَّيْرُ مِن رَّأْسِهِۦ
قُضِىَ ٱلْأَمْرُ ٱلَّذِى فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ ﴿٤١﴾

41- "Ey hapishane arkadaşlarım, rüyalarınızın yorumuna gelince biriniz eskisi gibi efendisine içki sunacak, öbürünüz ise idam edilecek ve başını kuşlar kemirecek. Benden yorumlamamı istediğiniz rüyalara ilişkin hüküm bu şekilde kesinleşti."

Nezaketinden, ayrıca böylesi bir şer ve kötülük karşısında elinden bir şey gelmeyeceğinden ötürü, hangisini müjdeli hangisini de karayazının beklediğini belirtmiyor. Ancak onlara, Allah'ın kendisine lütfettiği bilgiye göre bu meselenin kesinliğini vurguluyor:

"Benden yorumlamamı istediğiniz rüyalara ilişkin hüküm bu şekilde kesinleşti."

Bu iş, Allah'ın belirlediği gibi noktalanacaktır.

Yusuf, kralın araştırıp soruşturmaksızın verdiği bir emirle suçsuz yere yatıyordu. Bu tür çevrelerde sık sık rastlandığı gibi, kralın çevresindeki kimi jurnalciler, Yusuf'un başvezirin eşi ve diğer kadınlarla olan meselesini bütünüyle çarpıtarak aktarmış ve böylece kralı dolduruşa getirmiş olmalıydılar. Yusuf krala, davasının gerçekten soruşturulması için meselesini iletebilmek istiyordu:

وَقَالَ لِلَّذِى ظَنَّ أَنَّهُۥ نَاجٍ مِّنْهُمَا ٱذْكُرْنِى عِندَ رَبِّكَ فَأَنسَىٰهُ ٱلشَّيْطَٰنُ
ذِكْرَ رَبِّهِۦ فَلَبِثَ فِى ٱلسِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ ﴿٤٢﴾

42- Yusuf, kurtulacağını tahmin ettiği arkadaşına "Efendinin yanında benden söz et" dedi. Fakat şeytan, efendisine Yusuf'tan sözetmeyi adama unutturdu; bu yüzden Yusuf, daha birkaç yıl hapiste kaldı.

Efendinin yanında, benim durumumu, halimi, meselemin gerçek yüzünü an! O ki, onun şeriatını benimsemen, onun hükümlerine boyun eğmen nedeniyle senin hüküm koyucu yöneticin ve efendin; dolayısıyla rabbin durumundadır! Nitekim ayette "efendi", "rabb" sözcüğüyle ifade ediliyor! Rabb sözcüğü, efendi, yönetici, egemen ve yasa koyucu demektir... Buradaki ayette, bir islâmi terim

olarak "rabbliğin" anlamı noktasında bir pekiştirme sözkonusudur. Burada dikkat çekici bir husus var: "Çoban" kralları, Firavunlar gibi bizzat sözle rabbliklerini iddia etmiş değildirler. Yine, Firavunlar gibi kendilerini tanrı ya da tanrılar olarak da nitelemiş değildirler. Ama egemenlik ve hüküm belirleyicilik noktasında, bir rabb görünümüne bürünmüşlerdir! Oysa bu da, rabbliğin anlamına dahil bulunmaktadır!

Ayette Hz. Yusuf'un yaptığı yorumun gerçekleştiği, olayların Yusuf'un yorumladığı biçimde geliştiği aktarılmıyor. Bundan hiç söz edilmeksizin geçilmesinden, tüm bunların gerçekleştiğini anlıyoruz. Yusuf'un, kurtulacağını sanmış olduğu kimse kurtulmuştur. Gerçekten kurtulmuş ama, Yusuf'un ricasını yerine getirmemiştir. Zira Yusuf'un kendisine söylediği sözleri unutmuştur. Yeniden kavuştuğu saray yaşamının yoğunluğu ve şatafatı arasında, Yusuf'u efendisine hatırlatmayı unutmuştur. Hapisten kurtulmasının ardından, bir daha ne Yusuf'u hatırlamıştır, ne de Hz. Yusuf'un meselesini:

"Fakat şeytan, efendisine Yusuf'tan sözetmeyi unutturdu."

"Bu yüzden Yusuf daha birkaç yıl hapiste kaldı."

Ayetteki "le-bi-se (kalmak)" fiilinin öznesi Yusuf'tur. Yüce Allah Yusuf'un sorununun, bir kulun yardımıyla ya da bir kulun parmağının karıştığı bir vesileyle çözümlenmesine izin vermiyor. Böylece Yusuf'a, O'nun dilerse tüm vesileleri işlemez hale getirebileceğini, çözümün sadece O'nun elinde bulunduğunu öğretmek istiyor. Bu, Yusuf'un O'nun seçkin kıldığı, nimetler bahşettiği bir kimse oluşundan ötürüydü.

Kuşkusuz yüce Allah'ın gerçek kulları, O'na tam bir içtenlikle yönelmek, tüm meselelerinde bütünüyle sadece O'na teslim olmak, attıkları her adımda O'nun denetimini arzulamak durumundadırlar. İnsanı zaaflarından ötürü bu tutumlarını bir an için sergileyememe durumu ortaya çıkınca, yüce Allah yine lütfederek onları, sözkonusu tutumlarını yine koruyabilecek bir bilince kavuşturur. Bu bilinci kazandıktan, zevkini tadıp kuşandıktan sonra onların yüce Allah'a karşı itaat, rıza, sevgi ve özlem içerisinde olduklarını görürüz... Böylelikle, Allah'ın onlar üzerindeki nimeti de tamamlanmış olur...

KRALIN RÜYASI

Şimdi, kralın meclisindeyiz. Kendisi için çok önemli bulduğu bir rüya görmüştür. Çevresindeki ileri gelenlerden, kâhinlerden ve geleceği okumayla ilgilenen kimselerden, rüyasının yorumunu istemektedir:

وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَىٰ سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ
وَسَبْعَ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ
أَفْتُونِي فِي رُؤْيَايَ إِن كُنتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبُرُونَ ﴿٤٣﴾

قَالُوٓا۟ أَضْغَٰثُ أَحْلَٰمٍ ۖ وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ ٱلْأَحْلَٰمِ بِعَٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾

43- Bir gün kral dedi ki; "Ben rüyamda yedi zayıf ineğin yedi semiz ineği yediğini, ayrıca yedi yeşil ve bir o kadar da kuru başak gördüm. Efendiler, eğer rüya yorumlamayı biliyorsanız, bu rüyanın ne anlama geldiğini bana söyleyiniz."

44- Kralın adamları dediler ki; "Bu gördükleriniz birtakım karmaşık, birbirinden kopuk hayallerdir. Biz karmaşık hayallerin yorumunu bilemeyiz."

Kral, rüyasının yorumunu istiyor. Ancak çevresindeki kimselerin ve kâhinlerin ileri gelenleri, bu rüyayı yorumlayamıyorlar. Ya da rüyanın bir kötülüğe işaret olduğunu sezinlemelerine karşın, bunu kralın yüzüne karşı açıkça söylemeye yanaşmıyorlar. Yöneticilere onları memnun kılacak şeyleri söyleme, keyiflerini kaçıracak şeyleri ise örtbas etme ya da anlatmaktan kaçınma, bu tür yardakçılar sınıfının hep kullandıkları bir yöntem değil midir zaten! Anlattığın **"birtakım karmaşık birbirinden kopuk hayallerdir."** diyorlar. Bu, bir anlam taşıyan bütün bir rüya değil, tam tersine bir sürü rüyanın birbirine girdiği karmakarışık bir hayal yumağı diyorlar. Sonra da, karışık rüyalar adeta hiçbir anlam ifade etmezmişcesine, ekliyorlar:

"Biz karmaşık hayallerin yorumunu bilemeyiz."

Şu ana dek üç rüyayla karşılaştık. Hz. Yusuf'un rüyası, onun iki hapishane arkadaşının rüyası ve kralın rüyası... Herbirinde de rüyanın yorumu arandı. Bu rüyalara bu denli önem verilmesi, -daha önce de belirttiğimiz üzere- gerek Mısır'da gerek Mısır dışında o dönemin karakteristliğinden bizlere bir kesit sunmaktadır. Dolayısıyla Hz. Yusuf'a bahşedilen bu ilahi yetenek, -peygamberlerin mucizelerinde de gördüğümüz gibi, kendi çağının atmosferi ve karakteristiğiyle bütünüyle uyuşmaktadır. Acaba Hz. Yusuf'un mucizesi de bu mudur? Ancak bu araştırmanın yeri, "Fî Zılâl-il Kur'an" değil. Biz şimdi kralın rüyası meselesini tamamlamaya bakalım.

Sözkonusu olay üzerine Hz. Yusuf'un hapishane arkadaşlarından biri, hemen onu hatırlıyor... Bu kişi hapisten kurtulmuş, ama şeytan ona, efendisine Yusuf'u hatırlatmayı unutturmuştu. Şeytan saray, büyük adamlar, âlemler, şaraplar ve içkilerin girdabı içinde Yusuf'u hatırlamayı, ona unutturuvermişti... Ama nihayet kralın rüyası üzerine bu kişi, kendisinin ve arkadaşının rüyasını yorumlayan ve dediği de gerçekten doğru çıkan kimseyi hatırlatıyor:

وَقَالَ ٱلَّذِى نَجَا مِنْهُمَا وَٱدَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا۠ أُنَبِّئُكُم بِتَأْوِيلِهِۦ فَأَرْسِلُونِ ﴿٤٥﴾

45- Yusuf'un hapishaneden kurtulan ve kendisini ancak uzun bir süre sonra hatırlayan arkadaşı krala "Ben bu rüyanın ne anlama geldiğini sizin için öğrenirim, yalnız bana izin verin de bir yere kadar gideyim" dedi.

RÜYANIN YORUMU

Ben size bunu yorumlayacağım, hele beni gönderin! Perde, bu noktada bir an için kapanıyor. Tekrar açıldığında, sahnede yine hapishane: Sözkonusu kişi arkadaşı Yusuf'a rüyanın yorumunu sormaktadır.

يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ
يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعِ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ لَّعَلِّي
أَرْجِعُ إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٤٦﴾ قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ
دَأَبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تَأْكُلُونَ ﴿٤٧﴾
ثُمَّ يَأْتِي مِن بَعْدِ ذَٰلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا
قَلِيلًا مِّمَّا تُحْصِنُونَ ﴿٤٨﴾

46- Hapishaneye varınca dedi ki; "Ey özü-sözü dosdoğru Yusuf, yedi zayıf ineğin yediği yedi semiz ineğe ve yedi yeşil başak ile bir o kadar sayıdaki kuru başağa ilişkin ne anlama geldiğini bize anlat ki, ben de adamların yanına döneyim de öğrensinler.

47- Yusuf dedi ki; "Yedi yıl boyunca topraklarınızı nadasa bırakmaksızın ekip biçersiniz. Elde edeceğiniz ürünü, yiyecek olarak ayıracağınız az bir bölümü dışında başak halinde saklayınız."

48- "Bunun arkasından yedi kurak ve sıkıntılı yıl gelir. Bu süre içinde, ayıracağınız az miktardaki tohumluklar dışında, bu yıllar için stok ettiğiniz ürünü yersiniz."

Sözkonusu aracı Yusuf'a "özü-sözü dosdoğru!" diye sesleniyor. Yani Yusuf'u doğru mu doğru sözlü bir kişi olarak niteliyor. Bu, daha önce kendi meselesinde Yusuf'la olan deneyiminin sonucudur...

"Yedi zayıf ineğin yediği yedi semiz ineği."

Kralın sözleri aynen aktarılmaktadır. Zira aracı bunun yorumunu istediğinden, aynen aktarmak için özen göstermektedir. Böylece ayetlerin üslubu içerisinde bu sözler bir kez daha yinelenerek perçinlenmektedir. Bununla bir yandan aktarımcının gösterdiği özene dikkat çekilmekte, diğer yandan da yorumun hemen bu rüyanın peşinde yeralması sağlanmaktadır.

Ancak Hz.Yusuf'un sözleri, sadece doğrudan bir yorum değildir. Tam tersine hem yorum, hem de olacaklar karşısında ne yapılması gerektiğini belirten bir öğüttür. Dolayısıyla da Yusuf'un sözleri son derece mükemmeldir:

"Yusuf dedi ki; "Yedi yıl boyunca topraklarınızı nadasa bırakmaksızın ekip biçersiniz" Devamlı yedi sene ekin ekiniz..."

Yani yedi yıl, ara vermeksizin, sürekli ekiniz. Bu, semiz ineklerin işaret ettiği, bereket ve bolluğun yaşanacağı yedi yıldır.

"Elde edeceğiniz ürünü, yiyecek olarak ayıracağınız az bir bölümü dışında başak halinde saklayınız."

Onları başaklarında bırakın! Böylece böceklerden ve olumsuz hava koşul-

larından bir zarar görmeyeceklerdir...

"Yiyecek olarak ayıracağınız az bir bölümü dışında."

Biçtiğiniz ekinlerin birazını öğütüp yiyiniz. Geriye kalanlarını ise, zayıf ineklerin simgelediği kıtlık yılları için depolayın.

"Bunun arkasından yedi kurak ve sıkıntılı yıl gelir."

Dolayısıyla bu yıllarda ekin ekemeyeceksinizdir...

"Bu yıllar için stok ettiğiniz ürünü yersiniz."

Biriktirdiğinizin tümünü, dayanılmaz bir açlık ve oburlukla bu yedi yıl, yiyip tüketiverecektir.

"Ayıracağınız az miktardaki tohumluklar dışında."

Bu yedi yılın elinden, biriktirdiklerinizin ancak çok az bir miktarını kurtarıp saklayabilirsiniz.

ثُمَّ يَأْتِي مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ ٱلنَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ ﴿٤٩﴾

49- "Bunun arkasından da halkın bol yağmura kavuşacağı, üzümlerini ve zeytinlerini sıkıp şıra ve yağ elde edebilecekleri bereketli bir yıl gelir.

Sonra, bolluk yıllarındayken biriktirip depoladıklarınızı tüketen bu kuraklık yılları sona erer. Ve ardından yine bir bolluk yılı gelir. O zaman insanlar yine ekin ekebilme ve su olanağına kavuşurlar. Bağları, susamları ve zeytinleri yine ürünle dolar. Böylece şıra sıkmaları, yağ yapmaları mümkün olur...

Burada bu son bolluk yılına ilişkin kralın rüyasında herhangi bir işaretin bulunmadığını görüyoruz. Öyleyse Yusuf bunu, Allah'ın kendisine bahşettiği ilahi bilgiye dayanarak söylemiştir. Aracının kral ve insanları açlık ve kıtlık döneminden böylesine verimli ve bereketli bir yılın gelişiyle kurtulacaklarını müjdelemesi için, ona bu müjdeyi de eklemiştir.

YUSUF'UN SERBESTİYETİ

وَقَالَ ٱلْمَلِكُ ٱئْتُونِي بِهِۦ فَلَمَّا جَآءَهُ
ٱلرَّسُولُ قَالَ ٱرْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ فَسْـَٔلْهُ مَا بَالُ ٱلنِّسْوَةِ ٱلَّٰتِي
قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ ۚ إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ ﴿٥٠﴾

50- Kral "O adamı bana getiriniz" dedi. Yusuf, yanına gelen kralın elçisine dedi ki; "Efendinin yanına dön ve ellerini yemek bıçakları ile kesen kadınlara ilişkin olayın içyüzünü kendisine sor. Gerçi Rabbim, o kadınların bana kurdukları tuzağı iyi bilir."

Bu ayetin ardından bir başka sahneye geçiliyor. İki sahne arasında yine bir boşluk bırakılarak, bu arada olup bitenler okurun kendi kendine tamamlanmasına terkediliyor. Perde açıldığında yine kralın huzurundayız. Aracının rüyanın

yorumunu krala aktarışına, rüyanın yorumlayıcısı Yusuf'a, onun hapisliğine, tutukluluk nedenine ve yaşadığı koşullara ilişkin sözlere ayetlerde yer verilmeksizin geçiliyor. Tüm bunların yaşandığı sahneyi anlatmadan geçen ayetlerde doğrudan doğruya, sonuçta kralın Yusuf'u görmek istediğini ve onun kendisine getirilmesini emrettiğini görüyoruz:

"Kral: O adamı bana getiriniz, dedi."

Burada üçüncü kez yine ayetlerde, kralın bu isteğinin nasıl uygulandığı gibi ayrıntılara yer verilmeksizin geçildiğine tanık oluyoruz. Birden, kralın elçisine yanıt vermekte olan Yusuf çıkıyor karşımıza. Bu elçi, daha önce gelip Yusuf'la görüşmüş olan aracı mı? Yoksa bu tür durumlarla görevli yetkili bir başka elçi mi? Bunu bilemiyoruz. Ancak, yıllardır hapiste olan Yusuf'un kurtulmak için hiç de acele etmediğini görüyoruz. Tam tersine o öncelikle meselesini halletmek; kendi durumuna ilişkin gerçeği tümüyle açığa çıkarmak; karanlık bir biçimdeki dedikoduların, komploların ve jurnallerin hiç de doğru olmadığını -tanıklar huzurunda- ortaya koyarak beraat etmek istemektedir... Zira O, Rabbince eğitilip terbiye edilmiş durumdadır. Bu eğitim, bu terbiye sonucudur ki, yüreği rahatlık, güven ve huzur doludur. Bu nedenle böylesi bir olay karşısında aceleciliğe ya da tezcanlılığa gerek yoktur!

Yusuf'un iki tutumu arasındaki farklılık, sözkonusu ilahi terbiyenin izini somut bir biçimde ortaya koymaktadır. Daha önce hapishane arkadaşına, **"Efendinin yanında benden söz et."** demiş olan Yusuf.. Şimdi ise, **"Efendinin yanına dön ve ellerini yemek bıçakları ile kesen kadınlara ilişkin olayın içyüzünü kendisine sor!"** diyen Yusuf... Bu iki tutum arasında, dağlar kadar fark vardır...

"Yusuf dedi ki; 'Efendinin yanına dön ve ellerini yemek bıçakları ile kesen kadınlara ilişkin olayın içyüzünü kendisine sor. Gerçi Rabbim, o kadınların bana kurdukları tuzağı iyi bilir...'"

Hz. Yusuf, kralın kendisini huzura çağıran buyruğunu reddetmişti! Reddetmişti, çünkü bir şartı vardı! Öncelikle kral, meselesini gerçek yüzüyle bilmeli; kadınların ellerini neden kestiklerini soruşturup öğrenmeliydi... Bu sözüyle aynı zamanda olayı ve görünümlerini, kadınların birbirlerinin kuyusunu kazdıklarını, sonuçta da bir hileyle kendisinin kuyusunu kazdıklarını hatırlatıyordu... Dolayısıyla bu davanın soruşturulması, Hz. Yusuf'un bulunmadığı ve tartışmalara girişmediği bir ortamda yapılmalıydı ki, gerçek tüm çıplaklığıyla ortaya çıksın!.. Zira Yusuf kendine güveniyordu, suçsuzluğundan emindi. Gerçeğin ve hakkın uzun süre örtbas edilemeyeceğinden, gerçeğin ve hakkın uzun süre çarpıtılamayacağından kesinkes emindi o!

Hz. Yusuf'un gerek kendisiyle, gerekse kralın elçisiyle ilgili olarak kullandığı **"rabb/efendi"** kelimesiyle, bu sözcüğün içeriğini Kur'an bütünüyle bize aktarmış bulunuyor. Kral, sözkonusu elçinin rabbidir. Zira bu kimse kralı, otoritesine boyun eğdiği bir hüküm koyucu olarak benimsemiş durumdadır. Yüce

Allah da Yusuf'un Rabbidir. Zira O, otoritesine boyun eğilecek hüküm koyucu olarak yüce Allah'ı benimsemiş durumdadır.

Elçi dönüp gitti ve durumu krala aktardı. Kral da bunun üzerine kadınları, huzuruna çağırarak sorguya çeker. Bunlardan söz edilmemesine karşın, olayların bu şekilde geliştiğini bir sonraki ayetten anlıyoruz:

قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ
إِذْ رَاوَدتُّنَّ يُوسُفَ عَن نَّفْسِهِ ۚ قُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ
مِن سُوءٍ ۚ قَالَتِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ الْآنَ حَصْحَصَ الْحَقُّ أَنَا رَاوَدتُّهُ
عَن نَّفْسِهِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٥١﴾

51- Kral, kadınlara "Yusuf'tan yatak yoldaşınız olmasını istediğinizde neler oldu?" dedi. Kadınlar "Haşa Allah'a! O'nun hiçbir kötü davranışını görmedik" dediler. Bunun üzerine başbakanın eşi dedi ki; "Şimdi gerçek meydana çıktı, Yusuf'u yatağıma ben çağırmıştım, onun söylediği doğrudur."

Ayetteki özgün sözcüğüyle "el-hatb": Başa gelen önemli bir iş demektir. Bu sözüne bakılırsa kral, kadınlarla yüzyüze konuşmazdan önce gerekli tahkikatı yapmış ve onların ne yapmış olduklarını anlamış durumdadır. Böylesi durumlarda bu, son derece olağandır. Bunun sonucunda kral, olaya ilişkin ipuçlarını toplamış ve olayı suçlularla tartışmazdan önce bunun hangi koşullar altında yaşandığını anlamış bulunmaktadır. Bu sebeple onların önemli ve etkili bir durumla karşı karşıya geldiklerini işaret ediyor.

"Yusuf'tan yatak yoldaşınız olmasını istediğinizde neler oldu?"

Bu bağlamda bizler, başvezirin evindeki tanışma partisinde olup bitenler; kadınların Yusuf'a söyledikleri sözler, attıkları anlamlı bakışlar, davetiye çıkartırcasına yaptıkları hareketler; onun olmayı arzulamaya dek varan ayartma çabaları hakkında az çok da olsa bir şeyler biliyoruz.Buradan hareketle, tarihin derinliklerine gömülüp giden sözkonusu dönemin panoramasını ve kadınların karakterini çıkartabiliyoruz. Cahiliye nerede ve ne zaman olursa olsun, sürekli aynı cahiliyedir. Nerede bir konforlu yaşam varsa, nerede saraylar ve yardakçılar varsa orada aristokratlık yaftası altında bir çözülme, bir kokuşma ve cinsellik rezaletleriyle karşılaşıyoruz!

Kralın huzurunda böylesi bir suçlamayla yüzyüze gelme karşısında anlaşılan o ki, bunu inkâr etmek olanaksızdır:

"Kadınlar: "Haşa Allah'a O'nun hiçbir kötü davranışını görmedik" dediler."

Bu, sözkonusu türden kadınlar tarafından bile reddedilemeyecek bir gerçektir. Zira Hz.Yusuf'un suçsuzluğu, en ufak bir tartışmaya bile mahal bırakmayacak denli apaçık ve gün gibi ortadaydı.

Bu noktada, Hz. Yusuf'a aşık olan kadın devreye giriyor. Hz. Yusuf'tan ümidini kesmiştir artık, ama ona bağlanmaktan kendini bir türlü kurtaramamaktadır. Kadın bu noktada söz alarak, her şeyi açık açık söylemektedir:

"Başbakanın eşi dedi ki; "Şimdi gerçek meydana çıktı, Yusuf'u yatağıma ben çağırmıştım, onun söylediği doğrudur."

Artık, gerçek ortaya çıktı. Gizlenmesi olanaksız bir biçimde her şey apaçık meydana çıktı.

"Yusuf'u yatağıma ben çağırmıştım, onun söylediği doğrudur."

Tüm bu bekleyiş dönemi süresince Hz.Yusuf'un bir an için bile olsa kalbinden çıkmadığını; onun takdirini kazanabilme, dikkatini çekebilme beklentisini halen koruduğunu açıkça belirtiyor. Bunun da ötesinde, Yusuf'un inanç sisteminin, artık onun kalbine de girdiği, onun da iman ettiği anlaşılıyor:

ذَٰلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّي لَمْ أَخُنْهُ
بِالْغَيْبِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِنِينَ ﴿٥٢﴾

52- "Böylece Yusuf bilsin ki, ona yokluğunda kalleşlik etmedim ve Allah, kalleşlerin kurdukları tuzakları başarıya erdirmez."

Bu itirafı ve daha sonrakileri Kur'an bizlere anlatırken, anlam yüklü sözcükler kullanıyor. Böylece, bu itirafların arka planındaki tepkiler ve duygular da adeta bize fısıldanmaktadır. Yine o hassas sahnenin anlatımındaki güzellik ve ifade gücünde de aynı olguyu gözlüyoruz:

"Yusuf'u yatağıma ben çağırmıştım, onun söylediği doğrudur."

Arılığıyla, aklığıyla, dürüstlüğüyle dört dörtlük bir tanıklık. Bu ifadeden hareketle kendisi hakkında birtakım söylentiler çıkarabileceğini kadın zerre kadar umursamıyor... Onu, kralın ve ileri gelen kimselerin huzurunda böylesine açık bir itirafa iten, sadece ve sadece gerçeğin ta kendisi midir?

Bu noktada ayetlerde, bir başka faktöre daha işaret ediliyor. Kadın artık, kendisinin cinsel fitnesine kapılmamış bu imanlı adamın, kendisine saygı göstermesini arzulamaktadır. Kadın artık, imanı, dürüstlüğü ve ona gıyabında ihanet etmemiş olması nedeniyle, Yusuf'un kendisini takdir ederek, saygı göstermesini istemektedir:

"Böylece Yusuf bilsin ki, ona yokluğunda kalleşlik etmedim."

Kadın, bu sözünün ardından, Yusuf'un sevip takdir ettiği bir erdeme geçiyor:

"Allah kalleşlerin kurdukları tuzakları başarıya erdirmez."

Bu temiz duygular içindeki kadın, ardından bir adım daha ileri geçerek şöyle diyor:

وَمَآ أُبَرِّئُ نَفْسِيٓ ۚ إِنَّ ٱلنَّفْسَ لَأَمَّارَةٌۢ بِٱلسُّوٓءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّيٓ ۚ إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٣﴾

53- "Bununla birlikte nefsimi aklamak, onu masum göstermek istemiyorum. Çünkü Rabbimin rahmeti ile korudukları dışındaki tüm nefisler, insanı ısrarla kötülüğe kışkırtırlar. Hiç şüphesiz Rabbim affedicidir, merhametlidir."

Seven bir kadındır bu! İlgilendiği erkeği, cahiliye döneminde de, İslâmı kabul ettikten sonraki dönemde de yücelten bir kadın! Artık Yusuf'tan beklediği, onun ağzından çıkacak bir söz ya da kendisinin onun rahatladığını görebilmekten öte bir şey değildir! Sadece sanat olsun diye değil, aynı zamanda ibret ve öğüt için; inanç ve çağrı meselesinde bir yöntem için aktarılan kıssada, böylece beşeri boyut da somutlaşmış durumda. Duyguların tüm derinlikleri, vicdandaki tüm titreşimler, kıssanın sanatsal ifadesinde, özenle, büyük bir dikkat ve incelikle resmedilmiş bulunuyor. Bu noktada tam bir gerçekçilik gözleniyor. Bu tür kişilerin iç dünyalarındaki çevrelerindeki ve bu çevrelerde hakim faktörlerdeki, tüm etkiler ve tüm olabilirlikler mükemmel bir uyum içerisinde aktarılıyor.

Burada Yusuf'un hapisle, ithamla sınanması da noktalanıyor. Artık Yusuf'un hayatında konforlu bir dönem başlayacak ve kendisi bu kez de sıkıntıyla değil bollukla sınanacaktır.

Böylece bu cüz burada sona eriyor. Kalan kısmını gelecek cüzde izlemeye devam edeceğiz.

ONÜÇÜNCÜ CÜZ'E GİRİŞ

Bu cüz, Mekke'de inen Yusuf suresinin kalan bölümünden ve yine Mekke'de inmiş olan Ra'd ve İbrahim surelerinden oluşmaktadır. Kısacası Kur'an'ın Mekke'de inmiş bölümlerinde gözlemlediğimiz tüm özellikleriyle, bütün ayetleri Mekke döneminde inen bir cüzdür bu. (81)

Ra'd ve İbrahim surelerinin tanıtımını, Allah'ın izniyle bu surelere geldiğimiz zaman yapacağız. Yusuf suresinin bu cüze kalmış olan bölümüne gelince... Sizden ricamız, bu cüzü okumaya başlamazdan önce, bir önceki cüzde Yusuf suresini tanıtmak amacıyla kaleme aldığımız giriş bölümüne yeniden bir kez daha göz atmanızdır.

Bu yeni cüzümüzün ilk sayfalarında, Yusuf kıssasının kalan bölümü ve hemen peşinden gelen, kıssanın değerlendirme ve yorum ayetleri, sonra da surenin bitiminde yeralan son değerlendirme ayetleriyle karşılaşıyoruz. Kıssanın başkahramanı konumundaki Yusuf'un yaşamındaki aşamalardan yepyeni birbölüm çıkıyor karşımıza. Kahramanımızın kişiliğinin, kendi temel özelliklerine uygun bir biçimde, giderek yücelip olgunlaştığına tanık oluyoruz. Başkahramanımızın bu temel özelliklerinden, daha önce suremizin giriş bölümünde kıssa-

(81) Yedinci cüzdeki En'am, onbirinci cüzdeki Yunus, onikinci cüzdeki Hud surelerinin giriş bölümlerine bakınız.

daki kahramanların tanıtımı sırasında söz etmiştik. [82] Kahramanımızın yaşamındaki bu yeni aşamada, onun yepyeni ayırıcı nitelikleri çıkıyor ortaya. Gerçi bunlar, Yusuf'taki kişilik gelişmesinin ve yaşamındaki geçmiş dönemin doğal ve reel bir uzantısı niteliğindedir, ama yine de apayrı bir karakteristik taşımaktadırlar.

Yusuf'un kişiliğinin, başından geçen olaylar ve başarıyla verdiği sınavlar sonrasında giderek mükemmelleşmiş olduğunu görüyoruz. Kuşkusuz bu mükemmelleşme ve olgunlaşma, Allah'ın bu salih kuluna verdiği rabbânî eğitimin gölgesi altında gerçekleşmiştir.

Bu eğitimin amacı; Onu yeryüzünde sağlam bir yer sahibi yapmak, sağlam yerleşmiş biçimdeki çağrıyı yaparken Ortadoğu'nun o günlerdeki en önemli başkentinde yönetimin iplerini avucunun içinde tutacaktı.

Bu yeni dönemde onda gözlemlediğimiz özellikler; onur noktasında Allah'a dayanması, mutmain olması, gönlünün O'nun huzuruyla dolması, O'na güvenmesi, sadece O'na bağlanması, ayrıca yeryüzü kökenli tüm değer ölçütlerini bırakması, bu ölçütlerin tüm kösteklerinden kendini kurtarması, yeryüzünde hüküm süren güçleri umursamaması ve yine Allah'ın sebepler zincirine tüm yüreğiyle bağlanmasından ötürüdür ki, yeryüzü kökenli güç ve ölçütlere zerre kadar aldırmamasıdır.

Nitekim bu olguyu, racının gelerek ona kralın kendisiyle görüşmek istediğini söylediğinde, Yusuf'un takındığı tavırda apaçık bir biçimde görüyoruz.

Kralın bu isteği, Yusuf için zerre kadar bir önem arzetmiyor. Bu istek karşısında Yusuf, hemen hapishanenin karanlığından kurtulup bir an önce kendini, bir zamanlar görüşebilmek için çırpındığı kralın huzuruna atabilmek üzere zerre kadar heyecanlanmıyor. Artık onun için, serbest bırakılarak bu sıkıntıdan kurtuluvermek hiç de deliye dönülecek bir olay değildir. Oysa daha önceki yıllara doğru şöyle bir uzanırsak Yusuf'un, şu an kendisine gelmiş bulunan aracıdan, o zamanlar -belki beni kurtarabilir diye düşünerekten- kendisini ve içine düştüğü durumu krala hatırlatmasını istediğini görüyoruz... İman elbette ki yine aynı imandır... Fakat Yusuf imanın perçinleştiğini, gönül huzuruyla dolduğunu görüyoruz. Mutmainlik tüm yüreğini doldurmuş, tüm benliğiyle Allah'ın güven duygusunu kuşanmıştır... Şimdi, Allah'ın takdirinin akışına bırakmaktan başka şey düşünmüyürdü, O erişilmesi güç güven duygusu ki, atası İbrahim bile bunun peşindeydi. Nitekim İbrahim, Rabbine; **"Rabbim! Ölüleri nasıl diriltiğini bana göster"** demişti. Allah ise, onun imanlı olduğunu çok iyi bilmesine karşın soruyordu: **"Yoksa inanmıyor musun?"** Neler hissettiğini, neden böyle dediğini çok iyi bilen Rabbinin bu sorusuna karşılık İbrahim ise şu cevabı veriyordu: **"Tabii inanıyorum, fakat kalbim kesin kanaat getirsin diye bunu istiyorum."** [83]

İşte burada da Yusuf'un, sınanmalar, güçlükler, gördükleri, izlenimleri, bil-

(82) Yusuf suresinin başında kaleme alınmış giriş bölümüne bakınız.
(83) Bakara Suresi 260

gisi, tattıkları, duyduğu güven ve huzur sonucunda, Allah'ın rabbânî eğitim yoluyla seçkin kullarına lutfettiği mutmainlik noktasına vardığını görüyoruz.

Nitekim bu noktadan itibaren Yusuf'un, yaşamının sonuna dek sergileyeceği tüm davranışlarında hep aynı olgunun sürdüğünü göreceğiz. Gerçekten de onun sergilediği en son tavrına baktığımızda, yeryüzündeki insanlarca hep hoşlanılan şeylerin tümünü onun bir yana iterek, kurtuluşu sadece Rabbinde aradığına tanık oluyoruz: **"Rabbim, sen bana egemenlikten pay verdin, beni olayları (ya da rüyaları) yorumlamaya ilişkin bazı bilgiler ile donattın. Ey göklerin ve yerin yaradanı! Gerek dünyada, gerek ahirette tek dayanağım sensin; canımı müslüman olarak al ve beni iyi kulların arasına kat."**

Gerek surenin sonundaki değerlendirme ayetleri ve gerekse surenin genel değerlendirme ayetlerine gelince, geçen cüzde yeralan sureyi tanıtma kısmında bunlardan bahsetmiştik.

Allah'ın izniyle, yeri geldiğinde tüm bu ayetleri ayrıntısıyla açıklayacağız. Burada sadece, kıssamızın başkahramanı Yusuf'un kişiliğinde gözlemlenen sözkonusu yeni olguya dikkat çekmeye çalıştık. Bu yeni olguyla Yusuf'un kişiliği, sözcüğün tam anlamıyla olgunlaşmış durumdadır. Ayrıca, Kur'anî yöntemin dinamizmi ve eğiticiliği açısından da kıssamız ve suremiz baştan sona sözkonusu temel olgunun görünümleriyle doludur.

Okuyacağımız derste Yusuf kıssasının yeni bir bölümüne, birbaşka deyişle, dördüncü bölümüne gelmiş bulunuyoruz. Daha önceki dersimizi, hatırlanacağı üzere, kıssamızın üçüncü bölümünün bitimiyle noktalamış durumdaydık. Yusuf hapisten çıkarılmıştı. Kral, kendisini huzura çağırmıştı. Neden çağırdığını ise, kıssamızın bu yeni bölümünde öğreneceğiz.

Bu ders daha önceki sahnenin son bölümüyle başlıyor. Sözkonusu sahnede kral, -Yusuf'un isteği üzerine- ellerini kesmiş olan kadınları sorguluyor. Yusuf böylece, yaşamında yeni bir döneme başlamazdan önce, kendisinin hapse girmesine neden olan komploların tüm olumsuzluklarını silecek ve de yöneticilerin ileri gelenlerine suçsuzluğunu açıkça kanıtlayacaktı. Dolayısıyla yaşamının yeni dönemine, özbenliği rahat ve yüreği huzur içerisinde, kendisine mutlak bir güven duygusuyla başlayacaktı. O, devlet arenasında rol alacağı, tabii ki, aynı zamanda da inanç sistemini açıklama noktasında yepyeni bir yaşama başlayacağını sezinlemişti. Bu yeni yaşama adım atarken en doğru olanı da, kendisine ilişkin her şeyin netleşmesi ve de suçsuz olduğu halde geçmişte kendi üzerine atılmış çamurdan tek bir iz bile bırakmamaktı.

Bununla birlikte o, büyük bir nezaket göstererek, başvezirin eşinden hiçbir biçimde söz etmedi, özellikle o kadını ele vermek yoluna başvurmadı. Tam tersine kraldan sadece, ellerini yemek bıçaklarıyla kesen kadınlara ilişkin olayın içyüzünü araştırmasını istemekle yetindi Buna karşın, başvezirin esiri ise, kendi isteğiyle söz alarak, gerçeği bütünüyle açıkladı.

"Şimdi gerçek meydana çıktı. Yusuf'u yatağıma ben çağırmıştım, onun söy-

lediği doğrudur."

"Böylece Yusuf bilsin ki, ona yokluğunda kalleşlik etmedim ve Allah, kalleşlerin kurdukları tuzakları başarıya erdirmez."

"Bununla birlikte nefsimi aklamak, onu masum göstermek istemiyorum. Çünkü Rabbimin rahmeti ile korudukları dışındaki tüm nefisler, insanı ısrarla kötülüğe kışkırtırlar. Hiç şüphesiz, Rabbim, bağışlayıcı ve esirgeyicidir."

Kadının son bölümdeki bu sözlerinden artık, iman etmiş ve gözüpek bir kimse olduğu anlaşılıyor. Kendisinin, Yusuf'a yokluğunda kalleşlik etmediğini söylüyor. Bununla birlikte ölçülü davranarak, mutlak anlamda suçsuz olduğunu da iddia etmiyor. Zira -**"Rabbimin rahmeti ile korudukları dışındaki"** biçiminde bir ayrım yaparak- tüm nefislerin insanı kötülüğe kışkırttığını belirtiyor. Ardından, -Yusuf'a bağlılığını kanıtlamak olsa gerek- artık Allah'a iman ettiğinin göstergesi niteliğinde şu sözünü de ekliyor: **"Hiç şüphesiz Rabbim, bağışlayıcı ve esirgeyicidir."**

Böylece, doğru sözlü Yusuf'un acılarla dolu yaşamı bir mazi olup perde kapanıyor. Artık Yusuf'un konfor içerisinde, yüksek ve yetkili bir makamda olacağı yeni bir dönem başlıyor...

HZ. YUSUF YÜKSEK MEVKİLİ BİR MAKAMDA

وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ أَسْتَخْلِصْهُ
لِنَفْسِي فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ أَمِينٌ ﴿٥٤﴾
قَالَ اجْعَلْنِي عَلَىٰ خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ ﴿٥٥﴾ وَكَذَٰلِكَ
مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَبَوَّأُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ نُصِيبُ
بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَشَاءُ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَلَأَجْرُ الْآخِرَةِ
خَيْرٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾

54- Kral "Getirin o adamı bana, onu yakın çevreme alayım" dedi. Yusuf ile konuşunca da ona "Bugün sen artık bizim yüksek mevkili ve güvenilir bir adamımızsın" dedi.

55- Yusuf, krala "Beni ülkenin hazinelerini yönetmekle görevlendir. Çünkü ben hazinelerinizi titizlikle korurum ve onların nasıl yönetileceğini iyi bilirim.

56- Böylece Yusuf'un o ülkedeki konumunu sağlamlaştırdık, artık o ülkenin dilediği yerinde oturabilirdi. Biz rahmetimizi dilediğimiz kimselere sunarız ve iyi davranışları ödülsüz bırakmayız.

57- Ama iman edip kötülükten sakınanlar için ahiret ödülü daha hayırlıdır.

Hz. Yusuf'un suçsuzluğunu, rüyaları yorumlama bilgisini, kadınlarla ilgili meselenin içyüzünü araştırma noktasındaki isteğinin hikmetini, onun onurluluğunu ve kimseye minnet etmezliğini, kral kesinkes anlamış bulunuyordu. O ki hapisten kurtulmak için ya da koskoca Mısır kralı gibi bir kralla görüşebilmek için can atmamıştı! Tam tersine, söylentilere dayanarak suçlanmış ve haksızca tutuklanmış onurlu bir insana yaraşır biçimde, bedeninin çektiği hapis cezasının kaldırılmasını istemekten önce, söylentilere dayalı bir suçlamanın kaldırılmasını istemişti. Yine kralın huzuruna varmayı istemekten önce, kendi kişiliğine ve savunduğu dine saygı gösterilmesini istemişti.

Tüm bunlar kralın yüreğinde, Yusuf'a karşı bir saygı ve bir sevgi duymasına yolaçmıştı. Bu nedenledir ki kral şöyle diyordu:

"Getirin o adamı bana, onu yakın çevreme alayım."

Kralın, Yusuf'u hapisten kendi huzuruna getirmesindeki amacı, ne onu serbest bırakmak içindi; ne de "kral hazretlerinin memnuniyeti"ni ifade ederek onu sevinçten uçurabilmek için!.. Kralın amacı bunların hiçbiri değildi. Yusuf'u huzuruna getirtmesindeki tek amacı, onu yakın çevresine alabilmek; onu kendisi için bir danışman, bir kurtarıcı, bir dost olacağı bir mevkiye getirmekti.

Öte yanda bizler ise, yöneticiler karşısında onurlarını beşparalık eden insanlar görürüz! Üstelik ne suçlulukları sözkonusudur ne de tutuklulukları! Boyunlarına kendi elleriyle boyunduruk geçirirler! Yöneticilerin dikkatlerini kendi üzerlerine çekebilmek ya da onlardan bir övgü sözcüğü koparabilmek için adeta yırtınırcasına deli olurlar! Üstelik seçkin bir dost konumunda bile değildirler, sadece yardakçılık ve borazanlık peşindedirler. Bu tür kişileri görünce, ister istemez keşke diyor insan. Keşke bu Kur'an'ı, şu Yusuf kıssasını okusalardı da onurluluğun, minnet etmezliğin ve haysiyetin -maddi açıdan bile- gösterişten, yaranmadan ve sevgi gösterileri yapmaktan çok daha yarar sağlayıcı olduğunu anlayabilselerdi!

"Kral: 'Getirin o adamı bana, onu yakın çevreme alayım' dedi."

Anlatımda bu buyruğun nasıl uygulandığına ilişkin ayrıntılara yer verilmiyor. Bu kral fermanının ardından hemen Yusuf'un kralın huzurunda olduğunu görüyoruz:

"Kral, Yusuf ile konuşunca da ona: 'Bugün sen artık bizim yüksek mevkili ve güvenilir bir adamımızsın' dedi."

Kral, Yusuf'la konuştuğunda, tahmininde hiç de yanılmadığını anladı. Kralın bu denli güvenini kazanan Yusuf, onun için son derece önemli ve güvenilir bir kimseydi artık. Alnında köle damgası taşıyan ibrânî kökenli bir delikanlı değildi. Oturmuş bir kişiliği vardı. Suçlanan, hapse tıkılan biri değildi artık! Tam tersine, güvenilir bir kişiydi artık! Yusuf ne söylemişti de kral ona kanat gererek, böylesine önemli bir yere getirmiş ve bu denli güvenmişti?

Tağutlara yaltaklanan üst düzey yetkililerinin yaptığı gibi, krala taparcası-

na şükran gösterisinde bulunmamıştı. Tağutların çevresindeki yaltakçılar gibi; "Çok sağolasınız, var olasınız efendim! Bendeniz her konuda emrinize amade olacağım! Size hizmette hiçbir kusurum olmayacağını bilmelisiniz!.." vb. türden yağ çekmemişti. O, bu türden hiçbir davranışta bulunmamıştı! Tam tersine o sadece, yorumunu yaptığı kralın rüyasının haber verdiği kriz döneminin getireceği sorumlulukları kaldırabilecek birkimse olduğunu söylüyordu. Ülkede, bu işin üstesinden gelebilecek bir kimse olduğunu söylüyordu. Ülkede, bu işin üstesinden gelebilecek en iyi kişinin kendisi olduğunu ifade ediyordu. Pek çok insanı ölümden, ülkeyi mahvolmaktan, toplumu büyük bir felâketten -açlık felâketinden- koruyabileceğine inanıyordu. O dönemde, kendi deneyimliliğine, yetkinliğine, güvenilirliğine, onurunu ve gözü tokluğunu yitirmeme noktasındaki gücüne ihtiyaç olacağını çok iyi biliyordu:

"Yusuf krala: 'Beni ülkenin hazinelerini yönetmekle görevlendir. Çünkü ben hazinelerinizi titizlikle korurum ve onların nasıl yönetileceğini iyi bilirim."

Gelecek kriz döneminde ve bunun öncesindeki bolluk yıllarında, önlemlere, korumaya, işleri özenle idare edebilme yeteneğine ve de tarımı, ürünleri denetleyip korumaya ihtiyaç vardı. Gerek bolluk yıllarında, gerekse kuraklık yıllarında bu misyonun yerine getirilebilmesi için, gerekli tüm ayrıntıları içerebilen bir bilgiye, iyi bir yöneticiliğe ve bir deneyime ihtiyaç vardı. Buradan hareketle Yusuf, sözkonusu misyonun gerektirdiği tüm nitelikleri üzerinde taşıdığını söylüyordu. Bu misyonu en iyi yerine getirebilecek kişinin kendisi olduğunu, bunda Mısır halkı ve komşu halklar için büyük bir hayır bulunduğunu düşünüyordu:

"Çünkü ben hazinelerinizi titizlikle korurum ve onların nasıl yönetileceğini iyi bilirim..."

Yusuf kralın kendisiyle ilgilendiğini görünce ondan kendisini ülke hazinelerinin yöneticiliğine getirmesini istemişti. Ama Yusuf, bununla kendi şahsı için bir şey istemiyordu. Tam tersine o sadece, en şiddetli kriz döneminde geniş kitlelere karşı bu zorlu ve ağır görevi üstlenebilmesi; yedi yıl süresince Mısır halkının tümünü ve çevredeki komşu halklarına gıda sağlama görevine getirilebilmesi için bu isteğini harika bir zamanlamayla dile getiriyordu. Üstelik bu süreç içinde ne tarımdan bir ürün elde edebilecekti, ne de hayvancılıktan! Dolayısıyla Yusuf'un kendisi için talip olduğu bu görev, bulunmaz bir ganimet olarak nitelenemez. Yedi yıl aralıksız bir biçimde bir halkın gıdasını sağlama sorumluluğunu yüklenmenin, bulunmaz bir altın fırsat olduğunu kimse söyleyemez. Bu, insanların normalde kabul etmeye yanaşmayacakları bir sorumluluktur! Zira bu görev, sonuçta kelleyi yitirmeye götürebilecek denli risklidir! Açlık, insanları nankörleştirir! Aç kalan kitleler, küfür ve delilik noktasına gelerek, kendilerini bile parçalayacak denli zıvanadan çıkarlar...

Burada ister istemez bir soru işareti ortaya çıkıyor. Yusuf'un: **"Beni ülkenin hazinelerini yönetmekle görevlendir. Çünkü ben hazinelerinizi titizlikle korurum ve onların nasıl yönetileceğini iyi bilirim"** biçimindeki sözü, İslâm düzeni

açısından şu iki mahsuru taşımaz mı?

Birincisi, görev istemek noktasında. Peygamberimizin: "**Allah'a ant olsun ki bu işe, talip olan bir kimseyi (ya da aşırı istekli bir kimseyi) görevlendirmeyiz**" buyurması nedeniyle, bu sakıncalı bir davranış değil midir?

İkincisi ise, nefsi arıtma noktasında. Allah'ın: "**Nefsi arıtmada kendi propagandanızı yapmayın!**' buyurması nedeniyle de bu, sakıncalı bir davranış değil midir?

Bu soruları yanıtlamak istemiyoruz. Çünkü bu kurallar İslâm sistemi ne -Yusuf'un yaşadığı dönem de değil!- bizim Peygamberimiz zamanında girmiştir. Çünkü "sosyal ve yasal düzenlemeler inanç ilkeleri gibi bütün peygamberlerin uygulamalarında aynı ve ortak değildir."

İslâm hukuku, hayali ya da salt kurgusal bazda yaşanıp kavranmış olmadığı gibi, hayali ya da salt kurgusal bazda doğmuş da değildir! Tam tersine, müslüman bir toplumda ve de bu toplumun, reel bir islâmi yaşamın gereksinimleri karşısında takındıkları tavırlar sonucunda doğmuştur. İslâm toplumunu doğuran İslâm hukuku değildir! Aksine, İslâm hukukunu ortaya çıkarıp geliştiren İslâm toplumunun, islâmi bir yaşamın ihtiyaçlarını karşısında benimsemiş olduğu gerçekçi tavırlardır..

Sözkonusu bu iki tarihsel reel gerçek, son derece anlam yüklüdür. Yine İslâm hukukunun doğasını anlayabilmek ve İslâm hukukundaki hükümlerin dinamik yapısını kavrayabilmek için de bu iki gerçeği gözönünde bulundurmak zorunludur.

Bugün bazı kimselerin nassları ve kayda geçmiş hükümleri ele alırken, sözkonusu iki gerçeği kavrayamadıkları; nassların indiği ve hükümlerin doğduğu koşulları ve görünümleri hiç gözönüne almadıkları; nassların bir karşılık, bir çözüm olarak indiği, hükümlerin biçimlendiği, bir yanıt olarak yaşama geçirildiği atmosfer, ortam ve durumun niteliğini özümseyemedikleri gözleniyor. Bu sebeple de sözkonusu türden kimseler bu hükümleri, adeta boşlukta doğmuşçasına, adeta boşlukta yaşayabilirlermişcesine, uygulamaya çabalıyorlar. Bu tür kimseler, "fıkıhçı" ya da "İslâm hukukçusu" falan değildirler! Zira gerçekte ne İslâm hukukunun yapısını kavrayabilmişlerdir, ne de bu dinin doğasını!

"Dinamik İslâm hukuku", temelde "kâğıt üzerindeki İslâm hukuku"nun yaslandığı nasslara dayanmakla birlikte, "kâğıt üzerindeki İslâm hukuku"ndan büsbütün farklıdır!

"Dinamik İslâm hukuku", nassların indiği, hükümlerin biçimlendiği "realite"yi esas almaktadır. Sözkonusu realiteyi, nasslar ve hükümlerle birlikte elementleri parçalanamaz bir birleşim olarak algılamaktadır. Bu birleşimin elementlerine ayrılması durumunda, doğasını yitireceğini, oluşumunun bozulacağını düşünmektedir!

Aslında bunun da ötesinde, başlıbaşına bağımsız olan; ilk kez ortaya çıktığı konum, atmosfer, çevre ve olgularla hiçbir ilintisi bulunmuyormuşcasına adeta

boşlukta asılı duran tek bir fıkhî hüküm bile yoktur... Dolayısıyla bu hükümler boşlukta doğmadığı gibi, öyle boşlukta ve sallantıda yaşayamaz!

Bu genel belirlemeyi dilerseniz, Allah'ın "**Nefsinizi/kendinizi temize çıkarmayın!**" biçimindeki buyruğundan ve Peygamberimizin de "**Allah'a ant olsun ki, bu işe, talip olan kimseyi görevlendirmeyiz!**" biçimindeki sözünden hareketle ortaya konan, İslâmın "kendini temize çıkarmama ve de herhangi bir makama aday göstermeme" yolundaki fıkhî hükmünü örnek seçerek açıklamaya çalışalım.

Tıpkı ilgili nasslar gibi bu hüküm bizzat kendisi de müslüman bir toplumda doğmuştur. Bu hüküm, bu toplumda uygulanmak, bu ortamda yaşanmak, bu toplumun ihtiyacını karşılamak üzere ortaya çıkmıştır. Sözkonusu toplumun tarihsel oluşumu, gelişimi, organik bileşimi ve kendine özgü pratiğiyle de tamamen uyum halindedir. Bundan dolayı bu hüküm İslâm toplumunda uygulanmadıkça ne beklenen randımana erebilir ve ne de olumlu sonuçlarını ortaya koyabilir. Onun uygulanacağı toplum, gerek doğuşunda, gerek organik yapısında ve gerekse İslâm şeriatına kesinkes bağlılığında "İslâmi olmak" zorundadır. Bütün bu temel özellikleri yapısında bulundurmayan her toplum, bu hükme göre temelsiz bir "boşluk" ortamı sayılır. Bu hüküm orada yaşayamaz. O ortamda bağdaşamaz ve o ortamı düzeltemez.

İslâm toplumunda insanlar kendilerini neden temize çıkarmazlar? Neden kendilerini bir göreve aday göstermezler? Millet Meclisi'ne girebilmek, devlet başkanlığına ya da önemli görevlere seçilebilmek için neden kendi propagandalarını yapmaya kalkışmazlar? İsterseniz bunu anlamaya çalışalım...

İslâm toplumundaki insanlar bu bağlamda, üstünlüklerini ya da daha lâyık olduklarını herkese gösterme ihtiyacını duymazlar. Üstelik bu toplumdaki makamlar ve görevlerdeki ağır bir yükümlülük bulunmasından ötürü de, hiç kimse bunlara soyunmayı özendirmeye kalkışmaz. -Sevap kazanmayı isteme, yükümlülüğü hakkıyla yerine getirme; böylesi ağır bir hizmeti üstlenme de sadece Allah'ın hoşnutluğunu arzulamakla olur.- Bunun da ötesinde, makam ve görevlere talip olanlar, bunu bireysel çıkarları için arzulayanlardan başkaları değildir!

Ancak bu gerçeği iyice anlayabilmenin yolu, İslâm toplumunun doğal gelişimini ve organik yapısını irdeleyip kavramaktan geçer.

Bu toplumu oluşturan faktör, sürekli harekettir, dinamizmdir. İslâm toplumu, İslâm inancıyla başbaşa giden bir hareketin ve dinamizmin ürünüdür. Önce belirtelim ki bu inanç, -peygamberler döneminde- peygamberin anlattıklarında ve uygulamalarında, daha sonraki dönemlerde ise, davetçilerin Allah katından gelmiş ve peygamberce açıklanmış çağrılarında simgelenen ilahi bir kaynağa dayanmaktadır. İnsanların bir grubu, bu çağrıyı benimsemelerinin ardından, bulundukları ortamda hakim durumdaki cahiliye yanlılarından baskıya ve fitneye uğratma girişimlerine maruz kalırlar. Sonuçta bunların bir bölümü yoldan çıkıp, döneklik gösterebilir. Kimileri ise Allah'a verdikleri sözden asla caymaz ve

ruhunu şehit olarak teslim eder. Hayatlarını sürdürebilenleri de, kendileri ile ulusları arasında Allah hak olan hükmünü verene dek sabredip direnirler,..

İşte Allah onlara yardım ediyor ve onları yürürlüğe koyduğu kaderine perde yapıyor. Kendisine yardım edene zafer vereceğine ve onu yeryüzüne hükümran kılacağına ilişkin vadini gerçekleştirmek üzere onları yeryüzüne egemen kılıyor. Amaç, yeryüzünde Allah'ın egemenliğini kurmaktır. Yani yeryüzünde Allah'ın hükmünü geçerli kılmaktır. Bu zafer ve hükümranlıkta O'nun hiçbir çıkarı olamaz. Her şey Allah'ın dininin zaferi içindir. Kullar üzerinde Allah'ın Rabblığını geçerli kılmak içindir.

Bunlar Allah'ın dinini belli bir bölgede, belli bir ırkın sınırında durdurmazlar. Bu dini bir toplumla, bir rengle ya da yeryüzünün basit, değersiz beşeri özelliklerinden biri ile sınırlandırmazlar. Onlar "insanları" tüm insanları... "Yeryüzünde"... tüm yeryüzünde... Allah'tan başkasına kul olmaktan kurtarmak için bu ilahi inanç sistemi ile harekete geçerler. İnsanları, hangisi olursa olsun bütün zorba tağutların kulluğundan çıkarıp yücelere ulaştırmak için hareket ederler.

Bu dine göre harekete geçildiği sırada -ki biz, bu hareketin yeryüzünün herhangi bir bölgesinde müslüman bir devletin kurulması ile sona ermeyeceğine, herhangi bir bölgenin, ırkın ya da toplumun sınırının yanında durmayacağına işaret etmiştik- insanların değerleri belirginleşir, toplum içindeki yerleri belirlenir. Bu belirginleşme ve belirlenme hiç kuşkusuz imani ölçü ve değerlere dayanır. Herkes, cihad meydanında katlanılan imtihanlardan, takva, iyi amel, ibadet, ahlâk, güç ve yeterlilik açısından birbirini tanır. Bütün bunlar realitenin belirlediği değerlerdir. Hareketin ortaya çıkardığı özelliklerdir. Toplum bunları bilir, bu niteliklere sahip olanlar da, kendi kendilerini temize çıkarma gereğini duymazlar. Şura ve yönlendirme yetkisine sahip kurumlardan bu temize çıkarmaya dayanarak görev istemezler.

Bu şekilde ortaya çıkan ve organik bileşimi imani değerler doğrultusunda hareket esnasında belirginleşen özelliklere dayandıran müslüman toplumda... (Nitekim müslüman toplumda muhacir ve ensardan, Bedir savaşına katılanlardan, Rıdvan biatında bulunanlardan, Mekke fethinden önce maddi yardımda bulunan ve savaşanlardan her zaman önde bulunanlar toplum içinde seçkin bir yere sahiptirler.)

Bundan sonra da insanlar imtihanları başarıyla atlattıkları, İslâmı en güzel şeklilde yaşadıkları sürece seçkin bir yere sahip olmuşlardır... İşte böyle bir toplumda insanlar birbirlerini kandırmazlar. Zaman zaman insanın yapısındaki za'aflara yenik düşseler de, kimi zaman hırsa kapılsalar da seçkin kişilerin üstünlüklerini inkâr etmezler. Bu durumda seçkin kimselerin kendilerini propaganda yapmalarına, şura ve yönlendirme kurumlarından bu propagandaya dayalı olarak görev istemelerine gerek kalmaz.

Günümüzde insanlar, ilk müslüman toplumun sahip olduğu bu eşsiz özelliklerin o toplumun tarihsel doğuşundan kaynaklandığını sanıyorlar. Ne var ki,

onlar herhangi bir müslüman toplumun ancak bu şekilde doğabileceğini unutuyorlar. İnsanlar yeniden bu dine girmeye çağırılmadan, içinde yüzdükleri cahiliye hayatından çıkmaya davet edilmeden bugün de yarın da böyle bir toplum oluşamaz. İşte islâmi hareketin başlangıç noktası burasıdır... Arkasından baskılar, imtihanlar gelir -Nitekim İslâm toplumu ilk defa oluştuğunda da böyle olmuştu.- Kimi insanlar baskılara dayanamaz, dinden döner. Kimisi Allah'a verdikleri söze sadık kalır, sıralarını savıp, şehit olarak can verirler. Kimi insan sabreder, sabrı tavsiye eder, İslâmı yaşamakta kararlı olur. onlardan biri yeniden cahiliyeye dönmekten ateşe atılmak kadar nefret eder. Yüce Allah onlarla milletleri arasındaki meseleyi hak ilkesine göre çözümleyince, -İlk müslümanları yeryüzüne egemenliği gibi- kendilerini de yeryüzüne egemen kılınca, yeryüzünün herhangi bir bölgesinde islâmi nizam kurulunca, hiç kuşkusuz islâmi hareket, başlangıç noktasından İslâm düzeninin kuruluşuna kadar harekete katılan mücahitlerin imani sınıflarını imani ölçü ve değerlere göre ortaya çıkaracaktır... Böyle bir günde o insanlar, kendi propagandalarını yapma, herhangi bir görev için aday gösterme gereğini duymazlar. Çünkü birlikte cihad ettikleri toplum onları biliyordur, onları tanıtıp herhangi bir görev için aday gösterecektir.

Bundan sonra şöyle denebilir; bu söylediklerinizi ilk aşama için geçerlidir. Toplum oturduktan sonra durum ne olacaktır? Bu soruyu bu dinin tabiatını bilmeyenler sorar. Çünkü bu din, her zaman hareket halindedir ve hiçbir zaman hareketten geri kalmaz, insanı bütün insanları... Yeryüzünde... tüm yeryüzünde Allah'dan başkasına kulluk yapmaktan kurtarmak, tağutlara kul olmaktan çıkarmak için hareket eder. Bu bölgenin bir ırkın, bir milletin'ya da yeryüzünde herhangi basit, değersiz bir beşeri ilkenin sınırında durması mümkün değildir.

Şu halde bu dinin değişmez özelliği olan hareket, imtihanları başarı ile geçenleri, doğuştan bazı üstün yeteneklere sahip kimseleri, ortaya çıkarmaya devam edecektir. İslâmdan sapmadığı sürece toplumu donuklaştıracak, bozacak bir durağanlık sözkonusu olamaz. Propaganda yapma ve buna dayanarak görev istemenin haramlığına ilişkin özel fıkhi kural da kendine uygun ortamda işlevini yerine getirecek, yürürlükte olacaktır. Tıpkı ilk defa ortaya çıktığı ve işlevini gördüğü ilk toplumun oluşturduğu ortam gibi.

Sonra şöyle de denebilir: Fakat toplum büyüdükçe insanlar birbirlerini tanımaz olurlar. Bu yüzden yetenek sahipleri kendilerini duyurmak ve tanıtma gereğini duyarlar. Buna dayalı olarak da sorumluluk isterler.

Bu söz de çağdaş cahiliye toplumlarının realitesinden kaynaklanan bir kuruntudur. Çünkü müslüman toplumu oluşturan her bölgede insanlar birbirlerini tanırlar, aralarında sıkı bir bağlılık vardır, karşılıklı dayanışma içindedirler. -Nitekim müslüman toplumun eğitimi, organik yapısı, yönetimi ve sorumluluk bilinci bunu gerektirir.- Bu yüzden her bölgenin insanları aralarındaki yetenekli, nitelikli kişileri tanırlar. Bu yetenek ve nitelikleri kuşkusuz imanın terazisinde değerlendirirler, ölçerler. Gerek şura meclisi, gerek yerel yönetim için içlerinde zorlukları sabırla aşabilen, Allah'dan korkan yetenekli kimseleri seçmeleri zor

bir iş değildir. Kamu yöneticilerine gelince, onları da "yüksek danışmanlar kurulu (ehl-i hal ve akd) olanların üyelerinin aday göstermesinden sonra halk tarafından seçilen devlet başkanı tayin eder. Hareketin ortaya çıkardığı yetenekli kişiler arasından seçer. Daha önce de söylediğimiz gibi müslüman toplum içinde hareket süreklidir. Cihad kıyamete kadar bakidir.

Günümüzde İslâm düzeni ve devlet yapısı üzerinde düşünenler -ya da kitaplar yazanlar- bir çıkmaz içindedirler. Çünkü onlar İslâm düzeninin kurallarını, düzenlenmiş fıkıh hükümlerini boşlukta uygulamaya çalışıyorlar. Bu hüküm ve kuralları şu andaki organik bileşimi ile varlığını sürdüren cahiliye toplumunda uygulamaya kalkışıyorlar. Oysa İslâm düzeninin ve fıkhi hükümlerinin tabiatına göre bugünkü cahiliye toplumu bir boşluk niteliğindedir. Bu toplumda İslâm düzeninin kurulması, İslâm fıkhının hükümlerinin uygulanması imkânsızdır. Çünkü bu toplumun organik yapısı, müslüman toplumun organik yapısı müslüman toplumun organik yapısına tamamen terstir. Çünkü müslüman toplum -daha önce de söylediğimiz gibi- organik yapısını, İslâm düzeninin, pratikte uygulanmasını ve insanların İslâma gelmesini sağlamak için cahiliye ile girişilen cihad hareketinin belirlediği şekliyle kişilerin ve grupların ortaya çıkan yeteneklerine dayandırır. Bu arada cahiliyeden gelen baskılara, onun islâmi harekete karşı başlattığı işkencelere, sıkıntılara ve savaşlara katlanma, sınavları başarıyla geçme, musibetleri en güzel şekilde savma, hareketin başından sonuna kadar her türlü zorluğu göğüsleme, müslüman toplumun organik yapısı içinde yer almak için bir ölçüdür. Ama günümüzün cahiliye toplumu donuklaşmış bir toplumdur. İslâmla, imani değerlerle ilgisi bulunmayan değerlere dayanmaktadır. İşte bu yüzden, İslâm nizamı ve fıkhi kuralları açısından bu toplum, boşluk niteliğindedir. İslâm düzeni ve fıkhi hükümleri bu toplumda yaşayamaz.

İslâm düzeni kurallarının, devlet yapısının ve fıkhi hükümlerinin uygulanması için çözüm yollarını araştıran bu yazarları en başta yanılgıya düşüren şey, yüksek danışmanlar kurulu ehl-i hal ve'l akd'ın üyelerinin -ya da şura ehlininkendilerini aday göstermeden, propaganda yapmadan seçilme yöntemleridir. İnsanların birbirini tanımadığı, yeterlilik, dürüstlük ve güvenirlilik terazisi ile ölçme imkânına sahip bulunmadığı içinde yaşadığımız bu toplumda nasıl olacak bu durum? Yine devlet başkanının seçilme yöntemi de onları şaşırtmaktadır. Devlet başkanını bütün halk mı seçecek, yoksa ehl-i hal ve akd (yüksek danışmanlar kurul) mu aday gösterecek? Devlet başkanı, -kendi propagandalarını yapmayacakları ve kendilerini aday göstermeyecekleri için- ehl-i hal velakd, seçeceğine göre, bu adamlar nasıl tekrar dönüp devlet başkanını seçecekler? Bu durum değerlendirme yaparken etkisini göstermeyecek midir? Bunlar dönüp imamı seçeceklerine, birini aday göstereceklerine göre, en büyük sorumluluk sahibi devlet başkanı üzerinde etkinlikleri olmayacak mı? Bu durum devlet başkanını kendisine taraf olanları seçmeye, bu seçimi yaparken öncelikle bunu gözönünde bulundurmaya zorlamayacak mı?..

Bu çıkmaz içinde cevabını bulamadıkları daha bir yığın soru...

Ben, içine düştükleri bu çıkmazın başlangıç noktasını biliyorum.

Bu çıkmazın başlangıç noktası, içinde yaşadığımız cahiliye toplumunu müslüman toplum sanmalarıdır. İslâm düzeninin ve fıkhi kurallarının, bugünkü organik yapısı ile, sahip olduğu ahlâk ve değer yargıları ve bu cahiliye toplumunda uygulanabileceğini sanmalarıdır!

İşte içine düştükleri çıkmazın başlangıç noktası burasıdır... Araştırmacı araştırmasına buradan başladı mı, bir boşluğa düşüyor demektir. Gittikçe boşlukta kaybolacaktır. Gitgide bir girdaba yakalanacak, debelenip duracaktır.

İçinde yaşadığımız şu cahiliye toplumu müslüman bir toplum değildir. Bu yüzden İslâm düzeni ve bu düzene özgü fıkhi hükümler bu toplumda uygulanamaz. İslâm düzeninin kuralları ve fıkhi hükümleri boşlukta hareket etmedikleri için bu uygulama imkânsızdır. Çünkü bu kurallar ve hükümler tabiatları gereği boşlukta meydana gelmezler. Bunun için boşlukta da işlemezler.

Hiç kuşkusuz müslüman toplum, cahiliye toplumunun organik yapısından farklı yepyeni bir organik yapı tarafından oluşturulur. Müslüman bir toplum oluşturmak için cahiliyeye karşı cihad eden kişiler, topluluklar, gruplar tarafından oluşturulur. Bu hareket esnasında kişilerin, toplulukların, grupların değerleri belirlenir, düzeyleri ortaya çıkar.

Bu yepyeni bir toplumdur... Yeni doğmuştur... "İnsanın" özgürlüğünü sağlamak için kendi yolunda sürekli hareket eden bir toplum.. Bütün insanların... yeryüzünde... tüm yeryüzünde Allah'dan başkasına kul olmaktan kurtulması için hareket eder... İnsanı kim olursa olsun, tağutlara kul olma zilletinden kurtarmak için mücadele eder...

Propaganda, kendi kendini temize çıkarma, görev isteme, devlet başkanı seçimi, şura ehlinin seçimi gibi meseleler: İslâm adına boşlukta... Yani içinde yaşadığımız cahiliye toplumunda... Müslüman toplumun organik yapısından tamamen farklı organik yapısı ile, müslüman toplumun organik yapısı ile, müslüman toplumun sahip olduğu değerlerden, ölçülerden, ahlâk kurallarından, armalardan, düşüncelerden bütünüyle farklı değerleri, ölçüleri, ahlâk kuralları, armaları ve düşünceleri ile cahiliye toplumunda araştırma yapanlar çıkmazda hareket etmektedirler.

Faize dayalı banka işlemleri, faize göre belirlenen kuralları ile sigorta şirketleri... Nüfus planlaması ve daha bilmem neler?.. Araştırmacılar bu ve benzeri "problemlerle" uğraşıp durmaktadırlar, bu "problemler"e ilişkin karşılaştıkları fetva istemlerine cevap yetiştirmeye çalışmaktadırlar.

Ama -ne yazık ki,- hepsi de bir çıkmazda yeralan noktadan işe başlamaktadırlar. İslâm düzeni kurallarının ve fıkhi hükümlerinin, bugünkü organik yapısı ile günümüz cahiliye toplumunda uygulanabileceği noktasından başlıyorlar. Şu halde onlara göre -içinde İslâm hükümlerinin uygulanması ile birlikte- bu cahiliye toplumları müslüman (!) olacaklardır.

Üzücü olması bir yana, aynı zamanda komik düşünceler bunlar...

Müslüman toplumu meydana getiren İslâm fıkhi değildir. Tersine, müslüman toplum öncelikle cahiliyeye karşı giriştiği harekette, sonra gerçek hayatın ihtiyaçlarına cevap verme amacı ile giriştiği harekette, şeriatın temel kurallarından yola çıkarak İslâm fıkhını oluşturmuştur. Bunun aksi kesinlikle mümkün değildir.

İslâm fıkhı boşlukta oluşmaz. Boşlukta yaşayamaz da. Beyinlerde, sayfalar arasında oluşmaz. Hayatın realitesinde oluşur. Bu, herhangi bir hayat değildir kuşkusuz.

Müslüman toplumun yaşadığı hayattır kesinlikle... Bunun için en başta tabii organik yapısı ile müslüman bir toplum meydana gelmelidir. İslâm fıkhının oluştuğu ve uygulandığı ortam burasıdır işte. O zaman işler bütünüyle değişecektir kuşkusuz.

Günü gelince bu özel toplum -cahiliye karşısında oluşumunu gerçekleştirdikten, hayat içinde harekete geçtikten sonra- bankalar, sigorta şirketlerine, nüfus planlamasına ihtiyaç duyabilir de duymayabilir de... Çünkü biz daha şimdiden bu toplumun ihtiyacının aslını, boyutunu ve şeklini belirleyemeyiz. Bu yüzden bu ihtiyaçlara göre kurallar da koyamayız. Aynı şekilde bu dinin elimizde bulunan hükümleri cahiliye toplumlarının ihtiyaçlarına uymazlar, onlara cevap verecek nitelikte değildirler. Çünkü bu din daha baştan bu toplumların varlığını meşru saymıyor, onların varlıklarını sürdürmelerinden hoşnut değildir. Bu yüzden cahiliye toplumu oluşundan kaynaklanan ihtiyaçlarını tanımak zorunlu değildir. Bunlara cevap vermek gereğini de duymaz.

Bu araştırmacıların gerçek sıkıntıları, bu cahili realiteyi temel kabul etmelerinden ve İslâmın bu temele uyması gerektiğini düşünmelerinden kaynaklanmaktadır. Ama durum bunun tamamen tersidir. Aslolan, Allah'ın dinidir. İnsanlık kendini bu temele uydurmak zorundadır. Cahili pratiğinden vazgeçip bu uygunluk gerçekleşene kadar değişkinliğe uğramalıdır. Ne var ki, bu vazgeçme, bu değişiklik, ancak bir yolla gerçekleşebilir... Yeryüzünde Allah'ın ilahlığını, kullar üzerindeki Rabblığını gerçekleştirmek, hayatlarına tek başına Allah'ın şeriatını egemen kılmak suretiyle insanları tağutlara kul yapmaktan kurtarmak amacıyla cahiliyeye karşı harekete geçmektir bu yol... Bu hareketin baskılarla, işkencelerle, sınamalarla karşı karşıya kalması kaçınılmazdır. Baskılara boyun eğenler, dinden dönenler olacak, Allah'a verdikleri söze bağlı kalıp ecelleri dolana kadar şehitlik derecesine ulaşana kadar direnenler olacak. Sabredenler olacak. Yüce Allah, kendileri ile toplumları arasındaki sorunu lehlerine çözümleyene ve kendilerini yeryüzüne egemen kılana kadar mücadeleyi sürdürenler olacak... İşte ancak o zaman İslâm düzeni kurulabilir. Bu durumda İslâmı gerçekleştirmek için harekete geçenler, islâmi nitelikler kazanmış olurlar. İslâmın kendilerine kazandırdığı değerlerle belirginleşirler. O zaman hayatları bazı şeyler ister. Birtakım ihtiyaçlar ortaya çıkar. Bu ihtiyaçların özellikleri ve karşılama yolları cahiliye toplumlarının isteklerinden, ihtiyaçlarından ve bunları karşılama yol-

larından farklılık arzeder. Müslüman toplumun pratik hayatının ışığında o gün için hükümler belirlenir. İslâmın canlı ve hareketli fıkhı oluşmuş olur böylece... Boşlukta değil kuşkusuz istekleri, ihtiyaçları ve problemleri bilinen pratik bir ortamda oluşur.

Zekâtın toplanıp ihtiyaç sahiplerine dağıtıldığı, her bölgede yaşayan insanların tüm toplumu oluşturan fertlerin arasında karşılıklı sevgi ve dayanışmanın sağlandığı, insanların hayatlarında lüks ve israfa, kibir ve gösterişe yer olmadığı, islâmi bir hayatın gerektirdiği tüm prensiplerin geçerli olduğu müslüman bir toplumda... Evet böyle bir toplumda insanların, bu güvencelerin, bu garantilerin yanında, bu koşullarda, bu değer yargıları ve düşüncelerin geçerli olduğu bir yerde sigorta şirketlerine ihtiyaç duyacaklarını şimdiden kim kanıtlayabilir ki? Diyelim ki o gün bir tür güvenceye ihtiyaç duyulacaksa, onun da cahiliye toplumunda bilinen onun cahili koşullarından, ihtiyaçlarından, değer yargısı ve düşüncelerinden kaynaklanan kurumların olacağını kim, nereden bilecektir?

Aynı şekilde sürekli hareket eden, mücahid müslüman toplumun nüfus planlamasına ihtiyaç duyacağını kim, nereden bilebilir?.. Bu durum diğer hususlar için de geçerlidir.

Toplum müslüman olduğu zaman organik yapısı, düşüncesi, armaları, değer ve ölçüleri cahiliye toplumlarınkinden tamamen farklı olacağından, doğacak ihtiyaçların mahiyetini, hacmini ve şeklini şimdiden kestirebilme imkânına sahip olmadığımıza göre, önceden düzenlenmiş fıkhi kuralları gaybın kapsamında yeralan ve bizzat müslüman toplumun varlığı ile ilgili bulunan ihtiyaçlara uydurmak için bu hükümleri değiştirme, geliştirme ve yeni kalıplara dökme uğruna hastalık derecesine gelmiş tüm girişimler gereksizdirler.

Daha önce de söylediğimiz gibi, bu çıkmazın başlangıç noktası; bugünkü toplumların müslüman toplumlar olduklarının ve bu organik yapıya bu düşüncelere, bu armalara, bu değer ve ölçülere sahip oldukları halde, sayfalar arasındaki İslâm fıkhının bu toplumlarda uygulanacağının sanılmasıdır.

Problemin aslı, bu cahiliye toplumlarının pratik hayatlarının ve bugünkü organik yapılarının temel kabul edilmesi ve Allah'ın dininin bu temele uydurulmaya çalışılmasında yatmaktadır. Bu toplumların ihtiyaçlarını ve problemlerini karşılamak için İslâmın hükümlerini yeni kalıplara dökme, geliştirme ve değiştirme çabaları oluşturmaktadır sorunun özünü... Oysa bu toplumların ihtiyaçları, karşı karşıya kaldıkları problemler, onların İslâma karşı oluşlarından, yaşayışları itibariyle İslâmın çerçevesinden çıkmış olmalarından kaynaklanmaktadır.

Sanırım, İslâmın davetçilerin katında üstün tutulmasının zamanı gelmiştir. Onu cahiliye rejimlerine, cahiliye toplumlarına, cahiliyenin ihtiyaçlarına hizmet eden bir araç konumuna düşürmemelidirler. İnsanlara -özellikle de kendilerinden bu tür konularda fetva isteyenlere- şöyle demelidirler: Önce siz İslâma gelin, daha baştan itibaren İslâmın hükümlerine boyun eğdiğinizi açıkça duyurun. "Diğer bir ifade ile" Önce siz Allah'ın dinine giriniz, sadece O'na kulluk

edeceğinizi açıkça duyurunuz. İmanın ve İslâmın geçerli olabilmesi için zorunlu olan tüm anlamları ile "Allah'dan başka ilah olmadığına şahitlik ediniz." Bu da gökte olduğu gibi, yüce Allah'ın yerde de tek ilah olduğuna inanılması, tüm insanların hayatlarında -her yönüyle- sadece O'nun Rabbliğinin, yani hakimiyetinin ve otoritesinin geçerli kılınması, kulların kullara Rabblık yapmasının, kulların kullar üzerinde hakimiyet kurmasının, kulların kullar için kanun koymasının ortadan kaldırılması demektir.

İnsanlar -ya da insanların bir bölümü- bu çağrıya olumlu cevap verdiği zaman müslüman toplum varlık sahnesine ilk adımını atmış olur. O zaman toplum, canlı İslâm fıkhının fiilen Allah'ın şeriatına teslim olmuş, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak üzere doğup geliştiği pratik ve canlı bir ortam niteliğini kazanır.

Bu toplum meydana gelmeden önce fıkıh ve yönetim biçimi ile ilgili hükümler alanında çalışma yapmak, havaya tohum serpmek gibi insanın kendini aldatmasıdır. Tohum havada yeşermediği gibi, İslâm fıkhı da boşlukta gelişmez.

Düşünsel planda İslâm fıkhı ile ilgili çalışmalar yapmak kolay bir iştir. Çünkü tehlikesizdir. Ama bu, İslâm için çalışmak değildir. İslâmın hareket metodunda ve tabiatında böyle bir çalışmaya yer yoktur! Rahat ve tehlikesiz bir iş yapmak isteyenlerin edebiyatla, sanatla ya da ticaretle uğraşmaları daha yararlı olacaktır. Ama şu anda, belirttiğimiz tarzda, hem de böyle bir dönemde İslâm için çalışma adı altında fıkıhla uğraşmak -sanırım Allah en iyisini bilir- hem ömrü, hem de sevabı boşu boşuna heder etmektir.

Allah'ın dini, sürü gibi güdülmeyi kabul etmez. Kendisinden kaçan, kendisinden kopup ayrılan, Allah'ın şeriatına ve otoritesine boyun eğmediği halde, zaman zaman ortaya çıkan ihtiyaçları ve problemleri için kendisinden fetva isteminde bulunmak suretiyle alay eden cahiliye toplumunun emrine girecek itaatkâr bir hizmetçi olmayı kabul etmez.

Bu dinin fıkhı ve hükümleri boşlukta meydana gelmezler, boşlukta iş görmezler. Daha baştan itibaren Allah'ın otoritesine boyun eğmiş bulunan müslüman toplum bu fıkhı meydana getirmişti. Fıkıh bu toplumu meydana getirmiş değildir. Bunun aksini gösteren bir gelişme kesinlikle yaşanmamıştır.

İslâmı oluşumun adımları ve aşamaları her zaman birdir. Cahiliyeden İslâma geçiş, bir gün olsun kolay ve rahat olmamıştır. İslâm toplumu ve İslâm düzeni kurulduğu gün kullanıma hazır olsun diye hiçbir zaman fıkhi hükümlerin boşlukta düzenlenmesi ile işe başlanmamıştır. Hazır hale getirilmiş ve boşlukta oluşturulmuş bu ayrıntılı hükümlerin varlığı kesinlikle cahiliyeden İslâma geçişin başlangıç noktası değildir. Şu cahiliye toplumlarının müslüman toplumlara dönüşmesini engelleyen unsur "hazır" fıkhi hükümlerin bulunmayışı değildir. Cahiliyeden İslâma dönüşümün zorluğu şu anda elde bulunan İslâm fıkhının hükümlerinin gelişmiş toplumların ihtiyaçlarına cevap vermek için yetersiz oluşundan kaynaklanmıyor... Kimilerinin aldanmasına, kimilerinin de aldatılmasına neden olan daha bir sürü lâf...

Kesinlikle hayır! Cahiliye toplumlarının İslâm nizamına dönüşmelerini engelleyen hakimiyetin Allah'a ait olmasını istemeyen, dolayısıyla insanlık hayatında Rabblığın, yeryüzünde ilahlığın Allah'a ait olmasını istemeyen, böylece İslâmdan tamamen çıkan zorba tağutların varlığıdır. Dince bilinmesi zorunlu olan hükümler uygulanır bunlara. Ayrıca bu toplumların, İslâma dönüşlerini engelleyen bir diğer unsur da, Allah'ı bir yana bırakıp, bu zorba tağutlara ibadet eden, yani onlara itaat eden, boyun eğen, emirlerine uyan, böylece onları ibadet edilen, itaat edilen, değişik rabbler konumuna getiren kitlelerin varlığıdır.Bu kitleler, tağutlara sundukları bu kullukla tevhidden çıkıp, şirke sapmaktadırlar. Çünkü İslâma göre şirkin en başta gelen anlamlarından birisi budur.

Bu iki etken, dolayısıyla cahiliye, yeryüzünde bir düzen olarak varlığını sürdürür. Bu düzen, maddi güç odaklarına dayandığı kadar, düşünce sapıklıklarından oluşan odaklara da dayanır.

Şu halde cahiliyeye karşı zorunlu olarak başvurulacak yöntem, fıkhi hükümleri düzenlemek değildir. Cahiliye karşısında gerekli olan yöntem, insanları yeniden İslâma girmeye davet etmektir. Tüm odak noktaları ile birlikte cahiliyeyi karşısına alan bir hareket başlatmaktır. Sonra cahiliyeye karşı başlatılan İslâma davet hareketleri neyi gerektiriyorsa,o olur.Sonra yüce Allah, kendisine teslim olanlarla, toplumları arasındaki problemi müslümanların lehine çözümler. İşte yalnızca o zaman, bu pratik ve canlı ortamda tabii olarak oluşan fıkhi hükümlere sıra gelir. Yeni doğmuş bu toplumun, sürekli yenilenen pratik hayatının ihtiyaçları karşılanır. O gün ortaya çıkan bu ihtiyaçların boyutlarına ve koşullarına uygun kurallar belirlenir. Ama daha önce de söylediğimiz gibi, bunlar gaybın kapsamında olan meselelerdir. Şimdiden kehanette bulunmak mümkün değildir. Bu dinin tabiatına uygun düşen ciddiyetin gereği olarak bugünden o tür meselelerle uğraşmak yersizdir.

Bu, hiçbir zaman kitap ve sünnette yeralan hükümlerin şeri açıdan günümüzde artık geçersiz oldukları anlamına gelmez. Bu sadece bu hükümlerin konulmasını gerektiren toplumun mevcut olmadığı anlamına gelmektedir. Çünkü bu hükümler, ancak o toplumda uygulanabilir. Daha doğrusu, bu hükümler ancak o toplum içinde yaşayabilirler. Bu yüzden fıkhi hükümlerin fiili varlıkları bu toplumun varlığına bağlıdır. Dolayısıyla bunların fiilen varlıklarını sağlamak, cahiliye toplumundan ayrılıp müslüman olan ve İslâm düzenini kurmak için cahiliyeye karşı harekete geçen cahiliyeye, onun ilahlık taslayan tağutlarına, Rabblık noktasında Allah'a ortak koşmayı benimseyerek, bu tağutlara boyun eğen kitlelere, bu dinin ilkeleri doğrultusunda karşı koyan her müslümanın başına gelen problemlerin aynısını yaşayanların boynunun borcudur.

Cahiliye varolduğu zaman, karşısına da islâmi hareket dikilmelidir. Bu yüzden islâmi doğuşun bu değişmez yönteminin tabiatını iyice kavramak gerekir. Bu dinin fiili varlığını yeniden gerçekleştirmek için yapılacak gerçek çalışmanın başlangıç noktası burasıdır. Son ikiyüz yıl içerisinde insanların koyduğu kanunların ilahi şeriatın yerini almasından bu yana, Allah'ın dininin fiili varlığı sona

ermiştir. Minareler, mescitler, dualar ve sembolik ibadetler yerinde kalıyor, ama yeryüzü İslâmın gerçek varlığından yoksun kalmıştır. Duygusal olarak bu dine sempati ile bakanlar, ona sevgi besleyenler, bu minarelere, mescidlere, dua ve ibadetlere bakıp kendilerinden geçmektedirler. İslâmın iyi durumda olduğu vehmine kapılmaktadırlar. Oysa İslâm varlık sahnesinden tamamen silinmiş gitmiştir.

Daha sembolik ibadetler yokken, daha mescidler yokken, müslüman toplum vardı. İnsanlara "Allah'a kulluk edin, sizin O'ndan başka ilahınız yoktur, O'na ibadet edin" dendiği gün, müslüman toplum varolmuştu. Onların Allah'a yönelik ibadetleri sembolik davranışlarda henüz somutlaşmamıştı. Çünkü sembolik ibadet daha sonraları farz kılınmıştı. Onların Allah'a yönelik ibadetleri -başlangıç noktası itibariyle ve henüz şeri hükümler inmemişken- sadece Allah'a boyun eğmelerinde somutlaşmıştı. Tek başına Allah'a boyun eğmeye karar veren bu insanlar, yeryüzünde maddi bir egemenlik sağlayınca şeri hükümler inmeye başlamıştı. Hayatlarında birtakım gerçek ihtiyaçlarla karşı karşıya kaldıklarında, kitap ve sünnette hüküm olarak yer alan kuralların yanında fıkhi hükümler çıkarmışlardı.

İşte tek yol budur. Bunun dışında herhangi bir yol yoktur.

Keşke, dil ile davetin ilk aşamasından itibaren, islâmi hükümlerin açıklanması sırasında kitleleri topyekün İslâma dönüştürmenin daha kolay bir yolu olsaydı! Ne yazık ki, bu, sadece bir "temenni"dir. Çünkü kitleler İslâma davet hareketinin her defasında geçtiği bu uzun ve meşakkatli yolun dışında hiçbir zaman cahiliyeden, tağutların kulluğundan çıkıp İslâma girmezler, sadece Allah'a kulluk etme onuruna erişmezler. Bu hareketi önce bir kişi başlatır. Onu bir öncü grup izler, bu grup birtakım olaylar yaşamak, çeşitli aşamalardan geçmek üzere cahiliyeye karşı harekete geçer. Yüce Allah kendileri ile toplumları arasındaki sorunu hak ilkesine göre çözümleyene ve kendilerini yeryüzüne egemen kılana kadar mücadele devam eder... Sonra... İnsanlar akın, akın Allah'ın dinine girerler. Allah'ın dinine girerler. Allah'ın dini; onun hayat sistemi, şeriatı ve düzenidir. Yüce Allah insanların bu dinden başkasına bağlanmasını istemez.

"Kim İslâmdan başka bir din ararsa, O din ondan kabul edilmez ve ahirette hüsrana uğrayanlardan olur.

Umarım bu açıklama Hz. Yusuf'un (a.s) tutumuna ilişkin verilecek gerçek hükmü ortaya koymuştu.

Hz. Yusuf (a.s) müslüman bir toplumda yaşamıyordu. Bu yüzden insanlar arasında propaganda yapmamaya ve bu propagandaya dayanarak görev istememeye ilişkin kural onun hakkında uygulanamaz. Ayrıca Hz.Yusuf (a.s) şartların kendisine itaat edilen bir yönetici olma fırsatını doğurduğunu cahiliye rejiminde bir memur olmayacağını görmüştü. Durum da tahmin ettiği gibi çıkmıştı. Kurduğu bu yönetim sayesinde dinine davet etme imkânını bulmuş, yönetimi sırasında dinini Mısır'ın her tarafına yaymıştı. Gerek başvezir ve gerekse kral, tamamen sahneden çekilmişlerdi.

YERYÜZÜNDE SAĞLAM BİR YER

Bu ara açıklamadan sonra tekrar hikâyenin özüne, bu hikâyeyi anlatan ayetlere dönelim. Ayet, Hz.Yusuf'un teklifinin kral tarafından kabul edildiğini açıkça belirtmiyor.Sanki denmek isteniyor ki, Hz. Yusuf'un itibarı o kadar yüksektir ki, kralın katındaki prestiji o kadar ileri boyuttadır ki, ondan bir şey isteyince reddedilmesi sözkonusu değildir. Yeter ki, istesin. Ne isterse kabul edilir. Hatta bir şey istemek için söyleyeceği söz, alacağı olumlu cevapla özdeştir. İşte bu zengin çağrışımlara imkân doğsun diye kralın cevabından sözedilmiyor, Hz. Yusuf'un istediği mevkiye getirildiğini anlamak, okuyucunun idrakine bırakılıyor.

Hz. Yusuf'un suçsuzluğu ortaya çıktı. Bu arada kralın hoşuna gitti, gözüne girdi. Bunun sonucu olarak istediği göreve getirildi. İşte böylece Yusuf'u o "yer"e sağlamca yerleştirdik. Ayaklarının sağlam zemine basmasını sağladık. Ona belirli ve itibarlı bir konum bağışladık. Sözü edilen "yer"den maksat, Mısır da olabilir, bütün "yeryüzü" de olabilir. Çünkü Mısır, o günlerde yeryüzünün en önemli ülkesi idi. Ayetin cümlelerini inceleyelim:

"Artık o ülkenin dilediği yerinde oturabilirdi."

o ülkenin dilediği yerinde oturabilir, dilediği yöresinde ev-bark edinebilir, dilediği mevkiini elde edebilirdi. Hz. Yusuf, kuyuya atılmanın, orada yaşadığı korkulu anların, zindana atılmanın ve orada uğradığı özgürlük kısıtlamalarının arkasından bu parlak konuma kavuşuyordu. Devam ediyoruz:

"Biz rahmetimizi dilediğimiz kimselere sunarız."

Rahmetimizi sunarız da onun zorluklarını kolaylıklara, sıkıntılarını ferahlıklara, korkularını güvene, kısıtlılıklarını özgürlüğe, itibarsızlığını prestije ve yüksek mevkilere dönüştürürüz. Devam edelim:

"Biz iyi davranışlıları ödülsüz bırakmayız."

Bu dünyada Allah'a inanarak, O'na dayanarak, O'na yönelerek iyiliği seçenleri, iyi davranışlar, iyi işler ortaya koyarak insanlar ile iyi ilişkiler kuranları ödülsüz bırakmayız. Bir sonraki ayeti okuyalım:

"Ama iman edip kötülükten sakınanlar için ahiret ödülü daha hayırlıdır."

Eğer insan iman edip kötülüklerden sakınırsa, ahirette ödüllendirilmeyi de hakeder. Gerçi ahiret ödülü, dünyada elde edeceği ödülden daha hayırlıdır, ama bu ödül, dünya o kimse Rabbine inanıp güvensin, gizli-açık her davranışında, her tutumunda O'nun korkusunu kalbinden hiç çıkarmasın.

İşte yüce Allah, Hz. Yusuf'un o sıkıntılı günlerini dünyada böylesine parlak bir mevki ve ahirette böylesine imrendirici bir müjde ile değiştirdi. Bu sonuçlar, O'nun sağlam imanının, sabırlılığının ve iyiliğe bağlılığının uygun bir karşılığı idi.

HZ. YUSUF KARDEŞLERİYLE

Zaman çarkı dönüşünü sürdürdü. Ayetler bu dönüşlerin bir bölümünün üzerinden aşıyor. Aşılan bu zaman bölümünün içinde Mısır ve dolaylarında yaşanan **"bolluk yılları"** da vardır. Bu bolluk döneminin niteliği, bu dönemde tarımsal verimin nasıl olduğu ve Hz. Yusuf'un bu sırada devlet mekanizmasını nasıl işlettiği konularında bize bilgi verilmiyor... Acaba Hz. Yusuf nasıl bir yönetim düzeni kurdu, ne gibi önlemler aldı ve kıtlık yıllarında harcanacak olan tarım ürünlerini nasıl biriktirebildi? Bu soruların cevapları sanki onun krala verdiği **"Çünkü ben hazinelerinizi titizlikle korurum ve onların nasıl yönetileceğini iyi bilirim"** şeklindeki cevapta yeterince açıklanmış gibi kabul ediliyor.

Kıtlık yılları nasıl gelip çattı? İnsanların bu olaya karşı tepkileri nasıl oldu? Çekilen besin maddesi sıkıntısının boyutları nedir? Ayetlerde bu soruların da açık cevapları yoktur. "Bu soruların cevapları kralın rüyası ile, Hz. Yusuf'un bu rüyaya ilişkin yorumunda saklıdır" gibi bir ifade yöntemi izleniyor gibidir. Bilindiği gibi Yusuf, kralın rüyasını yorumlarken, şöyle demişti:

"Bunun arkasından yedi kurak ve sıkıntılı yıl gelir. Bu süre içinde ayıracağınız az miktardaki tohumluklar dışında bu yıllar için stok ettiğiniz ürünü yersiniz."

Ayrıca surenin bundan sonraki hiçbir ayetinde ne kraldan ve ne de onun herhangi bir devlet adamından da sözedilmiyor. Sanki devletin bütün yetkileri bu korkunç, bu dayanılmaz kriz döneminin tüm sorumluluklarını cesaretle üstlenmiş olan Hz. Yusuf'un eline geçmiş gibidir. Artık olayların sahnesinde sadece Hz. Yusuf vardır, bütün projektörler O'nun üzerine çevrilmiştir. Aslında gerçek budur. Ayetler bu pratik gerçeği büyük bir sanatsal ustalıkla satırlara tam olarak yansıtmaktadırlar.

Kuraklığın etkisine gelince, bunun çapını **"Hz. Yusuf'un kardeşleri"** sahnesinde açıkça görebiliyoruz. Hz. Yusuf'un kardeşleri Mısır'ın hayli uzağındaki bir çöl bölgesinden, Kenan ilinden kalkıp geliyorlar.Aradıkları şey yiyecektir. Bundan anlıyoruz ki, açlığın çapı son derece geniştir. Yine bu olay bize gösteriyor ki, o günkü Mısır, bu afet karşısında Hz. Yusuf'un ileri görüşlülüğü sayesinde gereken önlemleri almış, bu yüzden komşularının bakışları bu merkeze çevrilmiş, tüm yörenin besin ürünleri deposu olma konumunu kazanmıştır. Bu arada hikâye, asıl yatağındaki akışını, yani Hz. Yusuf ile kardeşlerine ilişkin serüveni anlatmayı sürdürüyor. Bu akış, dini amacı gerçekleştiren sanatsal bir özellik olarak karşımıza çıkar. Ayetleri okuyoruz:

وَجَآءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ
فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ۝ وَلَمَّا جَهَّزَهُم
بِجَهَازِهِمْ قَالَ ٱئْتُونِى بِأَخٍ لَّكُم مِّنْ أَبِيكُمْ ۚ أَلَا تَرَوْنَ أَنِّىٓ

إِوْفِي ٱلْكَيْلَ وَأَنَا۠ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٥٩﴾ فَإِن لَّمْ تَأْتُونِي بِهِۦ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ
عِندِي وَلَا تَقْرَبُونِ ﴿٦٠﴾ قَالُوا۟ سَنُرَٰوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَّا
لَفَٰعِلُونَ ﴿٦١﴾ وَقَالَ لِفِتْيَٰنِهِ ٱجْعَلُوا۟ بِضَٰعَتَهُمْ فِى رِحَالِهِمْ
لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَآ إِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٦٢﴾

58- Bir gün Yusuf'un kardeşleri gelip yanına girdiler. Yusuf onları hemen tanıdı, fakat onlar onu tanımamışlardı.

59- Yusuf, kardeşlerinin zahire yüklerini hazırlatınca onlara dedi ki; "Babadan kardeşinizi bana getiriniz. Görüyorsunuz ya, zahirenizi tastamam ölçerek veriyorum ve konukseverlerin de en iyisiyim."

60- "Ama eğer babadan kardeşinizi bana getirmezseniz, artık size erzak yok, bir daha semtime yaklaşmayınız."

61- Yusuf'un kardeşleri "Babasından onun için izin koparmaya çalışacağız, herhalde bunu başarırız" dediler.

62- Yusuf yanında çalışan işçilere dedi ki; "Bunların verdikleri zahire bedelini yüklerine koyunuz, evlerine varınca herhalde onu farkederler de bir daha gelirler."

Kuraklık ve kıtlık baştan başa bütün Kenan ili ile çevresini sarmıştır. Bu nun sonucu olarak Hz. Yusuf'un kardeşleri, başka birçokları gibi Mısır'a doğru yola çıkmışlardır. Çünkü halk, Mısır'da bolluk yıllarında stok edilmiş tarım ürünü fazlası olduğunu işitmiştir.

İşte şimdi Hz. Yusuf'un kardeşlerini O'nun huzuruna girerken görüyoruz. Onlar onu tanımıyorlar. Fakat Hz. Yusuf onları tanımıştır. Çünkü pek değişmemişler. Ama Hz. Yusuf öyle mi? Nerede! O kadar değişmiş ki, o olduğunu hayallerine asla sığdıramazlar. Bundan yirmi ya da daha fazla yıl önce kuyuya atmış oldukları, İbrani soyundan gelme küçük nerede, şimdiki neredeyse başı taçlı, yaşlı-başlı, düzgün kıyafetli, koruma polisli, heybetli,hizmetçili, kelli-felli, yetkili ve otoriteli, yüce mevkili Yusuf nerede?

Hz. Yusuf, onlara kimliğini açıklamadı. Çünkü mutlaka almaları gereken bazı dersler vardır. Okuyoruz:

"Bir gün Yusuf'un kardeşleri gelip yanına girdiler. Yusuf onları hemen tanıdı, fakat onlar onu tanımamışlardı."

Fakat ayetlerin akışından anlıyoruz ki, Hz. Yusuf, kardeşlerini son derece iyi ağırlamış, onlara büyük bir konukseverlik göstermiştir. Arkasından onlara vereceği ilk dersin hazırlığına giriştiğini görüyoruz. Ayeti okuyalım:

"Yusuf, kardeşlerinin zahire yüklerini hazırlatınca onlara dedi ki 'Babadan kardeşinizi bana getiriniz."

Bu ayetten anlıyoruz ki, Hz. Yusuf, kardeşlerinin kendisine yaklaşmalarını, alışmalarını sağlıyor, böylece yavaş yavaş kim olduklarını kendisine ayrıntılı

biçimde anlatabilecekleri bir rahatlık elde etmelerine zemin hazırlıyor. Bunun üzerine onlar da kendilerinden sözetmeye girişiyorlar: Şimdi beraberlerinde olmayan babadan bir kardeşleri vardır. Bu kardeşleri kendileri ile birlikte gelmemiştir. Çünkü babaları bu oğlunu çok sevmektedir, ondan ayrı kalmaya dayanamamaktadır.

Hz. Yusuf, kardeşlerini hazırlatınca yola çıkacakları sırada onlara sözünü ettikleri kardeşlerini görmek istediğini söylüyor. Ayetin ilgili bölümünü tekrar okuyoruz:

"Onlara de ki; 'Babadan kardeşinizi bana getiriniz."

Müşterilere zahire verirken ölçüyü tastamam tuttuğumu kendi gözlerinizle gördünüz. O kardeşiniz ile birlikte tekrar geldiğinizde size de payınızı tam olarak vereceğim. Ayrıca konuklarımı iyi ağırladığımı da gördünüz. Buna göre o kardeşiniz için endişe duymanız yersizdir. Tersine benim, örneğini gördüğünüz konukseverliğimle karşılaşacaktır. Okuyalım:

"Görüyorsunuz ya, zahirenizi tastamam ölçerek veriyorum ve konukseverlerin de en iyisiyim."

Fakat babalarının -özellikle Hz. Yusuf'u kaybettikten sonra- küçük kardeşleri üzerine ne kadar titrediğini bildikleri için, onu getirmenin kolay bir iş olmayacağını, bu yolun üzerinde babalarının karşı çıkışından kaynaklanacak birçok engellerin olduğunu Hz. Yusuf'a açık açık anlattılar. Fakat babalarını buna ikna etmeye çalışacaklarına, bütün bu engellere rağmen tekrar geldiklerinde onu yanlarında getireceklerine, bunun için ellerinden ne gelirse yapacaklarına söz verdiler. Okuyoruz:

"Yusuf'un kardeşleri 'Babasından onun için izin koparmaya çalışacağız, herhalde bunu başarırız' dediler."

Ayette geçen **"Onun için izin koparmaya çalışacağız"** deyimi, Yusuf'un kardeşlerinin harcamak zorunda kalacaklarını bildikleri **"çaba"**nın yoğunluğunu somut biçimde tasvir ediyor.

Bu arada Hz. Yusuf, kardeşlerinin zahire ve hayvan yemine karşılık olarak ödemek üzere yanlarında getirdikleri bedel nitelikli malların yükleri arasına saklanması yolunda adamlarına emir veriyor. Bu bedel nitelikli mallar, birmiktar paranın yanısıra, çöle özgü tarım ürünleri, çöl ağaçlarından elde edilmiş çeşitli meyvalar, deriler, yünler gibi, o günün pazarlarında takas usulü ticaret yaparken bedel olarak kullanılması adet olan çeşitli mallar olabilir. Hz. Yusuf, bu malları kardeşlerinin yüklerine, saklı biçimde yerleştiriyor ki, evlerine döndüklerinde ödedikleri bedellerin kendilerine geri verilmiş olduğunu anlasınlar ve bu cömertlik karşısında içlerinde geri dönme arzusu uyansın. Okuyoruz:

"Yusuf, yanında çalışan işçilere dedi ki; 'Bunların verdikleri zahire bedelini yüklerine koyunuz, evlerine varınca herhalde onu farkederler de bir daha gelirler."

HZ. YAKUB'UN HUZURUNDA

Şimdi Hz. Yusuf'u Mısır'da bırakarak gözlerimizi Kenan iline çeviriyoruz. Karşımızda Hz. Yakub ile oğulları var. Geri dönüş yolculukları ve bu yolculukta olup bitenler hakkında bize hiçbir bilgi verilmiyor. Ayetleri okuyalım:

فَلَمَّا رَجَعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَبِيهِمْ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا مُنِعَ مِنَّا ٱلْكَيْلُ
فَأَرْسِلْ مَعَنَآ أَخَانَا نَكْتَلْ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿٦٣﴾
قَالَ هَلْ ءَامَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَآ أَمِنتُكُمْ عَلَىٰٓ أَخِيهِ مِن قَبْلُ
فَٱللَّهُ خَيْرٌ حَٰفِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَمَّا فَتَحُوا۟
مَتَٰعَهُمْ وَجَدُوا۟ بِضَٰعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا
مَا نَبْغِى هَٰذِهِۦ بِضَٰعَتُنَا رُدَّتْ إِلَيْنَا وَنَمِيرُ أَهْلَنَا وَنَحْفَظُ
أَخَانَا وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ ذَٰلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ ﴿٦٥﴾ قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُۥ
مَعَكُمْ حَتَّىٰ تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِّنَ ٱللَّهِ لَتَأْتُنَّنِى بِهِۦٓ إِلَّآ أَن يُحَاطَ
بِكُمْ فَلَمَّآ ءَاتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ ٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٦٦﴾

63- Yusuf'un kardeşleri babalarının yanına dönünce dediler ki; "Ey babamız, erzak almamız yasaklandı, kardeşimizi bizimle birlikte gönder ki, erzak alabilelim, biz onu kesinlikle koruruz."

64- Babaları Yakub dedi ki; "Daha önce kardeşi konusunda size duyduğum güvenin aynısını şimdi de onun hakkında mı size duyayım? En iyi koruyucu Allah'dır. O merhametlilerin merhametlisidir."

65- Zahire yüklerini açıp da ödemiş oldukları bedelin kendilerine geri verildiğini gördüklerinde dediler ki; "Ey babamız, senden yanlış birşey istemiyoruz. İşte ödemiş olduğumuz bedel bize geri verilmiş. Ailemize erzak getiririz, kardeşimizi koruruz, böylece bir deve yükü daha fazla zahiremiz olur. Bunu sağlamak kolay bir iştir artık."

66- Babaları "Hep birlikte ölüm çemberine düşmeniz ihtimali dışında, onu kesinlikle geri getireceğinize ilişkin bana Allah adına sağlam bir güvence, bağlayıcı bir söz vermedikçe onu sizinle birlikte göndermem" dedi. Oğullarının istediği güvenceyi vermeleri üzerine dedi ki; "Bu söylediklerimize Allah vekildir."

Anlaşılan Hz. Yakub'un oğulları, babalarının yanına varır varmaz, daha yüklerini çözmeden erzak almalarının yasaklandığını, küçük kardeşlerini beraberlerinde götürmedikçe Mısırlı bakanın, (yani aslında Hz. Yusuf'un) kendilerine zahire vermeyeceğini söylediler. Arkasından babalarından kardeşlerini yanlarına vermesini ve böylece zahire almalarının yolunun açılabilmesini istedi-

ler. Bu arada kerdeşlerini iyi koruyacaklarına söz verdiler. Okuyalım:

"Yusuf'un kardeşleri, babalarının yanına dönünce dediler ki; 'Ey babamız, erzak almamız yasaklandı, kardeşimizi bizimle birlikte gönder ki, erzak alabilelim; biz onu koruruz."

Oğullarının bu vaadi, Hz. Yakub'un yarasını tazelemiş olmalıdır. Çünkü onlar Hz. Yusuf'u kır gezintisine götürürken de aynı sözü vermişlerdi! Zaten tazelenen bu eski yarasının acısını açıkça dile getirdiğini, oğullarının bu sözünün içinde uyandırdığı fırtınalı çağrışımları kelimelere dökmekten kaçınmadığını görüyoruz. Okuyalım:

"Babaları Yakub dedi ki; 'Daha önce kardeşi konusunda size duyduğum güvenin aynısını şimdi de onun hakkında mı duyayım?"

Sizin vereceğiniz sözler sizin olsun, koruyuculuğunuz da sizin olsun. Ben oğlumun korunmasını ve ona merhamet edilmesini istediğimde başvuracağım güvenilir kapı vardır. Okuyoruz:

"En iyi koruyucu Allah'dır. O merhametlilerin merhametlisidir."

Biraz dinlenip yol yorgunluklarını geçirdikten sonra getirdiklerini sandıkları zahireyi çıkarmak için yüklerini çözdüler. Bir de baktılar ki, zahire bedeli olsun diye giderken yanlarında götürdükleri mallar çuvallarında duruyor. Buna karşılık yüklerinde hiç zahire yok!

Meğer Hz. Yusuf, onlara zahire vermemiş. Zahire bedeli olsundiye getirdikleri malları da yüklerine geri koymuş. Babalarının yanına dönüp de **"ey babamız bize zahire verilmek istenmedi"** dedikten sonra açtıkları yüklerinde giderken götürdükleri zahire bedelleri ile karşılaştılar. Hz. Yusuf, küçük kardeşlerini yanlarına alarak geri gelmeye mecbur olsunlar diye böyle yapmıştı. Bu, onların almak zorunda oldukları derslerden biri idi.

Her neyse. Hz. Yusuf'un kardeşleri, zahire bedellerinin geri çevrilmiş olmasını, kardeşlerinin yanlarına verilmesine ilişkin isteklerinin yerinde bir istek olduğunun, babalarından haksız bir istekte bulunmadıklarının delili olarak kullandılar. Okuyoruz:

"Dediler ki; 'Ey babamız, senden yanlış bir şey istemiyoruz. İşte ödemiş olduğumuz bedel bize geri verilmiş."

Arkasından ailelerinin erzak sağlamaya ilişkin hayati çıkarını özendirme unsuru olarak kullanıp babalarına baskı yapmaya girişiyorlar. Okuyoruz:

"Ailemize erzak getiririz."

"Erzak" "yiyecek maddeleri" demektir. Bu arada kardeşlerine göz kulak olacaklarını, bunda kesin kararlı olduklarını, tekrar vurguluyorlar. Okuyoruz:

"Kardeşimizi koruruz."

Ayrıca eğer kardeşleri yanlarında olursa bir deve yükü daha fazla zahire alacaklarını söyleyerek babalarını özendirmeye çalışıyorlar. Okuyoruz:

"Böylece bir deve yükü daha fazla zahiremiz olur."

Kardeşleri yanlarında olduğu takdirde bunu elde etmeleri kolaydır. Okuyoruz:

"Bunu sağlamak kolay bir iştir."

Hz.Yakub'un oğullarının "Böylece bir deve yükü daha fazla zahiremiz olur" şeklindeki sözlerinden anlıyoruz ki, Hz. Yusuf, adam başına belli ağırlığı olan bir deve yükü erzak veriyordu, her müşteriye istediği kadar zahire satmıyordu. Bu da kıtlık yıllarının şartlarına uygun, yerinde bir politika idi. Böylece herkese erzak yetiştirebiliyordu.

Hz. Yakub, oğullarının teklifine istemeyerek "evet" dedi. Fakat oğlunu, kardeşlerinin ellerine teslim etmek için şöyle bir şart koştu:

"Babaları 'Hep birlikte ölüm çemberine düşmeniz ihtimali dışında onu kesinlikle geri getireceğinize ilişkin bana Allah adına sağlam bir güvence, bağlayıcı bir söz vermedikçe onu sizinle birlikte göndermem."

Yani Allah adına bağlayıcı bir yemin edeceksiniz ki, küçük kardeşinizi mutlaka bana geri getireceksiniz. Bu yemininizin geçersiz sayılabilmesi için hep birlikte bir çıkmazın ağına düşmeniz, oradan çıkmanın hiçbir yolunu bulamamanız, kardeşinizi savunmanızın hiçbir yarar sağlamayacağı bir belaya uğramanız gerekir. Ayetin o bölümünü bir kez daha okuyalım:

"Hep birlikte ölüm çemberine düşmedikçe..."

Bu cümlecik, "bütün çıkış yollarının yüzlerine kapanması" anlamına gelen kinayeli bir ifadedir. Hz. Yakub'un oğulları babalarının koştuğu bu yemin etme şartını yerine getiriyorlar. Devam ediyoruz:

"Oğullarının, istediği güvenceyi vermeleri üzerine dedi ki; 'Bu söylediklerimize Allah vekildir."

Böylece vurgulamayı ve pekiştirmeyi güçlendirmiş, katmerlendirmiş oluyordu.

Hz. Yakub istediği güvenceyi aldıktan sonra oğullarına, sevgili yavrusu ile birlikte çıkacakları bu yolculuk hakkında aklına gelen, içine doğan bazı öğütler vermeye girişiyor. Okuyoruz:

وَقَالَ يَٰبَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا۟ مِنۢ بَابٍ وَٰحِدٍ وَٱدْخُلُوا۟ مِنْ أَبْوَٰبٍ
مُّتَفَرِّقَةٍ ۖ وَمَآ أُغْنِى عَنكُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۖ إِنِ ٱلْحُكْمُ
إِلَّا لِلَّهِ ۖ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ۖ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٦٧﴾

67- "Yavrularım, şehre aynı kapıdan girmeyiniz, değişik kapılardan giriniz. Gerçi ben Allah'ın size ilişkin hiçbir ön kararını başınızdan savamam. Egemenlik sadece Allah'ın tekelindedir. Ben yalnız O'na güveniyorum. Tüm dayanak arayanlar da yalnız O'na güvenmelidirler."

Burada Hz.Yakub'un "Egemenlik sadece Allah'ın tekelindedir" şeklindeki sözü üzerinde birazcık durmak istiyoruz.

Sözün gelişinden açıkça anlıyoruz ki, bu cümlede yüce Allah'ın kaçınılmaz ve karşı konulmaz nitelikteki ezici takdiri ile bu takdirini yürürlüğe koyan ve insanlara hiçbir müdahale yetkisi tanımayan ilahi hükmü kasdediliyor.

İşte "hayır ve şerr" yönleri ile "kader"e inanmak, budur.

Yüce Allah'ın bu "kader"ine ilişkin hükmü insanlar üzerinde işler, yürür. Bu işlerlik ve yürürlük konusunda onların iradelerinin ve tercihlerinin hiçbir rolü olamaz. Bu ilahi hükmün yanısıra bir başka ilahi hüküm türü daha vardır ki, insanlar onu kendi rızaları ile, kendi tercihleri ile yürütürler. Bu hükümler, yüce Allah'ın emirleri ile yasaklarında somutlaşan, şeriat kaynaklı ilahi hükümlerdir. Bu hükümler de tıpkı "kader"e bağlı ilahi hükümler gibi yüce Allah'ın tekelindedirler, O'nun iradesinden kaynaklanırlar. Yalnız birinci kategoriye giren hükümleri ile aralarında şu fark vardır. Bu hükümleri, insanlar özgür tercihleri ile yürürlüğe koyabilecekleri gibi, yürürlüğe koymayabilirler de. Bu tercihin olumlu ya da olumsuz olması insanlara birtakım sonuçlar ve akibetler getirir, onların gerek dünyadaki hayatları ve gerekse ahirette görecekleri karşılık üzerinde belirleyici rol oynar. Fakat insanlar, yüce Allah'ın bu kategoriye giren hükümlerini benimseyip kendi istekleri ile yürürlüğe koymadıkça müslüman olamazlar.

Hz. Yakub'un oğullarının oluşturduğu kafile yola çıktı. Kafiledekiler, babalarının bu yolculuğa ilişkin öğütlerine aynen uydular. Okuyoruz:

وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُمْ مَا كَانَ يُغْنِي عَنْهُمْ
مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا حَاجَةً فِي نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضَاهَا وَإِنَّهُ
لَذُو عِلْمٍ لِمَا عَلَّمْنَاهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾

68- Yusuf'un kardeşleri babalarının direktifi uyarınca şehre girdiler. Gerçi bu önlem, Allah'ın onlara ilişkin hiçbir ön kararını başlarından savacak değildi. Sadece Yakub, içinden gelen bir görev duygusunun gereğini yerine getirmişti. Onun bu meseleye ilişkin, tarafımızdan kendisine öğretilmiş bilgisi vardı. Fakat insanların çoğu bu meseleye ilişkin gerçeği bilmezler.

Hz. Yakub'un bu öğüdünde kasdettiği şehir, acaba hangi şehirdir? Niçin oğullarına "Aynı kapıdan girmeyiniz, değişik kapılardan giriniz" diyor?

Bu konuda ileri geri ve gereksiz birçok görüşler ve yorumlar ileri sürülmüştür. Hatta bu yorumlar, ayetlerin akışı ile bağdaşmayan zorlamalardır. Eğer Kur'an, bu öğüdün sebebini açıklamak isteseydi, bunu açıklardı. Fakat buna gerek görmediği için sadece **"Yakub, içinden gelen bir görev duygusunun gereğini yerine getirmişti"** demekle yetindi. Bu durumda tefsir bilginlerinin Kur'an'ın amacının önünde durmaları, onun yansıtmak istediği atmosfere bağlı kalmaları gerekir. Kur'an'ın burada yansıtmak istediği atmosfer şudur: Hz. Yakub'un ço-

cukları hesabına çekindiği bir "şey" vardı ve eğer ayrı kapılardan şehre girerlerse, bu tehlikeden sakınmış, ona karşı önlem almış olacaklarını düşünüyordu. Böyle düşünürken yüce Allah'ın takdirini evlâtlarının başından hiçbir önlemin savamayacağının da bilincindeydi. Hüküm yetkisi tümü ile yüce Allah'ın tekelinde idi. Güvenilecek tek dayanak O'ydu. O sadece içinde doğan bir duyguyu, dile getiriyor,kalbinde beliren bir önlem alma gereğini yerine getiriyordu. Yüce Allah'ın iradesinin eninde sonunda gerçekleşeceğinden kuşkusu yoktu. Bunu ona öğreten yüce Allah'dı ve o da bunu iyi öğrenmişti. Devam ediyoruz:

"Fakat insanların çoğu bu meseleye ilişkin gerçeği bilmezler."

Hz. Yakub'un evlâtlarının karşılaşabileceklerden korktuğu tehlike göz değmesi olabilir, delikanlılık çağlarını yaşayan oğullarının kalabalık birhalde şehre girmelerinin, kralın kıskançlık duygularını depreştirmesi olabilir, yol kesicilerin oğullarının peşine düşmeleri olabilir, ya da başka herhangi bir şey olabilir. Bu tehlike ne olursa olsun konumuza hiçbir katkıda bulunmaz. Sadece tefsir bilginlerine ve belge aktarıcılarına (ravilere) Kur'an-ı Kerim'in etkileyici atmosferinden ayrılıp dedikoduya dalmanın açık kapısını sağlar. Oysa bu sapma, çoğu kez, Kur'an'ın atmosferini tümü ile yokeder.

Şimdi biz de ayetlerin akış temposuna uyarak gerek bu öğüdün ve gerekse bu yolculuğun üzerinden hızla geçelim ve yolculuğun bittiği yerde Hz. Yusuf'un kardeşleri ile aşağıdaki sahnede buluşalım:

HZ. YUSUF'UN PLANI

وَلَمَّا دَخَلُوا عَلَىٰ يُوسُفَ آوَىٰ إِلَيْهِ أَخَاهُ قَالَ
إِنِّي أَنَا أَخُوكَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٩﴾

69- Yakub'un oğulları, Yusuf'un yanına girdiklerinde o öz kardeşini bağrına basarak "Ben senin öz kardeşinim, onların yaptıkları kötülüklerden ötürü sakın tasalanma" dedi.

Ayetlerin bu noktada da akış temposunu hızlandırdığını görüyoruz. Amaç Hz. Yusuf'u öz kardeşi ile tenha bir köşede buluşturmaktır. Buluşmada Hz. Yusuf, kardeşine ağabeysi olduğunu haber veriyor ve onu vaktiyle öbür kardeşlerinden gördüğü kötülüklerin anılarını kalbinden silmeye çağırıyor. Bu acı anılar mutlaka küçük çocuğun kalbinde olumsuz duygu birikimine yolaçmıştır, içinde yaşadığı aileden öğrenmiş olduğu bu anılar, mutlaka küçük kardeşin kalbinde kardeşlerine yönelik düşmanca tepkiler doğurmuştur. Üstelik bu acı olayları, Kenan ilindeki çevresinde hiç duymamış olması, bu üzücü geçmişin kendisinden saklanmış olabileceği de düşünülemezdi.

Dediğimiz gibi ayetler, akış temposunu hızlandırarak sözü hemen bu buluşmaya getiriyorlar. Oysa doğal olarak anlıyoruz ki, kafile Hz. Yusuf'un yanına varır varmaz, hemen arkasından meydana gelen olay, bu konuşma değildi. Daha önce Hz. Yusuf, mutlaka küçük kardeşi ile tanışmış, samimiyet kurmuş olmalı idi. Fakat kuşku yok ki, kafile kahramanımızın yanına girdiğinde ve Hz.

Yusuf, uzun yıllardır ayrı kaldığı öz kardeşini gördüğünde aklına gelen ilk iş, ona bu çağrıyı yöneltmekti.

İşte Kur'an-ı Kerim, bu yüzden bu çağrıyı, yapılmış ilk iş olarak sunuyor. Çünkü akla ilk gelen iş oydu. İşte bu nükte, bu harikulâde kitabın, yani Kur'an'ın anlatım inceliklerinden biridir!

Ayetlerin akışı, kafilenin konukluk dönemini de atlıyor. Bu süre içinde Hz. Yusuf ile kardeşleri arasında neler geçtiğinden de söz etmiyor. Bunları bir yana bırakarak kafilenin son geriye dönüş sahnesini gözlerimizin önüne getiriyor. Bu sahnede bize Hz. Yusuf'un öz kardeşini yanında alıkoymak için başvurduğu önlem anlatılıyor. Amaç, hem kardeşlere son derece önemli olan bir ders vermek, hem de her zaman ve her yerde bütün insanların ibret alacakları bir örnek sunmaktır. Önce ayetleri okuyoruz:

فَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ السِّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ
ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا
وَأَقْبَلُوا عَلَيْهِم مَّاذَا تَفْقِدُونَ ﴿٧١﴾ قَالُوا نَفْقِدُ صُوَاعَ
الْمَلِكِ وَلِمَن جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوا تَاللَّهِ
لَقَدْ عَلِمْتُم مَّا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ ﴿٧٣﴾
قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِن كُنتُمْ كَاذِبِينَ ﴿٧٤﴾ قَالُوا جَزَاؤُهُ
مَن وُجِدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ كَذَٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٧٥﴾
فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ وِعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا
مِن وِعَاءِ أَخِيهِ كَذَٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ
أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ
مَّن نَّشَاءُ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾ قَالُوا إِن يَسْرِقْ
فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَّهُ مِن قَبْلُ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ
وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ قَالَ أَنتُمْ شَرٌّ مَّكَانًا وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ
﴿٧٧﴾ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ إِنَّ لَهُ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا

فَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ السِّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ ﴿٧٠﴾
قَالُوا وَأَقْبَلُوا عَلَيْهِم مَّاذَا تَفْقِدُونَ ﴿٧١﴾
قَالُوا نَفْقِدُ صُوَاعَ الْمَلِكِ وَلِمَن جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ ﴿٧٢﴾
قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُم مَّا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ ﴿٧٣﴾
قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِن كُنتُمْ كَاذِبِينَ ﴿٧٤﴾
قَالُوا جَزَاؤُهُ مَن وُجِدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ كَذَٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٧٥﴾
فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ وِعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِن وِعَاءِ أَخِيهِ كَذَٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَّن نَّشَاءُ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾
قَالُوا إِن يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَّهُ مِن قَبْلُ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ قَالَ أَنتُمْ شَرٌّ مَّكَانًا وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ ﴿٧٧﴾
قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ إِنَّ لَهُ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُ إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٧٨﴾
قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَن نَّأْخُذَ إِلَّا مَن وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِندَهُ إِنَّا إِذًا لَّظَالِمُونَ ﴿٧٩﴾

70- Yusuf, kardeşlerinin zahire yüklerini hazırlatırken, ölçü kabı olarak kullanılan su tasını öz kardeşinin yüküne koydurdu. Arkasından bir görevli: "Ey yolcular kafilesi, siziler hırsızsınız" diye seslendi.

71- Yusuf'un kardeşleri, görevlilere dönerek "Ne kaybettiniz?" dediler.

72- Görevlilerden biri dedi ki; "Ölçü kabı olarak kullanılan kralın su tasını kaybettik. Onu geri getirene ödül olarak bir deve yükü zahire verilecek buna ben kefilim."

73- Yusuf'un kardeşleri "Allah aşkına, siz de biliyorsunuz ki, biz bu ülkeye kargaşa çıkarmak için gelmedik, biz hırsız değiliz" dediler.

74- Görevliler; "Peki eğer yalan söylüyorsanız, size göre hırsızlığın cezası nedir?" dediler.

75- Yusuf'un kardeşleri "Hırsızlığın cezası, tası yükünde bulduğunuz kimsenin karşılık olarak tutulmasıdır. Biz zalimleri böyle cezalandırırız" dediler.

76- Yusuf, öz kardeşinin valizinden önce üvey kardeşlerinin valizlerini aradı, sonra tası öz kardeşinin valizinden çıkardı. Biz Yusuf'a böyle bir plana başvurmayı ilham ettik. Çünkü kralın yasalarına göre kardeşini alıkoyamazdı. Meğer ki, Allah bu alıkonmayı dilemiş olsun. Biz dilediğimiz kimsenin derecelerini yükseltiriz. Her bilenden daha üstün bir bilgin vardır.

77- Yakub'un oğulları; "Bu kardeşimiz hırsızlık yaptı ise daha önce de onun öz kardeşi hırsızlık yapmıştı" dediler. Yusuf kardeşlerinin bu iftirasını duymazlıktan geldi, onu yüzlerine vurmadı. İçinden "Asıl kötü durumda olan sizlersiniz, Allah sizin uydurma sözlerinizin içyüzünü herkesten iyi bilir" dedi.

78- Yakub'un oğulları dediler ki; "Ey vezir, bu kardeşimizin ileri derecede yaşlanmış, ihtiyar bir babası var. Onun yerine içimizden birini alıkoy. Görüyoruz ki, sen iyiliksever bir adamsın."

79- Yusuf "Çalınan eşyamızı valizinde bulduğumuz kimseden başkasını alıkoymaktan Allah'a sığınırız. Yoksa zalimlik etmiş oluruz" dedi.

Burada hareketlerle, tepkilerle ve sürprizlerle dolu dehşetli bir sahne karşısındayız. Öyle ki, bundan daha hareketli, daha canlı ve daha yoğun tepkili bir sahne düşünülemez. Yalnız bu sahne, pratik gerçeği somutlaştıran bir realiteler yumağıdır. Kur'an, bu realiteler yumağını son derece canlı ve çekici bir anlatımla gözlerimizin önüne getiriyor.

Perde arkasında Hz. Yusuf, kralın tasını, maşrabasını bir çuvala koyduruyor. Bu tas, normal olarak altından olmalıdır. Kimi rivayetlere göre o bir içecek kabı olarak kullanılmaktadır. Fakat öte yandan geniş ve derin bir hacme sahip olduğu için o günlerde buğday ölçeği olarak kullanılıyor. Çünkü o açlık

yıllarında buğday son derece az bulunur, değerli bir nesnedir. İşte Hz. Yusuf, perde gerisinde bu tası öz kardeşinin payına düşen hayvanın yüküne gizlice koyduruyor. Maksadı yüce Allah'ın kalbine ilham ettiği bir planı yürütmektir. Bu planın ne olduğunu az sonra öğreneceğiz.

Arkasından görevlilerden birinin yüksek sesle bağırdığını işitiyoruz. Adam bir genel duyuruyu seslendiriyor. Bu sırada Hz. Yusuf'un kardeşleri geri dönüş yolculuğunun başlangıcındadırlar. Okuyoruz:

"Ey yolcular kafilesi, sizler hırsızsınız."

Hz. Yusuf'un kardeşleri kendilerini hırsızlıkla suçlayan bu duyuruyu işitince irkilirler. Çünkü onlar Hz. İbrahim oğlu Hz. İshak oğlu Hz. Yakub'un oğullarıdırlar. Durum aydınlığa kavuşsun diye geri dönerler. Okuyoruz:

"Yusuf'un kardeşleri görevlilere dönerek 'ne kaybettiniz?' dediler."

Hayvan yüklerini hazırlayan görevliler ya da aralarından biri yukarıdaki duyuruyu seslendiren muhafızlar bu soruya, şöyle karşılık verdiler:

"Ölçü kabı olarak kullanılan kralın su tasını kaybettik."

Arkasından duyuruyu seslendiren görevli, kayıp tası kendiliğinden geri getiren kimsenin ödüllendirileceğini açıklıyor. Yaşanan kıtlık şartları gözönüne alınınca sözkonusu ödülün değerli bir teşvik unsuru olduğu da meydana çıkıyor.

"Onu geri getirene ödül olarak bir deve yükü zahire verilecek, buna ben kefilim."

Fakat Hz. Yusuf'un kardeşleri suçsuz olduklarından emindirler. Çünkü hırsızlık yapmamışlardır. Onlar hırsızlık yapmaya, toplumsal ilişkilerin dayanağı olan güveni sarsan bu kargaşa çıkarıcı çirkin eylemi gerçekleştirmeye gelmemişlerdir. Bu güven duygusunun rahatlığı içinde şöyle yemin ediyorlar:

"Yusuf'un kardeşleri 'Allah aşkına, siz de biliyorsunuz ki, biz bu ülkeye kargaşa çıkarmak için gelmedik, biz hırsız değiliz' dediler."

Durumumuz, görünüşümüz, soyumuz-sopumuz ortaya koyuyor, size kanıtlıyor ki, biz bu çirkin eylemi yapacak adamlar değiliz. "Biz hırsız değiliz." Böylesine iğrenç bir suç işlemek bizden asla beklenemez.

Bunun üzerine yüklerin hazırlayıcıları ya da güvenlik görevlileri diyorlar ki:

"Peki eğer yalan söylüyorsanız, size göre hırsızlığın cezası nedir?"

İşte bu noktada yüce Allah'ın Hz. Yusuf'a ilham etmiş olduğu planın ucu görünüyor. Çünkü Hz. Yakub'un şeriatine göre hırsız, çaldığı mala karşılık rehin, tutsak ya da köle olarak alıkonabiliyordu. Hz. Yusuf'un kardeşleri suçsuzluklarından emin oldukları için yakalanacak olan hırsızın kendi şeriatlerinin hükümlerine göre cezalandırılmasını kabul ediyorlardı. Böylece yüce Allah'ın Hz. Yusuf'a ve öz kardeşine ilişkin planı gerçekleşme yoluna giriyordu. Okuyoruz:

"Yusuf'un kardeşleri 'Hırsızlığın cezası, tası yükünde bulduğunuz kimsenin karşılık olarak tutulmasıdır. Biz zalimleri böyle cezalandırırız."

Bizim hırsıza uyguladığımız şeri hüküm bu yoldadır. Hırsız bizim şeriatımıza göre bir tür zalimdir.

Hz. Yusuf, bu tartışmaları bizzat izlemekte ve dinlemekteydi. Sonuçta onların aranmasını emretti. Kesin zekâsıyla, kardeşinin yükünü aramazdan önce diğerlerinin yüklerini aramanın daha uygun olacağını düşünmüştü. Böylece onlar bu aramaya ilişkin en küçük bir kuşkuya bile kapılmamış olacaklardı:

"Yusuf, öz kardeşinin valizlerinden önce üvey kardeşlerinin valizlerini aradı, sonra tası öz kardeşinin valizinden çıkardı."

Ayetlerde bu olayın bu kadarı anlatılmakla yetiniliyor. Suçsuzluklarından emin olan, bu konuda yeminler eden, asla olamaz diyen Yakub'un oğullarının bu korkunç sürprizle ne denli şaşkına düştüklerini düşlemek ise, bizim hayal gücümüze bırakılıyor. Bu noktada hiçbir şey aktarılmıyor. Bu sahnedeki tabloyu tüm tepkileriyle tamamlamak bizim hayal gücümüze havale ediliyor. Ardından hemen, Yakub'un oğulları da dahil, herkes kendine gelene dek, kıssadaki bir başka noktaya geçiliyor:

"Biz Yusuf'a böyle bir plana başvurmayı ilham ettik."

Yani onun böylesine ince bir plan hazırlamasını sağladık.

"Çünkü kralın yasalarına göre, kardeşini alıkoyamazdı."

Eğer kardeşini kralın yasalarına göre yargılayacak olsaydı, onu alıkoyabilmesi mümkün değildi. Hırsıza çaldığı eşyaya uygun düşecek bir ceza verebilirdi ama, bu gerekçeyle onu alıkoyamazdı. Ancak Yusuf onu, kardeşlerinin mensup olduğu dinin hükümlerine göre yargılamış ve sonuçta alıkoyabilmişti. Bu yüce Allah'ın Hz. Yusuf'a nasıl uygulayacağını ve ne yapacağını ilham ettiği bir plandı. Yüce Allah'ın onun için hazırladığı bir plandı. Ayetin orijinalinde "plan", Arapça'daki "keyd" sözcüğüyle ifade ediliyor. Bu sözcük Arapça'da, ister iyilik, ister kötülük için hazırlanmış gizli bir planı ifade etmek için kullanılır. Genelde olumsuz anlamı daha baskındır. Burada olayı dıştan gözlemlediğimizde, bu planda bir kötülük göze çarpmaktadır. Zira bu işin ucu, hem yanında alıkoyduğu kardeşine, hem de döndüklerinde babalarının karşısında güç duruma düşecek diğer kardeşlerine zararı dokunmaktadır. Yine bu iş, babası Yakub için de -geçici bir süre de olsa- kötü bir durumdur. Bu nedenle ayette de pek çok şeyi tek bir sözcükle ifade edebilmek ve olayın dış görünümüne işaret edebilmek için, özellikle "keyd" sözcüğü kullanılmıştır. Bu, Kur'an'daki ifade inceliğine bir örnektir.

"Çünkü kralın yasalarına göre, kardeşini alıkoyamazdı."

"Meğer ki Allah bu alıkonmayı dilemiş olsun.."

Meğer ki Allah bu alıkonmayı dilediğinden ötürü, Yusuf'a yukarıda gördüğümüz biçimde bir plan hazırlamış olsun.

Ayette bunun ardından, Hz. Yusuf'un yüksek bir dereceye ulaşmış olduğuna işaret ediliyor:

"Biz dilediğimiz kimsenin derecelerini yükseltiriz."

Sonra, en yüce, en geniş bilginin Allah'a ait olduğuna dikkat çekilerek, Yusuf'un bilgi açısından ulaştığı düzeye değiniliyor:

"Her bilenden daha üstün bir bilgin vardır."

İncelik yüklü, güzel bir vurgulamadır bu!

Kur'an'ın kılı kırk yaran şu derin ifadesi üzerinde de ayrıca durmamız gerek:

"Biz Yusuf'a böyle bir plana başvurmayı ilham ettik. Çünkü kralın yasalarına göre, kardeşini alıkoyamazdı..."

Burada, kralın yasaları denilirken "yasalar", ayetin orijinalinde **"din"** sözcüğüyle ifade ediliyor. Böylece bu ayette, "din"in hangi anlamları içerdiği özenle ve kesinkes belirlenmiş bulunuyor. Bu ayette "din" sözcüğü, kralın koyduğu sistem ve yasaları ifade etmek için kullanılıyor. Bu sistem ve yasalara göre hırsızı, hırsızlığının cezası olarak alıkoymak mümkün değildir. Ancak Hz. Yakub'un dininin sistem ve yasalarına göre, alıkoyma cezası mümkündü.Nitekim Hz. Yusuf'un kardeşleri bu olayda daha baştan, kendi dinlerinin yasalarına göre yargılanmayı kabul etmişlerdi. Yusuf da tası kardeşinin yükleri arasında bulduğunda, onların kendi dinlerinin yasalarına göre hüküm vermişti... Görülüyor ki Kur'an'da **"din"** sözcüğü, sistem, şeriat ve yasaları ifade etmek için kullanılıyor.

"Din" sözcüğünün Kur'an'daki bu apaçık anlamını, yirminci yüzyılın cahiliye ortamında tüm insanlar unutmuş görünmektedir. Cahiliye yanlıları da kendilerini müslüman olarak niteleyen bazı kimseler de bu gerçekten tümüyle habersiz durumdadırlar!

Bu tipler "din" dediklerinde, sadece inanç ve ibadet esaslarını anlıyorlar... Ve bir kimse Allah'ın birliğine, peygamberi Hz. Muhammed'e, meleklerine, kitaplarına, diğer peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, iyiliğin de kötülüğün de Allah'dan olduğuna inandığını söyleyip belirli ibadetleri de yerine getiriyorsa, onu hemen **"Allah'ın dini"**ne girmiş bir kimse olarak kabul ediyorlar!.. Bu tipler için bir kimsenin, -her ne kadar yukarıda sözü edilenleri yapsa da- yeryüzünde Allah dışında başka rabbler edinip onların otoritesini kabullenmesi, onlara itaat edip boyun eğmesinin zerre kadar önemi yoktur!.. oysa buradaki ayette kralın koyduğu sistem ve yasalar, **"dinu'l-melik (kralın dini)"** biçiminde ifade edilerek, "din"in anlamı kesinkes belirlenmiş bulunuyor. Dolayısıyla "Allah'ın dini" denildiğinde de, yüce Allah'ın koyduğu sistem, şeriat ve yasalar anlaşılmalıdır...

Bu sözcüğün anlamı o denli yozlaştırılıp daraltılmış ki, cahiliye sistemi altındaki kitleler artık "din" denildiğinde, inanç ve ibadet esasları dışında hiçbir şey anlamıyor!.. Oysa Hz. Adem'den, Hz. Nuh'dan tutun da Hz. Muhammed'e

-salât ve selâm üzerine olsun- varana dek "din"in hiçbir zaman için böylesine güdük bir anlam ifade etmesi asla sözkonusu olmamıştır...

Tarih boyunca "din", hep şu anlamda kullanılmıştır: Allah'ın koyduğu hükümleri benimseyip, O'nun dışındaki kimselerin koydukları hükümleri reddederek sadece yüce Allah'a boyun eğmek! Yeryüzünde de göklerde de O'nun ilahlığını birlemek! O'nun insanların biricik ve tek rabbi olduğunu kabul etmek! Yani sadece O'nun egemenliğini, hükümlerini, otoritesini ve buyruklarını benimsemek! Nitekim **"Allah'ın dini"**nde olanlar ile **"kralın dini"**nde olanlar arasındaki yolların ayrılış noktası da bu konuydu. Birinci gruptaki insanlar, sadece Allah'ın sistemine, şeriatına ve yasalarına boyun eğiyorlardı. İkinci gruptakiler ise, kralın koyduğu sistem ve yasalara boyun eğiyorlardı. Ya da inanç ve ibadet konularında yüce Allah'a boyun eğmiş olsalar da, sistem ve yasalar noktasında yüce Allah'dan başka kimselere boyun eğdiklerinden, sonuçta yüce Allah'a ortak koşmakla müşrik konumuna düşüyorlardı!

Bu, dinin son derece açık, İslâm inancının son derece net olan bir hükmüdür.

Bugün insanlarla iyi geçinme peşinde olan bazı kimseler, onlar "Allah'ın dini"nin hangi anlamları içerdiğini bilmiyorlar diyerek, insanları mazur göstermeye çabalıyorlar. Ancak bu tipler, "din"in Allah'ın şeriatı demek olduğunu öğretme ve sadece Allah'ın şeriatını hakim kılma noktasında da ne çaba gösteriyorlar ne de didiniyorlar! İnsanlar dinin ne anlama geldiğini bilmiyorlar ya sanki bu cehaletlerinden ötürü sonuçta onlar cahili ya da müşrik kimseler konumuna düşmekten kurtuluvereceklerdir!

Daha işin başı demek olan dinin bu gerçeğinden habersiz insanları, bu dinin sınırları içerisinde değerlendirebilmek nasıl mümkün olabilir, bunu bir türlü anlayamıyorum!

Bir gerçeğe inanmak, o gerçeği bilip tanımış olmanın bir ifadesidir. İnanç sisteminin gerçeğinden bile habersiz insanlar, nasıl bu inanç sistemini kabullenmiş kimseler olarak değerlendirilebilirler? Daha baştan dinin ne anlama geldiğinden bile haberleri yoksa, nasıl bu dine mensup olarak nitelenebilirler? Bunu bir türlü havsalam almıyor!

İnsanların bu konudaki bilgisizlikleri onları ahiretteki hesaptan kurtarabilir ya da orada görecekleri azabı hafifletebilir ve günahlarının faturası orada, dünyadayken bilen bir kimse sıfatıyla bu dini onlara öğretmiş olanlara yüklenebilir... Ancak bu, Allah'ın bileceği, gayba ait bir meseledir. Ahirette verilecek ceza ve mükafatlar konusunda tartışmak, genelde cahiliye insanlarının yaptığı bir iştir. Bunu tartışmanın bize kazandıracağı bir şey yoktur. Üstelik bu, yeryüzünde insanları İslâma davet eden bizleri de ilgilendirmemektedir!

Bizi ilgilendiren, bugün insanların genelde benimsedikleri biçimdeki dinin gerçek yüzünü ortaya koymaktır. Bu biçimdeki bir din, kesinlikle Allah'ın dini değildir. Zira **"Allah'ın dini"**, O'nun Kur'an'daki apaçık ayetlerle belirlemiş olduğu sistem, şeriat ve kuralları demektir. Allah'ın belirlediği sistem ve kural-

lar çerçevesinde hareket eden kimse, "**Allah'ın dini**"ne mensup demektir. Kralın koyduğu sistem ve kurallar çerçevesinde hareket eden kimse ise, "**kralın dini**"ne mensup demektir! Bu nokta, en ufak bir tartışma götürmeyecek denli nettir!

Dinin hangi anlamları içerdiğinden habersiz kimselerin, bu dine inanmış olabilmeleri mümkün değildir. Çünkü bu noktada gözlemlenen bilgisizlik, bu dinin temel gerçeğine ilişkindir. Bu dinin temel gerçeğinden bile habersiz birkimseyi, bu dine inanmış olarak kabul edebilmek ne gerçekte mümkündür, ne mantığa uygundur. Zira inanmak, kavramış ve bilmiş olmanın ifadesidir... Bu, gün gibi ortadadır...

Ne dersiniz? Bu tür insanları -Allah'ın dini dışında olmalarına karşın- yine de savunmamız, onların bu durumlarına mazeretler bulmamız, onlara karşı -dininin anlamını ve sınırlarını kesinkes belirlemiş- Allah'dan bile merhametli olmamız, daha mı iyi sizce?

Doğrusu yapabileceğimiz en iyi iş, "**Allah'ın dini**"nin gerçekten ne anlama geldiğini bugünden itibaren hemen diğer insanlara anlatmaya başlamaktır. Onlara anlatalım ki ya bu dine girsinler, ya da bu dini reddetsinler!

Böylesi bizim için de, onlar için de daha hayırlı ve daha iyidir. Böyle yaparsak bizler, bu dini bilmemelerinden ötürü gerçeğe yapışmayan, dolayısıyla da bu dinden aslında habersiz olan cahillerin sapıklıklarının sonucundan kendimizi sıyırmış oluruz. Yine böyle yaparsak onlar da içinde bulundukları konumun gerçek yüzünü görecekler; "Allah'ın dini"ne değil de aslında "kralın dini"ne mensup olduklarını anlayacaklardır! Ola ki bunu öğrendiklerinde yaşayabilecekleri muhtemel bir sarsıntı onların da cahiliyeyi bırakıp İslâma, "kralın dini"ni bırakıp Allah'ın dinine girmelerine vesile olur!

Tüm peygamberler hep bu yolu izlediler. Hangi zaman ve hangi mekânda olursa olsun, cahiliye karşısında insanları Allah'ın yoluna çağıran davetçiler de hep aynı yolu izlemek durumundadırlar...

Bu kısa değerlendirmenin ardından biz yine Hz. Yusuf'un kardeşlerine dönelim. İçine düştükleri bu güç durum karşısında onların, kardeşleri Yusuf'a ve onun öz kardeşine karşı çekemezlik duygularının yine iyiden iyiye depreştiğini görüyoruz. Hırsızlık gibi bir kusuru kendilerinden kesinkes bertaraf ederek, bu kusuru babaları Hz. Yakub'un başka bir hanımından doğmuş olan Hz. Yusuf ve onun öz kardeşine yamamaya çalıştıklarını gözlemliyoruz:

"Yakub'un oğulları: 'Bu kardeşimiz hırsızlık yaptı ise, daha önce de onun öz kardeşi hırsızlık yapmıştı' dediler."

Eğer o hırsızlık yaptıysa zaten daha önce onun kardeşi de hırsızlık yapmıştı.. Kimi rivayetçilerin ve tefsircilerin, hemen efsanelere ve hikâyelere yapışarak, onların söylediği bu sözü doğrulayabilecek veriler bulabilmek için çırpındıklarını gözlemledim! Oysa, daha önce babalarına Yusuf konusunda resmen yalan söyleyenler yine bunların ta kendileri değil miydi?! Dolayısıyla bura-

da da, kendilerini güç duruma sokan suçlamayı bertaraf etmek, Yusuf ve onun öz kardeşini kendilerinden dışlayabilmek, Yusuf ve onun öz kardeşine ilişkin eski kinlerini yeniden kusabilmek için, Mısır'ın başveziri önünde bir yalan uyduramayacaklar mıydı?!

Nitekim görüldüğü üzere, suçu hemen Yusuf'a ve onun öz kardeşine yıkıverdiler!

"Yusuf, kardeşlerinin bu iftirasını duymazlıktan geldi, onu yüzlerine vurmadı."

Onların böyle davranmalarına üzüldü. Ama bunu kendi içine gömdü. Onlara bu söylediklerinden dolayı üzüldüğünü belli etmedi. Elbette ki kendisinin de öz kardeşinin de suçsuz olduğunu çok iyi biliyordu. Nitekim onların bu sözlerine sadece şöyle demekle yetindi.

"Asıl kötü durumda olan sizlersiniz."

Yani bu iftiranızla, Allah katında asıl kötü duruma düşen bizzat kendinizsiniz. Bu bir hakaret değil, gerçeğin ta kendisidir. Sonra ekledi:

"Allah sizin uydurma sözlerinizin iç yüzünü herkesten iyi bilir."

Yani söylediğiniz sözlerin ne denli doğru olduğunu Allah herkesten iyi bilir. Bu sözüyle Yusuf, onların yaptıkları suçlama konusunda tartışmayı kısa yoldan noktalıyordu. Zaten bu suçlamanın, o andaki meseleyle zerre kadar bir ilgisi de yoktu!

Bu durumda çaresiz, içinde bulundukları güç durumu, babalarının kendilerinden almış olduğu sözü düşünmeye başladılar yine. Babaları bu kardeşlerini onlara teslim etmezden önce; **"Hep birlikte ölüm çemberine düşmeniz ihtimali dışında onu kesinlikle geri getireceğinize ilişkin bana Allah adına sağlam bir güvence, bağlayıcı bir söz vermedikçe, onu sizinle birlikte göndermem!"** diyerek söz almamış mıydı kendilerinden?.. Bunun üzerine, alıkonulan delikanlının, babasının çok yaşlı olduğunu söyleyerek Yusuf'u kendilerine acındırmaya çabaladılar. Sözkonusu yaşlı babanın hatırı için, onu serbest bırakmasa bile, hiç olmazsa onu değil de onun yerine aralarından başka birini alıkoymasını istediler. İsteklerini geri çevirmemesi için, onun iyiliksever ve temiz bir insan olduğunu hatırlatmayı da unutmadılar. Öyle ya, belki böylece yumuşatabilirlerdi karşılarındaki Yusuf'u:

"Yakub'un oğulları dediler ki; 'Ey vezir, bu kardeşimizin ileri derecede yaşlanmış, ihtiyar bir babası var. Onun yerine içimizden birini alıkoy. Görüyoruz ki sen iyiliksever bir adamsın'."

Ancak Yusuf'un amacı, onlara iyi bir ders vermekti. Onları, kendileri, babası, kısacası herkes için kafasında tasarladığı sürprize hazırlamak istiyordu. Böylece bunun yaratacağı etki, onların hafızalarından asla silinmeyecekti. Bunun üzerine, onların bu sözlerine karşılık:

"Yusuf; 'Çalınan eşyamızı valizinde bulduğumuz kimseden başkasını alı-

koymaktan Allah'a sığınırız. Yoksa, zalimlik etmiş oluruz' dedi."

Dikkat edilirse Yusuf, "Hırsızlık suçu işlememiş birmasumu alıkoymaktan Allah'a sığınırız" demiyor. Zira alıkoyduğu öz kardeşinin hırsız olmadığını bilmektedir. Bu nedenle de kullandığı sözcükleri ustaca seçiyor. Ayette de Yusuf'un söylediği bu söz, bizlere Arapça olarak aynı özenle aktarılıyor: (84)

"Çalınan eşyamızı valizinde bulduğumuz kimseden başkasını alıkoymaktan Allah'a sığınırız."

Böylece Yusuf, suçlamayı ne onaylıyor, ne de reddediyor. Hiçbir lâf kalabalığına başvurmaksızın, sadece gerçeği dile getirmekle yetiniyor. Bunun ardından da ekliyor:

"Yoksa, zalimlik etmiş oluruz."

Yani biz, kimseye zalimlik etmek istemeyiz...

Bu olayda, Yusuf'un ağzından çıkan son söz bu olmuştu. Kardeşleri anladılar ki, isteklerinde direnmenin hiçbir yararı olmayacak. Bunun üzerine, döndüklerinde babalarının yüzüne nasıl bakacaklarının düşüncesine dalarak, çekilip gittiler.

Yusuf'un kardeşleri, küçük kardeşlerini kurtarma girişimlerinden ümitlerini kesince, Yusuf'un huzurundan çekip gitmişlerdi. Ardından toplanarak, şimdi ne yapacaklarını karşılıklı olarak tartıştılar. Şu an karşımıza çıkan sahnede, onların bu meseleye bir çare bulma uğraşısı içinde olduklarını görüyoruz. Ayette bizlere onların herbirinin neler dediği aktarılmıyor. Bizlere sadece onların sonuçta neye karar verdikleri aktarılmakla yetiniliyor:

فَلَمَّا اسْتَيْـَٔسُوا۟ مِنْهُ خَلَصُوا۟ نَجِيًّا ۖ قَالَ
كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ أَبَاكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُم مَّوْثِقًا
مِّنَ ٱللَّهِ وَمِن قَبْلُ مَا فَرَّطتُّمُونِى فِى يُوسُفَ ۖ فَلَنْ أَبْرَحَ ٱلْأَرْضَ
حَتَّىٰ يَأْذَنَ لِىٓ أَبِىٓ أَوْ يَحْكُمَ ٱللَّهُ لِى ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَـٰكِمِينَ ﴿٨٠﴾
ٱرْجِعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَبِيكُمْ فَقُولُوا۟ يَـٰٓأَبَانَآ إِنَّ ٱبْنَكَ سَرَقَ ۖ
وَمَا شَهِدْنَآ إِلَّا بِمَا عَلِمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَـٰفِظِينَ ﴿٨١﴾
وَسْـَٔلِ ٱلْقَرْيَةَ ٱلَّتِى كُنَّا فِيهَا وَٱلْعِيرَ ٱلَّتِىٓ أَقْبَلْنَا

(84) Yusuf anadili İbranice'yi de o anda içinde bulunduğu ortamda konuşulan eski Mısır dilini de bilmekteydi. Anlaşılan o ki burada kardeşleriyle eski Mısır dilince konuşmaktadır. Demek ki kardeşleri de eski Mısır dilini biliyorlar ya da konuşmalar bir mütercim aracılığıyle kendilerine çevriliyordu.

فِيهَا وَالْعِيرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٨٢﴾

80- Yakub'un oğulları Yusuf'tan umut kesince, aralarında konuşmak üzere bir kenara çekildiler. En büyükleri dedi ki; "Babanızın Allah adına sizden bağlayıcı bir güvence aldığını ve daha önceki Yusuf'a ilişkin ihmalinizi bilmiyor musunuz? Bu yüzden babam bana izin vermedikçe ya da hüküm verenlerin en hayırlısı olan Allah, hakkımda bir hüküm vermedikçe buradan ileriye adım atmam!"

81- "Varınız babanıza deyiniz ki; 'Ey babamız! Oğlun hırsızlık yaptı, biz sadece bildiklerimizi söylüyoruz, yoksa bilinmez sırlara ilişkin bir haberimiz yoktur!"

82- "İçinde bulunduğumuz şehrin halkına ve birlikte yola çıktığımız kervana sor, söylediklerimiz kesinlikle doğrudur."

Hz. Yakub'un oğullarının en büyüğü diğer kardeşlerine, babalarının kendilerinden aldığı sözü, ayrıca daha önce aynı zamanda Yusuf meselesinde de ihmalkâr davrandıklarını kendilerine hatırlatıyor. Bu iki olay arasında bir bağ kuruyor. Ardandan da kesin kararını açıklıyor: Babası kendisine izin vermedikçe ya da hükmüne razı olup boyun eğeceği Allah kendisi hakkında bir hüküm vermedikçe Mısır'dan ayrılıp babasının karşısına kesinlikle çıkmayacaktır.

Diğer kardeşlerine gelince... Onlardan, dönüp babalarına giderek her şeyi açıkça anlatmalarını istiyor: Oğlu hırsızlık yapmıştır! Bu sebeple de tutuklanmıştır. Kendilerinin görüp bilebildikleri budur. Aslında oğlu masumdu da işin içinde başka bir iş mi vardı, bunu bilememektedirler. Kendileri bilinmez sırları, gaybı çözebilecek durumda değildirler. Nitekim tüm bunların başlarına geleceği önceden akıllarından bile geçmemişti. Çünkü o sırada tüm bunlar kendileri için sözcüğün tam anlamıyla bir gayb, bir bilinmezlikti. Bilinmez sırlara, gayba ilişkin en ufak bir bilgileri sözkonusu değildi... Babaları sözlerine inanmayacak olursa, dilerse olayı yaşadıkları şehirdeki -yani Mısır'ın başkentindeki- halka sorsun! -Kur'an-ı Kerim'deki **"karye"** sözcüğü, büyük şehir anlamındadır.- Ve yine dilerse, birlikte yolculuk ettikleri kafiledeki insanlara sorsun... Gerçekten de onlar bu yolculuklarında yalnız değildiler. O kıtlık yıllarında zahire alabilmek için pek çok kafile durmadan Mısır'a gidip geliyordu...

BİTMEYEN ÜMİT

Ayetlerde, Hz. Yakub'un oğullarının bunun ardından yola çıktıklarına değinilmiyor. Bir sonraki ayette hemen, onların dertli babalarının huzuruna çıkmış oldukları sahneyle karşılaşıyoruz. Babalarına korkunç haberi vermiş durumdadırlar. Biz sadece Hz. Yakub'un buruk, kederli, apartopar ve kısaca verdiği cevabı işitiyoruz. Ama bu cevapta Hz. Yakub'un, Allah'ın Hz. Yusuf ve öz kardeşini ya da Allah kendisi için bir hüküm vermedikçe bulunduğu yerden bir adım bile atmamaya azmetmiş oğlu da dahil olmak üzere, her üçünü de geri getirebileceği noktasında ümit kesmediğini görüyoruz. Onca dert yüklü bir yüreğin, halâ böylesi bir umut taşıyabilmesine şaşırmamak elde değildir:

قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ

أَمْرًا ۖ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ۖ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا ۖ إِنَّهُ
هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٨٣﴾

83- Hz. Yakub dedi ki; 'Herhalde nefsinizin kışkırtması ile bir komplo düzenlediniz. Bana yaman bir sabır düşüyor. Belki de Allah bana tüm oğullarımı birlikte kavuşturacaktır. Hiç şüphesiz O, her şeyi bilir ve her yaptığı yerindedir.''

''Herhalde nefsinizin kışkırtması ile bir komplo düzenlediniz. Bana yaman bir sabır düşüyor.'' Hz. Yakub, Yusuf'unu yitirdiğinde de aynı sözü söylemişti. Ancak bu kez, Allah'ın, Hz. Yusuf ve öz kardeşini, ayrıca ettiği yeminden ötürü huzuruna gelmemiş oğlunu, hepsini birden kendisine geri getirebileceğini umduğunu da ekliyor. **''Hiç şüphesiz O, her şeyi bilir ve her yaptığı yerindedir.''** Allah, onun yaşadığı durumu, ayrıca tüm bu olayların ve sınamaların ardındaki hikmeti kuşkusuz çok iyi bilmektedir. Ve yine kuşkusuz ki O, olaylar ve sonuçları sıralamasındaki hikmet gerçekleştiğinde, her işi en uygun zamana ayarlayabilecek güçtedir.

Bu yaşlı adamın yüreğine böylesine bir ışık, nasıl ve nereden doğuyor? Kuşkusuz ki, bu Allah'a bel bağlamanın, O'nunla güçlü bir iletişimin, O'nun varlığını ve merhametini gerçekten hissedebilmenin sonucudur. Bu türden seçkin ve tertemiz yüreklerde doğan duygular, bundan ötürüdür ki, ellerin uzanabildiği, gözlerin görebildiği algılanabilir realiteden daha derinlikli ve daha doğrudur.

وَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَا أَسَفَىٰ عَلَىٰ يُوسُفَ وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٨٤﴾

84- ''Hz. Yakub, yüzünü başka tarafa çevirerek; 'Vah Yusuf'um vah!' diye inledi. Gözleri hüzünden ağarmıştı, buna rağmen acısını içine gömüyor, belli etmiyordu.''

Dertli babaya ilişkin, tüyler ürpertici bir tasvirdir bu. Kederiyle ve başına gelenlerle tek başına ve yapayalnız bırakıldığını hissediyor. Çevresindekiler onun acısını paylaşmaya yanaşmıyor. Dolayısıyla o da yalnızlığa gömülüyor. Sevgili oğluna, Yusuf'una ilişkin yarası yine depreşiyor. Onu halâ unutamamıştır. Aradan geçen onca yıl, bu acıyı onun yüreğinden söküp atamamıştır. Şimdi de onun öz kardeşine ilişkin bu yeni acı haberle yine onu hatırlamış, sürdürdüğü güzelim sabrına dayanamamıştır:

''Vah Yusuf'um vah!''...

Hüznünü içine atıp gizlemektedir. Ancak bu içine atmasından ötürü sinirleri yıpranmış ve sonuçta gözlerine üzüntüden ve yıkımdan aklar düşmüştür:

''Gözleri hüzünden ağarmıştı, buna rağmen acısını içine gömüyor, belli etmiyordu.''

Oğullarının yüreklerindeki çekemezlik öyle bir noktaya varmıştı ki, babalarının bu durumuna bile acımıyorlardı. Babalarının Hz. Yusuf özlemi, onun için gizliden gizliye halâ üzülmesi bile onların yüreklerini sızlatmıyordu. Ne onunla

konuşup rahatlatmaya çalışıyorlar, ne teselli ediyorlar, ne de ona umut veriyorlardı! Tam tersine, Hz. Yakub'un yüreğiyle yakaladığı son umut ışığını bile silmek istiyorlardı:

قَالُوا تَاللَّهِ تَفْتَؤُا تَذْكُرُ يُوسُفَ حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا
أَوْ تَكُونَ مِنَ الْهَالِكِينَ ﴿٨٥﴾

85- "Oğulları; 'Vallahi, Yusuf Yusuf diye diye ya yatağa düşeceksin, ya da helâk olacaksın" dediler..."

Kınayıcı, kin dolu bir sözdür bu. Vallahi, halâ Hz. Yusuf'u sayıklayıp duruyorsun. Ona üzülmekten yatağa düşeceksin artık. Üzüntüden eriyip bittin. Boş yere kendini üzmekten, artık mahvolacaksın. Yusuf'tan artık ümit yok sana! O gitti! Artık asla geri gelmeyecek!

Bu sözlere karşılık Hz. Yakub onlardan, kendisini Rabbiyle başbaşa bırakmalarını istiyor. O, Allah dışında kimseye derdini açmak istememektedir. O, onlardan farklı olarak Rabbiyle iletişim içindedir. Bu nedenle de onların bilmediği Allah gerçeği hakkında onlardan farklı bir bilgiye sahiptir.

قَالَ إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾

86- "Hz. Yakub, oğullarına dedi ki; "Ben acımı ve ızdırabımı yalnız Allah'a şikayet ediyorum ve ben Allah hakkında sizin bilmediklerinizi biliyorum."

Bu sözlerde, Allah'la bağlantılı bir yürekte, ilahlık gerçeğini kavramış olmanın verdiği duygu; ayrıca bizzat bu gerçekteki engin yücelik ve bu noktadaki pırıl pırıl inciler gözleniyor.

Bir yanda, Hz. Yusuf'tan artık ümit kesmeyi gerektiren görünürdeki olgu; bırakınız Hz. Yusuf'un dönmesini, onun yaşamından bile ümit kestirebilecek denli onca zaman geçmiş olması... Diğer yandan da bunca ağır bir olgu karşısında aradan geçen onca sürenin ardından Hz. Yakub'un yine de umuda kapılışının, oğullarınca acımasızca kınanması... Ama tüm bunlar, rabbine bağlı bu yaşlı adamın duygularının zerre kadar etkilememektedir. Çünkü O, Rabbi hakkında, O'nun işleri hakkında oğullarının bilemediklerini bilmektedir. Bu noktada oğullarının gözleri ise, görünürdeki sıradan bir realiteyle sözkonusu hakikati göremeyecek denli perdelenmiştir!

Burada Allah'a imanın; Hz. Yakub'un Allah'ı bu denli tanımasının; gözle görüyorcasına bilmesinin; O'nun gücünü ve yazgısını, merhametini ve görüp gözeticiliğini yaşamasının; ilah olarak, O'nun salih kullarıyla nasıl bir ilişki içinde olduğunu kavramasının ne denli paha biçilmez bir değer ifade ettiğini görüyoruz.

Hz. Yakub; **"Ben Allah hakkında sizin bilmediklerinizi biliyorum"** diyor. Bu gerçeği daha iyi ifade edebilecek, başka bir söz bulamıyoruz. Bu sözlerdeki, ancak onu tadanın, dolayısıyla da bu salih kul Hz. Yakub'un yüreğinde bu sözün neler çağrıştırdığını kavrayabilenin tadacağı zevki aktarabilme noktasında bizim sözcüklerimiz yetersiz kalıyor.

Bu zevki tatmış bir kalbe, sıkıntılar -hangi boyuta ulaşırsa ulaşsın-, ondaki gözle görürcesine imanın verdiği duygu ve zevki arttırmaktan başka bir şey yapamaz.

Daha fazla söyleyebilecek bir şey bulamıyoruz. Sadece Allah'ın bu noktadaki lütuflarına şükretmekle yetiniyoruz. Bizlerle Allah arasındaki ilişkiyi ise O'nun bilgisine ve görüp gözeticiliğine bırakıyoruz...

Ardından Hz. Yakub, oğullarına dönerek, onlardan Hz. Yusuf'u ve kardeşini aramalarını; onları arayıp bulma konusunda Allah'ın rahmetinden ümit kesmemelerini istiyor. Zira Allah'ın rahmet ve lütfu son derece geniştir. O'nun, imdada yetişivermesi, her an için sözkonusu olabilir:

يَٰبَنِيَّ ٱذْهَبُوا۟ فَتَحَسَّسُوا۟ مِن يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَا۟يْـَٔسُوا۟ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ لَا يَا۟يْـَٔسُ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٧﴾

87- "Ey oğullarım, gidiniz Hz. Yusuf'u ve kardeşini arayınız, Allah'ın lütfundan ümit kesmeyiniz. Çünkü Allah'ın lütfundan, sadece kâfirler ümitsiz olur."

Allah'la bağlantısı ne kadar güçlü bir kalptir bu!

"Ey oğullarım, gidiniz Yusuf'u ve kardeşini arayınız."

Bu noktada tüm gücünüzü kullanarak, bıkmadan, yılmadan, aramaktan usanmaksızın arayınız. Allah'ın rahmetinden, lütfundan, imdadınıza yetişeceğinden ümit kesmeksizin arayınız! Ayetin orijinalinde, Allah'ın lütfundan sözedilirken "lütuf", **"ravh"** sözcüğüyle ifade ediliyor. **"Ravh"**, birçok inceliği ve anlamı kapsayan bir sözcüktür. Dolayısıyla bu sözcük, ruhları kuşatıveren Allah'ın rahmetinin ve lütfunun serinliğiyle, en boğucu keder ve üzüntülerden bile kurtulup iyice dinlenebilmeyi de çağrıştırmaktadır.

"Çünkü Allah'ın lütfundan, sadece kâfirler ümitsiz olur.."

Allah'a yürekten bağlanmış mü'minlere gelince... Onlar, Allah'ın rahmet ve lütfunun serinliğini yaşarlar. İçlerinde, Allah'ın rahmet ve lütfunun tatlı mı tatlı püfür püfür estiğini hissederler. Kendileri büyük kederler içinde bile olsalar, iyice sıkıntıya bile düşseler, Allah'ın rahmet ve lütfundan asla ümitlerini kesmezler. Mü'min en şiddetli sıkıntılar, en çaresiz dertler içinde bile bulunsa, kendisini sürekli, imanının gölgesi altındaki serinlik, Rabbiyle bağının verdiği bir canayakınlık, O'na güvenmesinden doğan bir iç huzur içerisinde hisseder...

GERÇEK ORTAYA ÇIKIYOR

Hz. Yusuf'un kardeşleri, üçüncü kez yine Mısır'dalar. Açlıktan perişan olmuş, parasız pulsuz durumdalar. Ellerindeki son birkaç işe yaramaz eşyayı da vererek, bunun karşılığında biraz zahire alabilmek üzere Mısır'a gelmişlerdir. Bu defaki konuşmalarına baktığımızda, daha öncekilerden bütünüyle farklı bir biçimde, artık bitip tükendiklerini sezinliyoruz. Günlerdir yollarda olmanın beraberinde getirdiği perişanlık ve açlıktan yakınmaktadırlar:

فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا الضُّرُّ
وَجِئْنَا بِبِضَاعَةٍ مُزْجَاةٍ فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ
عَلَيْنَا إِنَّ اللَّهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾

88- Yakub'un oğulları, Yusuf'un yanına girdiklerinde dediler ki; 'Ey vezir, biz ve ailemiz sıkıntıya düştük, yanımızda düşük değerli bir bedel getirdik, fakat sen erzağımızı eksiltmeden ver, bize bağışta bulun. Çünkü Allah hayırseverleri ödüllendirir...'

Onların bu denli sıkıntıya düştüklerini, bitip tükendiklerini, acınacak hale geldiklerini gören Hz. Yusuf, artık Mısır başveziri rolünü oynamayı sürdüremekte ve onlara gerçek kimliğini açmaktadır. Zaten onlar, gerekli dersi de almış durumdadırlar. Onların akıllarının ucundan bile geçmeyecek olan o büyük sürprizi yapmanın tam zamanıdır artık. Gerçek kimliğini nazik bir biçimde açıklarken, onlara sadece kendilerinin bildiği ve gerçek anlamda sadece Allah'ın vâkıf olabildiği ta geçmişteki bir olayı hatırlattı:

قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ مَا فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ
جَاهِلُونَ ﴿٨٩﴾ قَالُوا أَإِنَّكَ لَأَنْتَ يُوسُفُ قَالَ أَنَا يُوسُفُ
وَهَذَا أَخِي قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ
لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٠﴾

89- Hz. Yusuf kardeşlerine; 'Cahillik döneminde Yusuf'a ve kardeşine neler yaptığınızı hatırlıyor musunuz'? dedi.

90- Kardeşleri "Yoksa sen Yusuf musun?" dediler. O da dedi ki; "Evet, ben Yusuf'um, bu da kardeşimdir. Allah bize lütufta bulundu. Kuşku yok ki, kim kötülükten sakınır ve sabrederse, Allah iyilik edenleri asla ödülsüz bırakmaz."

Kulaklarında çın çın çınladı bu ses. "Evet, tanıdıkları birinin sesiydi bu! Evet, onun yüzü olmalıydı bu yüz! Ama o ana dek, onu hep Mısır başveziri diye düşündüklerinden, bu yüzü böylesine dikkatle incelememiş olmalıydılar. İşte nazik bir biçimde kendi kimliğini de açıklıyordu nitekim. Gözlerinin önünde ta geçmişte yaşanmış bir olayın anısı canlandı:

"Kardeşleri; 'Yoksa sen Yusuf musun?' dediler."

Ne diyorsun?! Sen o Yusuf musun?! Yürekleri, kulakları, kısacası tepeden tırnağa etkilenmiş bir biçimde, o küçük Yusuf'a ait hayali, büyüyüp kocaman bir adam haline geliverdiğini gördüler...

"O da dedi ki; 'Evet, ben Yusuf'um, bu da kardeşimdir. Allah bize lütufta bulundu. Kuşku yok ki, kim kötülükten kaçınır ve sabrederse, Allah iyilik edenleri asla ödülsüz bırakmaz'.."

Tam bir sürprizdi bu! Hem de hiç beklenmedik bir sürpriz! Kendisine ve kardeşine karşı bir cahillik ederek yaptıkları işi güzellikle ve sadece hatırlatmakla yetiniveren Hz. Yusuf'un yaptığı bir sürpriz! Hz. Yusuf, onlara başka hiçbir şey dememişti. Sadece bunların kendisine ve kardeşine Allah'ın bir lütfu olduğunu; bu lütfun da sakınarak iyilik etmenin, sabrın ve Allah'ın adaletinin birsonucu olduğunu belirtmekle yetinmişti.

Bu durumda ister istemez, bir zamanlar Hz. Yusuf'a yaptıkları geldi gözlerinin önüne. Onlar kötülük etmişlerdi, O ise kendilerine iyilikte bulunuyordu. Onlar bir cahillik etmişlerdi, O ise kendilerine son derece yumuşak davranıyordu. Onlar insanlık onuruna yakışmayacak bir iş yapmışlardı, O ise kendilerine karşı onurluca davranıyordu. Bu durumda o anda, ister istemez tüm bunların ezikliği ve utangaçlığını duyuyorlardı:

قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ آثَرَكَ اللَّهُ عَلَيْنَا وَإِنْ كُنَّا لَخَاطِئِينَ ﴿٩١﴾

91- Kardeşleri; "Vallahi, Allah seni bize üstün kıldı, biz hep suçlu idik" dediler...

Yanlışlıklarını açıkça söyleyerek, günah işlemiş olduklarını kabul ediyorlar. Derece, nezaket, sakınma ve iyilik etme gibi konularda Allah'ın Hz. Yusuf'u kendilerinden üstün kıldığını gördüklerini açıkça söylüyorlar. Buna karşılık Hz. Yusuf da onlara kucak açarak, onları bağışlayarak, içine düştükleri utanılası konuma son veriyor. Değerli bir insanın göstereceği bir erdemdir bu! Daha önce darlık sınanmasından alnının akıyla çıkmış olan Hz. Yusuf, böylece bollukla sınanmasını da başarıyla atlatıyor. Kuşkusuz ki O, iyilik eden kimselerdendi.

قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٩٢﴾

92- Yusuf dedi ki; "Bugün size kınama yok, Allah günahlarınızı bağışlar, O merhametlilerin en merhametlisidir."

Size kusur bulmuyorum, sizi kınamıyorum! Bu mesele benim için bitmiştir. Bu meseleyi ben kendi adıma bütünüyle unutuyorum. Allah, sizlerin günahlarınızı bağışlasın. O ki merhametlilerin en merhametlisidir. Ardından söz, başka bir konuya geliyor. Sıra, üzüntüsünden gözleri ağarmış babasına geliyor. Hz. Yusuf bir an önce, babasına müjdeyi yetiştirebilmek, onu görebilmek, onun yüreğindeki hüznü dindirebilmek, hastalıktan bedeninin çektiği acılara son verebilmek, artık görmez olan gözlerini yeniden sağlığına kavuşturabilmek için yanıp tutuşmaktadır. Bu sebeple de kardeşlerine şöyle diyor:

اذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَأَلْقُوهُ عَلَىٰ وَجْهِ أَبِي يَأْتِ بَصِيرًا
وَأْتُونِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٣﴾

93- "Şimdi şu benim gömleğimi götürüp yüzüne sürün de gözleri açılsın. Sonra bütün ailenizle birlikte bana geliniz."

Hz. Yusuf, gömleğine sinmiş kokusunun, babasının körelmiş gözlerini tekrar sağlığına kavuşturabileceğini nereden bilmişti? Bu, Allah'ın kendisine öğrettiği

bilgilerdendir. Pek çok durumda, şok etkisi yaratabilecek bir sürpriz, olağanüstü şeylerin gerçekleşmesine neden olur... Hem Hz. Yusuf da Hz. Yakub da birer peygamber olduklarına göre, böylesi bir mucizenin gerçekleşmesi de son derece normal değil midir?

SÜRPRİZLER ZİNCİRİ

Kıssanın bu bölümünde sürpriz üstüne sürprizle karşılaşıyoruz. Bu heyecanlı sahneler Hz. Yusuf'un küçük bir çocukken görmüş olduğu rüyanın yorumlanmasına dek sürecek...

وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْلَا أَن تُفَنِّدُونِ ﴿٩٤﴾

94- Kervan yola çıkınca, babaları yanındakilere; "Eğer bana bunak demeyecekseniz, söyleyeyim ki, burnuma Yusuf'un kokusu geliyor" dedi...

Hz. Yusuf'un kokusu! Her şey akla gelebilir, ama böyle bir şey asla! Aradan geçen onca uzun bir zamandan sonra Hz. Yusuf'un halâ hayatta olabileceği kimin aklından geçer ki! Durum böyle olduğu halde, artık gözleri bile görmeyen bu yaşlı adam Hz. Yusuf'un kokusunu alıyor!

Ne diyor? Bu ihtiyar da iyice sapıttı demeyecekseniz doğrusu ben, Yusuf'un kokusunu alıyorum. **"Eğer bana bunak demeyecekseniz"**, dediğime inanacaksanız, size bir şey söyleyeyim mi, ta uzaklardan Yusuf'un kokusu geliyor burnuma!

Kervan yola çıkar çıkmaz Hz. Yakub, Hz. Yusuf'un kokusunu nasıl olmuş da alabilmiştir? Ayrıca, kervanın bu ayette sözü edilen anlamıyla yola çıkış noktası neresidir? Kimi tefsirciler, kervanın yola çıkış noktasının Mısır olduğu; Hz. Yakub'un da Hz. Yusuf'un kokusunu bu denli uzak bir mesafeden aldığı görüşündedir. Ancak meselenin gerçekten böyle olduğuna ilişkin bir gösterge yoktur. Kim bilir? "Kervan yola çıkınca" derken belki de, Kenan diyarındaki ana yolların kesiştiği nokta ve de kafilenin bu noktadan Hz. Yakub'un biraz ötedeki mahallesine doğru yola çıkması kastedilmektedir.

Burada, birpeygamber durumundaki Hz. Yakub'un ve yine bir peygamber durumundaki Hz. Yusuf'un pekalâ gösterebilecekleri bir mucizeyi reddetmeye çalıştığımız düşünülmesin. Bizim yaptığımız, Kur'an'daki bu ayetin içerdiği anlamın ya da kesin bir kanıtın ötesine geçmemeye çabalamaktan ibarettir. Nitekim burada sözünü ettiğimiz mesafenin ne kadar olduğu konusunda, kesinkes doğru kabul edilen bir hadis bulunmamaktadır. Ayrıca kimi müfessirlerin bu mesafe konusunda ileri sürdükleri görüşün doğru olduğuna ilişkin de ayetin orijinalinde en ufak bir işaret yoktur!

Ancak Hz. Yakub'un çevresindeki kimseler, onun kadar üstünbir dereceye ulaşamamış olduklarından, onun duyduğunu belirttiği Hz. Yusuf'un kokusunu da alamamaktadırlar:

قَالُوا تَاللَّهِ إِنَّكَ لَفِي ضَلَالِكَ الْقَدِيمِ ﴿٩٥﴾

95- Yanındakiler, Hz. Yakub'a; "Vallahi, sen halâ o eski şaşkınlığının pençesindesin" dediler..

Halâ Hz. Yusuf'u kaybetmenin şaşkınlığı içerisindesin. Nice zaman önce bilinmezliklere karışıp gitmiş ve artık asla gelmeyecek olan Yusuf'u halâ bekleyip durmaktan aklını bozmuşsun sen!

Ama bu beklenmedik sürpriz gerçekleşecektir. Üstüne üstlük, bununla birlikte bir sürpriz, bir mucize daha yaşanacaktır:

فَلَمَّآ أَن جَآءَ ٱلْبَشِيرُ أَلْقَىٰهُ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ فَٱرْتَدَّ بَصِيرًا
قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّىٓ أَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾

96- Hz. Yakub'un müjdeli haberi taşıyan oğlu gelip de gömleği babasının yüzüne sürünce, gözleri açılıverdi ve oğullarına "ben size Allah hakkında sizin bilmediklerinizi biliyorum demedim mi?" dedi.

Gömlek sürprizi! Bu, Hz. Yusuf'un yaşadığının, yakında ona kavuşacağının kanıtıydı. Ardında ise, Hz. Yakub'un ağarmış gözlerinin yeniden tümüyle sağlığına kavuşuvermesinin yarattığı sürpriz... Bunun üzerine Hz. Yakub hemen Rabbi katından öğrenmiş olduğu, nitekim bu olaydan çok daha önce de oğullarına söylemiş bulunduğu, ancak kimsenin bir şey anlamadığı gerçeği hatırlatıyor:

"Oğullarına; 'Ben size Allah hakkında sizin bilmediklerinizi biliyorum demedim mi?' dedi."

قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا ٱسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَآ إِنَّا كُنَّا خَٰطِـِٔينَ ﴿٩٧﴾

97- Oğulları; 'Ey babamız! Bizim adımıza Allah'dan, günahlarımızı affetmesini dile, biz kesinlikle suçluyuz" dediler.

Ancak Hz. Yakub'un, açıkça söylemese de bu oğullarına karşı kalbinin az da olsa halâ kırgın olduğu anlaşılıyor. Onlara Allah'dan günahlarını affetmesini dileyeceğine ilişkin söz veriyor ama bu işi, içindeki kırgınlık iyice geçtikten, iyice sakinleşip kendine geldikten sonra yapacağını belirtiyor:

قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّىٓ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٩٨﴾

98- Hz. Yakub, oğullarına; "Sizin için daha sonra af dileyeceğim. Hiç kuşkusuz Allah affedicidir, merhametlidir" dedi.

Nitekim ayetin orijinaline baktığımızda Hz. Yakub'un, "af dileyeceğim" derken, fiili -Arapça'da uzak gelecek zaman ifade eden- **"sevfe"** edatıyla kullanarak, bu işi "daha sonra" yapacağını özellikle belirttiğini görüyoruz. Bu olgu, Hz. Yakub'un kalbinin o an için bile halâ sızladığı biçiminde pekalâ yorumlanabilir...

GÖZ YAŞARTICI SAHNELER

Ayetlerde, kıssadaki sürprizlerin aktarılmasına devam ediliyor. Ancak, zamandan ve mekândan bir atlama yapılarak hemen kıssamızın büyüleyici ve göz yaşartıcı nitelikteki son sahnesine geçiliyor:

فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَىٰ يُوسُفَ آوَىٰ إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ وَقَالَ ادْخُلُوا مِصْرَ إِن شَاءَ اللَّهُ
آمِنِينَ ﴿٩٩﴾ وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ وَخَرُّوا لَهُ سُجَّدًا ۖ وَقَالَ
يَا أَبَتِ هَٰذَا تَأْوِيلُ رُؤْيَايَ مِن قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا ۖ
وَقَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ وَجَاءَ بِكُم مِّنَ الْبَدْوِ
مِن بَعْدِ أَن نَّزَغَ الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِي ۚ إِنَّ رَبِّي
لَطِيفٌ لِّمَا يَشَاءُ ۚ إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿١٠٠﴾

99- Hz. Yakub ailesi, Hz. Yusuf'un yanına vardığında O, ana-babasını bağrına bastı ve "Allah'ın izni ile Mısır'a güven içinde giriniz" dedi.

100- Ana-babasını makam koltuğuna oturttu, bu arada hep birlikte önünde secdeye kapandılar. Bunun üzerine Hz. Yusuf, babasına dedi ki; "Babacığım, bu olay, bir zamanlar gördüğüm rüyanın somut yorumudur. Rabbim o rüyayı gerçeğe dönüştürdü. Ayrıca beni hapisten çıkararak ve şeytanın kışkırtması sonucunda kardeşlerimle aramın açılmasından sonra sizleri çöl ortasından kaldırıp yanıma getirerek bana lütufta bulundu. Hiç kuşkusuz Rabbim dilediklerine karşı lütufkâr davranır. O her şeyi bilen ve her yaptığını yerinde yapandır."

Aman Allah'ım! Ne kadar güzel bir sahnedir bu! Onca yılların ve nice günlerin ardından, karamsarlıkların ve düş kırıklıklarının ardından, acıların ve sıkıntıların ardından, sınavlara ve belalara maruz bırakılmanın ardından, dayanılmaz özlemlerin, bitmeyen üzüntülerin ve sızım sızım sızlatan dertlerin ardından geliveren ne görkemli bir sahnedir bu!

Hıncahınç heyecan, duygu, sevinç ve gözyaşı dolu bir sahnedir bu!

Bu son sahneyle, ilk sahne arasında da öylesine güzel bir uyum var ki! Başlangıçta bütünüyle bir gayb, geleceğe ilişkin bir bilinmezlik durumundaydı tüm bunlar. Son sahnedeyse bir bakıyoruz, tüm bunlar bizzat yaşanıyor! Ve tüm bunlar yaşanırken bakıyoruz ki, Hz. Yakub yine hiçbir zaman unutmadığı Allah'ını anıyor:

"Hz. Yakub ailesi, Hz. Yusuf'un yanına vardığında O, ana-babasını bağrına bastı ve 'Allah'ın izni ile Mısır'a güven içinde giriniz' dedi."

Anne ve babasını kendi makam koltuğuna oturttuğu sırada, kardeşlerinin onun önünde secde etmeleriyle rüyasının yorumunu somut bir biçimde kendi gözleriyle görerek, rüyasını hatırlatıyor. Onbir yıldız, güneş ve ayın kendisine secde ettiklerini görmüştü rüyasında. İşte şu an kardeşleri önünde secdeye kapanmışlardı:

"Ana-babasını makam koltuğuna oturttu, bu arada hep birlikte önünde secdeye kapandılar. Bunun üzerine Hz. Yusuf, babasına dedi ki; 'Babacığım,

bu olay, bir zamanlar gördüğüm rüyamın somut yorumudur, Rabbim o rüyayı gerçeğe dönüştürdü.'.."

Ardından Allah'ın kendisine göstermiş olduğu lütufları anlatıyor:

"Ayrıca beni hapisten çıkararak ve şeytanın kışkırtması sonucunda kardeşlerimle aramın açılmasından sonra sizleri çöl ortasından kaldırıp yanıma getirerek, bana lütufta bulundu."

Dilediğini gerçekleştirmek için yaptığı plan noktasında da Allah'ın lütufkâr olduğunu belirtiyor:

"Hiç kuşkusuz Rabbim, dilediklerine karşı lütufkâr davranır."

O, istediği her şeyi lütufkâr bir biçimde, insanlar anlamayacağı ve sezemeyecek denli sesizce ve dikkatlice gerçekleştiriverir:

"O her şeyi bilen ve her yaptığını yerinde yapandır."

"Kıssanın başında Hz. Yusuf rüyasını anlattığında, Hz. Yakub da aynı şeyi söylemişti:

"Hiç kuşkusuz Rabbin, her şeyi bilen ve her yaptığını yerinde yapandır."

Kıssanın başıyla sonu arasında, sözlerde bile özdeşlik olduğu gözleniyor...

ALLAH'A YÖNELİŞ VE DUA

Bu çarpıcı son sahnenin perdesi kapanmazdan önce Hz. Yusuf'un, buluşmanın verdiği heyecan, onlarla sarılıp kucaklaşma, neşelenme, sevinç, makam, otorite, güvence ve konforu, kısacası her şeyi bir kenara bırakarak Rabbine yöneldiğini, O'na şükürler ettiğini, O'nu andığını görüyoruz! Yönetimde zirveye ulaşmış ve tüm düşlerinin gerçekleşmesinin sevincini tatmış olduğu bir sırada bile, O Rabbine yönelerek, O'ndan sadece, canının müslüman olarak alınmasını ve iyiler arasına katılmasını istemektedir:

رَبِّ قَدْ ءَاتَيْتَنِى مِنَ ٱلْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِى مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ ۚ فَاطِرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ أَنتَ وَلِيِّۦ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ تَوَفَّنِى مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٠١﴾

101- Rabbim, sen bana egemenlikten pay verdin, beni olayları (ya da rüyaları) yorumlamaya ilişkin bazı bilgiler ile donattın. Ey göklerin ve yerin yaratanı! Gerek dünyada, gerek ahirette tek dayanağım sensin; canımı müslüman olarak al ve beni iyi kulların arasına kat."

"Rabbim, sen bana egemenlikten pay verdin.."

Bu anlamda sen beni yönetici kıldın,belirli bir makam ve mevki, mal sahibi yaptın. Bunlar dünya nimetlerinden bana lûtfettiklerindi.

"Beni olayları (ya da rüyaları) yorumlamaya ilişkin bazı bilgiler ile donattın."

Bana olayların nasıl noktalanacağını kestirebilmemi, rüyaları yorumlayabilmemi sağladın. Bu ise, bilgi noktasında bana lûtfettiklerindendi.

Tüm bunlar senin nimetlerin, senin lütuflarındı Rabbim! Onları bir bir hatırlıyor, sayıyorum...

"Ey göklerin ve yerin yaradanı!"

Yeri de gökleri de tek bir sözünle yaratıverdin. Bu noktada her şey de senin elindedir. Yer de, gökler de, oralarda yaşayanlar da senin gücüne hiçbir biçimde karşı koyamaz...

"Gerek dünyada, gerek ahirette tek dayanağım sensin.."

Tek destekçim, tek yardımcım sensin...

Rabbim, senin lütuflarının, senin gücünün göstergesidir tüm bunlar.

Rabbim senden ne yöneticilik, ne sağlık, ne de mal mülk istiyorum! Benim senden istediğim, tüm bunlardan daha kalıcı, daha özenilesi bir şeydir:

"Canımı müslüman olarak al ve beni iyi kulların arasına kat.."

Böylece makam ve mevki de, yöneticilik de, yeniden buluşma sevinci de, ailenin biraraya gelişi de, kardeşlerinin kaynaşması da hepsi geride kalıp gözden kayboluyor. Tüm görüntü sadece son sahneyle kaplanıyor: Bir kul sade bir birey olarak Rabbine el açmış; O'ndan müslümanlığını ölene dek korumasını, canının müslüman olarak alınmasını; ahirette iyi kullar arasına katılmasını dilemektedir.

Hz. Yusuf son sınavda da mutlak başarısının göstergesidir bu!..

Hz. Yusuf kıssasının bitiminin ardından burada kıssanın değerlendirilmesine ilişkin ayetler başlıyor. Sözkonusu değerlendirmelere, giriş bölümünde surenin tanıtma yazısı sırasında da değinmiştik. Bu değerlendirmelerin yanısıra bilinen bugünün ardındaki bilinmeyen gayba, geçmiştekilerin izlerine, yüreklerin en derindeki köşelerine, evrenin sayfalarına ilişkin esin yüklü turlara, değişik değinilere ve çeşitli yaklaşımlara da yer veriliyor. Bunları suredeki sıralarına göre gözden geçirelim. Bu sıralamanın belirli bir amacı olduğunu da vurgulamamız gerekir.

SONUÇ

Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- doğup büyüdüğü, ardından da peygamber olarak görevlendirildiği toplumda bu kıssa bilinmiyordu. Üstelik, ancak olayı yaşamış kahramanlarca bilinebilecek sırlarla yüklü bir kıssaydı bu. Tüm bu sırlar, tarihin derinliklerine gömülüp gitmiş durumdaydı. Nitekim Allah da surenin başında peygamberine şöyle buyurmuyor muydu?

"Biz bu Kur'an'ı sana vahyetmekle sana kıssaların, eski milletler ile ilgili hikâyelerin en güzelini anlatıyoruz. Oysa daha önce bu hikâyeleri hiç bilmiyordun."

İşte yine kıssanın tamamlanmasının ardından gelen ve de kıssayı noktalayan ayetle, başlangıçtaki sözkonusu ayete gönderme yapılıyor:

ذٰلِكَ مِنْ أَنبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ

إِلَيْكَ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُوا أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ ﴿١٠٢﴾

102- Ey Muhammed! Bu anlatılanlar, gayba ilişkin haberlerdir, onları sana vahiy yolu ile bildiriyoruz. Yoksa Hz. Yakub'un oğulları, biraraya gelerek kardeşlerine tuzak kurmayı kararlaştırdıkları sırada sen yanlarında değildin.

Sana anlatılan sözkonusu kıssalar, senin bilemediğin gayba ilişkin haberlerdir. Ancak biz bunları sana vahiy yolu ile bildiriyoruz. Bunların vahiy oluşunun kanıtı, bunların senin için başlangıçta bir gayb, yani bilinmedik bir olay durumunda bulunmasıdır. Nitekim Hz.Yakub'un oğulları biraraya gelip toplandıklarında, anlaştıklarında, kıssada yer yer sözü edilen tuzakları kurduklarında, sen onların yanında değildin. Onlar, kardeşleri Yusuf'un da babaları Hz. Yakub'un da başına çorap örmüşlerdi. Daha sonra diğer kardeşleri de ellerinden alındığında, sadece kendi başlarının çaresine bakarak, yine yapacaklarını yapmışlardı. Zira bu noktada da, kendi başlarının çaresine bakma adı altında, örülen yeni bir çorap sözkonusuydu. Ayrıca gerek kadınlar, gerekse Hz. Yusuf'u hapse tıkan saray erkânı da Hz. Yusuf'un başına çorap örmüşlerdi. Evet, tüm bunlar olup bitmişti, ama sen bunları onların arasında yaşayıp bizzat görmüş değildin ki, bu denli ayrıntısıyla anlatabilsin! Dolayısıyla bu anlatılanlar, ancak ve ancak bir vahiydir! Nitekim bu sure, kıssanın çeşitli aşamalarında İslâm inancının ve dininin kimi meselelerini açıklığa kavuşturmanın yanısıra, sözkonusu gerçeği kesinkes ortaya koymak üzere indirilmiştir.

İNKÂR VE AZAB

Kıssaların vahyedilmesi, bunların ancak bir vahiy ürünü olabileceği gerçeğinin kesinkes ortaya konması, ayetlerde insanı yürekten etkileyen değiniler ve dikkat çekmeler karşısında insanların bu Kur'an'a iman etmeleri gerekirdi. Zira o insanlar ki Peygamberimizi bizzat görmekte, onu her yönüyle tanımakta ve onu bizzat dinlemekteydiler. Ne var ki, insanların çoğu, inanıp imana gelmezler. Onlar, içinde yaşadıkları evrenin dört bir yanını sarmış bulunan Allah'ın ayetleri karşısında da yine tam bir vurdumduymazlık içindedirler! Allah'ın evrendeki ayetleri karşısında bile, ne dikkat etme gereği duyarlar ne de bunladın yüklü olduğu,taşıdıkları anlamları kavramaya çalışırlar! Onlar, karşısında açık duran birsayfadan yüz çeviren, dolayısıyla da önünde ne bulunduğunu göremeyen bir kimseden farksızdırlar. Bekledikleri nedir acaba? Hiç farkında olmadıkları bir anda, Allah'ın azabının hepsini birden çarpıp götürüvermesini mi bekliyorlar.

وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾
وَمَا تَسْأَلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٤﴾
وَكَأَيِّن مِّنْ آيَةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا
مُعْرِضُونَ ﴿١٠٥﴾ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِاللَّهِ إِلَّا وَهُم مُّشْرِكُونَ ﴿١٠٦﴾

أَفَأَمِنُوٓا۟ أَن تَأْتِيَهُمْ غَٰشِيَةٌ مِّنْ عَذَابِ ٱللَّهِ أَوْ تَأْتِيَهُمُ
ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٠٧﴾

103- "Sen insanların iman etmesini ne kadar ısrarla istersen iste, onların çoğu iman etmeyecektir."

104- "Oysa sen bu çabama karşılık onlardan herhangi bir ücret istemiyorsun. Kur'an, tüm insanlara seslenen bir hatırlatmadır sadece."

105- "Göklerde ve yerde nice ayetler, nice ibret içerikli belgeler vardır, yanlarından geçtikleri halde onları umursamazlar."

106- "Onların çoğu, Allah'a ortak koşmaksızın O'na inanmazlar."

107- "Acaba onlar, hepsini birlikte çarpacak, yaygın bir ilahi azaba uğramayacaklarından ya da hiç farkında olmadıkları bir sırada ansızın kıyametin başlarına kopmayacağından emin midirler?"

Peygamberimiz, -salât ve selâm üzerine olsun- yaşadığı toplumdaki herkesin imana gelmesi için ısrarla çabalayan bir kimseydi. O, kendileri için getirmiş bulunduğu gerçek, hayır ve iyiliği onların herbirine benimsetebilme arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Onlara duyduğu merhametten ötürü hiç kimsenin, dünyada perişanlıktan, ahirette de azaptan kurtulamayacak olan müşriklerin akibetine uğramasını istemiyordu. Ancak Allah, insanların yüreklerini en iyi bildiği gibi, onların doğalarından, iç dünyalarından da en iyi biçimde haberdardır. Bu nedenle de Peygamberimizi, ne kadar uğraşıp çabalarsa çabalasın, çoğunluk durumundaki müşriklerin imana yanaşmayacakları noktasında uyarıyor. Çünkü onlar, Allah'ın ayetlerinden yüz çeviren ve bunları zerre kadar umursamayan kimselerdir. Bu yüz çevirmelerinden ötürüdür ki, bir türlü iman edecek bir düzeye gelemezler. Yine bundan ötürüdür ki bir türlü kendilerini çepeçevre kuşatmış Allah'ın ayetlerinden yararlanarak gerçeği yakalamasını bilemezler!

Ey Muhammed! Senin, onların imanına ihtiyacın yoktur. Doğru yola iletme noktasında onlardan bir ücret de istemiyorsun. Doğru yol onlara, hiçbir ücret, hiçbir karşılık beklenmeksizin apaçık sunulmasına karşın, onların böylesine yüz çevirmekte direnmelerine şaşırmamak elde değildir.

"Oysa sen bu çabana karşılık onlardan herhangi bir ücret istemiyorsun. Kur'an, tüm insanlara seslenen bir hatırlatmadır sadece."

Onlara Allah'ın ayetlerini söylüyorsun. Onların gözlerini, algılama güçlerini Allah'ın ayetlerinin üzerine çekmeye çabalıyorsun. O ayetler ki, tüm insanlara sunulmuş bulunmaktadır. O ayetler ki hiçbir ulusun, hiçbir ırkın, hiçbir oymağın tekelinde değildir! O ayetler ki bir ücret karşılığında değildir! Dolayısıyla bu noktada herhangi bir kimsenin gücünün yetmemesi ya da zenginlerin yoksullara oranla ayrıcalıklı olması sözkonusu değildir! O ayetler ki hiçbir önkoşula bağlanmamıştır! Dolayısıyla bu noktada da herhangi bir kimsenin gücünün yetmemesi ya da güçlülerin güçsüzlere oranla ayrıcalıklı olması sözkonusu değildir! Tam tersine Allah'ın ayetleri, tüm insanlara seslenen bir hatırlatma, bir

öğüttür; isteyen herkesin buyurabileceği, tüm insanlara açık bir ziyafet sofrasıdır.

"Göklerde ve yerde nice ayetler, nice ibret içerikli belgeler vardır, yanlarından geçtikleri halde onları umursamazlar."

Allah'ı, O'nun birliğini ve gücünü gösteren nice ayetler, evrenin her köşesine serpiştirilmiş; göklerde ve yerde insanların gözleri ve algılama güçleri önüne açıkça serilmiş durumdadır. İnsanlar gece gündüz demeden, sabah akşam her an Allah'ın ayetleriyle karşılaşmaktadırlar. O ayetler ki neredeyse dile gelmiş ve insanları açıkça çağırmaktadırlar. İnsanların gözleri ve duyuları karşısında apaçık durmaktadırlar. Insanların yüreklerine ve akıllarına durmadan esinler fısıldamaktadırlar. Ne var ki, insanlar tüm bu ayetleri görememekte, ayetlerin çağrısını işitememekte ve onlardaki derin çağrışımları sezinleyememektedirler.

Bir an için güneşin doğuşunu ve batışını düşünün! Bir an için yavaşça uzayan ya da kısalan gölgeyi düşünün! Bir an için engin denizleri, gürül gürül akan pınarları, insanların susuzluğunu gideren kaynakları düşünün! Bir an için büyüyen bitkiyi, güzelim tomurcuğu, açılan çiçeği ve nazlı nazlı sallanan ekinleri düşünün! Bir an için yüzüyormuşcasına havada uçan kuşu, suda yüzen balığı, sürünerek yürüyen kurtçuğu, harıl harıl çalışan karıncayı, diğer hayvan, haşarat ve böcekleri düşünün! Bir an için, sabahın ve akşamın nasıl olduğunu, gecenin sessizliğini, gündüzün kalabalıklığını ibret gözüyle bir düşünün!.. İnsanın yüreği bir an için bile, şaşılası varlıklar dünyasındaki ritimleri yakalayabilir. O korkunç anlama ve etkilenim sürecinin ürpertisiyle insanın yüreğinin titremesi için bir anlık bir zaman dilimi bile yeterlidir. Ama insanlar, Allah'ın tüm bu ayetlerinin **"yanlarından geçtikleri halde, onları umursamazlar."** Bu sebeple de onların çoğu iman etmezler!

İman edenlerden bile pek çoğunun yüreğine, -şu ya da bu biçimde- şirk sızabilmektedir. Dolayısıyla saf ve katışıksız imanın, her şeyden önce tüm şeytani sızmaları ve yeryüzü kökenli anlayışları kalpten uzak tutabilmek için sürekli uyanık durmaya ihtiyacı vardır.Her hareketin,her davranışın Allah için olması, sadece ve sadece O'na özgü kılınması gerekir. Saf ve katışıksız imanın, kalp, davranış ve hareketler üzerindeki otoritenin kime tanınacağı noktasında kesinkes ve bütüncül bir tavra ihtiyacı vardır. Kalp, sadece ve sadece Allah'a boyun eğmelidir. Yaşamda, dilediğini dilediği biçimde isteyen ve bir olan Allah dışında, hiç kimseye kulluğa yer verilmemelidir. Ama insanların ne kadarı bunu başarabilir?

"Onların çoğu Allah'a ortak koşmaksızın O'na inanmazlar."

Olayları, olguları ya da kişileri değerlendirirken, yeryüzü kökenli değer ölçütlerini benimseyerek Allah'a ortak koşarlar! Yarar da zarar da Allah'ın elinde olmasına karşın, bunları sadece nedenlere bağlayarak bir tür determinizmle O'na, Allah'a ortak koşarlar! Tek bir olan Allah'ın şeriatını temel almamış bir yönetici ya da yönlendiriciye itaat ederek; Allah'ın gücü dışında bir güce boyun

eğmek suretiyle O'na ortak koşarlar! Allah'ın dışında, O'nun kullarından birine umut bağlamakla Allah'a ortak koşarlar! Aslında diğer insanların bir tür beğenisini kazanabilmek amacıyla kendilerini feda ederek Allah'a ortak koşarlar! Bir yarar sağlamak ya da birzararı bertaraf etmek için cihada katıldıklarında, Allah'dan başkasının rızasını gözeterek Allah'a ortak koşarlar! İbadet sırasında Allah'ın yanısıra, başkalarının da hoşnutluğunu kazanmaya çalışarak Allah'a ortak koşarlar!.. Bu nedenledir ki Peygamberimiz: **"İçinizdeki şirk, karıncanın ayak seslerinden bile sessizdir!"**

Hadislerde bu gizli şirke ilişkin, başka örnekler de yeralmaktadır:

Tirmîzî'nin, İbn Ömer'den aktardığına göre, Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: **"Allah'dan başkasının adına üstüne yemin eden, Allah'a ortak koşmuştur!"**

İmam Ahmed, Ebu Davud ve diğer hadis imamlarının, İbn Mesud'dan aktardıklarına göre Peygamberimiz: **"Büyücülük ve muskacılık, şirktir!"** buyurmuştur.

İmam Ahmed'in Müsned adlı eserinde, Ukbe bin Amir'den aktardığına göre, Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: **"Muska ya da nazarlık taşıyan, Allah'a ortak koşmuştur!"**.

Ebu Hureyre'den de şu şekilde bir hadis aktarılır: "Resulullah -salât ve selâm üzerine olsun- şöyle dedi: **"Allah buyuruyor ki: "Ben ortaklara en muhtar olmayan en uluyum. Kim işlediği herhangi bir amelde başkasını bana ortak koşarsa, onun bana koştuğu ortakla başbaşa bırakırım."**

İmam Ahmed, Ebu Said bin Ebı Fedale'den şu hadisi aktarır:

"Resulullah'ın -salât ve selâm üzerine olsun- şöyle dediğini duydum:

"Hakkında en ufak bir kuşkuya yer bulunmayan kıyamet gününde Allah, ilk insandan son insana varana dek herkesi biraraya topladığında bir münâdî; 'Allah içni yaptığı bir işte O'na ortak koşmuş kimse varsa, yaptığının karşılığını gitsin o ortak koştuğundan istesin! Çünkü Allah, ortaklara en muhtaç olmayan en uludur..." diye seslenecektir.

Yine İmam Ahmed, Mahmud bin Lebid'den şöyle bir hadis aktarmaktadır:

"Resulullah -salât ve selâm üzerine olsun- **"Sizin adınıza en çok korktuğum, küçük şirktir"** buyurdular. Çevresindekiler bunun üzerine: "Ey Allah'ın elçisi! Küçük şirk nedir?" diye sordular. O da buna cevap olarak dedi ki: **"Riyâdır! Kıyamet gününde insanlar yaptıklarıyla birlikte huzura geldikleride Allah onlara: 'Hadi şimdi dünyadayken kendilerine riya yapıp gösterişte bulunduğunuz kimselerin yanına gidin! Bakalım onlar size yaptıklarınızın mükafatını verebilecekler mi!' buyuracaktır."**

İnananların kendilerini kollayıp imanlarını koruyabilmeleri için sürekli dikkatli olmaları gereken gizli şirk işte budur.

Bir de gözle görülür apaçık şirk vardır. Bu da yaşama ilişkin herhangi bir meselede Allah dışında herhangi bir kimseye boyun eğilmesidir! Allah'ın şeriatı dışında bir şeriatla yargılanmayı kabul etmektir! -Bunun şirk olduğu tartışma götürmeyecek denli kesindir!- Allah'ın belirlemediği bütünüyle insanların çıkardığı bayramları ya da törenleri benimsemek vb. biçimde herhangi bir geleneği kabullenmektir! Allah'ın bırakacak, Allah'ın buyruğuyla çelişecek bir kıyafet modelini benimsemektir!..

Bu tür konularda, kulların Rabbinin apaçık buyruğunu bir yana bırakarak, kulların çıkardıkları yaygın sosyal bir geleneği benimseme ve kabullenme sözkonusu olduğundan, yanlış hareket etme suretiyle işlenen günah sınırlarının da ötesine geçmektedir... Zira böyle bir durumda sözkonusu eylem, günah değil, düpedüz şirktir! Neden diye sorulacak olursa, bu tür bir eylem, Allah'ın buyruğunun tam tersine, Allah dışında bir otoriteye boyun eğmenin göstergesidir! Bu açıdan sözkonusu türden bir eylem, oldukça korkunç ve tehlikeli bir iştir...

Nitekim bu noktada Allah'ın sözü de açıktır:

"Onların çoğu Allah'a ortak koşmaksızın O'na inanmazlar."

Bu ayet, Arap Yarımadası'nda Peygamberimizle bizzat karşılaşmış bulunan kimseler için geçerli olduğu gibi, daha sonraki zamanlarda yaşayan ve dünyanın neresinde olursa olsunlar, tüm insanları kapsamı içine alan bir tespittir.

Varlıklar dünyasının dört bir yanında karşılaştıkları Allah'ın ayetlerini umursamayan; hiçbir ücret istenilmeksizin kendilerine sunulmuş bulunan Kur'an ayetlerinden yüz çeviren bu insanlar, daha neyi beklemektedirler acaba?

Evet, neyi beklemektedirler?

'Acaba onlar, hepsini birlikte çarpacak, yaygın bir ilahi azaba uğramayacaklarından ya da hiç farkında olmadıkları bir sırada ansızın kıyametin başlarına kopmayacağından emin midirler?"

Bu, onları aymazlıklarından (gafletlerinden) uyandırıp kendilerine getirebilmek, bu aymazlıklarının beraberinde taşıyacağı kötü sondan onları sakındırabilmek için, sözkonusu kimselerin duygularına yönelik güçlü bir dokundurmadır. Hiç kimsenin ne zaman gerçekleşeceğini bilemediği Allah'ın azabı, bir anda başlarında kopuverebilecek kıyametle, onların tümünü birden kasıp kavurabilir elbet. Kimbilir, belki de gelip kapıya dayanmış durumdadır kıyamet. O dehşetengiz, o korkunç gün belki de gelip ansızın kapılarına dayanmıştır, ama onlar bunun farkında bile değildirler. Gayb, bir başka deyişle, yarının neye gebe olduğu, sözcüğün tam anlamıyla kapalı bir kutudur! Bu bağlamda ne göz işe yarar, ne de kulak! Bir anda neler olup biteceğini hiç kimse bilemez! Dolayısıyla o aymazların, böyle bir konuda nasıl güven içindedirler!

Bir yanda Kur'an'da Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- peygamberliğini açıkça kanıtlayan ayetler ve de insanlar görsün diye evrenin dört bir köşesine serpiştirilmiş durumdaki Allah'ın diğer ayetleri... Bir yanda da, yanla-

rından geçip durdukları halde tüm bu ayetleri umursamayarak yüz çeviren; Allah'a ama gizli, ama açık bir biçimde ortak koşan kimseler... Varsın bu tür kimseler çoğunlukta olsunlar! Peygamberimiz ve onun gösterdiği doğru yolun yolcuları, yollarına devam etmektedirler! Onlar sapıtmadıkları gibi, sapıklardan da zerre kadar etkilenmemektedirler:

قُلْ هَٰذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي
وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾

108- Ey Muhammed, de ki; "İşte benim yolum budur, ben inandırıcı kanıtlar göstererek insanları Allah'a çağırırım. Bana uyanlar da öyle yaparlar. Allah'ı her türlü noksanlıktan uzak tutarım. Ben Allah'a ortak koşanlardan değilim."

Evet ey Muhammed, sen onlara de ki:

"İşte benim yolum budur!"

En ufak bir eğrilik, birkuşku ya da şüphenin asla sözkonusu olmadığı, dosdoğru biricik yoldur benim yolum.

"Ben inandırıcı kanıtlar göstererek insanları Allah'a çağırırım. Bana uyanlar da öyle yaparlar."

Bizler Allah ve O'nun ışığı sayesinde doğru yoldayızdır. Yolumuzu iyi biliriz. Bu yolda her adımımızı görerek, anlayarak, bilerek atarız. Ne kösteklenir, ne düşer, ne de sendeleriz! Bizim için net mi net apaydınlık bir yoldur bu. Allah'ı, O'nun ilahlığına yaraşmayacak niteliklerden uzak tutarız. Kendimizi, Allah'a ortak koşanlardan ayırır ve uzak tutarız:

"Ben, Allah'a ortak koşanlardan değilim."

Şirkin, Allah'a ortak koşmanın açığına da gizlisine de yer yoktur bende!

İşte benim yolum budur! Dileyen gelsin katılsın! Gelip katılmayanlara gelince, arzuları bilir! Onlar katılmasa da ben, dosdoğru yolumda yürümeye devam ediyorum...

Allah yolunun davetçisi konumundaki insanlar, işte bu ayrımı mutlaka yapmak durumundadırlar. Kendilerinin tek bir ümmet olduklarını; inançlarını kabullenmeyenlerden, kendileri gibi hareket etmeyenlerden, liderlerinin buyruklarını yerine getirmeyenlerden ayrı olduklarını mutlaka açıkça duyurmak durumundadırlar! Kısacası kendilerini net bir biçimde ayırmak, kendileri dışındaki kimselerle içiçe bulunmamak durumundadırlar. Bu dine mensup insanların, cahili toplum içerisinde eriyip gitmiş bir biçimdeyken, başkalarını kendi dinlerine davet etmeleri yeterli değildir! Zira böylesi bir davetle, kıyamet-i harbiyesi olan hiçbir sonuç elde edilemez! Bu insanların daha ilk günden itibaren yapacakları birinci iş, kendilerinin cahileyeden bütünüyle farklı apayrı bir grup olduklarını açıkça söylemek; kendilerini başkalarından ayırıp İslâm inancının kaynaştırdığı ve İslâmcı liderlerin yönettiği özel bir topluluk haline getirmektir... Özetle

Allah yolunun davetçileri, kendilerini cahiliye toplumundan ayırmak zorunda oldukları gibi, yöneticilerini de cahiliye toplumunun yöneticilerinden ayırmak zorundadırlar!

Aksi taktirde, onların cahiliye toplumu arasına karışmaları, bu toplumla kaynaşmaları, cahiliye yönetiminin şemsiyesi altında kalmaları durumunda sonuçta, inanç sistemlerinin tüm gücü, çağrılarının yaratabileceği tüm etki, bu yeni çağrı için sözkonusu olabilecek tüm çekicilik korkunç bir erozyona uğrayarak silinip gidecektir.

Bu gerçek, sadece müşrikler arasında çağrıda bulunan Peygamberimizin durumuyla sınırlı değildir. Cahiliye hortladığı ve insanların hayatına egemen olduğu her dönemde ve her durumda geçerlidir... Üstelik yirminci yüzyıl cahiliyesinin, temel öğeler ve ayırıcı nitelikler açısından, İslâm çağrısının tarih boyunca yüzyüze geldiği diğer cahiliye sistemlerinden farklı olduğu da söylenemez!

Kimileri cahiliye toplumuna ve cahiliye çevrelerine karışarak; bu tür toplumlara ya da çevrelere yavaşça sızarak sonuçta İslâma davet noktasında birşeyler yapabileceklerini sanıyorlar... Bu biçimde düşünenler, İslâm inancının özünü kavrayamadıkları gibi, insanların yüreklerine nasıl girilebileceğinden de habersizdirler!.. Tanrıtanımaz (ateist) hareketler bile kendi kimliklerini, düşüncelerini ve yaklaşımlarını bizzat ortaya koymaktadırlar! Yani, İslâmın davetçisi müslümanlar mı kendi gerçek kimliklerini ortaya koymayacaklar? Müslümanlar mı kendi yollarını; cahiliye yöntemlerinden büsbütün farklı kendi sistemlerini açıkça ortaya koymayacaklar?

PEYGAMBERLER HAKKINDA ALLAH'IN YASASI

Daha sonra peygamberler noktasında Allah'ın yasasına ve de kimi geçmiş toplumların sonlarına ilişkin Allah'ın yeryüzündeki kanıtlarına dikkat çekiliyor. Hz. Muhammed, -salât ve selâm üzerine olsun- peygamberlerin ilki değildir. Onun getirdiği şeriat da, şeriatların ilki değildir. İşte, daha önceleri Allah'ın peygamberini ve şeriatını yalanlamış olanların sonlarına ilişkin kanıtlar yeryüzünde halâ apaçık durmaktadır:

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ
إِلَيْهِم مِّنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰٓ ۗ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟
كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۗ وَلَدَارُ ٱلْءَاخِرَةِ خَيْرٌ
لِّلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠٩﴾

109- Senden önce gönderdiğimiz tüm peygamberler de, çeşitli şehirlerin halklarından seçerek kendilerine vahiy indirdiğimiz erkekler idi. Onlar yeryüzünde gezerek, kendilerinden önceki inkârcı milletlerin sonunun nasıl olduğunu görmüyorlar mı? Kötülükten kaçınanlar için ahiret yurdu, dünyadan daha hayırlıdır. Bunu düşünemiyor musunuz?

Geçmişteki bu insanların bıraktıkları izleri gözlemlemek, yürekleri tir tir titretecek, en katı insanların yüreklerini bile ürpertecek bir iştir. Geçmişteki bu insanların hareketlerini, barınaklarını ve telaşlarını bir film şeridi gibi gözünüzün önüne getirin! Düşünün onlar da bir zamanlar hayattaydılar! Bu yerlerde gidip gelip dolaşıyorlardı.Korkuyorlardı, umutlar taşıyorlardı. Onlar da hırs doluydular. Kendilerince bir yerlere varabilmek için didiniyorlardı... Ama derken, derin bir sessizliğe gömülüp gidiverdiler. Ne duyguları kaldı, ne de hareketleri! Bakın, onlardan kalan şu harabelerde, in-cin top oynuyor şimdi! Yokluğa karışıp gidiverdiler! Kendileriyle birlikte duyguları, kafalarında çizdikleri dünyaları, düşünceleri, hareketleri ve barınakları da yok olup gidiverdi! Gözlerde büyüyen, gönüllerde ve duygularda taht kuran dünyaları, kendileriyle birlikte yokluğa karışıverdi!.. İnsan gaddarın, aymazın, acımasızın teki bile olsa, tüm bunları ibret gözüyle düşündüğünde, yüreği ister istemez ürperip titreyecektir. Bu nedenledir ki, Kur'an yer yer insanları ellerinden tutarak, onları geçmiş toplumların akıbetlerini ibret gözüyle seyrederek şöyle bir düşünmeye özendirmektedir:

"Senden önce gönderdiğimiz tüm peygamberler de, çeşitli şehirlerin halklarından seçerek kendilerine vahiy indirdiğimiz erkekler idi."

Daha önceki peygamberler de, ne melektiler, ne de bambaşka bir yaratık! Onlar da tıpkı senin gibi bir insandılar! Daha olgun, daha görgülü, daha nazik olabilmeleri için tıpkı senin gibi onlar da, Bedeviler arasından değil, şehirliler arasından seçilmiş birer insandılar!.. Çağrı ve doğru yola eriştirme noktasında sana verilen misyonun güçlüklerine karşı dayan! Kendilerine vahiy indirilmmiş erkeklere ilişkin Allah'ın yasası gereğince, senin mesajın da sürüp gidecektir...

"Onlar yeryüzünde gezerek kendilerinden önceki inkârcı milletlerin sonunun nasıl olduğunu görmüyorlar mı?"

Kendi sonlarının da onların sonlarından farksız olacağını kafalarına yerleştirsinler! Daha önceki toplumların bıraktıkları izlerde apaçık görülen Allah'ın yasası, onlar için de aynen geçerli olacaktır. Onların da yeryüzündeki akıbetleri, bir gün buradan çekip giderek tarihe gönülmek olacaktır:

"Kötülükten kaçınanlar için ahiret yurdu, dünyadan daha hayırlıdır."

Onlar için ahiret yurdu, sonsuz bir yaşamın sözkonusu olamayacağı bu dünyadan daha hayırlıdır.

"Bunu düşünemiyor musunuz?"

Allah'ın geçmiş toplumlara ilişkin yasasını hiç düşünmüyor musunuz? Bunu bir türlü anlayamıyor musunuz ki, halâ üçbeş günlük dünyanın sınırlı güzelliklerini, ahiret yurdunun bitimsiz güzelliklerine yeğlemekte direniyorsunuz?

Ardından peygamberlerin yaşamında, hiçbir gecikme hiçbir görmezlikten gelme olmaksızın Allah'ın yasasının işleyeceği, Allah'ın vaadinin gerçekleşeceği o belirleyici anın öncesindeki, o çetin ve sıkıntılı sürecin anlatımına geçiliyor:

حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْأَسَ
الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ
مَن نَّشَاءُ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١١٠﴾

110- Gönderdiğimiz peygamberler, ümmetlerinden iyice ümit kestiklerinde ve kesinlikle yalancı sayıldıkları sonucuna vardıklarında, kendilerine yardımımız erişiverdi de dilediklerimiz ortak azaptan kurtarıldı, fakat hiç kimse ağır suçlulardan şiddetli azabımızı savamaz."

Peygamberlerin yaşamındaki dayanılmazlığın, üzüntüleri ve sıkıntının dozu canlı olarak gözlerimizin önüne seren korkunç bir tablodur bu. O peygamberler ki inkârcılıkla, bağnazlıkla, inatçılıkta direnmekle yüzyüze gelirler. Onlar çağrılarını sürdürürken günler gelip geçmekte ve çağrılarına çok az bir insan topluluğu dışında hiç kimse olumlu bir cevap vermemektedir. Yıllar gelip geçmektedir ama batıl halâ güçlüdür, batıl yanlıları halâ çoğunluktadır. Mü'minler ise, sayıca az oldukları gibi, güç açısından da halâ zayıftırlar.

Zor mu zor bir dönemdir bu. Batıl azıtmakta, azgınlaşmakta, kudurmakta ve acımasızlaşmaktadır. Peygamberlerse, yeryüzünde kendileri için henüz gerçekleşmemiş Allah'ın vaadinin bekleyişi içindedir. Yüreklerinde kuşkular kımıldamaya başlamıştır. Bir yalancı konumuna mı düşecekler ne? Bu dünya hayatında zafer umma noktasında hiç bir ümit kalmadı mı ne?

Üzüntü, darlık ve sıkıntılar bir insanın asla güç yetiremeyeceği bir noktaya ulaşmadıkça peygamberlerin böylesi bir tutum içine düşmeleri düşlenemez! Bu noktada, bir başka ayeti daha hatırlıyorum ister istemez: **"Sizden önce gelenlerin durumu sizin başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mizannettiniz? Peygamber ve onunla birlikte mü'minler: "Allah'ın yardımı ne zaman?" diyecek kadar darlığa ve zorluğa uğramışlar ve sarsılmışlardı"**... Gerek bu ayeti, gerekse şu an açıklamasını yaptığımız ayeti ne zaman okumuşsam, hep aynı ürpertiyi yaşamışımdır. Peygamber de bu denli bir noktaya varan o dehşetengiz korkuyu; ayette sözü edilen türden duyguların satır aralarında gizli o korkuyu; peygamberi bile bu denli sarsabilen o çökertici üzüntüyü; peygamberin o andaki psikolojik durumunu; yaşadığı dayanılmaz acıları düşlemek tüylerimi diken diken etmiştir hep...

Karamsarlığın ve üzüntünün iyiden iyiye çöreklendiği, peygamberlerin bütünüye dara düştükleri, tüm enerjilerini son damlasına dek tükettikleri bir andır bu! İşte tam o anda Allah'ın yardımı tümüyle, kesinkes ve belirleyici bir biçimde geliverecektir! Evet, işte tam böylesi bir anda:

"Kendilerine yardımımız erişiverdi de, dilediklerimiz orta azaptan kurtarıldı, fakat hiç kimse ağır suçlulardan azabımızı savamaz."

İşte davet konusunda Allah'ın yasası budur. Sıkıntılar mutlaka olacaktır. Üzüntüler sonucunda ümitlerin yitirildiği anlar mutlaka olacaktır. Çabaların,

enerjilerin son damlasına varana dek harcandığı, artık takatin hiç kalmadığı bir noktaya mutlaka gelinecektir. İnsanların ilgisini çeken tüm görünürdeki nedenlerden ümit kesildiği anda Allah'ın yardımı yetişiverecektir. Allah'ın yardımı gelecek ve kurtuluşu hak edenleri kurtaracaktır. Onlar, artık yalanlayanların başına musallat olan mahvolma tehlikesinden kurtulacaklardır. Zorbaların onlara yönelik mbaskı ve sindirme girişimlerinden kurtulacaklardır. O ağır suçluları, Allah'ın şiddetli azabı yakıp kavuruverecektir. Allah'ın şiddetli azabı karşısında ellerinden hiçbir şey gelmeyecektir. Bu sayede yerle bir olacaklar ve kökleri kazınacaktır. Hiç kimse, hiçbir yardımcı onları Allah'ın azabına uğramaktan kurtaramayacaktır.

Bu, zaferin öyle son derece ucuz olmaması içindir. Zafer böylesine ucuz olsaydı, dava için çalışmak da bir çocuk oyuncağı olurdu. Zafer bu denli ucuz olsaydı, her gün bir yığın sahte dava adamı türerdi.Mahiyet sıfır ya da çok az olacağı için, bir yığın insan dava adamı kesiliverirdi! Oysa İslâm davasının bu denli anlamsız ya da çocuk oyuncağı olabileceği düşünülemez. Zira İslâm davasının içeriğinde, insanlık yaşamı için kurallar ve bir sistem vardır. Bu davanın, sahte dava adamlarından özenle korunması gerekir. Zira sahte dava adamları, bu davanın sıkıntılarını omuzlayamazlar. Bu sebepledir ki, onlar dava için çalışma noktasında son derece çıtkırıldım tiplerdir. Biraz çalışıp bu işi görümeyeceğini anladıklarında, davayı falan bir kenara bırakıverirler. Dolayısıyla kimin haktan, kimin batıldan yana olduğunu ayırdetme noktasında, ayetlerde sözü edilen sıkıntılar sözcüğün tam anlamıyla bir mihenk taşıdır. Zira bu sıkıntılara, ancak davalarına gerçekten yapışmış, gerçekten samimi insanlar katlanabilirler. O insanlar ki, İslâm davası için mücadele etmekten, her ne olursa olsun geri kalmazlar. Bu dünyada zafere ulaşamayacaklarını bile düşünseler, mücadelelerini yılmaksızın sürdürürler!

İslâm davası, "Bakarsınız şu yeryüzünde belirli de olsa biraz bir şeyler kazanabiliriz! Ama baktık ki olmadı, bu işten vazgeçer, daha çabuk ve daha iyi kazanabileceğimiz başka bir işe atılırız!" vb. türden hesaplar yapmaya elverişli, kısa vadeli bir ticaret değildir! Hangi zaman ve hangi mekânda olursa olsun, Allah'ın dışında bir otoriteye boyun eğip tabi olmayı yeğlemiş cahiliye toplumlarında insanları Allah yoluna davet etmeye soyunan bir kimse, daha işinbaşındayken kendisini hiç de rahat bir yolculuğun beklemediğini kafasına koymalıdır. Kısa vadeli maddi bir ticaret peşinde olmadığını da kafasına yerleştirmelidir! Gücü ve parayı ellerinde bulunduran tağutlarla mutlaka karşı karşıya geleceğini bilmelidir! O tağutlar ki, kitleleri doldurusa getirmeyi, onlara karayı ak, akı da kara göstermeyi çok iyi becerirler. Onlar ki, kitlelerin cinsellikleriyle oynayarak; kitleleri bu İslâmcıların amaçları sizi tüm bu cinsel zevklerden yoksun bırakmaktır diyerek korkutarak, İslâm davetçilerine karşı herkesi doldurmakta son derece ustadırlar!.. Yine İslâm davetçileri, İslâma davetin pek çok zorluğu omuzlamayı gerektirdiğini, cahili direnişe karşı böyle bir misyon üstlenmenin birçok sıkıntıya katlanmayı gerektirdiğini bilmek durumundadırlar. Her kuşakta gözlendiği üzere, başlangıçta bu davaya ezilenlerin kitlelerin değil, ancak ve an-

cak bu dinin gerçeklerini kendi rahatlarına ve bu dünyanın tüm nimetlerine yeğleyen bir avuç seçkin insanın gireceği de unutulmamalıdır. Başlangıçta bu davayı üstlenen sözkonusu seçkin grubun sayısı ise, öteden beri hep azdır. Ancak, ama uzun ama kısa süren bir cihadın ardından Allah, onlar ile toplumları arasında hak olarak kendi hükmünü verecektir. İşte o gün kitleler de akın akın Allah'ın dinine gireceklerdir.

Yusuf kıssasında, -kuyuda, başvezirin evinde, hapiste- binbir türlü sıkıntıyla karşılaştık. İnsanların yardımından umut kesilmesine de değişik biçimleriyle tanık olduk. Neticede ise, -Allah'ın gerçek vaadine uygun bir biçimde- mutlu sonun ancak sakınanlar içinsözkonusu olduğunu gördük. Yusuf kıssası, peygamberlere ilişkin kıssaların bir örneğidir. Bu kıssa, düşünenler için ibret doludur. Yine bu kıssada Kur'an'dan önceki kutsal kitaplardaki bilgileri -Hz. Muhammed ile bu kitaplar arasında doğrudan bir bağ bulunmamasına karşın- onaylama sözkonusudur. Muhammed'in bu sözleri, düzmece bir sözler dizisi değildir. Zira uydurmac sözlerin ne birbirleriyle tutarlılık göstermesine olanak vardır, ne insanları doğru yola ulaştırmasına, ne de inanan yürekleri rahatlatıp merhametle doldurmasına!

لَقَدْ
كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ۗ مَا كَانَ
حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ
وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾

111- Sağduyuluların, peygamberlere ilişkin hikâyelerden alacakları ibret dersleri vardır. Bu Kur'an bir düzmece sözler dizisi değildir. Tersine O, kendisinden önceki kutsal kitapları onaylayan, her şeyi ayrıntılı biçimde anlatan, mü'minler için doğru yol kılavuzu ve rahmet olan gerçek bir ilahi kitaptır.

Böylece, kıssanın başlangıç ve bitiminde bir uyum gözlendiği gibi, surenin başlangıç ve bitiminde de bir uyum gözleniyor. Kıssanın gerek başına, gerek sonuna, gerekse ara bölümlerine yerleştirilmiş değerlendirme ayetleri de kıssanın konusu, anlatım tarzı ve ifadeleriyle tamamen uyum içerisindedir. Böylece dini amaç tümüyle gerçekleştirilmiş bulunuyor. Yine anlatımdaki dürüstlük ve konuyu gerçekle özdeşleştirmeyle sanatsal nitelikler de bütünüyle gerçekleştirilmiş durumdadır.

Kıssa bu surede başladı ve yine bu surede bitti. Çünkü kıssanın yapısı, bu tarz bir üslubun seçilmesini zorunlu kılıyor. Görülen bir rüyanın yavaş yavaş, günbe gün, aşama aşama aynen gerçekleşmesi sözkonusu. Dolayısıyla, sanatsal uyumun mükemmelliği açsından olduğu gibi, kıssanın taşımış olduğu ibretin tamamıyla verilebilmesi açısından da, aktarımda baştan sonuna dek kıssadaki olaylar zincirinin izlenmesinden başka bir yol düşünülemezdi. Kıssanın bir bölümü

başka bir yerde başlıbaşına naltılsaydı, saydığımız amaçların gerçekleştirilmesi açısından bu pek bir şey ifade etmezdi. Süleyman'ın Belkıs'la olan öyküsü, Meryem'in doğum öyküsü, İsa'nın doğum öyküsü, Nuh ve Tufan öyküsü vb. türden diğer peygamberlere ilişkin kıssalarda, kıssanın sadece bir bölümünü başlı başına aktarmak, istenen amacı gerçekleştirebilmek için yeterlidir. Bu bölümlerin aktarıldıkları yerlere bakılırsa, anlatılmak isteneni ifade için, kıssadan sadece ilgili bölümün tamamen yeterli olduğu gözlenir. Ancak Yusuf kıssası buna elverişli değildir. Yapısı gereği, aşamalar ve sahnelerin sırası gözlenerek kıssanın baştan sona dek anlatılmasını zorunlu kılmaktadır. Hiç kuşkusuz Allah, doğru söylemiştir:

"Biz bu Kur'an'ı vahyetmekle sana kıssaların, eski milletler ile ilgili hikâyelerin en güzelini anlatıyoruz. Oysa daha önce bu hikâyeleri hiç bilmiyordun."

YUSUF SURESİNİN SONU

Ra'd Suresi
13

Mekke Döneminde İndi
Ayet Sayısı: 43

Bismillahirrahmanirrahim

Çok kere bu Kur'an ayetleri karşısında durmuş, yetersiz beceri üslubumla onlara yaklaşmaktan, onları anlatmaktan korkmuşumdur. Bu ayetleri fani insanî ifade tarzımla anlaşılmaz kılmaktan, karıştırmaktan çekinmişimdir.

Bu sure de -daha önce okuduğumuz En'am suresi gibi- tefsir etmeye ve açıklamaya cesaret edemediğim sureler arasında yeralır.

Ama ne yapayım, öyle bir nesil arasında yaşıyoruz ki, Kur'an'ın, özünü, metodunu, konusunu ve hedefini defalarca açıklamak, sık sık vurgulamak suretiyle bu nesle sunmak kaçınılmazdır. İnsanların Kur'an'ın indiği atmosferden, Kur'an'ın gerçekleştirmek üzere indiği ideallerden ve hedeflerden uzaklaşmasından, Kur'an'ın anlam yüklü işaretlerinin ve gerçek boyutlarının duygu ve düşüncelerinde cıvıklaşmasından, silinip gitmesinden, duygularından Kur'an'ın içerdiği kavramların gerçek anlamlarından sapmasından sonra bu açıklama zorunludur. Bugün insanlar, Kur'an'ın karşı koymak üzere indiği cahiliye hayatını yaşıyorlar. Fakat bu insanlar ilk defa bu Kur'an'la muhatap olan ve onunla hareket eden ilk müslümanların yaptığı gibi içinde yaşadıkları cahiliyeye bu Kur'an'la karşı koymuyor, onunla hareket etmiyorlar. Oysa insanlar, bu hareket olmaksızın Kur'an'ın hiçbir sırrını, hiçbir anlamını kavrayamazlar. Çünkü bu Kur'an'ın sırlarını yerinde oturup hareket etmeyenler kavrayamaz. Kur'an'a inanan, içerdiği anlam ve hedefleri gerçekleştirmek için onunla birlikte cahiliyeye karşı koyandan başkası Kur'an'ın anlam yüklü işaretlerini öğrenemez, bilemez.

Bütün bunlara rağmen bu Kur'an'ı açıklamaya yeltendiğim her defasında bir korkudur, bir titremedir alır beni.

Belleğimde yankılanan bu Kur'an'ın melodisini bildiğim kelimelerle, kendi ifade yöntemimle imkansızdır açıklayamam, dile getiremem... Bu yüzden Kur'an'dan algıladığım gerçeklerle, bu tefsirde insanlara açıkladıklarım arasında büyük bir farklılık olduğunun bilincindeyim.

Şu anda ben, içinde yaşadığımız nesil ile, doğrudan doğruya bu Kur'an'la muhatap olmuş nesil arasındaki farkın özünü -olanca derinliği ile- kavramış bulunuyorum. Onlar bu Kur'an'la direkt muhatap oluyorlardı. Mesajlarını, tablolarını, gölgelerini, işaretlerini ve imalarını duyguları ile anında algılıyorlardı. Doğrudan doğruya ondan etkileniyor, anında olumlu tepki gösteriyorlardı. Onlar bilinçlerinde yer eden Kur'an'ın anlam yüklü işaretlerini, realite dünyasında gerçekleştirmek için Kur'an'la birlikte cahiliyeye karşı koyuyorlardı. Kısacık bir insan ömründe böylesine görkemli, böylesine harikulade değişiklikleri gerçekleştirmeleri bu yüzdendi. Bütün bunları kendi gönüllerinde, duygularında ve hayatlarında kesin bir devrim olarak gerçekleştirmişlerdi. Ardından bu değişimi ve bu devrimi çevrelerinde yaşayan insanların hayatında, o gün için tüm yeryüzünde ve kıyamete kadar yaşanacak tarihin akışında gerçekleştirmişlerdi.

Onlar direkt bu Kur'an kaynağından aracısız besleniyor, kana kana içiyorlardı. Onun melodisini pür dikkat dinliyorlardı. Onun sıcaklığı, aydınlığı ve esinleri ile olgunlaşıyorlardı. Ardından Kur'an'ın içerdiği gerçekler, yerleştirdiği değerler ve düşünceler uyarınca yaşayışlarını biçimlendiriyorlardı.

Ama biz bugün falancanın ve filancanın evren, hayat, değer yargıları ve rejimler hakkındaki düşünceleri ile hayatımıza yön veriyoruz. Kısır görüşlü, yok olup gidecek olan falanca ve filancanın düşüncelerine göre hayatımızı biçimlendiriyoruz.

Sonra biz ilk defa Kur'an'la muhatap olanların hem kendi hayatlarında, hem de çevrelerinde yaşayan insanların hayatında gerçekleştirdikleri olağanüstü değişikliklere bakıyoruz. Bu değişiklikleri, onların değer yargılarının, düşünce ve etkenlerinin dışında başka değer yargılarına, düşünce ve etkenlere ayarlı mantığımızla yorumlamaya ve tahlil etmeye kalkışıyoruz. Bu yüzden bu olağanüstü değişikliklerin sebeplerini değerlendirirken, etkenlerini tahlil ederken, sonuçlarını yorumlarken, doğal olarak yanılgıya düşüyoruz. Çünkü onlar bu Kur'an'ın meydana getirdiği bambaşka bir nesildi.

Bu tefsiri okuyanların hedefinin başlı başına bu kitabı okumak olmasından kaygı duyarım. Bu kitabı Kur'an'a yaklaşmak için okumalıdırlar. Bu sayede onu gerçek mahiyeti ile ele alabilirler. Kur'an'a tüm gerçekleri ile yaklaştıkları zaman bu "gölgeleri" bir kenara bırakmalıdırlar. Onlar tüm hayatlarını Kur'an'ın içerdiği anlamları realite dünyasında gerçekleştirmek; Kur'an adına ve onun sancağı altında cahiliyeye karşı savaşmak için harcamadıkça onu gereği gibi kavrayamazlar.

Bu sureyi -Ra'd suresini- ele alırken daha önce söylediğim bu sözleri yineleme gereğini duydum. Bu sureyi sanki ilk defa okuyor gibiyim. Oysa daha önce okumuş, defalarca dinlemiştim. Fakat bu Kur'an'a ne kadar verirsen, o kadarını alırsın. Her defasında kendini ona açtığın oranda aydınlığını, parlaklığını, esinlerini ve melodilerini serper üstüne. Her defasında onu daha önce okumamış, dinlememiş, ele almamış, ilk defa şimdi karşılaşıyormuş gibi yepyeni, taptaze gelir sana.

Bu sure baştan sona kadar insan ruhunu, aynı soluk, aynı ahenk, aynı atmosfer ve aynı kokuyla sararak sürüp giden duyguları değişik tablolar, gölgeler, sahneler ve hareketlerle doldurur. İnsan ruhunu çepeçevre kuşatan, onu bir tablolar, duygular, melodiler ve parıltılar panayırı havasına sokar. Kalbi, ufuklarda, evrenlerde, değişik alemlerde ve farklı zamanlarda dolaştırır. Onun sürekli uyanık olmasını, etrafında olup bitenleri görmesini, algılamasını, çevresinde akıp giden sahnelerin ve esin yüklü işaretlerin bilincinde olmasını sağlayan Kur'an'ın hayret verici surelerinden biridir. (1)

Bunlar sıradan sözler ve ibareler değildir. Portreleri, gölgeleri, sahneleri, musikileri, şuraya-buraya dağılmış, gizlenmiş psikolojik dokunuşları bulunan vurgulardır, melodilerdir.

Mekke'de inen aşağı yukarı bütün sureler gibi bu surenin de ana konusu inanç ve ona bağlı sorunlardır. (2) İlahlığın ve Rablığın bir ve ortaksızlığı sorunu, dünya ve ahirette sadece Allah'a boyun eğmek sorunu, dolayısı ile vahiy ve ölümden sonra diriliş sorunu... v.s."

Ne var ki, bu değişmez sorunları içeren bu konu ne Mekke'de inen surelerde ne de Medine'de inen surelerde tek bir yolla sunulmamıştır. Bu konu, her defasında yeni bir yolla ve yeni bir atmosferde sunulmuştur. Bu sunuşlar, yeni vurgular ve esinlere sahip etkenler ve anlam yüklü işaretler içermiştir.

Bu sorunlar hiçir zaman sözcüklerle dile getirilen ve herhangi bir donuk zihinsel sorun gibi sonuçlanan kalıplaşmış felsefi yöntemlerle sunulmamıştır. Bu sorunlar bir çerçeve içinde sunulmuştur. Bu çerçeve, içindeki bunca olağanüstülüklerle tüm evrendir. Basiretli ve açık insan kavrama yeteneği için bu sorunun kanıtları ve belgeleri tüm evren içindeki olağanüstülüklerdir. Bu olağanüstülükler tükenmez ve tazeliklerinden bir şey kaybetmezler. Çünkü her gün daha bir açılmakta ve yeniden insan aklının kavrayış sınırlarının içine girmektedirler. Daha önce beliren ve insan aklınca algılanan olağanüstülükler, ortaya çıkan yeni aydınlığın ışığında hep tazeliğini korumaktadır. Bu yüzden bu sorunlar bitmez, tükenmez tazeliğinden bir şey kaybetmeyerek evrensel olağanüstülükler panayırında dipdiri kalmaktadır.

Bu sure insan kalbini değişik alanlarda, uçsuz bucaksız ufuklarda, uzanıp giden mesafelerde, dipsiz derinliklerde dolaştırıyor, değişik ve ilginç alanları ile

(1) Kur'an'daki müzikal ahenk; a) bir kelimedeki harflerin telaffuzları arasındaki ahenk b) bir bölümde yeralan kelimeler arasındaki ses uyumu c) Kelimelerdeki uzatmaların yönü d) Ayetlerde sıkça rastlanan aralıkların sonunda yeralan uzatmanın yönü e) Aralık harfi gibi farklı unsurlardan oluşur. ("Kur'an'da Ebedi Tasvir" adlı eserimde bundan uzunca söz ettim). Bu surenin ilk bölümünde yeralan beş ayetin aralık uzatmalarının yönü ve harfleri hariç bu surenin müzikal ahengini oluşturan unsurlar aynıdır. Bu surenin ilk bölümünde yeralan beş ayetteki aralık uzatması ve harfi şudur: "Takiyûn", "Yetefekkerûn", "Ya'kilûn", "Halidûn"... surenin geri kalanı "El-ikab", "Had", "Mikdar", "El-mutea'l", "bin-Nehar"... şeklinde sürüp gitmektedir.

(2) Kimi rivayetlere dayalı olarak "emirinin" mushafında ve diğer bazı mushaflarda yeralan bu surenin Medine'de indiğine ilişkin görüşün aksine sure Mekke'de inmiştir. Surenin Mekke'de indiği son derece açıktır: Gerek konularının tabiatı, gerek ifade tarzı, gerekse surenin genel atmosferi ile bu durum açıkça görülür. Bir müddet Kur'an'ın gölgesinde yaşayanlar bu kokuyu hemen alırlar.

evreni gözlerinin önüne seriyor: Direksiz yükseltilmiş gökleri, herbiri belirlenmiş bir yörüngede yüzen, güneşi, ayı, gündüzü bürüyen gecesi, içinde yer alan sarsılmaz dağlar, akan nehirler, birbirlerine yakın yerlerde biten ve aynı sudan beslenen farklı şekilde değişik tat ve renkte bahçeler, tarlalar ve hurmalıklar ile yayılmış dünyası, korku ve ümit veren şimşeği, tesbih eden, hamdeden gök gürlemesi, korkan ve ürperen melekleri, Allah'ın dilediğine isabet ettirdiği yıldırımları, yüklü bulutları, vadilere yağan yağmurları, yeryüzünde insanlara faydalı olan şeyler kalsın diye yararsız şeyleri silip süpüren, köpüren selleri ile koca evreni önüne seriyor.

Bu sure nereye yönelirse yönelsin, yetişiyor insan kalbine onu kuşatıyor. Hiçbir şeyi kaçırmayan, gizliliklerini ortaya çıkaran kapsamlı, gideni-geleni, gizleneni, ortaya çıkanı bilen, her canlıyı gözeten, düşündüğü, aklından geçirdiği her şeyi sayıp döken yüce Allah'ın ilmiyle yetişiyor, onu kuşatıyor:

Varsayımlarla hiçbir zaman kavranamayan gizli gayb dünyası Allah'ın bilgisine açıktır. Bütün dişilerin taşıdıkları, rahimlerin eksilttiği ve arttırdığı da öyle...

Sure, açığı-gizlisi, irisi-ufağı, görüleni-görülmeyeni ile tüm evreni kuşatan büyük gücün bir kısmını insanların kavrama yeteneklerinin ilgi alanına sunuyor. İnsanın kavrama yeteneğinin tasavvur edebildiği bu kadarlık bir yaklaştırma bile dehşet vericidir, korkunçtur. Kalpleri ürpertir.

Bütün bunlar, canlı, hareket ve karşılıklı etkileşim dolu sahnelerde somutlaşan örnek tabloların, kıyamet sahnelerinin, nimet ve azap görüntülerinin, her iki görüntüde beliren psikolojik çalkantıların, geçmişlerin izleri üzerinde düşünüp ders alma amaçlı duruşların, geçip gidenlerin gidişlerini ve onlar hakkında işleyip de onları ansızın yok eden Allah'ın kanununu derince kavramaya çalışma sahnelerinin yanında yer alıyor...

Bu söylediklerimiz, surenin konularına ve ele aldığı sorunlara, evrensel ufuklarına ve katettiği mesafelere, bunun da ötesinde yer alan olağanüstü sanatsal ifade tarzının özelliklerine ilişkin bir açıklamadır. Surenin içerdiği sorunları sunduğu genel çerçeve daha önce de söylediğimiz gibi evrendir, evrenin içte ve dışta yer alan sahneleri, olağanüstülükleridir. Bu çerçevenin de kendine özgü bir atmosferi vardır.

Karşıt tabiat sahnelerinin oluşturduğu atmosferdir bu. Gök-yer, güneş-ay, gece-gündüz, cisimler-gölgeler, köklü dağlar-akan nehirler, yok olup giden köpük-kalıcı olan su, birbirine komşu ama birbirinden farklı toprak parçaları, tek ve çok köklü üzüm bağları karşıt olgular olarak yer alıyor bu atmosferde. Bu yüzden surenin içerdiği her anlamda, dile getirdiği her harekette, sonuçlandırdığı her sorunda bu karşılıklı olma durumu göze çarpmaktadır. Böylece suredeki manevi karşılıklı olma durumu ile maddi karşılıklı olma durumu bir uyum oluşturmaktadır, genel havaya kapılıp gitmektedir. Bunun için arşa oturup, yükselme eylemi ile güneş ve ayın boyun eğdirilmesi, rahimlerin eksilttiği ile arttırdığı, sözü gizleyen ile açığa vuran karşıt olgular olarak dile getiriliyor. Geceleyin gizlenen, gündüz ortaya çıkanla, şimşekten duyulan korku, ona bağlanan ümitle

birlikte yer alıyor. Gök gürlemesinin hamdedip Allah'ı tesbih etmesi meleklerin korkarak onu tesbih etmesine karşılık oluyor. Allah'a yönelik gerçek çağrı, sahte tanrılara yönelik boş ve dayanaksız çağrı ile, karşılıklı olarak ifade ediliyorlar. Gören ile kör karşılıklı yer alıyorlar. Bu Kur'an'dan dolayı sevinen kitap ehline mensup bazılarına karşılık, Kur'an'ın bir kısmını inkar edenler, kitabı silenler onu koruyanlar ile birlikte yer alıyor. Kısacası karşılıklı anlamlar, hareketler ve yönelişler ifadenin genel atmosferi içinde bir ahenk oluşturmaktadır.

İfadenin atmosferi içindeki bu ahengin bir başka olağanüstülüğü daha vardır ki bu da: Gök-yer, güneş-ay, gök gürlemesi-şimşek, yıldırımlar-yağmurlar, hayat ve bitkilerden oluşan tabiat atmosferinden söz edilirken, ardından sahneye rahimlerin gizlediği canlıların girmesidir. Beraberinde de **"rahimlerin erken doğurdukları ile fazla tarttıkları"** dile getiriliyor. Böylece rahimlerin eksiltip arttırması, vadilerde akan sular ve bitkilerle birlikte bir ahenk oluşturmaktadırlar. Bu da Kur'an'daki ahengin harikuladeliklerinden biridir. (3)

Birçok surede olduğu gibi, bu sureyle de karşı karşıya gelirken onu yetersiz insani yöntemimle ele almaktan korkmamın, yok olup gidecek beşeri ifademle onu anlaşılmaz kılmaktan çekinmemin nedenlerinden bazıları bunlardır işte.

Ama bu nesil buna muhtaçtır. Bu Kur'an'ın atmosferinde yaşamayan bir nesil için böyle bir açıklama zorunludur. Bunun için de Allah'dan yardım diliyoruz. Çünkü yardım Allah'dan dilenir.

Ra'd suresi, genel inanç sorunlarından biriyle başlıyor. Bu kitabın vahyedilişi ve içerdiği gerçek sorununu ele alarak başlıyor. Bu sorun, Allah'ın birliği, ölümden sonra dirilişe inanma, dünya hayatında iyi ameller işleme gibi sorunların temelini oluşturmaktadır. Saydığımız bu sorunların tümü, bunu emredenin yüce Allah olduğuna ve bu Kur'an'ın onun tarafından peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- vahyedildiğine inanmanın uzantısı niteliğindedirler.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓرٰ ۚ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ ۗ وَالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ①

1- Elif-Lâm-Mim-Râ. Bunlar kitabın ayetleridir. Rabbinden sana indirilen mesaj gerçektir, fakat insanların çoğu buna inanmazlar.

Elif. Lâm. Mim. Râ...

"Bunlar kitabın ayetleridir."

Bu Kur'an'ın ayetleridir. Ya da bunlar bu kitabın Allah katından indirildiğini belgeleyen kanıtlardır. Çünkü bu kitabın özünün bu harflerden meydana gelmiş olması, bu kitabın Allah tarafından vahyedildiğini göstermektedir. Herhangi bir yaratılmışın eseri olmadığını kanıtlamaktadır.

(3) Yazarın "Kur'an'da Ebedi Tasvir" kitabının "Ebedi Ahenk" bölümüne bakınız.

"Rabbinden sana indirilen mesaj gerçektir."

Yalnızca gerçektir. Hiçbir şekilde içine batıl karışmamış, saf ve net gerçektir. Kuşku ve tereddüte yer yoktur bunda. Bu harfler de onun gerçekliğine kanıt oluşturmaktadırlar. Bunlar onun yüce Allah katından geldiğini belgelemektedirler. Yüce Allah'ın katından gelen bir şey de hiçbir kuşkuya yer bırakmayan kesin gerçekten başkası olamaz.

"Fakat insanların çoğu buna inanmazlar."

Yüce Allah'ın bu kitabı vahyettiğine inanmazlar. Doğal olarak bu kitabın vahyedilmiş olduğuna inanmamanın gereği olarak Allah'ın birliği, sadece O'na boyun eğilmesi, ölümden sonra diriliş ve dünya hayatında iyi ameller işleme gibi gerçekleri de kabul etmezler.

Bu ayetler, surenin tüm konularını özetleyen, ele aldığı tüm sorunlara işaret eden bir giriştir. Bu yüzden gücün kanıtlarını, yüce yaratıcının gücünü, hikmetini ve olayları planlayışını gösteren evrenin olağanüstülüklerini sunmaya başlıyor. Ve bu olağanüstülükler insanlara yol göstericilik yapacak bir vahyin gelmiş olmasının ve insanların hesaplaşmaları için ölümden sonra dirilmelerinin bu hikmetin gereği olduğunu dile getiriyor. Ayrıca bu evrensel gücün insanları diriltme ve onları hem kendilerini, hem de kendilerinden önce diğer varlıkları varettiğini söylüyor. Kendilerine verdiği nimetlerle onları denemek için tüm evreni hizmetlerine veren yüce yaratıcıya döndürme yeteneğine sahip olmasının da bu hikmet ve planlamanın gereği olduğunu dile getiriyor.

Harikalar yaratan fırça, evrenin görkemli sahnelerini çizmeye başlıyor. Bir dokunuşta, gökler canlanıveriyor... Diğer bir dokunuşta yerler... Birkaç çizgide yer sahnelerinden, hayatın gizli kalan yönlerinden çiziliyor...

Sonra bunca susturucu kanıta rağmen ölümden sonra dirilişi inkar eden, Allah'ın azabının kendilerine çabucak ilişmesini arzulayan ve bu ayetlerden başka kanıtlar isteyen toplumun bu davranışı şaşkınlıkla karşılanıyor.

اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ
تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي
لِأَجَلٍ مُسَمًّى يُدَبِّرُ الْأَمْرَ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ بِلِقَاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ
۝٢ وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِنْ كُلِّ
الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ۝٣ وَفِي الْأَرْضِ قِطَعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ
مِنْ أَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَىٰ بِمَاءٍ وَاحِدٍ

وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الْأُكُلِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ
يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾ وَإِن تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ أَإِذَا كُنَّا تُرَابًا أَإِنَّا لَفِي خَلْقٍ
جَدِيدٍ ۗ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ ۖ وَأُولَٰئِكَ الْأَغْلَالُ
فِي أَعْنَاقِهِمْ ۖ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٥﴾
وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِمُ
الْمَثُلَاتُ ۗ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ ۖ وَإِنَّ رَبَّكَ
لَشَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٦﴾ وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا أُنزِلَ
عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ ۗ إِنَّمَا أَنتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ﴿٧﴾

2- Allah gökleri, gördüğünüz gibi, direksiz olarak yükseltti. Sonra Arş'a kuruldu, güneş ile ayı buyuruğu altına aldı, her biri belli bir sürenin sonuna kadar yörüngesinde hareket eder, o bütün bu gelişmeleri düzenler. Rabbinizin karşısına çıkacağınıza kesinlikle inanasınız diye O, size ayetlerini ayrıntılı biçimde açıklar.

3- O yerin alanını geniş yaptı; orada köklü dağlar ve nehirler varetti; bütün ürünleri, bütün bitkileri çift olarak yarattı; O geceyi gündüzün üzerine örter. Hiç kuşkusuz bunlar da düşünen kimseler için ibret dersleri vardır.

4- Yeryüzünde biribirine bitişik, farklı yapıda toprak parçaları; üzüm bağları, ekinler ve çatallı-çatalsız hurma ağaçları vardır; hepsi aynı su ile sulanır, fakat ürünleri arasında fark gözetiriz. Hiç kuşkusuz bunlarda aklı erenler için birçok ibret dersleri vardır.

5- Eğer şaşacaksan, kâfirlerin 'Biz ölüp toprak olunca mı yeniden diriltileceğiz?' demelerine şaşmak gerekir. Onlar Rabb'lerini inkâr edenlerdir, onların boyunlarına demir halkalar geçirilecektir; onlar, orada ebedi olarak kalmak üzere, cehennemliktirler.

6- Müşrikler senden iyilikten önce kötülük isterler, çarptırılacakları cezanın bir an önce başlarına gelmesini dilerler. Oysa onlardan önce nice ağır ceza örnekleri yaşanmıştır. Hiç kuşkusuz Rabb'in, insanların zalimliklerine rağmen onlara karşı bağışlayıcıdır ve yine hiç kuşkusuz Rabbinin cezası da pek ağırdır.

7- Kâfirler "Muhammed'e, Rabb'inden bir mucize indirilseydi ya" derler. Oysa sen sadece bir uyarıcısın ve her toplumun bir doğruyol göstericisi vardır.

Gökler -hangi anlamda olursa olsun ve değişik çağlardaki insanlar bu sözden neyi anlıyorlarsa anlasınlar- gözler önüne serilmiştir. İnsanlar biraz olsun gökleri düşünmeye başlayınca, kuşkusuz ne denli dehşet verici olduklarını gö-

rürler. Aynı zamanda gökler herhangi bir şeye dayanmıyor da. "**Direksiz**" yükseltilmişlerdir. Apaçık ortadadırlar, gözlerinizle "**görüyorsunuz.**"

Bu, dehşet verici evren boyutunda gerçekleştirilen ilk fırça darbesidir. Bu aynı zamanda, şu dehşet verici sahnenin önünde durup düşünen ve göklerin değil direksiz, direkli olarak dahi Allah'dan başka hiçbir kimse tarafından yükseltilemeyeceğini kavrayan insanın içinde bir ürpermenin meydana gelmesini sağlayan bir iç uyanıştır. İnsanların topraktan daracık bir temel üzerine direkli ya da direksiz yükselttikleri şu küçük, değersiz ve cılız yapılar bu yüce yapının karşısında çok basit kalıyor. Sonra, kendilerini çepeçevre kuşatan kendilerinden yüce ve direksiz yükseltilmiş göklere dikkat etmeyen insanlara bu yapılardaki görkem, dayanıklılık ve sağlamlıktan söz ediliyor. Bunun da ötesinde yer alan gerçek kuvvetten, gerçek büyüklükten ve insan hayalinin uzanamadığı sağlamlıktan ve dayanıklılıktan söz ediliyor.

İnsanların gördüğü bu dehşet verici manzaradan akılların ve bakışların algılayamadığı, yetersiz kaldığı olağanüstü gayb manzarasına geçiliyor:

"Sonra arşa kuruldu."

Üstünlükse, işte üstünlük. Yücelikse, işte yücelik. Ve bu sınırsız bir yüceliktir. Sınırsız şeyler insanın sınırlı kavrayışına bir tablo halinde canlandırılıyor.

Bu, harikalar yaratan sanat fırçasının müthiş dokunuşlarından bir diğeridir. Gözle görülen yüceliğe ilişkin dokunuşun yanında sınırsız yüceliği ortaya koymada son derece maharetli bir diğer dokunuştur bu. Her ikisi yanyana ve surenin akışında güzel bir uyum oluşturuyorlar...

Sınırsız yücelikten boyun eğdirilmeye geçiliyor. Güneş ve ayın boyun eğdirilmesi... Bunca çekiciliği ve yüceliği ile birlikte gözle görülen yüceliğin insanların emrine verilişinden söz ediliyor. Daha ilk dokunuşta bu manzara akıllarını başlarından almıştı. Ve birden bu yüceliklerin yüce Allah'ın emrine boyun eğdikleri gerçeği gözler önüne seriliyr.

Sahneyi gözlemlememize son vermeden önce sahnede birbirine girmiş karşılıklı tablolara bir göz atmakta yarar vardır. Birden kendimizi gözlemlenebilen uzayın yücelikleri önünde buluyoruz, karşısında da bilinmez gayb yücelikleri yer alıyor. Sonra yükseliş, onun karşısında da boyun eğdiriliş sahnesi önünde buluyoruz kendimizi. Sonra cisim olarak karşılıklı duran güneş ve ayla karşı karşıya kalıyoruz. Güneş ve ay'ın zaman açısından karşılıklı oluşları gece ve gündüz şeklinde beliriyor önümüzde.

Ayetlerin akışına kaptırmış gidiyoruz... Bu yükseliş ve boyun eğdirilişte bir hikmetin, çok ince bir planlamanın varlığını kavrıyoruz böylece.

Her biri belli bir sürenin sonuna kadar yörüngesinde hareket eder."

Çizilmiş sınırlar içinde, önceden belirlenmiş bir kanun uyarınca hareket ederler. Hem kendi yörüngelerindeki senelik ve günlük turlarında, hem de gözlemlenen evrenin yok olmasından önce kendileri için belirlenen yolculuklarında bu kanuna uyarlar:

"O bütün bu gelişmeleri düzenler."

Bütün işleri, her biri kendi yörüngesinde belli bir süre için yüzen güneş ve ay'ı boyun eğdirmesindeki ince planlamasında olduğu gibi düzenler. Uzay boşluğunda akıl almaz yörüngeleri, yüzen cisimleri dengede tutan, aşılmaz bir çizgide akışlarına yön veren yüce planlama, bu dehşet verici taktirdir kuşkusuz.

Yüce Allah'ın işleri düzenlemesinden biri **"O size ayetlerini ayrıntılı biçimde açıklar."** Onları düzenlemesi, ahenkli bir şekle sokmasıdır. Herbirini en uygun zamanda, bir nedene dayalı, bir amaca yönelik olarak sunmasıdır. **"Rabbinizin karşısına çıkacağınıza kesinlikle inanasınız diye."** Ayrıntılı biçimde açıklanmış, bir ahenk oluşturmuş ayetleri gördüğünüzde bunların da ötesinde evrende yer alan ayetleri seyrettiğinizde... Bunları ilk defa yaratıcı el meydana getirmiş, yoktan varetmiştir... Onun yoktan varetmesinin ötesinde yer alan planlama, takdir ve hikmetleri, Kur'an ayetleri sizin için tasvir etmiştir. Bütün bunlar gösteriyor ki, insanların amellerinin değerlendirilmesi, bu amellere karşılık verilmesi için dünya hayatından sonra tekrar yüce yaratıcıya dönmek bir zorunluluktur. Bir hikmet ve planlamaya dayalı olarak gerçekleşen ilk yaratmanın da işaret ettiği gibi bu zorunluluk yüce Allah'ın takdirinin kusursuzluğunun gereğidir.

Bundan sonra olağanüstü çizgi tasviri gökten yere iniyor. Önce geniş bir tablo çiziyor:

"O yerin alanını geniş yaptı; orada köklü dağlar ve nehirler varetti; bütün ürünleri, bütün bitkileri çift olarak yarattı; O geceyi gündüzün üzerine örter. Hiç kuşkusuz bunlarda düşünen kimseler için ibret dersleri vardır."

Yer talosundaki geniş çizgiler yeryüzünün gözler önündeki yayılmışlığı, uzayıp giden enginliğidir. Bir bütün olarak yerin şekli gerçekte o kadar önemli değildir. Çünkü yeryüzü tüm şekil farklılıklarına rağmen yine de uzatılmış, yaydırılmış ve geniş kılınmıştır. Perdede beliren ilk manzara budur işte...

Sonra sağlam ve köklü dağların ardından yeryüzünde akan nehirlerin manzarası çiziliyor. Böylece yer sahnesindeki temel ve geniş çizgiler, güzel bir ahenk oluşturarak karşılıklı olarak çiziliyor.

Tablodaki bu temel ve genel çizgilerin karşılığı yeryüzünün içerdiği genel manzaralar ve bir de yeryüzündeki hayatın gerektirdiği temel koşullardır.

Birincisi, yeryüzünde yetişen bitkilerin varlığında somutlaşmaktadır. **"Bütün ürünleri, bütün bitkileri çift olarak yarattı."** İkincisi de gece ve gündüz fenomenleri ile temsil edilmektedir.

İlk sahne insanların kendi bilgileri ve araştırmaları aracılığı ile ancak yakın çağlarda öğrenebildikleri bir gerçeği kapsamaktadır. Buna göre bütün canlılar, en başta da bitkiler erkek ve dişi türlerden oluşurlar. Hatta erkek türü bulunmadığı sanılan bitkilerin bile kendi yapılarında eşlerini barındırdıkları ortaya çıkmıştır. Bir çiçekte hem erkeklik hem de dişilik organının birlikte bulunduğu

ya da bu organların ayrı ayrı dallarda yer aldığı belirlenmiştir. Sahneyle birlikte bu gerçek dış görünüşünü algıladıktan sonra insan aklını yaratılışın sırlarını etraflıca düşünmeye zorlamaktadır.

İkinci sahne birbirini izleyen ve olağanüstü bir düzen içinde biri diğerini bürüyen gece ve gündüz sahnesidir. Bu da insanı tabiat sahnelerini etraflıca düşünmeye; sırlarını çözmeye zorlayan bir etkendir. Çünkü gecenin yaklaşıp gündüzün uzaklaşması ya da tan yerinin ağarıp, gecenin dağılması olayının meydana gelişine alışılmış olmasından dolayı basit bir olay gibi algılanmaktadır. Oysa alışkanlığın yol açtığı hissizliği ve uyuşukluğu bir kenara atıp bu olguyu tekrarın donuklaştırmadığı taze bir bilinçle algılayan bir kimse olağanüstü olaylardan biri olduğunu anlar. Gece ve gündüzün meydana gelişini sağlayan bu şaşmaz dolaşım sistemi de evrenin uyduğu yasayı kavramaya, bu evreni yoktan vareden, onu yönlendirip gözeten gücü düşünmeye zorlayıcı bir etkendir.

"Hiç kuşkusuz bunlarda düşünen kimseler için ibret dersleri vardır."

Öteki ayetlere geçmeden önce sahnede yer alan karşılıklı sanatsal olguların üzerinde kısaca duralım. Köklü dağlar ile akan nehirler... Her üründeki erkek ve dişi çiftler... Gece ve gündüz... Sonra bütün yer sahnesi ile geçen gök sahnesi arasındaki karşıtlık olma gerçeği... Nitekim yer ve gök sahneleri büyük evren sahnesinde birbirlerini bütünlemektedirler. Her ikisini kapsayan ve bütün olarak onlardan meydana gelen evren sahnesi...

Ardından harikalar yaratan sanat fırçası, yeryüzünün karakteristik çizgilerini belirlemeye devam ediyor. Ama bu sefer temel ve geniş çizgilerden daha ince ve daha ayrıntılı çizgiler çiziyor:

"Yeryüzünde biribirine bitişik, farklı yapıda toprak parçaları; üzüm bağları, ekinler ve çatallı-çatalsız hurma ağaçları vardır; hepsi aynı su ile sulanır, fakat ürünleri arasında fark gözetiriz. Hiç kuşkusuz bunlarda aklı erenler için birçok ibret dersleri vardır."

Ruhun yaratılıştaki canlılığına dönmesi, bir parçası olup da kendisini algılamak ve içinde yoğurulmak üzere kopup geldiği evrenle ilgi kurması dışında, çoğumuz şu yeryüzü sahnelerini içimizde durup düşünme duygusu bile uyanmadan görür geçeriz.

"Yeryüzünde biribirine bitişik, farklı yapıda toprak parçaları."

Bunların özellikleri farklıdır. Yoksa parça parça oldukları anlaşılmayacaktı. Birbirlerine benzer olsalar da tek bir parça olacaklardı. Kimisi güzel ve verimlidir. Kimisi çorak ve verimsizdir.Kimisi susuz ve kuraktır. Kimisi kayalık ve serttir. Her birinin de farklı türleri, renkleri ve dereceleri vardır. Kimisi bayındır kimisi de ekime elverişsizdir. Kimisi ekili ve canlıdır, kimisi de terkedilmiş ve ölüdür. Kimisi kuru, kimisi yaştır... Bütün bunlar yeryüzünde birbirlerine komşu toprak parçalarıdır...

Ayrıntılı çizimin ilk ve temel dokunuşlarıdır bunlar. Sonra ayrıntıya geçiliyor: **"Üzüm bağları."** ... **"Ekinler"** ve **"çatallı-çatalsız hurma ağaçları"**... Bu-

rada üç bitki türü temsil ediliyor. Üzüm, asma türünü; hurma, ağaç türünü; ekin de baklagiller, çiçek ve benzeri şeyleri temsil ediyor. Bütün bunlar tabloyu renklendirmek, doğal sahnedeki boşlukları doldurmak ve değişik bitki türlerini temsil etmek için yer alıyorlar.

İşte şu hurma ağaçları... Kimisi tek, kimisi çift köklüdür... Bazısı tek gövdeli bazısı aynı köke bağlı iki veya daha fazla gövdelidir.

Hepsi "aynı su ile sulanır." Toprakları birdir. Ama ürünlerinin lezzetleri farklıdır.

"Fakat ürünleri arasında fark gözetiriz."

Yaratan, yarattığını yönlendiren ve özgün iradeye sahip yüce Allah'dan başkası mıdır bunları yapan? Hangimiz aynı toprak parçasında yetişen farklı bitkilerin, değişik meyvelerinden tatmamışızdır. Ve hangi birimiz Kur'an'ın akılları ve kalpleri yönelttiği bu gerçeklere bu şekilde dikkat etmişiz? İşte bunun için Kur'an hep yeni ve ebedi kalıyor. Çünkü Kur'an insanın içinde ve evrende yer alan sahnelerle, tablolarla insanın duygularını yeniliyor. Bunlar bitmez tükenmez gerçeklerdir. Hiçbir insan sınırlı ömründe bunları bir bir ele alıp araştıramaz. Aynı şekilde insanlık süreci belirlenmiş hayatında bunları tümüyle algılayamaz.

"Hiç kuşkusuz bunlarda aklı erenler için birçok ibret dersleri vardır."

Üçüncü defa sahnede yer alan birbirine komşu, ama birbirinden farklı toprak parçalarının karşılıklılığı önünde buluyoruz kendimizi. Örneğin tek ve çift köklü hurma ağaçları, değişik tatlar, ekinler, hurmalıklar ve üzüm bağları...

Uçsuz bucaksız evrenin ufuklarında süren bu dehşet verici gezintiden sonra surenin akışı, ufuklarda yer alan bunca kanıtın kalplerini uyaramadığı, akıllarını başlarına getiremediği, bunların ötesindeki yüce Allah'ın planını ve gücünü görmelerini sağlayamadığı kimselerin sergiledikleri şaşırtıcı tutumlarını gözler önüne seriyor. Sanki bunların akılları kilitlidir, kalpleri bağlanmıştır. Bu kanıtları düşünecek, algılayacak durumda değildirler.

"Eğer şaşacaksan, kâfirlerin 'Biz ölüp toprak olunca mı yeniden diriltileceğiz?' demelerine şaşmak gerekir. Onlar Rabblerini inkâr edenlerdir, onların boyunlarına demir halkalar geçirilecektir, onlar, orada ebedi olarak kalmak üzere, cehennemliktirler."

Doğrusu bu dehşet verici sunuştan sonra bazı kimselerin **"Biz ölüp toprak olunca mı yeniden diriltileceğiz?"** şeklinde soru sormaları son derece tuhaf ve şaşırtıcı bir şeydir.

Bu görkemli evreni yaratan, onu bu şekilde yönlendiren yüce Allah, kuşkusuz insanları yeniden diriltme gücüne sahiptir. Bu soruyu sormalarının sebebi kendilerini yaratan ve işlerini düzenleyen Rabblerini inkâr etmeleri, kalplerinin ve akıllarının kilitlenmiş olmasıdır. Buna verilecek ceza da boyunlarına zincir vurulmasıdır. Böylece akla vurulan zincir ile boyuna vurulan zincir arasında bir uyum oluşur. Onlara verilecek ceza ateşe atılmadır. Orada sonsuza kadar yan-

madır. Yüce Allah'ın insanı onurlandırdığı değerleri işlevsiz hale getirmişlerdi. Çünkü dünyada görevlerini yerine getirmedikleri için, ahirette dünyadaki hayatlarından daha bayağı bir hayata yuvarlanmayı hakediyorlar. Onlar dünyadayken düşünme, algılama ve duyma yeteneklerini köreltmişlerdi.

Yüce Allah'ın kendilerini yeniden dirilteceğini şaşkınlıkla karşılayanlar (aslında onların bu tutumuna şaşmak gerekir) Allah'ın hidayetini isteyeceklerine, onun rahmetini dileyeceklerine Allah'ın azabını çabucak kendilerine ulaştırmanı istiyorlar.

"Müşrikler senden iyilikten önce kötülük isterler."

Onlar evrenin ufuklarına, göklere ve yere serpiştirilmiş Allah'ın ayetlerine bakmadıkları gibi, geçmiş milletlerin yaşadıkları felâketlere de bakmıyorlar. Onlar da Allah'ın azabının çabucak gelmesini istemiş, sonuçta azaba çarptırılmışlardı. Kendilerinden sonra gelecek nesillere ibret alınacak bir örnek olarak bırakılmışlardı.

"Oysa onlardan önce nice ağır ceza örnekleri yaşanmıştır."

Onlar kendileri gibi insan olanların akibetinden bile habersizdirler. Oysa ders almasını bilenler için onların akibetleri bir örnektir.

"Hiç kuşkusuz Rabb'in insanların zalimliklerine rağmen, onlara karşı bağışlayıcıdır.""

Yüce Allah bir dönem zulüm işlemiş olsalar bile kullarına karşı son derece merhametlidir. Tevbe yolu ile bağışlanma yurduna kavuşsunlar diye, mağfiret kapısını onlara açar. Fakat zulüm işlemede ısrar edenleri, inat edenleri açık kapıdan bağışlanma yurduna sığınmayanları dayanılmaz, şiddetli cezasına çarptırır.

"Hiç kuşkusuz Rabbinin cezası da pek ağırdır."

Hidayetten önce kendilerinin azaba çarptırılmasını öncelikle isteyen bu beyinsizlerin tutumuna karşılık ayetlerin akışı bağışlanmayı, cezalandırmadan önce dile getiriyor. Amaç, yüce Allah'ın onlar için dilediği iyilikle onların kendileri için istediği kötülük arasındaki büyük ve korkunç uçurumu gözler önüne sermektir. Bunun da ötesinde gözlerin görmezliği, kalplerin körelmesi ve ateşin en alt tabakasını hakeden dejenere olma durumu vurgulanmaktadır.

Ardından ayetlerin akışı, evrende yer alan bunca kanıtı kavrayamayan ve yüce Allah'ın peygamberine indireceği bir tek kanıt isteyen, evet çevrelerindeki evren bütünüyle yüce Allah'ın gücüne kanıt oluştururken bir tek kanıt isteyen kimselerin bu tutumlarının nedenli şaşırtıcı olduğunu vurgulamakla sürüyor.

"Kâfirler 'Muhammed'e, Rabbinden bir mucize indirilseydi ya' derler. Oysa sen sadece bir uyarıcısın ve her toplumun bir doğru yol göstericisi vardır."

Onlar mucize istiyorlar. Oysa mucize göstermek, peygamberin işi değildir, böyle bir yetkisi de yoktur. Sadece yüce Allah hikmeti uyarınca, gerek gördüğü zaman peygamberle birlikte mucize gönderir. **"Sen ancak bir uyarıcısın."** Sa-

kındıran ve doğruyu gösterensin. Sen de daha önce gönderilmiş peygamberler gibisin. Kuşkusuz yüce Allah toplumlara yol göstericilik yapsınlar diye göndermiştir peygamberleri... **"Her toplumun bir doğru yol göstericisi vardır."** Olağanüstü kanıtlar göstermek, mucizeler gerçekleştirmek ise, evreni ve kulların işlerini düzenleyen yüce Allah'a aittir.

Bu gerçeklerle ufuklarda çıkılan gezinti ve bu gezintiden elde edilen sonuçlar üzerinde yapılan değerlendirmeler sona eriyor. Artık surenin akışı bir başka vadide yeni bir gezintiye çıkacaktır. Canlıların iç alemlerinde ve duygu dünyalarında çıkılan bir gezintidir bu.

اَللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ اُنْثٰى وَمَا تَغِيْضُ الْاَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ
وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهٗ بِمِقْدَارٍ ۝٨ عٰلِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ
الْكَبِيْرُ الْمُتَعَالِ ۝٩ سَوَآءٌ مِّنْكُمْ مَّنْ اَسَرَّ الْقَوْلَ
وَمَنْ جَهَرَ بِهٖ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِالَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ ۝١٠
لَهٗ مُعَقِّبٰتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖ يَحْفَظُوْنَهٗ
مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوْا
مَا بِاَنْفُسِهِمْ وَاِذَآ اَرَادَ اللّٰهُ بِقَوْمٍ سُوْٓءًا فَلَا مَرَدَّ لَهٗ
وَمَا لَهُمْ مِّنْ دُوْنِهٖ مِنْ وَّالٍ ۝١١

8- Allah, her dişinin rahminde taşıdığını, bu rahimlerin erken doğurdukları ile fazla tuttuklarını bilir. Her şey O'nun katında belirli bir ölçüye bağlıdır.

9- O, görülür-görülmez, her şeyi bilen, yüceler yücesidir.

10- İçinizden sözünü gizli tutanla açıkça söyleyen, geceye bürünüp saklanan ile gündüzleyin ortalıkta geçen arasında O'nun için hiçbir fark yoktur.

11- İnsanı önünden ve arkasından izleyen (melekler) vardır, onu Allah'ın emri ile gözetlerler. Herhangi bir toplum tutumunu değiştirmedikçe Allah onun konumunu değiştirmez. Allah, bir toplumun herhangi bir kötülüğe uğramasını dileyince, onu hiç kimse önleyemez. İnsanların Allah'dan başka hiçbir koruyucusu, kayırıcısı yoktur.

İnsan duygusu, taşvirdeki bu derin dokunuşların etkisi, ifadedeki bu olağanüstü ahengin vurgusu ile titriyor, hayretler içinde bakakalıyor. Allah'ın ilminin etkinliğini ve sonuçlarını adım adım izlerken, rahimlerde gizlenmiş cenini, göğüslerde saklanmış sırrı, gecenin karanlığındaki gizli hareketi, saklanan ve ortaya çıkan, fısıldayan ve sesli konuşan her canlıyı gözlemlerken ağzı açıkta kalıyor, dehşete kapılıyor. Bütün bunlar büyüteç altında apaçık ortadadırlar.

Allah'ın ilminin projektörleri tarafından izlenmektedirler. Akıllarından geçenleri bilen ve niyetlerini sayıp döken koruyucular takip etmektedir onları. Aman Allah'ım ne korkunç bir şey... Bu durum karşısında Allah'a sığınmaktan başka çare yok. Sadece onun himayesi güven vericidir çünkü. Kuşkusuz Allah'a iman eden birisi, onun ilminin her şeyi kapsadığını bilir. Ama bu gerçeğin bir bütün olarak sunulmasının duygular üzerindeki etkisi, teker teker ele alınmasının bıraktığı etki ile karşılaştırmayı kabul etmeyecek kadar büyüktür. Nitekim surenin akışı bu genellemenin kimi ayrıntılarını şu olağanüstü tasvirde sunmaktadır.

Bakın yüce Allah'ın şu sözüne. Bu alanda onun ifade ettiği gerçek nerde, herhangi bir soyut önermenin ya da genellemenin dile getirdiği nerde?..

"Allah, her dişinin rahminde taşıdığını, bu rahimlerin erken doğurdukları ile fazla tuttuklarını bilir. Her şey O'nun katında belirli bir ölçüye bağlıdır."

İnsan evrende bulunan bütün dişileri... Her tarafa dağılmış bütün dişileri... Kırda, bayırda, çölde, yerleşim birimlerinde, evlerde, mağaralarda,, inlerde ve ormanlarda bulunan bütün dişileri hayalinde canlandırıyor... Bütün bu dişilerin rahimlerinde bulunanları, bu rahimlerin alıkoyduğu veya dışarıya attığı her damla kanı kapsayan Allah'ın bilgisini tasavvur ediyor...

Bakın yüce Allah'ın şu sözüne. Bu alanda O'nun ifade ettiği gerçek nerede, herhangi bir soyut önermenin ya da genellemenin dile getirdiği nerede?

"İçinizden sözünü gizli tutanla açıkça söyleyen, geceye bürünüp saklanan ile gündüzleyin ortalıkta gezen arasında O'nun için hiçbir fark yoktur."

"İnsanı önünden ve arkasından izleyen (melekler) vardır, onu Allah'ın emri ile gözetlerler."

İnsan bu evrende fısıldayan, yüksek sesle konuşan, şu müthiş evrende saklanan ve ortaya çıkan her canlıyı hayalinde canlandırıyor. Sonra da her kişiyi ardından ve önünden izleyen, gece ve gündüz yaptığı her şeyi bilen, gidip geldiği her yeri kaydeden Allah'ın bilgisini tasavvur ediyor.

Dehşet verici evrenin ufuklarından çizilen ilk tablolar, insanın iç dünyasından ve gaybın derinliklerinden, sırların bilinmezliklerinden, çizilen bu son tablolardan daha önemli ve daha köklü değildirler. Karşılıklı olma bakımından ve simetriklik açısından bu da diğeri kadar önemlidir kuşkusuz.

Biraz da ayetlerin içerdikleri ifade ve tasvir güzelliklerinden söz edelim.

"Allah her dişinin rahminde taşıdığını, bu rahimlerin erken doğurdukları ile fazla tuttuklarını bilir. Her şey O'nun katında belirli bir ölçüye bağlıdır."

Rahimlerin gizliliklerinde eksilip artan şeyleri kapsayan bilgi tasvir edildikten sonra her şeyin O'nun katında bir ölçüye göre olduğu vurgulanıyor. Ölçü kelimesi ile eksilme ve artma kelimeleri arasındaki uyum ise son derece açıktır. Bu sorun tümüyle konunun bütünü açısından az önce ele alınan yeniden diriltme gerçeği ile ilgilidir. Ayrıca bu sorun, şekil ve manzara açısından da az sonra ele alınacak olan **"bir ölçüye göre"** vadilerde coşkun akan su ile de ilgilidir. İkisi-

nin arasındaki benzerlik bir ölçüye uyma ve alışkanlıktır. Nitekim surenin genel atmosferi gözönünde bulundurulduğunda, eksilme ve artma kelimeleri arasındaki birbirlerine karşılıklı olma durumu göze çarpacaktır.

"O görülür-görülmez her şeyi bilen, yüceler yücesidir."

Ayette geçen ve "yüce" kelimesinin ifade ettiği anlam, insan duygusunda gerektiği şekilde somutlaşmaktadır. Oysa bu anlamı başka kelimelerle tasvir etmek son derece zor bir iştir. Çünkü yaratılmış her canlıda onu küçülten bir eksiklik vardır. Yüce Allah'ın yarattıkları arasında büyük diye nitelendirilen herhangi bir varlık, büyük bir olay ya da büyük bir iş sadece yüce Allah'ın hatırlanması ile birlikte hemen küçülüverir. "Yüce" kelimesi de öyle... Görüyorsun ki, herhangi bir açıklama yapmış değilim. Hiçbir tefsirci de "büyük" ve "yüce" kelimelerini başka sözlerle tefsir etmemiştir.

"İçinizden sözünü gizli tutanla açıkça söyleyen, geceye bürünüp saklanan ile gündüzleyin ortalıkta gezen arasında O'nun için hiçbir fark yoktur."

İfadedeki karşılıklı olma durumu gayet açıktır. Özellikle "Sariban =ortaya çıkan= kelimesi dikkatimizi çekmektedir. Nerdeyse ifade ettiği anlamın tersine bir hava oluşturmaktadır. Daha çok gizliliği ya da gizliliğe yakın bir çağrışım yapıyor gibi gelmektedir. =Ortaya çıkan= yani =giden= kelimesindeki hareket "gizlenme" hareketine karşılıklı olma amacına yöneliktir.Kelimenin vurgusundaki yumuşaklık ve kullanılışında kastedilen anlam, oluşan havayı tırmalamamak için özenle seçilmiştir. Gizli, şeffaf, rahimlerde gizli olan şeyleri, bilinmez sırları, geceleyin saklananları ve göze görünmeyen izleyicileri kapsayan yüce Allah'ın bilgisinin oluşturduğu havadır bu. Bu yüzden "gizlenen" kelimesinin ifade ettiği anlama karşılıklı olacak bir kelime seçilmiştir. Ama kelimenin yumuşaklığı, şeffaflığı ve gizliliği andırması gözönünde bulundurulmuştur. **"İnsanı önünden ve arkasından izleyen (melekler) vardır, onu Allah'ın emri ile gözetlerler."**

Ayetlerde bütün insanları izleyen, girip çıkan her şeyi, olup biten tüm olayları kaydeden ve Allah'ın emri ile hareket eden koruculârın niteliklerine, tanımlarına rastlanmamaktadır. Sadece **"Allah'ın emri ile"**... hareket ettikleri ifade edilmektedir. Biz de; kimdir bunlar? Hangi niteliklere sahiptirler? İnsanları ve olayları ne şekilde izlerler? gibi sorularla anlatılanın dışına çıkmayacağız. Ayetlerin oluşturduğu saklanma, korkma ve izlenme havasını bozmayacağız. Zaten amaçlanan da budur. İfade yeterli açıklamayı yapmaktadır. İfadenin bu şekilde kapalı bırakılması da boşuna değildir. İfadelerin oluşturduğu havanın tadını bilenler bu kapalı havanın açıklama ve ayrıntılarla da dağılmasını istemezler.

"Herhangi bir toplum tutumunu değiştirmedikçe, Allah onun konumunu değiştirmez."

Yüce Allah'ın onları kendi emrine göre hareket eden koruculârla izletmesi, onların hem şahısları hem de durumları açısından meydana getirdikleri değişiklikleri gözetlemek ve bu değişikliklere uygun olarak onlar hakkındaki hükmü-

nü yürürlüğe koymaktır. Çünkü yüce Allah insanlara verdiği nimeti ya da azabı, üstünlüğü ya da alçaklığı, onurluluğu ya da ezilmişliği, onlar, düşüncelerini davranışlarını ve pratik hayatlarını değiştirmedikçe değiştirmez. Yüce Allah onların şahısları ve davranışları açısından meydana getirdikleri değişiklikler doğrultusunda onların durumlarını değiştirir. Gerçi, yüce Allah daha olmadan ne olacağını bilir. Ne var ki, onlara ilişkin hüküm, onların davranışlarına göre olacaktır ve bu hüküm yaşanan değişiklikle aynı zamanda gerçekleşecektir.

Kuşkusuz bu, insana ağır bir sorumluluk yükleyen bir gerçektir. Yüce Allah'ın iradesi ve buna ilişkin yasası, insanlar hakkındaki iradesinin yine bu insanların davranışları yönünde gerçekleşmesi şeklindedir. Bu konudaki yasasını, onların bu yasaya karşı takındıkları tavır uyarınca yürürlüğe koyması yönündedir iradesi... Bu konuya değinen ayet gayet açıktır ve yoruma ihtiyaç bırakmamaktadır. Bu ayet yüklediği sorumluluğun yanında, bu insana verilen değeri de göstermektedir. Yüce Allah iradesini yürürlüğe koymayı insanın davranışlarına bağlamakla ona büyük bir değer vermiştir.

İlke belirlendikten sonra ayetlerin akışı, yüce Allah'ın bir toplumun durumunu kötülüğe doğru değiştirmesini gözler önüne sermektedir. Çünkü onlar ayetten anlaşıldığına göre, durumlarını kötülüğe doğru değiştirmiş, Allah da onlara kötülüğü dilemiştir.

"Allah, bir toplumun herhangi bir kötülüğe uğramasını dileyince onu hiç kimse önleyemez. İnsanların Allah'dan başka hiçbir koruyucusu, kayırıcısı yoktur."

Ayet ilkenin bir yönünü açıklıyor ama, diğer yönünü açıklamıyor. Çünkü şu anda iyilikten önce kötülüğü isteyenlerin durumu ele alınmaktadır. Daha önce gafletleri iyice belirginleşsin diye azapdan önce bağışlanma sunulmuştu onlara. Burada ise, sadece kötülüğün sonucu açıklanmaktadır. Amaç onları yüce Allah'ın karşı konulmaz azabından sakındırmaktır kuşkusuz. Çünkü Allah'ın azabını hakettikleri zaman, kendilerini bu azaptan koruyacak bir dost bulamazlar.

Sonra surenin akışı başka bir vadide yeni bir gezintiye başlıyor. Ama şu anda geçtiğimiz vadiye bağlıdır bu da. Bu vadide tabiat manzaraları ve ruhsal duygular birlikte yer alıyor. Bunlar görünüm, gölge ve etki bakımından içiçe girmiş bir uyum oluşturmuşlardır. Bu havaya bir de korku, yalvarma, sürekli didinme ve titreme havası ekleniyor. Bu, atmosfer içinde insan ruhu hep bir tedirginlik ve çekingenlik içindedir. Bu olağanüstü gerçeklerden etkileniyor, heyecanlanıyor:

هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا
وَطَمَعًا وَيُنشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَ ﴿١٢﴾ وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ
وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا
مَن يَشَاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ ﴿١٣﴾

لَهُۥ دَعْوَةُ ٱلْحَقِّ ۖ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُم بِشَىْءٍ
إِلَّا كَبَٰسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى ٱلْمَآءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَٰلِغِهِۦ ۚ وَمَا دُعَآءُ
ٱلْكَٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ ﴿١٤﴾ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ
طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَٰلُهُم بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْءَاصَالِ ﴿١٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ قُلِ ٱللَّهُ ۚ قُلْ أَفَٱتَّخَذْتُم مِّن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ
لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ
وَٱلْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِى ٱلظُّلُمَٰتُ وَٱلنُّورُ ۗ أَمْ جَعَلُوا۟ لِلَّهِ شُرَكَآءَ
خَلَقُوا۟ كَخَلْقِهِۦ فَتَشَٰبَهَ ٱلْخَلْقُ عَلَيْهِمْ ۚ قُلِ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ
وَهُوَ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ ﴿١٦﴾

12- Şimşeği size hem korku ve hem de umut kaynağı olarak gösteren, yağmur yüklü bulutları oluşturan odur.

13- O'nu gök gürültüsü övgü ile ve melekler korku içinde tesbih ederler, noksanlıklardan uzak tutarlar. O yıldırımlar salarak bunlarla dilediklerini çarpar. Allah'ın sillesi son derece sert olduğu halde, onlar O'nun hakkında tartışıyorlar.

14- Gerçek dua, yalnız Allah'a yöneltilen çağrıdır. Müşriklerin Allah dışında çağrı yönelttikleri putlar, onların hiçbir dileklerine cevap veremezler. Böyleleri ağzına su gelsin diye avuçlarını ona doğru açan kimseye benzerler ki, asla bu yolla ağzına su gelmez. İşte kâfirlerin çağrısı böylesine boşunadır.

15- Göklerdeki ve yerdeki tüm varlıklar ile bu varlıkların gölgeleri gönüllü ya da zorunlu olarak sabah-akşam Allah'a secde ederler.

16- De ki; "Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?" De ki; "Allah'tır." De ki; "O'nun dışında kendilerine bile ne fayda ve ne de zarar veremeyen birtakım ilâhlar, korucular mı edindiniz?" De ki; "Hiç kör ile gören bir olur mu? Ya da karanlıklar ile aydınlık bir midir? Yoksa Allah'a koştukları ortaklar tıpkı Allah gibi birtakım yaratıklar yarattılar da müşrikler bu iki yaratma eylemini birbirinden ayırdedemediler mi?" De ki; "Her şeyin yaratıcısı Allah'tır; O tektir ve iradesi önünde her şeye boyun eğdirendir."

Şimşek, gök gürültüsü ve bulut bilinen sahnelerdir. Zaman zaman bunlara eşlik eden yıldırımlar da öyle... Bunlar insan ruhu üzerinde derin etkiye sahiptirler... İnsanların bunlara ilişkin çok şey bilip bilmemeleri bu etkiyi azaltmaz. Ayetlerin akışı bütün bu sahneleri burada biraraya getiriyor, bunlara bir de melekleri, gölgeleri, tesbih ve secdeleri korku ve ümidi, gerçek dua ile kabul olun-

mayacak duayı ekliyor. Bu sahnelere bir başka tablo da katılıyor. Susuzluktan kavrulmuş su arayan birinin tablosudur bu. Suya kavuşmak için ellerini uzatmış, bir damla su için ağını açmış koşan biri...

Bütün bunlar bir rastlantı sonucu ya da boşu boşuna ayette yer almıyorlar. Bunlar sahneye gölgelerini yansıtmak için birlikte sözkonusu ediliyorlar. Sahneye tedirginlik, gözetleme, korku ve ümit, yalvarma ve ürperme havası katıyorlar. Karşı konulmaz güce sahip yarar ve zarar vermede tek ve ortaksız olan yüce Allah'ın egemenliğinin tasvir edildiği, Allah'a ortak koşulan sahte tanrıların yetkilerinin geçersiz sayıldığı ve insanlar Allah'a ortak koşmanın akibetinden sakındırıldığı bir sahnede bunların yeralması insan üzerinde büyük etki bırakıyor.

"Şimşeği size hem korku ve hem de umut kaynağı olarak gösteren O'dur."

Bu evrensel mucizeyi size gösteren O'dur.. Yine O'nun özel tarzda yarattığı bu mucize, çeşitli özellikler ve olağanüstülükler bahşettiği evrenin özünden kaynaklanmaktadır. Yüce Allah'ın evrende yarattığı olağanüstülüklerden biri de evrensel yasası uyarınca size gösterdiği şimşektir. Bu yüzden korkuya kapılırsınız. Çünkü şimşek insanın sinirlerini sarsıcı bir özelliğe sahiptir. Çünkü o, yıldırıma dönüşür. Yine o, deneyimlerinizle öğrendiğiniz gibi, her şeyi silip süpüren sel felaketinin habercisidir. Bunun yanısıra, onun ardından bir iyilik gelmesini ümit edersiniz. Arkasından ölüleri dirilten, nehirleri coşturan oluk oluk yağmur da yağabilir.

"Yağmur yüklü bulutları oluşturan O'dur."

Aynı şekilde O'dur yağmur yüklü bulutları meydana getiren (ayette geçen es-sihab = Bulutlar = kelimesi cins isimdir. Tekili ise 'sehabe' dir) Yüce Allah'ın bu evreni ve evreni oluşturan unsurları yaratırken uyguladığı kanun uyarınca bulutlar oluşur, yağmurlar yağar. Şayet evrenin yaratılışı bu şekilde gerçekleştirilmiş olmasaydı, bulutlar meydana gelemez, yağmurlar yağamazdı. Bulutların ne şekilde meydana geldiğinin ve yağmurların nasıl yağdığının bilinmesi bu evrensel mucizenin görkeminden ve işaret ettiği gerçeklerden bir şey azaltmaz. Çünkü bu mucize, özel evrensel bir bileşim sonucu oluşmaktadır. Ve bunu yüce Allah'dan başkası yapamaz. Yüce Allah bu bileşime, belli bir kanuna göre hükmetmektedir. Bu kanunun uygulanışında hiçbir Allah kulunun katkısı yoktur. Nitekim bu evren de kendi kendisinin yaratıcısı değildir. Uyacağı kanunları düzenleyen de yine kendisi değildir.

Gök gürlemesi... Havadaki üçüncü mucize... Yağmur, şimşek ve gök gürlemesi. Bu korkunç ve gürültülü ses... Bu da evrensel yasanın eserlerinden biridir. Özelliği ve sebepleri ne olursa olsun yüce Allah yaratmıştır bunu. Yüce Allah'ın evrende yürürlükte olan yasasının yankısıdır bu. Bu, düzeni sağlayan gücü tesbih etmek, hamdetmektir. Nitekim, güzel ve özenli olan her sanat eseri, sanatının güzelliğini ve özenliliğini ifade etmesi bakımından sanatçısını tesbih etmekte, onun için bir tür övgü ve hamd işlevini görmektedir. **"Tesbih ederler"** kelimesi ile doğrudan doğruya bu anlam kastedilmiş olabilir. Bu durumda gök

gürlemesi fiilen yüce Allah'ı tesbih ediyordur. Bu nokta yüce Allah'ın insanlara göstermediği gaybın kapsamına girmektedir. İnsanların bu gerçekleri onaylamaktan, kayıtsız şartsız teslim olmaktan başka seçenekleri yoktur. Çünkü onlar gerek evren, gerekse kendileri hakkında çok az şey bilmektedirler.

Böylesi durumlarda Kur'an'ın uyguladığı tasvir metodu uyarınca gök gürlemesinin tesbihinden sonra hamd kelimesi seçiliyor. Böylece sahneye içindeki hareketin türünden bir hareketlilik katmak için suskun evren sahnelerine hayat belirtileri ve hareketleri atfediliyor. (Nitekim bu konu "Kur'an'da Edebi Tasvir" kitabımızda ayrıntılı olarak ele alınmıştır) Buradaki sahne de doğal bir ortamda canlıların oluşturduğu bir sahnedir. Bu sahnede Allah'dan korkarak O'nu tesbih eden melekler, Allah'a ve O'na ortak koşulan sahte tanrılara yönelik dua ile suyun ağzına gelmesi için avuçlarını açan ama ona bir türlü ulaşamayan bir adam yer almaktadır. Allah'a dua eden, ibadet eden ve hareket dolu bu sahneye, gök gürlemesi de canlı bir varlık gibi tesbih ve dua eden sesi ile katılıyor.

Ardından, korku, yalvarma, şimşek, gök gürlemesi ve yağmur yüklü bulutların oluşturduğu hava yüce Allah'ın gönderip de dilediğine isabet ettirdiği yıldırımlarla tamamlanıyor. Yıldırımlar da evrenin bilinen bileşiminden kaynaklanan doğal fenomenlerdir. Yüce Allah bunları bazen kendilerine verilen iyilikleri değiştiren toplumlara isabet ettirir. Kendilerine süre tanımanın yarar sağlamayacağını, dolayısı ile yok edilmeyi hakettiklerini bildiği, bu yüzden artık süre tanımamaya hükmettiği toplumların başına indirir yıldırımları.

Şaşırtıcı olan da, şimşeğin, gök gürültüsünün ve yıldırımların meydana getirdiği bu dehşet verici havada, gök gürültüsünün hamdederek, meleklerin korkarak Allah'ı tesbih edişleri, yıldırımların öfkeyle kükreyişleri arasında... Bu korkunç havada, bunca gücün sahibi, her türlü tartışmayı ve karşı koyma eylemini kestirip atan bu seslerin yaratıcısı olan yüce Allah hakkında insanların tartışmaya kalkışmalarıdır.

"Allah'ın sillesi son derece sert olduğu halde, onlar O'nun hakkında tartışıyorlar."

Dua, yalvarma ve herbirisi hakkında tartışmaya giriştikleri Allah'ın varlığını ve birliğini dile getiren gök gürültüsü, gürlemeler ve yıldırımların oluşturduğu dehşet verici ortamda, olağanüstü evrenin bu en görkemli alanlarından ve korkarak Allah'ı tesbih eden meleklerden gelen ve sadece Allah'a yönelik olan bu tesbih ve hamd sesleri karşısında onların cılız sesleri kaybolup gidiyor. Allah hakkında tartışmaya kalkışan şu insanların cılız sesleri nerde? Karşı konulmaz güce sahip olan Allah'ın yarattığı evrenden yükselen görkemli sesler nerde?

Onlar Allah hakkında tartışmaya girişiyor, ona birtakım ortaklar koşuyorlar. Oysa tek gerçek dua, Allah'a yönelik olandır. Bundan başkası boştur, gelip geçicidir. Sahibine sadece sıkıntı verir.

"Gerçek dua, yalnız Allah'a yöneltilen çağrıdır. Müşriklerin Allah dışında çağrı yönelttikleri putlar, onların hiçbir dileklerine cevap veremezler. Böyleleri

ağzına su gelsin diye avuçlarını ona doğru açan kimseye benzerler ki, asla bu yolla ağzına su gelmez. İşte kâfirlerin çağrısı böylesine boşunadır."

Buradaki sahne; dile gelen, hareket eden, didinen, yanıp tutuşan bir susuzun canlandırıldığı sahnedir... Tek gerçek dua, gerçekleşen, karşılık gören tek dua, Allah'a yönelik olan duadır. O'na yönelmektir, O'na dayanmaktır. O'nun yardımını, rahmetini ve yol göstericiliğini istemektir. O'nun dışındakiler kaybolup gitmeye mahkumdurlar. O'nun dışındakiler boşu boşuna yapılan çağrılardır. O'nun dışında sahte tanrılara dua edenlerin durumunu görmüyor musunuz? Bakın bu da onlardan biridir. Susuzluktan kavrulmuş, kollarını uzatmış, avuçlarını açmıştır. Ağzını açmış, bitkinlikten dilini dışarıya sarkıtmış, birtakım dualar mırıldanıyor. Suyun kaynağına ulaşmak istiyor, ama bir türlü ulaşamıyor, kavuşamıyor suya... Bunca emeğe, yorgunluğa ve zorluğa rağmen... Ortak koştukları sahte tanrılara yönelip Allah'a dua ettikleri zaman kâfirlerin duası da tıpkı bunun gibidir.

"İşte kâfirlerin çağrısı böylesine boşunadır."

Peki susuzluktan yanıp kavrulan, bitkinlikten dilini dışarı sarkıtmış, durmadan yalvaran bu adam, nasıl bir havada bir damla suya hasrettir? Her şeye gücü yeten tek ve ortaksız olan yüce Allah'ın emri ile hareket eden şimşek, gök gürültüsü ve yağmur yüklü bulutların yer aldığı bir havada, susuzluktan kavrulmaktadır bu adam.

Şu zavallılar, Allah'dan başka tanrılar edinip, ümit ve dua ile onlara yöneldikleri sırada evrende varolan her şey yüce Allah'a boyun eğiyor. Evren ve içindeki her şey O'nun iradesine mahkumdur. O'nun kanununa boyun eğiyorlar. O'nun yasası uyarınca hareket ediyorlar. Mü'minler inanarak ve itaat ederek boyun eğerler. Mü'min olmayanlar ise, istemeyerek ve zorla boyun eğerler. Hiç kimse yüce Allah'ın iradesinin üstüne çıkamaz. O'nun hayat için belirlediği evrensel yasanın dışında yaşamak mümkün değildir.

"Göklerdeki ve yerdeki tüm varlıklar ile bu varlıkların gölgeleri gönüllü ya da zorunlu olarak sabah-akşam Allah'a secde ederler."

Hava, ibadet ve dua havası olduğu için, surenin akışı yüce Allah'ın iradesine boyun eğme eylemini secde ile ifade ediyor. Çünkü secde kulluğun doruk noktasıdır.Sonra göklerde ve yerdeki şahısların gölgelerini de ekliyor.Sabahleyin gün ışığında beliren, akşama doğru kırılan ışıklarla birlikte uzanan gölgelerini. Secde, boyun eğme ve itaat etme eylemlerinde bu gölgeleri de şahıslarla birlikte anıyor. Bu, aslında bir gerçeğin ifadesidir. Çünkü gölgeler şahıslara uyarlar. Sonra bu gerçeğin gölgesi sahneye yansıyor. Böylece hayret verici bir tablo ortaya çıkıyor. Secdeler çift görünüyor, bir şahısların bir de gölgelerin secdesi... Artık içindeki şahıslar ve gölgelerle birlikte tüm evren, ister iman etsin, ister etmesin diz çökmüş, boyun eğmiştir... Evren ve içindeki şahıslar ve gölgeler bütünüyle Allah'a secde ediyorlar. Şu zavallılarsa, Allah'ın dışında sahte tanrılara dua edip duruyorlar.

Bu olağanüstü sahnenin etkinliği daha sürerken, onlara alaycı sorular yöneltiliyor. Zaten Allah'a ortak koşan birine de böyle bir ortamda ancak alaycı sorular sorulur. O alaya alınmayı, maskara olmayı haketmiştir çünkü.

"De ki; "Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?" De ki; "Allah'tır." De ki; "O'nun dışında kendilerine bile ne fayda ve ne de zarar veremeyen birtakım ilahlar, koruyucular mı edindiniz?" De ki; "Hiç kör ile gören bir olur mu? Ya da karanlıklar ile aydınlık bir midir? Yoksa Allah'a koştukları ortaklar tıpkı Allah gibi birtakım yaratıklar yarattılar da müşrikler bu iki yaratma eylemini birbirinden ayırdedemediler mi?" De ki; Her şeyin yaratıcısı Allah'tır; O tektir ve iradesi önünde her şeye boyun eğdirendir."

Onlara (bu arada göklerde ve yerde isteyerek-istemeyerek Allah'ın gücünün ve iradesinin kontrolünde olanlara) sor: **"Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?"** Bu soru cevap vermeleri için sorulmuyor. Çünkü ayetlerin akışında bu soruya daha önce cevap verilmişti. Bu soru, gözleriyle gördükleri gerçeği sözlü olarak işitmeleri için yöneltiliyor. **"De ki; Allah'tır."**

Sonra yine sor; **"O'nun dışında kendilerine bile ne fayda ve ne de zarar veremeyen birtakım ilahlar, koruyucular mı edindiniz?"**

Bu soruyu kınamak için sor. Çünkü zaten fiilen Allah'dan başka dostlar edinmiş durumdadırlar. Sorun gayet açık olduğu halde, hak ile batıl arasındaki fark, kör ile gören, karanlık ile aydınlık arasındaki fark gibi ortada olduğu halde yine de sor... Burada kör ile görenin sözkonusu edilmesi onlara ve mü'minlere işarettir. Çünkü onları göklerde ve yerde bulunan herkesin belirtileri aracılığı ile algıladığı kesin ve çıplak gerçeği görmekten alıkoyan sadece kör oluşlarıdır. Karanlık ve aydınlığın sözkonusu edilmesi ile de onların ve mü'minlerin durumuna işaret edilmiştir. Çünkü görmelerine engel olan karanlık onları apaçık gerçeği kavramaktan alıkoymakta, engel olmaktadır.

Allah'tan başka dost edindikleri bu sahte tanrıların Allah'ın yarattıkları gibi bir şeyler yarattıklarını hiç gördün mü? Böylece bu adamlar Allah'ın yarattıkları ile bu sahte tanrıların yarattıklarını karıştırıp birbirine mi benzettiler? Dolayısıyla hangisi Allah'ın yarattığı hangisinin de bu tanrıların yarattığı olduğunu anlayamadılar mı? Durum böyle ise, onlar Allah'a ortak koşmakta mazur sayılırlar. Buna göre ortak koştukları tanrıların da yaratıklar üzerinde egemenlik gücüne sahip olmak gibi yüce Allah'a ait sıfatları olur. Bununla da kulların ibadetle kendilerine yönelmelerini hakederler. Başka türlü bu kulluğu haketmediklerinden kuşku duyulmaz çünkü.

Aslında bu, her şeyin yüce Allah tarafından yaratıldığını, sahte tanrıların hiçbir şey yaratmadıklarını, hiçbir zaman herhangi bir şey yaratamayacaklarını, üstelik kendilerinin yaratılmış olduklarını gören, buna rağmen onlara ibadet eden, tereddütsüz buyruklarına boyun eğen kimselere yönelik acı bir alayın ifadesidir. Bu nokta akılların düşünce açısından yuvarlandıkları en tutarsız, en aşağılık bir noktasıdır...

Bu sorudan sonra, itiraz ve tartışma konusu yapılamayacak olan bu acıklı alay üzerine yapılan değerlendirme ise şudur:

"De ki; "Her şeyin yaratıcısı Allah'dır; O tektir ve iradesi önünde her şeye boyun eğdirendir."

Bu, yüce Allah'ın yaratma eylemi bakımından tek ve ortaksız olduğunun ifadesidir. Bu ayet karşı konulmaz güce -egemenliğin doruk noktası- sahip olmada tekliğini dile getirmektedir. En başta göklerde ve yerde bulunanların gölgeleri ile birlikte yüce Allah'a secde etmeleri, sonunda da yerde ve gökte bulunan her şeyin boyun eğdiği karşı konulmaz gücün ifade edilmesi ile birlikte Allah'a koşulan ortaklar sorunu kuşatılmış oluyor. Bundan önce de şimşekler, gök gürlemeleri, yıldırımlar, korku ya da ümitten dolayı yükselen tesbih ve hamd sesleri dile getirilmişti. Gözü bağlı kör olarak karanlıklarda yaşayan, böylece de helak olup gidecek olandan başka hangi kalp bu dehşete dayanabilir.

Bu vadiyi geçmeden önce ayetin ifade tarzında gözönünde bulundurulan karşılıklı olgulara işaret edelim: Bu durum "korku ve ümit", ansızın çakıp sönen şimşek ve yüklü bulutlar (Buradaki yüklü kelimesi suya işaret ettiği gibi, karşılıklı olma bakımından hafif ve çakıp sönen şimşeğe de karşılıktır) hamdederek tesbih eden gök gürlemesi ve korkarak tesbih eden melekler, gerçek dua ve kaybolup giden boş dua, gökler ve yer, her ikisinde bulunan şeylerin isteyerek ve istemeyerek secde etmeleri, şahıslar ve gölgeler, gün ışıması ve gün batımı, kör ve gören, karanlıklar ve aydınlık, karşı konulmaz güce sahip yaratıcı ve hiçbir şey yaratamayan, kendilerine bir yarar veya zarar dokunduramayan sahte tanrılar arasında göze çarpmaktadır. Surenin akışı böylesine özenilmiş bir dikkate, göz alıcı bir parlaklığa ve şaşırtıcı bir uyuma sahip yöntemi uyarınca yoluna devam ediyor...

Surenin akışı ile birlikte yolumuza devam ediyoruz. Burada hak ile batıl, kalıcı dua ile rüzgarla birlikte uçuşup giden dua, yol gösterici iyilik ile şımarık kötülük hakkında bir örnek veriliyor. Verilen örnek, bir ve karşı konulmaz güce sahip yüce Allah'ın gücünü belgelemektedir. Eşya ve olayları yönlendiren ve onları takdir eden yüce yaratıcının kusursuz planlanmasını gözler önüne sermektedir. Bu örnek de akış içinde geçen tabii sahnelerin türündendir.

أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌۢ
بِقَدَرِهَا فَٱحْتَمَلَ ٱلسَّيْلُ زَبَدًا رَّابِيًا ۚ وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِى ٱلنَّارِ ٱبْتِغَآءَ
حِلْيَةٍ أَوْ مَتَٰعٍ زَبَدٌ مِّثْلُهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْحَقَّ وَٱلْبَٰطِلَ ۚ
فَأَمَّا ٱلزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَآءً ۖ وَأَمَّا مَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ فَيَمْكُثُ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ
كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ ۝

17- Allah, gökten su indirdi ve yataklarının kapasitesi ile ölçülü büyüklükte dereler aktı. Akan sel, yüzeyinde köpük taşır. Süs ya da kullanım eşyası yapmak amacı ile ateşte eritiğiniz madenlerin de buna benzer köpükleri, curufları vardır. Allah, hak ile batılı bu örnek aracılığı ile anlatır. Köpük, havaya uçup gider; fakat insanlara yarar sağlayan kısım yerde kalır. İşte Allah, böylesine örnekler verir.

Gökten vadilere kadar dolup taşacak suyun indirilmesi, geçen sahneye egemen olan şimşekli, gök gürlemeli ve bulutlu havayla uyum oluşturmaktadır. Bu aynı zamanda evrensel sahneyi de bütünlemektedir. Zaten surenin ele aldığı sorunlar, içerdiği konular bu evrensel atmosferde geçmektedir. Aynı şekilde bu da tek ve her zaman üstün gelen yüce Allah'ın gücüne tanıklık etmektedir. Derelerin bir ölçü içinde, hesaplı, programlı, kapasiteleri ve ihtiyaçları kadar su akıtmaları yüce yaratıcının her şeyi kapsayan planlamasını ve takdirini gözler önüne sermektedir. Bu da surenin ele aldığı sorunlardan biridir. Bu ve o, sadece yüce Allah'ın niteliğindedir. Bu örnek insanların her zaman için gördükleri ama dikkat etmeden geçip gittikleri bizzat kendi hayatlarından bir örnektir.

Su gökten iner ve derelerde akar. Yolunda birikmiş çerçöpleri önüne katıp götürür. Böylece suyun üzerinde bir köpük tabakası oluşur. Zaman zaman bu köpük suyun üzerini tamamen kapatır. Yumuşak, beyaz ve kabarık bir köpüktür bu. Ne var ki, aslında çerçöpten oluşmaktadır. Ama bu köpüğün altında su, sessiz sedasız akıp gitmektedir. Bu sudur, iyilik ve hayat kaynağı... Tıpkı süs eşyası ya da hayat için gerekli olan kapkacak ve araç gereç yapmak için eritilen altın, gümüş, demir ve kurşun madenleri gibidir. Bu madenler eritilirken, üzerlerinde bir tortu oluşur. Bu tortu asıl maden tamamen örter. Ama tortudur bu, az sonra gidecek geride saf maden kalacaktır.

Hayat sahnesindeki hak ile batılın durumu da tıpkı bunun gibidir. Batıl her tarafı kaplar, üstün görünüp kabardıkça kabarabilir. Gelişip her tarafı sarabilir. Ama köpükten ya da tortudan başka bir şey değildir. Çok geçmeden bir gerçekliği olmadığı, kalıcı bir şey olmadığı ortaya çıkacaktır. Ama hak, hep sessiz ve sakindir. Hatta kimi zaman bazıları hakkın köşesine çekildiğini, bozulduğunu, kaybolduğunu, hatta ölüp gittiğini sanabilir. Fakat hak, hayat kaynağı olan su gibi, saf maden gibi yeryüzünde insanların yararı için hep varlığını sürdürecektir. **"İşte Allah böylesine örnek verir."** Davaların , düşüncelerin, söz ve davranışların mahiyetini doğuracağı sonuçları bu şekilde belirler. O bir ve her şeyden üstün olan, karşı konulmaz bir güce sahip yüce Allah'dır. O'dur evrenin ve hayatın gidişini planlayan; görüleni ve görülmeyeni, hak ve batılı, kalıcı olanı, geçici olanı bilendir.

Allah'ın çağrısına olumlu karşılık veren kimse en güzel şekilde ödüllendirilir. O'nun çağrısına olumlu karşılık vermeyenler ise, ödleri patlatan bir korkuyu hakederler. Her biri dünya dolusu mala, bir o kadar daha mala sahip olup, bunları vererek bu korkudan kurtulmayı ister. Ama bundan kurtulmaları mümkün değildir. Bu tutum yaptıkları yanlış hesaptan kaynaklanmaktadır. Bu yüzden onların yatakları cehennemdir. Ne kötü yataktır bu!

لِلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمُ الْحُسْنَىٰ ۚ وَالَّذِينَ
لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُ لَوْ أَنَّ لَهُم مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا
بِهِ ۚ أُولَٰئِكَ لَهُمْ سُوءُ الْحِسَابِ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿١٨﴾

18- Rabblerinin çağrısına olumlu cevap verenlere karşılıkların en güzeli verilir. O'nun çağrısına olumlu karşılık vermeyenlere gelince, eğer dünyada bulunan her şey, bir kat fazlası ile ellerinde olsa, bütün bunları kurtuluş fidyesi olarak verirlerdi. Böylelerini kötü bir hesaplaşma işlemi bekliyor, varacakları yer cehennemdir; orası ne fena bir barınaktır!

Allah'ın çağrısına olumlu karşılık verenler ile, olumsuz karşılık verenler birlikte anılıyorlar. Güzel ödül de kötü azaba ve en kötü yatak olan cehenneme karşılık olarak yer alıyor... Surenin metodu ve değişmeyen ifade yöntemi bunu gerektiriyor çünkü.

Surenin birinci bölümünde, evrenin ufuklarından, bilinmez gaybın derinliklerinden ve insan ruhunun kuytu köşelerinden sunduğu dehşet verici sahnelerden sonra, ikinci bölüm, vahiy ve peygamberlik, Allah'ın birliği ve sahte tanrıları anlatan konuları ile mucize bekleme ve tehditlerin çabucak yerine getirilmesini isteme sorunları etrafında ince, yumuşak, tasvirli, insan ruhuna ve aklına yönelik fırça darbeleri ile başlıyor. Bu da surenin genelde ele aldığı sorunları irdeleme amacı ile çıkılan yeni bir gezintidir.

Bu gezinti imanın ve küfrün tabiatına yönelik bir dokunuşla başlıyor. Buna göre iman bilgi, küfür ise körlüktür. Bu dokunuşla birlikte mü'minlerle kâfirlerin tabiatları ve her iki grubun ayırıcı özellikleri de belirginleşiyor. Bunu, kıyamet sahnelerinden biri izliyor. Bu sahnede birinciler mutluluk içinde yaşarken, sonrakiler azap içinde kıvranıyor. Bu arada rızkın genişletilip daraltılmasına, her iki durumun da yüce Allah'ın iradesine bağlanmasına değiniliyor. Allah'ı anmakla huzur bulan gönüllerle çıkılan bir gezinti anlatılıyor. Sonra nerdeyse dağları yürütecek, yeri yaracak, ölüleri konuşturacak Kur'an'ın bir niteliğine değiniliyor. Bunun yanında kâfirlerin başlarına ya da yurtlarının yakınına isabet eden kimi felaketlere değiniliyor. Bu arada sahte tanrılar adına girişilen komik bir tartışma dile getiriliyor. Bir de geçmişlerin akibetlerine ve yaşadıkları yeryüzünün etrafının gitgide kısaltılmasına değiniliyor. Bütün bu değinmeler peygamberlik kurumunu, bu arada Hz. Peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- yalanlayanlara yönelik bir tehditle noktalanıyor. Onların önceden belirlenmiş bir akibete uğrayacakları vurgulanıyor.

Bu yüzden bakıyoruz ki, surenin ilk bölümünde yer alan ardışık vurgular ve uyarıcı balyozlar, duyguları surenin ikinci bölümünde yer alan konulara ve sorunlara hazırlıyor. Bu sayede duygular ele alınan konuları kavrayacak konuma getiriliyor. Surenin her iki bölümü yek diğerini bütünlemektedir. Her iki bölüm de aynı hedefe yönelik ve aynı sorun etrafındaki mesajlarını ve vurgularını, duygulara doğru akıtmaktadırlar.

Ele alınan ilk sorun vahiy sorunudur. Surenin başlarında bu soruna değinilmişti. Burada ise bir kez daha yepyeni bir üslupla ele alınıyor.

أَفَمَن يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰ ۚ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿١٩﴾

19- Rabbin tarafından sana indirilen mesajın gerçek olduğunu bilen kimse hiç kör ile bir olur mu? Ancak sağduyu sahipleri öğüt alırlar.

Rabbin tarafından sana indirilen kitabın gerçek olduğunu bilenin karşıtı, bunu bilmeyen değildir. Aksine karşıtı 'kör'dür bunun. Kalpleri uyarmak ve iki karşıt arasındaki farkı somutlaştırmak için uygulanan eşsiz bir ifade tarzıdır bu. Bu aynı zamanda gerçeğin ifadesidir de. Abartma, olduğundan fazla gösterme ya da saptırma sözkonusu değildir. Çünkü bu büyük ve net gerçeği bilmemenin nedeni, ancak körlük olabilir. Körden başkasına gizli değildir bu gerçek. Bu büyük gerçek karşısında insanlar iki gruba ayrılırlar;

a) görenler, dolayısıyla bilenler,
b) körler, dolayısıyla bilmeyenler.

Körlük ise; basiretin kapanması, algılama yeteneğinin körelmesi, kalplerin kilitlenmesi, ruhlardaki bilgi meşalesinin sönmesi ve aydınlığın kaynağından kopması anlamındadır.

"Ancak sağduyu sahipleri öğüt alır."

Kavrama yeteneğine sahip akılları ve kalpleri vardır bunların. Gerçeği anlar ve ibret alırlar. Gerçeğin kanıtlarının farkına varıp düşünürler.

Ve bunlar akıl sahiplerinin sıfatlarıdır.

الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنقُضُونَ الْمِيثَاقَ ﴿٢٠﴾

20- Onlar Allah'a verdikleri sözü tutarlar, anlaşmalarını bozmazlar.

Allah'la yapılan sözleşme geneldir, tüm sözleşmeleri içine alır. Allah'la yapılan anlaşma da öyle... Bütün anlaşmaları kapsayan genel bir anlaşmadır. Bütün sözleşmelerin dayanağı olan en büyük sözleşme, iman sözleşmesidir. Bütün anlaşmaların odak noktası da bu imanın gereklerini yerine getirme anlaşmasıdır.

İman sözleşmesi hem eski hem de yeni bir sözleşmedir. Bu sözleşme, varlık bütününü yönlendiren yasaya bağlıdır. Varlığı meydana getiren iradenin tekliğini, irade sahibi yaratıcının birliğini ve sadece O'nun ibadete layık olduğunu doğrudan doğruya algılayan insan fıtratı kadar eskidir. Bu, aynı zamanda insanoğullarının sırtlarında yeralan zürriyetleri ile yapılan bir anlaşmadır da. Tefsirde benimsediğimiz görüş budur. Sonra bu sözleşme peygamberlerin gelişi ile birlikte yenilenmiştir. Yüce Allah peygamberleri bir iman sözleşmesi gerçekleştirmek için göndermemiştir. Tersine peygamberleri var olan sözleşmeyi yenilemeleri, hatırlatmaları, ayrıntılarını ortaya dökmeleri, salih ameli, insana yaraşır bir hayat tarzı ve sadece eski antlaşmayı gerçekleştiren yüce Allah'a yönelmeyi, birlikte O'nun egemenliğine girmeyi ve O'ndan başkasının egemenliğini tanıma-

manın gereklerini açıklamaları için göndermiştir.

Artık insanlarla yapılan sözleşmeler , onlarla gerçekleştirilen antlaşmalar ilahi sözleşmeye, Rabbani anlaşmaya dayanacaktır. Bu anlaşma ve sözleşmenin bir peygamberle ya da insanlardan biriyle gerçekleştirilmesi farketmez. Yakın ya da uzak biri olması, ferd ya da toplum olması durumu değiştirmez. Dolayısıyla ilk sözleşmeye riayet eden diğer sözleşmelere de riayet eder. Çünkü sözleşmeye riayet etmek farzdır. Anlaşmanın yükümlülüklerini üstlenen biri, insanlara ilişkin olarak kendisinden istenen şeyleri de yerine getirir. Çünkü bu da anlaşmanın maddeleri arasında yer alır.

İşte hayat binasının önemli dayanaklarından biri olan bu gerçek birkaç kelime ile bu şekilde belirginleştiriliyor:

وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوٓءَ
ٱلْحِسَابِ ﴿٢١﴾ وَٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ
وَأَنفَقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَءُونَ بِٱلْحَسَنَةِ ٱلسَّيِّئَةَ
أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عُقْبَى ٱلدَّارِ ﴿٢٢﴾

21- Yine onlar, Allah'ın sürdürülmesini emrettiği ilişkileri sürdürürler. Rabblerinden korkarlar ve kötü hesaplaşmadan ürkerler.

22- Yine onlar, Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak amacı ile sabrederler, namazı kılarlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan gizlice ve açıkça hayır yolunda harcarlar, kötülüğü iyilikle savarlar. İşte geçici dünyanın ardından gelecek olan mutlu akibet onları bekliyor.

Bu şekilde genel bir ifadeyle; yüce Allah'ın sürdürülmesini emrettiği bütün ilişkileri sürdürürler. Bu, ekşiksiz bir itaat, sürekli bir doğruluk ve eğrilip bükülmeden, sağa sola sapmadan, evrensel yasa uyarınca ve Allah'ın koyduğu kanun doğrultusunda hareket etmek demektir. Kanunun bu şekilde genel bir ifadeyle sunulması ve yüce Allah'ın sürdürülmesini emrettiği ilişkilerin ayrıntılı olarak belirtilmemesi bu yüzdendir. Çünkü ayrıntılar uzun sürer. Oysa amaç da bu değildir. Amaç, sağa sola sapmayan, kesin doğruluğu, gevşemeyen sürekli itaati, kopmak bilmeyen mutlak bağlılığı tasvir etmektir. İşte bu kesintisiz itaatten dolayı, ayetin devamı bu itaatkâr duygularda bir şimşek gibi parlamaktadır.

"Rabblerinden korkarlar ve kötü hesaplaşmadan ürkerler."

Bu Allah korkusu ve O'nun huzuruna çıkılacak, o korkunç günde karşılaşılacak kötü cezadan duyulan ürpertidir. Onlar hesaplaşma gününden önce hesaplaşacaklarını düşünen akıl sahibi kimselerdir.

"Yine onlar, Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak amacı ile sabrederler."

Birçok şekli vardır sabrın. Aynı şekilde sabretmenin bazı kaçınılmaz gerekleri de vardır. Allah için amel etmek, cihad etmek, Allah'ın dinine davet et-

mek ve bu uğurda çalışmak gibi anlaşmanın getirdiği yükümlülüklere sabretmek gerekir. Hem bollukta hem yoklukta sabır... Şımarmadan nankörlük etmeden bolluk zamanında sabreden çok az kişi vardır. İnsanların can sıkıcı ahmaklıklarına, cahilliklerine karşı sabretmek... sabır... sabır... sabır... Tümü de Allah'ın hoşnutluğu içindir. Ne insanların "korkaktırlar" demelerinden çekinirler. Ne de "sabrediyorlar" demelerini sağlamak için gösteriş yaparlar. Sabretmenin ötesinde bir çıkar beklentisi içinde değildirler. Paniğe kapılmanın sebep olacağı bir zararı bertaraf etmek için de sabretmezler. Sabrederken Allah'ın hoşnutluğunun dışında bir hedef gözetmezler.Allah'ın verdiği nimetlere ve O'nun sorumlu tuttuğu imtihanlara karşı sabır... O'nun takdirine teslim olmak, O'nun iradesine kayıtsız şartsız bağlanmak, O'nun verdiğinden hoşnut olmak ve O'na boyun eğmek suretiyle sabır...

"Namazı kılarlar."

Namaz da yüce Allah'la yapılan sözleşme ve anlaşmanın kapsamı içindedir. Ancak burada ön plana çıkarılmasının nedeni anlaşmaya bağlılığın ilk şartı oluşudur. Çünkü namaz, Allah'a yönelişin saf ve eksiksiz belirtisidir. Kul ile Rabb arasındaki açık ve katıksız bağdır namaz. Namazda Allah'dan başkasına yönelik bir davranış ve söz yoktur.

"Kendilerine verdiğimiz rızıktan gizlice ve açıkça hayır yolunda harcarlar."

Allah'ın verdiği rızıklardan bir kısmını gizli ve açık olarak Allah yolunda harcamak da yüce Allah'ın sürdürülmesini istediği ilişkiler arasında yer alır. Anlaşmanın yükümlülüklerine bağlı kalmanın bir ifadesi de budur. Ancak burada bu eylemin ön plana çıkarılmasının, belirginleştirilmesinin nedeni Allah'la kul arasında önemli bir bağ oluşudur. Bu bağ, insanları hayat sürecinde Allah için biraraya getirmektedir. Allah için Allah'ın kullarına yapılan bu karşılıksız harcama verenin nefsini cimrilikten, alanın nefsini de kinden arındırır. Böylece müslüman toplumda hayat, Allah adına dayanışma ve yardımlaşma içinde olan, saygın insanlara yaraşır bir nitelik kazanır. Karşılığını Allah'dan bekleyerek yapılan mali harcama hem gizli olur hem de açıktan olur. İnsanın onurunun kırılmasından korkulduğu, sadece iyilik yapmak düşüncesi ön planda olduğu ve nefis, açıktan harcama yapmanın gösterişinden sakındırılmak istendiği zaman gizli yapılır. İyi örnek olmak istendiği zaman şeriatın uygulanması gözönünde bulundurulduğu ve kanuna uyulduğu zaman da açıktan yapılır. Hayatın akışı içinde her iki uygulama da yerine göre gereklidir.

"Kötülüğü iyilikle savarlar."

Yani günlük ilişkilerinde kötülüğe iyilikle karşılık verirler. Yoksa Allah'ın dininde değil. Ama ifade, başlangıcı aşıp sonucu dile getiriyor. Kuşkusuz kötülüğe iyilikle karşılık vermek nefislerin azgınlığını kırar. Onları iyiliğe yöneltir. Kötülüğün alevini söndürür. Şeytanın kışkırtmasını bertaraf eder. Dolayısıyla kötülüğü karşılar ve en sonunda kötülüğü savar. Ayet-i kerime bu sonucun elde edilmesi için çabuk davranmış ve sonucu ifadenin başında zikretmiştir. Amaç kötülüğe iyilikle karşılık vermeyi teşvik etmek ve bu davranışın sonucunu gö-

zetlemektir.

Sonra bu ifadede de kötülüğe iyilikle karşılık vermeye yönelik gizli bir işaret vardır. Ancak kötülük ortadan kaldırılacaksa böyle yapılır. Yoksa bu davranışın amacı, kötülüğe yüreklendirmek ya da kötülüğü şımartmak değildir. Ama kötülük kötek istiyorsa, şer defedilmeyi gerektiyorsa bu durumda iyilikle karşılık vermeye yer yoktur. Böylece kötülüğün kabarması, küstahlaşması, üstünlük sağlaması önlenmiş olur.

Kötülüğe iyilikle karşılık verme olayı genellikle iki kişi arasındaki karşılıklı ilişkilerde sözkonusu olabilir. Allah'ın dininde böyle bir kural geçerli değildir. Çünkü büyüklük taslayan zalim despotlara en sert tepkiyi göstermek gerekir. Yeryüzünde bozgunculuk çıkaranlara karşı kesin bir tavır takınmak kaçınılmazdır. Kur'an'ın direktifleri, durum değerlendirmesine, görüş alışverişine, en iyiyi, en doğruyu tercih etmeye açık direktiflerdir.

جَنَّٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ
ءَابَآئِهِمْ وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِم مِّن كُلِّ
بَابٍ ﴿٢٣﴾ سَلَٰمٌ عَلَيْكُم بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى ٱلدَّارِ ﴿٢٤﴾

23- Bu mutlu akibet, Adn cennetleridir. Kendileri ile birlikte iyi davranışlı ana-babaları, eşleri ve çocukları bu cennetlere girerler. Melekler her kapıdan yanlarına girerek;

24- "Sabrettiğinizden dolayı selâm size. Dünyayı izleyen bu mutlu akibet ne kadar güzel!" derler.

"Onlar" makamların en yücesindedirler. Bu dünyanın karşılığı olarak Adn cennetlerinde kalacaklardır.

Bu cennetlerde, salih ameller işleyen babaları, eşleri ve sülaleleri ile biraraya gelirler. Bunlar da salih ameller işledikleri ve bunu hakettikleri için cennete girerler. Bununla birlikte, akrabalarıyla biraraya gelmek, ahbaplarıyla bakışmak suretiyle büyük bir lütufla karşılaşırlar. Gönüllerin duyumsadığı lezzeti de daha bir arttırmaktadır bu.

Biraraya gelmenin, kavuşmanın coşkunluğuna melekler de sevecen ve tatlı bir davranışla ikramda bulunarak, onları ağırlayarak katılıyorlar.

"Melekler her kapıdan yanlarına girerler."

Ayetin akışı burada bizi canlı bir sahneyle karşı karşıya bırakmaktadır. Sahneyi şu anda seyrediyor gibiyiz. Grup grup gelen meleklerin seslerini işitiyor gibiyiz:

"Sabrettiğinizden dolayı selâm size. Dünyayı izleyen bu mutlu akibet ne kadar güzel."

Buluşmalar, selamlaşmalar, sürekli bir hareketlilik ve karşılıklı ikramlaş-

malarla dolu bir kutlama şenliğidir bu.

Karşı tarafta da düşünecek akılları ve görecek gözleri olmayanlar yer alıyor. Her bakımdan akıl sahiplerinin tersine bir durum sergilemektedirler:

وَالَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِن بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ
أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ﴿٢٥﴾

25- Allah'a vermiş oldukları sözü kesin bir taahhüt haline getirdikten sonra bozanlara, Allah'ın sürdürülmesini emrettiği ilişkileri kesenlere ve yeryüzünde bozgunculuk çıkaranlara gelince onlara lânet vardır ve dünyayı izleyecek olan kötü akibet kendilerini beklemektedir.

Onlar ezeli yasa uyarınca fıtratları itibariyle yüce Allah'la yaptıkları anlaşmayı, dolayısıyla diğer tüm anlaşmaları da çiğnemişlerdir, bozmuşlardır. Çünkü ilk anlaşma bozulduğu zaman ona dayanan diğer anlaşmalar da temelden bozulmuş olur. Allah'la vardığı anlaşmaya riayet etmeyen biri, artık hiçbir sözleşmeye ve anlaşmaya bağlı kalmaz. Bunlar, genel anlamda ve her zaman yüce Allah'ın birleştirilmesini emrettiği şeyleri de kesip atarlar. Akıl sahiplerinin sabretmelerine, namazı kılmalarına, gizli açık Allah yolunda mali harcamada bulunmalarına ve kötülüğü iyilik yaparak ortadan kaldırmalarına karşılık bunlar, yeryüzünde bozgunculuk yaparlar. Yeryüzünde bozgunculuk çıkarmak bütün bunların karşıtıdır. Akıl sahiplerinin niteliklerinden birini terketmek bozgunculuğa nedendir.

"İşte onlar" uzaklaştırılmışlar... Kovulmuşlar... "Onlara lanet vardır." Buradaki kovma, bir önceki tablodaki ikrama karşılıktır. **"Dünyayı izleyecek olan kötü akibet kendilerini beklemektedir."** Burasını detaylıca anlatmaya gerek yok. Oradaki karşılığına bakıp da oranın nasıl bir yer olduğunu görmek mümkündür.

Onlar dünya hayatı ve onun geçici zevkleriyle oyalanmışlardı. Ahiretten ve oradaki kalıcı nimetlerden habersizdiler. Halbuki dünyadaki rızıkları belirleyen genişletip daraltan yüce Allah'dır.

Ayrıca her şey eninde sonunda ona dönecektir. Şayet ahireti arzulamış olsalardı, yüce Allah onları dünya zevklerinden yoksun bırakacak değildi. Çünkü dünyadaki nimetleri de onlara bahşeden yüce Allah'dır.

اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَفَرِحُوا
بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ ﴿٢٦﴾

26- Allah dilediğine bol rızık verir ve dilediğinin rızkını kısıtlar. Onlar dünya hayatı ile böbürlendiler. Oysa dünya hayatı, ahiretin yanında basit bir metadan başka bir şey değildir.

Daha önce Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- Rabbi tarafından indirilen kitabın içeriğinin gerçek olduğunu bilen birisi ile kör birisinin arasındaki korkunç farka işaret edilmişti. Şimdi de surenin akışı, yüce Allah'ın evrene

yerleştirdiği harikuladelikleri göremeyenlerin ve bu Kur'an'la yetinmeyip mucize isteyenlerin körlüklerine değinmektedir. Surenin ilk bölümünde buna benzer bir olaya değinilmiş, bunun üzerine de Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- bir uyarıcıdan başka bir şey olmadığı, mucizelerinse, yüce Allah'ın yetkisinde olduğu değerlendirmesi yapılmıştı. Surenin akışı şimdi de bu olayı anlatmakta ve hidayetle sapıklığın nedenlerini açıklamak suretiyle sorunu değerlendirmektedir. Bunun yanında da, Allah'ı anmakla huzura kavuşan, gelen baskılar karşısında bunalmayan, bu Kur'an elinde olduğu halde, inanmak için mucize gösterilmesini istemeyen kalplerin tablosu önümüze konmaktadır. Evet bu gönüller Kur'an dışında birkanıt, bir mucize istemiyorlar. Çünkü Kur'an son derece derin bir etkinliğe sahiptir. Neredeyse dağları yerinden çökertecektir, yeri yaracaktır. Sahip olduğu güç sayesinde, içerdiği kanıtlar nedeniyle, etkisi ve canlılığı ile adeta ölüleri konuşturmaktadır. Başlarına musibetler gelmesini isteyen ve çeşitli mucizeler gösterilmesini dileyen bu adamları sözkonusu eden ayetler; mü'minlerin onlardan ümitlerini kesmelerini istiyor. Aynı zamanda onları geçmişteki örneklere, çevrelerinde yaşayıp da gerçekleri yalanlayanların başlarına zaman zaman gelen felaketlere bakmaya yöneltiyor:

وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۗ قُلْ إِنَّ ٱللَّهَ يُضِلُّ
مَن يَشَآءُ وَيَهْدِىٓ إِلَيْهِ مَنْ أَنَابَ ﴿٢٧﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَتَطْمَئِنُّ
قُلُوبُهُم بِذِكْرِ ٱللَّهِ ۗ أَلَا بِذِكْرِ ٱللَّهِ تَطْمَئِنُّ ٱلْقُلُوبُ ﴿٢٨﴾
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ طُوبَىٰ لَهُمْ وَحُسْنُ مَـَٔابٍ
﴿٢٩﴾ كَذَٰلِكَ أَرْسَلْنَٰكَ فِىٓ أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهَآ أُمَمٌ لِّتَتْلُوَا۟ عَلَيْهِمُ
ٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِٱلرَّحْمَٰنِ ۚ قُلْ هُوَ رَبِّى لَآ إِلَٰهَ
إِلَّا هُوَ ۖ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ ﴿٣٠﴾ وَلَوْ أَنَّ قُرْءَانًا سُيِّرَتْ
بِهِ ٱلْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ ٱلْأَرْضُ أَوْ كُلِّمَ بِهِ ٱلْمَوْتَىٰ ۗ بَل لِّلَّهِ ٱلْأَمْرُ جَمِيعًا ۗ
أَفَلَمْ يَا۟يْـَٔسِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَن لَّوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ لَهَدَى ٱلنَّاسَ جَمِيعًا ۗ
وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ تُصِيبُهُم بِمَا صَنَعُوا۟ قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُّ
قَرِيبًا مِّن دَارِهِمْ حَتَّىٰ يَأْتِىَ وَعْدُ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ ﴿٣١﴾

27- Kâfirler "Muhammed'e, Rabbi tarafından somut bir mucize indirilseydi ya" derler. Onlara de ki; "Allah, dilediğini saptırır ve kendisine yöneleni doğru yola iletir."

28- Onlar iman etmişlerdir ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşur. Haberiniz olsun ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzura erebilirler.

29- İman edip iyi ameller işleyenlere ne mutlu, onları güzel bir gelecek beklemektedir.

30- Ey Muhammed sana vahyettiğimiz mesajı kendilerine okuyasın diye seni öyle bir ümmete gönderdik ki, onlardan önce birçok ümmetler gelip geçmiştir. Onlar rahmeti bol olan Allah'ı tanımıyorlar. Onlara de ki; "Benim Rabbim O'dur, O'ndan başka ilah yoktur, ben yalnız O'na dayandım, dönüş O'nadır."

31- Eğer dağların yürümesini, yeryüzünün parçalanmasını ve ölüler ile konuşabilmeyi sağlayan bir kitap olsaydı, o bu Kur'an olurdu. Fakat tüm yetki Allah'ın tekelindedir. Dilese, Allah'ın bütün insanları doğru yola ileteceğini, mü'minler halâ kesinlikle anlamadılar mı? İşledikleri kötülükler yüzünden kâfirlerin başlarına sürekli olarak belâlar gelir, ya da bu belâlar yurtlarının yakınına iner. Sonunda Allah'ın verdiği söz gerçekleşir. Kuşku yok ki, Allah sözünden caymaz.

وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَمْلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ثُمَّ
أَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٣٢﴾

32- Senden önceki birçok peygamber ile de alay etmişlerdi. Ben o kâfirlere bir süre meydan verdim, fakat sonra yakalarına yapıştım. O zaman azabım nice oldu?

Onların olağanüstü bir mucize istemelerine, mucizelerin insanları inanmaya yöneltemeyeceği şeklinde cevap verilmektedir. Çünkü ruhların derinliklerinde imana yöneltici etkenler vardır. Bu etkenlerin sonucu iman olayı gerçekleşir:

"Onlara de ki; "Allah, dilediğini saptırır ve kendisine yöneleni doğru yola iletir."

Yüce Allah kendisine yöneleni doğru yola iletir. Onların yüce Allah'ın yol göstericiliğini, hidayetini haketmelerinin nedeni O'na yönelmeleridir. Bundan da anlaşılıyor ki, Allah'a yönelmeyenler, sapıklığı hakettikleri için yüce Allah'ın saptırdığı kimselerdir. Bu, kalbin doğru yolu bulma yeteneğine sahip olmasıdır. Hidayete açık olması, onu istemesidir. Doğru yolu bulma, hidayeti elde etme çabası içinde olmayan kalpler ise, hidayetten uzak kalplerdir...

GERÇEK HUZURUN TASVİRİ

Sonra mü'min gönüllerin sempatik ve şeffaf bir tabloları çiziliyor. Huzurun, yakınlığın, sevecenliğin ve esenliğin egemen olduğu bir atmosferde beliriyor bu tablo.

"Onlar iman etmişlerdir ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşur."

Allah'a bağlı olduklarının, O'nun yakınında bulunduklarının, O'nun yanında ve himayesinde güvencede olduklarını hissetmekle huzura kavuşmuşlardır. Yaradılışın, eşya ve olayların başlangıcının ve sonucunun hikmetini kavramak sureti ile yalnızlığın sıkıntısından kurtulmuşlar, yollarını şaşırmayacaklarının güvencesi içindedirler. Her türlü saldırı ve zarar girişiminden korunacaklarını bilmekle huzura kavuşmuştur. Tüm bu girişimlerin ancak yüce Allah'ın dilediği kimseleri etkileyeceğini bilirler çünkü. Bununla beraber sınanmaktan hoşnutturlar, belalara karşı sabırlıdırlar. Yüce Allah'ın kendilerini doğru yola iletmekle, rızıklarını vermekle, dünya ve ahirette barındırmakla kendilerine merhamet ettiğinin bilincinde oldukları için huzurludurlar.

"Haberiniz olsun ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzura erebilir."

Allah'ı anmakla mü'min kalplerde gerçekleşen bu huzur, gerçek ve köklü bir duygudur. İmanın tadına varan ve Allah'a bağlanan gönüller bilir bu duyguyu. Bu duyguyu bilirler ama bunu, bu duygudan habersiz olanlara sözcükler aracılığıyla aktaramazlar. Çünkü bu duyguyu sözcüklerle ifade etmek mümkün değildir. Bu, kalbi bürüyen, onu dinlendiren, neşelendiren, yumuşatan, rahatlatan, kendini güvencede hissetmesini sağlayan ve esenlik bahşeden bir duygudur. Kalp, varlık aleminde tek başına, yapayalnız olmadığını anlar. Çünkü çevresindeki her şey himayesinde bulunduğu yüce Allah'ın eseridir...

Şu yeryüzünde, Allah'a yakınlıktan doğan huzurdan yoksun olandan daha bedbaht birisi olamaz. Çevresindeki evrenle ilgisini kesmiş olarak şu yeryüzünde dolaşan birinden daha mutsuz, daha zavallı birisi olabilir mi? Çünkü o, şu evrenin yaratıcısı olan yüce Allah adına, kendisini çevresinde yer alan varlık alemine bağlayan sağlam kulptan kopmuştur. Şu yeryüzüne niçin geldiğini? Neden gideceğini? ve hayatta katlandığı şeylere neden katlandığını bilmeyen birisi kadar mutsuz, bedbaht kimse olamaz. Çevresinde yeralan her şeyden ürken, sürekli korkarak yeryüzünde dolaşan birisi, bedbahtlığın girdabında yüzmektedir. Çünkü kendisi ile diğer varlıkları birbirine bağlayan gizli bağdan habersizdir. Hayır, hayır, ıssız çöllerde, tek başına, yapayalnız kimsesiz olarak yol kateden birisinden daha mutsuz, daha bedbaht birisi olamaz. Arkadaşsız, kılavuzsuz, yardımcısız, tek başına mücadele etmek zorundadır.

Yüce Allah'a dayanılmadığı, O'nun himayesi ile güvencede olunmadığı sürece dayanılamayacak çok anlar yaşanır hayatta. Büyük bir güce, dayanıklılığa, salamlığa ve hazırlığa sahip olmak fayda etmez böyle durumlarda. Hayatta öyle anlar olur ki, tüm bunları silip süpürür. Ortalığı kasıp kavuran böylesi zorluklara Allah'a sığınmak suretiyle huzur bulan, kendini güvencede hisseden birinden başkası dayanamaz.

"Haberiniz olsun ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzura erebilir."

Şu Allah'a sığınanlar, O'nu anmakla huzura kavuşanlar... Yüce Allah onların katındaki yerlerini de güzelleştirmiştir. Çünkü onlar Allah'a sığınmakla

güzel davranmışlar, dünya hayatında güzel işler yapmışlardır.

"İman edip iyi ameller isteyenlere ne mutlu! Onları güzel bir gelecek beklemektedir."

Ayette geçen Tûba = kelimesi 'Tabe' fiilinden gelir ve 'Kubra = ' veznindedir. Övgü ve yüceltme için kullanılır. Dünya hayatında yöneldikleri yüce Allah'ın katında güzel bir dönüş yeri vardır onlar için.

Fakat mucize gösterilmesini isteyen ve imanın verdiği huzuru hissetmeyenlere gelince, onlar büyük bir sıkıntı içinde oldukları için mucizeler, olağanüstülükler istemektedirler. Üstelik sen kavmine böyle bir çağrı ile gelen ilk peygamber değilsin ki, bu olayı yadırgasınlar. Hiç kuşkusuz onlardan önce birçok ümmetler ve peygamberler gelip geçmiştir. O halde onlar kâfir oluyorlarsa, sen hareket metodunu izle ve Allah'a dayanıp güven.

"Ey Muhammed sana vahyettiğimiz mesajı kendilerine okuyasın diye seni öyle bir ümmete gönderdik ki, onlardan önce birçok ümmetler gelip geçmiştir. Onlar rahmeti bol olan Allah'ı tanımıyorlar. Onlara de ki; "Benim Rabbim O'dur. O'ndan başka ilah yoktur, ben yalnız O'na dayandım, dönüş O'nadır."

Onların Rahmanı inkâr etmesi şaşılacak bir şeydir. Sonsuz merhamet sahibi, zikri ile kalplerin huzur bulduğu, büyük rahmeti sayesinde neşelendiği yüce Allah'ı inkâr etmeleri hayret vericidir. Sana vahyettiğimiz ayetleri onlara okumandan başka bir şey yapman gerekmez. Biz bunun için gönderdik seni. Seni inkâr ediyorlarsa, sadece Allah'a güvenip dayandığını, O'na tevbe edip sığındığını, O'ndan başka hiç kimseye yönelmeyeceğini açıkça duyur.

Biz sadece onlara bu Kur'an'ı okuman için gönderdik seni. Bu eşsiz Kur'an'ı... Şayet bu Kur'an'dan dağları yerinden sökmek, yeri yarmak veya ölüleri konuşturmak istenseydi, hiç kuşkusuz bu olağanüstülükleri bu mucizeleri gerçekleştirecek özelliklere, etkenlere sahipti. Ne var ki, Kur'an sorumluluk sahibi canlılara hitap etmek için gelmiştir. Onlar da olumlu karşılık vermiyorlarsa mü'minlerin onlardan ümit kesmeleri ve yüce Allah'ın gerçeği yalan sayanlara ilişkin va'dinin gerçekleşmesini beklemeleri gerekir:

"Eğer dağların yürümesini, yeryüzünün parçalanmasını ve ölüler ile konuşabilmeyi sağlayan bir kitap olsaydı, o bu Kur'an olurdu. Fakat tüm yetki Allah'ın tekelindedir.

Dilese, Allah'ın bütün insanları doğru yola ileteceğini, mü'minler hala kesinlikle anlamadılar mı? İşledikleri kötülükler yüzünden kâfirlerin başlarına sürekli olarak belâlar gelir, ya da bu belâlar yurtlarının yakınına iner. Sonunda Allah'ın verdiği söz gerçekleşir. Kuşku yok ki, Allah sözünden caymaz."

Kuşkusuz bu Kur'an kendisini algılayan ve ona göre şekillenen ruhlarda dağların yerinden sökülmesinden, yerin yarılmasından ve ölülerin konuşturulmasından daha büyük, daha köklü değişiklikler meydana getirmiştir. Kur'an bu ruhlarda olağanüstü değişiklikler meydana getirdiği gibi, bu ruhlar aracılığı ile etkileri, hayatın boyutlarını hatta tüm yeryüzünün görünümünü aşan hari-

kulade olaylar gerçekleştirmişti. Nitekim İslâm ve müslümanlar tarihin görünümünde yaptıkları değişikliğin yanında dünyanın görünümünde de büyük değişiklikler yapmışlardır.

Bizzat bu Kur'an'ın tabiatı... Davetinin ve ifade yönteminin tabiatı... Konularının ve konuları sunuş yönteminin tabiatı... Gerçekliğinin ve etkinliğinin tabiatı... Evet bu Kur'an'ın tabiatı özünde son derece etkin ve olağanüstü bir güç barındırmaktadır. Söz sanatından, zevk almasını bilen, görüş ve kavrayış sahibi kimseler bunu bilirler. Kur'an'ın direktiflerini ve ilham ettiği gerçekleri kavrama yeteneğine sahip olanlar bunun farkındadırlar. Bu Kur'an'ı gereği gibi algılayan ve kişiliklerini ona göre şekillendirenler dağlardan daha köklü, daha büyük şeyleri yerinden sökmüş, hareket ettirmişlerdir; milletlerin ve nesillerin tarihini değiştirmişlerdir. Topraktan daha sert, daha katı şeyleri parçalamışlardır. Düşünce ve geleneklerin donukluğunu parçalamışlardır. Ölülerden daha hissiz, daha sessiz olanları canlandırmışlardı. Azgınlığın ve mitolojik kuruntuların ruhlarını öldürdüğü halk yığınlarını diriltmişlerdir. Araplar'ın ruhlarında ve hayatlarında meydana gelen dönüşüm, gözle görülür maddi bir neden olmaksızın, sadece bir kitabın ruhlara ve hayata yaklaşım metodu ve hareketi ile yaşadıkları bu büyük değişim hiç kuşkusuz dağların köklerinden sökülmesinden, yeryüzünün donukluğundan kurtulmasından ve ölülerin dirilmesinden daha büyük, daha görkemli bir değişimdir.

"Fakat tüm yetki Allah'ın tekelindedir."

Her durumda hareketin türünü ve hareket tarzını seçen, belirleyen yüce Allah'dır.

Bir toplum bu Kur'an'dan sonra bile uyanamıyorsa, kalpleri harekete geçmiyorsa, onları harekete geçirmeye çalışan mü'minler artık ümitlerini kesmelidirler, işi Allah'a bırakmalıdırlar. Şayet yüce Allah dileseydi, insanları sadece hidayete erme, doğru yolu bulma yeteneği üzere yaratırdı. Dileseydi melekleri yarattığı gibi insanları da toptan hidayete erdirirdi. Ya da takdiri gereği meydana gelen bir olayla, onları toptan hidayete zorlardı. Ama yüce Allah ne bunu ne de öbürünü dilemiştir. Çünkü yüce Allah insanı özel bir görev için yaratmıştır. Ve yüce Allah insana verilen bu görevin, insanın şu anda olduğu gibi yaratılmasını gerektirdiğini biliyordu.

O halde mü'minler onları yüce Allah'ın emrine havale etmelidirler. Şayet yüce Allah onlardan önce gelip geçmiş kimi toplumları olduğu gibi onları toptan yok etmekle cezalandırmayı takdir etmemişse de O'nun katından ardarda felaketler gelip onlara zarar dokunduracak, onları sıkıntıya sokacaktır. Aralarında helak olmayı hakeden kimilerini de yok edecektir.

"Ya da bu belalar yurtlarının yakınına iner." Böylece onları ürkütüp büyük bir sıkıntıya sokacaktır. Benzeri bir felaketin de başlarına gelmesi beklentisi içinde olmalarına yolaçacaktır. Hiç kuşkusuz bu da bazı kalpleri yumuşatır, harekete geçirir ve canlandırır.

"Sonunda Allah'ın verdiği söz gerçekleşir."

Onlara yönelttiği tehdit gerçekleşene ve süresi dolana kadar mühlet verdiği felaket gelene kadar...

"Kuşku yok ki, Allah sözünden caymaz."

Hiç kuşkusuz bu söz yerine gelecektir ve onlar Allah'ın kendilerine va'dettiği şeylerle karşılaşacaklardır.

Örnekler ortadadır. Geçmiş milletlerin yokedildikleri yerlerde ibret alınacak manzaralar çoktur. Onlar da bekletilmiş, kendilerine mühlet verilmişti.

"Senden önceki birçok peygamber ile de alay etmişlerdi. Ben o kâfirlere bir süre meydan verdim, fakat sonra yakalarına yapıştım. O zaman azabım nice oldu?"

Bu sorunun cevaba ihtiyacı yok. İşte gelip geçmiş nesiller, verilen bu cezadan söz etmektedirler!

ŞİRK SORUNU

Bu bölümde değinilen ikinci sorun Allah'a ortak koşulan sahte tanrılar sorunudur. Surenin ilk bölümünde de irdelenmişti bu sorun. Burada ise sorun, bu sahte tanrıların her nefis üzerinde kesin otoriteye sahip ve onları dünya hayatında kazandıkları ile yargılayan yüce Allah ile karşılaştırılması suretiyle irdeleniyor. Bu gezinti de bu büyük iftirayı atanları dünya hayatında bekleyen azab ile ahirette onlar için hazırlanan ağır azabın tasviri ile son buluyor. Bütün bunlar Allah'dan korkanları bekleyen güven ve esenlik tablosunun karşısında yeralıyor:

أَفَمَنْ هُوَ قَآئِمٌ عَلَىٰ كُلِّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ ۗ وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ شُرَكَآءَ ۚ قُلْ سَمُّوهُمْ ۚ
أَمْ تُنَبِّـُٔونَهُۥ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِى ٱلْأَرْضِ أَم بِظَٰهِرٍ مِّنَ ٱلْقَوْلِ ۗ
بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مَكْرُهُمْ وَصُدُّوا۟ عَنِ ٱلسَّبِيلِ ۗ
وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ لَّهُمْ عَذَابٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ
وَلَعَذَابُ ٱلْـَٔاخِرَةِ أَشَقُّ ۖ وَمَا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٣٤﴾
مَّثَلُ ٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۖ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ أُكُلُهَا
دَآئِمٌ وَظِلُّهَا ۚ تِلْكَ عُقْبَى ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا۟ ۖ وَّعُقْبَى ٱلْكَٰفِرِينَ ٱلنَّارُ ﴿٣٥﴾

33- Herkesin ne yaptığını gözeten Allah, böyle bir gücü olmayan düzmece ilâhlar ile bir olur mu? Müşrikler, Allah'a birtakım ortaklar koştular. Onlara de ki; "bunların adlarını söyleyiniz, niteliklerini belirtiniz. Yoksa Allah'a, O'nun yeryüzünde bilmediği bir şeyin haberini mi verl-

yorsunuz? Yoksa kuru sözler ile mi oyalanıyorsunuz? Aslında kâfirlere entrikaları, düzenbazlıkları çekici göründü de doğru yoldan saptırıldılar. Allah'ın saptırdığını hiç kimse doğru yola iletemez.

34- Onlara dünya hayatında azap vardır. Fakat ahiret azabı daha ağırdır. Onları Allah'ın elinden hiç kimse kurtaramaz.

35- Kötülüklerden sakınanlara vadedilen cennet şöyledir. Onun altından çeşitli ırmaklar akar, ağaçlarının meyvaları süreklidir, gölgeleri de. İşte kötülüklerden sakınanların sonu burasıdır. Kâfirlerin sonu ise cehennem ateşidir.

Yüce Allah herkesi gözetim altında bulundurmaktadır. Herkese her halukârda egemendir. Herkesin gizli-açık kazandığı her şeyi bilir. Ne var ki, Kur'an'ın tasvirli ifade tarzı, yüce Allah'ın gözetimini, egemenliğini ve bilgisini -yine Kur'an'ın yöntemi uyarınca- somut bir şekilde gözler önüne getirmektedir. İnsanın tüm bedenini titreten bir tablodur bu.

"Herkesin ne yaptığını gözeten Allah, böyle bir gücü olmayan düzmece ilahlar ile bir olur mu?"

O halde herkes kendisini koruyan, kendisine egemen olan, kontrol eden, gözeten, kazandıkları şeylerden dolayı hesaba çeken birinin olduğunu tasavvur etsin... Peki kimdir bu? Yüce Allah'dır. Kim böyle bir tablo karşısında titremez ki? Üstelik gerçektir de. Kur'an'ın ifade tarzı insanın kavrama yeteneğinin algılayacağı şekilde somutlaştırmaktadır tabloyu. Çünkü insan soyut şeylerden çok, somut şeylerden etkilenir.

Peki bu diğeri ile bir midir? Sonra kalkıp Allah'a ortaklar koşuyorlar? İşte bu noktada, seyrettiğimiz bu dehşet verici sahnenin gölgesinde onların davranışları son derece çirkin ve tuhaf olarak belirmektedir.

"Müşrikler Allah'a birtakım ortaklar koştular."

Yüce Allah herkesin kazandığını gözetlemektedir. Hiçbir şey O'ndan kaçmaz, kaybolmaz.

"Onlara de ki; "Bunların adlarını söyleyiniz, niteliklerini belirtiniz." Çünkü onlar tanınmayan, bilinmeyen şeylerdir. Ama isimleri vardır onların. Ne var ki, Kur'an'ın ifade tarzı burada onları adı sanı bilinmeyen yabancılar konumuna indirgemektedir.

"Yoksa Allah'a, O'nun yeryüzünde bilmediği bir şeyin haberini mi veriyorsunuz?"

Ne kadar ince bir olay!.. Yoksa siz insan olarak Allah'ın bilmediğini mi biliyorsunuz? Yeryüzünde birtakım ilahlar bulunduğunu biliyorsunuz da bu Allah'ın bilgisinin dışında mı kaldı? Bu düşünmeye bile cesaret edemeyecekleri bir iddiadır. Ama bu iddiayı davranışları ile dile getirmektedirler. Yüce Allah kendisinden başka ilah olmadığını söylerken, onlar böyle tanrıların varlığından söz etmektedirler. Oysa yüce Allah bu iddiayı reddetmiştir.

"Yoksa kuru sözler ile mi oyalanıyorsunuz?"

Sahte tanrıların varlığını hiçbir anlam ifade etmeyen yüzeysel boş sözlerle mi iddia ediyorsunuz? İlahlık sorunu insanların kuru sözlerle ele alacakları basit ve önemsiz bir sorun mudur?

Bu ince alay kesin ve kararlı bir açıklama ile son buluyor:

"Aslında kâfirlere entrikaları, düzenbazlıkları çekici göründü de doğru yoldan saptırıldılar. Allah'ın saptırdığını hiç kimse doğru yola iletemez."

O halde mesele şudur: Bu adamlar kâfir olup imanın kanıtlarını görmezlikten geldikleri ve kendilerini bu kanıtlardan uzak tuttukları için Allah'ın yasasının kendilerinin aleyhinde işlemesini haketmişlerdir. Böylece nefisleri kendilerinin doğru yolda olduğunu gösterdi. Hak davası aleyhine kurdukları tuzakların, düzenledikleri komploların, iyi şeyler, güzel şeyler olduğunu gösterdi. Bütün bunlar onları doğru ve güvenilir yoldan alıkoydu. Sapıklık yolunu tuttuğu için ilahî yasanın sapıklığına hükmettiği birisini, hiç kimse doğru yola iletemez. Çünkü, kulların aleyhindeki sebepler gerçekleştikten sonra hiç kimse ilahî yasanın işlemesini engelleyemez.

Ve bu, tersyüz olmuş, dejenere olmuş kalplerin doğal akibeti, azaptır:

"Onlara dünya hayatında azap vardır."

Şayet başlarına bir felaket gelmişse, eğer yurtlarına yakın bir yere felaket isabet etmişse bu korkutma, sıkıntıya uğratma ve uyarıda bulunma amacına yöneliktir. Yoksa kalbin imanın tadından, sevecenliğinden yoksun olması azaptır. Kalbin imanın verdiği huzur olmaksızın bir kararda duramaması, şaşkınlığı azaptır. Ve olayların gerisindeki büyük hikmeti algılamaksızın olaylarla karşı karşıya kalmak bir azaptır...

"Fakat ahiret azabı daha ağırdır."

Ayeti kerime, azabı sınırsız olarak tasavvur edip, hayal etmeleri için azabın niteliğini belirtmeden genel bir ifade kullanıyor.

"Onları Allah'ın elinden hiç kimse kurtaramaz."

Onları Allah'ın cezasından ve yakalayışından kurtaracak kimse de yoktur. Onlar yüce Allah'ın başlarına indireceği azaba karşı korumasız kalmışlardır...

Öte tarafta Allah'a karşı koruyacak kimsesi bulunmayanların karşısında da **"muttakiler"** (Allah'dan korkanlar) yeralıyor. Muttakiler iman ve iyi amel sayesinde kendilerini korumaya alan kimselerdir. Dolayısıyla onlar azaptan emindirler. Emin olmanın ötesinde onlar kendilerine söz verilen cennete gireceklerdir. **"Kötülüklerden sakınanlara vadedilen cennet şöyledir: Onarın altından çeşitli ırmaklar akar, ağaçların meyvaları süreklidir, gölgeleri de."** Burası eğlenme ve dinlenme yeridir. Kesintiye uğramayan gölgenin, bitmez tükenmez meyvelerin oluşturduğu sahne, öte taraftaki zorluklara karşın, kişiyi huzura kavuşturan, dinlendiren bir sahnedir.

İşte azap ve işte cennet... Her ikisi de inanmayan ve inanan insanı bekleyen akibetlerdir.

"İşte kötülüklerden sakınanların sonu burasıdır. Kâfirlerin sonu ise cehennem ateşidir."

KİTAP EHLİ VE TEVHİD

Surenin akışı vahiy ve tevhid meselelerini ele alarak sürüyor. Bu arada ehli kitabın Kur'an'a ve Hz.Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- karşı takındığı tavırdan söz ediyor. Hz. Peygamber kendisine indirilen kitabın daha önce gelmiş kitaplara ilişkin kesin hükmü içerdiğini ve bu kitabın son başvuru kaynağı olduğunu açıklıyor. Yüce Allah bu kitapta diğer tüm peygamberlerin getirdiği dininin emirlerinden yürürlükte tutmak istediğini yürürlükte tutmuş ve hikmetinin gerektirdiği gibi geçersiz kılmak istediği emirleri de geçersiz kılmıştır. O halde Hz.Peygamber kendisine indirilen kitabın yanında yeralmalıdır. Büyük küçük hiçbir konuda ehli kitaba uymamalıdır. Kendisinden mucize isteyenlere gelince, mucizeler Allah'ın izni ile gerçekleşir, peygambere düşen de duyurmadır.

وَالَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَفْرَحُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ
وَمِنَ ٱلْأَحْزَابِ مَن يُنكِرُ بَعْضَهُۥ ۚ قُلْ إِنَّمَآ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ وَلَآ أُشْرِكَ
بِهِۦٓ ۚ إِلَيْهِ أَدْعُوا۟ وَإِلَيْهِ مَـَٔابِ ﴿٣٦﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ حُكْمًا
عَرَبِيًّا ۚ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَمَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ
مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا وَاقٍ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن
قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَٰجًا وَذُرِّيَّةً ۚ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ
أَن يَأْتِىَ بِـَٔايَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ﴿٣٨﴾ يَمْحُوا۟ ٱللَّهُ
مَا يَشَآءُ وَيُثْبِتُ ۖ وَعِندَهُۥٓ أُمُّ ٱلْكِتَٰبِ ﴿٣٩﴾ وَإِن مَّا نُرِيَنَّكَ
بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَٰغُ
وَعَلَيْنَا ٱلْحِسَابُ ﴿٤٠﴾

36- Kendilerine kitap gönderdiğimiz kimseler, sana indirilen mesajı sevinçle karşılarlar. Fakat karşıt gruplar içinde bu mesajın bir bölümünü inkâr edenler vardır. Onlara de ki; "Bana Allah'a kulluk etmem, O'na ortak koşmamam emredildi; O'na çağırırım insanları; O'nadır dönüşüm."

37- Bunun yanısıra biz onu Arapça bir hüküm sistemi olarak indirdik. Eğer sana gelen bu bilgiden sonra onların keyfi arzularına uyacak olursan, seni Allah'ın elinden kurtaracak bir destekçi, bir koruyucu bulamazsın.

38- Biz senden önce de nice peygamberler gönderdik, onlara da eşler ve çocuklar verdik. Allah'ın izni olmadıkça hiçbir peygamber mucize göstermeye yetkili değildir. Her belirli sürenin, her dönemin ayrı bir kitabı vardır.

39- Allah dilediği hükmü yürürlükten kaldırır, dilediğini de yürürlükte tutar. Ana kitap O'nun katındadır.

40- Kâfirlere yönelttiğimiz bazı tehditleri sana göstersek de ya da daha önce canını alsak da senin görevin mesajımızı duyurmaktır, insanları hesaba çekmek bize düşer.

Dinlerine bağlılıkta samimi olan bir grup kitap ehli bu Kur'an'da tevhid inancının temel kurallarını doğrulayan kanıtlar bulurlar. Aynı şekilde bu Kur'an'ın kendisinden önce gelmiş dinleri ve bu dinlerin kitaplarını da tanıdığını bu dinlerin önemsendiğini, takdir edildiğini ve Kur'an'ı kerimin Allah'a inanan herkesin etrafında birleştiği bağı ön plana çıkardığını görürler. Bu yüzden sevinirler ve Kur'an'a inanırlar. Burada yer alan 'sevinç' kelimesi tertemiz gönüllerde meydana gelen psikolojik bir olayı ifade etmektedir. Kuşkusuz bu, gerçekle buluşmanın, sahip oldukları tevhid inancının doğruluğuna olan inancın artmasının ve yeni kitabın bu inancı güçlendirmesinin neden olduğu bir sevinçtir.

"Fakat karşıt gruplar içinde bu mesajın bir bölümünü inkâr edenler vardır."

Bu gruplar ehli kitaptan ve müşriklerden oluşmaktadırlar. Ama ayet-i kerime bu grupların kitabın hangi kısmını inkâr ettiklerinden söz etmiyor. Çünkü burada güdülen amaç, inkârı sözkonusu edip reddetmektir:

"Onlara de ki; "Bana Allah'a kulluk etmem, O'na ortak koşmamam emredildi, O'na çağırırım insanları; O'nadır dönüşüm."

Sadece O'na kulluk edilir, yalnızca O'na davet edilir ve dönüş de O'nadır.

Yüce Allah Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- kitabın bir kısmını inkâr edenlere karşı kendi hareket metodunu açıkça ilan etmesini emretmiştir. Bu durumda Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- Rabbi tarafından kendisine indirilen kitaba eksiksiz bir şekilde sarılmakla emrolunmuştur. Bu tutumuna isterse bütün ehli kitap sevinsin. İsterse bir kısmı hoşlanmasın... Çünkü Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- indirilen kitap insanların hayatını yönlendirecek son hükümleri içermektedir. Bu kitap Arapça indirilmiş ve tamamen anlaşılır bir kitaptır. Madem ki, inanç sistemine ilişkin son hükümleri bu kitap içermektedir, o halde başvuru kaynağı da bu kitap olacaktır.

"Bunun yanısıra biz onu Arapça bir hüküm sistemi olarak indirdik. Eğer sana gelen bu bilgiden sonra onların keyfi arzularına uyacak olursan, seni Allah'ın elinden kurtaracak bir destekçi, bir koruyucu bulamazsın."

Çünkü kesin bilgi sana gelen kitaptır. Diğer grupların uydukları ise, bir bilgiye ya da kesin bir kanıta dayanmayan heveslerin ürünü ilkelerdir. Hz.Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun-

yönelik bu tehdit, bu gerçeğin iyice belirginleşmesinde son derece açık bir mesaj niteliğindedir. Bu da gösteriyor ki, Allah'ın indirdiği kitaptan sapmak, hoşgörüyle karşılanmayacak bir davranıştır. Bu kişi peygamber de olsa... Ama Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- böyle bir sapma tehlikesini yaşamaktan uzaktır.

Şayet kendilerine gönderilen peygamberin insan oluşuna itiraz ediyorlarsa, bilmelidirler ki, gönderilen diğer bütün peygamberler de birer insandı:

"Biz senden önce de nice peygamberler gönderdik, onlara da eşler ve çocuklar verdik."

Yok eğer itirazları Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- kendilerine elle tutulur bir mucize getirmemesinden kaynaklanıyorsa, böyle bir şey getirmek peygamberin yetkisinde değildir. Sadece yüce Allah böyle bir mucize gösterebilir:

"Allah'ın izni olmadıkça hiçbir peygamber mucize göstermeye yetkili değildir."

Yüce Allah bir hikmet uyarınca ve dilediği zaman mucizeler gönderir...

Şayet Hz. Peygambere indirilen kitapla ehli kitabın uyduğu kitaplar arasında varolan ayrıntılara ilişkin farklılıktan kaynaklanıyorsa itirazları, o zaman bilmelidirler ki, her dönemin bir kitabı var ve bu da son kitaptır:

"Her belirli sürenin, her dönemin ayrı bir kitabı vardır."

"Allah dilediği hükmü yürürlükten kaldırır, dilediğini de yürürlükte tutar. Ana kitap O'nun katındadır."

Hikmeti uyarınca dilediğini siler. Yararlı olanı da yerinde bırakır. Asıl kitap O'nun katındadır. Ve bu kitap yüce Allah'ın sildiği ve yerinde bıraktığı tüm hükümleri içermektedir. Kitabın tümünü ortaya koyan O'dur. Kitap üzerinde hikmeti uyarınca dilediği tasarrufta bulunma yetkisine sahiptir. İradesine engel olmak, itiraz etmek mümkün değildir.

İster yüce Allah, Peygamberi -salât ve selâm üzerine olsun- hayattayken onlara vadettiği kimi azapları başlarına indirsin, isterse bundan önce peygamberin canını alsın değişen bir şey yoktur. Bu durum ne peygamberliğin ne de ilahlığın özelliğini değiştirmez.

"Kâfirlere yönelttiğimiz bazı tehditleri sana göstersek de ya da daha önce canını alsak da senin görevin mesajımızı duyurmaktır, insanları hesaba çekmek bize düşer."

Bu kesin direktif bir açıdan davanın ve davetçilerin özelliklerini de ortaya koymaktadır. Kuşkusuz Allah'ın dinine davet edenlerin, her aşamada davetin yükümlülüklerini yerine getirmekten başka bir görevleri yoktur. Davayı Allah'ın dilediğinden başka bir tarzda sunmaları da görevleri değil... Aynı şekilde hareketin gidişini ve adımlarını hızlandırmak da onlara düşmez. Yüce Allah'ın

görünüşte onlara yenilgi ve bir süre yeryüzünde zayıflık takdir ettiğini gördüklerinde gevşememelidirler, karamsar olmamalıdırlar. Onlar davetçidirler ve davetçiden başka bir şey değildirler.

HÜSRANA UĞRAYANLAR

Yüce Allah'ın güçlü elinin eserleri, çevrelerinde açıkça görülmektedir. Allah birtakım milletleri zengin kılar, onlara güç, kuvvet ve hükümranlık verir. Bu milletler şımardıklarında, küfrü benimseyip dejenere olduklarında yüce Allah güçlerini, zenginliklerini ve nüfuzlarını ellerinden alır. Daha önce göz kamaştırıcı bir otoriteye ve geniş bir etkinliğe sahipken onları ufak bir toprak parçasına mahkum eder. Yüce Allah onların bu şekilde perişan olmalarına hükmettiği zaman hiç kimse bu hükmünden dolayı O'nu sorgulayamaz ve bu hüküm kesinlikle uygulanacaktır. (4)

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنقُصُهَا
مِنْ أَطْرَافِهَا وَاللَّهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ
﴿٤١﴾ وَقَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَلِلَّهِ الْمَكْرُ جَمِيعًا يَعْلَمُ
مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ وَسَيَعْلَمُ الْكُفَّارُ لِمَنْ عُقْبَى الدَّارِ ﴿٤٢﴾

41- Bizim kâfirlerin yurtlarını uçlarından kırptığımızı, müslümanlar lehine alanlarını daralttığımızı görmüyorlar mı? Hüküm veren Allah'tır, O'nun hükmünü gözden geçirecek hiç kimse yoktur. O'nun hesaplaşması pek çabuktur.

42- Onlardan öncekiler de peygamberlerine karşı tuzaklar kurdular. Fakat asıl tuzak kurma yetkisi Allah'ın tekelindedir. O herkesin ne yaptığını bilir. Kâfirler, kimin mutlu sona ereceğini ilerde öğreneceklerdir.

Ra'd suresi, kâfirlerin peygamberlik gerçeğini inkâr ettiklerini anlatarak son buluyor. Nitekim sure bu gerçeği ispat etmekle başlamıştı. Bu şekilde surenin başlangıcı ile sonu aynı konuda birleşmiş oluyor. Sonra yüce Allah şahit tutuluyor, O'nun şahitliğinin yeterli olduğu vurgulanıyor. Çünkü hem bu kitaba, hem de diğer bütün kitaplara ilişkin mutlak bilgi O'nun katındadır:

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ
شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِندَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ ﴿٤٣﴾

43- Kâfirler "Sen peygamber değilsin" derler. Onlara de ki; "Sizin ile

(4) Ayetin belirgin anlamı şudur. "Kur'an'ı bilimsel açıdan tefsir etme" iddiasında olanların yeryüzünün çevresinin kutuplarda basık, buna karşın ekvator çizgisine doğru şişkin olduğuna ilişkin geveledikleri zırvalarla bir ilgisi yoktur. Kur'an ayetlerinin akışı ibarelerin anlamını belirler. Kur'an'ın tablatını kavramadan, O'nun sunuş tarzını net bir şekilde görmeden bu konularda çeşitli uydurmalar geveleyip duranlar Allah'dan korkmalıdırlar.

benim aramda Allah'ın ve kutsal kitap kaynaklı bilginlerin tanıklığı yeterli bir kanıttır." (5)

İnsan kalbini uçsuz bucaksız evrenin çevresinde, insan ruhunun derinliklerinde dolaştıran derin, etkin ve ardarda vurgularla uyaran, sonra O'nu her şeyin başı ve sonu, her türlü tartışmayı kesen ve artık söylenecek söz bırakmayan Allah'ın şahitliği ile başbaşa bırakan bu sure de son buluyor...

KUR'AN'IN EŞSİZ ANLATIMI

Şimdi... Bu surede İslâm inancının ve Kur'an'ın bu inancı sunuş tarzının belirgin işaretleri yoğun biçimde yer almaktadır. Yeri geldikçe bu işaretlerin üzerinde durmamız gerekiyor. Ancak biz bu tür duraksamalarla surenin akıcılığını sekteye uğratmak istemedik ve bu işaretleri sindire sindire değerlendirmek için sona bırakmayı uygun gördük...

Kendi akışı içinde sureyi arzederken bu işaretleri kısaca ve seri değinilerde bulunduk. Şu anda elimizden geldiğince uzun tutarak bu işaretler üzerinde durmayı umuyoruz...

Kuşkusuz yardım Allah'dandır...

GERÇEĞİN ÜSTÜNLÜĞÜ

Surenin giriş kısmı, ele aldığı konuların özelliği, ayrıca surenin içerdiği direktiflerin çoğu... Evet bütün bunlar surenin Mekke'de indiğini göstermektedir. -Kimi rivayetlerde ve mushaflarda yer aldığı gibi Medine'de inmemiştir- Bu sure müşriklerin itirazlarının, yalanlamalarının, karşı çıkışlarının iyice arttığı bir dönemde inmiştir. Bu dönem de, peygamberden mucize göstermesine ve kendilerini korkuttuğu azabı çabucak indirmesine ilişkin istekler de artmıştı. İşte bütün bu olaylar hem Hz.Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- hem de kendisiyle birlikte yüce Allah tarafından gönderilen gerçeğe sarılan mü'minlerin, kendilerine güvenlerini arttırmayı, onları yüreklendirmeyi hedefleyen büyük bir atılımı gerektiriyordu. Bu atılımla müşriklerden gelen itirazlar, meydan okumalar, yalanlama ve saldırı girişimlerinin bertaraf edilmesi, peygambere gönderilen gerçeğin üstünlüğünün vurgulanması, insanların sadece O'na sığınması, O'nun İlah ve Rabb olarak tek ve ortaksız olduğunun ilan edilmesi, bu gerçekte diretilmesi ve müşrikler yalanlasalar bile sadece bunun gerçek olduğuna inanılması hedeflenmişti. Bu atılımla gözetlenen hedeflerden biri de müşrikleri evrende, insanın iç dünyasında, insanlık tarihinde ve tarihsel olaylarda tevhid gerçeğine ilişkin kanıtlarla yüzyüze getirmek, bütün bu etkenleri bu nokta etrafında yoğunlaştırmak, insanın bünyesine bu etkenlerle etkileyici, canlandırıcı, derin izler bırakan ve kesin kanıtlı bir hitapla seslenmekti.

İşte sadece bu kitabın gerçeği içerdiğini, müşriklerin itirazlarının, yalanla-

(5) Yaygın tefsirlerin bazısında yeralan kimi rivayetlerde "Ve kutsal kitap kaynaklı bilgiler" sözü ile bu Kur'an'ın gerçek olduğuna inanan bazı kitap ehli mensuplarının şahitliğinin kastedildiği belirtilmektedir. Bu görüşte yine bu surede geçen şu ayete dayandırılmaktadır. "Kendilerine kitap verdiklerimiz sana Rabbinden indirilen kitapdan dolayı sevinirler." Bu olay Mekke'de fiilen yaşanmıştır. Sonra da Medine'de... Bu yüzden biz bu rivayetleri reddetmiyoruz. Bu kastedilmiş olabilir.

malarının, karşı çıkmalarının, kabullenmeyi ağırdan almalarının, yoluna engel koymalarının ve bu büyük gerçeği değiştiremeyeceğini vurgulayan ayetlerden örnekler...

Elif, Lâm, Ra. Bunlar kitabın ayetleridir. Rabbin katından sana indirilen mesaj gerçektir. Fakat insanların çoğu buna inanmazlar. (6)

Müşrikler senden iyilikten önce kötülük isterler, çarptırılacakları cezanın bir an önce başlarına gelmesini dilerler. Oysa onlardan önce nice ağır ceza örnekleri yaşanmıştır. Hiç kuşkusuz Rabbin, insanların zalimliklerine rağmen onlara karşı bağışlayıcıdır ve yine hiç kuşkusuz Rabbinin cezası da pek ağırdır.

Kâfirler "Muhammed'e, Rabbinden bir mucize indirilseydi ya" derler. Oysa sen sadece bir uyarıcısın ve her toplumun bir doğru yol göstericisi vardır. (7)

"Gerçek dua, yalnız Allah'a yöneltilen çağrıdır. Müşriklerin Allah dışında çağrı yönelttikleri putlar, onların hiçbir dileklerine cevap veremezler. Böyleleri ağzına su gelsin diye avuçlarını ona doğru açan kimseye benzerler ki, asla bu yolla ağzına su gelmez. İşte kâfirlerin çağrısı böylesine boşunadır." (8)

Allah hak ile batılı bu örnek aracılığı ile anlatır. Köpük, havaya uçup gider; fakat insanlara yarar sağlayan kısım yerde kalır. İşte Allah, böylesine örnekler verir." (9)

"Rabbin tarafından sana indirilen mesajın gerçek olduğunu bilen kimse hiç kör ile bir olur mu? Ancak sağduyu sahipleri öğüt alırlar." (10)

"Kâfirler, Muhammed'e, Rabbi tarafından somut bir mucize indirilseydi ya" derler. Onlara de ki; "Allah, dilediğini saptırır ve kendisine yöneleni doğru yola iletir."

"Onlar iman etmişlerdir ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşur. Haberiniz olsun ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzura erebilirler." (11)

"Ey Muhammed sana vahyettiğimiz mesajı kendilerine okuyasın diye seni öyle bir gönderdik ki, onlardan önce birçok ümmetler gelip geçmiştir. Onlar rahmeti bol olan Allah'ı tanımıyorlar. Onlara de ki; "Benim Rabbim O'dur, O'ndan başka ilâh yoktur, ben yalnız O'na dayandım, dönüş O'nadır." (12)

"Kendilerine kitap gönderdiğimiz kimseler, sana indirilen mesajı sevinçle karşılarlar. Fakat karşıt gruplar içinde bu mesajın bir bölümünü inkâr edenler vardır. Onlara de ki; "Bana Allah'a kulluk etmem, O'na ortak koşmamam emredildi; O'na çağırırım insanları; O'nadır dönüşüm."

"Bunun yanısıra biz onu Arapça bir hüküm sistemi olarak indirdik. Eğer sana gelen bu bilgiden sonra onların keyfi arzularına uyacak olursan, seni Allah'ın elinden kurtaracak bir destekçi, bir koruyucu bulamazsın." (13)

"Kâfirlere yönelttiğimiz bazı tehditleri sana göstersek de ya da daha önce

(6) Ra'd Suresi 1 (7) Ra'd Suresi 6-7 (8) Ra'd Suresi 14 (9) Ra'd Suresi 17 (10) Ra'd Suresi 19
(11) Ra'd Suresi 27-28 (12) Ra'd Suresi 3' (13) Ra'd Suresi 36-37

canını alsak da senin görevin mesajımızı duyurmaktır, insanları hesaba çekmek bize düşer." (14)

"Kâfirler "Sen peygamber değilsin" derler. Onlara de ki; "Sizin ile benim aramda Allah'ın ve kutsal kitap kaynaklı bilginlerin tanıklığı yeterli bir kanıttır." (15)

Buraya aldığımız ayetler grubunda, müşriklerin Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- ve Kur'an'a meydan okuyuşlarına karşı koymanın tabiatını öğreniyoruz. Ayrıca hem müşriklerin meydan okuyuşunun, hem de bunlara karşılık yeralan ilahi direktiflerin niteliğinden hareketle Mekke döneminde bu surenin indiği atmosferin özelliğini de öğreniyoruz.

Yüce Allah'ın Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- yönelik direktiflerde yeralan en belirgin işaretlerden biri, itirazlara, yalanlamalara, meydan okumalara, kabullenmeyi ağırdan almalara ve yoluna engeller koymalara karşı sahip olduğu gerçeği eksiksiz olarak açıklamasıdır. Bu, "Allah'dan başka ilah yoktur", "Allah'dan başka Rabb yoktur", "Allah'dan başka ma'bud yoktur." "Sadece Allah karşı, konulmaz güce sahiptir." "İster cennete, ister cehenneme gitsinler insanların dönüşü O'na olacaktır" ilkeleridir. İşte bunlar, müşriklerin inkâr ettiği, karşı çıktığı gerçeklerdir... Hz.Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- yönelik ilahi direktiflerde yeralan belirgin işaretlerden biri de onların arzularına uymamasıdır, gerçeği gizlemek ya da açıklamasını geciktirmek suretiyle onlara taviz vermemesidir, onları memnun etmemesidir. Bunun yanında, kendisine gerçek gelmiş olmasına rağmen, onların arzularına uyması durumunda Allah katında kendisini bekleyen akibete ilişkin bir tehdit de yeralıyor.

Bu belirgin işaret, aynı zamanda Allah'ın dinine davet edenler için davet metodunun tabiatını da ortaya koyuyor. Ki, davetçilerin, davet metodu hakkında fikir yürütmek gibi bir yetkileri yoktur. Onlara düşen, dinin temel gerçeklerini açıklamak, bu gerçeklerden hiçbirini gizlememek, hiçbirinin açıklamasını ertelememektir. Bu gerçeklerin başında da **"İlahlık ve Rabblık Allah'dan başkası için olamaz, dolayısıyla Allah'dan başkasının egemenliğine girilmez, O'ndan başkasına itaat edilemez, boyun eğilemez, emirlerine uyulamaz"** gerçeğidir. Karşı koymalar ve meydan okumalar hangi düzeyde olursa olsun, yalanlayanlar istedikleri kadar itiraz etsinler, yüz çevirsinler, yolun engelleri ve tehlikeleri ne kadar.fazla olursa olsun, bu temel gerçeği olduğu gibi açıklamak kaçınılmazdır. Yeryüzüne egemen olan tağutlar (zorbalar), bu gerçekten hoşlanmıyorlar, onu açıkça dile getirenlere baskı uyguluyorlar veya bundan dolayı İslâma karşı çıkıyorlar, yahut hem İslâma hem de İslâm davetçilerine tuzaklar kuruyorlar diye bu gerçeğin bir kısmını gizlemek ya da açıklamasını sonraya bırakmak "hikmet ve güzel öğüt" ilkesinin kapsamına girmez. Bunlardan hiçbiri, bu dine davet edenlerin dinin temel gerçeklerini örtbas etmelerine ya da sonraya bırakmalarına neden olmamalıdır. Veya, İlahlığın ve Rabblığın tek ve ortaksız olduğunu, bu yüzden sadece yüce Allah'ın egemenliğine girileceğini, O'ndan başkasına itaat

(14) Ra'd Suresi 40 (15) Ra'd Suresi 43

edilmeyeceğini, boyun eğilmeyeceğini, emirlerine uyulmayacağını açıklamakla davete başlanacak olursa, bunun yeryüzüne egemen olan tağutların (zorbaların) öfkesine neden olacağı bahanesi ile ve tağutların (zorbaların) öfkesini çekmemek gerekçesi ile örneğin davet işine ibadetlerden, ahlâk ve davranış ilkelerinden ve ruhu arındırma faaliyetlerinden başlamamalıdırlar.

İşte yüce Allah'ın istediği şekilde bu inanç uyarınca harekete geçme metodu budur. Yine Rabbinin direktifleri doğrultusunda hareket eden efendimiz Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- uyguladığı şekliyle Allah'a davet metodu bundan ibarettir. Allah'a davet eden hiçbir kimse bu yoldan sapamaz, bu metodun dışında bir metod uygulayamaz. Allah -bundan sonra- dininin başarısını garanti etmektedir. Tağutların (zorbaların) şerrine karşı bu dine davet edenlere Allah'ın garantisi yeterlidir kuşkusuz.

KUŞATICI CANLI DELİLLER

Kur'an'ın davet metodu, okunan kitap -yani Kur'an- ile gözlemlenen açık evren kitabını birarada sözkonusu ediyor. Böyle bir bütün olarak evreni insan bedeninin titreyip kendine gelmesinin etkeni olarak sunuyor. Çünkü evrende yüce Allah'ın otoritesinin, takdir ve planlamasının kanıtları açıkça gözlemlenebilir. Bu iki kitaba, yüce Allah'ın otoritesinin, takdir ve planının, konuşan kanıtlarını koruyan insanlık tarihinin sicil defterini de ekliyor.Sonra da insanın kişiliğini tüm bunlarla karşı karşıya getiriyor. Onu her yönüyle kuşatıyor. Duygularına, kalbine ve aklına birlikte hitap ediyor.

Bu sure, insan varlığını her yönüyle karşılarken, (okunan kitap Kur'an'ın ardından) gözlemlenen kitap olan evrenden sayfalar sunmanın göz kamaştırıcı örneklerini içeriyor. İşte bu örneklerden birkaçı...

"Elif, Lâm, Ra. Bunlar kitabın ayetleridir. Rabbin katından sana indirilen mesaj gerçektir. Fakat insanların çoğu buna inanmazlar."

"Allah gökleri, gördüğünüz gibi direksiz olarak yükseltti, sonra arşa kuruldu, güneş ile ay'ı buyuruğu altına aldı. Herbiri belli bir sürenin sonuna kadar yörüngesinde hareket eder, O bütün bu gelişmeleri düzenler. Rabbinizin karşısına çıkacağınıza kesinlikle inanasınız diye O, size ayetlerini ayrıntılı biçimde açıklar."

"O yerin alanını geniş yaptı; orada köklü dağlar ve nehirler varetti; bütün ürünleri, bütün bitkileri çift olarak yarattı; O geceyi gündüzün üzerine örter. Hiç kuşkusuz bunlarda düşünen kimseler için ibret dersleri vardır."

"Yeryüzünde birbirine bitişik, farklı yapıda toprak parçaları; üzüm bağları, ekinler ve çatallı-çatalsız hurma ağaçları vardır; hepsi aynı su ile sulanır, fakat ürünleri arasında fark gözetiriz. Hiç kuşkusuz bunlarda aklı erenler için birçok ibret dersleri vardır." (16)

Surenin akışı tüm evreni yüce Allah'ın yaratma, meydana getirme, takdir

(16) Ra'd Suresi 1-4

etme ve planlamadaki gücünün, gözlemlenen ve konuşan tanığı haline getirmek amacı ile biraraya getiriyor bu evrensel sahneleri. Ardından tanıklık eden bunca sahneyi gözleriyle gördükleri, diriliş ve yeniden yaratma olayını sık sık yaşadıkları halde bu yakın gerçeği vurguluyor diye vahyi yalanlayanların bu tutumu şaşkınlıkla karşılanıyor... Evet bu gerçek şu olağanüstü sahnelerin ışığında daha bir yakın görünmektedir.

"Eğer şaşacaksan, kâfirlerin 'Biz ölüp toprak olunca mı yeniden diriltileceğiz?' demelerine şaşmak gerekir. Onlar Rabblerini inkâr edenlerdir, onların boyunlarına demir halkalar geçirilecektir; onlar, orada ebedi olarak kalmak üzere, cehennemliktirler." (17)

"Şimşeği size hem korku ve hem de umut kaynağı olarak gösteren, yağmur yüklü bulutları oluşturan O'dur."

"O'nu gök gürültüsü övgü ile ve melekler korku içinde tesbih ederler, noksanlıklardan uzak tutarlar. O yıldırımlar salarak bunlarla dilediklerini çarpar." (18)

Evrensel varlık aleminden bu sayfalar, Allah hakkında tartışmaya giren ve O'na ortak koşan toplumun tavrının tuhaflığının vurgulanması için sunuluyor. Halbuki onlar yüce Allah'ın Rabblığının, gücünün ve otoritesinin, tüm evrenin O'nun hükümranlığı altında oluşunun, evrende yaşayan kulların işlerini düzenleyip tasarrufta bulunmasının, onun dışındaki herkesin yaratma, planlama ve takdir gücünden yoksun oluşunun etkilerini her an için gözleriyle görüyorlar.

"Allah'ın sillesi son derece sert olduğu halde onlar, O'nun hakkında tartışıyorlar."

"Gerçek dua, yalnız Allah'a yöneltilen çağrıdır. Müşriklerin Allah dışında çağrı yönelttikleri putlar, onların hiçbir dileklerine cevap veremezler. Böyleleri ağzına su gelsin diye avuçlarını ona doğru açan kimseye benzerler ki, asla bu yolla ağzına su gelmez. İşte kâfirlerin çağrısı böylesine boşunadır."

"Göklerdeki ve yerdeki tüm varlıklar ile bu varlıkların gölgeleri gönüllü ya da zorunlu olarak sabah-akşam Allah'a secde ederler."

"De ki; "Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?" De ki; "Allah'dır." De ki; "O'nun dışında kendilerine bile ne fayda ve ne de zarar veremeyen birtakım ilahlar, koruculer mı edindiniz?" De ki; "Hiç kör ile gören bir olur mu? Ya da karanlıklar ile aydınlık bir midir? Yoksa Allah'a koştukları ortaklar tıpkı Allah gibi birtakım yaratıklar yarattılar da müşrikler bu iki yaratma eylemini birbirinden ayırdedemediler mi?" De ki; "Her şeyin yaratıcısı Allah'dır; O tektir ve iradesi önünde her şeye boyun eğdirendir." (19)

Böylece evren, yüce Allah'ın gücünün kanıtları ile imanın işaretlerinden oluşan göz kamaştırıcı bir sergiye dönüşüyor. Bu sergi fıtrata kapsamlı ve derin bir mantıkla hitap ediyor. Şaşırtıcı bir uyum içinde, kendisinde mevcut olan gizli-

(17) Ra'd Suresi 5 (18) Ra'd Suresi 12-13 (19) Ra'd Suresi 13-16

açık tüm kavrayış güçleri ile birlikte bir bütün olarak insan bünyesine hitap ediyor.

Ardından gözlemlenen evren kitabının sayfalarına insanlık tarihinin sayfalarını ekliyor. İnsan hayatında yüce Allah'ın gücünün, otoritesinin, egemenliğinin, her şeyi kontrolünde tutmasının, takdir ve planlamasının izlerini sunuyor:

"Müşrikler senden iyilikten önce kötülük isterler, çarptırılacakları cezanın bir an önce başlarına gelmesini dilerler. Oysa onlardan önce nice ağır ceza örnekleri yaşanmıştır." (20)

"Allah, her dişinin rahminde taşıdığını, bu rahimlerin erken doğurdukları ile fazla tuttuklarını bilir. Her şey O'nun katında belirli bir ölçüye bağlıdır."

"O, görülür-görülmez her şeyi bilen, yüceler yücesidir."

"İçinizden sözünü gizli tutanla açıkça söyleyen, geceye bürünüp saklanan ile gündüzleyin ortalıkta gezen arasında O'nun için hiçbir fark yoktur."

"İnsanı önünden ve arkasından izleyen (melekler) vardır, onu Allah'ın emri ile gözetlerler. Herhangi bir toplum tutumunu değiştirmedikçe, Allah onun konumunu değiştirmez. Allah, bir toplumun herhangi bir kötülüğe uğramasını dileyince, onu hiç kimse önleyemez. İnsanların Allah'dan başka hiçbir koruyucusu, kayırıcısı yoktur. (21)

"Allah dilediğine bol rızık verir ve dilediğinin rızkını kısıtlar. Onlar dünya hayatı ile böbürlendiler. Oysa dünya hayatı, ahiretin yanında basit bir meta'-dan başka bir şey değildir." (22)

"İşledikleri kötülükler yüzünden kâfirlerin başlarına sürekli olarak belalar gelir, ya da bu belalar yurtlarının yakınına iner. Sonunda Allah'ın verdiği söz gerçekleşir. Kuşku yok ki, Allah sözünden caymaz."

"Senden önceki birçok peygamber ile de alay etmişlerdi. Ben o kâfirlere bir süre meydan verdim, fakat sonra yakalarına yapıştım. O zaman azabım nice oldu?" (23)

Kur'an'ın ifade tarzı, insanlık tarihinden aktardığı bu tanıkları ve işaretleri böylece uyarıcı birer etkene ve ilahi gücün birer göstergesine dönüştürerek bunlarla bir bütün olarak uyumlu ve düzenli bir şekilde ahenkli ve sırası ile insana hitap ediyor.

Biraraya getirilen sahneler ve tanıklıkları aracılığı ile bilinçli olarak Allah'a davet etmenin işaretlerinden birini algılıyoruz. Bu dava, bir bütün olarak insan varlığına hitap etmektedir. O, kavrama yeteneklerinin sadece bir yönüne, yani düşünsel ve zihinsel yönüne, ya da ilham ve sezgi yönüne veya duygu ve şuur yönüne hitap etmez.

Bu davanın kitabı Kur'an olmalıdır. Diğer bütün kaynaklara yönelmeden önce Allah'a davet edenler bu kitaba dayanmalıdırlar. Bundan sonra insanları nasıl davet edeceklerini, uyumuş kalpleri ne şekilde uyandıracaklarını, ölmüş

(20) Ra'd Suresi 6 (21) Ra'd Suresi 8-11 (22) Ra'd Suresi 26 (23) Ra'd Suresi 31-32

ruhları nasıl diriltecekleri, O'ndan öğrenmelidirler.

Bu Kur'an'ı, insanı yaratan, oluşumunun tabiatını bilen, ruhunun derinliklerinden ve bilinmezliklerinden haberdar olan yüce Allah vahyetmiştir. Allah'ın dinine davet edenler, öncelikle Allah'ın ilahlığının, rabblığının, hakimiyetinin ve otoritesinin açıklanması konusunda Allah'ın metoduna uymak zorunda oldukları gibi insanlara gerçek Rabblerini tanıtırken de Kur'an'ın yolunu takip ederek kalplere yönelmek zorundadırlar. Ancak bu şekilde bu gönüllerin tek başına Allah'ın egemenliğine girmelerini, O'nun ortaksız Rabblığını ve otoritesini tanımalarını sağlayabilirler.

PEYGAMBERLİK VE İLAHLIK SORUNU

İnsanlara gerçek Rabblerini tanıtmak ve her türlü şirk kuşkusunu ortadan kaldırmak için Kur'an'ın ifade metodu peygamberliğin ve peygamberin tabiatını açıklamaya özen gösteriyor. Çünkü ehli kitapta başgösteren itikadi düşünce sapması, ilahlığın tabiatı ile peygamberliğin tabiatını karıştırmaya yeltenmelerinden sonra başlamıştı. Bu sapma özellikle Hz. İsa'ya İlahlık ve Rabblık özelliklerini yakıştırmaları suretiyle Hristiyanlarda yaygındır. İşte bu gerçek dışı karıştırma nedeniyle itikadi, ve mezhebi farklılıklardan hareketle değişik kiliselerin mensupları birbirlerinin boğazına sarılmışlardı.

Sadece Hristiyanlar düşmediler bu inanç buhranına. Değişik putperest inanç sistemleri de bu bataklığa daldılar. Peygamberler için belirsiz özellikler tasavvur ettiler. Kimileri peygamberlikle sihiri birbirine benzetirken, kimileri de peygamberlikle gaipten haber veren kahinliği birbirine benzetti. Bazısı da peygamberlikle cinler ve gizli ruhlar arasında bir ilgi kuruyordu.

Bu düşüncelerin çoğu Arap putçuluğuna da karışmıştı. İşte bu yüzden bazıları Hz. Peygamberden gaipten haber vermesini istiyordu. Bazıları da gözle görülür maddi bir mucize gerçekleştirmesini öneriyordu. Nitekim O'na, -salât ve selâm üzerine olsun- sihirbaz ve "mecnun" yani "cinlerle ilişki halindedir" de diyorlardı. Kimileri de beraberinde bir melek bulundurmasını istiyordu. Peygamber ve peygamberliğin tabiatına ilişkin olarak putperest düşüncelerde yereden daha nice öneriler, meydan okumalar ve ithamlar!..

Kuşkusuz bu Kur'an, peygamber ve peygamberliğin, resul ve risaletin yüce Allah'a özgü tek ve ortaksız ilahlığın, ayrıca yaratılmış olan herkes ve her şeyi kapsayan kulluğun tabiatına ilişkin gerçeği eksiksiz olarak ortaya koymak, iyice belirginleştirmek, bu konuda karanlık bir nokta bırakmamak için gelmiştir. Kulluğun kapsamına giren kimseler arasında Allah'ın görevlendirdiği nebi ve resuller de vardır. Onlar salih birer kuldurlar.İnsanlardan farklı yaratıklar değildirler. İlahlığa özgü hiçbir özellik taşımazlar. Cinler alemi ile ya da sihirli gizlilikler dünyası ile bir ilişkileri sözkonusu değildir. Yalnızca Allah'dan vahiy alıyorlar ve bunun ötesinde -Allah, dilediği zaman için vermedikçe- bir mucize gösterme gücüne sahip değildirler. Onlar da birer insandırlar. Peygamber olarak seçilmişler ama, Allah'ın yarattığı diğer varlıklar gibi Allah'a kul oluşları kalıcıdır.

Bu sırada nübüvvet ve risaletin tabiatını, nebi ve resulün hareket alanlarını belirginleştiren, akıl ve fikirleri putçuluğun tüm birikintilerinden arındıran, daha önce ehli kitabın inançlarını bozan ve onları hurafeleriyle, efsaneleriyle putçuluğa geri götüren örnekler de mevcuttur.

Saydığımız bu gerçekleri belirginleştiren örnekler, müşriklerden kaynaklanan pratik meydan okumaları karşılama amacına yönelikti. Hiçbir zaman zihinsel bir tartışma için inmemişti ayetler. "Metafizik"Fizik ötesi felsefi bir araştırma sözkonusu değildi. Bu gerçekleri belirginleştirme, iyice vurgulama eylemi realiteyi karşılayan bir hareketti. Bu, realiteyle girişilmiş fiili bir cihattı.

-"Kâfirler "Muhammed'e, Rabbinden bir mucize indirilseydi ya" derler. Oysa sen sadece bir uyarıcısın ve her toplumun bir doğru yol göstericisi vardır." (24)

- "Kâfirler "Muhammed'e, Rabbi tarafından somut bir mucize indirilseydi ya" derler. Onlara de ki; Allah dilediğini saptırır ve kendisine yöneleni doğru yola iletir." (25)

- "Ey Muhammed, sana vahyettiğimiz mesajı kendilerine okuyasın diye seni öyle bir ümmete gönderdik ki, onlardan önce bir çok ümmetler gelip geçmiştir. Onlar rahmeti bol olan Allah'ı tanımıyorlar. Onlara de ki; "Benim Rabbim O'dur. O'ndan başka ilah yoktur, ben yalnız O'na dayandım, dönüş O'nadır." (26)

- "Biz senden önce de nice peygamberler gönderdik, onlara da eşler ve çocuklar verdik. Allah'ın izni olmadıkça hiçbir peygamber mucize göstermeye yetkili değildir. Her belirli sürenin, her dönemin ayrı bir kitabı vardır." (27)

"-Kâfirlere yönelttiğimiz bazı tehditleri sana göstersek de ya da daha önce canını alsak da senin görevin, mesajımızı duyurmaktır, insanları hesaba çekmek bize düşer." (28)

Böylece risaletin tabiatı ve resulün yetki alanı belirginleşmiş oluyor. Peygamber sadece bir uyarıcıdır. Açıklamaktan, kendisine vahyedilen gerçekleri insanlara okumaktan başka bir görevi yoktur. Allah izin vermedikçe bir mucize gerçekleştirmesi mümkün değildir. O bir kuldur. Allah da O'nun Rabbidir. O'na dönecektir, O'na sığınacaktır. O, her insan gibi evlenir, çoluk çocuk sahibi olur. İnsanlık neyi gerektiriyorsa, hepsini yapabilen bir insandır. Yüce Allah'a yönelik kulluğunu bütün gerekleri ile birlikte sürdürür her zaman.

İslâm inancındaki bu yalınlık, sadelik sayesinde, peygamber ve peygamberliğin tabiatı etrafında tasavvur edilen düşünsel boşluk ve karanlık ortamdan beslenen bu hurafe ve efsaneler sona erdi. Tevhid inancı bu tür şaşkın düşüncelerden kurtarıldı. O zamanlar kiliselerin benimsediği inanç sistemi ve çeşitli putperest inanç sistemleri, bu tür karışık düşüncelerle dolup taşmıştı. Bu karışık düşünceler, Hz. İsa (a.s.)'nın getirdiği semavi inanç sistemi olan Hristiyanlığı, otaya çıkışının birinci yüzyılından itibaren tabiatı ve gerçek mahiyeti bakımından

(24) Ra'd Suresi 7 (25) Ra'd Suresi 27 (26) Ra'd Suresi 30
(27) Ra'd Suresi 38 (28) Ra'd Suresi 40

putperest bir inanç sistemine dönüştürdüler. Gerçek Hristiyanlığa göre Hz. İsa, Allah'ın bir kuluydu ve Allah izin vermedikçe bir mucize gösteremezdi!

Yüce Allah'ın şu sözünde yeralan apaçık gerçeği de ele almadan bu konuyu bitirmek istemiyoruz:

"Kâfirlere yönelttiğimiz bazı tehditleri sana göstersek de ya da daha önce canını alsak da senin görevin mesajımızı duyurmaktır, insanları hesaba çekmek bize düşer." (29)

Bu söz kendisine Rabbi tarafından vahiy gelen ve insanlara bu inanç sistemini duyurmakla sorumlu tutulan Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- söyleniyor. Özetle şu denmek isteniyor: Bu dinin durumu O'nu ilgilendirmez. Bu davanın sonunu tayin etmek O'nun yetkisinde değildir. Onun görevi açıklamaktır, insanları doğru yola iletmek değil. İnsanlara hidayet etme yetkisi tek başına Allah'a aittir. İster yüce Allah, onun milletinin akibetine ilişkin olarak yönelttiği tehditlerin bir kısmını gerçekleştirsin, ister bunları gerçekleştirmeden önce O'nun canını alsın farketmez... Hangisi olursa olsun, hiçbiri O'nun görevinin mahiyetini değiştiremez. Evet O'nun görevi duyurmaktır. Bundan sonra onları hesaba çekmek de Allah'a aittir. Bunun dışında davetçinin tabiatına ilişkin bir soyutlama ve görevine ilişkin bir sınırlandırma sözkonusu değildir. O'nun görevi belirlenmiştir. Bu davaya ilişkin her meselede ve diğer tüm konularda karar yetkisi yüce Allah'a aittir.

Bununla Allah'ın dinine davet edenler, Allah'ın yetkisinde olan bir şeye karşı saygılı olmayı öğreniyorlar. Elde edilecek sonuçlar ve gelecekte varılacak noktalar konusunda acele etmemelidirler. İnsanların doğru yola gelmesi için acele etmek onlara düşmez. Yüce Allah'ın doğru yolu bulanlara ve onu yalanlayanlara ilişkin vaadinin çabucak gerçekleşmesini istememelidirler. Şöyle dememelidirler: "Çok davet ettik, ama az kişi bizim davetimizi kabul etti." Ya da "uzun süre sabrettik, ama yüce Allah biz hayatta iken zalimleri zulümlerinden dolayı cezalandırmadı"... Onların görevleri sadece açıklamaktır... İnsanların dünya ya da ahiretteki hesabı ise kulların yetkisinde değildir. İnsanların hesabını görmek yüce Allah'ın yetkisindedir. O halde -yüce Allah'ın yetki alanına saygılı olmanın gereği ve O'na kul olduklarını itiraf etmenin ifadesi olarak- bu sahayı yüce Allah'a bırakmalıdırlar. O dilediğini ve seçtiğini yapar...

Ayrıca bu sure Mekke'de inmiştir... Bu yüzden Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- Mekke'deki görevini "duyurma" ile sınırlandırmaktadır. Çünkü "cihad" henüz farz kılınmamıştı. Bundan sonra da duyurunun ardından cihad etmesi emredildi. Bunu da bu dinin hareket metodunun tabiatı ile birlikte değerlendirmek gerekir. Bu surede yeralan hükümler hareketliliği öngören ve davet hareketi ile realitesi içiçe olan hükümlerdir. Ayrıca davetin ihtiyacını ve pratik durumu karşılayan hükümlerdir. İşte bu nokta günümüzde, bu din hakkında "araştırma" yapanların çoğunun habersiz olduğu bir noktadır. Onlar sürekli "araştırma" yapıp hiç "hareket" etmediklerinden dolayı Kur'an hü-

(29) Ra'd Suresi 40

kümlerinin konumlarını ve bu dinin pratik realitesiyle olan ilgisini kavrayamıyorlar.

Birçoğu **"senin görevin mesajımızı duyurmaktır, insanları hesaba çekmek bize düşer"** gibi ayetleri okuyup davetçilerin görevlerinin duyurma ile sınırlı olduğu sonucunu çıkarıyorlar. Mesajı duyurdular mı üzerlerine düşeni yapmışlar demektir. Cihada gelince, vallahi bu adamların düşüncelerinde yeri var mı yok mu? bilmiyorum!

Nitekim bu ayeti ve benzeri ayetleri okuyanların bir kısmı da cihadı tamamen geçersiz saymıyorlar ama, sınırlandırma getiriyorlar ve bu ayetin Mekke'de cihadın farz kılınmasından önce indiğini anlamıyorlar. Kur'an ayetlerinin İslâma davet hareketi ile olan ilişkilerini kavrayamıyorlar. Bunun nedeni onların bu dinle birlikte hareket etmemeleri, sadece onu yerlerinde oturup sayfalar arasında okuyup incelemeleridir. Oysa bu dini yerlerinde oturanlar kavrayamaz. Oturanların dini değildir İslâm.

Bununla beraber, 'açıklama' Hz.Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- uygulamasının temelidir. Ondan sonra bu dine davet edenlerin her zaman uyguladıkları bir ilkedir. Ayrıca tebliğ, cihadın ilk aşamasıdır ve bu ilke sağlıklı bir şekilde uygulandığı, yani ayrıntı sayılan gerçeklerden önce bu dinin temel gerçeklerinin açıklanması hedeflendiği zaman... Diğer bir ifade ile daha ilk adımdan itibaren yüce Allah'ın tek ve ortaksız ilahlığının, Rabblığının ve egemenliğinin ilanı hedeflendiği zaman... İnsanların sadece yüce Allah'a kulluk yapması, ona boyun eğip ondan başkasına boyun eğmemelerini sağlamayı amaçladığı zaman... Evet bunları hedeflediği zaman "duyurma" hareketi sağlıklıdır demektir. Hiç kuşkusuz cahiliye, Allah'ın dinine davet edenleri, duyurma görevini yerine getirenleri karşı çıkma, meydan okuma, sonra eziyet etme ve savaş açma gibi reaksiyonlarla karşılayacaktır. İşte o zaman cihad aşaması gündeme gelir. Bu durum sağlıklı bir tebliğin doğal ve kaçınılmaz sonucudur:

"Böylece her peygamberin karşısına aşırı günahkârlardan bir düşman çıkardık." (30)

İşte yol budur... Bunun dışında izlenecek başka bir yol yoktur.

SEBEP SONUÇ İLİŞKİSİ

Sonra surenin içerdiği bir diğer işaret üzerinde duruyoruz. Sure insanın niyeti ile hareketi, eğilimi ile akıbetinin sınırlandırılması arasındaki ilgi konusunda kesin sözü söylüyor. İnsanın davranışları sonucu yüce Allah'ın iradesinin yerine geldiğini vurguluyor. Bunun yanında olup biten her şeyin Allah'ın belirlediği özel bir kaderle meydana geldiğini, gerçekleştiğini belirtiyor. Bu konuya ilişkin olarak surede yeralan ayetlerin bütünü, bu önemli sorun hakkındaki İslâmın bakış açısını olanca niteliği ile ortaya koymaktadır. Aşağıya alacağımız örnekler bunu yeterince göstermektedir.

"Herhangi bir toplum tutumunu değiştirmedikçe Allah onun konumunu

(30) Furkan Suresi 31

değiştirmez. Allah, bu toplumun herhangi bir kötülüğe uğramasını dileyince onu hiç kimse önleyemez. İnsanların Allah'dan başka hiçbir koruyucu, kayırıcısı yoktur.'' (31)

''Rabblerinin çağrısına olumlu cevap verenlere karşılıkların en güzeli verilir. O'nun çağrısına olumlu karşılık vermeyenlere gelince, eğer dünyada bulunan her şey, bir kat fazlası ile ellerinde olsa, bütün bunları kurtuluş fidyesi olarak verirlerdi. Böylelerini kötü bir hesaplaşma işlemi bekliyor, varacakları yer cehennemdir; orası ne fena bir barınaktır.'' (32)

''...Onlara de ki; ''Allah, dilediğini saptırır ve kendisine yöneleni doğru yola iletir.''

''Onlar iman etmişlerdir ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşur. Haberiniz olsun ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzura erebilir.'' (33)

''...Dilese, Allah'ın bütün insanları doğru yola ileteceğini, mü'minler hala kesinlikle anlamadılar mı? (34)

''... Aslında kâfirlere entrikaları, düzenbazlıkları çekici göründü de doğru yoldan saptırıldılar. Allah'ın saptırdığını hiç kimse doğru yola iletemez. (35)

Bu ayetlerin ilkinden açıkça anlaşılıyor ki, bir toplum durumunu değiştirmeye ilişkin yüce Allah'ın iradesi, yine bu toplumun kendi hareketleri niyet ve eylemlerinde yaptıkları pratik ve bilinçli değişiklikler doğrultusunda devreye giriyor, fonksiyonunu yerine getiriyor. Bu toplumun niyet ve eylem olarak sahip olduğu şeyi değiştirdiği zaman yüce Allah, onların kendi kendilerine yaptıkları değişiklik doğrultusunda durumlarını değiştirir. Eğer durumları yüce Allah'ın onlara kötülük dilemesini öngörüyorsa, bu dileme gerçekleşir ve hiç kimse bunu engelleyemez. Hiçbir şey onları Allah'a karşı koruyamaz. O'nun dışında bir dost, bir yardımcı da bulamazlar.

Fakat, eğer onlar Rabblerinin çağrısına olumlu karşılık verirlerse ve bu olumlu yaklaşım doğrultusunda kendi kendilerini değiştirirlerse, yüce Allah, onlara iyilik dileyecek ve bu iyiliği onların lehinde dünya hayatında ya da ahirette veya her ikisinde gerçekleştirecekti. Rabblerinin çağrısına olumlu karşılık vermedikleri ise, onlar hakkında kötülük dileyecek, dolayısıyla kötü bir cezayı hakedeceklerdir. Onun çağrısına olumlu karşılık vermeyen kişiler olarak hesap verme günü, O'nun huzuruna geldiklerinde hiçbir şey onları bu kötü akibetten kurtaramayacaktır.

İkinci ayetten de açıkça anlaşılıyor ki, insanların yüce Allah'ın çağrısına olumlu ya da olumsuz karşılık vermeleri onların niyet ve eylemleriyle doğrudan bağlantılıdır. Yüce Allah'ın onlara ilişkin iradesi onların bu niyetleri ve eylemleri doğrultusunda gerçekleşir.

Üçüncü ayete gelince; ayetin baş tarafı, yüce Allah'ın dilediği kimseyi saptırmada özgür iradeye sahip olduğunu vurgulamaktadır. Ayetin devamında ise;

(31) Ra'd Suresi 11 (32) Ra'd Suresi 18 (33) Ra'd Suresi 27 (34) Ra'd Suresi 31
(35) Ra'd Suresi 33

"Allah kendisine yöneleni doğru yola eriştirir" deniliyor. Böylece yüce Allah'ın kendisine yönelen kimse için hidayete erdirmeyi takdir ettiği gerçeği ortaya çıkıyor. Bu da gösteriyor ki, yüce Allah kendisine yönelmeyeni, çağrısına olumlu karşılık vermeyeni saptırır. Dolayısıyla kendisine yönelip olumlu karşılık vereni saptırmaz. Bu gerçek yüce Allah'ın şu ayette yeralan vaadine uygun düşmektedir: **"Bizim uğrumuzda çaba sarfedenleri yollarımıza iletiriz."** [36] Bu münasebetle şu hidayetle şu sapıklık yüce Allah'ın kullara ilişkin iradesinin sonucudur. Bu irade de kulların kendi kendilerine yaptıkları değişiklik ile Allah'ın çağrısına olumlu karşılık verme ya da karşı çıkma niyetleri doğrultusunda devreye girer.

Dördüncü ayet, şayet yüce Allah dileseydi bütün insanları doğru yola iletebilirdi gerçeğini vurgulamaktadır. Bu ayetlerin tümünün ışığında şu anlama geldiği ortaya çıkmaktadır: Şayet yüce Allah dileseydi bütün insanları sadece doğru yolu bulma yeteneğine sahip kimseler olarak yaratırdı. Ya da onları doğru yola girmeye zorlardı. Ne var ki, yüce Allah onları şimdi olduğu gibi hem doğru, hem de eğri yola yönelebilme yeteneğine sahip kimseler olarak yaratmış, bundan sonra da onları doğru yola girmeye ya da eğri yola girmeye zorlamamıştır. (Yüce Allah böyle yapmaktan uzaktır, yücedir) Sadece onlara ilişkin iradesini, onların doğru yolun kanıtlarına, imanın işaretlerine karşı olumlu ya da olumsuz yaklaşımları doğrultusunda yürürlüğe koymuştur.

Beşinci ayet, kâfirlerin İslâm ve müslümanlara karşı kurdukları tuzakların kendilerine hoş göründüğünü ve bu yüzden doğru yola girmekten alıkonduklarını ifade etmektedir. Bu ve benzeri ayetleri tek başına ele almak insanları, İslâm düşünce tarihinde cebir (zorlama) ve ihtiyar (özgür seçim) sorunu etrafında bilenen tartışmalara sürüklemiştir. Oysa bu ve benzeri ayetleri, Kur'an'ın bütünü içerisinde ele almak, insana kapsamlı bir düşünce kazandırmaktadır. Buna göre, bu hoş görünme ve doğru yoldan alıkonma kâfir olmaktan ve Allah'ın çağrısına olumlu karşılık vermemekten kaynaklanmaktadır. Yani kâfirlerin yüce Allah'ın kendileri aleyhinde yaptıklarını, süslü göstermeyi ve doğru yoldan alıkoymayı irade etmesini gerektirecek şekilde, kendi kendilerine yaptıkları değişiklikten kaynaklanmaktadır.

Konunun iyice anlaşılması için vurgulanması gereken son bir şey daha kalıyor... Bu konu etrafında bütün mezheplerde, düşünce akımlarında birçok tartışmalar olmuştur... Bu mesele şudur: İnsanların kendilerine ilişkin besledikleri niyetler bizzat sonuçları doğurmaz. Çünkü sonuçlar ancak yüce Allah'ın takdiriyle meydana gelen olaylardır. Evrende olup biten her şey ancak yüce Allah'ın belirlediği özel bir kader uyarınca meydana gelmekte, olup bitmektedir.

O'nun isteği ile gerçekleşmekte, O'nun iradesiyle tamamlanmaktadır. **"Kuşkusuz biz her şeyi bir plan uyarınca yaratmışız."** [37] Evren düzeninde mekaniklik yoktur. Bizzat sonuçları vareden sebeplerin kaçınılmazlığı sözkonusu değildir. Çünkü sebep de sonuç gibi belli bir kader uyarınca yaratılmış şeyler-

(36) Ankebut Suresi 69 (37) Kamer Suresi 49

dir. İnsan niyetinin kendi kendine bütün yapabildiği, ilahi iradenin bu niyet uyarınca gerçekleşmesini sağlamasıdır. Fakat bu iradenin yürürlüğe girmesi ve meydana getirdiği pratik sonuçları, olup biten her şeyi kapsayan Allah'ın kaderi doğrultusunda gerçekleşmektedir. **"Her şey O'nun katında belirli bir ölçüye bağlıdır."** (38)

Bu düşünce -surenin akışı içinde ayeti ele alırken de değindiğimiz gibi- insan denen varlığın tüm evren düzeni içindeki üstünlüğünü, şerefini arttırdığı gibi, omuzlarına yüklenen sorumluluğun büyüklüğünü de arttırmaktadır. Çünkü bütün yaratıklar içerisinde, yüce Allah'ın iradesinin kendi niyeti ve eylemi doğrultusunda gerçekleşmesini hakeden sadece insandır. Ne büyük sorumluluk!.. Ve tabii ne büyük onur!.. (39)

BOZULMAMIŞ FITRAT

Ayrıca bu sure, küfrün ve bu dinin getirdiği gerçeği kabul etmemenin; insan bünyesinin bozulmuşluğunu, insanın bünyesinde yeralan fıtri alıcı cihazların işlevsiz hale gelişini ve insan tabiatının çürüyüp dengesiz bir hale geldiğini açıkça ifade etmektedir. Çünkü dengeli olduğu, silik bir karakter arzetmediği, devre dışı bırakılmadığı ve dejenere olmadığı taktirde kendisine bu gerçek sunulduğunda, Kur'an'ın yönteminde olduğu gibi açıklandığında, iman edip müslüman olmak suretiyle bu gerçeğe olumlu karşılık vermeyecek bir insan fıtratı sözkonusu değildir. İnsan fıtratı bu gerçeğe yatkın bir tabiata sahiptir. Şayet insan fıtratı bu gerçeği kabullenmekten alıkonuyorsa bu, kişinin yakalandığı bir hastalıktan dolayıdır. Bu yüzden kişi, kendisi için hidayetten başkasını seçmektedir. Bu hastalık insanın sapıklığı haketmesine, sonuçta da azaba uğramasına neden olmaktadır. Nitekim yüce Allah bir başka surede şöyle buyurmaktadır:

"Dünyadaki haksız yere büyüklük taslayanları ayetlerimden uzak düşüreceğim. Onlar görecekleri hiçbir ayete inanmazlar, eğer doğru yolu görseler de o yola girmezler. Fakat sapık yolu görünce hemen ona koyulurlar. Bunun sebebi onların ayetlerimizi yalanlamaları, umursamamalarıdır." (40)

Bu surede, küfrün özelliğini gözler önüne seren, inkâr etmenin körlük ve basiretin kapanması olduğunu vurgulayan benzeri ayetler çokça yeralmaktadır. Surede yeralan bu ayetler, doğru yolda olmanın, hidayete ermenin insan bünyesinin bu körlük hastalığından uzak olduğunu, içindeki algılama yeteneklerinin sağlıklı olduğunu gösterdiğini de vurgulamaktadır. Yine bu ayetler bu evrenin safhalarında düşünenler, aklını kullananlar için gerçeği gözler önüne seren sayısız kanıt bulunduğunu ifade etmektedir.

"Rabbim tarafından sana indirilen mesajın gerçek olduğunu bilen kimse hiç kör ile bir olur mu? Ancak sağduyu sahipleri öğüt alırlar."

"Onlar Allah'a verdikleri sözü tutarlar, anlaşmalarını bozmazlar."

"Yine onlar, Allah'ın sürdürülmesini emrettiği ilişkileri sürdürürler, Rabb-

(38) Ra'd Suresi 8

(39) Daha geniş bilgi için yazarın "İslam Düşüncesi 3" adlı eserinin "İnsan Gerçeği" bölümüne bakınız.

(40) A'raf Suresi 146

lerinden korkarlar ve kötü hesaplaşmadan ürkerler."

"Yine onlar, Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak amacı ile sabrederler, namazı kılarlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan gizlice ve açıkça hayır yolunda harcarlar, kötülüğü iyilikle savarlar. İşte geçici dünyanın ardından gelecek olan mutlu akıbet onları bekliyor." (41)

"Kâfirler "Muhammed'e, Rabbi tarafından somut bir mucize indirilseydi ya" derler. Onlara de ki; "Allah, dilediğini saptırır ve kendisine yöneleni doğru yola iletir."

"Onlar iman etmişlerdir ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşur. Haberiniz olsun ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzura erebilirler."

"İman edip iyi ameller işleyenlere ne mutlu, onları güzel bir gelecek beklemektedir." (42)

"O yerin alanını geniş yaptı; orada köklü dağlar ve nehirler varettİ; bütün ürünleri, bütün bitkileri çift olarak yarattı; O geceyi gündüzün üzerine örter. Hiç kuşkusuz bunlarda düşünen kimseler için ibret dersleri vardır."

"Yeryüzünde birbirine bitişik, farklı yapıda toprak parçaları; üzüm bağları, ekinler ve çatallı-çatalsız hurma ağaçları vardır; hepsi aynı su ile sulanır, fakat ürünleri arasında fark gözetiriz. Hiç kuşkusuz bunlarda akıl erenler için birçok ibret dersleri vardır." (43)

Yüce Allah'ın şahitliği ile gerçeğe olumlu karşılık vermeyenlerin körler oldukları vurgulanmış oluyor. Buna göre onlar düşünmüyorlar, akıllarını kullanmıyorlar. Yüce Allah tarafından gönderilen gerçek içerikli mesaja olumlu karşılık verenler ise, yine Allah'ın şahitliği ile akıl sahipleridirler. Onların kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşur. Kalpleri bu gerçeği hemen tanır. Daha önce fıtratın derinliklerinden kabul etmeye yatkın olduğu bu gerçekle hemen ilgi kurar, durulur, böylece huzura kavuşur.

İnsan yüce Allah'ın bu sözünün kanıtlarını Allah'ın dininin içerdiği ve Allah'ın peygamberi Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- eksiksiz şekliyle getirdiği gerçekten yüz çevirenlerle karşılaştıkça görüyor. Bunlar hastalıklı, sağlıksız, dejenere olmuş nesillerdir. Olsa olsa bünyeleri en önemli faktörünü yitirmiş, bu yüzden çevresindeki varlık bütününün yüklendiği mesajı algılamayan kimselerdir bunlar. Çevrelerinde yeralan varlık bütünü, Rabbini hamdederek tesbih ettiğinin; O'nun birliğini, gücünü, plan ve takdirini ifade ettiğinin farkında değildirler.

Bu gerçeğe inanmayanların yüce Allah'ın şahitliği ile kör oldukları kesinleştikten sonra, Allah'ın peygamberine inandığını ve bu Kur'an'ın Allah katından vahyedildiğine iman ettiğini iddia eden bir müslümanın hayatla ilgili herhangi bir meselede bu körlere başvurması olacak iş değildir. Özellikle bu başvuru, insan hayatına hükmeden sosyal düzenle ya da insan hayatına dayanan değer yar-

(41) Ra'd Suresi 19-22 (42) Ra'd Suresi 27-29 (43) Ra'd Suresi 3-4

gıları ve ölçülerle veya toplumu şekillendiren gelenekler, örfler, töreler, görenekler, davranış biçimleri ve hayat kurallarıyla ilgili olunca...

İslam dışı bütün düşüncelere karşı topyekün tavrımız bundan ibarettir. Elbette pozitif bilimler ve bunların pratik uygulamaları bu genellemenin dışındadır. Nitekim Allah'ın elçisi -salât ve selâm üzerine olsun- bu gerçeği şu şekilde işaret etmektedir: "Dünyanızın işlerini siz benden daha iyi bilirsiniz." O halde yüce Allah'ın yol göstericiliğini bilen, Allah'ın peygamberinin getirdiği bu gerçeği anlayan bir müslümanın yol göstericiliğini onaylamayan ve bunun gerçek olduğunu bilmeyen birine bir öğrenci gibi bir şeyler öğrenmek üzere başvurması kesinlikle mümkün değildir. Çünkü, bu Allah'ın şahitliği ile kördür ve bir müslüman Allah'ın şahitliğini reddedemez. Böyle yaparsa müslüman olduğunu iddia edemez.

Hiç kuşkusuz bu dini ciddiye almalıyız. Direktiflerine kesin gözüyle bakmalıyız. Bu tür meselelerde beliren en ufak bir ciddiyetsizlik, cıvıklık, inancın ciddiyetsizliğini, cıvıklığını gösterir. Eğer yüce Allah'ın şahitliği reddedilmiyorsa, mesele bu şekilde algılanmalıdır. Bu şekildeki durum apaçık küfürdür çünkü.

En garip olanı da, günümüzde birtakım insanların müslüman olduklarını iddia etmeleri, sonra da hayat sistemlerini, yüce Allah'ın haklarında "bunlar kördür" dediği bu veya şu kimselerden edinmeleri, buna rağmen de kendilerinin müslüman olduklarını iddia etmeye devam etmeleridir.

Bu din ciddi bir dindir. Cıvıklığa, kaypaklığa tahammül edemez. Tüm hükümleri kesindir ve ciddiyetsizlik kabul etmez. Her hükmü ve her kelimesi gerçeğin ta kendisidir.

Kendisinde bu ciddiyeti, bu kararlılığı ve bu sağlamlığı bulamayan biriyle bu dinin hiçbir ilgisi yoktur. Ve yüce Allah'ın alemlere ihtiyacı yoktur. [44]

Cahiliyeye göre şekillenen insan hayatının realitesi müslümanın duygularına baskı yapıp, onu, hayat sistemi için cahiliyeye başvurmaya zorlamamalıdır. Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- getirdiği dinin gerçek olduğunu ve bunun gerçek olduğunu bilmeyen birinin "kör" olduğunu bildiği halde bu köre uymamalıdır. Yüce Allah'ın şahitliğine rağmen herhangi bir konuda ona başvurmamalıdır.

HAYATI YÖNLENDİREN GERÇEK

Sözü bağlarken bu surenin zihinlere yerleştirdiği ve bu dinin yapısında önemli bir yol tutan son bir işaret önünde duruyoruz.

Kuşkusuz şu yeryüzünde insanlık hayatında başgösteren fesatla, yüce Allah'ın insanları iyiye, güzele, doğruya iletmek için gönderdiği gerçeği görmeme arasında sıkı bir ilişki vardır. Çünkü yüce Allah'ın fıtratla yaptığı sözleşmeye olumlu karşılık vermeyenler ve gerçek olduğunu bildikleri halde onun katından

(44) Daha geniş bilgi için "Yoldaki İşaretler" kitabının "İslam Düşüncesi ve Kültür" bölümüne bakınız.

gelen hak dini kabul etmeyenler, evet yeryüzünde bozgun çıkaranlar bunlardır. Ama Allah katından gelenin gerçek olduğunu bilenler ve O'na olumlu karşılık verenler yeryüzünü ıslah edip hayatlarını tertemiz kılan kimselerdir.

"Rabbin tarafından sana indirilen mesajın gerçek olduğunu bilen kimse hiç kör ile bir olur mu? Ancak sağduyu sahipleri öğüt alırlar."

"Onlar Allah'a verdikleri sözü tutarlar, anlaşmalarını bozmazlar."

"Yine onlar, Allah'ın sürdürülmesini emrettiğini sürdürürler, Rabblerinden korkarlar ve kötü hesaplaşmadan ürkerler."

"Yine onlar, Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak amacı ile sabrederler, namazı kılarlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan gizlice ve açıkça hayır yolunda harcarlar, kötülüğü iyilikle savarlar.. İşte geçici dünyanın ardından gelecek olan mutlu akibet onları bekliyor." (45)

"Allah'a vermiş oldukları sözü kesin bir taahhüt haline getirdikten sonra bozanlara, Allah'ın sürdürülmesini emrettiği ilişkileri kesenlere ve yeryüzünde bozgunculuk çıkaranlara gelince onlara lânet vardır ve dünyayı izleyecek olan kötü akibet kendilerini beklemektedir." (46)

İnsanlığın, yönetimin önderliğini Hz. Muhammed'e -salât ve selâm üzerine olsun- indirilen kitabın gerçek olduğunu bilen, dolayısı ile yüce Allah'ın insan fıtratından, Adem ve zürriyetinden, sadece kendisine kulluk yapacaklarına, onun egemenliğine gireceklerine, hiçbir konuda ondan başkasına başvurmayacaklarına sadece onun emir ve yasaklarına uyacaklarına ilişkin olarak aldığı söze bağlı kalan, bu yüzden yüce Allah'ın sürdürülmesini emrettiği ilişkileri sürdüren, Rabblerinden korkan ve O'nun yasakladığı ve öfkelendiği bir şeyi işlemekten çekinen, hesap gününde kötü bir akibetten korkan, her davranışlarında her yaptıklarında ahireti hesaba katan, dosdoğru olmanın gerektirdiği tüm yükümlülükleri ile birlikte Allah'la yapılan bu sözleşmeye eksiksiz uymada sabır gösteren, namazı kılan, yüce Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği şeylerin bir kısmını gizli-açık Allah yolunda ihtiyaç sahiplerine veren, yeryüzünde iyiliği ve doğruluğu egemen kılmakla kötülüğü, fesadı bertaraf eden basiretli akıl sahipleri ele almadıkça, insanlık hayatı ıslah olmaz.

İnsanlığın dünya üzerindeki hayatı, sadece Allah'ın yol göstericiliğine göre hareket eden hayatı O'nun sistemi ve yol göstericiliği doğrultusunda şekillendiren bunun gibi basiretli bir önderliğin yönteminde ancak ıslah olur. Bu hayat, kör sapıkların yönetiminde ıslah olmaz. Sadece Hz. Muhammed'e -salât ve selâm üzerine olsun- indirilenin gerçek olduğunu bilmeyen, bu yüzden yüce Allah'ın salih kulları için hoşnut olduğu sistemin dışındaki sistemlere uyan bu adamların yönetiminde insana yakışır, sağlıklı bir hayat sürdürmek mümkün değildir. İnsan hayatı feodalizmle, kapitalizmle ıslah olmadığı gibi, komünizmle, bilimsel sosyalizmle de ıslah olmaz. Bunların tümü de Hz. Muhammed'e -salât ve selâm üzerine olsun- indirilenin gerçek olduğunu bilmeyen körlerin or-

(45) Ra'd Suresi 19-22 (46) Ra'd Suresi 25

taya koyduğu sistemlerdir. Evet sadece Hz. Muhammed'e -salât ve selâm üzerine olsun- indirilen sistem gerçektir ve bu sistemden vazgeçmek ya da bu sistemi değiştirmek doğru değildir. İnsanlık hayatı diktatörlük ya da demokrasi yönetimleri ile normal ve düzenli şekilde sürmeyeceği gibi, teokrasi idaresi ile de normal ve düzenli şekilde yoluna devam etmez. Bunlar, körlerin, ortaya koyduğu sistemler olmaları bakımından aynıdırlar.Allah'ı bir yana bırakıp kendi Rabblıklarını ilan eden sapık körlerin koyduğu sistemlerdir bunlar. Bu sistemlerdeki yönetim ve hayat metodunu belirleyen bu körlerdir. Bunlar yüce Allah'ın izni olmaksızın insanlar için kanunlar koyarlar. İnsanlar da konulan bu kanunlara kulluk ederler. Böylece Allah'dan başkasının dinine girmişlerdir.

Kur'an ayetine dayanarak yaptığımız bu açıklamanın kanıtı, yirminci yüzyılın cahiliyesinde tüm yeryüzünü kaplayan azgın fesattır. Yeryüzünün doğusunda, batısında zavallı insanlığı kıskacına alan uğursuz bedbahtlıktır. Bu açıdan feodalist ve kapitalist rejimlerle komünist ve bilimsel sosyalist rejimler arasında fark yoktur. Yönetim biçiminin diktatörlük ya da demokrasi olması farketmiyor. Bu rejimlerin ve yönetim biçimlerinin tümü de insanlığa fesat, çöküntü, mutsuzluk ve bunalım getirmekle eşittirler. Çünkü tümü de sadece yüce Allah tarafından Hz. Muhammed'e -salât ve selâm üzerine olsun- indirilen dinin gerçek olduğunu bilmeyen, yüce Allah'la yapılan fıtri sözleşmeye ve O'nun şeriatına bağlı kalmayan, hayatlarında Allah'ın sistemine ve yol göstericiliğine uymayan kör sapıkların ürünü olmak bakımından birbirlerinden farksızdırlar.

Müslüman -Allah'a olan inancından ve Hz. Muhammed'e indirilen kitabın gerçek olduğunu bildiğinden- Allah'ın sisteminin dışındaki tüm sistemleri, bütün toplumsal ya da ekonomik ideolojileri, yüce Allah'ın koyduğu ve kullarından salih olanların uyması için hoşnut olduğu biricik sistemin, mezhebin ve şeriatın dışındaki tüm siyasal rejimleri elinin tersi ile iter, onları reddeder.

Allah'ın koyduğu sistemin dışında herhangi bir rejimin ya da hükmün veya sistemin yasallığını sadece tanımak bile insanı Allah'a teslim olmanın sınırlarının dışına çıkarır. Allah'a teslim olmak başkasının değil, sadece O'nun dininin yönetimine girmektir, hükümranlığı tek başına Allah'a özgü kılmaktır...

Bu tanıma eylemi İslâmın temel anlamının zorunluluğuna karşıt olmasının ötesinde de bizzat yeryüzündeki halifelik görevini kör sapıklara teslim etmek anlamına gelmektedir. Ona söz verdikten sonra Allah'ın ahdini ihlal eden Allah'ın sürdürmesini emrettiği ilişkileri kesip koparan ve yeryüzünde fesat çıkaran kör sapıkların yeryüzündeki egemenliklerini tanımak demektir. Çünkü yeryüzündeki fesat tamamiyle körlerin önderliği ile bağlantılıdır.

İnsanlık, tüm tarihi boyunca hep mutsuz yaşamıştır. Kör sapıkların önderliğindeki değişik sistemlerin, rejimlerin ve kanunların arasında bocalayıp durmuştur. Asırlar boyu filozof, düşünür, kanun koyucu ve politikacı kılığına bürünmüş, bu kör sapıkların elinde oyuncak haline gelmiştir. Hiçbir zaman mutluluğu yakalayamamıştır. İnsanlık bakımından hiçbir ilerleme kaydetmemiştir.

Ve asla yüce Allah'ın yeryüzündeki halifesi olacak dereceye gelmemiştir. Ama insanların ilahi sistemin gölgesinde yaşadıkları, her bakımdan dengeli hayat metodunun egemen olduğu dönemler bu genellemenin dışındadır. (47)

Bunlar surede ön plana çıkan bazı işaretlerdir. Elimizden geldiğince açıklamaya çalıştık bu işaretleri. Ama onları tümüyle ele aldığımızı söyleyemeyiz, sadece kısaca değindik.

Bize bu gerçekleri gösteren Allah'a hamdolsun. Eğer O bize bu gerçekleri göstermemiş olsaydı, hiç kuşkusuz biz bu gerçekleri göremeyecektik.

RA'D SURESİNİN SONU

(47) "İslam ve Medeniyetin Problemleri" kitabının "Bunalım ve Çöküntü" bölümüne bakınız.

İbrahim Suresi
14

Mekke Döneminde İndi
Ayet Sayısı: 52

Bismillahirrahmanirrahim

Bu sure -İbrahim suresi- Mekke'de inmiştir. Ana konusu da Mekke'de inen surelerde işlenen, temel ve büyük dayanaklarıyla birlikte inanç konusudur. Vahiy, peygamberlik (risalet), tevhid, ölümden sonra diriliş, kıyamet günü hesaplaşma ve ceza gibi İslâm inancının temel ilkeleri işlenmektedir bu surede.

Fakat sure, bu konuyu ve değişmez temel gerçeklerini sunmada kendine özgü bir yönteme başvuruyor. Kur'an'ın bütün surelerinde olduğu gibi bu özel yöntem, İbrahim suresini diğer surelerden ayırmaktadır. Bu sure, atmosferi ile, ifade tarzı ile, içinde büyük gerçekleri gözler önüne serdiği kendine özgü gölgeleri ve aydınlığı ile belirginleşmektedir. Her ne kadar surede işlenen bu gerçekler konu itibariyle diğer surelerdeki benzerlerinden farklılık arzetmiyorsa da, bu sure bu gerçekleri özel bir açıdan ve özel işaretler içeren kendi aydınlığında sunmaktadır. Bu gerçeklerin işlendiği alan da surenin bütünlüğü içinde zaman zaman değişebilmektedir. Bazı yönlerden arttığı gibi, bazı yönlerden de azalabilmektedir. Böylece okuyucu yenilenen "edebi derlemeler" sayesinde konuyu ilk defa işlenmiş yeni bir konu olarak algılamaktadır. "Edebi derlemeler" ifadesini kullanıyoruz çünkü, Kur'an'ın ifade yöntemi ile bu konu mucizevi bir tabloda düşünülüyor.

Surenin oluşturduğu atmosferde isminin de etkisi olduğu ortaya çıkıyor böylece... ibrahim... Peygamberlerin babası... Mübarek insan, Allah'ın verdiği ni'metlere şükreden, yumuşak kalpli ve her zaman Allah'a sığınan İbrahim... Ve bu sıfatların etrafa yaydığı gölgeler, surenin atmosferinde, surenin ön plana çıkardığı gerçeklerde, sunuş tarzında, ifade ve müzikal ahenginde hep gözönünde bulundurulmuştur.

Kuşkusuz sure inanç sisteminde önemli yer tutan birçok temel gerçeği içermektedir. Fakat iki gerçek var ki, bunlar surenin tüm atmosferini kaplamaktadırlar. Ayrıca bu gerçekler, sureye egemen olan İbrahim'in portresi ile de uyum

içindedirler. Bunlar, peygamberlik ve peygamberlerin birliği, peygamberlerin savundukları davanın birliği, değişik zaman ve mekanlarda Allah'ın dinini yalanlayan cahiliye toplumlarına karşı tek bir ümmet çıkarmaları gerçeği ile yüce Allah'ın insanlara yönelik nimeti ve bu nimete şükretmeleri ile birlikte inkâr edip nankörlük etmeleri gerçeğidir.

Şu var ki, bu iki gerçeğin ya da bu iki gölgenin ön plana çıkmış olması, surede başka gerçeklerin de ele alındığı gerçeğini ortadan kaldırmaz. Ama bu iki gerçeğin surenin tüm atmosferine egemen oldukları da bir gerçektir. Buna özellikle işaret etmek istiyoruz:

Sure peygamberin görevini ve kendisine verilen kitabın fonksiyonunu açıklamakla başlıyor... Bu görev, Allah'ın izni ile insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarmaktır:

"Bu Kur'an, insanları Rabblerinin izni ile karanlıklardan aydınlığa çıkarasın, üstün iradeli ve övgüye lâyık Allah'ın yoluna iletesin diye sana indirilmiş bir kitaptır." (1)

Yine bu anlamla ve peygamberlik kurumunun içerdiği büyük gerçekle, tevhid gerçeği ile son buluyor sure.

"Bu Kur'an, tüm insanlara yönelik bir duyurudur. Onun aracılığı ile insanlar uyarılsın, herkes Allahın tek ilah olduğunu öğrensin ve sağduyulu kimseler onun ibret derslerinden yararlansın diye inmiştir." (2)

Surenin içinde de Hz. Musa'nın (a.s.) Hz. Muhammed -salât ve selâm üzerlerine olsun- gibi ve onun getirdiği kitabın benzeri bir kitapla gönderildiği ifade edilmektedir. Bu benzerlik kitapların içerdiği sözcüklerde bile göze çarpmaktadır.

"Biz Musa'yı 'Soydaşlarını karanlıktan aydınlığa çıkar... diye peygamber olarak gönderdik." (3)

Aynı şekilde bütün peygamberlerin görevlerinin açıklama olduğu da vurgulanmaktadır:

"Biz bütün peygamberleri soydaşlarının dili ile gönderdik ki, onlara Allah'ın buyruğunu açıkça anlatabilsinler." (4)

Peygamberin görevinin açıklamasının yanısıra, insan olduğu gerçeği de vurgulanmaktadır. Peygamberin görevi bununla sınırlıdır. O bir tebliğcidir, uyarıcıdır, öğüt verendir, kapalı bir nokta bırakmadan açıklayandır. Ama Allah izin vermedikçe olağanüstü bir şey gerçekleştiremez. Mucize yüce Allah dilediği zaman gerçekleşir, peygamber ya da soydaşları dilediği zaman değil. Aynı şekilde peygamber sodaşlarını doğru yola ya da sapıklığa yöneltme gücüne ve yetkisine de sahip değildir. Doğru yolda olma ve sapıtma yüce Allah'ın serbest iradesi doğrultusunda yürürlükte olan ilahi yasa ile bağlantılıdır.

Bütün toplumlarda peygamberlerin birer insan oluşları itiraz konusu olmuş-

(1) İbrahim Suresi 1 (2) İbrahim Suresi 52 (3) İbrahim Suresi 5 (4) İbrahim Suresi 4

tur. Burada sure onların topluca şu sözlerini aktarmaktadır:

"Peygamberlerine dediler ki, "Siz de tıpkı bizim gibi birer insansınız, başka hiçbir özelliğiniz yok, bizi atalarımızın öteden beri taptıkları ilahlara tapmaktan vazgeçirmek istiyorsunuz, öyleyse bize apaçık bir delil getiriniz." (5)

Sure peygamberlerin topluca verdikleri cevabı da aktarmaktadır:

"Peygamberleri onlara dedi ki, "Evet, biz de sizin gibi birer insanız, fakat Allah dilediği kuluna bağışta bulunur, Allah'ın izni olmadıkça biz size mucize gösteremeyiz. Mü'minler sırf Allah'a dayanmalıdırlar." (6)

Surenin akışı içinde ayrıca insanların karanlıklardan aydınlığa çıkarılmasının ancak "Rabblerinin" izni ile gerçekleştiği her peygamberin soydaşlarına **"Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. O üstün iradelidir ve her işi yerindedir" (7)** dedikleri açıkça vurgulanmaktadır.

Bunlarla peygamberin gerçek mahiyeti belirlenmiş, fonksiyonu da bu gerçekle sınırlandırılmış oluyor. Peygamberin insan oluşu gerçeği ve sıfatları ile yüce Allah'ın zatı ve sıfatları arasında hiçbir benzerlik sözkonusu değildir. Böylece yüce Allah'ın birliği, denklik ve benzerlik şaibelerinden arındırılmış oluyor.

Ayrıca sure yüce Allah'ın peygamberlere ve onlara gerçekten inanmış mü'minlere yönelik vadinin gerçekleşmesini de dile getirmektedir. Bu vaad, dünyada zafer ve hükümranlık, ahirette ise, yalanlayanların azaba uğratılması, mü'minlerin de nimetlerle ödüllendirilmesi şeklinde gerçekleşecektir.

Surenin akışı bu büyük gerçeği topyekün peygamberlerle, onların soydaşları arasında dünyada meydana gelen çarpışmanın sonunda tasvir etmektedir.

"Kâfirler, peygamberlerine "Ya dinimize dönersiniz, ya da sizi yurdumuzdan kovarız" dediler. Fakat Rabbleri, onlara vahiy yolu ile bildirdi ki, "Biz zalimleri kesinlikle yok edeceğiz."

"Ve onların arkasından yeryüzüne sizi yerleştireceğiz. Bu müjde benim karşı çıkacağımdan çekinen ve benim tehditlerimden korkanlar içindir."

"Peygamberler, Allah'dan zafer dilediler, bunun üzerine bütün inatçı zorbalar hüsrana uğradılar." (8)

Bir de ahirette yaşanan kıyamet sahnesinden bir bölüm tasvir etmektedir bu gerçeği...

"İman edip iyi ameller işleyenler ise Rabblerinin izni ile içinde ebedi olarak kalacakları ve altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirilirler, onlar orada esenlik dileği olarak "selâm" ile karşılanırlar." (9)

"O gün günahkârların zincirlerle birbirlerine bağlandıklarını görürsün."

"Elbiseleri katrandan olacak ve yüzlerini ateş saracaktır." (10)

Surenin akışı bu gerçeği bir de her iki gruba ilişkin olarak verdiği örnekler-

(5) İbrahim Suresi 10 (6) İbrahim Suresi 11 (7) İbrahim Suresi 4
(8) İbrahim Suresi 13-15 (9) İbrahim Suresi 23 (10) İbrahim Suresi 49-50

de tasvir etmektedir:

"Allah'ın güzel sözü neye benzettiğini görmüyor musun? O, onu yerin derinliklerine kök salmış ve dalları göğe tırmanan yararlı bir ağaca benzetiyor."

"O ağaç sürekli olarak meyva verir. İnsanlar öğüt alsınlar diye Allah onlara çeşitli öğütler verir."

"İğrenç söz de kökü yerden kesilmiş, dik duramayan acı meyvalı bir ağaca benzer."

"Allah, gerek dünya hayatında, gerekse ahirette mü'minleri değişmez söze bağlı tutar.Allah zalimleri ise saptırır. Allah dilediğini yapar." (11)

"Rabblerini inkâr edenlerin iyi davranışları fırtınalı bir günde şiddetli rüzgârda savrulan küle benzer, yaptıkları iyi işler karşılığında ellerine hiçbir şey geçmez. İşte koyu sapıklık budur." (12)

Surenin tüm atmosferini kaplayan ve peygamberlerin babası, Allah'ın verdiği nimetlere şükreden, yufka yürekli ve her zaman Allah'a sığınan İbrahim'in -selâm üzerine olsun- sureye yansıyan gölgesi ile uyum sağlayan gerçeklere gelince; bunlar, peygamberlik gerçeği ve peygamberlerin birliği, savundukları davanın birliği ve Allah'ın dinini yalanlayan cahiliye toplumlarına karşı tek bir ümmet çıkarmaları gerçeği ile yüce Allah'ın tüm insanlara ve bir de onlardan özel olarak seçilenlere yönelik nimeti... Burada onlardan ayrı olarak söz edeceğiz...

Birinci gerçeğe gelince, surenin akışı bu gerçeği ifade tarzı bakımından göz kamaştırıcı sayılacak bir şekilde gözler önüne seriyor... Daha önce ele aldığımız kimi surelerin akışı içinde de bu gerçek vurgulanmıştı. Oralarda her peygamberin getirdiği davanın tek ve değişmezliği, bir peygamberin gelip mesajını iletmekten sonra gittiği, ardından bir başka peygamberin geldiği, peygamberlerin bu şekilde ardarda geldikleri ifade edilmişti. Bütün peygamberlerin aynı şeyleri söyledikleri, benzer tepkilerle karşılaştıkları, Allah'ın dinini yalanlayanların dünyada çeşitli cezalara çarptırıldıkları, bazılarınınsa bekletildiği, dünyada bir süre için ya da hesaplaşma gününe kadar kendilerine süre tanındığı dile getirilmişti. Fakat diğer surelerde, ilk peygamberden itibaren devam eden bir film şeridi gibi aynı sahnede sunulmuştu peygamberler. Bu tarz bir sunuşun en yakın örneği de A'raf ve Hud surelerinde başvurulan yöntemdir.

Ama -peygamberlerin babası- İbrahim suresi bütün peygamberleri bir safta, cahiliye mensuplarının tümünü de bir safta topluyor... Dünyada iki saf arasında savaş meydana geliyor, ama bu savaş dünyada bitmiyor, hesaplaşma gününe kadar uzanıp gidiyor!..

Bakıyoruz biryanda peygamberler ümmeti, öte yanda cahiliye ümmeti, aynı meydanda karşı karşıya gelmişler, aralarındaki zaman ve mekân farklılığına rağmen... Çünkü zaman ve mekân geçici engellerdir. Fakat evrende en büyük

(11) İbrahim Suresi 24-27 (12) İbrahim Suresi 18

gerçek iman ve küfür gerçeğidir. Ve bu gerçek zaman ve mekân engellerinden daha büyüktür, daha kalıcıdır:

"Daha önce yaşamış Nuh, Ad, Semud kavimlerine, ayrıca bunlardan sonra gelen ve haklarında Allah'dan başka hiç kimsenin bir şey bilmediği toplumlara ilişkin bilgi size ulaşmadı mı? Peygamberleri, bu toplumlara açık belgeler ile geldiler. Fakat onlar (sesleri yankılanarak gürleşsin diye) ellerini ağızlarına tutarak "Sizin bize getirdiğiniz mesajı reddediyoruz, bizi benimsemeye çağırdığınız ilkeler konusunda koyu bir kuşku içindeyiz" dediler.

Peygamberleri, onlara "Göklerin ve yerin yoktan varedicisi olan Allah hakkında şüphe olur mu hiç? O bazı günahlarınızı bağışlamak için sizi doğru yola çağırıyor, bu konuda size belirli bir sürenin sonuna kadar mühlet tanıyor" dediler.

Fakat onlar peygamberlerine dediler ki, "Siz de tıpkı bizim gibi birer insansınız, başka hiçbir özelliğiniz yok, bizi atalarımızın öteden beri taptıkları ilahlara tapmaktan vazgeçirmek istiyorsunuz, öyleyse bize apaçık bir delil getiriniz."

Peygamberleri onlara dedi ki; "Evet biz de sizin gibi birer insanız, fakat Allah dilediği kuluna bağışta bulunur, Allah'ın izni olmadıkça biz size mucize gösteremeyiz. Mü'minler, sırf Allah'a dayanmalıdırlar.

"Allah bizi doğru yola ilettiğine göre niye O'na dayanmayalım ki? Bize edeceğiniz eziyetlere kesinlikle katlanacağız. Dayanak arayanlar sırf Allah'a dayanmalıdırlar."

"Kâfirler, Peygamberlerine "Ya dinimize dönersiniz, ya da sizi yurdumuzdan kovarız" dediler. Fakat Rabbleri onlara vahiy yolu ile bildirdi ki; "Biz zalimleri kesinlikle yokedeceğiz."

"Ve onların arkasından yeryüzüne sizi yerleştireceğiz. Bu müjde benim karşıma çıkacağından çekinen ve benim tehditlerimden korkanlar içindir."

"Peygamberler, Allah'dan zafer dilediler, bunun üzerine bütün inatçı zorbalar hüsrana uğradılar."

"Ayrıca herbirinin önünde cehennem vardır, orada kendisine irinli su içirilecektir."

"Bu irinli suyu yutkunarak içer, normal biçimde içemez. Her yandan ölümün saldırısına uğradığı halde ölemez. Önünde çetin bir azap vardır." (13)

Burada Nuh -selâm üzerine olsun- dan bu ana gelmiş geçmiş tüm nesiller ve bütün peygamberler biraraya geliyor. Zaman ve mekân engelleri bir kenara savruluyor, en büyük gerçek ön plana çıkıyor. Bu, peygamberlik gerçeğidir ve özünde birdir. Cahiliye toplumlarının peygamberlere karşı çıkışları gerçeğidir, bu da değişmez bir gerçektir. Yüce Allah'ın mü'minlere yardım etmesi gerçeğidir ki, her zaman kalıcı ve tek bir gerçektir. Yüce Allah'ın salih kullarını yeryüzünün halifeleri kıldığı gerçeğidir, bu da tek bir gerçektir. Büyüklük taslayan

(13) İbrahim Suresi 9-17

zorbaların yüzüstü bırakılıp rezil olmaları gerçeğidir bu. Bu gerçek de her zaman kalıcı ve tek gerçektir. Ayrıca bu zorbaları orada bekleyen azap gerçeğidir bu. Ve bu da tek gerçektir. Bu sahne yüce Allah'ın Hz. Muhammed'e -salât ve selâm üzerine olsun- yönelik söylediği "**Bu Kur'an, insanları Rabblerinin izni ile karanlıklardan aydınlığa çıkarasın diye sana indirilmiş bir kitaptır**" sözü ile Musa'ya yönelik olarak daha önce söylediği "***Biz Musa'yı "soydaşlarını karanlıktan aydınlığa çıkar diye somut mucizeler desteği ile peygamber olarak gönderdik***" sözü arasındaki benzerliğin vurgulandığı ana kadar sürmektedir.

Ama küfür ile iman arasındaki savaş burada bitmiyor. Surenin akışı bu savaşın boyutlarını ahiret meydanına kadar taşıyor. Bu savaşın belirtileri surenin içerdiği değişik kıyamet sahnelerinde ön plana çıkıyor. İşte buna birkaç örnek...

"Tüm insanlar Allah'ın huzuruna çıktıklarında güçsüz halk yığınları, büyüklük taslayan önderlere "Biz size bağlı idik, size uymuştuk. Şimdi Allah'ın bize vereceği azabın herhangi bir bölümünü başımızdan savabilecek misiniz?" derler. Önderler ise güçsüzlere ş u karşılığı verirler; "Eğer Allah bizi doğru yola iletseydi, biz de sizi doğru yola erdirirdik. Şimdi feryad etsek de sabretsek de farketmez, çünkü kaçıp sığınabileceğimiz bir yer yok."

"Herkese ilişkin hüküm verilip iş işten geçtikten sonra şeytan, cehennemliklere der ki; "Hiç kuşkusuz Allah'ın size yönelik vaadi doğru idi, ben ise size verdiğim sözü yerine getirmedim. Benim size yönelik, somut bir yaptırım gücüm yoktu, sadece sizi yoluma çağırdım, siz da çağrıma uyuverdiniz. O halde beni suçlamayınız, kendinizi suçlayınız; şimdi ne ben sizi kurtarabilirim, ne de siz beni kurtarabilirsiniz. Aslında vaktiyle beni Allah'a ortak koşmanızı da onaylamış değildim. Hiç kuşkusuz zalimler, acıklı bir azap çekeceklerdir."

"İman edip iyi ameller işleyenler ise Rabblerinin izni ile içinde ebedi olarak kalacakları ve altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirilirler. Onlar orada esenlik dileği olarak "Selam" ile karşılanırlar." (14)

"Sakın Allah'ı, zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma. Yalnız onlarla hesaplaşmayı gözlerin şaşkınlıktan donakalacağı bir güne erteliyor."

"O gün onlar havaya dikilmiş başları ile, hiçbir tarafa bakamayan donuk gözleri ile ve duyarlıktan yoksun, bomboş gönülleri ile hızlı hızlı koşarlar." (15)

"Onlar kuracakları tuzağı kurdular. Fakat tuzakları dağları yerlerinden oynatabilecek nitelikte olsa bile Allah'ın denetimi altındadır."

"Sakın Allah'ın peygamberlerine yönelik vaadinden cayacağını sanma. Hiç kuşkusuz Allah üstün iradeli ve öc alıcıdır."

"O gün yer, başka bir yere, gökler de başka göklere dönüştürülürler ve tüm insanlar tek ve ezici iradeli Allah'ın huzuruna çıkarlar."

"O gün günahkârların zincirlerle birbirlerine bağlandıklarını görürsün."

(14) İbrahim Suresi 21-23

"Elbiseleri katrandan olacak ve yüzlerini ateş saracaktır." (15)

Bütün bunlar gösteriyor ki, bu, dünyada başlayıp ahirette sona eren bir savaştır. Hiçbir kesinti, hiçbir duraksama olmaksızın birbirini bütünlemektedirler, bu savaşın dünya ve ahiret uzantıları.

Dünyada başlayıp ahirette biten örnekler tamamlandığı gibi, iki grup arasındaki savaşın belirtileri ile en sonunda ortaya çıkan sonuçları da iyice belirginleşmektedir. Güzel söz tıpkı güzel bir ağaç gibidir... Peygamberlik, iman ve iyilik ağacıdır bu... İğrenç söz ise, iğrenç bir ağaç gibidir. Bu da, cahiliye, batıl, gerçeği yalanlama, kötülük ve tağutluk ağacıdır.

Nimet, şükür ve nankörlükle ilgili ikinci gerçeğe gelince, bu gerçek surenin havasına şekil vermekte ve surenin akışı içinde hep ön planda tutulmaktadır.

Yüce Allah, mü'min olsun kâfir olsun, salih olsun, kötü olsun, iyi olsun günahkâr olsun, itaatkâr olsun isyankâr olsun bütün insanlara sayısız nimetler verir. Hiç kuşkusuz yüce Allah'ın belki şükrederler diye mü'min, iyi ve itaatkâr kullarına olduğu kadar dünyada kâfir, günahkâr ve isyankâr kullarına da bol nimet vermesi O'nun kullarına yönelik rahmetinin, hoşgörü ve lütfunun eseridir. Surenin akışı içinde bu nimetler evrenin en görkemli en belirgin alanlarından sunuluyor, bunlar da olağanüstü varlık sahnesinin çerçevesine yerleştiriliyor!

"O Allah ki, gökleri ve yeri yarattı, gökten su indirerek onun aracılığı ile size rızık olarak çeşitli meyvalar ortaya çıkardı, O'nun buyruğu ile denizde yüzen gemiyi yararınıza sundu, nehirleri yararınıza sundu."

"Sürekli biçimde yörüngelerinde dönen güneşi ve ayı yararınıza sundu, gece ile gündüzü yararınıza sundu."

"O size kendisinden isteyebileceğiniz her şeyi verdi. Eğer Allah'ın nimetlerini sayacak olursanız, onları bitiremezsiniz. Kuşkusuz insan çok zalim ve son derece nankördür. (16)

İnsanlara peygamberlerin gönderilmesi de bunlara denk ya da bunlardan daha büyük bir nimettir.

"Bu Kur'an, insanları Rabblerinin izni ile karanlıklardan aydınlığa çıkarasın diye sana indirilmiş bir kitaptır." (17)

Aydınlık yani nûr, varlıklar aleminde yüce Allah'ın insanlara bahşettiği en değerli, en üstün nimettir. Burada kastedilen aydınlık da en büyük nûrdur. İnsanın fiziki yapısını, kalbini, duyguları ile bedenini aydınlatan bu nûrdur. Aynı şekilde Hz. Musa'nın da soydaşları içinde yüklendiği görev buydu. Bu surenin açıkladığı gibi bütün peygamberler bununla görevlendirilmişlerdi.

Bütün peygamberler kavimlerine şöyle seslenmişlerdi:

"O bazı günahlarınızı bağışlamak için sizi doğru yola çağırıyor." (18)

(15) İbrahim Suresi 42-50 (16) İbrahim Suresi 32-34 (17) İbrahim Suresi 1 (18) İbrahim Suresi 10

Bağışlanma için yapılan davet, yüce Allah'ın insanlara bahşettiği aydınlık nimetine denk, ona yakın bir nimettir.

Nimetten söz açılmışken, Hz. Musa -selâm üzerine olsun- kavmine yüce Allah'ın kendilerine yönelik nimetlerini hatırlatıyor:

"Hani Musa, soydaşlarına dedi ki; "Allah'ın size bağışladığı nimetleri hatırlayınız. Hani oğullarınızı boğazlayıp kadınlarınızı erkeksiz bırakmak sureti ile size çok ağır bir işkence çektiren Firavun hanedanından sizi kurtarmıştı. Bu, Rabbinizin size yönelik büyük bir sınavı idi." (19)

Bu ortamda yüce Allah'ın peygamberlere yönelik vaadi hatırlatılıyor:

Fakat Rabbleri onlara vahiy yolu ile bildirdi ki: "Biz zalimleri kesinlikle yok edeceğiz."

"Ve onların arkasından yeryüzüne sizi yerleştireceğiz. Bu müjde benim karşıma çıkacağından çekinen ve benim tehditlerimden korkanlar içindir." (20)

Bu, yüce Allah'ın bol ve büyük nimetlerinden biridir.

Surenin akışı nimetin şükür ile arttığı gerçeğini de vurguluyor:

"Hani Rabbiniz size şöyle bildirmişti; "Eğer şükrederseniz, size yönelik nimetlerini kesinlikle arttırırım, eğer nankörlük ederseniz, hiç kuşkusuz azabım pek ağırdır." (21)

Bunun yanında yüce Allah'ın insanların şükretmesine ve şükredenlere muhtaç olmadığı da açıklanıyor:

"Eğer siz, tüm yeryüzü halkı ile birlikte nankörlük etseniz, kuşku yok ki, Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur ve özü itibarı ile övgüye layıktır." (22)

Aynı şekilde surenin akışı, insanların genellikle yüce Allah'ın verdiği nimetlere gereği gibi şükretmediklerini de dile getirmektedir.

"Eğer Allah'ın nimetlerini sayacak olursanız, onları bitiremezsiniz. Kuşkusuz insan çok zalim ve son derece nankördür." (23)

Fakat yüce Allah'ın ayetlerini etraflıca düşünenler, duygularını bu ayetleri algılamak düşüncesi ile açık tutanlar sıkıntıya sabrederler, nimetlere karşı da şükrederler:

"Bu hatırlatmada sabırlı ve şükreden herkesin alacağı ibret dersleri vardır." (24)

Sabır ve şükür olguları Hz. İbrahim'in şahsında somutlaşmaktadır. Hem de ürperti veren bir mekânda, insanı derinden etkileyen içli bir duada ve yüce Allah'ın saygın evinin -Kâbe'nin- yanında Hz. İbrahim'in sözleri baştan sona hamd, şükür, sabır ve yalvarma duygularıyla doludur:

Hani İbrahim dedi ki; "Ey Rabbim, bu beldeyi güvenli kıl, beni ve çocuklarımı putlara tapmaktan uzak tut."

(19) İbrahim Suresi 6 (20) İbrahim Suresi 13-14 (21) İbrahim Suresi 7
(22) İbrahim Suresi 8 (23) İbrahim Suresi 34 (24) İbrahim Suresi 5

"Ey Rabbim, o putlar çoğu insanı yoldan çıkardı. Bundan böyle kim bana uyarsa bendendir. Kim bana karşı çıkarsa, hiç kuşkusuz sen bağışlayıcısın, merhametlisin."

"Ey Rabbimiz, ben ailemin bir bölümünü senin dokunulmaz evinin, Kâbe'nin yanıbaşındaki bitkisiz, kıraç bir vadiye yerleştirdim. Ey Rabbimiz, bunu namazı kılsınlar diye böyle yaptım. Buna göre insanlardan bir bölümünün gönüllerinde onlara karşı özlem uyandır ve onlara rızık olarak çeşitli meyvalar bağışla, umulur ki, sana şükrederler."

"Ey Rabbimiz, sen bizim gizlediğimiz ve açığa vurduğumuz her şeyi bilirsin. Çünkü yerdeki ve gökteki hiçbir şey Allah'dan gizlenemez."

"Hayli ilerlemiş yaşıma rağmen İsmail ile İshak'ı bana evlat olarak bağışlayan Allah'a hamdolsun. Hiç şüphesiz benim Rabbim duaları işitip kabul edendir."

"Ey Rabbim beni ve soyumdan gelenlerin bir bölümünü namazı kılanlardan eyle. Ey Rabbimiz, duamı kabul eyle."

"Ey Rabbimiz, hesaba durulacağı günde beni, ana-babamı ve tüm mü'minleri affeyle." (25)

Surenin genel atmosferine nimet, nimete karşı şükür ve nankörlük olguları egemen olduğundan bu duada yeralan ifadeler ve bunlara ilişkin değerlendirmeler de bu atmosferle uyum oluşturmaktadır.

"Onlara rızık olarak çeşitli meyvalar bağışla, umulur ki sana şükrederler."

"Bu hatırlatmada sabırlı ve şükreden herkesin alacağı ibret dersleri vardır." (26)

"Allah'ın nimetini teperek yerine kâfirliği seçenleri ve milletlerini helak yurduna sürükleyenleri görmüyor musun? (27)

"Allah'ın size bağışladığı nimetleri hatırlayınız." (28)

"Hayli ilerlemiş yaşıma rağmen İsmail ile İshak'ı bana evlat olarak bağışlayan Allah'a hamdolsun." (29)

Allah'ın ayetlerini yalanlayanların peygamberlerin birer insan oluşlarına itiraz etmelerine karşılık olarak, peygamberlerin verdiği cevapta ise şu ifade yeralmaktadır:

"Fakat Allah dilediği kuluna bağışta bulunur."

Yüce Allah'ın bağışı, peygamberlerin cevabını surenin genel atmosferi ile uyumlu hale getiren bir unsur olarak ön plana çıkıyor. Nimet, bağış, şükür ve nankörlük havasıdır bu...

Böylece Kur'an-ı Kerim'deki edebi ahenk yöntemi uyarınca tüm surenin genel atmosferinin uyandırdığı etki ile kelimelerin sözlü etkisi birbiriyle güzel bir uyum oluşturmaktadır...

(25) İbrahim Suresi 35-41 (26) İbrahim Suresi 5 (27) İbrahim Suresi 28 (28) İbrahim Suresi 9 (29) İbrahim Suresi 39

Sure birbirine bağlı halkalardan oluşan iki bölüme ayrılmaktadır.

Birinci bölüm; peygamberlik ve peygamber gerçeğine ilişkin açıklamayı içermektedir. Ayrıca peygamberlerin önderliğindeki ümmet ile bunların davasını yalanlayanların oluşturduğu karşıt grup arasında hem dünyada hem de ahirette süren kesintisiz savaşı tasvir etmektedir. Bu iki grup için güzel söz ile iğrenç sözü örnek vermek suretiyle bir değerlendirme yapmaktadır.

İkinci bölüm; yüce Allah'ın insanlara yönelik nimetlerinden, bu nimetlere karşılık nankörlük edip şımaranlardan, en başta gelen örnekleri Hz. İbrahim olmak üzere nimetlere karşılık şükredenlerden söz etmektedir. Bu arada surenin başlangıcı ile sonu arasında uyum sağlamak için kâfirlerin ve zalimlerin akibeti en sert ve en görkemlisinden olmak üzere bir dizi kıyamet sahnesinde tasvir edilmektedir.

"Bu Kur'an, tüm insanlara yönelik bir duyurudur. Onun aracılığı ile insanlar uyarılsın, herkes Allah'ın tek ilah olduğunu öğrensin ve sağduyulu kimseler onun ibret derslerinden yararlansın diye inmiştir." (30)

Biz de surenin birinci bölümü ile birlikte yolumuza devam ediyoruz.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الر ۚ كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ
إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَىٰ صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ۝١ اللَّهِ الَّذِي
لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَوَيْلٌ لِّلْكَافِرِينَ
مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ۝٢ الَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى
الْآخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ أُولَٰئِكَ
فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ۝٣ وَمَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ
قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ۖ فَيُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ ۚ
وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝٤

1- Elif, Lâm, Ra. Bu Kur'an, insanları Rabblerinin izni ile karanlıklardan aydınlığa çıkarasın, üstün iradeli ve övgüye lâyık Allah'ın yoluna iletesin diye sana indirilmiş bir kitaptır.

2- O Allah ki, göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. Uğrayacakları ağır azaptan ötürü vaygele kâfirlerin başına!

(30) İbrahim Suresi 52

3- Onlar ki, dünya hayatını ahirete tercih ederler, insanları Allah yolundan alıkoyarlar ve bu yolu eğri göstermeye yeltenirler. İşte onlar koyu bir sapıklık içindedirler.

4- Biz bütün peygamberleri soydaşlarının dili ile gönderdik ki, onlara Allah'ın buyruğunu açıkça anlatabilsinler. Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. O üstün iradelidir ve her işi yerindedir.

Elif, Lâm, Ra. Bu Kur'an, sana indirilmiş bir kitaptır."

Bu tür harflerden meydana gelen bu kitap, bizim sana indirdiğimiz bir kitaptır. Onu sen meydana getirmedin. Ve bu kitabı bir amaç için indirdik sana:

"İnsanları karanlıklardan aydınlığa çıkarasın diye."

Şu insanlığı karanlıklardan çıkarasın diye...

Kuruntu ve hurafelerin karanlığından... Siyasal rejim ve toplumsal geleneklerin karanlığından... Değişik Rabblerin neden olduğu bunalımın, şaşkınlığın, farklı düşüncelerin, değer yargılarının ve ölçülerin meydana getirdiği kararsızlığın karanlığından... İnsanlığı bütün bu karanlıklardan aydınlığa çıkarasın diye... Bu karanlıkları dağıtan aydınlığa... Hem vicdan aleminde, hem düşünce dünyasında karanlıkları ortadan kaldıran aydınlığa... Ardından hayatın pratiğinde, değer yargılarında, siyasal rejimlerde ve toplumsal geleneklerde karanlıkları dağıtan, ortadan kaldıran aydınlığa...

Allah'a iman, kalpte parlayan bir aydınlıktır. Katı çamurdan ve Allah'ın ruhundan bir soluktan oluşan insanın yapısı bununla aydınlanır. İnsan denen varlık bu soluğun aydınlığından yoksun olduğu zaman, içinde bu aydınlık sönüverdiği zaman kapkaranlık bir çamura dönüşür. Hayvanlar gibi, et kandan oluşan bir çamura dönüşür. Eğer insanın yapısında yeralan ve Allah'ın ruhundan gelen bu ışık iman sayesinde aydınlanıp parlamasa, bu karanlık bedende ışımasa, bu karanlık varlığı aydınlatmasa, tek başına et, kan ve çamurdan başka bir anlam ifade etmez, çünkü bunların üçü aynı maddelerden meydana gelmektedirler.

Allah inancı ruhu aydınlatan bir ışıktır. Artık insan bu ışık yardımı ile yolunu seçer. Allah'a giden yolu apaçık görür. Hiçbir karanlık, hiçbir sis gizleyemez, örtemez bu yolu. Efsanelerin karanlığı ve hurafelerin sisi bu ışık sayesinde dağılır gider. İnsan ruhu bu aydınlık aracılığı ile yolunu seçtiği zaman, dosdoğru yol alır, artık ayağı kaymaz, tökezlemez, sağa sola sapmaz, yolunu şaşırmaz.

Allah inancı hayatı aydınlatan bir ışıktır. Bu sayede insanlar birbirinden farksız, eşit kullar olurlar. Onları birbirine bağlayan bağ Allah inancıdır. Başkasına değil, sadece O'na boyun eğerler. Bölük pörçük olup tağutlara (zorbalara) kul olma durumuna düşmezler. Onları evrene bağlayan bilgi bağıdır. İçindeki herkesi ve her şeyi ile birlikte şu evrende yürürlükte olan yasalar sistemini bilmektir bu. Böylece onlar, içindeki herkes ve her şeyle birlikte şu evrenle barışık bir hayat yaşarlar.

Allah'a inanmak aydınlıktır. Adalet aydınlığı, özgürlük aydınlığı ve bilgi

aydınlığı... Allah'a yakın olmayı hissetmenin, yoklukta ve bollukta, darlıkta ve genişlikte O'nun adaleti, rahmeti ve hikmeti ile güven duymanın aydınlığı... Bu güven sıkıntıda sabretmeyi, bollukta da şükretmeyi sağlayan bir duygudur. Bunun yanında imtihandaki hikmeti kavrama aydınlığıdır bu.

İlah ve Rabb olarak sadece Allah'a inanmak eksiksiz bir hayat sistemidir. Sadece vicdanı kaplayan ve onu aydınlatan bir inanç değildir. Tek başına Allah'a kul olma, sadece O'nun Rabblığına boyun eğme, kulların Rabblığından kurtulma ve kulların egemenliklerinin üstüne çıkma ilkesine dayanan bir hayat sistemidir.

Bu sistem, insan fıtratı ile uyuşan ve bu fıtratın gerçek ihtiyaçlarına cevap veren ilkeler içermektedir. Bu sayede hayata, mutluluk, aydınlık, güven ve huzur havası egemen olur. Bu sistemde süreklilik ve değişmezlik esastır. Kulların Rabblığına ve hakimiyetine boyun eğen toplumlarda görülen, kulların ortaya koyduğu politik, idari ve ekonomik sistemlerin ahlâk ve hayat tarzına ilişkin kuralların, gelenek ve göreneklerin karşı karşıya kaldığı değişimlerden, çalkalanmalardan korunmuştur. Bütün bunların yanında bu sistem insan enerjisini kulların ilahlaşması uğruna harcanmaktan, tağutların (zorbaların) borazanı, davulu, çığırtkanı olmaktan korumaktadır.

Kuşkusuz şu kısacık ifadenin:

"İnsanları karanlıklardan aydınlığa çıkarasın diye" ardından hem akıl ve kalp dünyası, hem hayat ve realite dünyası ile ilgili gerçekleri içeren engin ufuklar yeralmaktadır. Ama insanın ifade yeteneği bu ufukları olduğu gibi tasvir edemez, sadece onlara kısaca işaret edebilir.

"Rabblerinin izni ile insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarasın diye."

Peygamberin elinden tebliğden başka bir şey gelmez. Onun görevi açıklamaktır, başka bir şey değil. İnsanların karanlıklardan aydınlığa çıkarılması ise, yüce Allah'ın iradesinin öngördüğü evrensel yasa uyarınca yine O'nun izni ile gerçekleşir. Peygamber ise sadece peygamberdir.

"İnsanları Rabblerinin izni ile karanlıklardan aydınlığa çıkarasın, üstün iradeli ve övgüye lâyık Allah'ın yoluna iletesin diye..."

Ayette geçen "es-Sırat = yol" kelimesi "en-Nur = aydınlık" kelimesinin açıklaması niteliğindedir. Allah'ın yolu da; onun belirlediği, uyulmasını istediği çizgi, kural, varlıklar aleminde yürürlüğe koyduğu evrensel yasası ve insan hayatına hükmeden şeriatıdır. İşte aydınlık (nûr) insanı bu yola iletir. Ya da bizzat bu yolun kendisi aydınlıktır. Anlam olarak bu daha güçlüdür. İnsan ruhunu aydınlatan nûr, evreni de aydınlatan nûrdur. İlahi yoldur bu. Bu nûr evrene egemen olan yasal sistemdir. Allah'ın şeriatıdır. Bu aydınlığın içinde yaşayan insan ruhu, meseleleri kavramada, düşüncede ve hayat tarzında yanılmaz artık. Çünkü O, dosdoğru yolu izlemektedir. **"Üstün iradeli ve övgüye lâyık Allah'ın yolu"**nu takip etmektedir. Karşı konulmaz ve her şeye egemen bir güce sahip, aynı zamanda övgüye ve şükre lâyık Allah'ın yoludur bu.

Burada yüce Allah'ın gücünün ön plana çıkmış olması kâfirleri tehdit etme amacına yöneliktir. Hamd ise, şükredenlerin tavrını vurgulamak için ön plana çıkıyor. Ardından yüce Allah'ın tanıtımı yeralıyor. O, göklerde ve yerde bulunan her şeyin sahibidir. İnsanlara muhtaç değildir. İçindeki canlı cansız tüm varlıklarla birlikte evrene egemen olan O'dur:

"O Allah ki, göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur."

Kim karanlıklardan çıkıp doğru yolu bulursa O'dur kurtulan. Bunun dışında fazla bir şey söylenmiyor burada. Ayetlerin akışı kâfirleri tehdit etmekle sürüyor, onları çekecekleri şiddetli azaptan sakındırıyor. Vay onların haline. Nimeti inkâr etmelerinin karşılığıdır bu ceza. Karanlıklardan aydınlığa çıkarılmaları için kitapla birlikte peygamber gönderilmesi nimetini inkâr etmelerinin cezası işte bu korkunç azaptır Halbuki bu nimet yeryüzünde insana bahşedilen en büyük nimettir, insanların şükrü bu nimete karşılık hep yetersiz kalır. Bu yüzden bu nimeti inkâr etmek en büyük suçtur.

"Uğrayacakları ağır azaptan ötürü vay gele kâfirlerin başına."

Sonra kâfirlerin yüce Allah'ın kerim peygamberinin kendilerine sunduğu nimeti inkâr etmelerinin nedeninin anlamını somutlaştıran bir sıfatları gözler önüne seriliyor:

"Onlar ki, dünya hayatını ahirete tercih ederler."

İnsanları Allah yolundan alıkoyarlar ve bu yolu eğri göstermeye yeltenirler. İşte onlar koyu bir sapıklık içindedirler."

Dünya hayatını ahirete tercih etmek, imanın gerektirdiği sorumluluklarla çelişir. Yolu kararlı bir şekilde izlemekle uyuşmaz. Ama ahiret tercih edildiği zaman durum böyle değildir. Çünkü bu durumda dünya hayatı da düzelir. Dünya hayatının nimetlerinden yararlanmak dengeli bir düzeyde tutulur ve bu noktada yüce Allah'ın hoşnutluğu gözetilir. Bu durumda ahireti tercih etmekle, bu dünyanın nimetlerinden yararlanmak arasında bir çelişki sözkonusu olmaz.

Kalplerini ahirete yöneltenler -sapık, akımlarda olanın aksine- dünya nimetlerinden yararlanma bakımından bir şey kaybetmezler. Çünkü İslâma göre ahiretin iyiliği, dünyanın iyiliğini gerektirmektedir. Allah'a inanmak yeryüzünde Allah'ın halifeliği görevini iyi bir şekilde yerine getirmeyi gerektirmektedir. Yeryüzünde Allah'ın halifeliği görevini iyi bir şekilde yerine getirmek yeryüzünü kalkındırmak, yeryüzünün iyiliklerinden, güzelliklerinden yararlanmak demektir. Çünkü İslâm sisteminde ahireti beklemek bahanesi ile hayatı boşvermek gibi bir düşünceye yer yoktur. Aksine, Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak ve ahirete hazırlık yapmak için hak, adalet ve doğruluk ilkelerine göre hayatı biçimlendirmek, onarmak vardır İslâm anlayışında... İşte budur İslâm.

Dünya hayatını ahirete tercih edenler ise, yeryüzünün zenginlik kaynaklarını talan etmek, haram kazanç elde etmek, insanları sömürmek, aldatmak ve köleleştirmek gibi hedeflerine, Allah'a iman etmenin aydınlığında, O'nun yol

göstericiliğinin ışığında ulaşamazlar. Bu yüzden Allah'ın yoluna engel olurlar. Hem kendilerini, hem de insanları Allah'ın yoluna girmekten alıkoyarlar. Allah'ın yolunu doğruluk ve adaletten uzak eğri bir yol gibi göstermeye yeltenirler. Hem kendilerini, hem de başkalarını Allah'ın yoluna girmekten alıkoymada başarıya ulaştıkları zaman, bu yolun doğruluk ve adeletinden yakalarını kurtardıkları zaman... Evet sadece o zaman, zulmedebilirler, azgınlaşabilirler, çeşitli yöntemlere başvurarak, insanları aldatabilir, kandırıp saptırabilirler. Böylece, yeryüzünün zenginlik kaynaklarını talan etmek, çılgınca ve rezilce eğlenmek, yeryüzünde büyüklük taslamak, hiçbir direniş ve tepki ile karşılaşmaksızın insanları kul-köle haline getirmek gibi hedeflerine ulaşabilirler.

Hiç kuşkusuz Allah'a imanın öngördüğü hayat sistemi, dünya hayatını ahirete tercih edenlerin egemenliğine, hayatın iyiliklerini talan etmelerine karşı hayat ve canlılar için bir güvencedir.

"Biz bütün peygamberleri soydaşlarının dili ile gönderdik ki, onlara Allah'ın buyruğunu açıkça anlatabilsinler."

İşte bu, bütün insanlığı kapsayan ve gelmiş geçmiş tüm peygamberlerin getirdiği mesajlarda somutlaşan evrensel bir nimettir. Peygamberlerin insanları Rabblerinin izni ile karanlıklardan aydınlığa çıkarabilmesi için onların dili ile gönderilmesi kaçınılmazdır. Onlara Allah'ın buyruğunu açıkça anlatması, onların da anlatılanları anlaması için bu zorunludur. Böylece peygamberin gönderilmesi ile öngörülen hedefe ulaşılabilir.

Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- bütün insanlara gönderilmiş bir peygamber olmakla beraber soydaşlarının dili ile gönderilmiştir. Çünkü ilerde onun mesajını bütün insanlara duyuracak olanlar onun soydaşları olacaktır. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- ömrü sınırlıdır çünkü. Arap Yarımadası'nın tamamen İslâmın egemenliğine girmesi için öncelikle soydaşlarını İslâma çağırması emredildi. Nitekim burası Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- mesajını dünyanın diğer bölgelerine taşıyan bir üs niteliğini kazanmıştır. Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- vefatı da her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan yüce Allah'ın takdiri sonucu İslâmın yayılışının yarımadanın sınırlarına dayandığı ve Hz. Usame'nin ordusunun yarımadanın dışına gönderildiği günlere denk gelmektedir. Bilindiği gibi Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- vefat ettiği için Hz. Usame'nin ordusu harekete geçmemişti. Gerçekten Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- peygamberliğinin bütün insanlara yönelik oluşunun kanıtı olarak Arap Yarımadası'nın dışına da İslâma davet mektupları göndermiştir. Ne var ki, yüce Allah'ın onun için takdir ettiği, yine sınırlı insan ömrünün tabiatının öngördüğü ise, Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- mesajını, soydaşlarına kendi dilleri ile duyurması ve bu mesajın bütün insanlara bu bölgeden ulaştırılması olmuştur. Nitekim böyle de oldu. Allah'ın takdirine ve hayatın realitesine göre onun bütün insanlara yönelik mesajı ile soydaşlarına kendi dilleri ile sunduğu mesaj arasında bir çelişki yoktur.

"Biz bütün peygamberleri soydaşlarının dili ile gönderdik ki, onlara Allah'ın buyruğunu açıkça anlatabilsinler."

"Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir."

Buna göre peygamberin -her peygamberin- görevi açıklama ile sona eriyor. Bunun sonucu ortaya çıkan doğru yola girme ya da sapıtma durumu üzerinde onun bir etkinliği sözkonusu değildir ve bu onun isteğine göre gerçekleşmez. Bu durum, Allah'ın yetkisinin sınırlarına girmektedir. Bunun için yüce Allah serbest iradesinin hoşnut olduğu bir kanun belirlemiştir. Kim sapıklığı arzularsa ona dadanırsa sapıtacaktır. Kim doğru yolu bulmayı ister, onun için çabalarsa doğru yola ulaşacaktır. Her iki durum da belirlediği kanunu, insan hayatında yürürlüğe koyan yüce Allah'ın iradesine bağlıdır.

"O üstün iradeli ve her işi yerindedir."

O, insanları ve hayatı dilediği gibi yönlendirme gücüne sahiptir. O her şeyi bir hikmet ve takdir doğrultusunda yönlendirir. Hiçbir şey hedefsiz, plansız ve başıboş bırakılmamıştır.

Hz. Musa'nın -selâm üzerine olsun- peygamberliği de öyle idi. O da soydaşlarının dili ile gönderilmişti.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا
أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ
بِأَيَّامِ اللَّهِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ۝
وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ
أَنْجَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ
وَيُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ ۚ وَفِي ذَٰلِكُمْ
بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ۝ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ
لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ۝ وَقَالَ مُوسَىٰ
إِنْ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ ۝

5- Biz Musa'yı "Soydaşlarını karanlıktan aydınlığa çıkar ve onlara Allah'ın (tarihlerinde iz bırakmış) günlerini hatırlat" direktifi ile somut mucizelerin desteğinde peygamber olarak gönderdik. Bu hatırlatmada sabırlı ve şükreden herkesin alacağı ibret dersleri vardır.

6- Hani Musa, soydaşlarına dedi ki; "Allah'ın size bağışladığı nimetleri hatırlayınız. Hani O oğullarınızı boğazlayıp kadınlarınızı erkeksiz bı-

rakmak sureti ile size çok ağır bir işkence çektiren Firavun hanedanından sizi kurtarmıştı. Bu, Rabbinizin size yönelik büyük bir sınavı idi."

7- Hani Rabbiniz size şöyle bildirmişti; "Eğer şükrederseniz, size yönelik nimetlerimi kesinlikle arttırırım, eğer nankörlük ederseniz, hiç kuşkusuz azabım pek ağırdır."

8- Musa dedi ki; "Eğer siz, tüm yeryüzü halkı ile birlikte nankörlük etseniz, kuşku yok ki, Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur ve özü itibarı ile övgüye lâyıktır."

Burada Hz. Musa'ya yönelik emir ile Hz. Muhammed'e -salât ve selâm üzerine olsun- yönelik emir şekil ve mahiyet itibarı ile aynı kalıplarla ifade edilmektedir. Bu durum suredeki ifade ahengi ile uygunluk arzetmektedir. Nitekim buna az önce değinmiştik. Hz. Muhammed'e -salât ve selâm üzerine olsun- yönelik emir şöyleydi:

"İnsanları karanlıklardan aydınlığa çıkarasın diye..."

Burada ise Hz. Musa'ya -selâm üzerine olsun- şu direktif verilmektedir:

"Soydaşlarını karanlıktan aydınlığa çıkar."

Birincisi, tüm insanları kapsarken, ikincisi, Hz. Musa'nın kavmine özgü kılınmaktadır. Ama güdülen amaç birdir:

"Soydaşlarını karanlıktan aydınlığa çıkar."

"Onlara Allah'ın (kendi tarihlerinde iz bırakmış) günlerini hatırlat."

Aslında bütün günler Allah'ındır. Fakat burada bütün insanlar ya da bir grup insanı ilgilendiren önemli bir olayın, olağanüstü nimet ya da felaketin yaşandığı günler kastedilmektedir. Nitekim Hz. Musa'nın onlara yaptığı hatırlatmalarda bunlara değinilecektir. Hz. Musa hem onları hem de kendilerinden önce yaşamış Nuh, Ad ve Semud kavimlerini ilgilendiren önemli günleri hatırlatmıştı. İşte kastedilen Allah'ın günleri bu günlerdir.

"Bu hatırlatmada sabırlı ve şükreden herkesin alacağı dersler vardır."

Ayette kastedilen bu günlerin bazısında büyük zorluklar çekilmiştir ki, bu, sabretmenin işaretidir. Bazı günlerde de bol nimetler verilmiştir. Bu da şükretmenin işaretidir. Sabreden ve şükreden kişi bu işaretleri ve bu işaretlerin ötesindeki hikmeti kavrayan, bunlardan ibret ve öğüt almasını bilen kişidir. Aynı zamanda kendisi için uyulacak ve ders alınacak unsurlar da bulan kişidir.

Hz. Musa, mesajını anlatmaya, soydaşlarını uyarmaya başlıyor:

"Hani Musa, soydaşlarına dedi ki; 'Allah'ın size bağışladığı nimetleri hatırlayınız. Hani O oğullarınızı boğazlayıp kadınlarınızı erkeksiz bırakmak sureti ile size çok ağır bir işkence çektiren Firavun hanedanından sizi kurtarmıştı. Bu, Rabbinizin size yönelik bir büyük sınavı idi."

Hz. Musa -selâm üzerine olsun- onlara yüce Allah'ın üzerlerindeki nimetlerini hatırlatıyor. Firavun hanedanı tarafından gördükleri korkunç işkenceden kurtuluş nimetini... Firavun hanedanı onlara sürekli kesintisiz ve herkesi kap-

sayan sistematik bir işkence çektiriyordu. Bu işkencenin en belirgini erkek çocukların boğazlanıp, kız çocukların sağ bırakılması idi. Bununla caydırıcı güce sahip olmalarını önlemek, sürekli zayıf ve ezilen kimseler olarak kalmalarını sağlamak hedeflenmişti. Yüce Allah'ın onları bu durumdan kurtarması, hatırlanması gereken bir nimettir. Ama şükretmek için hatırlamak gerekir.

"Bu Rabbinizin size yönelik büyük bir sınavı idi."

Bu, öncelikle azapla denemekti. Sabrın, dayanışmanın, direnmenin, kurtuluş için kararlı olmanın, onun uğruna çalışmanın düzeyini, derecesini ölçmek içindi bu sınama. Çünkü sabır, sadece zillete, işkenceye katlanmak değildir. Sabır, sarsılmadan, ruhsal hezimete uğramadan işkencelere katlanmaktır. Kurtuluş ümidini, kararlılığını sürekli diri tutmaktır. Zulüm ve azgınlığın karşısına dikilmek için hazırlık yapmaktır. Aksi taktirde bu, övgüye lâyık sabır olmayacak; zillete, aşağılanmaya katlanmak, teslim olmak olacaktır. İkincisi de kurtuluşla denemekti. Şükürlerinin, yüce Allah'ın nimetini itiraf edişlerinin, kurtuluş karşılığında doğru yolda kararlı oluşlarının düzeyini ölçmek içindi bu sınav.

Hz. Musa, yüce Allah'ın onların hayatında yereden önemli günlerini hatırlattıktan sonra soydaşlarına anlatmaya devam ediyor. Onları işkence ve kurtuluşun ötesinde güdülen amacı düşünmeye yöneltiyor. Bu amaç, işkenceye karşı sabretmek, kurtuluş için de şükretmektir.

Hz. Musa, yüce Allah'ın şükür ve inkâr karşılığında kulları için belirlediği akibeti anlatmakla açıklamalarına devam ediyor.

"Hani Rabbiniz size şöyle bildirmişti; "Eğer şükrederseniz, size yönelik nimetlerimi kesinlikle arttırırım, eğer nankörlük ederseniz, hiç kuşkusuz azabım pek ağırdır."

Şu büyük gerçek karşısında durup düşünüyoruz. Şükür etmekle nimetin artması ve nankörlükle korkunç azabın hakedilmesi gerçeği...

Evet bu gerçek karşısında biz de durup düşünüyor ve daha ilk anda içimize güven duygusu doluyor. Çünkü bu, yüce Allah'ın vaadidir. Her halukârda gerçekleşmesi kaçınılmazdır bu vaadin... Bu sözün kanıtlarını hayatımızda görmek kavrayabileceğimiz sebeplerini araştırmak istesek, çok geçmeden birçok sebeple, kanıtla karşılaşacağız.

Hiç kuşkusuz yüce Allah'ın verdiği nimetlere karşı şükretme, insan ruhundaki ölçülerin doğruluğunun göstergesidir. İyi olan şükreder, çünkü bozulmamış fıtrata göre şükür onun tabii tepkisidir.

Bu bir... Diğeri de, nimetine karşılık yüce Allah'a şükreden kişinin bu nimet üzerindeki uygulamalarında, şımarmadan, diğer halka karşı büyüklük taslamadan, bu nimeti baskı, kötülük, pislik ve bozgunculuk aracı olarak kullanmadan yüce Allah'ı gözeteceği, onun hoşnutluğunu gözönünde bulunduracağı gerçeğidir.

Bunların ikisi de nefsi arındıran, onu iyi işler yapmaya, nimet üzerinde onu

geliştirecek, bereketlendirecek, iyi uygulamalarda bulunmaya teşvik eden unsurlardır. Böylece insanlar hem bu nimetten hem de ona sahip olan kişiden memnun olur, ona yardımcı olurlar. Bu sayede toplumda yeralan fertlerin birbirleriyle olan ilişkileri sağlıklı bir yapıya kavuşur, mal varlıkları her yönüyle güvencede olmak üzere gelişme imkânı bulur. Bunun gibi hayatın içinden daha birçok tabii ve gözle görülür sebebi sıralamak mümkündür. Gerçi yüce Allah'ın vaadi mü'min için yeterli bir güvencedir. Mü'min ister sebepleri kavrasın, ister kavramasın, bu bir realitedir ve gerçektir. Çünkü yüce Allah'ın vaadidir.

Allah'ın nimetine karşı nankörlük etmek de, ona karşı şükür görevini yerine getirmemekle olur. Ya da bu nimeti bahşedenin yüce Allah olduğunu inkâr etmekle, bu nimeti bilgiye, tecrübeye, kişisel emek ve çalışmaya bağlamakla olur! Sanki bütün bu yetenekler yüce Allah'ın bahşettiği nimetler değilmiş gibi! Nankörlük, bu nimeti kötü emeller için kullanmakla olur. Nimetle şımarma, büyüklenme, onu insanlara karşı üstünlük sağlama aracı olarak kullanma, ihtiraslar ve bozgunculuk uğruna koz olarak kullanma... Evet bütün bunlar yüce Allah'ın nimetini inkâr etmek anlamına gelmektedir.

Şiddetli azap, nimetin kökten yokedilmesini de içine alır. Bu, ya nimetin tamamen giderilmesi ya da bilinçlerde etkilerinin silinmesi şeklinde olur. Nice nimetler vardır ki, bir felakete dönüşür. Ona sahip olan mutsuzluğa mahkûm olur. Ondan yoksun olanlar da kıskançlık duygusuna kapılırlar. Bu azap yüce Allah'ın dilemesine göre ya dünyada bir süre için ya da ahirete kadar ertelenebilir. Ama kesinlikle gerçekleşecektir. Çünkü yüce Allah'ın nimetini inkâr etmek karşılıksız kalmayacak bir suçtur.

Şükür, yüce Allah'a bir kazanç sağlayacak değildir. Nankörlük de ona zarar verecek değildir. Yüce Allah hiçbir şeye muhtaç değildir. Bizzat övgüye lâyıktır, insanların övgüsü ve bahşettiği nimetlere karşılık şükretmesi ile değil...

"Musa dedi ki; "Eğer siz, tüm yeryüzü halkı ile birlikte nankörlük etseniz, kuşku yok ki, Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur ve özü itibarı ile övgüye lâyıktır."

Şükretmekle insan hayatı sağlıklı bir nitelik kazanır. Ruhlar Allah'a yönelmekle arınırlar. İyiliğe karşı şükretmekle dosdoğru olurlar, nimeti verene bağlanmanın huzurunu yaşarlar. Nimetin yokolup gitmesi endişesinden kurtulurlar. Allah için harcadıkları ya da kaybettikleri şeylerin ardından hayıflanmazlar, üzülmezler. Çünkü nimetleri veren her zaman vardır. Üstelik nimet şükürle temizlenir, artar.

Hz. Musa -selâm üzerine olsun- soydaşlarına açıklamalarda ve hatırlatmada bulunmaya devam ediyor. Ama, peygamberler ümmeti ile peygamberleri ve peygamberlik gerçeğini yalanlayan cahiliye toplumları arasındaki büyük mücadelenin ön plana çıkması için kendisi sahneden çekiliyor, gizleniyor. Bu tarz bir ifade Kur'an'ın sanatsal güzelliklerinden biridir. Olayları canlandırmak, onları anlatılan bir hikâyeden gözle görülen, işitilen, içinde hareket edilen, şahısların

karakterleri ve tepkileri seyredilen bir sahneye dönüştürmek için Kur'an'da bu tarz bir ifadeye sık sık rastlanır.

Şu anda zaman ve mekân kavramlarının dürülüp atıldığı o büyük meydana geçiliyor:

أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ
وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِن بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا اللَّهُ
جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوا أَيْدِيَهُمْ فِي أَفْوَاهِهِمْ
وَقَالُوا إِنَّا كَفَرْنَا بِمَا أُرْسِلْتُم بِهِ وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِّمَّا
تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ ①

9- "Daha önce yaşamış Nuh, Ad, Semud kavimlerine, ayrıca bunlardan sonra gelen ve haklarında Allah'dan başka hiç kimsenin bir şey bilmediği toplumlara ilişkin bilgi size ulaşmadı mı? Peygamberleri, bu toplumlara açık belgeler ile geldiler. Fakat onlar (sesleri yankılanarak gürleşsin diye) ellerini ağızlarına tutarak "sizin bize getirdiğiniz mesajı reddediyoruz, bizi benimsemeye çağırdığınız ilkeler konusunda koyu bir kuşku içindeyiz" dediler.

Bu hatırlatmalar Hz. Musa'nın sözleridir, ne var ki ayetin akışı bu andan itibaren Musa'yı sahneden çekiyor. Peygamberler ve taşıdıkları mesajların hikâyesini tüm zamanları kapsayacak şekilde sunmak için buna başvuruluyor. Cahiliye karşısında peygamberler, taşıdıkları mesajlar ve bunların gerçek mahiyetlerinin, zaman ve mekân farklılığına rağmen, bu mesajları yalanlayan cahiliye toplumlarının uğradığı akibetin hikâyesidir bu. Sanki Hz. Musa, hikâye anlatan birisi gibi. Önce hikâyede geçen önemli olaylara şöyle bir işaret ediyor, sonra da kahramanların kendi başlarına konuşmaları, hareket etmeleri için bir kenara çekiliyor. Kur'an'da hikâyeleri sunmak için başvurulan bir yöntemdir bu. Böylece anlatılan hikâye, şu anda geçen bir olaya dönüşür. Nitekim az önce buna işaret etmiştik. Burada iman kafilesindeki seçkin peygamberleri cahiliye hayatı yaşayan tüm insanlığa karşı koyarken seyrediyoruz. Burada nesiller ve kavimler arasındaki tüm mesafeler ortadan kaldırılmıştır. Büyük gerçek, zaman ve mekân kavramlarından soyutlanmış olarak, zaman ve mekân engellerinin ötesinde, gerçekte olduğu şekliyle ön plana çıkmaktadır:

"Daha önce yaşamış Nuh, Ad, Semud kavimlerine, ayrıca bunlardan sonra gelen ve haklarında Allah'dan başka hiç kimsenin bir şey bilmediği toplumlara ilişkin bilgi size ulaşmadı mı?"

O halde bunların sayısı oldukça fazladır. Ve Kur'an'da anlatılanların dışında Semud kavmi ile Hz. Musa'nın kavmi arasında bu durumda olan çok kavim vardır. Ayetlerin akışı burada onların durumlarını ayrıntılı olarak anlatmayı amaçlamıyor. Çünkü her peygamberin yaptığı çağrı ile aldığı karşılık arasında

tıpatıp benzerlik olduğu vurgulanmak istenmektedir.

"Peygamberleri bu toplumlara açık belgeler ile geldiler."

Sağduyu sahibi kimselerin kolaylıkla kavrayacağı şekilde son derece açık belgelerle geldiler.

"Fakat onlar (sesleri yankılanarak gürleşsin diye) ellerini ağızlarına tutarak "Sizin bize getirdiğiniz mesajı reddediyoruz, bizi benimsemeye çağırdığınız ilkeler konusunda koyu bir kuşku içindeyiz" dediler."

Elini ağzının önünde hareketlendirmek suretiyle sesini uzağa duyurmak için yankılanmasını isteyen birinin yaptığı gibi ellerini ağızlarına tuttular. Eli ağzın önünde ileri geri götürüp getirme hareketi sesin dalgalanıp gürleşmesini sağlar. Surenin akışı yalanlamalarını ve kuşkularını açığa vurma biçimlerini, bu açığa vurmada aşırı gitmelerini, edep ve zevkten yoksun bu çirkin hareketi sergilemelerini iyice vurgulamak için çiziyor bu tabloyu. Küfürlerini açığa vurmada ne denli aşırı gittikleri gözler önüne seriliyor böylece.

Peygamberleri onları Allah'ın tek ve ortaksız ilahlığına, insanlar üzerindeki, kullardan ortak kabul etmeyen Rabblığına inanmaya çağırdıklarına göre... Fıtratça kavranan, evrenin dışına ve derinliklerine serpiştirilen ilahi ayetlerce kanıt oluşturulan ve her yönüyle dile gelen bu gerçekten kuşku duymak, çirkin ve hoş karşılanmayan bir tavır olarak beliriyor. Nitekim peygamberler de bu kuşkuyu yadırgamışlardı. Oysa göklerle yer yüce Allah'ın tek ve ortaksız ilahlığına tanıklık etmektedirler:

قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي ٱللَّهِ شَكٌّ
فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُم
مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى قَالُوٓا۟ إِنْ
أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا تُرِيدُونَ أَن تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ
يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿١٠﴾

10- Peygamberleri, onlara "Göklerin ve yerin yoktan varedicisi olan Allah hakkında şüphe olur mu hiç? O bazı günahlarınızı bağışlamak için sizi doğru yola çağırıyor, bu konuda size belirli bir sürenin sonuna kadar mühlet tanıyor" dediler.

Gökler ve yer, bozulmamış fıtratla kendilerini yoktan varedenin, yeniden inşa edenin yüce Allah olduğunu söyledikleri halde Allah hakkında şüphe olur mu hiç? Peygamberleri böyle söylemişlerdi çünkü. Göklerle yer insanı ürperten, görkemli ve apaçık iki kanıttırlar. Bunlara yalnızca işaret etmek bile çarçabuk doğruyu kabul etmeye yöneltir. Burada bu iki kanıta işaret etmenin ötesinde bir şey yapılmıyor. Sonra peygamberler, yüce Allah'ın insanları imana çağır-

makla, düşünmeleri ve azaptan sakınmaları için onlara belli bir süre tanımakla bahşettiği nimetleri sayıyorlar:

"Göklerin ve yerin yoktan varedicisi olan Allah hakkında şüphe olur mu hiç? O bazı günahlarınızı bağışlamak için sizi doğru yola çağırıyor" dediler."

Aslında yüce Allah onları imana çağırmaktadır. Bağışlanma bunun sonucunda gerçekleşir. Ama ayetin akışında çağrı doğrudan doğruya bağışlanmaya yapılan çağrı olarak ifade ediliyor. Allah'ın nimetini ve insanlara yönelik iyiliğini iyice vurgulamak için. Bu durumda bağışlanmaya çağrılan bir kavmin tepkisinin bu olması hayret verici bir davranış olarak belirginleşiyor:

"O bazı günahlarınızı bağışlamak için sizi doğru yola çağırıyor."

"Bu konuda size belli bir sürenin sonuna kadar mühlet tanıyor."

Yüce Allah sizi bağışlanmaya çağırmakla beraber, daveti duyar duymaz inanmanızı veya yalanlar yalanlamaz sizi cezalandırmayı dilemiyor. O size bir diğer iyilikte de bulunuyor, size belli bir sürenin sonuna kadar mühlet tanıyor. Bu mühlet ya dünyada dolar, ya da hesaplaşma gününe kadar uzar. Bu süre içinde kendi kendinizle başbaşa kalın. Allah'ın ayetlerini ve peygamberlerinizin açıklamalarını düşünme imkânını bulursunuz. Mühlet tanıma nimetler sınıfına dahil edilmesi gereken rahmet ve hoşgörüdür. Kullarına merhamet eden, onlara sayısız iyiliklerde bulunan yüce Allah'ın çağrısına verilecek cevap bu mudur?

Burada topluluk koyu cahiliye bataklığında yüzdüğünden dolayı şu cahiliye itirazda bulunuyor:

"Fakat onlar peygamberlerine dediler ki; "Siz de tıpkı bizim gibi birer insansınız, başka hiçbir özelliğiniz yok, bizi atalarımızın öteden beri taptıkları ilahlara tapmaktan vazgeçirmek istiyorsunuz."

İnsanlar, yüce Allah'ın kendilerinden birini mesajının taşıyıcısı olarak seçmesi ile iftihar edeceklerine, bilgisizliklerinden dolayı bu seçimi tuhaf buluyorlar. Seçilmiş peygamberler hakkında bu özelliklerini, kuşkuları için dayanak yapıyorlar. Peygamberlerinin davetini öteden beri atalarının taptıkları sahte tanrılardan kendilerini vazgeçirme isteğine bağlıyorlar. Ama peygamberlerinin neden kendilerini bu tanrılara kulluk yapmaktan vazgeçirmeye çalıştıklarını düşünmüyorlar. Putperestliğin neden olduğu akli donukluğun doğası gereği atalarının taptıkları sahte tanrılar hakkında düşünmüyorlar. Bunların ne gibi bir değerleri vardır? Nedir gerçek mahiyetleri? Eleştiri ve düşünce süzgecinden geçirildiklerinde düzeyleri nedir bunların? Yine putçuluğun neden olduğu akli donukluğun doğası gereği yeni daveti de düşünmüyorlar. Tersine kabul etmek için mucize istiyorlar.

"Öyleyse bize apaçık bir delil getiriniz' dediler."

Peygamberler cevap veriyor... Birer insan olduklarını inkâr etmiyorlar, aksine bu özelliklerini vurguluyorlar. Ama dikkatleri yüce Allah'ın peygamberlerini insanlardan seçmekle ne büyük iyilikte bulunduğuna, onları bu büyük emaneti

yüklenebilecekleri yeteneklerle donatması suretiyle insanlara bahşettiği büyük lütfa çekiyorlar.

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ
يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۖ وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ
بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۖ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

11- Peygamberleri onlara dediler ki, "Evet biz de sizin gibi birer insanız, fakat Allah dilediği kuluna bağışta bulunur. Allah'ın izni olmadıkça biz size mucize gösteremeyiz. Mü'minler sırf Allah'a dayanmalıdır.

İfadede 'bağışta bulunur' sözcüğü surenin genel havasına egemen olan karşılıklı konuşma ile uyum oluşturması için kullanılıyor. Surenin genelinde yüce Allah'ın nimetlerinden sözedilmektedir. Bu nimetlerden biri de yüce Allah'ın kullarından dilediğine bağışta bulunduğu peygamberlik nimetidir. Bu bağış, sırf peygamberler için değil, aynı şekilde kendi içinden bazı fertlerin bu büyük göreve seçilmesinden dolayı onurlandırılan insanlık için de son derece değerli, aynı oranda görkemli bir görevdir. Yücelerin yücesine bağlanıp, buluşma, direktif alma bir nimettir. Bu üzerine çeşitli ağırlıklar çöreklenmiş, insan fıtratını karanlıklardan aydınlığa çıkarmaya yönelik bir hatırlatma olması bakımından insanlık için paha biçilmez bir nimettir. Fıtratın içindeki alıcı ve algılayıcı cihazların harekete geçmesi, böylece hareketsiz ölümden her yönüyle açık hayata ulaşması için yapılan bu hatırlatma büyük bir nimettir. Ayrıca peygamberlerin üstlendiği bu büyük görev, insanları kulların boyunduruğundan kurtarıp tek ve ortaksız Allah'ın egemenliğine kavuşturmayı, insan onurunu ve enerjisini kulların boyunduruğu altında aşağılamaktan, heder olup gitmekten kurtarmayı hedeflemesi bakımından insanlığa yapılmış en büyük iyiliktir. Evet peygamberler insan alnını, kendisi gibi kulların önünde eğilme zilletinden, insan enerjisini de kendisi gibi kulların ilahlaşması uğruna heder olmaktan kurtarmak için gelmişlerdir.

Apaçık delil getirme meselesine ve mucize gösterme gücüne gelince, peygamberler açık açık kavimlerine bunların yüce Allah'ın yetkisinde olduğunu anlatıyorlar. Amaç, insanların karmaşık ve karanlık idraklerinde yüce Allah'ın ilahi zatı ile peygamberlerin beşeri kişilikleri arasındaki farklılığı belirginleştirmek, yüce Allah'ın zatı ve sıfatları konusunda yaratıklardan birine benzemeyi kesinlikle kabul etmeyen mutlak tevhidin görünümünü zihinlerde netleştirmektir. Bu nokta çeşitli putçu düşüncelerin düştükleri bir bataklıktır. Yunan, Roma, Mısır ve Hind putçuluğuna bulaşması nedeni ile hristiyan kiliselerinde şekillenen düşünceler de bu bataklığa dalmışlardır. Bu bataklığa ilkin çeşitli mucizeleri Hz. İsa'nın şahsına bağlamaktan ötürü düştüler. Böylece yüce Allah'ın ilahlığı ile Hz. İsa'nın -selâm üzerine olsun- kulluğunu birbirine karıştırdılar.

"Allah'ın izni olmadıkça biz size mucize gösteremeyiz."

O'nun gücünden başka bir güce dayanmayız.

"Mü'minler sırf Allah'a dayanmalıdırlar."

Peygamberler bunu her zaman için geçerli olan bir gerçek olarak ifade ediyorlar. Çünkü mü'min sadece Allah'a güvenip dayanır, onun kalbi Allah'dan başkasına yönelmez. Başkasından değil, sadece ondan yardım bekler. Sırf O'nun himayesine sığınır.

Sonra azgınlığı iman ile, işkenceleri de direnç ile karşılıyorlar. Bu arada gerçeği belirginleştirmek ve vurgulamak için soruyorlar:

وَمَا لَنَآ أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى ٱللَّهِ وَقَدْ هَدَىٰنَا سُبُلَنَا ۚ
وَلَنَصْبِرَنَّ عَلَىٰ مَآ ءَاذَيْتُمُونَا ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿١٢﴾

12- Allah bizi doğru yola ilettiğine göre, niye O'na dayanmayalım ki? Bize edeceğiniz eziyetlere kesinlikle katlanacağız. Dayanak arayanlar sırf Allah'a dayanmalıdırlar."

"Allah bizi doğru yola ilettiğine göre, niye O'na dayanmayalım ki?"

Konumundan ve yolundan emin olan, dostuna ve yardımcısına güvenen kendisine doğru yolu gösteren yüce Allah'ın hiç kuşkusuz yardım ve desteğini de göndereceğini bilen bir mü'minin sözüdür bu. Kul doğru yolda olmayı garantiledikten sora dünya hayatında zaferin gerçekleşmemesinin ne önemi var?

Adımlarını yönlendirenin, yolunu gösterenin yüce Allah olduğunun bilincinde olan bir kalp, Allah'a bağlanmış bir kalptir. Allah'ın varlığı, otoriter ve egemen ilahlığı hakkında bilinç planında bir yanılgıya düşmez bu kalp. Böyle bir bilinçle Allah'ın yolunu takip etmekle tereddüt geçirme birarada olmaz. Yoldaki engeller ne kadar zor ve aşılmaz olursa olsun, bu yolda pusu kuran tağutlar (zorbalar) ne kadar güçlü olursa olsun durum değişmeyecektir. Peygamberlerin -salât ve selâm üzerlerine olsun- verdikleri cevap ile yüce Allah'ın kendilerini doğru yola ilettiğinin bilincinde oluşları, tağutlardan (zorbalardan) gelen ağır tehditler karşısında O'na dayanmaları, sonra bu tehditlere rağmen yollarını takip etmekte ısrarlı oluşları arasındaki bağlantı da bu yüzdendir.

Bu gerçeği -mü'minin kalbinde yer eden Allah'ın yol göstericiliğinin bilincinde olmak ile ona dayanmanın zorunluluğu arasındaki bağlantı gerçeğini- cahiliyenin zorbalarına karşı fiili bir harekette bulunan, derinliklerinde yüce Allah'ın elini hisseden bir kalpten başkası algılayamaz. Bütün aydınlık kapıları üstüne açılmıştır bu kalbin. Parlayan ufukları seyre dalmıştır, iman ve bilgi meltemlerini teneffüs ediyor, kendini bildik, tanıdık ve yakın bir çevrede hissediyordur... Böyle bir durumda yeryüzünü parsellemiş tağutların savurdukları sözlere aldırış bile etmez. Herhangi bir saptırma girişimine eğilim göstermesi ya da tehdide boyun eğmesi imkânsız bir olaydır. O, yeryüzünün tağutlarına, büyüklük taslama ve şımarma aracı olarak sahip oldukları güç ve kudrete küçümser bir gözle yaklaşmaktadır. Bu şekilde Allah'a bağlanmış bir kalbi ne korkutabilir ki? Şu zavallı kullar onu nasıl korkutabilirler?

"Allah bizi doğru yola ilettiğine göre niye O'na dayanmayalım ki?"

"Bize edeceğiniz eziyetlere kesinlikle katlanacağız."

Kesinlikle sabredeceğiz, görevimizi bırakmayacağız, zaaf göstermeyeceğiz, sarsılmayacağız, davamızın gerçekliğinden kuşku duymayacağız, elimizden geleni yapmaktan geri durmayacağız, yolumuzdan sapmayacağız.

"Dayanak arayanlar sırf Allah'a dayanmalıdırlar."

İşte burada azgınlık, tağutluk gerçek yüzünü gösteriyor. Mücadele etmiyor, tartışmıyor, düşünüp akletme gereğini duymuyor. Çünkü imanın zaferi karşısında aldığı yenilginin farkındadır. Bu yüzden zorbaların sahip oldukları tek silah olan kaba kuvvete başvuruyor cahiliye:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُم مِّنْ أَرْضِنَا أَوْ
لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ ﴿١٣﴾

13- Kâfirler, peygamberlerine "Ya dinimize dönersiniz, ya da sizi yurdumuzdan kovarız" dediler. Fakat Rabbleri, onlara vahiy yolu ile bildirdi ki, "Biz zalimleri kesinlikle yokedeceğiz."

Bu noktada İslâm ile cahiliye arasındaki çarpışmanın gerçek nedeni ve tabiatı ortaya çıkıyor. Cahiliye, İslâmın kendisinden bağımsız bir yapıya sahip olmasını istemez. Kendi varlığından ayrı bir varlık göstermesine katlanamaz. İslâm barış istese bile cahiliye buna yanaşmaz. Ama İslâmın bağımsız bir önderliğe ve yönetime sahip örgütlü bir hareket olarak ortaya çıkması kaçınılmazdır. İşte cahiliyenin hazmedemediği, katlanamadığı budur. Bunun için kâfirler peygamberlerinden sadece davalarından vazgeçmelerini istemiyorlar, ayrıca tekrar inançlarına dönmelerini, cahili toplumlarına katılmalarını, bağımsız bir yapıları kalmayacak şekilde aralarında eriyip gitmelerini istiyorlar. Ama bu dinin tabiatı gereği mensuplarına yasakladığı, peygamberlerin de bu yüzden reddedip kabul etmediği de budur. Çünkü içinden kopup geldikten sonra bir müslümanın yeniden cahiliye toplumuna katılması mümkün değildir, olmaması gereken bir davranıştır.

Zalim ve zorba kuvvetler, çirkin ve katı yüzlerini gösterdikleri zaman ne davet hareketine ne de delil göstermeye imkân kalmaz. Böyle bir durumda yüce Allah peygamberleri cahiliyeye teslim edecek değildir.

Organik yapısının tabiatı gereği, cahiliye toplumu müslüman bir unsurun kendi bünyesinde hareket etmesine hoşgörülü davranmaz. Bu müslümanın çalışması, çabası ve enerjisi cahiliye toplumunun yararına, onun kökleşmesi uğruna olmadığı sürece... Cahiliye toplumunun arasına karışmak, onun organik yapısı ve kurumları içinde yeralmak suretiyle dinlerine hizmet edebileceklerini, dinleri için birtakım faaliyetlerde bulunabileceklerini zannedenler, toplumun organik yapısının tabiatını kavrayamayan kimselerdir. Toplumsal oganik yapının tabiatı, bünyesinde yeralan her ferdi bu toplumun yararına, onun sisteminin ve

dünya görüşünün kökleşmesi uğruna çalışmaya, çaba sarfetmeye zorlar. İşte bunun için seçkin peygamberler, yüce Allah kendilerini kurtardıktan sonra tekrar kavimlerinin arasına karışmayı, onların dinine uymayı reddediyorlar.

Bu noktada en büyük güç devreye giriyor. Kesin ve bitirici darbesini indiriyor. Zorba tağutlar bile olsalar, basit beşeri güçler buna karşı koyamaz.

"Rabbleri onlara vahiy yolu ile bildirdi ki, "Biz zalimleri kesinlikle yok edeceğiz."

وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ الْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِى
وَخَافَ وَعِيدِ ﴿١٤﴾

14- Ve onların arkasından yeryüzüne sizi yerleştireceğiz. Bu müjde benim karşıma çıkacağından çekinen ve benim tehditlerimden korkanlar içindir."

Unutmamak gerekir ki, peygamberlerle kavimlerinin arasını ayırmak için devreye giren bu büyük güç, her zaman peygamberlerin kavimlerinden tamamen ayrılmalarından sonra devreye girer. Müslümanlar, yüce Allah kendilerini kurtardıktan sonra kavimlerinin dinine dönmeyi, onların aralarına karışıp hayat biçimlerine uymayı reddettikten sonra... Dinleri ile özel İslâmi toplumları ile, kendilerine özgü yönetimleri ile apayrı bir yapı olarak varlıklarını sürdürmede ısrarlı olduktan sonra... İnanç temeline dayalı olarak kavimlerinden ayrıldıktan sonra... Dolayısıyla bir kavim, inanç, sistem, yönetim ve toplum olarak iki ayrı ümmete bölündükten sonra... İşte o zaman en büyük kuvvet, bitirici darbesini indirmek, mü'minleri tehdit eden tağutları yerle bir etmek, mü'minleri yeryüzüne yerleştirmek, kendilerine zafer ve egemenlik vereceğine ilişkin yüce Allah'ın peygamberlere yönelik vaadini gerçekleştirmek için devreye girer. Müslümanlar cahiliye toplumuna karışmış bulunuyorken, onun rejiminin ve yönetiminin belirlediği ölçüler içinde çalışıyorlarken, ondan ayrılmamışken, bağımsız islâmi bir yönetim altında bağımsız ve organik bir hareket olarak belirginleşmemişken, ilahi müdahale asla sözkonusu olmaz.

"Rabbleri onlara vahiy yolu ile bildirdi ki, "Biz zalimleri kesinlikle yokedeceğiz."

Kesinlikle yokedeceğiz ifadesinde hem büyüklük, hem de vurgulama yeralmaktadır. Bunlar, bu zorlu anda havaya belli bir gölge ve belli bir ses tonu katıyorlar. Tehditler savuran zorbaları, bu tehditlerle hem kendilerine, hem gerçeğe, hem peygamberlere, hem de insanlığa zulmeden müşrikleri kesinlikle yokedeceğiz.

"Ve onların arkasından yeryüzüne sizi yerleştireceğiz."

Abartma ya da palavra değil bu, her zaman için yürürlükte olan, adil bir kanundur bu.

"Bu müjde benim karşıma çıkacağından çekinen ve benim tehditlerimden

korkanlar içindir."

Bu yerleştirme ve halifelik görevi benim karşıma çıkacağından çekinen, üstünlük taslamayan, haddini aşmayan, büyüklenmeyen, zorbalık yapmayan ve tehditlerimden korkanlar içindir. Buna göre hesabını yapan, sebeplerinden sakınan, yeryüzünde bozgunculuk yapmayan ve insanlara zulmetmeyenler içindir. Zaten halifelik görevini de bu yüzden hakediyor. Bunu hakederek elde ediyorlar.

Böylece küçük ve komik kuvvet -zalim tağutların kuvveti- zorlu ve muazzam kuvvetle -her şeye egemen, ulu ve ezici kuvvetle- karşı karşıya kalıyor. Çünkü peygamberlerin görevi apaçık bir duyurma ve mü'minlerle yalanlayanların iyice belirginleşip ayrılması ile sona eriyor.

Bir safta, komik ve cılız kuvvetleri ile birlikte zorba tağutlar, diğer safta da yüce Allah'ın gücünün desteğinde mütevazi ve davetçi peygamberler yeralıyor. Her iki saf da zafer ve fetih istiyor. Akibet nasıl olması gerekiyorsa öyle oluyor:

وَٱسْتَفْتَحُوا۟ وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿١٥﴾ مِّن وَرَآئِهِۦ جَهَنَّمُ
وَيُسْقَىٰ مِن مَّآءٍ صَدِيدٍ ﴿١٦﴾ يَتَجَرَّعُهُۥ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُۥ وَيَأْتِيهِ
ٱلْمَوْتُ مِن كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ ۖ وَمِن وَرَآئِهِۦ عَذَابٌ غَلِيظٌ ﴿١٧﴾

15- Peygamberler, Allah'dan zafer dilediler, bunun üzerine bütün inatçı zorbalar hüsrana uğradılar.

16- Ayrıca herbirinin önünde cehennem vardır, orada kendisine irinli su içirilecektir.

17- Bu irinli suyu yutkunarak içer, normal biçimde içemez. Her yandan ölümün saldırısına uğradığı halde ölemez. Önünde çetin bir azap vardır.

Buradaki sahne son derece ilginçtir. Bütün inatçı zorbaların hüsranını, şu dünya hayatındaki acı sonlarını gözler önüne seren bir sahnedir bu. Ama bu sahnenin gösterildiği yerin arka planında cehennemdeki durum ve görüntü de düşünülüyor. Zorbalar yaralı vücutlardan akan irini içiyorlar. Pis ve acı oluşundan dolayı da yutamıyorlar, anında dışarı atıyorlar. Bu pislik ve tiksinti öylesine belirgin ki, sözcükler arasında elle tutulacak kadar somuttur. Bu zorbaları tüm sebepleri ile ve her yönden ölüm kuşatır ama ölmezler. Azabın tamamlanması için elbette... Bundan sonra da şiddetli bir azap vardır.

Bu sahne dehşet vericidir. Hüsrana uğramış yenik zorbayı çizerken, arka planda da akibetini, bu derece korkunç ve ürpertici bir tarzla gözlerinin önüne getiriyor. İfadede yeralan "Galiyz" kelimesi de sahnenin biraz daha korkunç olmasına katkıta bulunuyor. Ve bu ifade zorbaların hak, iyilik, hayır ve inanç davetçilerine karşı bir tehdit unsuru olarak kullandıkları zalim kuvvetlerin yanında uyum oluşturmaktadır.

Bu acı akibetin gölgesinde yeralan değerlendirme, kâfirlere darbelerin indiği bir sahnede tasvir edilen bir örnektir. Yüce Allah'ın yalanlayanları yokedip yerlerine yeni bir canlı türü getirme gücüne sahip olduğu gerçeğine dikkat çekiliyor burada. Bu da, hikâyenin sahneleri diğer bir alanda görülmeye başlamadan önce yapılıyor. Hikâyenin yeryüzünde geçen son bölümünün üzerine bir perde çekiliyor, bir diğer alandaki sahneleri canlandırılıyor:

مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ
اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ لَا يَقْدِرُونَ
مِمَّا كَسَبُوا عَلَىٰ شَيْءٍ ذَٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ ﴿١٨﴾

18- Rabblerini inkâr edenlerin iyi davranışları fırtınalı bir günde şiddetli rüzgârda savrulan küle benzer, yaptıkları iyi işler karşılığında ellerine hiçbir şey geçmez. İşte koyu sapıklık budur."

Fırtınalı bir günde rüzgârda savrulan külün oluşturduğu sahne bilinen ve her zaman gözlemlenebilen bir sahnedir. Ayetlerin akışı boşuna işlenen iyi davranışların kayboluşunu somutlaştırmak için veriyor bu örneği. Bu tür iyi davranışları işleyenler ellerine bir şey geçiremezler, onlardan hiçbir şekilde yararlanamazlar. Ayetlerin akışı bu gerçeği fırtınalı, hareketli bir sahnede somutlaştırıyor. Bunun sonucunda duygularda öyle bir hareketlenme medana geliyor ki, iyi davranışların kayboluşunu, heder oluşunu anlatma amacı ile başvurulan hiçbir zihinsel soyut ifade yöntemi bunu gerçekleştiremez.

Bu sahne, kâfirlerin işledikleri iyi davranışlara ilişkin somut bir gerçeği anlatmaktadır. Çünkü iman temeline dayanmayan iyi davranışlar, davranışı nedene, nedeni de yüce Allah'a sağlam kulpa bağlı olmayan davranışlar, toz gibi, kül gibi uçuşup giderler. Bu tür davranışlar dayanaksız ve düzensizdirler. Çünkü önemli olan amel değildir, insanı böyle bir ameli işlemeye iten nedendir önemli olan. Çünkü amel mekanik bir harekettir. Bir nedeni, bir amacı ve bir hedefi olmadığı sürece insanın hareketleri ile bir makinenin hareketleri arasında hiçbir fark yoktur.

Böylece tasvir edilen sahne, derin gerçekle aynı noktada buluşuyor. Gözönünde bulundurulan anlamı, teşvikli, anlamlı ve etkileyici bir üslupla dile getiriyor. Bunun arkasında yapılan değerlendirme de bunlarla aynı noktada buluşuyor!

"İşte koyu sapıklık budur."

Bu değerlendirmenin bıraktığı etki, fırtınalı bir günde rüzgârda uçuşup uzaklara doğru savrulan külün bıraktığı etki ile uyuşmaktadır.

Savrulan küllerin canlandırıldığı sahneye aşağıdaki ayette yeralan bir diğer gölge de katılıyor. Bu ayette dikkatler gelmiş geçmiş yalanlayanların akibetinden Kureyş'ten yalanlayanların akibetine çekiliyor. Burada Kureyşliler yokedilip yerlerine yeni bir canlı türünün getirilmesi ile tehdit ediliyorlar.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ إِنْ يَشَأْ
يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٩﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿٢٠﴾

19- Allah'ın gökleri ve yeri hak ilkesine dayalı olarak yarattığını görmüyor musun? O eğer dilerse sizi yokedip yerinize yeni bir canlı türü geçirebilir.

20- Bu Allah için zor bir iş değildir.

İman ve küfür olayından söz edilirken, peygamberler ve cahiliye sorunu ele alınırken, gökler ve yer sahnesine doğru yapılan bu geçiş, Kur'an'ın ifade yöntemine göre son derece yerinde ve tabii bir geçiştir. Bu, aynı zamanda Kur'an yönteminin ilahi olduğunu gösteren insan fıtratında depreşen duygular açısından da tabii bir geçiştir.

İnsan denen varlığın fıtratı ile şu evren arasında anlaşılabilir gizli bir dil vardır. İnsan fıtratı, şu evrene yönelir yönelmez içerdiği işaretleri ve kanıtları algılar algılamaz evrenin ötesinde gizli bulunan sır ile doğrudan bir bağlantı kurar.

Şu evreni, gördükleri halde fıtratları, evrenin içerdiği işaretleri ve mesajları algılayamayanlar fıtratları devre dışı kalmış kimselerdir. Fıtratlarında bir bozukluk vardır, bu yüzden fıtri alıcı cihazları fonksiyonlarını yerine getiremez olmuşlardır. Tıpkı bir hastalık sonucu fonksiyonlarını yerine getiremeyen duyu organları gibi. Gözün kör olması, kulağın sağır olması, dilin tutulması gibi. Bunlar devre dışı kalmış organlardır, artık hiçbir şey algılayamazlar. Önderlik ve yol göstericilik için ise hayda hayda işe yaramazlar. Tamamen yalan ve iftira olarak "bilimsel ideolojiler" diye isimlendirdikleri materyalist akımların taraftarları da bunlardandır. Çünkü bilimle fıtri alıcı cihazların devre dışı kalması, insanın bütün evrenle bağlantısını sağlayan cihazların bozulması bağdaşmaz. Bunlar, Kur'an'ın 'kör' diye isimlendirdiği kimselerdir. O halde insan hayatı bu körlerden birinin ortaya attığı bir ideolojiye, bir görüşe ya da toplumsal düzene dayanamaz.

Göklerle yerin hak ilkesine dayalı olarak yaratılması yüce Allah'ın gücüne işaret ettiği gibi, sağlamlığa, kalıcılığa da işaret etmektedir. Çünkü hak sağlamdır, kalıcıdır, hatta sözlü vurgusunda bile... Bu da uzaklara savrulan, uçuşup giden küllerin ve koyu sapıklığın karşısında yeralmaktadır.

Hak ve batıl arasındaki savaşın sonunda inatçı zorbaların uğradığı akibetin gölgesinde bir tehdit yeralıyor.

"O eğer dilerse sizi yokedip yerinize yeni bir canlı türü geçirebilir.

Gökleri ve yeri yaratabilen, insan türünün yerine birbaşka canlı türünü yeryüzüne yerleştirebilir. Bu türe mensup kavimlerden birinin yerine bir diğer kavmi yeryüzünün halifeliğine, yönetimine geçirebilir. Bir kavmi yoketmenin bıraktığı etki ile yokluğa doğru uçuşup giden külün bıraktığı etki arasında uzaktan bir

uygunluk vardır.

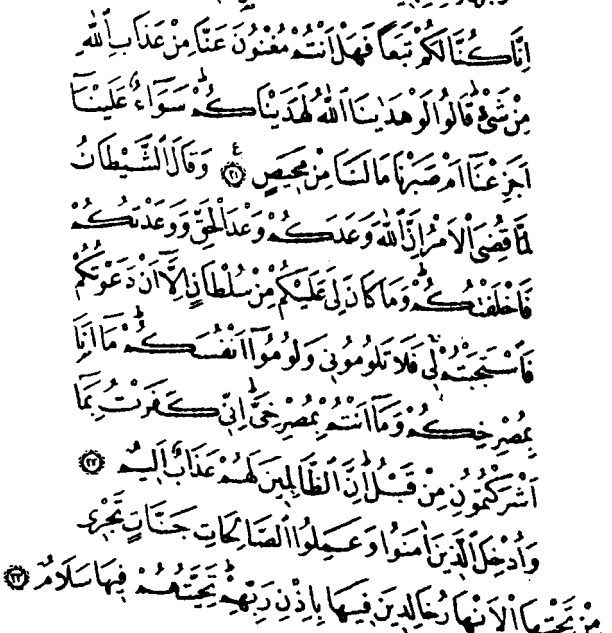
"Bu Allah için zor bir iş değildir."

Göklerle yerin yaratılması buna şahittir. Daha önce yalanlayanların yokedildiği yerler de şahittir. Uçuşup giden, savrulan küller de bu gerçeğe uzaktan şahitlik etmektedir.

Dikkat edin, bu, Kur'an'daki sahnelerin, tabloların ve gölgelerin oluşturduğu veciz uyumun şaheser bir örneğidir.

KIYAMETTEKİ KARŞIT SAHNELER

Ardından bir diğer ufka yükseliyoruz. Tasvir, ifade tarzı, anlam ve söz uyumunun göz kamaştırıcı, olağanüstü ufuklarından biridir bu. Biraz önce inatçı zorbalarla beraberdik. Bütün inatçı zorbalar hüsrana uğramıştı. İnatçı zorba daha dünyadayken sahnenin arka planında cehennemdeki durumunu gözleri ile görmüştü. Şimdi ise onları cehennemde buluyoruz. Ayetlerin akışı büyük hikâyenin -insanlık ve peygamberler hikâyesinin- geçtiği alanlarla birlikte yolalıyor ve zorbaları bir diğer sahnede canlandırıyor. Bu sahne, en çok hareket, heyecan doludur. Zayıf halk kitleleri ile büyüklük taslayanlar (müstekbirler) bir de şeytanla bunlar arasındaki karşılıklı konuşmalarla dolu olması bakımından kıyamet sahneleri arasında en ilginç olanıdır.

21- Tüm insanlar Allah'ın huzuruna çıktıklarında güçsüz halk yığınları, büyüklük taslayan önderlere "Biz size bağlı idik, size uymuştuk. Şimdi Allah'ın bize vereceği azabın herhangi bir bölümünü başımızdan savabilecek misiniz? derler. Önderler ise güçsüzlere şu karşılığı verirler, "Eğer Allah bizi doğru yola iletseydi, biz de sizi doğru yola erdirirdik. Şimdi feryad etsek de, sabretsek de farketmez. Çünkü kaçıp sığınabileceğimiz bir yer yok.

22- Herkese ilişkin hüküm verilip iş işten geçtikten sonra şeytan, cehennemliklere der ki: "Hiç kuşkusuz Allah'ın size yönelik vaadi doğru idi, ben ise size verdiğim sözü yerine getirmedim. Benim size yönelik, somut bir yaptırım gücüm yoktu, sadece sizi yoluma çağırdım, siz de çağrıma uyuverdiniz. O halde beni suçlamayınız, kendinizi suçlayınız, şimdi ne ben sizi kurtarabilirim, ne de siz beni kurtarabilirsiniz. Aslında vaktiyle beni Allah'a ortak koşmanızı da onaylamış değildim. Hiç kuşkusuz zalimler, acıklı bir azap çekeceklerdir.

23- İman edip iyi ameller işleyenler ise Rabblerinin izni ile içinde ebedi olarak kalacakları ve altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirilirler, onlar orada esenlik dileği olarak "selâm" ile karşılanırlar.

Hikâyenin seyri değişti. Davet ve davetçilerin, yalanlayanların ve tağutların başından geçen hikâye dünya sahnesinden ahiret sahnesine geçti:

"Bütün insanlar Allah'ın huzuruna çıktılar."

Yalanlayan tağutlar ve ezilmeyi, aşağılanmayı kabul eden zayıflardan oluşan taraftarları, beraberlerinde de şeytan... Sonra, peygamberlere inanan ve iyi işler, yapan mü'minler, hep birlikte, görünebilecekleri şekilde Allah'ın huzuruna çıktılar... Aslında onlar her an için Allah'ın kontrolüne ve gözetimine açıktılar. Ne var ki, onlar şu anda, tamamen ortada olduklarını, hiçbir perdenin, hiçbir örtünün, kendilerini örtüp saklayamayacağını, hiçbir koruyucunun kendilerini koruyamayacağını biliyorlar, hissediyorlar. Hep birlikte huzura çıktılar, meydan tıklım, tıklım, perdenin kalkması ile birlikte başlıyor karşılıklı konuşma:

"Güçsüz halk yığınları, büyüklük taslayan önderlere "Biz size bağlı idik, size uymuştuk. Şimdi Allah'ın bize vereceği azabın herhangi bir bölümünü başımızdan savabilecek misiniz?"

Zayıflar zayıflığı benimseyen kimselerdir.Düşünce, inanç ve hedef açısından kişisel özgürlüklerinden feragat edip müstekbirlere ve tağutlara uyruk olmak suretiyle yüce Allah'ın insanlara bahşettiği en belirgin insani özelliklerini ayaklar altına alan Allah'ın egemenliği yerine Allah'dan başka birtakım kullara boyun eğen, o kulların egemenliğini seçen kimselerdir. Zayıflık mazeret değildir, aksine suçtur. Yüce Allah hiç kimsenin zayıf, güçsüz olmasını istemez. O, bütün insanları güç-kuvvet bulacakları himayesine girmeye çağırıyor. Çünkü güç, kuvvet tümüyle Allah'a aittir. Yüce Allah hiçbir insanın kendi isteği ile ya da istemeyerek özgürlüğünden vazgeçmesini istemez, -çünkü insanın en belirgin özelliği ve onur kaynağı özgürlüğüdür-. Hiçbir maddi kuvvet, -ne olursa olsun- özgürlük isteyen, insani onurunu ayaklar altına almayan, ona sarılan

bir insanı köleleştiremez. Bu kuvvetler en fazla insanın bedenine sahip olabilirler, ona işkence edip cezalandırabilirler, zincire vurup hapsedebilirler. Ama insanın vicdanına, ruhuna ve aklına hiç kimse sahip olamaz hapsedemez, aşağılayamaz. Sahibi kendi eliyle vicdanını, ruhunu ve aklını hapse, zillete teslim etmediği sürece...

Şu zayıfları, inanç, düşünce ve hayat tarzı noktasında büyüklük taslayan zorbalara uymaya kim zorlayabilir? Şu zayıfları Allah'dan başkasının egemenliğine sokmaya kimin gücü yetebilir? onları yaratan, rızıklarını veren, başkalarına değil, kendisine güvenmelerini isteyen yüce Allah olduğu halde, onları başkasının hakimiyetine girmeye kim zorlayabilir?

Hiç kimse... Sadece zayıf kişilikleri, başka değil. Onlar maddi kuvvet bakımından tağutlardan geri oldukları için zayıf değildirler. Ya da rütbe, mal, mevki veya makam bakımından aşağı oldukları için bu duruma düşmediler. Kesinlikle hayır... Bütün bunlar dışarıdan kaynaklanan geçici etkenlerdir. Tek başlarına zayıfların zayıflık sıfatını haketmelerine yeterli değildirler. İnsan olmanın en belirgin ve en başta gelen özellikleri olan ruh, kalp, onur ve izzeti nefs bakımından zayıf oldukları için bu duruma düşmüşlerdir.

Kuşkusuz mustaza'flar (zayıflar) çoğunlukta, tağutlar ise azınlıktadırlar. O halde çoğunluğun azınlığa boyun eğmesini hangi güç sağlamaktadır? Boyun eğmelerindeki etken nedir? Onların tağutlara boyun eğmesini sağlayan etken, ruhsal zayıflıkları, azimden yoksun oluşları, onur eksikliği ve yüce Allah'ın insanoğluna bahşettiği üstünlük duygusundan kendiliklerinden vazgeçmiş olmalarıdır.

Hiç kuşkusuz halk kitleleri istemese tağutlar onları ezemez, boyun eğdiremez. Çünkü ezilen halk yığınları istedikleri an tağutların karşısına dikilebilirler. O halde bu yığınlarda eksik olan özgür iradedir.

Aşağılık, zelil insanların ruhlarındaki aşağılanmaya yatkınlık duygusu olmasa aşağılanma, zelil olma sözkonusu olmaz. İşte tağutların da dayanakları sadece ezilen halk yığınlarındaki bu ezilmeye yatkınlık duygusudur.

İşte burada ezilenler ahiret sahnesinde aynı zayıflık duygusu içinde, yine büyüklük taslayan tağutlara itaatkâr bir tavırla soruyorlar:

"Biz size bağlı idik, size uymuştuk. Şimdi Allah'ın bize vereceği azabın herhangi bir bölümünü başımızdan savabilecek misiniz?

Hiç kuşkusuz size uyduğumuz için bu acıklı sonla yüzyüze geldik.

Belki de onlar azabı görünce, büyüklük taslayanları öncülük yapmaya teşvik edip kendilerini azaptan korumalarını umuyorlar.Ayet onların sözünü her halukârda zillet damgasını taşıyorken aktarmaktadır:

Büyüklük taslayanlar da bu soruya şu karşılığı veriyorlar:

Önderler ise güçsüzlere şu karşılığı verirler: Eğer Allah bizi doğru yola iletseydi, biz de sizi doğru yola erdirirdik. Şimdi feryat etsek de sabretsek de far-

ketmez, çünkü kaçıp sığınabileceğimiz bir yer yok."

Zayıfları başlarından savmak istediklerini onlardan sıkıldıklarını dile getirmektedir bu cevap.

"Eğer Allah bizi doğru yola iletseydi, biz de sizi doğru yola erdirirdik."

Neye dayanarak bizi kınıyorsunuz. Biz ve siz aynı sonuca giden aynı yolda beraber değil miydik? Kendimiz doğru yoldayken sizi saptırmadık ki? Eğer Allah bizi doğru yola iletseydi biz de sizi kendimizle birlikte doğru yola iletirdik. Tıpkı saptığımız için sizi de saptırdığımız gibi. Burada onlar doğru yolda ya da eğri yolda olmayı yüce Allah'a bağlıyorlar. Daha önce yüce Allah'ı ve gücünü inkâr ettikleri, yüce Allah'ın karşı konulmaz ve ezici gücünü hesaba katmayan bir tavırla zayıflara karşı üstünlük tasladıkları halde yüce Allah'ın gücünü itiraf ediyorlar. *Aslında onlar* işi Allah'a bağlamakla sapma ve saptırmanın sorumluluğundan kaçmak istiyorlar. Oysa yüce Allah sapıklığı emretmez. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır. **"Allah kötülük işlemeyi emretmez."** [31] Sonra bu müstekbirler çaktırmadan zayıfları azarlıyorlar. *Onlara feryad etmenin* ya da sabretmenin hiçbir şey değiştirmeyeceğini bildiriyorlar. Kuşkusuz azap hakedilmiştir. Ne sabır ne de feryad etmek bu durumu değiştirmez. Azaba karşı feryad etmenin işe yaradığı, insanın sapıklıktan doğru yola girmesine neden olduğu, aynı şekilde zorluğa karşı sabretmenin yarar sağladığı, yüce Allah'ın rahmetinin ulaşmasına neden olduğu anlar geride kaldı. *İş işten geçti. Kaçılacak,* sığınılacak bir yer de yok artık:

"Şimdi feryad etsek de sabretsek de farketmez, çünkü kaçıp sığınabileceğimiz bir yer yok."

Artık iş işten geçmiştir. Tartışma, sona ermiştir. Karşılıklı konuşma kesilmiştir... Bu anda sahnede ilginç bir şey görüyoruz... Şeytandır bu... Sapıklığın telkincisi, sapıkların yol göstericisi şeytan.. Kâhinlerin ya da tam ifadesiyle *şeytanın kılığına girdiğini görüyoruz. Hem zayıflara hem de büyüklük taslıyanlara* şeytanca sözler ediyor. Şeytanın bu sözleri azaptan daha acı gelmelidir onlara:

"Herkese ilişkin hüküm verilip iş işten geçtikten sonra şeytan cehennemliklere der ki; "Hiç kuşkusuz Allah'ın size yönelik vaadi doğru idi, ben ise size verdiğim sözü yerine getirmedim. Benim size yönelik somut bir yaptırım gücüm yoktu, sadece sizi yoluma çağırdım, siz de çağrıma uyuverdiniz. O halde beni suçlamayınız, kendinizi suçlayınız; şimdi ne ben sizi kurtarabilirim, ne de siz beni kurtarabilirsiniz. Aslında vaktiyle beni Allah'a ortak koşmanızı da onaylamış değildim. Hiç kuşkusuz zalimler, acıklı bir azap çekeceklerdir."

Allah, Allah, bu şeytan gerçekten de şeytandır. Burada kişiliği her yönüyle ortaya çıkıyor. Tıpkı bu karşılıklı konuşmada zayıfların ve büyüklük taslayanların kişiliği her yönüyle ortaya çıktığı gibi...

Göğüslere vesvese veren, insanların Allah'a isyan etmesini teşvik eden, küfrü yaldızlı, çekici gösteren, onları hak daveti dinlemekten alıkoyan şeytandır bu...

(31) Araf Suresi 28

Evet odur bu sözleri söyleyen, onları oldukça acı ve etkileyici bir şekilde kınayan... Ama onu reddedecek durumda değildirler. Çünkü iş işten geçmiştir. Bu sözleri zamanı geçtikten sonra söylüyor ne fayda!

"Hiç kuşkusuz Allah'ın size yönelik vaadi doğru idi, ben ise size verdiğim sözü yerine getirmedim."

Sonra onları kendi çağrısına uymalarını ayıplayarak bir kez daha utandırıyor. Oysa üzerlerinde hiçbir etkinliği, yaptırım gücü yoktu. Sadece onlar kişiliklerinden sıyrıldılar, kendileri ile şeytan arasındaki eski düşmanlığı unuttular, yüce Allah'ın hak davetini terkedip onun batıl çağrısına koştular:

"Benim size yönelik somut bir yaptırım gücüm yoktu, sadece sizi yoluma çağırdım siz de çağrıma uyuverdiniz."

Sonra onları kınıyor ve kendi kendilerini kınamaya çağırıyor. Kendisine uydukları için kınıyor!

"O halde beni suçlamayınız, kendinizi suçlayınız."

Sonra onları ortada bırakıyor, onlardan uzaklaşıyor. Daha önce çeşitli vaadlerde bulunan onları ümitlendiren, emellere daldıran ve hiç kimsenin kendileri ile başedemeyeceğini telkin eden oydu. Ama şimdi bağırıp çağırsalar da kendilerine cevap verecek değildir. O da feryat etse kendileri de ona yardım edemezler

"Şimdi ne ben sizi kurtarabilirim ne de siz beni kurtarabilirsiniz."

Aramızda bir bağ, bir dostluk yoktur.

Ardından kendisini Allah'a ortak koşmalarını onaylamadığını, bu şirklerini inkâr ettiğini belirtiyor:

"Aslında vaktiyle beni Allah'a ortak koşmanızı da onaylamış değildim."

Yaptığı şeytanca konuşmayı yardakçılarının başına gelen dayanılmaz felaketi vurgulayarak bitiriyor:

"Hiç kuşkusuz zalimler, acıklı bir azap çekeceklerdir."

Şu şeytana bakın... Kendilerini sapıklığa çağıran ve bu çağrısına olumlu karşılık verip uydukları şeytan yardakçılarına bakın... Peygamberler de onları Allah'a itaat etmeye çağırmış, ama onları yalanlayıp, inkâr etmişlerdi.

Perde inmeden önce, karşı yakada yeralan mü'min ümmeti, kurtulmuş ümmeti görüyoruz.

"İman edip iyi ameller işleyenler ise, Rabblerinin izni ile içinde ebedi olarak kalacakları ve altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirilirler, onlar orada esenlik dileği olarak "selâm" ile karşılanırlar.

Şimdi perde iniyor... Ama ne sahne!

Yalanlayanlar ve tağutlar karşısında yeralan davet hareketinin ve davetçilerin hikâyesi ne de güzel son buluyor!..

ZORBALARIN ACI SONU

Tüm bölümleriyle birlikte bu hikâyenin ışığında... Dünyada iken peygamberler ümmetinin zalim cahiliye toplumuna karşı dikildiği sırada;

"Peygamberler, Allah'dan zafer dilediler, bunun üzerine bütün inatçı zorbalar hüsrana uğradılar."

"Ayrıca herbirinin önünde cehennem vardır, orada kendisine irinli su içirilecektir."

"Bu irinli suyu yutkunarak içer, normal biçimde içemez. Her yandan ölümün saldırısına uğradığı halde ölemez. Önünde çetin bir azap vardır." (32)

Ahirette de seyrettiğimiz o eşsiz sahnede, büyüklük taslayanlar, zayıflar ve şeytan arasında geçen karşılıklı konuşmaların yeraldığı o enteresan sahnede...

Evet bu hikâyenin, güzel niteliklere sahip ümmet ile iğrenç grubun akibetlerinin gölgesinde yüce Allah dünya hayatında iyi ve kötü ile ilgili yürürlükte olan yasasını tasvir etmek için güzel sözü ve iğrenç sözü örnek veriyor. Böylece hikâyenin sonu, perdenin inmesinden sonra hikâye üzerine yapılan bir yorum niteliğini kazanıyor:

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً
كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِى ٱلسَّمَآءِ ﴿٢٤﴾
تُؤْتِىٓ أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍۭ بِإِذْنِ رَبِّهَا ۗ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ
لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٥﴾ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ
كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ ٱجْتُثَّتْ مِن فَوْقِ ٱلْأَرْضِ مَا لَهَا مِن قَرَارٍ
﴿٢٦﴾ يُثَبِّتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱلْقَوْلِ ٱلثَّابِتِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ
ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَيُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلظَّٰلِمِينَ ۚ وَيَفْعَلُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ ﴿٢٧﴾

24- Allah'ın güzel sözü neye benzettiğini görmüyor musun? O, onu yerin derinliklerine kök salmış ve dalları göğe tırmanan yararlı bir ağaca benzetiyor.

25- O ağaç sürekli olarak meyva verir. İnsanlar öğüt alsınlar diye Allah onlara çeşitli öğütler verir.

26- İğrenç söz de kökü yerden kesilmiş, dik duramayan acı meyvalı bir ağaca benzer.

27- Allah, gerek dünyâ hayatında, gerekse ahirette mü'minleri değişmez söze bağlı tutar. Allah zalimleri ise saptırır. Allah dilediğini yapar.

(32) İbrahim Suresi 15-17

Kökü sağlam, dalları göklere tırmanan güzel bir ağaca benzeyen güzel söz ile dik duramayan ve kökü de yerden kesilmiş iğrenç bir ağaca benzeyen iğrenç sözün oluşturduğu sahne, genelde surenin atmosferinden, peygamberler ile onları yalanlayanların hikâyesinden, özelde de her iki grubun akibetinden alınmış bir sahnedir. Burada peygamberlik ağacı ve bu ağaca yansımış peygamberlerin babası Hz. İbrahim'in gölgesi net bir şekilde görülmektedir. Bu ağaç her dönemde güzel ve tatlı meyveleri vermektedir... Peygamberlerden biridir bu meyve... İman, iyilik ve canlılık meyvesini vermektedir...

Fakat bu örnek, surenin ve surede ele alınan hikâyenin atmosferi ile uyuşmakla birlikte, bundan daha engin ufukları, daha geniş bir alanı, daha derin bir gerçeği ifade etmektedir.

Hiç kuşkusuz güzel söz -yani gerçek söz- tıpkı güzel bir ağaç gibidir. Sağlam, görkemli ve bol meyvelidir. Sağlamdır, kasırgalar ne kadar amansız olurlarsa olsunlar onu yerinden sökemez. Batıl rüzgârları onu sarsamaz. Tağutların balyozları onu etkilemez. Kimi dönemlerde bazılarınca yokolma tehlikesi ile karşı karşıya kaldığı zannediise bile sağlamdır, uludur. Kötülükten, zulümden ve azgınlıktan hep yüksektir. Kimi zamanlar onun batıl tarafından yerinden sökülüp boşluğa atıldığı sanılsa bile meyvesini vermeye devam eder. Bu ağaç ve meyveleri hiç eksik olmaz. Çünkü bu ağacın tohumları gün geçtikçe artan ruhlarda yeşermektedir.

Aynı şekilde iğrenç söz -yani batıl söz- tıpkı iğrenç bir ağaç gibidir. Kabarır, yükselir, dal-budak salar. Bu yüzden bazı insanlar onun güzel ağaçtan daha iri, daha güçlü olduğunu sanabilirler. Hatta toprağın dışındadır. Onun bu görkemi geçici bir süre içindir, sonra tekrar yere yıkılacaktır. Sağlamlığı, kalıcılığı sözkonusu değildir.

Bunlar salt birer örnek değildirler. Sırf iyileri desteklemek, onları yüreklendirmek amacına yönelik olarak söylenmiş sözler değildir bunlar. Kimi dönemlerde gerçekleşmesi gecikse de hayatta yaşanan bir realitedir bu.

İyilik kalıcıdır, kötülük onu sıkıştırsa da, yoluna engel olsa da ölmez, solmaz. Kötülük ise uzun süre yaşayamaz. İçine karışmış kimi iyilik kalıntıları yok olana kadar yaşayabilir. -Zaten saf kötülük çok az bulunabilir- İçindeki kimi iyilik kalıntıları yok olunca, kötülük de yok olup gider. Geride bir şey kalmaz. Bu durumda görkemli ve üstün gibi görünse de içten içe yok oluyor, dağılıp gidiyordur.

Unutulmamalıdır ki, iyiliğin karşılığı iyilik, kötülüğün karşılığı da kötülüktür.

"İnsanlar öğüt alsınlar diye Allah onlara çeşitli örnekler verir."

Bunlar, doğrulayıcı kanıtlarına yeryüzünün pratik hayatında her zaman karşılaşılabilinecek örneklerdir. Ama insanlar hayatın yoğunluğu içinde çoğu zaman bunları görememekte, unutup gitmektedirler.

İfadede ve ifadenin oluşturduğu atmosferde sağlamlık anlamını tasvir için

katkıda bulunan ve kökü sağlam ve toprağın derinliklerine uzanmış, dalları ise alabildiğine boşluğa doğru uzanmış, görkemli olarak tasvir edilen, gözönünde sağlamlık ve güçlülük örneği olarak duran ve sağlam ağacın gölgesinde...

Evet güzel söze örnek oluşturan bu güzel ağacın gölgesinde:

"Allah gerek dünya hayatında, gerekse ahirette mü'minleri değişmez söze bağlı tutar"... Toprağın üstünde dik duramayan, sağlamlığı ve dayanıklılığı sözkonusu olmayan iğrenç ağacın gölgesinde... **"Allah zalimleri ise saptırır."** İfadelerin ve anlamların gölgeleri ayetin akışı içinde birbirleriyle bir ahenk oluşturmaktadırlar.

Yüce Allah gerek dünya hayatında, gerekse ahirette mü'minleri vicdanlara yerleşmiş, fıtratlarda sağlamlaşmış, salih amelle meyve veren, hayatta hep yenilenen ve her zaman kalıcı olan iman sözüne bağlı tutar. Onları Kur'an'ın ve peygamberin sözü ile, hak için dünyada zafer, ahirette de kurtuluş olarak verdiği sözle sağlamlaştırır. Bunların tümü sağlam, doğru ve gerçek sözlerdir. Bu sözlere bağlı kalanların yolları ayrılmaz, farklılaşmaz. Bu sözlere bağlananlar bunalıma girmezler, şaşkınlık ve kararsızlık içinde bocalamazlar.

Zalimleri ise yüce Allah, zalimliklerinden müşrikliklerinden (zulmün Kur'an'da genellikle şirk anlamında kullanıldığına çokça rastlanır) yol gösterici aydınlıktan uzak oluşlarından, karanlıkların, efsane ve hurafelerin bataklığında yüzüyor olduklarından, Allah'ın seçtiği değil, arzu ve heveslerin öngördüğü sistemlere, kanunlara uyduklarından dolayı saptırır. Zulmedeni, aydınlığı görmezlikten geleni, arzu ve hevesine uyanı sapıklığa, bataklığa ve bedbahtlığa mahkûm eden değişmez yasası uyarınca onları saptırır...

"Allah dilediğini yapar."

Mutlak iradesi ile kanunları seçer. O kanunları seçer, bu kanunlar kendisini bağlayıcı değildirler, sadece onlardan hoşnut olur. Hikmeti bu kanunların değişmesini öngörürse, hiçbir kuvvetin karşı koyamadığı, hiçbir engelin yolunu kesemediği ve varlık aleminde meydana gelen her şeyin dilemesi uyarınca meydana geldiği iradesinin çerçevesi içinde değiştirir bu kanunları.

Bununla peygamberlik ve davet hareketlerini konu alan büyük hikâyenin sonunda yapılan değerlendirme sona eriyor. Bu hikâye, peygamberlerin babası Hz. İbrahim'in adını alan bu surenin ilk ve en büyük bölümünü kaplamıştı. Koyu gölgeli ve her zaman iyi meyveler veren peygamberlik ağacına, ardarda gelen nesillerde yenilenen ve her zaman büyük gerçeği içeren güzel sözde değinilmişti. Hiçbir zaman değişmeyen tek gerçek olan peygamberlik gerçeğinden, hep aynı çizgiyi izleyen ve değişmez davet gerçeğinden, bir ve ezici güce sahip olan Allah'ın ortaksız birliğinden söz edilmişti.

PEYGAMBERLERİN ORTAK DAVETİ

Şimdi peygamberlerin cahiliye toplumları ile mücadelelerini konu alan bu hikâyenin, gözler önüne serdiği belirgin gerçeklere kısaca değinmek istiyoruz.

Bu gerçeklere ayetleri teker teker ele alırken bazı işaretlerde bulunmuştuk. Ama gördük ki, bu gerçekleri fırsat varken biraz daha irdelemek gerekmektedir.

1- Her şeyi hikmetle yapan ve her şeden haberdar olan yüce Allah'ın sunduğu bu hikâyeden, en başta gelen ve son derece açık olan bir gerçeği algılıyoruz. İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana yol alan iman kafilesi tek ve birbirine bağlı bir kafiledir. Bu kafilenin başını, tek bir gerçeğe çağıran, aynı davayı açığa vuran ve aynı hareket metodunu takip eden seçkin peygamberler çekmektedir. Bütün peygamberler tek ve ortaksız İlahlığa ve Rabblığa boyun eğmeye çağırmaktadır insanları. Hiçbiri Allah'ın yanında bir başkasına davet etmez, O'nun dışında hiç kimseye dayanamaz, O'ndan başka birine sığınmaz, Allah'dan başka bir dayanak tanımaz kendisi için.

O halde tek Allah'a inanma olgusu "Karşılaştırmalı Din Bilginlerinin" iddia ettikleri gibi, çok tanrıcılıktan, iki tanrı inancına, ondan da tevhid inancına doğru bir gelişmenin, ilerlemenin sonucu ortaya çıkmış bir inanç biçimi değildir. Önce Totemlere, ruhlara, yıldızlara ve gezegenlere yönelik ibadetten tek Allah'a yönelik kulluğa geçilmiş değildir. Bu iddialara göre insanların deneyim kazanmasına, insan ürünü bilimlerin gelişip ilerlemesine, siyasal düzenlerin tek bir merkezden yönetilen birleştirici rejimlere dönüşmesine paralel olarak inanç da tek tanrıcılığa doğru gelişip ilerlemiştir.

Tek Allah inancı, insanlık tarihinin başlangıcından bu yana gelmiş geçmiş tüm peygamberlerin getirdikleri mesajların ana konusunu oluşturmuştur. Bu gerçek herhangi bir peygamberin mesajında veya herhangi bir semavi dinde değişmemiş, farklılık arzetmemiştir. Her yaptığı yerinde ve bir hikmete dayanan ve her şeyden haberdar olan yüce Allah böyle anlatmaktadır.

Şayet bu "Karşılaştırmalı Din Bilginleri" "insanların, tüm peygamberlerin getirdiği tevhid inancına yatkınlığının her peygamberin döneminde biraz daha geliştiğini, dönem dönem ardarda gelen peygamberlerin karşı koyduğu cahiliye putçuluğunun bu tevhid inancından etkilendiğini, zamanla tevhid inancının halk kitlelerinin yanında eskisinden daha çok kabul gördüğünü, bu değişimin peygamberlerin ardarda sunduğu mesajların ve başka etkenlerin sonucu gerçekleştiğini" söyleselerdi. Evet şayet bu "bilginler" böyle bir şey söyleselerdi, buna biraz olsun itibar edilebilirdi. Ne var ki, bunlar eskiden beri Avrupa'da kiliseye karşı başgösteren gizli düşmanlığa, -çağdaş bilginler bu gerçeği gözönünde bulundurmasalar da- bilinçli ya da bilinçsiz olarak dini düşünce yöntemini yıkmaya ilişkin gizli arzuya, dinin hiçbir zaman Allah'dan gelen vahiy olmadığını, insanların ürünü olduğunu isbat etme arzusuna, dolayısıyla düşünce, deney, bilgi ve bilimsel gelişmeler karşısında takınılan tavrın aynen dine karşı da takınılacağı düşüncesine dayalı araştırma yönteminin etkisinde kalmaktadırlar. İşte "Karşılaştırmalı Dinler Bilimi" bu eski düşmanlıktan, bu gizli arzudan kaynaklanmaktadır. Buna rağmen "Bilim" diye adlandırılıp birçoğunu kandırmaktadır.

Herhangi bir insanın bu "Bilim"e aldanması normal sayılsa bile, dinine

inanan, bunun gibi bir gerçeğin belirlenmesi açısından *dininin metoduna* saygı duyan bir müslümanın bir an bile bu sözde "Bilim"e kanması, doğrudan doğruya dinin ilkeleriyle, böylesine tehlikeli bir sorunda dinin apaçık hareket metoduyla çelişen biz söze aldanması normal değildir.

2- O halde peygamberlerin oluşturduğu bu saygın ve seçkin kafile, yoldan sapmış insanlığı tek bir davet ile, değişmez bir inanç ile karşı karşıya getirmişlerdir. Ayrıca cahiliye toplumu da bu saygın kafileyi, bu değişmez inanca yapılan tek daveti değişmez bir tutumla karşılamıştır. -Nitekim Kur'an-ı Kerim zaman ve mekânın ötesinde değişmezliğini koruyan tek gerçeği iyice vurgulamak, gözler önüne sermek için bu mücadeleyi zaman ve mekan kavramlarından soyutlayarak sunmaktadır. Peygamberlerin daveti değişmediği gibi, cahiliyenin bu davete tepkisi de değişmiyor.

Hiç kuşkusuz bu, gereği gibi düşünülmesi, her zaman gözönünde bulundurulması gereken bir gerçektir. Çünkü cahiliye zaman boyunca hep aynı cahiliyedir. Çünkü cahiliye tarihinin belli bir döneminde ortaya çıkıp, kaybolan bir olgu değildir. O, belirtilen ilkelere dayalı bir rejim, bir inanç, bir düşünce ve bir organik yapıdır.

Cahiliye en başta kulların kullara itaat etmesi, boyun eğmesi, Allah'dan başkasının İlahlaştırılması ya da Allah'dan başkasının Rabblığı -ki cahiliyenin yapısında bunların ikisi birbirinden farksızdır- ilkesine dayanır. İnancın çok ilahlı bir temele dayanması ile tek İlahlı bunun yanında çok Rabblı -yani iktidar sahibi egemenler- bir temele dayanması arasında bir fark yoktur. Bu yaklaşım bütün özellikleriyle tam bir cahiliye hayatına kaynaklık eder.

Peygamberlerin -Allah'ın salât ve selâmı üzerlerine olsun- daveti, Allah'ın birliği, sahte Rabblerin ortadan kaldırılması, dinin Allah'a özgü kılınması -yani sadece Allah'a itaat edilmesi, Rabb olarak, yani hakimiyet ve iktidar bakımından onun bir kabul edilmesi- ilkesine dayanmaktadır. Bunun için bu davet, doğrudan doğruya cahiliyenin temel dayanağı ile çarpışmakta ve cahiliyenin varlığına yönelik bir tehlike unsuru oluşturmaktadır. Özellikle İslâm davası, üyelerini cahiliye toplumundan çekip çıkaran, onları inanç, önderlik ve yönetim noktasında cahiliyeden tamamen ayıran kendine özgü bir toplumun varlığında somutlaştığı zaman cahiliyeye yönelik bu tehdit daha bir belirginleşmektedir. Hiç kuşkusuz bu durum her çağda ve her yerdeki İslâma davet hareketi için zorunludur.

Birbirleriyle dayanışmalı, birlik ve beraberlik içinde organik bir oluşum olarak cahiliye toplumu inanç açısından varoluşunun temeline, aynı şekilde İslâm inancının kendisinden ayrı ve kendisine karşı bağımsız bir toplum tarafından temsil edilmesi ile bizzat varlığına yönelik tehditi sezdiği zaman İslâma davet hareketi karşısındaki gerçek tavrını ortaya koyacaktır.

Birarada ve barış içinde yaşamaları mümkün olmayan iki varlık arasındaki çarpışmadır bu. Bu çarpışma herbiri karşı tarafın dayandığı temel ilkelerle çelişen ilkelere dayalı organik iki toplum arasında baş göstermektedir. Çünkü ca-

hiliye toplumu çok İlahlı, çok Rabblı, bir inanç temeline dayanmaktadır, bu yüzden cahiliye toplumunda kullar, kullara itaat etmektedir, kullara kulluk etmektedir. İslâm toplumu ise ilahlığın ve Rabblığın tek ve ortaksızlığı ilkesine dayanmaktadır. Bu yüzden İslâm toplumunda kulların kullara kulluğu, kulların kullara boyun eğmesi mümkün değildir.

İslâm cemaati, daha işin başında iken ve henüz oluşumunu gerçekleştirmişken her geçen gün cahiliye toplumunun yapısını kemirdiğine göre, bundan sonra da yönetimi elinden almak, bütün insanları kula kulluktan kurtarıp yüce Allah'ın tek ve ortaksız kulluğuna yükseltmek için cahiliye toplumuna karşı koymak zorunda olduğu için... İslâm daveti doğru yolunda ilerlediği andan itibaren bütün bunları yerine getirmek kaçınılmaz olduğu için cahiliye daha baştan itibaren İslâma çağrı hareketine katlanamayacaktır. Bu noktadan hareketle cahiliyenin neden peygamberlerin çağrısına karşı hep aynı ve değişmez tavrını sergilediğini kavrayabiliriz. Bu, yokoluş tehlikesi ile karşı karşıya kalmanın verdiği bir dürtü ile başgösteren varlığını savunma hareketidir. Cahiliye toplumlarında kulların gaspettiği İlahlığın en başta gelen özelliklerinden olan gaspedilmiş hakimiyeti koruma hareketidir.

3- Cahiliye toplumu İslâm çağrısının kendi varlığına yönelik tehdidini bu şekilde sezince, bu çağrıya karşı bir ölüm-kalım savaşına girişir. Birarada barış içinde yaşamaya imkân vermeyen, bir an olsun duraksamayan, kesintisiz bir savaş başlatır. Cahiliye, savaşın gerçek mahiyeti noktasında kendisini kandırmaya çalışmaz. Aynı şekilde yüce peygamberler kafilesi ve onlara inanan kimseler de bu savaşın gerçek mahiyeti ve niteliği noktasında kendilerini kandırmamışlardır.

"Kâfirler, peygamberlerine "Ya dinimize dönersiniz, ya da sizi yurdumuzdan kovarız" (33)

Onlar peygamberlerin ve onlara uyan mü'minlerin ortaya çıkmalarını, inançları, yönetimleri ve kendilerine özgü toplumları ile ayrılmalarını kabul etmiyorlar. Onların kendi dinlerine dönmelerini, toplumlarına karışmalarını, bu toplum içinde eriyip gitmelerini istiyorlar. Yoksa onları uzaklaştırıp, yurtlarından sürgün edeceklerdir.

Ama peygamberler cahiliye toplumuna karışmayı, bu toplum içinde erimeyi, kendilerine özgü toplumlarının kişiliğini kaybetmeyi kabul etmemişlerdir. Çünkü bu toplum cahiliye toplumunun dayandığından farklı bir temele dayanmaktadır. Yine bu seçkin peygamberler ne İslâmın ne de toplumların organik bileşimlerinin gerçek mahiyetini kavramayan kimi insanlar gibi "Tamam!.. onların arasında davetimizi sürdürmek ve inancımıza hizmet etmek için toplumlarına katılalım" demişlerdir.

Kuşkusuz müslümanın cahiliye toplumu içinde inancıyla belirginleşmesinin ardından zorunlu olarak İslâm toplumu ile, önderlik kadrosu ile, yönetimi ile

(33) İbrahim Suresi 13

belirginleşmesi kaçınılmazdır. Bu durum isteğe bırakılmış değildir. Bu, toplumun organik bileşimlerinin gerektirdiği kaçınılmazlıklardan biridir. İşte cahiliye toplumunun insanların tek başına yüce Allah'a kul olmaları, sahte Rabblerin önderlik ve iktidar makamından indirilmeleri esasına dayanan İslâma çağrı hareketi karşısındaki duyarlılıkları bu organik bileşimden kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde bu organik yapı cahiliye toplumuna karışan her müslüman unsuru cahiliye toplumuna hizmet etmeye zorlayacaktır, bazı aldanmışların sandığı gibi İslâma değil... [34]

Bundan sonra, Allah'a davet edenlerin hiçbir zaman unutmamaları gereken, yüce Allah'ın takdirine ilişkin bir gerçek kalıyor. Buna göre, yüce Allah'ın dostlarına yönelik olarak zafer ve egemenlik vermeye, onlarla kavimlerinin arasındaki çatışmayı hak lehine çözümlemeye ilişkin vaadi, ancak dava adamlarının iyice belirginleşip cahiliyeden iyice uzaklaşmalarından, ellerindeki gerçeğe dayanarak kavimlerinden kesinlikle ayrılmalarından sonra gerçekleşmektedir. Dava adamları cahiliye toplumunun koşullarına göre tavizkâr tavır aldıkları, cahiliye rejiminin çarkları arasında eriyip gittikleri, onun kurumlarında çalıştıkları sürece, yüce Allah onlarla kavimlerinin arasını ayırıp onlara zafer vermeyecektir. Bu şekilde taviz verilen, bu cahiliyenin belirlediği koşullara göre hareket edilen her dönem yüce Allah'ın zafer ve egemenliğe ilişkin vaadinin geciktiği, ertelendiği dönemdir. Bu ise, bilinçli ve değerlendirme yeteneğine sahip İslâm davetçilerinin uzun uzadıya düşünmek zorunda oldukları müthiş ve dayanılmaz bir sorumluluktur.

4- Son olarak Kur'an-ı Kerim'in zaman boyunca sapık cahiliyeye karşı koyan iman kafilesini sunduğu, göz kamaştırıcı güzelliğe değineceğiz... Anlaşılır, net, köklü, sağlam, güven verici, kalıcı ve sarsılmaz fıtri gerçeğin güzelliğidir bu...

Peygamberleri onlara **"Göklerin ve yerin yoktan varedicisi olan Allah hakkında şüphe olur mu hiç? O günahlarınızı bağışlamak için sizi doğru yola çağırıyor, bu konuda size belirli bir sürenin sonuna kadar mühlet tanıyor" dediler.**

"Peygamberleri onlara dediler ki; "Evet biz de sizin gibi birer insanız, fakat Allah dilediği kuluna bağışta bulunur, Allah'ın izni olmadıkça biz size mucize gösteremeyiz. Mü'minler sırf Allah'a dayanmalıdırlar."

"Allah bizi doğru yola ilettiğine göre, niye O'na dayanmayalım ki? Bize edeceğiniz eziyetlere kesinlikle katlanacağız. Dayanak arayanlar sırf Allah'a dayanmalıdırlar." [35]

Bu göz kamaştırıcı görkem, peygamberleri, birlik halindeki cahiliye toplumlarına karşı tek bir kafile halinde gösteren, değişken koşulların ötesinde her zaman kalıcılığını koruyan gerçeği tasvir eden, peygamberlerin taşıdıkları mesajın ayırıcı işaretleri ile zaman ve mekânın, ırklar ve kavimlerin ötesinden on-

(34) Daha geniş bilgi için yazarın "Yoldaki İşaretler" adlı eserinin "İslâm Toplumunun Ortaya Çıkışı ve Özellikleri" bölümüne bakınız.

(35) İbrahim Suresi 10-12

lara karşı koyan cahiliyenin ayırıcı işaretlerini gözler önüne seren Kur'an'ın bu sunuş tarzından kaynaklanmaktadır.

Sonra bu görkem, seçkin peygamberlerin taşıdığı mesajın içerdiği gerçek ile şu varlık bütününün özünde gizli olan gerçek arasındaki bağın ortaya çıkarılması ile daha bir belirginleşmektedir:

"Peygamberleri onlara "Göklerin ve yerin yoktan varedicisi olan Allah hakkında şüphe olur mu hiç?" dediler."

"Allah bizi doğru yola ilettiğine göre, niye O'na dayanmayalım ki?"

"Allah'ın gökleri ve yeri hak ilkesine dayalı olarak yarattığını görmüyor musun? O eğer dilerse sizi yokedip yerinize yeni bir canlı türü geçirebilir."

"Bu Allah için zor bir iş değildir."

Böylece, bu davanın içerdiği hak ile varlık bütününün özünde gizli olan hak arasındaki köklü ilgi ortaya çıkmış oluyor. Bunun hak olan Allah'a bağlı tek bir hak olduğu vurgulanmış oluyor. Sağlam, sarsılmaz ve derin köklü hak... **"Tıpkı yerin derinliklerine kök salmış ve dalları göğe tırmanan yararlı bir ağaç gibi"**... Bu gerçeğin, dışındakilerin de batıl ve geçici oldukları ortaya çıkmış oluyor böylece... **"Tıpkı kökü yerden kesilmiş, dik duramayan acı meyvalı bir ağaç gibi"**...

Aynı şekilde bu görkem, peygamberlerin, Rabbleri olan Allah gerçeğini algılayışlarında; Rabblık gerçeğinde somutlaşmaktadır. Kulları arasından seçtiği bu topluluğun gönüllerinde belirginleştiği gibi..

"Allah bizi doğru yola ilettiğine göre, niye O'na dayanmayalım ki? Bize edeceğiniz eziyetlere kesinlikle katlanacağız. Dayanak arayanlar sırf Allah'a dayanmalıdırlar."

Bütün bunlar, o göz kamaştırıcı güzellikten parıltılardır. İnsanın ifade yeteneği tıpkı gökyüzünde uzak bir yıldıza işaret eder gibi işaret edebilir ancak. Bu işaret de onu olanca güzelliği ile gösteremez, sadece bakışları parlaklığına yöneltebilir.

Surenin bu ikinci bölümü birinci bölümün bittiği yerden başlıyor; birinci bölüme dayalı olarak, onunla uyumlu bir şekilde ve onun uzantısı olarak sürüyor.

Birinci bölüm, Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- insanları Rabblerinin izni ile karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için sunduğu mesaj ile Hz. Musa'nın -selâm üzerine olsun- soydaşlarını karanlıklardan aydınlığa çıkarmak, onlara yüce Allah'ın (tarihlerinde iz bırakmış) günlerini hatırlatmak, onlara Allah'ın ayetlerini açıklamak, kendilerine yönelik nimetlerini hatırlatmak için getirdiği mesajı içermişti. Hz. Musa, soydaşlarına yüce Allah'ın kendilerine bildirdiği mesajı şu şekilde duyurmuştu: **"Eğer şükrederseniz, kuşkusuz size yönelik nimetlerimi arttırırım. Nankörlük ederseniz, biliniz ki, azabım çe-**

tiadir." Sonra Hz. Musa onlara peygamberler ile onları yalanlayanların hikâyesini sunmuştu. Hz. Musa hikâyeye başlamış kendisi bir kenara çekilmişti. Hikâye, dönemleri ile sahneleri ile kâfirlerin şeytandan gayet beliğ bir vaaz dinledikleri, ama öğütlerin yarar sağlamadığı bu noktaya kadar sürmüştü.

Surenin akışı şimdi de Hz. Muhammed'in *-salât ve selâm üzerine olsun-* kavmi içindeki yalanlayanlara dönüyor. Bu uzun film şeridini sunduktan sonra, yüce Allah'ın kendilerine çeşitli nimetler verdiği, bu nimetlerden olmak üzere kendilerini karanlıklardan aydınlığa çıkardığı, onları Allah'ın bağışlamasına çağırması için bir peygamber gönderdiği Kureyşliler'e dönüyor. Ama onların nimeti inkâr ettiklerini, onu reddettiklerini, ona küfürle karşılık verdiklerini, küfürü peygambere, davete ve imana tercih ettiklerini anlatıyor.

Bu yüzden surenin ikinci bölümü, Allah'ın nimetine küfürle karşılık verenlerin, daha önce anlatılan peygamberler ve onlara karşı çıkan kâfirlerin hikâyesinde vurgulandığı üzere öncekilerin kendilerine uyanları ateşe sürükledikleri gibi kavimlerini helak yurduna sürükleyenlerin bu tutumunun garipliğini, anormalliğini vurgulayan bir ifadeyle başlıyor.

Sonra yeniden yüce Allah'ın insanlara yönelik nimetlerinin evrenin en görkemli, en belirgin sahnelerinde açıklanmasına geçiliyor. Mü'minlere nimete şükretmenin çeşitli şekilleri gösterildikten, namaz ve Allah'ın kullarına iyilikte bulunma emredildikten sonra mal arttırma, alış-veriş yapma ve dostluğun sözkonusu olmadığı gün gelip çatmadan önce... Allah'ın verdiği nimetlere şükür için bir örnek sunuluyor. Allah'ın dostu İbrahim'dir bu.

Kâfirlere gelince, ihmalden ya da unutmaktan dolayı kendi hallerine bırakılmış değildirler. Yüce Allah onlara gözlerin faltaşı gibi açıldığı güne kadar süre tanıyor, onları cezalandırmayı o güne bırakıyor. Yüce Allah'ın peygamberlere yönelik vaadi ise mutlaka gerçekleşecektir. Kâfirler istedikleri kadar komplo kursalar ve komploları dağları yerinden oynatsa bile...

İkinci bölüm bu şekilde birinci bölüme bağlı olarak, onunla uyum içinde sürüp gidiyor.

ATEŞE KÖRÜKLE GİDENLER

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا
قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ ﴿٢٨﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا وَبِئْسَ الْقَرَارُ
﴿٢٩﴾ وَجَعَلُوا لِلَّهِ أَندَادًا لِّيُضِلُّوا عَن سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعُوا
فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى النَّارِ ﴿٣٠﴾

28- Allah'ın nimetini tepeterek yerine kâfirliği seçenleri ve milletlerini helâk yurduna sürükleyenleri görmüyor musun?

29- O helâk yurdu, içine atılacakları cehennemdir. Orası ne fena bir

barınaktır.

30- Onlar insanları Allah'ın yolundan saptırmak için O'na çeşitli ortaklar koştular. Onlara de ki; "Dünya nimetlerinden elinizden geldiği kadar yararlanın bakalım, çünkü sonunda varacağınız yer cehennem ateşidir.

Şu hayret verici durumu görmüyor musun? Yüce Allah'ın kendilerine peygamberin, iman etmeye çağırılmanın, bağışlanmaya ve cennet yurduna sevkedilmenin şahsında somutlaşan birçok nimetler bahşettiği kimselerin durumunu? Bütün bu nimetleri bir kenara bırakıp yerine "Küfrü" alıyorlar. Bunlar, kavminin ulularından eşraf ve önder kimselerdir. Bu halleri ile onlar her kavmin ulularından eşraf ve önder kimselere benzemektedirler. Bunların bu şaşırtıcı tercih yüzünden milletlerini cehenneme sürükleyişlerini seyretmiştik. Ne de kötü bir yere varıyorlar!.. Seçtikleri yurt ne kötü!..

Kendilerinden önce yaşamış milletlerin başına gelenleri gördükleri halde yine de bu tutumlarını sürdüren kavmin bu şaşırtıcı tavrını görmüyor musun? Hiç kuşkusuz Kur'an-ı Kerim geçmiş kavimlerin başına gelenleri bu surenin birinci bölümünde sunulan sahnelerde gözler önüne sermişti. Olaylar o denli canlı sahnelenmişti ki, şu anda meydana geliyor gibiydi. Hiç kuşkusuz meydana gelecektir de... Kur'an-ı Kerim'in, meydana gelmesi kararlaştırılan bir olayı, meydana gelmiş gibi, şu anda seyredilen bir tabloda sunması bambaşka bir güzelliktedir.

Onlar, peygamber ve sunduğu mesajında somutlaşan nimete küfürle karşılık verdiler. Peygamber onları tevhide çağırıyordu ama, onlar bu çağrıya kulak asmadılar.

"Onlar insanları Allah'ın yolundan saptırmak için O'na çeşitli ortaklar koştular."

Allah'a benzettikleri çeşitli eşleri onun gibi ilah tanıdılar. Allah'a kulluk eder gibi onlara kulluk ettiler. Allah'ın egemenliğine boyun eğer gibi onların otoritesine uydular. İlahlığın en belirgin özelliklerini onlara yakıştırdılar.

İnsanları yüce Allah'ın değişmez ve tek yolundan saptırmak için Allah'a eşler koştular.

Ayet, kavmin ulularının Allah'dan başka Rabbler edinmekle kavimlerini yüce Allah'ın yolundan saptırmayı hedeflediklerine işaret etmektedir. Çünkü Tevhid inancı her zaman için tağutların iktidarlarına ve çıkarlarına karşı bir tehlikedir. Bu tehlike sadece ilk cahiliye için geçerli değildir. İnsanların ne şekilde olursa olsun mutlak tevhitten saptıkları, liderliklerini ulularına teslim ettikleri, onların iktidarları uğruna özgürlüklerinden ve kişiliklerinden feragat ettikleri, onların arzularına ve ihtiraslarına boyun eğdikleri, yasalarını Allah'ın vahyine dayandıracaklarına bu ulu'ların sapık arzularına dayandırdıkları her yer ve her çağdaki cahiliye düzenleri için geçerlidir. Bu durumlarda tevhid inancına yapılan çağrı ileri gelenler ve eşraf takımı için bir tehlike unsurudur. Bu yüzden tüm araçlara başvurarak bu tehlikeyi bertaraf etmek isterler. İlkel cahiliye dönemlerinde Allah'a çeşitli ilahları ortak koşmak tevhide karşı başvurulan bir korun-

ma silahı idi. Günümüzde de Allah'ın emretmediğini emreden, onun yasaklamadığını yasaklayan, insan ürünü kanunları Allah'ın yolundan sapmış gönüllerde ve pratik hayatta Allah'a eş konumuna yerleştirmektedirler.

O halde ey peygamber, kavmine "de ki" yüce Allah'ın, belirlediği bir süreye kadar şu dünya hayatında, dünya zevklerinden "**yararlanın**" Sonuç ise bellidir: "**Sonunda varacağınız yer cehennem ateşidir.**"

Onları bırak. Onlardan vazgeçip "mü'min kullarıma" yönel. Öğütten etkilenenlere öğüt vermek üzere bırak bunları. Allah'ın nimetini kabul eden onu reddetmeyen, küfürle karşılık vermeyen kullarımla ilgilen. Nimete karşılık ne şekilde şükredeceklerini, nasıl ibadet edeceklerini, ne şekilde Allah'a itaat edip onun kullarına iyilikte bulunacaklarını öğretmek üzere onlara yönel...

قُل لِّعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا يُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُنفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خِلَالٌ ﴿٣١﴾

31- Mü'min kullarıma de ki; "Namazı kılsınlar ve ne alışverişin ne de dostluğun geçerli olmadığı gün gelmeden önce kendilerine verdiğimiz rızıktan gizli ve açık biçimde bağışta bulunsunlar.

Benim mü'min kullarıma de ki; "Namaz kılarak Rabbinize şükredin. Çünkü namaz Allah'a şükretmenin en belirgin göstergesidir. Kendilerine nimet olarak verdiğimiz rızıklardan bir kısmını gizli açık bağışta bulunsunlar. Böylece Allah için yapılan bu bağış, övünç, gösteriş ve başa kakma vesilesi olmaktan kurtarılmış olur. Bağışta bulunmak suretiyle Allah'ın emrine itaat duyurulmak istendiğinde ve Allah'ın farz kıldığı mali sorumluluk yerine getirildiğinde açıkça bağışta bulunsunlar. Böylece toplum içinde güzel bir örnek oluştururlar. Her iki bağış şekli de mü'minin vicdanının duyarlılığına ve olayları değerlendiriş mantığına bırakılmıştır.

Onlara söyle; mal ve ticareti arttırmanın mümkün olmadığı, aynı şekilde bağışta bulunmanın yarar sağlamadığı gün gelmezden önce, ahirete yönelik birikimlerini arttırsınlar. Çünkü o gün yeryüzünde yapılan salih ameller yarar sağlayabilir ancak.

"Ne alışverişin ne de dostluğun geçerli olmadığı gün gelmeden önce."

EVREN SENFONİSİ

Burada evren kitabının kapağı açılıyor. Ürperti veren satırları Allah'ın sayısız nimetlerini dile getiriyor. Bu kitabın görkemli ve geniş sayfaları göz alabildiğince uzanıp giden türlü türlü nimetleri ardarda sıralıyor: Gökler ve yer... Güneş ve ay... Gündüz ve gece... Gökten inen su ve yerden biten meyvalar. Üstünde gemilerin yüzdüğü deniz ve çeşitli rızıkları akıtan nehirler... Evrenin bu sayfaları tümüyle gözler önüne serilmiş olmasına rağmen, cahiliye hayatını yaşayan insanlar dönüp bakmıyorlar, okumuyorlar, bu sayfaları inceleyip şükretmiyorlar. Çünkü insan çok zalim ve son derece nankördür. Allah'ın nimetini küfürle

karşılar. Her şeyin yaratıcısı, her canlının rızkını veren ve bütün evreni insanın yararına sunan Allah olduğu halde, ona eşler koşar:

اَللّٰهُ الَّذِیْ خَلَقَ
السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَخْرَجَ بِهٖ
مِنَ الثَّمَرٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِیَ
فِی الْبَحْرِ بِاَمْرِهٖ ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْاَنْهٰرَ ﴿٣٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُمُ
الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَآئِبَیْنِ ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّیْلَ وَالنَّهَارَ ﴿٣٣﴾
وَاٰتٰىكُمْ مِّنْ كُلِّ مَا سَاَلْتُمُوْهُ ۚ وَاِنْ تَعُدُّوْا نِعْمَتَ
اللّٰهِ لَا تُحْصُوْهَا ۚ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَظَلُوْمٌ كَفَّارٌ ﴿٣٤﴾

32- O Allah ki, gökleri ve yeri yarattı, gökten su indirerek, onun aracılığı ile size rızık olarak çeşitli meyvalar ortaya çıkardı, O'nun buyruğu ile denizde yüzen gemiyi yararınıza sundu, nehirleri yararınıza sundu.

33- Sürekli biçimde yörüngelerinde dönen güneşi ve ayı yararınıza sundu, gece ile gündüzü yararınıza sundu.

34- O size kendisinden isteyebileceğiniz her şeyi verdi. Eğer Allah'ın nimetlerini sayacak olursanız, onları bitiremezsiniz. Kuşkusuz insan çok zalim ve son derece nankördür.

Bir hamledir bu... Vicdanı yakan bir kırbaçtır bu... Gökler ve yer, güneş ve ay, gece ve gündüz, denizler ve nehirler, yağmurlar ve meyvalar bu hamlede yeralan dehşet verici araçlardır. Kendine özgü bir sesi bir şaklaması var bu kırbacın... Çok zalim ve son derece nankör olan şu insanı sızlatan bir etkisi vardır.

Hiç kuşkusuz bu kitabın gerçekleştirdiği mucizelerden biri, bütün evrensel sahneleri, tüm ruhsal çalkantıları tevhid inancı etrafında birleştirmesidir, evrenin sayfalarında ya da insan vicdanında yeralan her parıltıyı bir kanıta, bir mesaja dönüştürmesidir. Böylece evren, içindeki canlı ve cansız varlıklarla birlikte Allah'ın ayetlerinin sergilendiği bir vitrin niteliğini kazanır. Burada yüce Allah'ın kudret eli her an yeni harikalar meydana getirmektedir. Kudret elinin izleri evrenin her sahnesinde, her manzarasında, her tablosunda ve her bölgesinde kendisini gösterir. Bu Kur'an ilahlık ve kulluk problemlerini zihinsel bir tartışmada, soyut teolojik bir incelemede ya da fizik ötesi felsefi bir kalıpta sunmaz. Bu tür bir sunuş insan kalbini uyaramayan, onu etkilemeyen, ona bir mesaj veremeyen donuk ve içeriksiz bir sunuştur... Bu Kur'an, ilahlık ve kulluk problemini evrenin sahnelerinden oluşan gerçekçi etkenler ve etkileyici mesajlar alanında ele alır. Yaratılış evrelerinde, fıtratın derinliklerinde insanın kavrama yeteneğinin algılayacağı son derece açık alanlarda irdeler. Hem de kendine özgü bir gü-

zellik, bir görkem, bir ahenk içinde...

Yüce Allah'ın gücünün ve nimetlerinin sergilendiği bu görkemli ve uçsuz bucaksız sahnede, harikalar yaratan sanat fırçası nimetlerin insanlara veriliş gayesine uygun çizgiler çizmektedir: Önce gökler ve yer çiziliyor. Ardından gökten inen su ve bu su sayesinde yerden biten meyvalar ve bitkiler çiziliyor. Sonra bu fırça yeni bir çizgi, yeni bir manzara eklemek için tekrar gök tablosuna dönüyor. Güneş ve ayı çiziyor, onları ekliyor tabloya... Yer tablosunda çizilen son manzara ise, güneş ve ayla bağlantılı bir manzaradır. Gece ve gündüz.. En sonunda gökler ve yeri kapsayan bir çizgi çiziliyor. Bu çizgi bütün sayfayı renklendirmeye gölgelendirmeye yetiyor:

"O size kendisinden isteyebileceğiniz her şeyi verdi. Eğer Allah'ın nimetlerini sayacak olursanız, onları bitiremezsiniz."

Hiç kuşkusuz bu bir mucizedir. Fırçanın çizdiği bütün dokunuşlar, bütün çizgiler, bütün renkler ve gölgeler olağanüstü bir ahenk oluşturmaktadır.

Bütün bunlar insanın emrine mi verilmiştir? Bu dehşet verici evren bütünüyle insan denen şu küçücük yaratığın hizmetine mi sunulmuştur? Su indiren gökler, bu suyu emen toprak ve ikisinin arasında biten meyveler. Allah'ın emri ile insanın hizmetine verilen gemilerin yüzdüğü deniz, şaşırmadan, sağa sola sapmadan kendileri için belirlenen yörüngede dönen güneş ve ay, birbirini izleyen gece ve gündüz... Bütün bunlar insan için mi yaratılmışlardır? Buna rağmen insan Allah'a şükretmiyor mu? Onu anmıyor mu?

"Kuşkusuz insan çok zalim ve son derece nankördür."

"O Allah ki, gökleri ve yeri yarattı."

Bundan sonra Allah'a birtakım ortaklar mı koşuyorlar? Bu kadar zalimce bir değerlendirme olabilir mi? Göklerde ve yerde Allah'ın yarattıklarından birine ibadet etmekle ne büyük zulüm işliyorlar?

"Gökten su indirerek onun aracılığı ile size rızık olarak çeşitli meyvalar ortaya çıkardı."

Ziraat, rızkın başlangıcıdır, gözle görülen nimetin kaynağıdır. Yağmurun yağması ile bitkilerin yeşermesi, yüce Allah'ın şu evrenin yaratılışına dayanak yaptığı kanun uyarınca gerçekleşmektedir. Yağmurun yağması, bitkinin yeşermesi, çeşitli meyvelerin ortaya çıkması ve bütün bunların insanın yararına sunulması evrensel yasa uyarınca meydana gelmektedir. Bir tek çekirdeğin yeşermesi için tüm evrene egemen olan bir güce ihtiyaç vardır. Bu çekirdeğin yeşermesi ve boy salması için gerekli olan toprak, su, ışık vé hava gibi hayat unsurlarını, tabiat güçlerini ve enerji kaynaklarını devreye sokması için böyle bir güç gereklidir. İnsanlar "rızık" kelimesini duyduklarında mal kazanma olayından başka bir şey gelmez akıllarına. Oysa "rızık" kelimesinin anlamı bundan daha geniş ve daha derindir. İnsan denen varlığın şu evren içinde elde ettiği en az bir rızık bile, evrenin yapısında yeralan tabii güçlerin, birbiriyle uyum oluşturan yüzbinlerce elementin uyumunu kapsayan evrensel yasa uyarınca harekete geçmesini

gerektirmektedir. Şayet saydığımız bu olgular olmasa, daha baştan evrenin varlığı sözkonusu olamazdı. Varlığından sonra da hayat ve süreklilik mümkün olmazdı. Bir insanın bu ayetlerde, insanın hizmetine verildikleri vurgulanan tabiat kuvvetlerini ve gök cisimlerini gereği gibi düşünmesi, kendisinin nasıl yüce Allah'ın gücünün güvencesinde, O'nun himayesinde olduğunu kavraması için yeterlidir.

"O'nun buyruğu ile denizde yüzen gemiyi yararınıza sundu."

Denizlere gemiyi su yüzünde yürütecek özellikler vermekle, insanlara da eşyalara egemen olan tabiat kanunlarını kavrayacak özellikler bahşetmekle... Bütün bunlar Allah'ın izni ile insanın hizmetine verilmiştir.

"Nehirleri yararınıza sundu."

Aktığında hayattır akan. Coştuğunda bolluk ve iyilik saçar etrafa. İçinde balıklar, taze otlar ve birçok iyilikler taşır. Bütün bunlar bizzat insanlar ya da insanlara hizmet eden kuşlar ve hayvanlar içindir.

"Sürekli biçimde yörüngelerinde dönen güneşi ve ayı yararınıza sundu."

İnsanlar sular, denizler, gemiler ve nehirlerden yararlandıkları gibi doğrudan doğruya bunlardan yararlanamıyorlar. Fakat onların etkisiyle meydana gelen şeylerden yararlanıyorlar. Hayat için gerekli olan maddeleri ve enerjileri ediniyorlar. Güneş ve ay evrensel ilahi yasa uyarınca insanın hayatı ve geçimi, vücudundaki hücrenin oluşumu ve yenilenmesi için gerekli olan maddeleri içermeleri bakımından insanın yararına sunulmuşlardır.

" Gece ile gündüzü yararınıza sundu."

Bunları da aynı şekilde insanın ihtiyacına ve yapısına göre ve çalışma ve dinlenmesine uygun şekilde insanın hizmetine sundu. Şayet sürekli gündüz ya da sürekli gece olsaydı, insanın çevresinin bozulması bir yana, vücudundaki organlar da bozulurdu. Yaşaması, çalışması, üretkenliği zorlaşırdı.

Bunlar sadece engin nimetler sahnesinde yer alan ana çizgilerdir. Öte yanda bu çizgilerin her birinde sayılmayacak noktalar vardır. Bu yüzden sergilenen tabloya ve evrensel havaya uygun düşecek şekilde genel olarak şu ifade yer alıyor:

"O size kendisinden isteyebileceğiniz her şeyi verdi." '

Mal, soy, sağlık, süs ve zevk verdi.

" Eğer Allah'ın nimetlerini sayacak olursanız, onları bitiremezsiniz. "

Bu nimetler o kadar çoktur ki, insanların bir kısmı, hatta tümü sayıp bitiremez. Çünkü bütün insanlar iki zaman çizgisi ile sınırlıdırlar: Başlangıç ve son. Ayrıca zaman ve mekan sınırlarına bağlı bilgi sınırı ile de kuşatılmışlardır. Allah'ın verdiği nimetler ise çok olmakla beraber sınırsızdırlar. Bu yüzden insanın kavrama yeteneği bu nimetleri tümü ile algılayamaz.

Bütün bunlara rağmen, insanlar, Allah'a eşler koşuyorlar, yine de Allah'ın nimetlerine karşılık şükretmiyorlar, bu nimetleri küfürle karşılıyorlar.

"Kuşkusuz insan çok zalim ve son derece nankördür."

ÖRNEK BİR İNSAN HZ. İBRAHİM

İnsanın vicdanı uyandığı, çevresindeki evreni seyrettiği zaman. Bu evrenin ya doğrudan doğruya ya da insan hayatının ve ihtiyaçlarının gerektirdiği şekilde evrensel yasa uyarınca kendi yararına sunulduğunu gördüğü zaman... Çevresindeki varlıklara bakıp onların Allah'ın rahmeti sayesinde kendisine arkadaş olduklarını, Allah'ın gücü sayesinde kendisine yardımcı olduklarını, yüce Allah'ın emri ile hizmetinde olduklarını gördüğü zaman... İnsanın vicdanı uyanıp evreni seyrettiği, gördükleri şeyleri iyice düşünüp, incelediği zaman... ister istemez titreyecek, ürperecek, secdeye kapanıp Allah'a şükredecektir. Sürekli kendisine bu nimetleri veren Rabbini düşünecektir. Sıkıntıya düştüğü zaman bunu genişliğe, huzura çevirmesi, bollukta olduğu zaman da kendisine verdiği nimetleri kalıcı kılması için yalvaracaktır.

Her zaman Allah'ı anan, O'na şükreden, insanın mükemmel örneği, peygamberlerin babası Hz. İbrahim'dir... Nitekim onun bu özelliği sureye de yansımıştır. Tıpkı sureye yansıyan nimet ve nimete karşılık sergilenen şükür ve nankörlük tavırları gibi... Bu yüzden surenin akışı Hz. İbrahim'i -selâm üzerine olsun- insanı ürperten bir sahnede canlandırıyor. Bu sahneye şükür havası egemendir. Sahneden yakarış sesleri yükselmektedir. Son derece içli, göğe doğru yükselen, dalgalanan bir nağme halinde Allah'a yapılan dua sesleri yankılanmaktadır:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ رَبِّ ٱجْعَلْ هَٰذَا ٱلْبَلَدَ ءَامِنًا وَٱجْنُبْنِى وَبَنِىَّ أَن نَّعْبُدَ
ٱلْأَصْنَامَ ﴿٣٥﴾ رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ ۖ فَمَن تَبِعَنِى
فَإِنَّهُۥ مِنِّى ۖ وَمَنْ عَصَانِى فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٦﴾ رَّبَّنَآ
إِنِّىٓ أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِى بِوَادٍ غَيْرِ ذِى زَرْعٍ عِندَ
بَيْتِكَ ٱلْمُحَرَّمِ ۙ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ فَٱجْعَلْ أَفْـِٔدَةً
مِّنَ ٱلنَّاسِ تَهْوِىٓ إِلَيْهِمْ وَٱرْزُقْهُم مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمْ
يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾ رَبَّنَآ إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِى وَمَا نُعْلِنُ ۗ وَمَا يَخْفَىٰ عَلَى
ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ ﴿٣٨﴾ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى
وَهَبَ لِى عَلَى ٱلْكِبَرِ إِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ ۚ إِنَّ رَبِّى لَسَمِيعُ
ٱلدُّعَآءِ ﴿٣٩﴾

35- Hani İbrahim dedi ki; "Ey Rabbim, bu beldeyi güvenli kıl, beni ve çocuklarımı putlara tapmaktan uzak tut."

36- "Ey Rabbim, o putlar çoğu insanı yoldan çıkardı. Bundan böyle kim bana uyarsa bendendir, kim bana karşı çıkarsa, hiç kuşkusuz sen bağışlayıcısın, merhametlisin."

37- "Ey Rabbimiz, ben ailemin bir bölümünü senin dokunulmaz evinin, Kâbe'nin yanıbaşındaki bitkisiz, kıraç bir vadiye yerleştirdim. Ey Rabbimiz, bunu namazı kılsınlar diye böyle yaptım. Buna göre insanlardan bir bölümünün gönüllerinde onlara karşı özlem uyandır ve onlara rızık olarak çeşitli meyvalar bağışla, umulur ki sana şükrederler."

38- "Ey Rabbimiz, sen bizim gizlediğimiz ve açığa vurduğumuz her şeyi bilirsin." Çünkü yerdeki ve gökteki hiçbir şey Allah'dan gizlenemez.

39- "Hayli ilerlemiş yaşıma rağmen, İsmail ile İshak'ı bana evlât olarak bağışlayan Allah'a hamdolsun. Hiç şüphesiz benim Rabbim duaları işitip kabul edendir."

Ayetler Hz. İbrahim'i, Kureyş'in yaşamakta olduğu şehirde, kendisinin kurduğu Allah'ın evinin yanında canlandırmaktadır. Hz. İbrahim -selâm üzerine olsun- Allah'a kulluk edilen bir yer olması için kurulan eve sırtını dayamış Allah'ı düşünmektedir. Ayetler, inatçıları itirafa, nankör kâfirleri şükretmeye, Allah'ın nimetlerini görmezlikten gelenleri, nimetleri anmaya, ona uyup yollarını bulurlar diye onun çocuklarından yoldan sapmışları babalarının hayat çizgisine uymaya zorlamak için Hz. İbrahim'i, yakarış havası egemen olan insana ürperti veren, Allah'ı anma ve şükür sesleri yükselen bir sahnede canlandırmaktadır.

... Ve İbrahim duasına başlıyor:

"Ey Rabbim, bu beldeyi güvenli kıl."

Güvenlik nimeti, insan için vazgeçilmez bir nimettir. İnsanın duyguları üzerinde büyük etkisi vardır bu nimetin. İnsanın kendisine düşkünlüğü ile ilgilidir güvenlik... Ayetlerin akışı bu nimeti şu anda bu beldede ikamet edenleri uyarmak için dile getirmektedir. Çünkü onlar bu nimetten yararlandıkları halde şükretmiyorlar. Oysa yüce Allah ataları ibrahim'in duasını kabul etmiş ve bu şehri güvenli kılmıştır. Ama onlar İbrahim'in yolundan başkasına uydular, nimeti inkâr ettiler, Allah'a eşler koştular, Allah'ın yoluna engel oldular. Bu şehrin güvenli kılınmasına ilişkin duanın ardından ataları İbrahim şu duayı etmektedir:

"Beni ve çocuklarımı putlara tapmaktan uzak tut."

Hz. İbrahim'in ikinci isteğinde, Rabbine kesin teslimiyeti, gönlünün en özel duygularında ona sığınışı göze çarpmaktadır. Hz. İbrahim, hem kendisini hem de çocuklarını putlara kulluk yapmaktan uzak tutması için Allah'a yalvarmaktadır. Ondan yardım istemekte, kendisine doğru yolu göstermesini istemektedir. Ayrıca bunun da yüce Allah'ın nimetlerinden biri olduğunu vurgulamaktadır. Hiç kuşkusuz kalbin, şirk ve cahilliğin karanlıklarından iman ve tevhidin aydınlığına çıkması bir nimettir. Bataklıktan, şaşkınlıktan, sapıklık ve başıboşluktan bilgiye, güvenliğe, istikrar ve huzura kavuşması bir nimettir... İnsanın onurunu kaybetmek suretiyle değişik rabblere boyun eğmekten, onurlu ve say-

gın bir şekilde kulların Rabbine boyun eğme derecesine yükselmesi bir nimettir... Hiç kuşkusuz bu, Hz. İbrahim'in Rabbinden koruyup kalıcı kılmasını, kendisini ve çocuklarını putlara ibadet etmekten uzak tutmasını istediği bir nimettir.

Hz. İbrahim, gerek kendi döneminde, gerekse kendisinden önceki nesiller arasında birçok insanın bu putlar yüzünden saptığını gördüğü bunlara kanıp yoldan çıkanların, fitneye kapılanların çoğunlukta olduğunu bildiği için bu duayı ediyor...

"Ey Rabbim, o putlar çoğu insanı yoldan çıkardı."

Sonra duaya devam ediyor... Benim yolumu izleyen, ondan ayrılmayan bendendir. Bana bağlanmış en büyük bağ etrafında, inanç bağı etrafında benimle birleşmiştir.

"Bundan böyle kim bana uyarsa bendendir."

Ama onlardan bana karşı gelenin durumunu da sana havale ediyorum.

"Kim bana karşı çıkarsa, hiç kuşkusuz sen bağışlayıcısın, merhametlisin."

Burada son derece şefkatli, merhametli, yufka yürekli ve yumuşak olan Hz. İbrahim'in karakteri kendini gösteriyor. Soyundan gelip de kendisine karşı çıkan ve yolundan ayrılanların yokolmasını, hemen azaba uğratılmalarını istemiyor. Hatta azabın sözünü bile etmiyor. Onların durumunu yüce Allah'ın bağışlamasına, merhametine bırakıyor. Böylece sahnenin havasına bağışlama ve merhamet gölgeleri egemen oluyor. Bu gölgelerin etkisi ile isyan gölgesi ortadan kayboluyor. Son derece merhametli ve yumuşak olan Hz. İbrahim bu durumun sahneye yansımasını istemiyor.

Hz. İbrahim bazı çocuklarını Allah'ın saygın evinin yanında bulunan bu verimsiz vadiye yerleştirdiğini belirterek duasına devam ediyor. Onları bu verimsiz ve çorak vadiye hangi görevi yerine getirmeleri için yerleştirdiğini de belirtiyor:

"Ey Rabbimiz, ben ailemin bir bölümünü senin dokunulmaz evinin Kâbe'nin yanıbaşındaki bitkisiz, kıraç bir vadiye yerleştirdim."

Niçin?

"Ey Rabbimiz namazı kılsınlar diye."

İşte bunun için çocuklarını oraya yerleştirmiştir İbrahim. Onlar da bu görevi yerine getirmek için katlanıyorlar bu kıraç vadiye, bu yoksulluğa.

"Buna göre insanlardan bir bölümünün gönüllerinde onlara karşı özlem uyandır."

İfadede bir incelik, br titreşim, sezilmektedir. Bu eve yönelen ve ailesini bu bitkisiz vadiye yerleştiren bir kalbin titreyişini, çırpınışını tasvir etmektedir. Öylesine yumuşak, öylesine içli bir ifadedir ki, bu kalplerin inceliği, duygusallığı ile çorak vadiyi yumuşatmakta, verimlileştirmektedir adeta.

"Ve onlara rızık olarak çeşitli meyvalar bağışla."

Her taraftan onlara doğru uçuşan gönüller aracılığı ile... Niçin? Yemeleri, içmeleri, eğlenmeleri için mi? Evet!.. Ama bundan dolayı her zaman Allah'a şükreden İbrahim'in isteği yerine gelsin diye.

"Umulur ki sana şükrederler."

Böylece ayet, Allah'ın dokunulmaz evinin, Kâbe'nin çevresinde yerleştirilmelerinin hedefini vurgulamış oluyor. Kurallarına uygun olarak, eksiksiz bir şekilde Allah için namaz kılmak. Aynı şekilde gönüllerin Allah'ın evinin çevresinde yaşayanlara doğru kaymaları ve onları yeryüzünde biten çeşitli meyvelerle rızıklandırmaları amacı ile edilen duanın hedefi de açıklanmış oluyor; kullarına çeşitli rızıklar bağışlayan, onlara sayısız nimetler veren Allah'a şükretmek...

Bu duanın ışığında Allah'ın evinin komşuları durumunda olan Kureyşliler'in konumlarının farklılığı olanca netliği ile ortaya çıkıyor. Çünkü Allah için namaz kılınmıyor, Hz. İbrahim'in duasının kabul olunmasına ve her yönden insanların kalpleri ve çeşitli meyvalar onlara doğru akmasına rağmen Allah'a şükredilmiyor.

Hz. İbrahim, namaz kılsınlar ve Allah'a şükretsinler diye O'nun dokunulmaz evinin çevresinde ikamet eden soyu için, O'na dua etmeye devam ediyor. Yüce Allah'ın onların kalbinde yereden niyetleri, şükür ve duaları bildiğini vurgulayarak duayı sürdürüyor. Hiç kuşkusuz amaç (Kureyşli müşriklerin yaptığı) toplu gösteri yapmak, bağırıp çağırmak, el çırpmak ve ıslık çalmak değildir. Gizli-açık her şeyi bilen, yerde ve gökte kendisinden hiçbir şey saklı bulunmayan yüce Allah'a kalbin yönelmesidir kastedilen.

"Ey Rabbimiz, sen bizim gizlediğimiz ve açığa vurduğumuz her şeyi bilirsin. Çünkü yerdeki ve gökteki hiçbir şey Allah'dan gizlenemez."

Hz. İbrahim yüce Allah'ın daha önce verdiği nimetleri anıyor; kendisine verilen nimeti anan ve buna karşılık şükreden her salih kul gibi hamd ve şükür sözcükleri dökülüyor dilinden:

"Hayli ilerlemiş yaşıma rağmen İsmail ile İshak'ı bana evlât olarak bağışlayan Allah'a hamdolsun. Hiç şüphesiz benim Rabbim duaları işitip kabul edendir.

Yaşlılık döneminde insana evlât bahşedilmiş olması büyük etki bırakır insanda. Çünkü evlât sürekliliktir. İnsanın sonunun yaklaştığını hissettiği ve fıtri bir ihtiyaç olarak soyunun devam etmesini istediği bir sırada evlât bağışı ne büyük nimettir. İbrahim de Allah'a hamdediyor, O'nun rahmetini umuyor!

"Hiç şüphesiz benim Rabbim duaları işitip kabul edendir."

Allah'a şükrettikten sonra kendisini sürekli şükreden bir kul kılması için Allah'a dua ediyor. İbadet etmek suretiyle şükreden bir kul kılmasını istiyor. Bununla ibadet etmedeki kararlılığını, hiçbir engelin onun ibadetine engel olamayacağını, hiçbir şeyin onu ibadet etmekten alıkoyamayacağını duyurmuş olu-

yor. Bu arada verdiği kararı yerine getirmesi için Allah'dan yardım istiyor, duasının kabul olmasını diliyor:

رَبِّ ٱجْعَلْنِى مُقِيمَ ٱلصَّلَوٰةِ وَمِن ذُرِّيَّتِى رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَآءِ ﴿٤٠﴾
رَبَّنَا ٱغْفِرْ لِى وَلِوَٰلِدَىَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ ٱلْحِسَابُ ﴿٤١﴾

40- Ey Rabbim, beni ve soyumdan gelenlerin bir bölümünü namazı kılanlardan eyle. Ey Rabbimiz, duamı kabul eyle.

41- Ey Rabbimiz, hesaba durulacağı günde beni, ana-babamı ve tüm mü'minleri affeyle.

Bu duanın ışığında bir kez daha Kâbe'nin komşuları durumunda olan Kureyşliler'in farklı bir tutum sergiledikleri ortaya çıkıyor. İşte İbrahim namaz kılmak için Allah'ın yardımını istiyor, bunda başarılı olması için Allah'a dua ediyor. Onlar ise, bundan kaçınıyor, yüz çeviriyorlar. Kendilerine Hz. İbrahim'in hem kendisine, hem de kendisinden sonra çocuklarına yardım etmesi için yaptığı duayı hatırlatan peygamberi yalanlıyorlar.

Hz. İbrahim, insanı ürperten yakarışlarla dolu duasını bir istekle bitiriyor. İnsana amelinden başka hiçbir şeyin fayda vermediği hesaplaşma gününde kendisini, anne-babasını ve tüm mü'minleri bağışlamasını istiyor. Kusurlarını affetmesini diliyor:

"Ey Rabbimiz, hesaba durulacağı günde beni, ana-babamı ve tüm mü'minleri affeyle."

Ve bu uzun sahne de son buluyor. İnsanı ürperten yakarışlarla dolu dua sahnesi... Sayısız nimetler ve onlara karşılık şükretme sahnesi... Yankılanan, dalgalanan müzikal bir ahenkle son buluyor. Çevreye sürekli ve latif bir gölge yaydıktan sonra son buluyor. Bu ortamda gönüller Allah'a doğru kanat çırpıyor. O'nun sayısız nimetlerini anıyorlar. Burada peygamberlerin babası Hz. İbrahim, Allah'ın nimetlerini anan ve onlara karşılık Allah'a şükreden salih bir kul tipini canlandırıyor. Bu duadan önce kendilerine hitap edilen Allah'ın kulları da böyle olmalıdırlar.

Burada Hz. İbrahim'in huşu ve yakarmalarla dolu duasının her bölümünde "Rabbimiz" ya da "Rabbim" sözcüğünü tekrarlayışına değinmeden geçemeyeceğiz. Çünkü onun sözleri ile yüce Allah'ın hem kendisinin, hem de kendisinden sonra çocuklarının Rabbi olduğunu ifade etmesi özel bir anlam taşımaktadır... Hz. İbrahim, yüce Allah'ı ilahlık sıfatı ile değil de Rabblık sıfatı ile anıyor. Çünkü Allah'ın ilahlığı, cahiliye toplumlarında -özellikle Arap cahiliyesinde- pek fazla tartışma konusu edilmezdi. Sürekli tartışma konusu olan Rabblık meselesidir. Dünya hayatında kime itaat edileceği, kime boyun eğileceği, yani kime kulluk edileceği meselesidir. Bu mesele insan hayatında büyük etkisi olan pratik ve reel bir meseledir. Bu aynı zamanda realite dünyasında İslâm ile cahiliye, tevhid ile şirk arasında bir yol ayrımıdır. Buna göre insanlar ya Al-

lah'a boyun eğecekler, o zaman Rabbleri Allah olacaktır, ya da başkasına boyun eğecekler, o zaman da Rabbleri başkası olacaktır. Tevhid ile şirk, İslâm ile cahiliye arasında pratik hayattaki yolların ayrılış noktası burasıdır. İşte Kur'an Arap müşriklerine ataları İbrahim'in Rabblık meselesi ağırlıklı duasını sunarken, bu duanın anlamı ile açıkça çeliştiklerine, ona muhalefet ettiklerine dikkatlerini çekiyordu.

ÇARESİZ İNSANLARIN YAKARIŞLARI

"Allah'ın nimetini teperek yerine kâfirliği seçen ve milletlerini helak yurduna sürükleyenler"den söz edilen bölüm tamamlanıyor. Onlar halâ zulümlerine davam ediyorlar ve henüz azaba uğramış değiller. Hz. Peygamber onlara **"Dünya nimetlerinden elinizden geldiği kadar yararlanın bakalım, çünkü sonunda varacağınız yer cehennem ateşidir"** demekle emrolunmuştu. Bu arada Allah'ın mü'min kulları ile ilgilenip **"ne alışverişin, ne de dostluğun geçerli olmadığı gün gelmeden önce"** namaz kılmalarını, gizli-açık Allah yolunda ihtiyaç sahiplerine Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği şeylerden dağıtmalarını emretmesi istenmişti.

Bölüm, Allah'ın nimetlerini inkâr eden kâfirler için hazırlanan sonucu vurgulamak ve bu kaçınılmaz akibete ne zaman uğrayacaklarını bildirmekle tamamlanıyor. Bunu da birbirini izleyen bir dizi kıyamet sahnesinde sunuyor. Dizleri ve kalpleri titreten sahnelerdir bunlar.

وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱللَّهَ غَٰفِلًا عَمَّا يَعْمَلُ
ٱلظَّٰلِمُونَ ۚ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ ٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٤٢﴾
مُهْطِعِينَ مُقْنِعِى رُءُوسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ
وَأَفْـِٔدَتُهُمْ هَوَآءٌ ﴿٤٣﴾

42- Sakın, Allah'ı, zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma. Yalnız onlarla hesaplaşmayı gözlerin şaşkınlıktan donakalacağı bir güne erteliyor.

43- O gün onlar havaya dikilmiş başları ile, hiçbir tarafa bakamayan donuk gözleri ile duyarlıktan yoksun, bomboş gönülleri ile hızlı hızlı koşarlar.

Hiç kuşkusuz Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- yüce Allah'ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanmıyordu. Ne var ki, zalimlerin dünya nimetlerinden yararlanıp eğlendiklerini gören, buna karşılık yüce Allah'ın onlara yönelik tehditini de duyup bunun dünya hayatında gerçekleşmediğini gören bazı kimseler böyle sanmaktadır. Bu ifade onların son yakalanışları için belirlenen süreyi bildirmektedir. O süre dolduğu zaman artık mühlet tanımak sözkonusu değildir. Kimse yakasını kurtaramaz. Öylesine çetin bir günde hesaba çekilecekler ki, o günün korku ve dehşetinden gözler donakalacaktır. Şaşkınlıktan, faltaşı gibi açılıp, öyle bakakalacaktır gözler. Korkudan sağa sola bakmayacak, hare-

ket etmeyecektir. Sonra ayet panik halindeki kavmi bir sahnede canlandırıyor... Hiçbir şeye bakmadan, hiçbir şeyle ilgilenmeden koşup duruyorlar bu sahnede. Başları yukarıya doğru dikilmiştir, ama isteyerek değil. Adeta yukarıya bağlanmıştır başları ve hareket ettiremiyorlar. Bakışları korkudan seyrettikleri şeye dikilmiş kalmıştır, ne gözlerini kapatabiliyorlar, ne de başlarını başka bir yana çevirebiliyorlar. Kalpleri korkudan hiçbir şey duymuyor, hiçbir şey algılayacak, tutacak veya hatırlayacak durumda değildir. Bomboştur kalpleri...

Yüce Allah'ın onları ertelediği gün bu gündür işte. Bu halde olacaklar ve bu zorluklara katlanacaklar. İşte bu durum dört kelimede tasvir edilmektedir. Korkunç bir atmacanın pençesindeki küçücük bir kuş gibi ne olup bittiğini anlamadan yakalanıp götürülüyorlar.

"Yalnız onlarla hesaplaşmayı gözlerin şaşkınlıktan donakalacağı bir güne erteliyor."

"O gün onlar havaya dikilmiş başları ile, hiçbir tarafa bakamayan donuk gözleri ile duyarlıktan yoksun, bomboş gönülleri ile hızlı hızlı koşarlar."

Zincirden boşanırcasına koşmak, donakalmış, çaresiz ve yukarıya mıhlanmış bakışlar, bunun yanında hiçbir şey anlamayan, kavramayan korkudan çırpınan, boş kalpler... Bütün bunlar gözlerin dona kalacağı o günde yaşanacak korkuya işaret etmektedirler.

Yüce Allah onları işte bugüne ertelemektedir. Kendilerine biraz mühlet tanıdıktan sonra, onları bekleyen akibet budur. O halde mazeret bildirmenin, kaçıp kurtulmanın mümkün olmadığı gün gelmeden önce insanları uyar. Burada bekleyen o korkunç günün bir diğer sahnesi canlandırılıyor:

وَأَنذِرِ ٱلنَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ ٱلْعَذَابُ
فَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ رَبَّنَآ أَخِّرْنَآ إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ
نُّجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ ٱلرُّسُلَ ۗ أَوَلَمْ تَكُونُوٓا۟ أَقْسَمْتُم
مِّن قَبْلُ مَا لَكُم مِّن زَوَالٍ ﴿٤٤﴾ وَسَكَنتُمْ فِى مَسَٰكِنِ
ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ
وَضَرَبْنَا لَكُمُ ٱلْأَمْثَالَ ﴿٤٥﴾

44- İnsanları, azapla yüzyüze gelecekleri gün konusunda uyar. O gün zalimler "Ey Rabbimiz, bizimle hesaplaşmayı yakın bir sürenin sonuna ertele de senin çağrına olumlu cevap verip, peygamberlere uyalım" derler. "Peki, vaktiyle sürekli yaşayacağınıza, hiç ölmeyeceğinize yemin edenler sizler değil miydiniz?"

45- Oysa daha önce kendilerine zulmetmiş olanların yurtlarında yaşa-

dınız, onlara ne yaptığımızı açıkça öğrendiniz, size bu konuda çeşitli örnekler anlattık."

Onları az önce değindiğimiz azapla karşılaşacakları konusunda uyar. O gün zalimler Allah'a yalvararak şöyle diyecekler:

"Ey Rabbimiz."

Şimdi Rabbimiz diyorlar. Oysa daha önce onu inkâr ediyor, O'na birtakım eşler koşuyorlardı.

"Bizimle hesaplaşmayı yakın bir sürenin sonuna ertele de senin çağrına olumlu cevap verip, peygamberlere uyalım."

Burada ayetlerin akışı üçüncü şahısın, ikinci şahsa yönelik hitap tarzına dönüşüyor. Sanki onlar ayakta dikilmiş bir şeyler istiyorlar. Ve sanki dünya, içindekilerle birlikte dürülmüş de biz şu anda ahiretteyiz gibi. Bakın işte hitap yüceler aleminden, doğrudan doğruya onlara yöneliyor.Dünya hayatında kaçırdıkları fırsattan dolayı onları azarlıyor, kınıyor, ne yapmış olduklarını hatırlatıyor.

"Vaktiyle sürekli yaşayacağınıza, hiç ölmeyeceğinize yemin edenler sizler değil miydiniz?"

Şimdi ne görüyorsunuz? Sonunuz geldi mi gelmedi mi? Siz bu sözünüzü söylediğinizde zalimler ve onların kaçınılmaz akibeti için apaçık bir örnek niteliğinde olan geçmiş milletlerin izleri de gözleriniz önündeydi.

"Oysa daha önce kendilerine zulmetmiş olanların yurtlarında yaşadınız, onlara ne yaptığımızı açıkça öğrendiniz, size bu konuda çeşitli örnekler anlattık."

Zalimlerin yurtlarını terkedilmiş vaziyette görmenize ve kendinizin de onların yerinde yaşadığınızı bilmenize rağmen, **"Sürekli yaşayacağınıza, hiç ölmeyeceğinize"** yemin etmenizdir garipsenen...

Bu azarlama ile birlikte sahne bitiyor. Ne olduklarını anlıyoruz artık. Dua ve yakarıştan sonra neler olup bittiğini kavrıyoruz.

Bu örnek günlük hayatta sürekli yenilenen ve her zaman yaşanabilen bir örnektir. Kendilerinden önce helak olmuş tağutların yerine kurulmuş ve belki de kendi elleri ile yokettikleri bu tağutların yurtlarına yerleşmiş nice tağutlar vardır ki, buna rağmen azgınlaşır, zorbalık yaparlar. Önceki tağutları adım adım izlerler. Yaşadıkları yerlerdeki tarihi izler ve geçmişlere ilişkin tarihsel olaylar, her an gözlemlenebilen akibetleri bunların vicdanlarını titretemez. Ama onlar da öncekilerin kötü sonlarına uğruyorlar, onlara katılıyorlar. Bir süre sonra onların da yurtları boş kalıyor.

İĞRENÇ KOMPLOLAR

Ayetlerin akışı o sahnenin perdesini indirdikten sonra, şu anki yaşayışlarına dikkat çekiyor, peygamber ve mü'minlere ne iğrenç komplolar düzenlediklerine, hayatın her alanında ne tür kötülükler tasarladıklarına değiniyor. Komploları ve hesapları ne kadar güçlü olursa olsun, onların da bu akibete uğrayacaklarını vurgulayarak etrafa korku saçıyor:

وَقَدْ مَكَرُوا۟ مَكْرَهُمْ
وَعِندَ ٱللَّهِ مَكْرُهُمْ وَإِن كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ ٱلْجِبَالُ ﴿٤٦﴾

46- Onlar kuracakları tuzağı kurdular. Fakat tuzakları dağları yerlerinden oynatabilecek nitelikte olsa bile, Allah'ın denetimi altındadır.

Onlar ve tuzakları yüce Allah'ın denetimi altındadır. Tuzakları güç ve etkinlik bakımından dağları yerinden oynatacak nitelikte olsa bile. Çünkü dağ en ağır ve en katı bir kütledir. Hareket etmesi, yerinden oynaması tasavvur bile edilmez. Tuzakları bu denli güçlü olsa bile, Allah tarafından bilinmiyor değildir, ona gizli olması, gücünün kontrolünden uzak olması mümkün değildir. Aksine bu tuzak onun kontrolünde gelişmektedir, ona karşı dilediğini yapabilir:

فَلَا تَحْسَبَنَّ ٱللَّهَ مُخْلِفَ وَعْدِهِۦ رُسُلَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ ذُو ٱنتِقَامٍ ﴿٤٧﴾

47- Sakın Allah'ın, peygamberlerine yönelik vaadinden cayacağını sanma. Hiç kuşkusuz Allah üstün iradeli ve öç alıcıdır.

Onların kurduğu bu tuzakların herhangi bir etkinliği sözkonusu değildir. Yüce Allah'ın peygamberlerine vadettiği zaferi engelleyemez. Yüce Allah'ın bu tuzak kuranları güçlü ve üstün bir şekilde yakalayıp hesaba çekmesini durduramaz.

"Hiç kuşkusuz Allah üstün iradeli ve öç alıcıdır."

Zalimin kaçmasına, tuzak kuranın kurtulmasına müsaade etmez. Ayette 'öç alma'kelimesinin kullanılmış olması da zulüm ve tuzak atmosferi ile uyuşmaktadır. Çünkü zalim ve tuzak kuran biri, intikamı almayı haketmektedir. Allah'a göre bu intikam, zulüm ve tuzaklarına karşılık azaba uğratılmalarıdır. Her işin karşılığını görmesine ilişkin ilahi adalet ilkesi uyarınca gereklidir bu azap.

Ve bu azabın gerçekleşmesi de kaçınılmazdır.

يَوْمَ تُبَدَّلُ ٱلْأَرْضُ غَيْرَ ٱلْأَرْضِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُ ۖ وَبَرَزُوا۟ لِلَّهِ
ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ ﴿٤٨﴾

48- O gün yer başka bir yere, gökler de başka göklere dönüştürülürler ve tüm insanlar tek ve ezici iradeli Allah'ın huzuruna çıkarlar.

Bunun nasıl gerçekleşeceğini bilmiyoruz. Yeni yerin ve yeni göklerin özelliklerini bilmediğimiz gibi, nerede kurulacağını da bilmiyoruz. Ama ayet dilediğini yapabilen, yeri ve gökleri değiştiren gücün gölgesini yansıtmaktadır. İstediği kadar güçlü ve sağlam görünse de aslında son derece basit ve çürük olan zalimlerin tuzaklarına karşılık yeralması ayrı bir özellik taşımaktadır.

Birdenbire bu durumun gerçekleştiğini görüyoruz:

"Tüm insanlar tek ve ezici iradeli Allah'ın huzuruna çıkarlar."

Hiçbir örtünün kendilerini saklayamayacağı şekilde gözler önünde olduk-

larını hissediyorlar. Hiçbir koruyucu onları koruyamaz bu durumda. Ne evlerinde, ne de kabirlerindedirler. Tek ve ezici güce sahip Allah'ın huzurunda, meydandadırlar. İfadedeki "ezici güç" kelimesi, zorbaların tuzaklarının karşı koymadığı ezici gücün oluşturduğu tehdit havasına daha etkinlik katmaktadır. Zorbaların tuzakları dağları yerinden oynatacak kadar sağlam olsa bile, bu güç karşısında tutunamayacaktır.

Şu anda biz, son derece çetin, dayanılmaz ve aşağılayıcı azap sahnelerinden birini seyrediyoruz. Tam da söz edilen tuzaklara ve zorbalıklara uygun bir azaptır bu.

وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ﴿٤٩﴾ سَرَابِيلُهُم مِّن
قَطِرَانٍ وَتَغْشَىٰ وُجُوهَهُمُ النَّارُ ﴿٥٠﴾

49- O gün günahkârların zincirlerle birbirlerine bağlandıklarını görürsün.

50- Elbiseleri katrandan olacak ve yüzlerini ateş saracaktır.

Günahkârların yeraldığı sahnedir bu. İkişer ikişer birbirlerine bağlanmışlar ve peşpeşe dizilmiş saflar halinde gözlerimizin önünden geçiyorlar. Son derece aşağılayıcı bir sahne olmakla beraber, karşı konulmaz, ezici güce de işaret etmektedir. Birbirlerine bağlanmış olmalarının yanında giysilerinin de yanmaya oldukça elverişli bir maddeden olduğu vurgulanmaktadır. Bu aynı zamanda pis ve simsiyah bir maddedir. "**Katran**" Bunda bile bir aşağılama ve küçümseme vardır. Ayrıca ateşe yaklaşır yaklaşmaz tutuşan bir madde olduğuna işaret edilmektedir.

"Yüzlerini ateş saracaktır."

Bu, tuzak kurup büyüklük taslamanın karşılığı tutuşan, alevlenen ve aşağılayıcı azap sahnesidir...

لِيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٥١﴾

51- Amaç, Allah'ın herkese işlediğinin karşılığını vermesidir. Hiç kuşkusuz Allah'ın hesap görmesi pek çabuktur.

Onlar kazanç olarak tuzaklar kurmuş, zulüm işlemişlerdi. Bunun karşılığı da ezilme ve aşağılanmadır. Çünkü Allah hesapları çabuk görür. Hesap görmedeki bu çabukluk, onların kurduğu, kendilerini koruyup saklayacağını, herhangi birinin kendilerine üstünlük sağlamasına engel olacağını sandıkları tuzak ve planlara da uygun düşmektedir. Ama işte bakın! Kazandıklarının karşılığını aşağılanarak, acı çekerek, hesapları da çabuk görülerek çekiyorlar.

EVRENSEL BİLDİRİ

Sonunda sure, başında yeralan ifadenin benzeri bir ifadeyle bitiyor. Ama yüksek sesli, gür sadalı evrensel bir duyuru ile bitiyor. Bu mesajı yeryüzünün

her tarafındaki tüm insanlara ulaştırmak için:

هَٰذَا بَلَاغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا
بِهِ وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٥٢﴾

52- Bu Kur'an tüm insanlara yönelik bir duyurudur. Onun aracılığı ile insanlar uyarılsın, herkes Allah'ın tek olduğunu öğrensin ve sağduyulu kimseler onun ibret derslerinden yararlansın diye inmiştir.

Bu duyurunun, bu uyarının temel hedefi: İnsanların yüce Allah'ın "tek ilah olduğunu" öğrenmeleridir. Allah'ın dininin başlıca ilkesi budur ve bu dinin hayat sistemi de bu ilkeye dayanır.

Doğal olarak amaç sadece bilmek değildir. İnsanların günlük hayatlarını bu bilginin öngördüğü ilkeye göre düzenlemeleridir hedeflenen. Amaç, Allah'dan başka ilah olmadığına göre, insanlar sadece ona boyun eğmelidirler ilkesini yerleştirmektir. Çünkü Rabblık yani egemenlik, efendilik, uygulama, kanun koyuculuk ve yönlendiricilik sıfatı olanın hakkıdır. İnsan hayatının bu temele dayanması, onu kulların kullara Rabblığı, yani kulların boyun eğmesi temeline dayanan bütün hayat biçimlerinden farklı kılar. Bu farklılık inanç ve düşüncede, kulluk kastı taşıyan bireysel davranış ve eylemlerde, ayrıca ahlâk ve davranış kurallarında, değer ve ölçülerde aynı şekilde siyasi, ekonomik ve toplumsal rejimlerde, kısacası bireysel ve toplumsal hayatın her alanında kendini gösterir.

Hiç kuşkusuz ilahlığın tekliğine ve ortaksızlığına ilişkin inanç biçimi, hayatın her alanını ele alan eksiksiz bir hayat sisteminin temelini oluşturur. Vicdanlarda yereden ve harekete dönük olmayan bir inanç tek başına yeterli değildir. İnanç sisteminin (akide) sınırları harekete dönük olmayan inançdan daha geniştir. Akidenin sınırları hayatın her alanını içine alacak kadar geniş ve kapsamlıdır. Bütün ayrıntıları ile hakimiyet sorunu İslâma göre bir inanç sorunudur. Bütünüyle ahlâk sorunu bir inanç sorunu olduğu gibi! Ahlâk ve değer ölçülerini kapsadığı gibi aynı düzeyde rejim ve kanunları da kapsayan hayat sistemi inançtan kaynaklanır. İnanç noktasında hepsi de aynı öneme sahiptirler.

Bu yüzden biz, bu dinde inancın kapsadığı alanı, Allah'dan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın peygamberi olduğuna şahitlik etmenin anlamını, sadece Allah'a kulluk yapmanın, sadece O'na boyun eğmek anlamına geldiğini, bu durumun sırf namaz esnasında değil, hayatta karşılaşılan her mesele için geçerli olduğunu bilip kavramadığımız ürece, Kur'an'ın içerdiği mesajı kavrayamayız.

PUT VE PUTÇULUK

Hiç kuşkusuz Hz. İbrahim'in yüce Allah'a yalvararak hem kendisini, hem de çocuklarını kulluk yapmaktan uzak tutmasını istediği putlar sadece Arap cahiliyesinde olduğu gibi ya da çeşitli putperest toplumlarda ki, taştan, ağaçtan, heykelden ya da hayvan, kuş, yıldız, ateş, ruhlar veya hayaletler gibi değişik şekilleri bulunan ilkel biçimde belirmez.

Bu ilkel görünümler, Allah'a ortak koşmanın her çeşidini, Allah'ın bir yana bırakıp putlara ibadet etmenin tüm şekillerini kapsamazlar. Şirkin anlamını bu ilkel görünümlerle sınırlandırmak, sonsuz şekilleri bulunan diğer şirk biçimlerini görmemize engel olur. Günümüz cahiliyesinde tüm insanlığın içinde yüzdüğü şirk çeşitlerini gerçek mahiyetleri ile birlikte sağlıklı bir şekilde görmemize engel olur.

O halde şirkin tabiatını ve putların şirkle ilişkilerini iyice kavramak, tüm detayı ile bilmek zorunludur. Putların ifade ettikleri anlam ve günümüz cahiliyesinde büründükleri çağdaş görüntüleri iyice kavramak, bilmek kaçınılmazdır.

Hiç kuşkusuz Allah'dan başka ilah olmadığına şahitlik etmenin karşıtı olan Allah'a ortak koşma (şirk), hayatın her alanında sadece Allah'a itaat edilmeyen, sadece O'na boyun eğilmeyen her rejimin, her yönetim biçiminin varlığında somutlaşmaktadır. Görünüm ve mahiyet itibariyle şirkin ortaya çıkması için, varolması için kulun hayatın herhangi bir alanında Allah'a boyun eğerken, başka alanlarda Allah'dan başkasına boyun eğmesi yeterlidir. Bireysel kulluk davranışları ise, birçok çeşidi bulunan boyun eğmenin, ibadet etmenin sadece bir şeklidir. Günümüzde insanlığın hayatında her an görülebilen örnekler, tüm özellikleri bakımından şirkin pratik örnekleridirler. Onun tek bir ilah olduğuna inanarak Allah'a yönelip abdest, taharet, namaz, oruç, hac ve benzeri ibadet şekillerinde Allah'a boyun eğerken, aynı zamanda ekonomik, siyasi ve sosyal hayatında Allah'dan başkasının koyduğu kanunlara boyun eğen, değer yargılarında ve toplumsal ölçülerinde Allah'dan başkasının ortaya koyduğu düşüncelere ve kavramlara uyan, ahlâk kurallarında, gelenek ve göreneklerinde, kılık kıyafetinde -Allah'ın şeriatına karşı çıkarak- kendisine bu ahlâk kurallarını, gelenek ve göreneklerini ve kılık kıyafetleri belirleyen beşeri Rabblere uyan bir kul, en açık şekliyle şirk işlemektedir. Allah'a ortak koşmaktadır. "Allah'dan başka ilah yoktur, Muhammed Allah'ın peygamberidir" şehadetinin ifade ettiği en belirgin gerçeğe karşı çıkmaktadır. İşte günümüzde büyük bir umursamazlıkla ve boşvermişlikle bu şirki işleyen insanlık bu gerçekten habersizdir. Bu davranışlarının her zaman ve her yerde yaşanan şirkin kendisi olduğunu bilmiyorlar.

Putların, o ilkel ve basit şekilde ortaya çıkmaları bir zorunluluk değildir. Çünkü putlar tağutun sembollerinden başka bir şey değildirler. Tağut insanları put adına kendisine taptırmak, onun aracılığı ile insanların kendisine kulluk yapmalarını, boyun eğmelerini garantiye almak için putun arkasına saklanır.

Hiç kuşkusuz put, ne konuşabilir, ne işitebilir ne de görebilir. Fakat mabed bekçileri, kâhinler ve egemenler putun arkasına gizlenerek muskalar, efsunlar ve nazarlıklar dağıtarak onu kutsarlar. Sonra da kendi isteklerini onun isteğiymiş gibi halk kitlelerine empoze ederler. Halk kitlelerini kendilerine kul yapmak, onları yönetimleri altında ezip aşağılamak için putu aracı yaparlar.

Herhangi bir yerde ve herhangi bir zamanda, birtakım yöneticiler ve kâhinler, bu semboller adına Allah'ın izin vermediği konularda yasalar, kanun-

lar, değer yargıları, ölçüler, uygulama ve hareket biçimleri belirliyorlarsa... İşte bu semboller, özellikleri, mahiyetleri ve fonksiyonları itibariyle putturlar.

"Milliyetçilik" bir sembol olarak yükseltildiği ya da "Vatan" bir sembol olarak yükseltildiği veya "Halk" bayraklaştırıldığı yahut "Sınıf" sembolleştirildiği zaman... Sonra insanları Allah'ı bir yana bırakıp bu sembollere kulluk yapmaları, bunlar uğruna canlarını, mallarını, ahlâk ve namuslarını feda etmeleri istendiği zaman... Allah'ın şeriatı, O'nun belirlediği kanunlar, O'nun direktif ve öğretileri ile bu semboller ve işlevleri çeliştiğinde Allah'ın şeriatı, O'nun kanunları, direktif ve öğretileri bir yana bırakılıp, bu sembollerin ya da daha doğru ve yerinde bir ifade ile bu sembollerin arkasında yeralan tağutların istekleri yerine getirildiği zaman... Bu, Allah'ı bir yana bırakıp, putlara ibadet etmenin ta kendisidir. Çünkü, putun taştan veya ağaçtan bir heykel şeklinde somutlaşması bir zorunluluk değildir. Put bir ideoloji, bir sembol de olabilir.

İslâm sadece taştan ve ağaçtan yapılmış putları ortadan kaldırmak için gelmemiştir. Tarih boyunca gelmiş geçmiş peygamberler kafilesinin kesintisiz olarak sarfettiği bunca çaba, sırf bu amaca yönelik değildir. Bu kadar fedakârlığa, bunca işkence ve azaba, sırf taştan ve ağaçtan yontulmuş putları ortadan kaldırmak için katlanılmamıştır.

İslâm, hayatı ilgilendiren her konuda, yaşanan her olayda sadece Allah'a boyun eğmek ile ondan başkasına boyun eğmenin her çeşidi, her şekli arasındaki yol ayrımını belirlemek için gelmiştir. Yürürlükte olan düzenlerin ve sistemlerin tabiatını kavramak, tevhid esasına mı, yoksa şirk esasına mı dayandığını, tesbit etmek, yani sadece Allah'a mı itaat edildiğini, yoksa çeşitli tağutlara, rabblere ve putlara mı kulluk yapıldığını belirlemek için her dönemde ve her rejimde geçerli olan yönetim biçimine bakmak gerekir.

Dilleri ile "Allah'dan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın peygamberi olduğuna şahitlik ederiz" dedikleri ve anmada, bireysel ibadet davranışlarında, evlilik, boşanma ve miras gibi konularda pratik olarak Allah'a itaat ettikleri için kendilerini "Allah'ın dinine" mensup kişiler olduğunu zannedenler, bunun yanında, bu dar kapsamlı alanın dışında kalan konularda Allah'dan başkasına boyun eğenler, birçoğu açıkça Allah'ın şeriatına karşı olmak üzere Allah'ın izin vermediği yasalara uyanlar, gerek isteyerek, gerek istemeyerek bu yeni putların kendilerinden istediği görevleri yerine getirmek için canlarını, mallarını, namus ve ahlâklarını feda edenler. Din, ahlâk ve namus kavramları putların istekleri ile çeliştiği zaman Allah'ın emirlerini, kulak ardı edip bu putların isteklerini yerine getirenler.

Kendilerini "müslüman" ve "Allah'ın dinine" mensup kişiler zannedip de durumları bundan ibaret olanlar... Evet bunlar bir an önce uyanıp ne kadar büyük bir şirk işlediklerini görmelidirler!..

Hiç kuşkusuz "Allah'ın dini" yeryüzünün doğusunda ve batısında kendilerini "müslüman" zannedenlerin düşündüğü gibi ciddiyetten uzak komik bir

şey değildir. Allah'ın dini günlük hayatın her parçasını, tüm ayrıntılarını kuşatan bir hayat sistemidir.Temel ve bütünlük arzeden alanları bir yana, günlük hayatın her parçasında, tüm ayrıntılarında sadece Allah'a boyun eğmek, yalnızca O'na uymak, Allah'ın dinidir. Yüce Allah'ın hiç kimseden başka türlüsünü kabul etmediği İslâm dini işte budur.

Allah'a ortak koşmak sadece onunla birlikte başka ilahların varlığına inanmakla ortaya çıkmaz. En başta Allah'la birlikte birtakım Rabblerin hakimiyet kurması şeklinde ortaya çıkar şirk...

Taştan ve ağaçtan yontulmuş heykeller dikmek,putlara ibadet etmenin tümünü ifade etmez. Tıpkı putlarınki gibi etkinlikleri, sonuçları ve işlevleri olan semboller, putlara ibadetin anlamını daha çok somutlaştırmaktadırlar.

O halde yeryüzündeki bütün ülkelerde yaşayan insanlar, günlük hayatlarında en yüce makamı kime verdiklerine, tam anlamı ile kime boyun eğdiklerine, kime uyduklarına, kime itaat ettiklerine, kimin sözünü dinlediklerine bir baksınlar. Şayet bütün bu konularda sadece Allah'a itaat ediyorlarsa, sırf ona boyun eğiyorlarsa, onlar Allah'ın dinine mensupturlar... Yok eğer bu konularda Allah'dan başkasına (onunla birlikte ya da onu bir yana bırakarak) uyuyorlarsa, onlar tağutların, putların dinine mensupturlar. Allah korusun...

"Bu Kur'an, tüm insanlara yönelik bir duyurudur. Onun aracılığı ile insanlar uyarılsın, herkes Allah'ın tek olduğunu öğrensin ve sağduyulu kimseler onun ibret derslerinden yararlansın diye inmiştir."

İBRAHİM SURESİNİN SONU

Hicr Suresi
15

Mekke Döneminde İndi
Ayet Sayısı: 99

Bismillahirrahmanirrahim

Bu surenin tamamı Mekke'de inmiştir. "Hüzün yılı" ile hicret yılı arasında yaşanan son derece sıkıntılı bir dönemde ve Yusuf suresinin ardından inmiştir. Bu dönemin mahiyetini, beraberinde getirdiği koşulları ve tipik özelliklerini Yunus, Hud, ve Yusuf surelerinin giriş kısımlarında yeterince ele almıştık.

Bu sure o dönemin mührünü taşımaktadır. Dönemin ihtiyaçlarını ve fiili sonuçlarını karşılamaktadır. O dönemin realitesine fiilen karşı koymaktadır. Bu arada Hz. Peygamberi, onunla birlikte müslüman kitleyi doğrudan doğruya ve pratik olarak yönlendirirken, yalanlayanlara karşı da büyük bir cihada girişmektedir. Nitekim bu aynı zamanda Kur'an'ın da özelliği ve onun insan hayatında üstlendiği görevidir.

Kureyş'in İslâm davetine, Hz. Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- ve onun yanında yeralan mü'min kitleye karşı takındığı inatçı tavrı nedeni ile İslâma davet hareketinin neredeyse donuklaşmak üzere olduğu bir dönemde... Ki bu dönemde Kureyş kabilesi Hz. Peygambere karşı Ebu Talib'in sağlığında yapmaya cesaret edemediği hareketlerde bulunuyordu. Davetini, gittikçe artan bir dozda alaya alıyordu. Arkadaşlarına uyguladığı işkence de günden güne artıyordu... Evet işte böyle bir dönemde Allah'ın ayetleri iniyor, müşrikleri ve Allah'ın peygamberini yalanlayanları tehdit ediyor, korkunç azapla korkutuyordu. Daha önce Allah'ın peygamberini yalanlayan, bu yüzden helâk edilen milletlerin harap olmuş yurtlarını, korkunç akibetlerini gözlerinin önüne seriyordu. Bu arada Hz. Peygambere, Kureyşliler'in kendisini yalanlamalarının ve inatçılık yapmalarının nedenini de açıklıyordu. Bu tutumlarının, ne Hz. Peygamberle, ne de onun insanlara sunduğu hak mesajla bir ilgisi yoktu. Bu öyle bir inatçılıktı ki, apaçık ayetler hiçbir yarar sağlamıyordu. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim Hz. Peygamberi teselli ediyor, onun yüreğine su serpiyordu. Sahip olduğu hak içerikli mesajı koruyup, insanlara sunmada ısrarlı olması direktifini veriyordu. Şirk ve

müşrikler karşısında bu mesajı kararlı bir şekilde ilân etmesini, bunun ardından insanların kabul ederken ağırdan almalarına karşı çıkarken, kaba davranmalarına ve sonuca giden yolun uzunluğuna karşı sabretmesini emrediyordu.

Bu açıdan Hicr süresi, hedefi, konuları ve özellikleri bakımından aynı dönemde inmiş diğer sureler ile benzerlik arzetmektedir. Tıpkı diğer sureler gibi, bu dönemin gereklerine ve pratik ihtiyaçlarına cevap veriyordu. Ya da tüm pratik koşulları ile birlikte o dönemin Arap cahiliyesine karşı İslâm inancı ile dikilen müslüman cemaatin bu hareketi sonucu ortaya çıkan ihtiyaçları karşılıyordu. Bu yüzden, her ne zaman tekrar böyle bir dönem yaşanacak olursa, yine islâmi hareketin ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Nitekim bu direktifler, günümüzde cahiliyeye karşı koyan şimdiki islâmi hareket için de geçerlidirler.

Biz Kur'an'ın bu özelliğinin; pratiklik, hareketlilik özelliğini sık sık vurgulama gereğini duyuyoruz. Çünkü bize göre bu özellik, Kur'an'la birlikte hareket etmenin, onu anlamanın, onun içerdiği gerçekleri derince algılamanın, vermek istediği mesajları ve insan hayatında gerçekleştirmek istediği hedefleri kavramanın anahtarıdır.

Kur'an'ayetlerinin indiği dönemde yaşanan pratik ve fiili durumları, ortaya çıkan şartları, ihtiyaç ve gerekleri algılamak zorunludur. Ayetin hedefini ve anlamının boyutlarını kavramak, canlı bir ortamda işlevini yerine getirirken, pratik durumları karşılarken, aynı şekilde kendisinin yanında ya da kendisine karşı hareket eden insanlara cevap verirken sergilediği canlılığı görmek için bu algılayış vazgeçilmez bir gerekliliktir. Kur'an'ın ortaya koyduğu canlılığı görmek, onun hükümlerini derinliğine kavramak ve onlardan zevk almak için gereklidir. Aynı şekilde tarihin herhangi bir döneminde yine aynı şartlar ve ortam belirdiğinde, Kur'an'ın direktiflerinden yararlanmak için bu durumu gözönünde bulundurmak gereklidir. Özellikle bizim yeniden İslâma davet hareketini başlattığımız bu günlerde, yaşanan ortam ve başgösteren koşullar Kur'an'ın bu direktiflerinden yararlanmayı zorunlu kılmaktadır.

Günümüzde bu dinle birlikte çağdaş cahiliyeye karşı koymak üzere hareket eden, dolayısıyla ilk defa İslâma davet hareketini başlatan Hz. Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- ile onun yanında yeralan müslüman cemaatin karşılaştığı türden şartlar, durumlar ve olaylarla karşılaşan kimselerden başkasının bu durumu kavrayamayacağını kesinlikle bildiğimiz için bunu söylüyoruz. Tıpkı onların karşı karşıya kaldıkları gibi, bu dinin en büyük ve en kapsamlı gerçeğinden insanların yüz çevirdiklerini, karşı çıktıklarını görmeyenler bunu algılayamaz. Evet bu dinin en büyük ve en kapsamlı gerçeği, inanç, ahlâk, kulluk, siyasal, ekonomik ve toplumsal hayatın her meselesinde sadece Allah'a boyun eğilmediği, eksiksiz bir şekilde ona kulluk yapılmadığı sürece, gereği gibi kavranamaz. Aynı şekilde ilk seçkin kitlenin Allah yolunda imtihana tabi tutuldukları türden işkenceler, dışlanmalar, cezalandırmalar ve öldürülmeler yaşanmadıkça, bu dinin gerçeği kavranamaz.

Bu dinin direktifleri doğrultusunda cahiliye toplumuna karşı koymak üze-

re eyleme geçenler, dolayısı ile ilk müslüman cemaatin yaşadığı olayların benzerleri ile karşılaşanlar... Evet sadece onlar bu gerçeği görebilirler. Ancak onlar bu Kur'an'ı, derinliğine kavrayabilirler. Biraz önce değindiğimiz şekilde Kur'an ayetlerinin ifade ettikleri anlamların gerek boyutlarını sırf onlar görebilirler. Sadece onlar, durmadan yoluna devam eden, hareket halindeki hayatın ihtiyaçlarını karşılamak için hareket fıkhını belirleyebilirler. Çünkü sayfalar arasından çıkarılan fıkıh bu alanda işe yaramaz.

Burada "hareket fıkhına" işaret etmişken, bu dönemde ortaya konulması, belirlenmesi istenen fıkhın her tarafı kaplayan cahiliyeye karşı yeniden filizlenen islâmi hareketin ihtiyaç duyduğu fıkıh olduğunu bilmemiz gerekir. İnsanları karanlıklardan aydınlığa, cahiliye toplumundan İslâm toplumuna, kula kulluk yapmaktan, kulların Rabbine kulluk yapmaya çıkarmayı hedefleyen islâmi hareketin ihtiyaç duyduğu fıkhı belirleyip ortaya çıkarmak gerekir. Tıpkı Hz. Muhammed (s.a.s) döneminde henüz Medine'de bir İslâm devleti kurulmamışken, henüz herhangi bir bölgede veya bir insan topluluğu üzerinde İslâmın etkinliği sözkonusu değilken, ilk islâmi hareketin yaptığı gibi...

Biz bugün, ilk islâmi hareketin bulunduğu konumun aynısı değil ama, benzeri bir konumdayız. Bu da bazı dış koşul ve ortamın farklılığından kaynaklanmaktadır. Biz her tarafı kaplayan cahiliyeye karşı yeniden İslâma davet etmeyi hedefliyoruz. Bununla beraber, hareketin ortaya çıkardığı pratik şartların, ihtiyaçların, ortam ve sonuçların farklılığını da gözden uzak bulundurmuyoruz. İşte bu farklılıklar "hareket fıkhında" yeni içtihatlar yapmayı gerektirmektedir. Böylece doğurduğu sonuçlar az veya çok farklılık göstermekle beraber, ilk islâmi hareketin tarihsel deneyimleri ile şimdiki dönemin özellikleri arasında uyum sağlanmış olur.

Günümüzde yeniden ortaya çıkmış islâmi hareketin ihtiyaç duyduğu bu tür bir fıkıhtır. Devlet düzeni ile oturmuş ve örgütlenmiş bir toplumun ihtiyaç duyduğu fıkha gelince, şimdi onun sırası değildir. Çünkü yeryüzünde insanlararası ilişkilerde Allah'ın şeriatı ile İslâm fıkhını temel edinen bir İslâm devleti ve bir İslâm toplumu mevcut değildir. Böyle bir fıkha günü gelince ihtiyaç duyulur. İslâm toplumu mevcut olduğu zaman, bu toplumun çapına uygun bir şekilde bu fıkhın hükümleri ayrıntılı biçimde belirlenir. O zaman sözkonusu toplumu kuşatan pratik koşullara cevap verilir.

Çünkü İslâm fıkhı boşlukta oluşmaz ve tohumları havada yeşermez.

SURENİN ANA TEMASI

Şimdi tekrar surenin içerdiği konulara ilişkin açıklamamıza dönüyoruz.

Bu surenin birinci ekseni; bu dini yalanlayanların karakterlerini ve onları yalanlamaya iten asıl etkenleri açıklamak ile bu dini yalanlayan kâfirleri bekleyen korkunç akibeti tasvir etmektedir. Surenin akışı, alanı ve konusu farklı olmak üzere, bu eksen etrafında birkaç tur atıyor. Bu turların farklı oluşlarına rağmen herbiri yine de bu asıl eksene dönüyor. Bu turlar bazen bir hikâye, ba-

zen evrenden birkaç sahne, bazen de birtakım kıyamet sahneleri veya hikâyelerden ya da hikâyenin ortasında yahut sonunda yeralan direktifler, yorumlar şeklinde gelişmektedirler.

Nasıl ki Ra'd suresinin havası En'am suresinin havasını andırıyordu. Aynı şekilde bu surenin -Hicr suresinin- atmosferi de A'raf suresinin atmosferini andırmaktadır. A'raf suresi bir uyarı ile başlamıştı. Surenin geri kalan kısmı da bu uyarıyı doğrulamak üzere gelmişti. Burada -Hicr suresinde- da giriş ve gelişme benzerlik arzetmektedir. Ama insana verdikleri zevk ve bıraktıkları etki birbirinden farklıdır.

A'raf suresinin başında yeralan uyarı gayet açıktır:

"Bu Kur'an, kendisi ile insanları uyarasın ve mü'minlere öğüt veresin diye sana indirilen bir kitaptır. O halde bu görevi yaparken, sakın ruhun sıkılmasın."

"Rabbiniz tarafından size indirilen mesaja uyunuz, O'nun dışında başka dostlar edinip, peşlerinden gitmeyiniz. Ne kadar kıt düşüncelisiniz!"

"Biz nice kentleri yokettik. Azabımız, onları ya geceleyin ya da öğle uykuları sırasında yakalayıverdi."

"Azabımıza uğradıkları andaki tek feryadları 'Biz gerçekten zalimdik' demekten ibaret oldu." (1)

Sonra A'raf suresinde Hz. Adem ile şeytanın hikâyesi anlatılmış ve hikâye herkesin rabblerinin huzurunda toplandığı ve yapılan uyarının gerçek olduğunu gözleri ile gördüğü dünya hayatının sonuna kadar uzanmıştı. Ardından evrenden bazı sahnelerin, göklerin ve yerin, gece ve gündüzün, güneş ve ay'ın Allah'ın buyruklarına boyun eğen yıldızların, rüzgârların, bulutların, su ve meyvaların sunulduğu hikâye yeralmıştı. Bunu da Nuh, Hud, Salih, Lût, Şuayb ve Musa'nın kavimlerinin hikâyeleri izlemişti. Tümü de uyarıyı doğrular nitelikteydi.

Hicr suresinde de uyarı en başta yeralıyor. Ama sureye yansıyan korku verici, ürpertici atmosferin dehşetini ve akibetin etkileyiciliğini daha bir arttırmaktadır:

"Gün gelecek, kâfirler, "keşke vaktiyle müslüman olsaydık" diyeceklerdir."

"Bırak onları yesinler, dünya nimetlerinden yararlansınlar ve ihtirasları ile oyalansınlar, ilerde gerçeği öğreneceklerdir."

"Yokettiğimiz her beldenin, mutlaka uğradığı akibete ilişkin belirli bir yazısı vardır."

'Hiçbir millet ne yok oluş gününü öne alabilir ve ne de yaşama süresini aşabilir." (2)

(1) A'raf Suresi 2-5 (2) Hicr Suresi 2-5

Daha sonra surenin akışı, evrenden bazı sahneleri sunuyor: Takım yıldızları, onun yörüngeleri, gökleri, geniş alanlı yeryüzünü, köklü dağları, bir ölçü uyarınca yeşeren bitkileri, bulut taşıyıcı rüzgârları, su ve su vermeyi, ölümü, hayatı ve tüm canlıların mahşerde toplanmasını dile getiriyor. Bunu da Hz. Adem ile şeytanın hikâyesi izliyor. Hikâye şeytana uyanlar ve mü'minlerin akibetinin belirtilmesi ile son buluyor. Bu yüzden İbrahim, Lût, Şuayb ve Salih peygamberlerin hikâyelerinden bazı bölümler sunuluyor. Bu bölümlerde Allah'ın peygamberlerini yalanlayanların akibetleri gözlemleniyor. Bunların anlatılması ile Arap müşriklerinin bu kavimlere ait eski kalıntıları tanıdıkları ve Şam'a yaptıkları seyahatlerde bu kalıntıları gördükleri gözönünde bulunduruluyor.

Dolayısıyla her iki surenin -A'raf ve Hicr surelerinin- eksenleri birdir. Ama her birinin kendine özgü yapısı vardır. Müzikal ahenkleri birbirine benziyor, ama bütünüyle değil. Kur'an-ı Kerim'in ifade geleneği de budur. Aynı konuları birbirinden farklı, fakat benzer yöntemlerle sunar. Ama hiçbir zaman tekrara başvurmaz, ifade tarzında tamamen bir benzerlik sözkonusu değildir.

Bu açıdan surenin akışını beş tura ayırmak mümkündür. Bu turların herbiri bir konuyu ya da bir alanı kapsamaktadır.

İlk tur peygamberlik müessesesine, ona inanmaya ve onu yalanlamaya ilişkin Allah'ın koyduğu değişmez yasanın açıklanmasını içermektedir. Bu tur, insana dehşet veren şu örtülü uyarı ile başlıyor:

"Gün gelecek, kâfirler "keşke vaktiyle müslüman olsaydık" diyeceklerdir."

"Bırak onları yesinler, dünya nimetlerinden yararlansınlar ve ihtirasları ile oyalansınlar , ilerde gerçeği öğreneceklerdir." (3)

Ve bu tur, Allah'ın peygamberini yalanlayanların delil yetersizliğinden değil, inatçılıklarından dolayı yalanladıklarını vurgulayarak sona eriyor.

"Eğer onlara bir kapı açsak da göğe çıkmaya koyulsalar, 'Gözlerimiz hayal görüyor, herhalde birileri bize büyü yaptı' derler." (4)

Bu arada peygamberleri yalanlayan gelmiş geçmiş tüm kâfirlerin aynı karaktere sahip oldukları vurgulanmaktadır:

"Ey Muhammed, biz senden önce de eskiden yaşamış çeşitli milletlere peygamberler göndermiştik."

"Bu milletler, kendilerine gelen her peygamberi mutlaka alaya almışlardır."

"Biz böylece peygamberleri alaya alma huyunu günahkârların kalplerine aşılarız."

"Onlar Kur'an'a inanmazlar. Oysa daha önceki yoldaşları hakkında ilahi kanun işlemişti." (5)

İkinci tur, yüce Allah'ın evrene yerleştirdiği bazı ayetleri sunuyor. Bu ayetler göklerde yerde ve her ikisinin arasında yeralmaktalar. Bu ayetler bir hikmet

(3) Hicr Suresi 2-3 (4) Hicr Suresi 14-15 (5) Hicr Suresi 10-13

uyarınca takdir edilmiş, bir ölçüye göre indirilmişlerdir.

"Biz gökte takım yıldızlar (ya da yörüngeler) yarattık ve onları gözetleyenler için çeşitli güzellikler ile donattık."

"Göğü bütün kovulmuş şeytanlardan koruduk."

"Ancak kulak hırsızlığına yeltenen bir şeytan olursa, onu parlak ışıklı bir kayan yıldız kovalar."

"Yerin alanını geniş yaptık, araya sabit dağlar serpiştirdik ve orada belirli bir ölçü uyarınca her bitkiyi bitirdik."

"Orada gerek sizin için ve gerekse rızıkları tarafınızdan sağlanması sözkonusu olmayan diğer canlılar için besin kaynakları yarattık."

"Evrende varolan her şeyin hazinesi, ana kaynağı bizim yanımızdadır ve biz her şeyi size belirli bir ölçüye göre indiririz."

"Gönderdiğimiz yağmur yükleyici rüzgârlar aracılığı ile size gökten su indirerek su ihtiyacınızı karşıladık. Yoksa su kaynağını oluşturan siz değilsiniz." (6)

Her şey ve herkes bilinen ve belirlenen bir vakitte Allah'a dönecektir!

"Dirilten de öldüren de yalnız biziz ve her şey sonunda yalnız bize kalır."

"Biz sizin eskiden gelip geçenlerinizi, de geride kalanlarımızı da biliriz."

"Hiç kuşkusuz Rabbin tüm insanları biraraya toplayacaktır. O her işi yerinde yapar ve her şeyi bilir. (7)

Üçüncü turda ise, insanlığın hikâyesi, insanlığın özünde yereden hidayet ve sapıklığın nedenleri anlatılmaktadır. En sonunda doğru yolda bulunanlar ile sapıkları bekleyen akibet gözler önüne serilmektedir. Bu da Hz. Adem'in kara çamurdan oluşmuş kuru balçıktan yaratılması, sonra da buna Allah'ın ruhunun üflenmesi, ayrıca şeytanın gurura kapılması, büyüklük taslaması, seçkin kullardansa sapıklara dost oluşu, ele alınırken sözkonusu edilmektedir.

Dördüncü tur, geçmiş kavimlerden Lût, Şuayb ve Salih peygamberlerin kavimlerinin helâk edilişlerine ilişkindir. Şöyle başlamaktadır:

"Ey Muhammed, kullarıma haber ver ki, ben gerçekten affediciyim, merhametliyim."

"Fakat azabım da son derece acıklı bir azaptır." (8)

Sonra hikâyeler birbirini izlemektedir. Bu hikâyelerde İbrahim ve Lût peygamberlere yönelik Allah'ın rahmeti ile Lût, Şuayb ve Salih'in kavimlerine yönelik azabı ön plana çıkmaktadır. Burada gözönünde bulundurulan nokta, Kureyşliler'in Şam'a seyahat ettiklerinde gözlemledikleri ve izlerini gördükleri milletlere ilişkin hikâyelerin anlatılmasıdır.

"Hiç şüphesiz, görüntü aracılığı ile işin özünü kavrayabilenler için bu olayda

(6) Hicr Suresi 16-22 (7) Hicr Suresi 23-25 (8) Hicr Suresi 49-50

ibret alınacak birçok dersler vardır."

"Bu beldenin yıkıntıları halâ işlek olan bir yol üzerindedir." (9)

Beşinci ve son tur ise, kıyamet ve sonrasında görülecek mükâfat ve ceza ile içiçe olmak üzere göklerin ve yerin yaratılışındaki gerçeği açıklamaktadır. Bu gerçek, Hz. Peygamberin daveti ile doğrudan ilişkilidir. Ki bu tüm evreni kapsayan her şeyin başını ve sonunu içine alan en büyük gerçektir.

"Biz gökleri, yeri ve ikisi arasındaki varlıkları bir gerçeğe dayalı olarak yarattık, boşuna yaratmadık. Kıyamet anı kesinlikle gelecektir. O halde onların küstahlıklarını soylu bir umursamazlıkla karşıla."

"Her şeyi yaratan ve her şeyi bilen Rabbindir."

"Gerçekten sana sürekli tekrarlanan yedi (ayetli Fatiha suresini) ve yüce Kur'an'ı verdik." (10)

İNKÂR VE PİŞMANLIK

Surenin akışı içinde yeralan bu ilk bölüm, müşriklerin yalan saydıkları kitabın özelliğinden söz etmekte, müşrikleri "keşke müslüman olsaydık" diye hayıflanacakları bir günle tehdit etmektedir. Bu arada böyle bir temennide bulunacakları günün ertelenişi sebebini de açıklamakta ve bu günün vaktinin belirlendiğini vurgulamaktadır. Müşriklerin karşı çıkışlarını, alaya almalarını, melek gönderilmesini istemelerini hatırlatmakta, kendilerine bir melek gönderilmiş olursa beraberinde helâk ve kökten yok etme azabının da gündeme geleceğini belirterek, onları tehdit etmektedir. Sonunda onların bu kitabı yalan saymalarının gerçek nedenini ortaya koymaktadır. Buna göre onların bu tavrı delil yetersizliğinden kaynaklanmamaktadır, bunun asıl nedeni hastalık derecesine varmış inatçılıklarıdır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓرۚ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ وَقُرْءَانٍ مُّبِينٍ ۝١

1- Elif, Lâm, Ra; bunlar kitabın, Kur'an'ın ayetleridir."

Bu ve benzeri harfler kitabın özünü oluşturmaktadır. Kur'an bunlardan meydana gelmektedir. Herkesin günlük konuşmalarında kullandığı bu harfler, yüce ufuklara, erişilmez boyutlara, olağanüstü ahenge sahip ayetlerdir. Kendi başlarına hiçbir anlam ifade etmeyen harflerdir, açık, net ve anlaşılır Kur'an'ı meydana getiren...

Şu halde toplum bu olağanüstü kitabın ayetlerini inkâr ediyorsa, bu açık ve anlaşılır Kur'an'ı yalan sayıyorsa, gün gelecek, vaktiyle sergilediği tutumdan farklı bir tutum sergilemiş olmayı arzulayacak, daha önce inanmış olmayı, doğru yola girmiş olmayı temenni edecektir.

رُّبَمَا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْ كَانُوا۟ مُسْلِمِينَ ۝٢

(9) Hicr Suresi 76-76 (10) Hicr Suresi 85-87

2- Gün gelecek, kâfirler "keşke vaktiyle müslüman olsaydık" diyecekleridir.

Gün gelecek... Ne var ki, temenni ve arzu fayda vermeyecek... Gün gelecek... Bu deyimde gizli bir tehdit, üstü kapalı bir alay vardır. Müslüman olmak ve kurtulmak için ellerine geçen fırsatı kaçmadan, bu fırsatı değerlendirmeye teşvik edilmektedirler. Çünkü gün gelecek, "keşke vaktiyle müslüman olsaydık" diyecekler, fakat o günkü bu arzuları hiçbir yarar sağlamayacaktır!

Üstü kapalı bir tehdit daha...

ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ۝٣

3- Bırak onları yesinler, dünya nimetlerinden yararlansınlar ve ihtirasları ile oyalansınlar, ilerde gerçeği öğreneceklerdir."

Onları yemekten, eğlenmekten ibaret hayvanlara özgü hayatları ile başbaşa bırak. Düşünmeden, akıllarını kullanmadan, insanlık düzeyine çıkmadan oyalanıp dursunlar. Bırak onları bu girdapta, fırıldak gibi dönsünler. ihtiraslar oyalasın. Arzular gururlandırsın, ömür geçsin, fırsat kaybolup gitsin. Bırak onları, bu helâk olmuş kimselerle uğraşma. Onlar ihtiras ve gururun bataklığına dalmışlar. Bu durum hoşlarına gitmekte, onları zevk ve eğlenceye daldırmaktadır. Böylece onları oyalayıp, ecellerinin dolmasına daha çok zaman olduğunu sanmalarına neden olmaktadır. Onlar dilediklerini yapabileceklerini sanıyorlar, kimsenin kendilerini bu zevk ve eğlenceden alıkoyamayacağını, engel olamayacağını düşünüyorlar. Bundan sonra kendilerini hesaba çekecek birinin olmadığına en sonunda diledikleri şeye sahip olmaları sayesinde kurtulacaklarına inanıyorlar.

Oyalayıcı duygu ve isteklerin tablosu insanların hayatında gözlemlenebilir canlı bir tablodur. Sürekli parlayan emel, insanın tatlı hayallere dalmasına neden olur. Ve insan bu hayallerin peşine takılır, onlarla oyalanır, hayaller alemine dalar, gün gelir insanlık sınırını aşar; Allah'ı, kaderi ve insan ömrünün sınırlı olduğu gerçeğini unutur. Giderek birtakım sorumlulukların, sakınılması gereken şeylerin, hatta bir ilahın, ölümün ve yeniden dirilişin varlığını akıllarına bile getirmez.

İşte Hz. Peygamberin onları başbaşa bırakmakla emrolunduğu öldürücü emel budur:

"İlerde gerçeği öğreneceklerdir."

Zamanın geçmesinden sonra bilmenin yarar sağlayamadığı bir sırada, gerçeği öğreneceklerdir. Bu ifadede onlara yönelik bir tehdit vardır. Ayrıca kendilerini kaçınılmaz akibeti düşünmekten alıkoyan yanıltıcı emelden kurtulurlar diye son derece etkili bir uyarı gizlidir bu ifadede.

Hiç kuşkusuz Allah'ın yasası, her zaman için yürürlüktedir ve bu yasa değişmez. Milletlerin helâk olması ise, yüce Allah'ın onlara ilişkin olarak belirlediği süreye bağlıdır. Yüce Allah'ın yasasının ve iradesinin yürürlüğe girmesine aracı olan bu milletlerin kendi davranışları helâk süresi ile yakından ilgilidir.

وَمَآ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَّعْلُومٌ ۝٤ مَّا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ ۝٥

4- Yok ettiğimiz her beldenin mutlaka uğradığı akibete ilişkin belirli bir yazısı vardır.

5- Hiçbir millet ne yokoluş gününü öne alabilir ve ne de yaşama süresini aşabilir.

O halde bir süre için azaba uğratılmaları ertelenmişse, bu onların gurura kapılmalarına neden olmamalıdır. Çünkü Allah'ın yasası belirlenen şekliyle yürürlüktedir. İlerde öğreneceklerdir.

Amel etmeleri ve bu amele göre işin sonunda karşılık görmeleri için yüce Allah, milletlere ve beldelere uğrayacakları akibetler için belirlenmiş bir yazı, kesin bir süre tayin etmiştir. Bunlar inandıkları iyi işler yaptıkları, yeryüzünü ıslah ettikleri ve ölçülü davrandıkları sürece yüce Allah, yaşama sürelerini uzatır. Ama bütün bu esaslardan saptıkları zaman, içlerinde en ufak bir iyilik kırıntısı bulunmadığı zaman sürelerini tamamlar. Ya yok etmek, köklerini kurutmak suretiyle ya da zayıf bırakmak, düşkün hale getirmek suretiyle varlıklarına son verir.

Kimi milletler vardır ki, ne inanıyorlar, ne de iyi işler yapıyorlar, ne yeryüzünü ıslah ediyorlar, ne de ölçülü davranıyorlar, buna rağmen, bu milletler oldukça güçlüdürler, zengindirler, yok olacak gibi de değildirler... Evet böyle denebilir... Ama bu bir kuruntudur. Çünkü bu milletlerde az da olsa bazı iyi niteliklerin olması kaçınılmazdır. Bu nitelikler, yeryüzünü iyi bir şekilde imar etmek, kendi bağlılarına özgü dar bir çerçevede adalet ilkesini ayakta tutmak, kendi sınırları içinde maddi ıslahatlarda bulunmak ve iyilik yapmak şeklinde de olsa mutlaka vardır. İşte bu iyilik kırıntıları ile yaşamını sürdürmektedir bu milletler. Bunlar yokolduğu zaman, içlerinde bir iyilik kırıntısı kalmadığı zaman, kesinlikle bilinen akibete uğrayacaklardır.

Çünkü Allah'ın yasası değişmez ve her milletin belirlenmiş bir yaşama süresi vardır.

"Hiçbir millet ne yokoluş gününü öne alabilir ve ne de yaşama süresini aşabilir."

Şimdi de surenin akışı müşriklerin Hz.Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- karşı takındığı edepsiz tavrı anlatmaktadır. Kendilerine bir kitap, anlaşılır Kur'an getiren, kendilerini oyalayıcı isteklerden sakındıran ve kendilerine Allah'ın yasasını hatırlatan peygamberi alaya aldıklarını, onunla dalga geçtiklerini dile getirmektedir.

وَقَالُوا۟ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِى نُزِّلَ عَلَيْهِ ٱلذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ ۝٦ لَّوْ مَا تَأْتِينَا بِٱلْمَلَٰٓئِكَةِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ۝٧

6- Müşrikler dediler ki; "Ey kendisine Kur'an inen adam, sen kesinlikle delinin birisin."

7- "Eğer söylediklerin doğru ise bize melekler ile birlikte gelseydin ya.

Peygambere sesleniş biçimlerinde onu alaya aldıkları açıkça görülmektedir.

"Ey kendisine Kur'an inen adam."

Aslında onlar vahyi ve peygamberliği inkâr ediyorlar, fakat bu sözler ile peygamberi aşağılamak istiyorlar. Güvenilir peygambere yakıştırdıkları sıfatta da edepsizlikleri açıkça görülmektedir.

"Sen kesinlikle delinin birisin."

Onları açık ve anlaşılır Kur'an aracılığı ile inanmaya yaptığı çağrıya verdikleri karşılık budur.

Onlar gittikçe küstahlaşıyor ve kendisini doğrulayacak melekler getirmesini istiyorlar:

"Eğer söylediklerin doğru ise, bize melekler ile birlikte gelseydin ya."

Gerek Peygamberimizle -salât ve selâm üzerine olsun- gerekse ondan önce gelmiş, geçmiş peygamberlerle birlikte meleklerin de gönderilmiş olmasına ilişkin müşriklerin istekleri hem bu surede, hem de başka surelerde sık sık tekrarlanmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu istek, yüce Allah'ın onurlandırdığı, peygamberliği türüne özgü kıldığı, kendi içinden seçkin bireylerin peygamber olmasını istediği insan denen varlığın değerini bilmemenin göstergesidir.

Bu küçümsemeye, bu alaya almaya ve bu bilgisizliğe verilen cevap ise, geçmiş milletlerin yokoluşlarının şahitlik ettikleri genel kuralı hatırlatmaktan ibarettir. Buna göre melekler, herhangi bir peygambere sadece belirlenen süre dolduğu zaman kavminden yalanlayanları yoketmek üzere inerler. Bu durumda süre tanıma, azabı geciktirme, sözkonusu olmaz artık:

مَا نُنَزِّلُ الْمَلَٰٓئِكَةَ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوٓا۟ إِذًا مُّنظَرِينَ ۝٨

8- Oysa biz melekleri ancak gerektiğinde indiririz, o zaman da onlara artık mühlet tanınmaz."

Acaba bunu mu istiyorlar? Bu mudur arzuladıkları?..

DÜŞÜNEMEYİP DOĞRU YOLU BULAMAYANLAR

Sonra ayetlerin akışı onları doğru yolu bulmaya, düşünmeye yöneltiyor. Allah melekleri ancak hak için ve gerektiğinde gönderir. Hakkı yerleştirsinler, yürürlüğe koysunlar diye. Allah'ın peygamberini yalanlamanın hakkı ise kökten yokedilmedir. Onlar bu cezayı hakediyorlar, o da gerçekleşiyor. İşte bu meleklerin, geciktirmeden azabı uygulamak üzere indikleri haktır. Onların kendileri için istediklerinden çok, yüce Allah onlar için iyilik dilemiş, iyice düşünürler, onun yol göstericiliği ile doğru yolu bulurlar diye kendilerine Kur'an'ı indirmiştir. Bu ise, eğer gereği gibi düşünecek olurlarsa, sonunda meleklerin hakkı gerçekleştirmek üzere inmelerinden daha hayırlıdır kendileri için...

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ۝٩

9- Bu Kur'an'ı gerçekten biz indirdik ve onu koruyacak olan da biziz.

Şu halde onlar için hayırlı olan Kur'an'a yönelmeleridir. Kalıcı olan, korunan, dağılmayan ve değişmeyen O'dur çünkü. Kur'an'a batılın bulaşmış olması, tahrif edilmesi mümkün değildir. Kur'an onları Allah'ın gözetimi ve koruması altında gerçeğe yöneltecektir, eğer gerçeği istiyorlarsa... Fakat peygamberin getirdiği mesajın doğruluğuna kanıt olsun diye meleklerin gelmesini istiyorlarsa, yüce Allah onlara melek göndermek istemiyor. Çünkü O, onlara iyilik dilemiş ve kendilerine korunmuş kitabı indirmiştir, beraberlerinde helâk ve yoketme azabını da getiren melekleri değil.

Biz asırlar sonra, yüce Allah'ın Kur'an'ın korunacağına ilişkin gerçek vaadine baktığımızda, birçok şahidin yanısıra, bu kitabın Allah katından geldiğine şahitlik eden bir mucize ile karşı karşıya kalırız. Yüzyıllardır bu kitabın karşı karşıya kaldığı değişik durumların, koşulların, ortam ve etkenlerin bir kelimesini değiştirmeden, bir cümlesini tahrif etmeden bu kitabı korunmuş ve orijinal olarak bırakmış olmasının olanaksız olduğunu görürüz, eğer insanın iradesini aşan, tüm durumlardan; koşul ve ortamlardan daha büyük bir güç bu kitabı değişiklikten, bozulmuşluktan, gereksizlikten ve tahrif olmaktan korumuş olmasaydı.

Hiç kuşkusuz bu kitap önceleri, çeşitli çekişmelerin ortaya çıktığı, fitnenin yaygınlaştığı, olayların peşpeşe geliştiği dönemler yaşadı. O dönemlerde her grup, Kur'an'dan ve Hz.Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- sözlerinden kendisi için dayanaklar aramaya koyulmuştu. Bu fitnelere özellikle dinin değişmez düşmanları olan yahudiler ve bir de Şuubiler diye adlandırılan ve halkı milliyetçiliğe çağıran ırkçılar katılıp gelişmeleri yönlendirmişlerdir.

Bu gruplar, Hz. Peygamberin sözleri arasına çeşitli uydurma hadisler katmışlardır. Allah'dan korkan ve gerçekleri kavrama yeteneğine sahip, onlarca alim peygamberin sünnetini kurtarmak, onun sözlerini ayıklamak, bu dinin aleyhinde komplolar kuran düzenbazların uydurmalarından arındırmak için onlarca sene uğraşmak zorunda kalmışlardır.

Ayrıca fitnenin yaygınlaştığı böyle bir ortamda bu gruplar, Kur'an ayetlerinin anlamlarını yorumlayarak, onları istedikleri hüküm ve direktifleri çıkarmak için sağa sola bükme imkânını da bol bol bulmuşlardır.

Buna rağmen -fitnenin yoğunluğunun ve baskısının şiddetli olduğu bu dönemlerde- bütün bu gruplar Allah tarafından korunan bu kitabın ayetlerine yeni bir şey ekleme imkânını bulamamışlardır. Onun ayetleri, değiştirilemeyeceğinin, her türlü yanlış yorumdan korunacaklarının, aynı şekilde bu korunmuş kitabın Allah katından gelişinin kanıtı olarak indikleri gibi kalmışlardır.

Sonra bir zaman geldi -ki biz halâ bu dönemi yaşamaktayız- müslümanlar inanç sistemlerini, sosyal düzenlerini, yurtlarını, ırzlarını, mallarını ve ahlâklarını hatta akıl ve düşüncelerini bile koruyamaz oldular! Onlara üstünlük sağlayan düşmanları, inananlarca iyi olan her şeyi değiştirip, yerine yine onlarca iğrenç kabul edilen kavramları yerleştirdiler. İnanç, düşünce ve değer yargısı; ölçü, ahlâk

ve gelenek; düzen ve kanun olarak karşı çıktıkları, benimsemedikleri her şeyi onlara kabul ettirdiler. Toplumsal çözülmeyi, ahlâkî çöküntüyü, dejenereyi ve insana özgü tüm niteliklerden soyutlanmayı kendilerine çekici gösterip, onları hayvanlarınkine benzer bir hayatın içine yuvarladıkları, zaman zaman hayvanları bile tiksindirecek bir hayat biçimini yaşattılar. Bütün bu kötülükleri "İlericilik", "Gelişmişlik", "Lâiklik", "Bilimsellik", "Serbestlik", "Özgürlük", Zincirleri kırmak", "Devrimcilik" ve "Yenilik" gibi parlak sloganlar ve isimler altında kabul ettirdiler. Böylece müslümanların kala kala sadece "müslüman" isimleri kaldı. Bu dinle uzaktan, yakından hiçbir ilgileri kalmadı. Sel sularının sürüklediği çerçöpe döndüler. Ateşe yakıt olmaktan başka da hiçbir işe yaramaz oldular. Hem de son derece adi bir yakıt...

Ne var ki, -bütün bunlara rağmen- bu dinin düşmanları bu kitabın ayetlerini değiştiremediler, tahrif edemediler. Bu konuda başarıya ulaşamadılar. Hiç kuşkusuz bu hedefe varmak için insanlar arasında en hırslıları onlardı, bu ideali gerçekleştirmek en büyük arzularıydı.

Bu dinin düşmanları -en başta da yahudiler- Allah'ın dinine karşı tuzaklar kurmak için dörtbin yıllık -ya da daha fazla- deneyim birikimlerini seferber ettiler. Birçok şey de başardılar. Örneğin Hz.Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- ümmetini ve müslüman ümmetin tarihini örtbas etmeyi başardılar. Açıktan açığa yapamadıkları şeyleri yapmak, rollerini gereği gibi oynamak için, olayları çarpıtmakta, müslüman toplumun bünyesine yerleştirdikleri adamlarının gerçek kimliklerini gözlemekte de büyük başarılar elde ettiler. Devletleri, toplumları, düzenleri ve kanunları yoketmeyi başardılar. Yüzyıllardanberi, özellikle çağımızda müslüman toplumların bünyesinde kendi hesaplarına uygun, çeşitli yıkım ve çökertme faaliyetlerinde bulunmaları için işbirlikçi hainleri, kahraman ve kurtarıcı olarak sunup, kabul ettirebildiler.

Ama tüm koşullar kendi lehlerine olmasına rağmen, bir şeyi yapamadılar. Bu korunmuş kitaba bir şey yapamadılar... Üstelik bu kitaba bağlı olduklarını söyleyenler, kitabı korumak biryana, onu kulak ardı edip, sele kapılan çerçöp yığını gibi hiçbir tepki gösteremeden akıntıya kapılmış gidiyorlar... Bu da bir kez daha bu kitabın ilahi olduğunu göstermiştir. Bu akıllara durgunluk veren mucize, onun üstün iradeli ve her yaptığı bir hikmete dayanan yüce Allah tarafından indirildiğini kanıtlamıştır.

Bu vaad, Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- döneminde sadece bir sözdü. Ama bugün -yaşanan bunca büyük olaydan ve uzun asırdan sonra- bu vaadin bir mucize olduğunu, bu kitabın yüce Allah katından geldiğini kanıtladığı ortaya çıkmıştır. İnatçı kara cahillerden başkası bu gerçeği tartışma konusu yapmaz.

"Bu Kur'an'ı gerçekten biz indirdik ve onu koruyacak olan da biziz."

Hiç kuşkusuz doğru söylüyor yüce Allah...

Yüce Allah peygamberini yüreklendiriyor ve böyle bir şeyle ilk defa kendi-

sinin karşı karşıya kalmadığını, bütün peygamberlerin alaya alındıklarını, yalanlandıklarını, bu çirkin inadın yalanlayanların değişmez özelliği olduğunu haber veriyor.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ فِي شِيَعِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٠﴾ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿١١﴾

10- "Ey Muhammed, biz senden önce de eskiden yaşamış çeşitli milletlere peygamberler göndermiştik."

11- Bu milletler, kendilerine gelen her peygamberi mutlaka alaya almışlardır."

Önceki milletlerden peygamberlerini yalanlayanlar, peygamberlerinin kendilerine sunduğu mesajı nasıl karşılamışlarsa, senin milletinden yalanlayıcı günahkârlar da senin onlara sunduğun mesajı, o şekilde karşılayacaklardır. Böylece biz bu yalanlama huyunu, düşünemeyen ve gelen mesajları güzelce algılayamayan kalplerine aşılarız. Bu, onların seçkin peygamberlere yaptıkları karşı çıkışların, işledikleri suçun karşılığıdır.

كَذَٰلِكَ نَسْلُكُهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٢﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾

12- Biz böylece peygamberleri alaya alma huyunu günahkârların kalplerine aşılarız.

13- Onlar Kur'an'a inanmazlar. Oysa daha önceki yoldaşları hakkında ilahi kanun işlemişti.

Bu kitabın içeriğini yalanlamaları ve onu alaya almaları duygusunu salarız kalplerine. Çünkü bu kalpler, bu kitabı başka türlü algılayamaz. İster şimdiki nesil arasında olsun, ister geçmiş nesillerde olsun, ister gelecek nesillerde olsun yalanlayanlar aynı karaktere sahip bir ümmettirler:

"Oysa daha önceki yoldaşları hakkında ilahi kanun işlemişti."

Kur'an'ın eksikliği imana ilişkin kanıtların yetersizliğinden kaynaklanmamaktadır. Onlar inatçı ve kibirli kimselerdir. Kendilerine son derece açık ve anlaşılır kanıtlar gelmiş olsa bile, onlar inatçılıkları ve kibirleri ile bu kanıtı görmezlikten geleceklerdir.

Burada surenin akışı, aşağılık kibirliliğin, iğrenç inatçılığın olağanüstü bir tablosunu çiziyor:

وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ ﴿١٤﴾ لَقَالُوا إِنَّمَا سُكِّرَتْ أَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَّسْحُورُونَ ﴿١٥﴾

14- "Eğer onlara bir kapı açsak da göğe çıkmaya koyulsalar."

15- "Gözlerimiz hayal görüyor, herhalde birileri bize büyü yaptı" derler.

Kendileri için açılan bir kapıdan göğe doğru tırmandıklarını düşünmeleri yeterlidir. Bedenleri ile tırmanıyorlar, karşılarında açık bir kapı görüyorlar. Tır-

manma hareketini algılıyorlar, kanıtlarını açıkça görüyorlar... Buna rağmen, onlar; "Hayır, hayır, bu gerçek olamaz. Herhalde biri gözlerimizi boyadı, onları uyuşturdu. Gözlerimiz görmüyor sadece hayal görüyoruz" derler.

"Gözlerimiz hayal görüyor, herhalde birileri bize büyü yaptı."

Uyuşturucunun biri bizi uyuşturdu, biri bize büyü yaptı. Bütün gördüklerimiz, algıladıklarımız, bir nazarcının bir büyücünün oyunundan başka bir şey değildir.

Çirkin kibirlenmenin, aşağılık inadın olanca çıplaklığı ile ortaya çıkması için onların bu şekilde tasavvur edilmesi yeterlidir. Bu da gösteriyor ki böylelerıyle tartışmanın hiçbir yararı yoktur. Bu tutumlarının iman etmek için yeterince delil bulamamaktan kaynaklanmadığı ortadadır. Onların inanmalarını, engelleyen kendilerine meleklerin inmemiş olması değildir. Çünkü onların göğe doğru tırmanmaları, meleklerin inmiş olmasından daha etkili bir kanıttır, kendileri ile daha yakından ilgilidir. Fakat onlar kibirli bir toplumdurlar. Utanmadan, sıkılmadan, apaçık ve gözler önündeki gerçeğe, aldırmadan kibirleniyorlar!

İfadenin canlandırdığı bu tablo kibirli, gerçeklere kapalı, onları göremeyen insanın örneğidir. Bu örnek insanda tiksinti ve küçümseme duygularını uyandıran bir örnektir.

Bu örnek, belli bir bölgeye ve belli bir zaman dilimine özgü değildir. Belli bir dönemde yaşamış, belli bir toplumda da ortaya çıkmış değildir. Fıtratı bozulan, basirete kapanan içindeki algılama cihazları devre dışı kalan, çevresindeki canlı evrenle, onun mesajları ve etkenleri ile ilgisini koparmış her insanın örneğidir bu.

Bu örnek günümüzde dinsizlere ve "bilimsel (!) ideolojiler" diye adlandırılan materyalist ideolojilere inanan kimselere uymaktadır. Tüm bilimsel iddialarına rağmen, bu ideolojiler bilimden hatta sezgi ve basiretten çok uzaktırlar.

Materyalist ideolojilere mensup kişiler Allah'a inanmıyorlar. O'nun varlığını tartışma konusu yapıp bu varlığı inkâr ediyorlar. Sonra da Allah'ı inkâr etme ve evrenin bu haliyle yaratıcısız, planlayıcısız ve yönlendiricisiz, kendi kendine meydana geldiğini iddia etme temeline dayanarak... Evet bu inkâra ve bu iddiaya dayanarak toplumsal, siyasal ekonomik, ayrıca 'ahlâki (!)" ideolojiler geliştiriyorlar. Ve bu temellere dayanan, hiçbir şekilde onlardan sapmayan bu ideolojilern "bilimsel" olduklarını, hem de sadece "bilimsel (!) olduklarını iddia ediyorlar.

Evrende yeralan bunca kanıta, bunca tanığa rağmen yüce Allah'ın varlığına inanmamaları, bu bedbaht nesillerin içlerindeki algılama ve özümseme cihazlarının işlevsiz hale geldiğinin inkâr edilemez kanıtıdır. Ayrıca bu inkârda diretmeleri de önceki Kur'an ayetinin çizdiği bu örneğin bıraktığı övünme havasından herhangi bir şey azaltmamaktadır.

"Eğer onlara bir kapı açsak da göğe çıkmaya koyulsalar."

"Gözlerimiz hayal görüyor, herhalde birileri bize büyü yaptı derler."

Evrende yeralan ve Allah'ın varlığına şahitlik eden kanıtlar, onların göğe çıkmalarından daha belirgin, daha açıktırlar. Bu kanıtlar devre dışı kalmamış insan fıtratına gzli-açık, sesli-sessiz hitap etmektedirler. Artık fıtrat Allah'ın varlığını kabul etmekten, onu tanımaktan başka bir şey yapamaz.

Evreni ayakta tutan, hareket etmesini ve düzenini sağlayan ayrıca birbirleri ile uyum oluşturan yasalar sistemine, bunun yanında evrenin bazı bölümlerinde hayatın meydana gelmesi için biraraya gelen ve birbirleri ile uyum oluşturan sayısız bileşimlere rağmen evrenin kendi kendine varolduğunu söylemek... Evet böyle bir sözü insan fıtratı temelden reddettiği gibi, insan aklı da kabul etmez. Bilim, bu evrenin özelliklerini, sırlarını, yapısında yeralan ve birbirleriyle uyum oluşturan bileşimlerini araştırmak amacı ile derinlere daldıkça; evrenin oluşumu ve varoluşundan sonraki gelişimi hakkında ileri sürülen tesadüf teorilerini reddetmekte ve evrenin ötesinde onu yönlendiren yaratıcı eli görme ihtiyacını duymaktadır. Bu görüş, evrenden gelen mesajların ve işaretlerin algılanması ile birlikte insan fıtratına bir düzey kazandırır. Ve bu durum, ancak son dönemlerde gelişme gösteren tüm bilimsel araştırmalardan önce meydana gelmiştir.

Evren kendi kendini yaratamadığı gibi, aynı anda da kendisini yönlendirecek kanunları yaratamaz. Aynı şekilde hayattan yoksun evrenin varlığı, hayatın ortaya çıkışı için bir açıklama sayılmaz. Evrenin ve hayatın ortaya çıkışını bir yaratıcının, bir yönlendiricinin varlığını gözönünde bulundurmadan açıklamak, zorlama bir girişimdir. İnsan fıtratı bu açıklamayı kabul etmediği gibi, insan aklı da kabul etmez. Nitekim son dönemlerde pozitif bilimler de böyle bir açıklamayı reddetmeye başladılar.

Almanya Frankfurt Üniversitesi hocalarından canlılar ve bitkiler uzmanı "Russel Charles Ernest' şunları söylemektedir:

"Cansızlar dünyasından hayatın ortaya çıkışını açıklamak için çeşitli teoriler ortaya atılmıştır. Bazı araştırmacılar hayatın protejenden ya da virüsten yahut bazı büyük protein parçalarının biraraya gelmesinden doğduğu sonucuna varmışlardır. Bazı insanlar bu teorilerin canlılar alemi ile cansızlar alemi arasındaki boşluğu kapattığını sanmaktadırlar. Ama kabul etmemiz gereken bir gerçek var ki, cansız bir maddeden canlı bir madde meydana getirmek için ortaya konan tüm emeklerin başarısızlıkla, hayal kırıklığıyla sonuçlandığıdır. Bununla beraber Allah'ın varlığını inkâr eden biri, sadece atomların ve elementlerin tesadüfen biraraya gelmeleri ile bu hayatı meydana getirdikleri, onu korudukları, canlı hücrelerde gözlemlediğimiz gibi yönlendirdikleri, teorisini evrenin varoluşunun dayanağı yapamaz. Herhangi bir insan, hayatın ortaya çıkışına ilişkin olarak yapılan bu açıklamayı kabul etmede özgürdür. Bu, onun bileceği bir şeydir. Ama bunu yaptığı zaman her şeyi yaratan ve onları yönlendiren Allah'ın varlığına inanmaktan daha ağır, daha zor yükümlülükleri aklına yükleyecektir.

"İnanıyorum ki, canlı hücrelerin herbiri, anlaması zor, son derece karmaşık birer yapıya sahiptirler. Yeryüzünde varolan milyarlarca canlı hücre, düşünce ve mantığa dayalı olarak onun gücüne şahitlik etmektedir. Bu yüzden ben tüm

içtenliğimle Allah'ın varlığına inanıyorum. (11)

Bu makaleyi yazan kişi, araştırmasına hayatın ortaya çıkışına ilişkin dini açıklamaları gözönünde bulundurarak başlamıyor. Araştırmasına hayatın ortaya çıkışını şekillendiren yasalar sistemine ilişkin doğruluğu kanıtlanmamış bir bakış açısı ile başlıyor. Araştırmasına egemen olan mantık, tüm özellikleri ile "çağdaş bilim" mantığıdır. Buna rağmen, hem fıtri ilhamın, hem de dini duyarlılığın onayladığı bir sonuca ulaşıyor. Çünkü bir gerçek varolduğu zaman, hangi yolu izlerse izlesin, doğru yol arayanlara kendisini gösterecektir. Ama bu gerçeği bulamayanlar, içlerindeki tüm algılama cihazlarının işlevsiz hale geldiği kimselerdir.

Fıtratın, aklın ve evrenin mantığına ters düşerek Allah'ın varlığını tartışma konusu yapanlar, içlerindeki alıcı ve verici cihazlar devredışı kalmış varlıklardır. Onlar kördürler. Nitekim yüce Allah onlar hakkında şöyle buyurmaktadır: **"Rabbin tarafından sana indirilen kitabın hak içerikli olduğunu bilen kimse körbirisi gibi midir?"** (12)

Gerçek durumları bu olduğuna göre, bir müslüman bunların toplum, siyaset ve ekonomik alanlarında ortaya koydukları sözde "bilimsel" ideolojilere, ayrıca evren, hayat, insan, insan hayatı ve insanlık tarihi hakkında geliştirdikleri teorilere, en azından insan hayatını açıklanmasını ve düzenlenmesini ilgilendiren konularda onların ortaya koyduğu düşüncelere; duyu organları işlevini yitirmiş, görmekten, duyumsamaktan ve kavramaktan tamamen yoksun bir körden kaynaklanan sapmalar olarak bakmalıdır. Bir müslüman hiçbir konuda böylesinin görüşüne başvuramaz. Bakış açısını onların düşüncelerine göre biçimlendirmesi, hayat sistemlerini bu körlerden alınmış bir teoriye dayandırması ile olacak iş değildir.

Bu mesele iman ve inanç meselesidir. Görüş ve düşünce meselesi değildir. Düşüncelerini, hayat felsefesini, aynı şekilde hayat sistemini ve maddi evrenin hem kendisini, hem de insanı varettiği temeline dayandıran biri, düşünce, hayat felsefesi ve hayat sistemini temellendirmede büyük bir yanılgıya düşmektedir. Bu yüzden bu temele dayanan organların düzenlemelerin ve uygulamaların iyi sonuçlar vermesi iyilik getirmesi mümkün değildir. Bu düşüncenin ufak bir parçasının müslümanın hayatına monte olması, onun inancına ve düşüncesine dayanak oluşturması imkânsızdır. Çünkü bir müslüman düzenini ve hayatını yüce Allah'ın evren üzerindeki ilahlığı yaratıcılığı ve yönlendiriciliği ilkesine dayandırmak zorundadır.

Böylece sözde "bilimsel sosyalizm" diye adlandırılan ideolojinin materyalizmden ayrı bir düşünce olduğuna ilişkin görüşün bilgisizlikten ya da hezeyan-

(11) "Bilim Çağında Allah Tecelli Ediyor" kitabında yeralan "Canlı Hücreden Mesajını Sunuyorlar" adlı makaleden; şunu belirtmekte yarar görüyoruz: Biz herhangi bir alıntı yaptığımızda amacımız; materyalistlere anlayacakları dilde hitap etmektir. Yoksa bu, delil olarak sunduğumuz tüm açıklamaların doğruluğunu, güvenirliğini sunduğumuz bu soruna ilişkin düşünce ve ifade yöntemini benimsediğimiz anlamına gelmez.

(12) Ra'd Suresi 19

dan başka bir şey olmadığı ortaya çıkıyor. Temeli, kaynağı, düşünce metodu ve sisteminin yapısı belli olan "bilimsel sosyalizmi" benimsemek, inanç, düşünce, sonra sistem ve düzen noktasından ve temelden İslâmdan çıkmaktır. Çünkü bilimsel sosyalizmi benimsemekle, Allah'ın varlığına inanmaya saygı göstermek, kesinlikle birarada olmaz. İkisini birarada sürdürme girişimleri İslâm ile küfrü birleştirmektir. Ve bu kaçınılması mümkün olmayan bir gerçektir.

Hangi bölgede ve çağda olurlarsa olsunlar, insanlar ya din olarak İslâmı benimseyecekler ya da materyalizmi. İslâmı seçtikleri zaman "materyalizm felsefesinden" kaynaklanan "bilimsel sosyalizmi" kabul etmeleri artık kesinlikle yasaktır. Çünkü bilimsel sosyalizmi, bir sösyal düzen olarak kaynaklandığı temelinden ayırmak mümkün değildir.

İnsanlar baştan itibaren ya İslâmı ya da materyalizmi seçmelidirler.

Hiç kuşkusuz İslâm, sırf vicdanlarda yereden fonksiyonsuz bir inanç biçimi değildir. İslâm inanca dayalı bir toplumsal düzendir. Aynı şekilde -bu anlamda- "bilimsel sosyalizm" de boşluğa dayanmaz. Doğal olarak materyalizmden kaynaklanmaktadır. Bilindiği gibi materyalizm, evrenin özünün madde olduğunu ileri sürerek, evreni yaratıp yönlendiren bir tanrının varlığını temelden inkâr etmektedir. Materyalizmle bilimsel sosyalizm arasındaki bu organik birleşimi bozmak imkânsızdır. İşte İslâm ile tüm uygulamalarıyla bilimsel sosyalizm arasındaki köklü çelişki bundan kaynaklanmaktadır.

İkisinden birini seçmek kaçınılmazdır. İsteyen dilediğini seçebilir, ama Allah katında seçtiğinin sorumluluğunu da yüklenmelidir!

EVRENİN ÖZELLİKLERİ

Gökler alanından sunulan kibirlenme sahnesinden, gökler sahnesiyle başlayan evrensel olağanüstülüklerin sunulduğu sergiye geçiliyor. Çünkü yer sahnesi... Çünkü yağmur yüklü bulutları biraraya getiren rüzgârların yeraldığı sahne... Çünkü hayat ve ölüm sahnesi... Çünkü diriliş ve toplanma sahnesi... Evet bütün bu sahneler üzerlerine bir kapı açılsa oradan göğe doğru tırmanacak olsalar, "Gözlerimiz hayal görüyor, birileri bize büyü yaptı herhalde" diyecek olan kimselerin kibirlendiği sahnelerdir. O halde biz de ayetlerin akışı içinde olduğu gibi teker teker sunalım bu sahneleri.

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ ﴿١٦﴾ وَحَفِظْنَاهَا
مِن كُلِّ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ ﴿١٧﴾ إِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُّبِينٌ ﴿١٨﴾

16- Gökte takım yıldızlar (ya da yörüngeler) yarattık ve onları gözetleyenler için çeşitli güzellikler ile donattık."

17- Göğü bütün kovulmuş şeytanlardan koruduk."

18- Ancak kulak hırsızlığına yeltenen bir şeytan olursa onu parlak ışıklı bir kayan yıldız kovalar."

Bu oldukça geniş olan tablonun ilk çizgisidir. Harikalar yaratan ilahi gücün ayetlerini dile getiren olağanüstü evrenin oluşturduğu tablodur. Meleklerin inmesinden daha etkili bir mucize daha büyük bir tanıktır. Bu aynı zamanda düzenleme ve planlamada gösterilen özeni de ortaya koymakta, bu büyük yaratmayı gerçekleştiren gücün yüceliğini gözler önüne sermektedir.

Ayette geçen "buruc = (burçlar) olanca görkemiyle yıldızlar ve gezegenler olabileceği gibi, yıldız ve gezegenlerin içinde döndükleri yörünge de olabilir. Her iki durumda da ilahi güce, yaratma ve düzenlemedeki ve sanattaki güzelliğe tanıklık etmektedir.

"Onları gözetleyenler için çeşitli güzellikler ile donattık."

Bu ifade ile evrenin -özellikle şu göklerin- güzelliğine dikkat çekilmektedir. Bu da gösteriyor ki, evrenin yaratılmasında gözetilen hedef güzelliktir. Evrende dikkati çeken sadece büyüklük değildir. Gösterilen özen de değildir. Bütün manzaraları düzenleyen, onların oluşturduğu ahenkten kaynaklanan güzellik de önemli bir unsurdur.

Her tarafa serpilmiş yıldızların, gezegenlerin kendi aydınlıkları ile yol aldıkları, arada sırada söner gibi oldukları ve gözden uzak, bir yıldızın çağrısına koşmak için oradan oraya baktığı kapkaranlık bir gecede göğe dikkatlice bakmak... Yine buna benzer bir bakışla dolunay olduğu bir sırada, evren derin bir uykuya daldığı ve adeta evreni tatlı rüyasından uyandırmamak istercesine nefesimizi tutarak mehtaplı bir gecede göğe bakmak...

Evet böylesine bilinçli bir bakış, evrendeki güzellik gerçeğini evrenin oluşumunda bu güzelliğin ne denli köklü olduğunu, ayrıca şu olağanüstü yaklaşımın anlamını kavramak için yeterlidir.

"Onları gözetleyenler için çeşitli güzellikler ile donattık."

Donatmanın yanında, koruma ve arındırma da var:

"Göğü bütün kovulmuş şeytanlardan koruduk."

Oraya yaklaşamaz, kirletemez. Kötülüğünü, pisliğini ve sapıklığını bulaştıramaz. Şeytanın faaliyet alanı sadece yeryüzüdür. orada yaşayan Ademoğulları'nı saptırmadır görevi. Üstünlüğün ve yüksekliğin sembolü olan göğe gelince, şeytan oradan kovalanmıştır, oraya yaklaşması, orayı kirletmesi imkânsızdır. Ama oraya yükselmek için girişimlerde bulunur. Ve her girişiminde geri çevrilir.

"Ancak kulak hırsızlığına yeltenen bir şeytan olursa onu parlak ışıklı bir kayan yıldız kovalar."

Ama nedir şeytan? Kulak hırsızlığına ne şekilde yeltenir? Ve ne çalar?.. Bütün bunlar, Allah'a özgü olan gaybın kapsamındadırlar. Bu ayetlerin bildirdiklerinden başkasını öğrenme imkânına sahip değiliz. Buna kalkışmanın da yararı yoktur. Çünkü bu tür şeylerle uğraşmak, imanı arttırmadığı gibi, güçlendirmez de. Sadece insan aklını kendisini ilgilendirmeyen ve kendisini bu hayattaki ger-

çek görevinden alıkoyan şeylerle uğraştırır. Üstelik bu girişim yeni bir gerçek için yeni bir kavrama biçimi de kazandırmaz.

Bununla beraber şeytanın göğe yol bulamayacağını, gökteki bu gözalıcı güzelliğin korunmuş olduğunu, üstünlük ve yücelik sembolü olarak kalıcılığını sürdürdüğünü, hiçbir pisliğin, hiçbir kötülüğün bulaşmayacağını, şeytanın herhangi bir girişimde bulunması ile birlikte derhal kovulacağını, bu kovulmanın onun istediğine ulaşmasına engel olacağını bilmemiz gerekir.

Bu arada sahnede çizilen sağlam burçların, göğe doğru tırmanan şeytanın, onun planını altüst eden kayan yıldızın hareketlerinin güzelliğini de unutmamak gerekir. Hiç kuşkusuz bu da şu olağanüstü güzelliğe sahip kitabın tasvir güzelliklerinden biridir.

YERYÜZÜ

Göz alabildiğine geniş ve dehşet verici olan tabloda çizilen ikinci çizgi gözler önüne serilmiş, yürümek ve geçmek için caydırılmış yer çizgisidir. Orada yeralan dağlar, insanlar ve diğer canlılar için rızık olarak varedilen bitkilerdir:

وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْزُونٍ ﴿١٩﴾

وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ ﴿٢٠﴾

19- Yerin alanını geniş yaptık, oraya sabit dağlar serpiştirdik ve orada belirli bir ölçü uyarınca her bitkiyi bitirdik.

20- Orada gerek sizin için ve gerekse rızıkları tarafınızdan sağlanması sözkonusu olmayan diğer canlılar için besin kaynakları yarattık.

Ayetlerin akışında büyüklüğün etkisi açıkça görülmektedir. Çünkü göklerde büyük ve heybetli burçlara işaret edilmektedir. Bu büyüklük ve heybetlilik, "burûc" kelimesinin vurgusunda, hattâ daha önce "ışık saçan" olarak nitelendirilen kayan yıldızlarda bile göze çarpmaktadır. Yeryüzünde de sabit dağlara işaret edilmektedir. Bunun da **"Oraya sabit dağlar serpiştirdik"** şeklinde ifade edilmesi ile dağların ağırlığı somutlaştırmaktadır. Bir de yeryüzünde **"bir ölçü"** uyarınca biten her bitkinin yaratılışında bir özen, bir hikmet ve ölçü gözetildiği anlamına gelmekle beraber, bu kelimenin de kendine özgü bir ağırlığı vardır. **"Besin kaynakları"**nın çoğul ve belirsiz olarak kullanılması da ifadeye bir ağırlık ve heybetlilik katmaktadır. Genel ve kapalı bir ifade ile yeryüzündeki tüm canlılardan **"Rızıkları tarafınızdan sağlanması sözkonusu olmayan diğer canlılar"** şeklinde söz edilmesi de öyle... Canlandırılan sahnede oldukça belirgin olan büyüklük ve heybetliliği yansıtan unsurlardır bunlar.

Evrensel mucize bu noktada dış alemi aşıp iç alemden sunuluyor. Görmek ve yürümek için alanı geniş kılınmış yeryüzü. Yeryüzüne serpiştirilmiş sabit dağlar. Beraberinde bir ölçü uyarınca biten bitkilere işaret edilmesi... Bunların geçim ve hayat için hazırlandığının ve bunların çeşit çeşit olduğunun vurgulanması... Ayetlerin akışı tüm bu unsurları genel ve kapalı bir ifadeyle sunuyor. Amaç,

daha önce de belirttiğimiz gibi birbüyüklük ve heybetlilik havası yaymaktır... Orada sizin için besin kaynakları yarattık. Rızıkları sizin tarafınızdan sağlanması sözkonusu olmayan canlıları da sizin için yarattık. Çünkü onlar yüce Allah'ın yeryüzünde kendileri için yarattığı rızıklarla beslenmektedirler. Siz de sayısız ümmetlerden birisiniz. Başkalarını rızıklandıramayan, hem kendisi, hem de başkası Allah tarafından rızıklandırılan bir ümmet. Allah tarafından üstün kılınmış, kendisine yük olmayan ve Allah'ın verdiği rızıkla beslenen diğer canlılar kendisinin yararına hizmetine ve rahatına sunulmuştur bu ümmetin.

Her şey gibi bu rızıklar da Allah'ın bilgisi içinde belirlenmişlerdir. Onun emrine ve dilemesine bağlıdırlar. Bu rızıklar üzerinde dilediği gibi ve dilediği zaman, insanlar ve rızıklara ilişkin olarak yürürlüğe koyduğu yasası uyarınca dilediği uygulamada bulunur.

وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ ﴿٢١﴾

21- Evrende varolan her şeyin hazinesi, ana kaynağı bizim yanımızdadır. Ve biz her şeyi size belirli bir ölçüye göre indiririz.

Hiçbir yaratığın, hiçbir şeye gücü yetmez, hiç kimse hiçbir şeyin sahibi değildir. Her şeyin hazinesi -ana kaynağı, deposu- Allah katındadır. Onları yarattıklarının dünyalarına "belirli bir ölçüye" göre indirir. Hiçbir şey ölcüsüz inmez. Hiçbir şey gereksiz değildir.

"Evrende varolan her şeyin hazinesi ana kaynağı bizim yanımızdadır. Ve biz her şeyi belirli bir ölçüye göre indiririz."

Bu açık ve anlaşılır ayetin anlamı insanoğlu bilgi alanında ilerledikçe, bu evrenin bileşim ve oluşumundaki sırları çözdükçe daha bir belirginleşmektedir. İnsanlar maddi varlıkları meydana getiren elementlerin özelliklerini, yapabildikleri kadar- bileşim ve analizlerinin özelliklerini ortaya çıkardıkları zaman **"ana kaynağı"** kelimesinin anlamı iyice belirginleşmişti. Örneğin, suyun esas kaynağının hidrojen ve oksijen olduğu bilinmektedir. Aynı şekilde yeşil bitkilerin varlığında somutlaşan rızıkların ana kaynağının havadaki azot, karbondioksit olarak birleşen oksijen ve karbon bir de güneşin gönderdiği ışınlar olduğu ortaya çıkmıştır. Allah'ın katındaki rızıkların ana kaynağını açıklayan benzeri örnekler çoktur. İnsanoğlu bunların bir kısmını öğrenme imkânını bulmuştur. Ama bütün bildikleri bunların çokluğunun yanında çok az bir şeydir.

Yüce Allah'ın belirli bir ölçüye göre gönderdiği şeylerden biri de rüzgâr ve sudur!

وَأَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ فَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ ﴿٢٢﴾

22- Gönderdiğimiz yağmur yükleyici rüzgârlar aracılığı ile size gökten su indirerek su ihtiyacınızı karşıladık. Yoksa su kaynağını oluşturan siz değilsiniz.

Rüzgârları yağmur yükleyici olarak gönderdik. [13] Tıpkı devenin gebe kalması gibi. Rüzgârların yüklediği bu suyu sizin için gökten indirdik. Onunla su ihtiyacınızı karşıladık, böylece onun aracılığı ile hayatınızı sürdürürsünüz.

"Yoksa su kaynağını oluşturan siz değilsiniz."

Su, sizin oluşturduğunuz kaynaklardan değil, yüce Allah'ın katındaki kaynaklardan ve belirli bir ölçüye göre gelmektedir.

Rüzgârlar evreni idare eden yasalar sistemine göre hareket etmektedirler. Yine bu yasalar sistemi uyarınca yağmur yükleyicilik görevini yerine getirip bu yasaların öngördüğü şekilde yağmurun yağmasını sağlamaktadırlar. Ama bütün bunları temelden düzenleyen, planlayan kimdir? Hiç kuşkusuz bunları takdir eden ve mucizelere kaynaklık eden evrensel yasayı koyan yüce yaratıcıdır.

"Evrende varolan her şeyin hazinesi, ana kaynağı bizim katımızdadır. Ve biz her şeyi size belirli bir ölçüye göre indiririz."

Bu ifade de her hareketin hatta su içme olayının bile yüce Allah'a bağlandığını görüyoruz... "Su ihtiyacınızı karşıladık"dan amaç şudur: Yani sizi suya ihtiyaç duyacak bir yapıya sahip olarak yarattık. Suyu da bu ihtiyacınıza cevap verecek nitelikte yarattık. Her ikisini de biz planladık. Bunu Allah'ın takdirine göre yürürlüğe koyduk, gerçekleştirdik. Bu ifade, havanın tümü ile uyum oluşturması için bu tarzda yeralmaktadır. Her şey, hatta su içme amacı ile yapılan hareket bile Allah'a döndürülmektedir. Çünkü sureye egemen olan hava, evrende olan her şeyi doğrudan doğruya Allah'ın iradesi ile, her hareket ve her olayla ilgili olan Allah'ın kaderi ile izah etme havasıdır. Yüce Allah'ın dış alemdeki olaylar hakkında geçerli olan yasası ile iç alemdeki olaylar hakkında geçerli olan yasası birbirlerinin aynısıdır. Ayetlerin birinci bölümü yüce Allah'ın ayetlerini yalanlayanlar aleyhinde yürürlüğe koyduğu yasasını içermektedir. İkinci bölüm de gökler ve içindekilerle beraber yeryüzü, rüzgârlar, su ve su ihtiyacını gidermeye ilişkin yasasını içermektedir. Hepsi de Allah'ın kaderi doğrultusunda yürürlükte olan onun yasalarıdır. Her ikisi de yüce Allah'ın göklerin, yerin, insanlar ve eşyanın yaratılışının gerekçesi kıldığı büyük gerçeğe bağlıdırlar.

Ardından her şeyin Allah'a döndürülmesi konusu tamamlanıyor. Hayat ve ölüm, canlılar ve ölüler, diriliş ve kabirlerden kalkış, O'na döndürülüyor:

وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِۦ وَنُمِيتُ وَنَحْنُ ٱلْوَٰرِثُونَ

(13) Bazıları "Yükleyici" kelimesini bilimsel anlamda rüzgârların ağaçtan ağaca döllenmeyi sağladıklarından yola çıkarak açıklamak istiyorlar. Oysa ayetlerin akışı burada rüzgârların yağmur yükleyiciliğine işaret etmektedir, başka değil.

"Gönderdiğimiz yağmur yükleyici rüzgârlar aracılığı ile size gökten su indirerek su ihtiyacınızı karşıladık. Yoksa su kaynağını oluşturan siz değilsiniz."

Üstelik burada uzaktan da olsa bitkilere işaret edilmiyor. Hatta sahnede bitkilerin gölgesine de yer yoktur. Kur'an'ın ifade tarzı, sahnede yeralan uzak yakın tüm gölgeleri çizmeye büyük özen gösterir. Yabancı duyguların, telkinlerin etkisinden uzak Kur'an'ın gölgesinde yaşayanlar bunu kavrayabilirler. Yabancı duygu ve telkinlerden arınmış Kur'ani bir algılama yeteneğine sahiptirler, duyguları her türlü yabancı ve zorlama yorumu reddeder.

وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ ﴿٢٤﴾
وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥﴾

23- Dirilten de öldüren de yalnız biziz ve her şey sonunda bize kalır.

24- Biz sizin eskiden gelip geçenlerini de geride kalanlarını da biliriz.

25- Hiç kuşkusuz Rabbin tüm insanları biraraya toplayacaktır. O her işi yerinde yapar ve her şeyi bilir.

Burada ikinci bölüm birinci bölümle birleşmektedir. Birinci bölümde Allah şöyle buyurmuştu.

"Yokettiğimiz her beldenin mutlaka uğradığı akibete ilişkin belirli bir yazısı vardır."

"Hiçbir millet ne yokoluş gününü öne alabilir ve ne de yaşama süresini aşabilir." (14)

Burada ise, hayat ve ölümün Allah'ın elinde olduğu, hayattan sonra her şeyin O'na kalacağı vurgulanmaktadır. Kimlerin önceden canlarının alınacağını, kimlerin bir süre ertelenip canlarının alınacağını bildiği, en sonunda herkesi biraraya toplayacağı, dönüşün O'na olduğu bildirilmektedir.

"O her şeyi yerinde yapar ve her şeyi bilir."

Her milletin yaşama süresini bir hikmete dayalı olarak belirler. Ne zaman öleceklerini, ne zaman biraraya toplanacaklarını, bu arada olacak olayları bilir.

Sahnenin hareketliliği açısından bu bölümle önceki bölüm arasında bir ahenk görüyoruz. Bu ahenk kitabın indirilişi, meleklerin indirilişi, şeytanları kovalayan kayan yıldızların indirilişi, gökten su indirilişi, olaylarında da göze çarpmaktadır. Sonra olayları ve anlamları kuşatan alanda da bu ahenk görülmektedir. Bu alan, olanca büyüklüğüyle evrendir. Gökler, takım yıldızlar ve kayan yıldızlardır. Yeryüzü, köklü dağlar ve bitkilerdir. Rüzgârlar ve yağmurlardır. Büyüklenmeye bir örnek verildiğinde konu olarak gözler önüne serilen bu alanda gökte açılan bir kapı aracılığı ile yerden göğe doğru tırmanma seçilmektedir. Bu da şu olağanüstü kitabın tasvir güzelliklerinden biridir kuşkusuz.

İNSANIN YARATILIŞI

Burada insanlığın büyük hikâyesine geçiyoruz. İlk yaratılış hikâyesine. Hidayet, sapıklık ve bunların temel sebepleri hikâyesine... Adem peygamberin (a.s) hikâyesidir bu. Neden yaratıldı? Yaratılışı esnasında ve bundan sonra neler olup bitti?

Tefsirimizin geçen bölümlerinde Bakara ve A'raf surelerinde (15) iki defa bu hikâye ile karşılaştık. Ama bu hikâye her defasında özel bir amacı yerine

(14) Hicr Suresi 4-5

(15) Bu sıralanış surelerin mushaftaki yerlerine göredir. İniş sırasına göre değildir. A'raf suresi de Hicr suresi gibi Mekke'de inmiştir. Ve her ikisi de Bakara suresinden önce inmiştir.

getirmek için özel bir ortamda ve özel bir atmosferde sunulmaktadır. Bu yüzden hikâyenin sunulan bölümleri ifade tarzı, gölgeleri ve müzikal ahengi yerine göre değişiklik arzetmektedir. Yalnız bu bölümlerin varmak istedikleri hedefin ortaklığı oranında başlangıç veya sonuçla ortak noktalar göze çarpmaktadır.

Üç surede de hikâyenin giriş kısmı aynıdır! İnsanların yeryüzüne yerleştirilmesi ve oraya halife kılınması sözkonusu edilmektedir.

Bakara suresinde hikâyeye şu şekilde giriş yapılmıştı:

"O ki yeryüzünde bulunan tüm varlıkları sizini çin yarattı. Sonra da göklere yönelerek onları yedi gök olarak düzenledi. O her şeyi bilir." (16)

Hikâyenin A'raf suresindeki girişi ise şu şekildedir:

"Size yeryüzünde yurt sağladık, orada size çeşitli geçim kaynakları bağışladık. Ne kadar az şükrediyorsunuz." (17)

Bu surede ise, hikâyeye şu şekilde giriş yapılmaktadır:

"Yerin alanını geniş yaptık, oraya sabit dağlar serpiştirdik ve orada belirli bir ölçü uyarınca her bitkiyi bitirdik."

"Orada gerek sizin için ve gerekse rızıkları tarafından sağlanması sözkonusu olmayan diğer canlılar için besin kaynakları yarattık."

Ne var ki, bu hikâyenin yeraldığı her surenin gerçekleştirmek istediği amaç, varmak istediği hedef farklıdır.

Bakara suresinde ağırlık noktası Hz. Adem'in içindeki her şeyle birlikte yüce Allah tarafından insanlar için yaratılan yeryüzüne halife tayin edilmesidir:

"Hani Rabbin meleklere "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" demişti." (18)

Bu yüzden hikâyede Adem'in halife kılınmasının sırları ve meleklerin bilmedikleri bu sırlar karşısında şaşırıp kalmaları sunulmuştu.

"Allah Adem'e bütün isimleri öğretti. Sonra bütün nesneleri meleklere göndererek "Haydi eğer davamızda haklı iseniz, bunların isimlerini bana söyleyin" dedi."

"Melekler "Ya Rabbi, sen yücesin, bizim senin bize öğrettiklerin dışında hiçbir bilgimiz yoktur, hiç şüphesiz sen her şeyi bilirsin ve her yaptığın yerindedir" dediler."

Allah Adem'e, "Ey Adem, bunlara o nesnelerin adlarını bildir" dedi. Adem, meleklere bütün nesnelerin isimlerini bildirince Allah onlara "Ben size göklerin ve yerin bütün gizliliklerini, ayrıca sizin bütün açığa vurduklarınız ve içinizde sakladıklarınızı bilirim" dememiş miydim?" dedi." (19)

Sonra meleklerin secdeye kapanmaları, şeytanın büyüklük taslayıp secdeye kapanmaktan kaçınması anlatılmıştı. Ayrıca Adem ve eşinin cennete yerleş-

(16) Bakara Suresi 29 (17) A'raf suresi 30 (18) Bakara Suresi 30 (19) Bakara Suresi 31-33

tirilmeleri, şeytanın ikisini ayartıp oradan çıkarılmalarına neden olması, sonra bu acı tecrübeden geçirilmelerinin, bundan dolayı bağışlanma dileyip, yüce Allah'ın da onları bağışlamasının ardından yeryüzünde halifelik görevini yerine getirmek üzere oraya indirilmeleri anlatılmıştı. Hikâyenin sonunda, İsrailoğulları'na yönelik olarak Allah'ın kendilerine verdiği nimeti anmalarına ve onunla yaptıkları antlaşmaya bağlı kalmalarına ilişkin bir çağrıyla değerlendirme yapılmıştı. Çünkü bu antlaşma atalarının yeryüzüne halife tayin edilmesi, Allah'la antlaşma yapması ve insanların atalarının başından geçen bu acı tecrübeyle ilişkilidir.

A'raf suresinde ise, ağırlık noktası, cennetten başlayıp yine cennette biten uzun yolculuk ile, yolculuğun başından sonuna kadar şeytanın insanlara yönelik düşmanlıklarının ortaya konmasıdır. Böylece insanlar bir kez daha ilk ortaya çıktıkları alana dönüyorlar. Bir grup şeytana düşman oldukları, ona muhalefet ettikleri için şeytanın anne-babalarını çıkarttığı cennete dönüyor. Bir diğer grup ise, ateşe yuvarlanıyorlar. Çünkü onlar bu azgın düşmanın adımlarını izliyorlar. Bu yüzden A'raf suresinde, meleklerin secdeye kapanmaları, şeytanın büyüklük taslayıp secde etmekten kaçınması, kendisinin kovulmasına sebep olan insanoğlunu saptırmak için yüce Allah'dan yeniden diriliş gününe kadar süre tanınmasını istemesi, sonra Adem ve eşinin cennete yerleştirilmeleri, insanın irade gücünü ve itaatını sınamaya yarayan yasağın sembolü bir tek ağacın dışında cennet meyvelerinden yemeleri, sonra şeytanın onlara vesvese vermesi etraflıca anlatılmıştı. Adem ve eşinin yasak meyveyi yemeleri, bunun üzerine ayıp yerlerinin ortaya çıkması, yüce Allah'ın adem ve eşini azarlaması ve büyük savaş meydanında amel etmeleri için topluca yeryüzüne indirmesi anlatılmıştı:

"Allah dedi ki; "Oradan aşağıya ininiz, şeytan ile siz birbirinizin düşmanısınız, sizler belirli bir süre yeryüzünde barınarak geçineceksiniz."

"Orada yaşayacak, orada ölecek ve tekrar diriltilerek oradan çıkarılacaksınız." (20)

Sonra surenin akışı herkesin bir kez daha toplandığı ana kadar hikâyeyi sürdürmüştü. Hikâyede herkesin büyük bir meydanda toplandığı ayrıntılı olarak ve karşılıklı konuşmalar şeklinde sunulmuştu. Sonra bir grup cennete, diğer grup da cehenneme gitmişti:

"Cehennemlikler cennetteklilere, "Bize biraz su ya da Allah'ın size sunduğu yiyeceklerden biraz bir şeyler ikram ediniz" diye seslenirler. Cennettekiler ise, "Allah her ikisini de kâfirlere haram kıldı" derler. (21)

Ve perde inmişti...

Burada bu surede ise, ağırlık noktası Hz.Adem'in varoluşundaki sırdır. Hidayet ve sapıklığın sırrıdır. İnsanın oluşumundaki hidayet ve sapıklığın temel etkenlerinin sırrıdır. Bu yüzden ilk ayet, Hz. Adem'in kara çamurdan oluşmuş kuru balçıktan yaratılmasına, sonra bu balçığa yüce Allah'ın aydınlık ve yüce

(20) A'raf Suresi 24-25 (21) A'raf Suresi 50

ruhundan üflenmesine, ayrıca şeytanın daha önce dumansız alevden yaratılmasına ilişkindir. Sonra meleklerin secdeye kapanmaları, şeytanın insana secde etmekten kaçınması, tenezzül etmemesi, bu yüzden lânetlenip kovulması, onun da yeniden diriliş gününe kadar mühlet istemesi ve bu isteğinin kabul edilmesi anlatılıyor. Buna ek olarak şeytanın Allah'ın seçkin kullarının üzerinde hiçbir etkinliğinin olmadığını, sadece Allah'a boyun eğmeyip kendisine boyun eğenler üzerinde etkinliğinin olduğunu belirtmesi de anlatılıyor. Hikâye surenin ağırlık noktasına uyarak her iki grubun uğradığı akibeti karşılıklı konuşmalara yer vermeden, uzun boylu anlatmadan ve ayrıntıya dalmadan belirtmekle son buluyor. Böylece hikâye, insanın varoluşundaki iki unsur ile şeytanın etkinlik alanını açıklamış oluyor.

O halde hikâyenin bu alanda geçen sahnelerine göz atalım:

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٦﴾
وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾

26- Gerçekten biz insanı kara çamurdan oluşmuş kuru balçıktan yarattık.

27- Cinni de daha önce dumansız alevden yarattık."

Bu açılışla birlikte -bozulmuş ve kokmuş çamurdan elde edilerek kurutulan- balçık ile -parlayan ve yükselen- dumansız alevin tabiatları arasındaki farklılık vurgulanmış oluyor. Ama az ilerde, insanın tabiatına yeni bir unsurun katıldığını göreceğiz. Allah'ın ruhundan bir soluktur bu unsur. Şeytanın tabiatı ise dumansız alev olarak kalıyor.

MELEKLER VE ŞEYTAN

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ
بَشَرًا مِّن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ
فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ
أَجْمَعُونَ ﴿٣٠﴾ إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ أَن يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣١﴾
قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ لَمْ أَكُن
لِّأَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٣٣﴾ قَالَ
فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٣٤﴾

28- Hani Rabbin, meleklere dedi ki; "Ben kara çamurdan oluşmuş kuru balçıktan bir insan yaratacağım."

29- "Ona biçim verip içine kendi ruhumdan bir soluk üflediğimde önünde secdeye kapanınız."

30- Bunun üzerine bütün melekler hep birlikte secdeye kapandılar."

31- Yalnız İblis, secdeye kapananlar arasında olmayı reddetti.

32- Allah "Ey İblis, seni secde edenler ile birlikte olmaktan alıkoyan nedir?" dedi.

33- İblis "Kara çamurdan oluşmuş kuru balçıktan yarattığın insana secde etmek bana yakışmaz" dedi.

34- Allah "Öyleyse defol oradan, artık sen rahmetimden kovulmuşsun" dedi.

Hani Rabbin melekklere demişti... Nerede demişti? Ve nasıl demişti? Bütün bu sorulara Fı Zilâl-il'in birinci cildinde Bakara suresinin *tefsirinde* buna değinmiştik. O zaman bunlara cevap *vermenin mümkün* olmadığını, çünkü bunlara cevap oluşturacak bir nassın elimizde olmadığını, gaybın kapsamına giren böylesi bir meseleye ilişkin olarak bir nass olmadığı sürece doyurucu bir açıklama getirilemeyeceğini, bunun dışındaki tüm çabaların ıssız çöllerde kılavuzsuz yol almak olduğunu söylemiştik. (22)

Peki insanın kara çamurdan oluşmuş kuru balçıktan yaratılması, sonra Allah'ın ruhundan bir soluk üflenmesi nasıl gerçekleşmiştir? Bunun da nasıl gerçekleştiğini bilmiyoruz. Hiçbir durumda bu olayın meydana geliş şeklini tamami ile kavramak mümkün değildir.

Bu mesele hakkında Kur'an'da yeralan diğer ayetlerden, özellikle

"Andolsun ki, insanı süzme çamurdan yarattık." (23)

"Andolsun ki, insanı bayağı bir suyun özünden yarattık."

ayetlerinden hareketle, "insanın ve hayatın aslının şu dünyanın toprağı ve insanın biyoloik yapısı ile canlıların yapısında yeralan belli başlı birtakım evreler olduğu ayetlerde geçen (süzme-öz) kelimesinin buna işaret ettiği söylenmektedir. Bu ayetlerin ifade ettikleri anlam bu noktada bitiyor. Buna ek olarak yapılan tüm yorumlar Kur'an'ın ihtiyaç duymadığı uzak şeylerdir. Bilimsel araştırmaya uygun yöntemlerle kendine özgü yolda yapılmalıydı. Sonuçta bazı varsayımlar, bazı teoriler ortaya atar böylece. Bunların bazısı garantili bir yöntem bulununca gerçekleşir. Bazısı da araştırmalar ve deneyimler sonucu ispatlanmadığından, değiştirilir. Ama elde edilen hiçbir sonuç, Kur'an'ın içerdiği temel gerçekle çelişemez. Kur'an-ı Kerim insanın özünün en başta topraktaki elementlerden yaratıldığını, yapısına suyun da katıldığını kesin şekilde ifade etmektedir.

Peki bu balçık, bilinen elementsel özelliklerden önce organik hayatın ufuklarına, sonra da insani hayatın ufuklarına nasıl yükselebilmiştir? İşte burada bütün insanların çözümlemekte aciz kaldığı bir sır yatmaktadır. İlk defa oluşan canlı hücredeki hayat sırrı, hep gizli kalacaktır ve hiçbir insan bu sırrı çözümlediğini iddia edemez. Kendisini tüm canlılardan ayrıcalıklı kılan duyu organla-

(22)Fı Zilâl-il Kur'an C.1 s. 84-85 Dünya Yayınları. (23) Mü'minun Suresi 12

rı, aydınlıkları ve enerjileri birlikte insanın ortaya çıkışından beri kendisine kesin bir üstünlük sağlayan bu nitelikleriyle yüce insanlık hayatının sırrına gelince... Evet halâ bu sır etrafında çeşitli teoriler geliştirilip durmaktadır. Ama hiçbiri ortaya çıkışından beri insanın tüm canlılar içindeki eşsizliğini inkâr edemiyor. Aynı şekilde hiçbiri insan ile ondan önce varolup da insanın onlardan evrimleştiğini söyledikleri hiçbir canlı arasında doğrudan bir bağın varlığını kanıtlayamıyorlar. Nitekim bu teoriler başka ihtimalleri de çürütemiyorlar: Örneğin tüm canlı türlerinin daha baştan ayrı ayrı ortaya çıktığını - bu arada bazısının bazısından daha gelişmiş olduğunu- sonra insan türünün de daha baştan eşsiz bir varlık olarak ortaya çıktığını ileri süren görüşleri çürütemiyorlar. Ama Kur'an-ı Kerim insanın eşsizliğini bize şu şekilde yorumlamaktadır. Kısa, net ve öz olarak...

"O'na biçim verip içine kendi ruhumdan bir soluk üflediğimde..."

Şu halde, o basit organik varlığı oluşur oluşmaz yüce insanlık ufuklarına yükselten, onu niteliklerinin eşsizliğinden dolayı oluşur oluşmaz yeryüzünün halifeliğini hakeden bir yaratık konumuna getiren Allah'ın ruhudur...

Nasıl?..

İnsan denen şu yaratık yüce yaratıcının neyi nasıl yaptığını ne zaman kavrayabilir ki?

İşte burada sert bir yere varıyoruz. Ne var ki, güvenle basıyoruz bu yere.

Şeytanın yaratılışı daha önce dumansız ateşten gerçekleştirilmişti. Bu yüzden şeytan yaratılış bakımından insandan önceliklidir. Bu, bildiğimiz bir şeydir. Ama şeytan nasıl bir varlıktır, yaratılışı nasıl gerçekleşmiştir? Bu da başka bir konudur. Bu konuya dalmamız gereksizdir. Fakat biz şeytanın bazı niteliklerinde dumansız ateşin niteliklerini algılıyoruz. Ateş olması hasebiyle bazı niteliklerinin balçıktaki elemetlere etki yaptığını görüyoruz. Dumansız bir ateşten yaratılmış olduğundan eziyet edici, yakıcı bir niteliğe sahip olduğunu algılıyoruz. Sonra hikâyenin akışı içinde gurur ve büyüklenme niteliklerinin ön plana çıktığını görüyoruz. İyice düşünüldüğünde, bunun ateşin tabiatından uzak bir şey olmadığı açıkça görülür.

Kuşkusuz insanın yaratılışı balçığa dönüşmüş yapışkan çamurun yapısındaki elementlerden, sonra onu diğer canlılardan ayıran yüce soluktan gerçekleşmiştir. Bu soluk, ona insani özellikler kazandırmıştır. Bu durum daha baştan itibaren, onu diğer tüm canlı varlıklardan ayrıcalıklı kılmıştır. Baştan itibaren tüm canlılardan farklı bir yola iletilmiştir insan. Bunun yanısıra hayvansal düzeyini de aşmadan kalabilmiştir.

İnsanı yüceler alemine bağlayan, onun Allah'a ilişki kurmaya, onun mesajını almaya, kaslar ve duyu organlarının iş gördüğü maddi çevreden kalp ve aklın iş gördüğü manevi çevreye ulaşmaya lâyık olmasını sağlayan bu ilahi soluk, ona bu gizli sırrı bahşetmiştir. İnsan bu sır sayesinde zaman ve mekânın, kaslar ve duyu organlarının algılama gücü dışında, türlü sezgilerin, sınırsız düşüncelerin ufuklarına ulaşır.

Bütün bunların yanında insanın tabiatında balçığın ağırlığı da vardır. Balçığın neden olduğu zorunluklar ve yemek, içmek, giyinmek, şehvet ve ihtiraslar gibi ihtiyaçlara boyun eğer. Balçığın tabiatından kaynaklanan zaaf ve eksikliğe, bu zaaf ve eksikliğin doğurduğu düşünce, hareket ve çekişmelere yenik düşer. Buna rağmen insan, "birleşik" bir varlıktır. İlk günden bu yana birbirinden ayrılmayan bu iki ufuktan meydana gelmiştir. Onun tabiatı "birleşik" bir tabiattır. Karışık ya da "karmaşık" bir tabiat değildir. İnsanı yaratılışı itibariyle eşsiz kılan balçık ve yüce soluktan meydana gelen insanın birleşimini araştırdığımızda, bu gerçeği gözönünde bulundurmamız zorunludur. Çünkü insanın oluşumundaki bu iki boyutu birbirinden ayırmak imkânsız bir şeydir. Biri olmadan öbürü hiçbir durumda herhangi bir faaliyet gerçekleştiremez. Çünkü insanın tabiatı çok kısa bir süre için de olsa tamamen balçıktan ibaret olamaz. Aynı şekilde sadece ruhtan da ibaret olamaz. Her ne yaparsa yapsın, mutlaka bu bölünmez yapısına uygun yapacaktır.

Balçıktan kaynaklanan unsurlar ile yüce ruhun unsurlarının özellikleri arasında denge sağlamak, insanın ulaşması istenen en yüce ufuktur. Bu ufuk, insan için belirlenen takdir edilen kemal noktasıdır. Bir melek ya da hayvan olması için bileşiminde yeralan unsurlardan birinin tabiatından ve bu tabiatın isteklerinden soyutlanması istenen bir şey değildir. Bu unsurlardan hiçbiri tek başına insan için arzulanan mükemmelliği temsil edemez. İnsanın iki tabiatı arasındaki kesin dengeyi bozan her yükselme insan denen bu yaratığa, onun temel özelliklerine bu şekilde yaratılmasını gerektiren hikmete göre eksikliktir.

İnsanın organik ve hayvansal enerjilerini, yeteneklerini devre dışı bırakmak için çabalayanlar, onun özgür ruhsal enerjilerini, yeteneklerini devre dışı bırakmak isteyen kimseler gibidirler. Her iki girişim de insanı fıtratının düzeyinin dışına çıkarma amacına yöneliktir. Yüce yaratıcısının istemediğini istemektir. Her iki girişim de insanın bileşimini yokettiği için, aslında onun kendisini yoketmektedir. Ve insan Allah'ın huzurunda bu yoketmenin hesabını verecektir.

Bu yüzden Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- kadınlara yaklaşmayıp, ruhbanlaşmak isteyeni, iftar etmeden sürekli oruç tutmak isteyeni, hiç uyumadan gece boyunca namaz kılmak isteyeni hoş karşılamamıştır. Hz. Aişe'nin -Allah ondan razı olsun- rivayet ettiğine göre, şöyle buyurarak bu davranışları reddetmiştir: **"Benim yolumdan ayrılan benden değildir."**

İslâm, insanın bu iki boyutlu oluşumunu gözönünde bulundurarak, onun için bir şeriat belirlemiştir. Bu şeriata dayalı olarak insanın hiçbir enerjisini zayi etmeyen, hiçbir yeteneğini öldürmeyen, insana yaraşır bir hayat düzeni koymuştur. Bu düzende insanın tüm yeteneklerinin, tüm enerjilerinin arasında denge sağlanması için büyük özen gösterilmiştir. Bütün bu yeteneklerin ve enerjilerin azgınlaşmadan ya da güçsüzleşmeden, yekdiğerine haksızlık etmeden iş görmeleri için bu özen kaçınılmazdır. Çünkü haksızlığın karşılığı birinin fonksiyonunu yitirmesidir. Her azgınlığın sonunda birtakım yetenekler yokolur.

İnsan fıtratının özelliklerini korumakla yükümlüdür. Allah'a karşı bunlar-

dan sorumludur. İslâmın insanlar için belirlediği hayat düzeni de bu özellikleri korumakla yükümlüdür. Çünkü yüce Allah, bu özellikleri boşuna bahşetmemiştir insana.

İnsanın tabiatında varolan hayvansal iç güdüleri yoketmek isteyenler, onun eşsiz yapısını yoketmektedirler. Sırf insanda bulunan ve hayvanlarda bulunmayan Allah'a inanma, gayba iman etmek gibi insana özgü eğilimleri yoketmek isteyenler de öyle. İnsanın inancını elinden alan, onun insani yapısını yoketmektedir. Tıpkı insnın yemeğini, içeceğini ve diğer bedensel ihtiyaçlarını elinden alan gibi. Her ikisi de insanın düşmanıdır. Şeytan gibi onları da kovmak gerekir.

Üstelik insan bir yönüyle hayvandır. Hayvanınkine benzer istekleri vardır. Bu yönünü tatmin edecek şeylere ihtiyaç duyar. Ama bu sıradan istekler, insanlık düşmanı materyalistlerin ileri sürdükleri gibi "temel istekler" değildir.

Bunlar, Kur'an'ın vurguladığı şekliyle, insanın oluşumu gerçeği karşısında hatıra gelen bazı gerçeklerdir. İnsanlığın büyük hikâyesinin sahneleri canlandırılırken, Kur'an'ın akıcılığını kesintiye uğratmamak için bu gerçekleri çabucak geçiyoruz. Hikâyenin sonunda bazı değerlendirmelerde bulunurken, tekrar bu gerçeklere değinmeyi umuyoruz.

Yüce Allah meleklere şöyle demişti:

"Ben, kara çamurdan oluşmuş kuru balçıktan bir insan yaratacağım. Ona biçim verip, kendi ruhumdan bir soluk üflediğimde önünde secdeye kapanınız."

Yüce Allah'ın dediği olmuştu. Çünkü O'nun sözü iradedir. İradenin gerçekleşmesi istenen yaratığın meydana gelmesine nedendir. Yüce Allah'ın öncesiz ve sonrasız soluğunun yaratılmış ve fani balçığı nasıl bürüdüğünü sorma yetkisine sahip değiliz. Bu tür tartışmalara girmek aklı boş yere uğraştırmaktır. Hatta akılla alay etmektir. Onu yetkisinde olan düşünce, kavrama ve hikmetin nedenlerinin çerçevesinin dışına çıkarmaktır. Bu konu etrafında daha önce yapılmış ve yapılmakta olan tüm tartışmalar, insan aklının tabiatını, özelliklerini ve etkinlik alanının tanımamaktan kaynaklanmaktadır. insan aklını yabancısı olduğu alanlara sürüklemektir. Yüce yaratıcının yaptığı insanın duyularına göre değerlendirme girişimidir. İnsan aklının enerjisinin boş yere harcanmasına neden olmaktadır. Sonra bu girişimin yöntemi temelden yanlıştır. Bir kere insan aklı şunu söylüyor: Sonsuz olan fani olana nasıl bürünür? Öncesiz olan, sonradan varedilene nasıl giriyor? Ardından bu olayı ya inkâr ediyor ya da ispat edip nedenlerini araştırıyor. Oysa insan aklından bu konuyu bir çözüme bağlaması kesinlikle istenmemektedir. Çünkü yüce Allah, "Bu olay olmuştur" diyor. "Nasıl olduğunu anlatmıyor." O halde mesele ispat edilmiştir, insan aklı ise bunu çürütemez. Aynı şekilde insan aklı ayetlerin belirttiklerine teslim olmaktan başka kendi yorumu ile bu olayı ispat edemez de. Çünkü insan aklı hükmetme yöntemlerine sahip değildir. Kendisi sonradan yaratılmıştır. Sonradan yaratılan bir varlık ise, zati itibariyle öncesiz bir varlık hakkında hüküm verme yetkisine sahip değildir. Bu durum yaratılışı itibariyle de öncesiz olan varlık hakkında da geçerlidir. Aklın daha baştan bu zorunluluğu ya da **"Sonradan mey-**

dana gelen bir varlık ne şekilde olursa olsun, öncesiz bir varlık hakkında hüküm verme yetkisine sahip değildir"önermesini kabul etmesi, kendisi için güvenilir olmayan alanlarda enerjisini boşu boşuna tüketmekten vazgeçmesi için yeterlidir.

Bundan sonra neler olup bittiğine bakalım:

"Bunun üzerine bütün melekler hep birlikte secdeye kapandılar."

Nitekim bu yaratıkların -meleklerin- tabiatı tartışmaksızın ağırdan almaksızın mutlak şekilde emredileni yerine getirmeyi gerektirmektedir.

İBLİS'İN KARAKTERİ

"Yalnız İblis, secdeye kapananlar arasında olmayı reddetti."

İblis meleklerden ayrı bir yaratık. İblis ateşten, melekler de nur'dan yaratılmışlardır. Ve melekler Allah'ın emrine karşı gelmezler, emredileni yaparlar. Ama İblis emredileni yapmaktan kaçınıp, karşı geldi. O halde kesinlikle meleklerden değildir. Buradaki istisna ise, aynı türden birinin istisna edilmesi değildir. Bu, "Falanca oğulları geldiler, ama Ahmet gelmedi" cümlesinde yapılan *istisna gibidir.* Çünkü Ahmet falanca oğullarından biri değildir. Ama her yerde ve her koşulda onlarla beraberdir. O halde meleklere yönelik olarak yeralan:

"Hani Rabbin meleklere dedi ki."

emri İblis'i nasıl kapsamaktadır? Bu emrin İblis'i de kapsadığı sonraki ayetten anlaşılmaktadır. Bu nokta A'raf suresinde açık bir şekilde vurgulanmaktadır.

"Allah İblis'e: Secde etmeni emrettiğimde seni secde etmekten alıkoyan ne oldu?" dedi. (24)

Kur'an'ın ifade yönteminde çoğu zaman ve çoğu konuda biraz sonra yeralacak kanıtla yetinilmektedir. O halde yüce Allah'ın İblis'e yönelik olarak "Emrettiğim halde secdeye kapanmaktan seni ne alıkoydu? sözü, secde emrinin onu da kapsadığını kesin bir şekilde kanıtlamaktadır. Yüce Allah'ın şeytana yönelik emrinin meleklere yönelik emir olması bir zorunluluk değildir. Herhangi bir nedenden dolayı meleklerle beraberken bu emir verilmiş olabilir. Yine ayrıca ona böyle bir emir verilmiş de onun önemsizliğini vurgulamak ve bu noktada melekleri ön plana çıkarmak için bu konu açıklanmamış olabilir. Fakat ayetlerin kesinlikle vurguladığı ve davranışlarının ortaya koyduğu, onunbir melek olmadığıdır. Bizim tercih ettiğimiz görüş budur.

Her ne olursa olsun, şu anda biz gaybın kapsamına giren ve kesinlikle kabul etmekten başka seçeneği bulunmayan bir olayla karşılaşıyoruz. Ayetlerin açıkladığının dışında olayın mahiyetini, niteliğini düşünme imkânına sahip değiliz. Çünkü akıl, az önce söylediğimiz gibi, hiçbir durumda bu alanda bir etkinliğe sahip değildir.

"Allah, "Ey İblis, seni secde edenler ile birlikte olmaktan alıkoyan nedir?" dedi."

(24) A'raf Suresi 12

"İblis, "Kara çamurdan oluşmuş kuru balçıktan yaratttığın insana secde etmek bana yakışmaz" dedi."

Dumansız alevden yaratılmış bu varlığın yapısındaki gurur, büyüklenme ve isyan tabiatı burada kendini gösteriyor. İblis burada kara çamurdan ve balçıktan söz ediyor, ama bu çamura üflenmiş yüce soluğu sözkonusu etmiyor. Gururla başını kaldırıyor ve "Allah'ın kara çamurdan oluşmuş kuru balçıktan yarattığı insana secde etmenin kendisinin üstünlüğüne yakışmadığını söylüyor.

Ardından olması gereken oluyor:

Allah "Öyleyse defol oradan, artık sen rahmetimden kovulmuşsun.'

وَإِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ إِلَىٰ يَوْمِ الدِّينِ ﴿٣٥﴾ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِي إِلَىٰ
يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٣٦﴾ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ ﴿٣٧﴾ إِلَىٰ يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٣٨﴾

35- "Hesaplaşma gününe kadar sürekli olarak lânetim üzerinedir."

36- İblis, "Ey Rabbim, o halde insanların tekrar dirilecekleri güne kadar bana yaşama süresi tanı" dedi.

37- Allah, "Sen kendilerine yaşama süresi tanınanlardansın" dedi.

38- O belirli vaktin gününe kadar.

Bu baş kaldırmanın ve yoldan sapmanın cezasıdır.

İşte bu noktada kin ve kötülük karakteri kendini gösteriyor.

İblis diriliş gününe kadar yaşama süresi tanımasını istemişti. Yüce yaratıcının huzurunda işlediği hatadan pişmanlık duymak, Allah'a tevbe etmek, bu büyük suçunu bağışlaması için O'na dönmek için değil elbette. Allah'ın kendisine lânet etmesinin, huzurundan kovmasının cezası olarak Adem ile soyundan öc almak için. Allah'ın kendisine lânet etmesini Adem'e bağlıyor, iğrenç bir büyüklenme ile, Allah'a başkaldırmasına değil.

قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ
﴿٣٩﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾

39- İblis dedi ki; "Ey Rabbim, beni kışkırtıp sapıklığa düşürdüğün için dünyada kötülüğü onlara cazip göstererek hepsini yoldan çıkaracağım.

40- Sadece onların arasındaki seçkin kulların hariç.

Bununla İblis savaş alanını belirlemiş oluyor. Bu alan yeryüzüdür.

"Dünyada kötülüğü onlara cazip göstereceğim."

Elindeki kozun da cazip gösterme olduğunu belirtiyor. Kötülüğü cazip gösterip güzelleştirmektir onun kozu. Kötülüğün bu yapay cazibesine kapılıp onu işlemelerini sağlamaktır silahı. Bu yüzden insanın işlediği hiçbir kötülük yoktur ki, üzerinde şeytandan kaynaklanan bir yaldız, bir cazibe, yalancı bir güzellik olmasın. Gerçek mahiyetinden ve çirkinliğinden farklı görünmesin... O halde

insanlar şeytanın elindeki kozu iyi tanımalıdırlar. Bir şeyde cazibe olduğunu farkettiklerinde, içlerinde bu cazibeye karşı bir arzu uyandığını gördüklerinde o şeyden sakınmalıdırlar. Sakınmalıdırlar, çünkü o şeyde şeytanın parmağı olabilir. Ama Allah'a bağlanmış, O'na gereği gibi kulluk yaptıklarında -bu şartla- şeytanın Allah'ın seçkin kullarının üzerinde hiçbir etkinliği yoktur.

"Hepsini yoldan çıkaracağım."

"Sadece onların arasındaki seçkin kulların hariç.

Yüce Allah, kendisini Allah'a adayanları seçkin kullarına katar. Kendilerini sırf Allah için arındıran ve Allah'ı görüyormuşcasına ibadet eden kullarının arasına alır. Şeytanın bu kullar üzerinde hiçbir etkinliği yoktur.

Mel'un şeytan başka türlüsünün imkânsız olduğunu, çünkü bunun Allah tarafından konulmuş bir kural olduğunu bildiği için bu şartı ifade ediyor. Buna göre, yüce Allah kendisini arındırıp, Allah'a teslim olanı seçkin kullarına katar. Onu korur ve gözetir. Aşağıdaki cevabın verilmesi bu yüzdendir.

قَالَ هَٰذَا صِرَٰطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ ﴿٤١﴾ إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنٌ
إِلَّا مَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْغَاوِينَ ﴿٤٢﴾

41- Allah dedi ki; "İşte bana ileten doğru yolum budur."

42- "Sana uyan sapıklar dışındaki kullarım üzerinde senin hiçbir nüfuzun, hiçbir etkileme gücün yoktur."

Budur yol... Budur yasa... Kanun budur... Allah'ın iradesi, hidayet ve sapıklık noktasında bu yolun kanun ve hüküm olmasını öngörmüştür. Benim seçkin **"kullarım"** üzerine hiçbir yaptırım gücün yoktur, onlara etki edemezsin, onlara herhangi bir kötülüğü cazip gösteremezsin ve sen onlara ulaşamazsın. Bu nedenle onlar sana karşı koruma altındadırlar. Çünkü senin onları etkileyebileceğin tüm yollar kapalıdır. Onlar dikkatlerini Allah'a yöneltmişler, Allah'la bağlantı içinde olan sağlıklı fıtratları aracılığı ile onun yürürlükte olan yasalar sistemini kavramış bulunmaktadırlar. Sen sadece sana uyan yoldan çıkmış sapıklar üzerinde bir etkinliğe sahipsin. Bu ise, genel kuralın dışında bir istisnadır. Çünkü yoldan çıkmış sapıklar, Allah'ın seçkin kullarından sayılmazlar. Nasıl ki, kurt sürüden ayrılanı kapıyorsa, şeytan da sadece Allah'ın yolundan ayrılanı kapabilir. Kendilerini Allah'a adayanlara gelince, yüce Allah onların kaybolup gitmelerine izin vermez. Allah'ın rahmeti geniştir. Onlar biraz geride kalsalar bile, çok geçmeden dönerler.

Yoldan çıkmışların akibeti, daha savaş meydanının başından beri ilan edilmiştir.

وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ
لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَٰبٍ لِّكُلِّ بَابٍ مِّنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ ﴿٤٤﴾

43- Onların hepsinin buluşma yerleri cehennemdir.

44- Onun yedi kapısı vardır. Her kapıdan hangi cehennemlik grupların içeriye girecekleri belirlenmiştir.

Bu yoldan çıkmış sapıkların sınıfları ve dereceleri vardır. Sapıklığın çeşitli şekilleri, değişik renkleri vardır. Onlardan her grubun cehenneme girecekleri kapı belirlenmiştir. Bu belirleme, onların niteliklerine ve davranışlarına göre yapılmıştır.

Ayetlerin akışı hikâyenin odak noktasına ve ders alınacak yerine gelmişken, sahne son buluyor. Bu noktada şeytanın, insanın içine nasıl nüfuz ettiğini, insanın tabiatında yeralan balçığa özgü özelliklerin ilahi soluğa özgü niteliklere ne şekilde üstünlük sağladığını açıklıyor. Allah'la sürekli bağlantı içinde olan ve O'nun ilahi soluğunu koruyana gelince, şeytanın onun üzerinde hiçbir etkileme gücü yoktur.

ALLAH'DAN KORKANLARIN SONU

Yoldan çıkmış sapıkların varacağı akibet anlatılmışken, Allah'ın seçkin kullarının varacağı akibet de açıklanıyor:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾ ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ آمِنِينَ ﴿٤٦﴾
وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ إِخْوَانًا عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ
﴿٤٧﴾ لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُم مِّنْهَا بِمُخْرَجِينَ ﴿٤٨﴾

45- Kötülükten sakınanlar ise, cennetteler ve pınar başlarındadırlar.

46- Onlara "Esenlikle ve güven içinde oraya giriniz" denir.

47- Biz cennetliklerin kalplerindeki tüm kin tortularını çekip çıkardık, onlar orada karşılıklı koltuklarda oturan kardeşlerdir.

48- Onlar orada bıkkınlık hissetmezler, oradan çıkarılmaları da sözkonusu değildir.

Kötülüklerden sakınan muttakiler, sürekli Allah'ı gözeten, kendilerini onun azabından ve onun azabını gerektirecek nedenlerden koruyan kimselerdir. Belki de cennetteki pınarlar, cehennemin kapılarına karşılık olmaları için sahnede yeralmaktadır. Cehennemdeki korku ve endişeye karşılık, onlar esenlik ve güven içindedirler. Geçen ayetlerde vurgulandığı gibi, şeytanın içini kemiren kine karşılık, onların içindeki tüm kin tortularını çekip çıkardık. Orada bıkkınlık hissetmezler, oradan çıkarılma korkusunu yaşamazlar. Dünyadayken Allah'ın azabından korkmalarının ve kötülüklerden sakınmalarının karşılığı olarak Allah'ın katındaki bu güvenli ve huzurlu yeri haketmişlerdir.

İNSANLIĞIN HİKÂYESİ ÜZERİNE TESBİTLER

Şimdi hiç kuşkusuz -Kur'an'ın akışı içinde sunulduğu şekliyle- insanlığın büyük hikâyesi geniş değerlendirmeleri gerektirecek derecede önemlidir. Bu yüzden Fı Zilâl-il Kur'an'da- buna değinmeden bir başka konuya geçmiyoruz. Şu halde, bu hikâyeyi uygun olduğu ölçüde ana hatları ile irdelemeye çalışalım:

1- Bu hikâye, insan denen yaratığın oluşumunun tabiatını gayet açık bir şekilde göstermektedir. Bu, özel ve eşsiz bir oluşumdur. İnsanın diğer canlılarla

ortak olduğu canlı organik bileşiminin yanında ek bir özelliği de vardır. Bu içine üflenmiş ilahi ruhun ayrıcalığıdır. İşte insanı insan eden bu ayrıcalığıdır. Bu özellikleriyle insanı diğer tüm canlılardan farklı kılmaktadır. İnsanın sahip olduğu bu ayrıcalık kesinlikle "hayat" değildir. Çünkü diğer canlılarla insan 'hayat' noktasında ortaktır. İnsanı ayrıcalıklı kılan, soyut hayata ek olarak içine üflenen ilahi ruhun meziyetidir.

Kur'an ayetinin vurguladığı bu ayrıcalık, Darwinistler'in sandığı gibi, insanın ortaya çıkışından sonra geçtiği çeşitli aşamaların ya da geçirdiği evrimlerin sonucu kazandığı bir özellik değildir. İnsan yaratılışından, ortaya çıkışından itibaren bu ayrıcalığa sahiptir. İnsan denen bu varlık, herhangi bir dönemde kendine özgü insani ruha sahip olmaksızın, sıradan bir canlı türü olmamıştır ve bu ruh sonradan içine girip onu bildiğimiz insan haline getirmemiştir.

Julian Hauxley öncülüğündeki çağdaş Darwinizm bu büyük gerçeğin birkısmını kabul etmek zorunda kalmıştır. Fizyolojik canlılık açısından, dolayısıyla akıl bakımından "insanın eşsizliği"ni, ayrıca bu eşsizliğin doğurduğu uygar olma noktasındaki benzersizliğini kabul etmiştir.

Buna rağmen çağdaş Darwincilik, halâ bu eşsiz insanın hayvandan evrimleştiğini iddia etmektedir.

Çağdaş Darwinciler'in "insanın eşsizliğini" kabul etmeleri ile Darwin kuramının dayandığı tüm canlıların evrimleşmesi iddiasını uyuşturmak oldukça zordur. Ne var ki Darwinciler ve onları destekleyenler, kilisenin kabul ettiği her şeye karşı çıkma ilkesinden hareketle bu hiç de bilimsel olmayan akımı bilim boyası ile boyayarak savunmaya devam ediyorlar. Yahudiler de bu kuramın yayılmasını, yerleşip güçlenmesini var güçleriyle destekliyorlar. İçlerindeki bir amacı, planladıkları bir hedefi gerçekleştirmek için bu kurama bilimsellik kisvesini giydiriyorlar. [25]

Bu tefsirde A'raf suresindeki benzeri ayetleri ele alırken, bu meseleye açıklık getirmiştik. Orada yaptığımız bazı açıklamaları buraya almakta yarar görüyoruz...

Hangi açıdan bakarsak bakalım, Hz. Adem'in -selâm üzerine olsun- yaratılışına, insanlığın meydana gelişine ilişkin Kur'an ayetlerinin bütünü, bu varlığı, insani özelliklerinin ve kendisine özgü fonksiyonunu yaratılışı ile birlikte verildiği düşüncesi Kur'an'da ağırlık kazanmaktadır. İnsanlık tarihinde görülen ilerlemenin, yükselişin bu özelliklerinin daha açık bir şekilde ortaya çıkmaları gelişmeleri, terbiye edilmeleri ve insanın bunlar sayesinde üstün bir deneyime sahip olmasında görülen ilerleme olduğunu ortaya koymaktadır. Yoksa Darwinizm'in ileri sürdüğü gibi, başka türlerin gelişerek sonuçta insan olduğu şeklinde insanın "öz varlığında" herhangi bir başkalaşım olmadığını ortaya koymaktadır.

Arkeolojik kazılara dayanan yaratılış ve evrim teorisine bağlı olarak za-

(25) Daha geniş bilgi için Muhammed Kutub'un "Tekamül mü Soysuzlaşma mı?" adlı kitabının "Üç Yahudi" bölümüne bakabilirsiniz. -Daruş-şuruk-

man süreci içinde hayvanlarda değişik ilerleme aşamalarının varlığını ve bunların birbirini izleyen gelişmeler olduğunu ileri sürmek "sağlıklı" verilere dayanmayan bir teoriden ibarettir. "Kesinlik" ifade etmez. Çünkü yerin katmanlarından bulunan kayaların ömürlerini belirleme çalışmalarında kendileri bile tahminden öteye geçemezler. Bu çalışmalar, yıldızların ömürlerini radyasyon yoluyla kestirmek gibidir. Bunları düzeltecek, hatta kökünden değiştirecek daha başka tahminlerin ortaya çıkmasını engelleyebilecek hiçbir şey yoktur! Böyle bir varsayım bu canlıların birbirlerinden daha gelişmiş olduğunu söylememiz için yeterli değildir.

Kayaların ömürlerine ilişkin bilgimizin kesin olduğunu varsaysak bile, belirli çevre şartlarının etkisiyle ve bu şartlarla uyum sağlayabildikleri oranda, bazı canlı türleri varolmuş olabilir ve çevre şartları değişip, yaşamalarına elverişsiz hale geldiği için bu canlıların soyu kurumuş olabilir. Bu varsayımı ileri sürmemiz için, engelleyici hiçbir veri yoktur.

Darwin'in ve ondan sonrakilerin arkeolojik kazıları bundan öte bir şeyi ispatlayamaz. Zaman süreci içinde herhangi bir hayvan türünün kendisinden önceki bir hayvan türünden organik olarak evrimleştiğini, o zaman süreci içindeki kayaların katmanlarının tanıklığına bakarak, kesin biçimde ispatlayamaz. Sadece şu kadarını ispatlayabilir: Zaman süreci içinde birtakım hayvan türleri kendisinden önceki bir hayvan türünden daha gelişmiştir... Böyle bir gelişmeyi bizim anladığımız biçimde yorumlamak da mümkündür. Yani bu zaman diliminde yeryüzünde egemen olan şartlar bu hayvan türünün varlığına müsade ediyorlardı. Şartlar değiştiğinde, yeryüzü başka bir hayvan türünün meydana gelmesine elverişli oluyordu. Bu hayvan türü de meydana geliyordu. Değişen şartlar daha önceki şartlarda yaşayan hayvan türünün neslinin tükenmesine yolaçıyordu. Buna bağlı olarak bu hayvan türleri de yokoluyorlardı:

Buna bağlı olarak insan türünün yaradılışı bağımsız bir yaratılıştır. İnsan yüce Allah'ın yeryüzündeki şartların insanın hayatı, gelişmesi ve ilerlemesi için elverişli hale geldiğini bildiği bir zaman süreci içinde yaratılmıştır. İnsanın yaratılışı konusunda Kur'an ayetlerinin bir bütün olarak ortaya koyduğu yaklaşım budur.

"İnsan" hem biyolojik ve fizyolojik yönden, hem de akli ve ruhi yönden diğer canlılardan apayrı bir özelliğe sahiptir. Bu öyle apayrı bir özelliktir ki, içlerinden bazıları ateist olmalarına rağmen, yeni Darwinistler insanın bu özelliğini kabul etmek zorunda kalmışlardır. İnsanın bu özelliği de, insanın yaratılışının başlıbaşına bir yaratılış olduğunu ve başka hayvan türleriyle hiçbir organik bağ bulunmadığını belgeleyen önemli bir delildir. (26)

2- İnsanın bu eşsiz yaratılışı, onun bağımsız varlığından istenen bu ayrıcalığa, Allah'ın ruhundan üflenen soluktan kaynaklanan bu ayrıcalığa sahip olması... İnsana ve onun "temel isteklerine" bakışı ile, tüm ekonomik, toplumsal ve siyasal salgıları ile, insan hayatına egemen olması beklenen düşünce ve değer

(26) Fı Zilâl-il Kur'an C.4 s. 407-408 Dünya Yayınları

yargılarına ilişkin salgıları ile materyalist ideolojilerin insana ve temel isteklerine bakışını temelden birbirinden farklı kılmaktadır.

İnsanın evrim geçiren bir hayvandan başka bir şey olmadığı iddiası marksizmi insanın temel isteklerinin yeme, içme, barınma ve cinsel ihtiyaçlarını giderme olduğunu ileri sürmeye itmiştir. Bunlar tamamiyle hayvanların temel istekleridir. İnsan bu bakış açısının kendisine uygun gördüğü konumdan daha aşağılık bir duruma hiçbir zaman düşmemiştir. Bu düşünce biçimi, insanın kendine özgü nitelikleri ile hayvandan üstün oluşundan kaynaklanan tüm haklarını hiçe saymaktadır. Dini inanç hakkını, düşünce ve görüş belirtme özgürlüğüne ilişkin haklarını, dilediği işi seçme ve dilediği yerde oturmaya ilişkin haklarını, egemen düzeni ve onun düşünsel ve ideolojik temellerini eleştirmeyle ilgili haklarını, hatta "parti"nin veya partiden daha aşağı düzeyde olan bu iğrenç düzenin görevlerinin uygulamalarını eleştirme haklarını yoketmektedir. Dolayısıyla insanlar, bu düzenin egemenliği altında sürüler gibi biraraya getirilip güdülmektedirler. Çünkü bu "yığınlar" materyalist felsefeye göre, evrim geçirmiş bir tür hayvandan başka bir şey değildirler... Sonra da kalkıp bu uğursuzluğa "bilimsel sosyalizm" demektedirler!

İslâmın "insan" görüşüne gelince, organik yapısı itibariyle hayvanlarla ortak niteliklere sahip olmakla beraber, onun insana özgü nitelikleri ile eşsizliği temeline dayanmaktadır. İslâm baştan itibaren insanın temel isteklerinin hayvanların temel isteklerinden farklı ve fazla olduğunu dile getirmektedir. Buna göre insanın tüm temel istekleri; yeme, içme, barınma ve cinsel ihtiyaçları gidermeden ibaret değildir. Bunların dışında kalan akıl ve ruhun istekleri de ikinci derecede istekler değildir. İnanç, düşünce özgürlüğü, özgür irade ve seçme hakkı tıpkı yeme, içme, barınma ve cinsel tatmin gibi insanın temel istekleridir. Hatta öncekiler, bunlardan daha öncelikli sayılırlar. Çünkü bunlar insanın hayvandan farklı olarak sahip olduğu özelliklerdir. Yani bunlar, onun insanlığını belirleyen niteliklere ilgili isteklerdir. Bunların yokedilmesi, insanlığın yokedilmesi demektir.

Bu yüzden İslâm düzeninde daha fazla "üretim" için, insanlara yeme, içme, barınma ve cinsel tatmin alanında geniş imkânlar sağlama uğruna inanç ve düşünce özgürlüğünün ve seçme hakkının ayaklar altına alınması doğru değildir. Aynı şekilde, bu tür hayvansal isteklerin rahatlıkla yerine getirilmesi için; gelenekleri, çevrenin ya da ekonomik altyapının belirlediği şekliyle değil, Allah'ın belirlediği şekliyle ahlâki değerlerin yokedilmesi de İslâma göre yerinde ve doğru bir uygulama değildir.

Bunlar, "insanın" ve onun "temel isteklerinin" değerlendirilmesinde, birbirlerinde temelden farklı olan iki bakış açısıdır. Bu yüzden aynı düzenin çatısı altında bu iki bakışı biraraya getirmek kesinlikle mümkün değildir. Ya İslâm, ya da tüm uğursuz salgılarıyla materyalist ideolojiler! Bu saçmalıklar arasında "bilimsel sosyalizm" dedikleri ideoloji de yeralmaktadır. Hepsi de yüce Allah'ın onurlandırdığı insanı küçük düşüren aşağılık materyalizmin pis salgılarıdır.

3- Yeryüzünde şeytan ile insan arasında kesintisiz olarak süren savaş, en başta şeytanın insanı aşamalı olarak Allah'ın sisteminden uzaklaştırması ve onun dışındaki hayat sistemlerini, ona cazip göstermesi noktasında odaklaşmaktadır. Şeytanın insanları yavaş yavaş Allah'a kulluğun, yani inanç, düşünce, kulluk kastı taşıyan sembol ve davranışlar kanun ve nizam noktasında Allah'a boyun eğmenin sınırlarının dışına çıkarmasıdır savaşın ağırlık noktası. Sadece Allah'ın hükmü ile hükmedenlere, yani sadece ona kulluk edenlere gelince, şeytanın onlar üzerinde hiçbir etkileme gücü yoktur.

"Seçkin kullarım üzerinde senin hiçbir nüfuzun, hiçbir etkileme gücün yoktur." (27)

Muttakilere bildirilen cennete yöneliş ile yoldan çıkmış sapıklara söz verilen cehenneme yöneliş arasındaki yol ayrımı Kur'an'da sürekli -ibadet olarak ifade edilen- Allah'ın hükmü ile hükmetmek ile şeytanın cazip gösterdiği sistemlere uyarak O'nun hükmü ile hükmetmemektir.

Şeytanın kendisi de Allah'ın varlığını ve sıfatlarını inkâr etmiyor.Yani inanç açısından ateist değildir. onun yaptığı sadece, Allah'ın hükmü ile hükmetmemektir, işte onun ve ona uyan sapıkların cehenneme yuvarlanmalarına neden olan budur.

İslâmın varlık nedeni sadece Allah'ın hükmü ile hükmetmektir, sadece O'na itaat etmektir. Mensupları herhangi bir konuda Allah'dan başkasının hükmü ile hükmettikleri, O'ndan başkasına boyun eğdikleri zaman, İslâmın hiçbir değeri kalmaz. Bu hükmün inanç ve düşünceye veya bireysel ibadetler ve törenlere ya da şeriat ve kanunlara, değer yargılarına ve ölçülere özgü olması, durumu değiştirmez. Hepsi de birdir. İslâm Allah'ın hükmü ile hükmetmektir, cahiliye de Allah'dan başkasının hükmü ile hükmetmektir, şeytanın yanında yeralmaktır.

Allah'ın hükmü ile hükmetme ilkesini bölmek, düzen ve kanunları bir yana bırakıp bunu inanç ve bireysel ibadetlere özgü kılmak mümkün değildir. Çünkü Allah'ın hükmü ile hükmetmek, bölünmez bir bütündür. Ve bu, hem sözlük, hem de terimsel anlamı ile Allah'a ibadet etmek demektir. İnsan ile şeytan arasında kesintisiz olarak süren savaş işte bu nokta etrafında cereyan etmektedir.

4- Son olarak yüce Allah'ın muttakilere ilişkin olarak söylediği sözde yeralan gerçek ve derin yaklaşım üzerinde durmak istiyoruz.

"Kötülüklerden sakınanlar ise, cennetlerde ve pınar başlarındadırlar."

"Onlara "esenlik ve güven içinde oraya giriniz denir."

"Biz cennetliklerin kalplerindeki tüm kin tortularını çekip çıkardık, onlar orada karşılıklı koltuklarda oturan kardeşlerdir."

"Onlar orada bıkkınlık hissetmezler, oradan çıkarılmaları sözkonusu değildir." (28)

Bu din yeryüzünde insanın tabiatını değiştirmeye ya da onu değişik bir var-

(27) Hicr Suresi 42 (28) Hicr Suresi 45-48

lığa dönüştürmeye çalışmaz. Bu yüzden dünyadayken içlerinde kin tortularının olabileceğini kabul ediyor. Ve bu duygunun insanın tabiatında yeraldığını, iman ve İslâmın bu duyguyu kökünden sökemeyeceğini onaylıyor. Bunun yanında İslâm bu duygunun şiddetini azaltmak için tedavi yönüne gidiyor. Bu duyguyu Allah için sevme ve Allah için nefret etme duygusuna dönüştürmeyi hedefliyor. -Zaten iman da sevgi ve nefret değil midir?- Ama onlar şu anda cennettedirler. Artık insanlıkları doruk noktasına ulaşmış ve dünyadaki rolünü tamamlamıştır. Bu yüzden kin ve nefret duyguları içlerinden sökülüp çıkarılıyor. Artık saf ve sevgi dolu kardeşlik duygusundan başka bir şey yer almaz içlerinde...

İşte bu, cennet ehlinin derecesidir. Kim daha dünyadayken bu duygunun ağırlıklı olarak içinde yerettiğini görüyorsa cennet ehli olduğuna sevinebilir. Mü'min kaldığı sürece bu durum geçerlidir. Çünkü iman, onsuz hiçbir amelin işe yaramadığı temel şarttır.

Şu anda okumakta olduğumuz bu ders, Allah'ın rahmetinden ve azabından örnekler içermektedir. Bu örnekler, Hz. İbrahim ve O'nun bilgili bir evlât bağışı ile müjdelenmesi, Hz. Lût ve O'nun karısı hariç, tüm ailesinin zalim milletten kurtuluşu, Eykeliler'in ve Hicr ehlinin ve bunların acıklı azaba uğramaları hikâyelerinde somutlaşmaktadır.

Bu hikâyeler şu girişten sonra peşpeşe sıralanıyorlar:

"Ey Muhammed, kullarıma haber ver ki, ben gerçekten affediciyim, merhametliyim."

"Fakat azabım da son derece acıklı bir azaptır." (29)

Arkasından hem rahmet olayının gerçekliğini kanıtlayan bir haber, hem de azap olayının gerçekliğini kanıtlayan bir haber yeralıyor. Bu husus ayrıca surenin başlarında yeralan ifadelere de dönüktür ve orada yeralan uyarıları da kamulamaktadır:

"Bırak onları yesinler, dünya nimetlerinden yararlansınlar, ihtirasları ile oyalansınlar, ilerde gerçeği öğreneceklerdir."

"Yokettiğimiz her beldenin mutlaka uğradığı akibete ilişkin, belirli bir yazısı vardır."

"Hiçbir millet ne yokoluş gününü öne alabilir ve ne de yaşama süresini aşabilir." (30)

Dolayısıyla hikâyelerde anlatılanlar uyarıldıktan sonra, yokedilen beldelerden örneklerdir. Bunlar yaşama süreleri dolduktan sonra cezalarını çeken milletlerdir. Ayrıca bu hikâyeler, surenin başlarında belirtildiği üzere meleklerin gönderilmeleri durumunda neler yaptıklarını da örneklemektedir:

"Müşrikler dediler ki; "Ey kendisine Kur'an inen adam, sen kesinlikle delinin birisin."

"Eğer söylediklerin doğru ise bize melekler ile birlikte gelseydin ya."

(29) Hicr Suresi 49-50 (30) Hicr Suresi 3-5

"Oysa biz melekleri ancak gerektiğinde indiririz, o zaman da onlara mühlet tanınmaz." (31)

Böylece sure, bölümleri birbirini destekleyen uyumlu bir bütün olarak belirmektedir. Bununla beraber çok azı hariç, surelerin bir defada indirilmedikleri, surelerdeki ayetlerin mushafta olduğu şekliliyle peşpeşe inmedikleri, ayetlerin bu tarz dizilişleri Peygamberimizin uygun görmesi ile gerçekleştiği bilinmektedir. Hiç kuşkusuz ayetlerin bu tarz dizilişinde bir hikmet vardır. Şimdiye kadar sunduğumuz surelerde, bu surelerin yapısının sağlamlığı, surelerdeki atmosfer ve gölgelerin birliği, bu hikmetin bazı yönlerini bize göstermiş bulunmaktadır. Bu konuda kesin bilgi Allah'a özgüdür. Geçici birtakım ictihatlardır. Elbette doğruyu gösteren yüce Allah'dır.

نَبِّئْ عِبَادِيٓ أَنِّيٓ أَنَا ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّ عَذَابِي
هُوَ ٱلْعَذَابُ ٱلْأَلِيمُ ﴿٥٠﴾

49- Ey Muhammed, kullarıma haber ver ki, ben gerçekten affediciyim, merhametliyim.

50- Fakat azabım da son derece acıklı bir azaptır.

Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- yönelik bu emir, surenin akışı içinde yoldan çıkmışların ve kötülükten sakınanların uğrayacakları akibet vurgulandıktan sonra yeralmaktadır. Surenin akışı içinde değerlendirildiğinde, aralarındaki ilgi son derece açıktır. Yüce Allah, bağışlama ve rahmete ilişkin haberi, azaba ilişkin haberden önce dile getiriyor. Burada yüce Allah, iradesinin temel aldığı noktayı vurguluyor. Çünkü yüce Allah kullarına merhamet etmeyi üzerine almıştır. Hiç kuşkusuz zaman zaman azap haberinin bir ayet içinde öne alındığı ya da tek başına dile getirildiği de oluyor. Bu da ayetin akışı içinde azabın tek başına dile getirilmesini ya da öne alınmasını gerektiren bir hikmetten kaynaklanmaktadır.

Ardından İbrahim peygamberle -selâm üzerine olsun- Lût kavmine azap indirmek üzere gönderlen melekler arasında geçen hikâye yeralmaktadır. İbrahim ve Lût peygamberlerin hikâyelerinin bu bölümü değişik şekillerde konunun havasına uygun olarak yeralmaktadır. Bunun yanısıra Lût peygamberin hikâyesinin bazı yerlerde tek başına yeraldığı da oluyor.

A'raf suresinde Lût peygamberin hikâyesinden bir bölüm okumuştuk. Hud suresinde de İbrahim ve Lût hikâyesinin bir bölümünü görmüştük. A'raf suresinde yeralan bölüm Lût peygamberin -selâm üzerine olsun- kavminin işlediği iğrençliği kınamasını, buna karşılık kavminin, soydaşlarının verdikleri tek cevap şu oldu; **"Lût'u ve arkadaşlarını kentinizden sürünüz, çünkü onlar temizliğe pek meraklı kimselermiş" dediler."** (32) şeklinde verdiği cevabı, yerin dibine geçirilenler arasında yeralan karısı hariç, Lût'un tüm ailesinin kurtuluşunu içermektedir. Ancak burada meleklerin gelişi ve Lût kavminin meleklere sataşması sözkonusu edilmiyor. Hud suresinde ise, meleklerle İbrahim ve Lût peygambe-

(31) Hicr Suresi 6-8 (32) A'raf Suresi 82

rin hikâyesi yeralıyor. Ancak burada hikâyenin sunuş tarzı biraz daha farklıdır. Hikâyenin Hz. İbrahim'le ilgili bölümünde karısı ayakta dikilirken, İbrahim'in bir evlâtla müjdelenmesine, sonra İbrahim'in Lût ve kavmi konusunda meleklerle tartışmasına ilişkin bir ayrıntı yeralmaktadır. Ama burada bu ayrıntıya değinilmiyor. Ayrıca her iki surede de hikâyenin Lût peygamberle ilgili bölümünde olayların sıralanışı farklıdır. Çünkü Hud suresinde başta meleklerin kimlikleri açıklanmıyor. Bu nokta kavminin gelip evini kuşatmalarına, O'nun da misafirlerine sataşmamaları için kavmine yalvarmasına, onlarınsa Lût'un yalarmalarına aldırış etmemelerine ve Hz. Lût'un kendi kavmi ile başedemediğinden, şu hüzünlü sözleri söylemesine kadar gizli tutuluyor:

"Keşke siz bana dayanak olacak güçte olsaydınız, ya da himayelerine sığınabileceğim gözü pek adamlarım olsaydı." (33)

Burada ise, baştan itibaren meleklerin kimlikleri açıklanıyor. Kavminin Lût'un evini kuşatması, misafirlerine sataşması ise bundan sonra yeralıyor. Çünkü burada amaç, hikâyeyi meydana geldiği gibi sunmak değildir. Yapılan uyarıyı doğrulamaktır amaç. Melekler indiklerinde, azap için indiklerini bundan sonra kavmin cezasının ertelenmesinin ya da süre tanınmasının sözkonusu olmayacağını vurgulamaktadır.

HZ. İBRAHİM'İN MİSAFİRLERİ

وَنَبِّئْهُمْ عَن ضَيْفِ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٥١﴾
إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَقَالُوا۟ سَلَٰمًا ۖ قَالَ إِنَّا مِنكُمْ وَجِلُونَ
﴿٥٢﴾ قَالُوا۟ لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَٰمٍ عَلِيمٍ ﴿٥٣﴾ قَالَ
أَبَشَّرْتُمُونِى عَلَىٰٓ أَن مَّسَّنِىَ ٱلْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ ﴿٥٤﴾
قَالُوا۟ بَشَّرْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ فَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْقَٰنِطِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ
وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِۦٓ إِلَّا ٱلضَّآلُّونَ ﴿٥٦﴾

51- Onlara İbrahim'in konukları hakkında da bilgi ver.

52- Hani İbrahim'in yanına girip selâm verdiklerinde O "Biz sizden korkuyoruz" dedi.

53- Onlar "Korkma, biz sana bilgin bir oğlun olacağını müjdeliyoruz

54- İbrahim "Hayli ilerlemiş yaşıma rağmen mi bana bu müjdeyi veriyorsunuz? O halde neye dayanarak müjde veriyorsunuz?" dedi.

55- Onlar dediler ki "Sana bu müjdeyi gerçeğe dayanarak veriyoruz, sakın umutsuzlardan olma.

(33) Hud Suresi 80

56- İbrahim, sapıklardan başka kim Allah'ın rahmetinden ümit keser" dedi.

Melekler "Selâm..." demişlerdi. İbrahim ise, "Biz sizden korkuyoruz" demişti. İbrahim'in neden böyle söylediği burada açıklanmıyor. Hud suresinde olduğu gibi, misafirlerine kızartılmış buzağı ikram ettiğinde **"ellerini yiyeceğe uzatmadıklarını görünce durumlarını beğenmeyip, içine korku düştüğüne"** değinilmiyor. Çünkü burada yüce Allah'ın peygamberinin dili ile kullarına duyurduğu rahmeti ele alınıyor. Amaç İbrahim'in hikâyesini ayrıntıları ile anlatmak değildir.

"Onlar "Korkma, biz sana bilgin bir oğlun olacağını müjdeliyoruz" dediler."

Bu şekilde müjde vermekte acele etmişlerdi. Surenin akışı da ayrıntıya girmeden çabucak geçiyor.

Yine burada sadece İbrahim peygamberin cevabı yeralıyor. Karısına ve bu esnada söylediği sözlere değinilmiyor:

"İbrahim, "Hayli ilerlemiş yaşıma rağmen mi bana bu müjdeyi veriyorsunuz? O halde neye dayanarak müjde veriyorsunuz" dedi."

İşin başında Hz. İbrahim, hayli ilerlemiş yaşına rağmen bir evlâdının olacağına ihtimal vermiyor. (Başka bir yerde de değinildiği gibi, karısı da kocamış ve kısırdır.) Melekler hemen O'nu kuşkulardan uzaklaşıp kesin inanca çağırıyorlar:

"Onlar dediler ki; "Sana bu müjdeyi gerçeğe dayanarak veriyoruz, sakın umutsuzlardan olma."

Yani karamsarlardan olma. Hz. İbrahim derhal kendine geliyor ve Allah'ın rahmetinden ümit kesme kuşkusunu içinden söküp atıyor.

"İbrahim, "Sapıklardan başka kim Allah'ın rahmetinden ümit keser?" dedi."

İbrahim peygamberin -selâm üzerine olsun- sözü aktarılırken "rahmet" kelimesi özellikle vurgulanıyor. Bu ise, bölümün giriş kısmı ile bir ahenk oluşturuyor. Bununla birlikte şu temel gerçek de ön plana çıkıyor: Sapıklardan başkası Rabbinin rahmetinden ümit kesmez. Allah'ın yolundan sapmış, O'nun ruhundan teneffüs etmeyen, O'nun rahmetini hissetmeyen, O'nun şefkatini, iyiliğini ve koruyuculuğunu algılamayan kimseler ümit keser Allah'ın rahmetinden. Ama imanın tazeliğine ulaşmış, rahmana bağlanmış birkalp, zorluklar kendisini çepeçevre kuşatsa da, şartların ağır baskısı altında kalsa da hava kapkaranlık ve bulutlu olsa da, göz gözü görmez bir karanlıkta realitenin yoğun baskısı içinde hedefini yitirecek gibi olsa da karamsarlığa düşmez. Allah'ın rahmetinden ümit kesmez. Çünkü Allah'ın rahmeti de doğru yolu bulmuş mü'min gönüllere yakındır. Allah'ın gücü sonuçları ortaya çıkardığı gibi sebepleri de ortaya çıkarır. Realiteyi değiştirdiği gibi, vaadedilen süreyi de değiştirir.

Burada İbrahim artık meleklerden korkmuyor.Sakinleşmiş ve müjdeden dolayı güven içindedir meleklerin geliş sebebini, amaçlarını öğrenmeye çalışıyoruz.

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٧﴾ قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمٍ مُجْرِمِينَ ﴿٥٨﴾
إِلَّا آلَ لُوطٍ ۖ إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٩﴾ إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَا ۙ إِنَّهَا
لَمِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٦٠﴾

57- İbrahim; "Ey elçiler göreviniz nedir?" dedi.

58- Onlar dediler ki, "Biz günahkâr bir topluma gönderildik.

59- Yalnız Lût'un bağlıları ile ailesi hariç; onların tümünü kurtaracağız.

60- Yalnız Lût'un eşi hariç, onun geride kalanlar arasında olmasını uygun gördük. (34)

Hud suresinde anlatıldığı gibi, ayetlerin akışı içinde Hz. İbrahim'in Lût ve kavmi hakkında meleklerle giriştiği tartışmaya yer verilmiyor. Meleklerin açıklaması haberin tümü verilene kadar sürüyor. Çünkü bu konuşma Lût ve ailesine yönelik Allah'ın rahmeti ile karısı dahil kavmine yönelik azabını doğrulamak için yeralmaktadır. Bununla meleklerin İbrahim'le olan işleri bitiyor, Lût kavmi ile olan işlerini görmek için yollarına devam ediyorlar.

LUT'UN SOYDAŞLARI

فَلَمَّا جَاءَ آلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ إِنَّكُمْ
قَوْمٌ مُنْكَرُونَ ﴿٦٢﴾ قَالُوا بَلْ جِئْنَاكَ بِمَا كَانُوا فِيهِ يَمْتَرُونَ
﴿٦٣﴾ وَأَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٦٤﴾ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ
اللَّيْلِ وَاتَّبِعْ أَدْبَارَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ وَامْضُوا
حَيْثُ تُؤْمَرُونَ ﴿٦٥﴾ وَقَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَٰلِكَ الْأَمْرَ أَنَّ دَابِرَ هَٰؤُلَاءِ
مَقْطُوعٌ مُصْبِحِينَ ﴿٦٦﴾

61- Bu elçilerLût'un evine geldiklerinde.

62- Lût; "Siz benim tanımadığım kimselersiniz" dedi.

63- Onlar dediler ki; "Biz sana soydaşlarının kuşku ile karşıladıkları ilahi azabı haber vermeye geldik."

64- Sana gerçeği getirdik, kesinlikle doğru söylüyoruz.

65- Gecenin bir saatinde aileni ve bağlılarını yola çıkar, sen de peşlerinden git, hiçbiriniz arkasına bakmasın, emredildiğiniz yere doğru yol alın.

(34) Yani o da Lût kavminin akibetine uğraması için geride kalacaktır. "Gabir'in" kelimesinin aslı "Abarah"dır. Ve sağıldıktan sonra memede kalan süt anlamına gelmektedir.

66- Böylece Lût'a bu önemli olayı, yani sabah olunca şu adamların soylarının kurumuş olacağı yolundaki hükmümüzü bildirdik.

Görüldüğü gibi ayetlerin akışı, Hz. Lût'a bu gelenlerin kendilerinin melekler olduğunu, Allah'ın vaadini doğrulamak ve melekler indiklerinde azabın gecikmeden meydana geleceği gerçeğini vurgulamak için kavminin kuşkuyla baktığı azabı, yani günahlarından dolayı yakalanıp yokedilmeleri azabını gerçekleştirmek üzere geldiklerini beklemeden haber verdiklerini dile getiriyor.

Lût "Siz benim tanımadığım kimselersiniz" dedi."

Gelişlerinden sıkıldığının ifadesi olarak söylüyor bunu. Çünkü o kavmini biliyor. Bu misafirlere neler yapmaya yelteneceklerini çok iyi biliyor. Üstelik kendisi kavminin arasında yalnız biridir. Çünkü onlar sapık ve iğrenç kimselerdir... Siz yabancı kimselersiniz. Sizin gibilere neler yaptıkları dillere destan olan kimselerin yaşadığı bu beldeye gelişiniz doğru bir şey değildir.

"Onlar dediler ki; "Biz sana soydaşlarının kuşku ile karşıladıkları ilahi azabı haber vermeye geldik."
"Sana gerçeği getirdik, kesinlikle doğru söylüyoruz."

Bu vurgular Lût peygamberin endişesini içinde bulunduğu sıkıntıyı gayet açık birşekilde tasvir etmektedir. Misafirlerine karşı olan sorumluluğu ile, kavminin sataşmalarından kendilerini korumaktan aciz oluşu gerçeği arasında bocalayıp duruyor. Bu yüzden, kendisine birtakım direktifler verilmeden önce, ona güven vermek amacı ile ifadede vurgu üstüne vurgu yeralıyor.

"Gecenin birsaatinde aileni ve bağlılarını yola çıkar, sen de peşlerinden git, hiçbiriniz arkasına bakmasın, emredildiğiniz yere doğru yol alın."

Ayette geçen es-seryu- gece yolculuğu demektir. Gecenin bir bölümü demektir. Hz. Lût'a kendisine inanan kimseleri sabah olmadan önce gecenin bir bölümünde yola çıkarması emredilyor. Kendisinin de peşlerinden gitmesi, onları kontrol etmesi, geride kalmalarına, kaybolmalarına ve her göç edenin yaptığı gibi arkalarına bakmalarına engel olması isteniyor. Göç edenler her zaman geride bıraktıklarına, yurtlarına özlem duyarlar. Bu yüzden dönüp dönüp bakarlar. Ayrılmak istemezler. Belirlenen zaman sabahtı. Sabah ise yakındı.

"Böylece Lût'a bu önemli olayı, yani sabah olunca şu adamların soylarının kurumuş olacağı yolundaki hükmümüzü bildirdik."

"Böylece Lûta bu önemli olayı, yani kavminin kökünün sabahleyin kuruyacağı olayını haber verdik. Kökleri kuruyacağına göre, başları da kuruyacak demektir. Bu tür bir ifade tarzı bir tek kişi geride kalmaksızın herkesin başına gelen akibeti tasvir etmede kullanılır. O halde birinin geride kalmaması, o tarafa yönelmemesi için dikkatli olmak, uyanık olmak gerekir. Yoksa beldede kalanların başına gelenler onların da başına gelecektir.

Ayetlerin akışı Hz. Lût'un hikâyesinin bu bölümünü öncelikle ele alıyor, çünkü hikâyenin surenin genel konusu ile en uyumlu olan bu bölümü burasıdır. Bundan sonra Lût kavminin yaptıkları anlatılıyor;

وَجَآءَ أَهْلُ ٱلْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ ۝

67- Şehir halkı sevinç içinde Lût'un evine geldi.

Bu ifade tarzu Lût kavminin pislikte, fuhuşta anormal sapık cinsel ilişkide ulaştığı iğrençliğin, alçaklığın boyutlarını ortaya koymaktadır. Bu iğrençliği şehir halkının topluca gelişlerini, bu gençlerin geldiklerini haber almaktan dolayı duydukları sevinci ve onlarla açıktan açığa sataşmaya kalkışmalarını canlandıran bir sahne de ortaya koymaktadır. Bu kötülüğü işlemek istediklerini yüz kızartıcı bir şekilde açıkça dile getirmeleri -kötülüğün kendisinden öte- iğrenç bir davranıştır. Meydana gelmiş olsa bile, insan hayatı böyle bir şeyi düşünmek bile istemez. Hiç kuşkusuz zaman zaman hasta ve sapık ilişkilere eğilimli insanlar çıkarlar. Ama bunlar hastalıklarını, sapıklıklarını gizlerler. Bu iğrenç duygularını gizlice tatmin etmeye çalışırlar. İnsanların kendilerinin bu durumlarından haberdar olmasından utanç duyarlar. Bozulmamış bir fıtrat bu duyguyu tabii ve hatta meşru yollardan tatmin ederken bile, gizlenme gereği duyar. Bazı hayvan türleri de cinsel ilişkilerini gizlerler. Ama bu uğursuz kavim, sapıklıklarını açıkça duyuruyorlar, topluca böyle bir ilişkiye girebiliyorlar. Gruplar halinde sevinç içinde böyle bir iğrençlik işlemeye koşabiliyorlar. Hiç kuşkusuz bu aşağılık durumun eşi görülmüş değildir.

Lût peygambere gelince; oldukça sıkıntılıdır. Misafirlerini ve onurunu koruma çabası içindedir. İçlerindeki insanlık onurunu ve Allah korkusu duygusunu harekete geçirmeye çalışıyor. Gerçekte Hz. Lût onların Allah'dan korkmadıklarını biliyor. Yine o, bu iğrenç ve aşağılık ruhlara sahip kişilerde harekete geçirilecek onur ve insanlık duygusu namına birşeyin de olmadığını biliyor. Ama bu zor ve sıkıntılı anda elinden gelen budur.

قَالَ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ ضَيْفِي فَلَا تَفْضَحُونِ ﴿٦٨﴾ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ ﴿٦٩﴾

68- Lût onlara dedi ki; "Bunlar benim konuklarımdır, sakın beni onlar karşısında rezil etmeyiniz."

69- Allah'dan korkunuz, beni utandırmayınız."

Bu sözler ruhlarındaki kişilik ve insanlık duygularını harekete geçireceğine, daha bir küstahlaştırıyor ve Hz. Lût'u -selâm üzerine olsun- bir insanı misafir ettiği için azarlıyorlar. Sanki Hz. Lût bir cinayet işlemiş, onların suç işlemeleri için tüm sebepleri o hazırlamış ve bu suçu işlemekten kendilerini alamamışlar!

قَالُوا أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٧٠﴾ قَالَ هَٰؤُلَاءِ بَنَاتِي إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ﴿٧١﴾

70- Hemşehrileri ona; "İnsanlar ile ilişki kurmayı biz sana yasaklamamış mıydık?" dediler.

71- Lût; "Eğer bir şey yapacaksanız, işte size kızlarım" dedi.

Hz. Lût çırpınmaya devam ediyor ve onları bozulmamış fıtratın ilgi duyduğu karşı cinsi gösteriyor. Hayat düzeninde bu köklü isteğe cevap vermek üzere yüce Allah'ın yarattığı kadınlara dikkatlerini çekiyor. İnsan soyunun devamı, onunla birlikte hayatın sürmesi için yüce Allah'ın bu duyguyu tatmin aracı olarak yarattığı kadınları gösteriyor. Tabii durumlarda iki cins için de sağlıklı ve huzurlu cinsel tatmin yolu budur çünkü. Ve bu oldukça derinden gelen kişisel

istekle hayatın devamı için bir garantidir...

Allah'ın peygamberi Lût -selâm üzerine olsun- kızlarını bu sapıklara zina yapsınlar diye sunmuyor. O, bozulmamış fıtratın eğilimli olduğu tabii cinsel birleşme yolunu göstermek istiyor. Amaç içlerindeki bu fıtratı uyarmaktır. Çünkü o, biliyor ki eğer onlar sağlıklı fıtratlarına dönecek olurlarsa, kadınlarla zina etmek istemeyeceklerdir. Bu sadece belki uyanır diye içlerindeki bozulmamış fıtrata bir sesleniştir. Onların yüz çevirdiği bir yönteme başvurarak...

Bu sahne, bu tarzda canlandırılırken... Lût kavmi bu hastalıktan yanıp tutuşuyorken, sevinçten çılgına dönmüşken... Lût peygamber de onlara engel olup, insanlık duygularını uyandırmaya, vicdanlarını etkilemeye, içlerindeki bozulmamış fıtri duyguları harekete geçirmeye çalışıyorken... Buna rağmen çılgınca ileri atılıyorlarken...

Evet bu iğrenç sahne, bu denli etkileyici bir tarzda sunuluyorken, ayeti kerime bu sahneyi seyredene yöneliyor ve O'na konuşmalarına başlarken, Araplar'ın yaptığı gibi yeminle hitap ediyor.

لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٢﴾

72- "Ey Muhammed, hayatın hakkı için onlar sarhoşlukları içinde debeleniyorlardı.

Amaç her zamanki değişmez durumlarını tasvir etmektir. Bu durumda biraz olsun duraksayıp insanlık onuruna, Allah korkusu duygusuna ve bozulmamış fıtrata yönelik uyarıları dinlemeleri beklenemez.

Ve sonları yaklaşıyor. Yüce Allah'ın onlara yönelik tehdidi gerçekleşiyor.

"Biz melekleri ancak gerektiğinde indiririz, o zaman da onlara artık mühlet tanınmaz."

Birden bire kendimizi, yokedilme, harap olma, yerin dibine geçirilme ve helâk edilme sahnesi karşısında buluyoruz. Bu azap tersyüz olmuş tabiatların hakettiği bir azaptır kuşkusuz.

فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقِينَ ﴿٧٣﴾ فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا
سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ ﴿٧٤﴾

73- Tanyeri ağarırken korkunç bir gürültüye tutuldular.

74- Beldelerinin altını üstüne getirdik ve üzerlerine taşlaşmış balçık küteleri yağdırdık.

Lût kavminin yaşadığı yerler depreme ya da yanardağ patlamasına benzer bir olayla yerin dibine geçirilmişlerdir. Bilindiği gibi bu patlamalar sonucu, yer çökmesi, kızgın çamura bulaşmış taşların etrafa saçılması ve şehirlerin topyekûn yeryüzünden silinmesi gibi olaylar meydana gelir. Bugünkü Lût gölünün o olaydan sonra Sadom ve Gomore şehirlerinin yerin dibine geçirilmesi ve bunların yerine suyun dolması sonucu oluştuğu söylenmektedir. Ne var ki biz, onların başına gelen olayı her zaman için meydana gelen depremler ve yanardağ patlamaları ile açıklamak istemiyoruz. Çünkü Fı Zilâl-il Kur'an'da sıkı sıkıya

sarıldığımız imani yöntem, bizi böyle bir açıklamaya kalkışmaktan uzak tutmaktadır.

Biz kesinlikle biliyoruz ki, evrende meydana gelen tüm doğal olaylar, yüce Allah'ın evrene yerleştirdiği yasalar sistemi uyarınca meydana gelmektedirler. Ne var ki, evrende meydana gelen her mucize, her olay, bir kaçınılmazlık sonucu meydana gelmez. Her olay kendisine özgü bir kader uyarınca meydana gelir. Bu durum yüce Allah'ın evrene yerleştirdiği yasaların değişmezliği ile onun iradesinin her olaya özel bir kader belirlemesi arasında bir çelişkiye neden oluşturmaz. Yine biz, kesinlikle biliyoruz ki, yüce Allah, belli bir amaç uğruna, belli durumlarda, belli olaylar için özel kaderler belirler. Bu yüzden Lût kavminin soyunu kurutan olayın bildiğimiz bir deprem olması, bir yanardağ patlaması olması zorunlu değildir. Yüce Allah, dilediği bir şey uyarınca dilediği bir şeyin gerçekleşmesi için, dilediği bir zamanda, dilediği bir olayı başlarına getirmeyi öngörmüştür. İşte biz bütün peygamberlerin mucizelerini bu imani yöntemle açıklıyoruz.

Lût kavminin yerleşim bölgesi, Şam ve Hicaz arasında işlek bir yol üzerindedir. Burada dikkatle bakan, gördüğü olaylar üzerinde düşünenlerin alacağı öğütler vardır. Yerin dibine geçirilen bu halkın akibetinden alacağı ibret dersleri vardır. Bu mucizeler, ancak açık algılama yeteneğine sahip kavrayabilen, şüpheden uzak mü'min kalplere yarar sağlayabilir:

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهَا لَبِسَبِيلٍ مُّقِيمٍ ﴿٧٦﴾
إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾

75- Hiç şüphesiz görüntü aracılığı ile işin özünü kavrayabilenler için bu olayda alınacak birçok dersler vardır.

76- Bu beldenin yıkıntıları halâ işlek olan bir yol üzerindedir.

77- Bu yıkıntılarda mü'minler için ibret dersleri vardır.

Böylece surenin başında yapılan uyarı doğrulanmış oluyor. Bu uyarı, meleklerin inişi yüce Allah'ın karşı konulmaz, geciktirilmez ve sınırlandırılmaz azabının habercisi olduğuna ilişkindi.

EYKE VE HİCR VADİSİNİN İNKÂRCI HALKI

Eyke denilen yerde yaşayan Şuayb peygamberin kavmi [35] ile, Hicr bölgesinde yaşayan Salih peygamberin kavminin durumu da öyleydi.

وَإِن كَانَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ لَظَالِمِينَ ﴿٧٨﴾ فَانتَقَمْنَا
مِنْهُمْ وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿٧٩﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَابُ الْحِجْرِ
الْمُرْسَلِينَ ﴿٨٠﴾ وَآتَيْنَاهُمْ آيَاتِنَا فَكَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٨١﴾ وَكَانُوا

(35) Ayette geçen "Eyke" kelimesi birbirine girmiş çok ağaçlı bölge anlamına gelmektedir. Şuayb peygamber "Eyke"lilere gönderildiği gibi, Medyen halkına da gönderilmiştir.

يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا آمِنِينَ ﴿٨٢﴾ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ
مُصْبِحِينَ ﴿٨٣﴾ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٤﴾

78- Eyke halkı da, hiç kuşkusuz zalim kimselerdi.

79- Bu yüzden onlardan da öç öldük; bu beldelerin her ikisi de işlek bir yol üzerindedirler.

80- Hicr vadisinin halkı da gerçekten peygamberleri yalanlamışlardı.

81- Onlara mucizelerimizi gösterdik, fakat onlar yüz çevirdiler.

82- Onlar dağları oyup güvenli köşkler yapıyorlardı.

83- Gün doğarken korkunç bir gürültüye tutuldular.

84- Oydukları köşkler hiçbir işlerine yaramadı.

Kur'an-ı Kerim Şuayb peygamberle kavminin; Medyenliler ve Eykeliler'in hikâyesini başka yerlerde ayrıntıları ile sunuyor. Burada ise, bu bölümde yeralan azap haberini, ayrıca surenin baş tarafında belirlenen surenin sonunda beldelerin yokedilmesine ilişkin haberi doğrulamak amacı ile zalimliklerine ve uğradıkları akibete işaret ediliyor. Medyen ve Eyke bölgeleri Lût kavminin yaşadığı bölgelere yakın yerlerdi. **"Bu beldelerin ikisi de işlek bir yol üzerindedir"** ile işareti Medyen ve Eyke kastedilmiş olabilir. Çünkü her ikisi de belli ve işlek bir yol üzerinde bulunmaktadır. Az ilerde işaret edilen Lût kavminin yerleşim bölgesi ile Şuayb peygamberin kavminin yaşadığı yer de kastedilmiş olabilir. Her ikisi de Şam ve Hicaz bölgeleri arasında aynı yol üzerinde bulunmalarından dolayı, birlikte anılmış olabilirler. Yokedilen bu beldelerin işlek bir yol üzerinde olması da insanın durup ibret almasını gerektirmektedir. Çünkü bu yerler gelip geçen herkesin görebileceği şekilde gözler önündedir. Hayat akıp giderken, buralarda sanki hiç kimse yaşamamış, bir zamanlar bayındır olmamış gibidirler. Hayat buralara aldırmaksızın yoluna devam etmektedir.

Hicr vadisi halkına gelince, bunlar Salih peygamberin kavmidirler. Hicr, Vadil Kura denilen yerde Şam ve Hicaz bölgesi arasında yeralmaktadır. Günümüzde halâ görülebilir durumdadır. Eski çağlarda kayaları yontup ev yapmışlardı. Bu da onların gücünü, el becerilerini ve uygarlık düzeylerini göstermektedir.

"Hicr vadisinin halkı da, gerçekten peygamberleri yalanlamışlardı."

Onlar sadece kendilerine peygamber olarak gönderilen Hz. Salih'i -selâm üzerine olsun- yalanlamışlardı. Ama Salih bütün peygamberleri temsil etmektedir. Onu yalanladıklarında **"peygamberleri yalanladılar"** denmektedir. Böylece, zaman, mekân, şahıs ve toplum farklılıkları bir yana bırakılarak, tarihin tüm çağlarındaki, yeryüzünün her köşesindeki peygamberler, peygamberlik kurumu ve onları yalanlayanlar birlikte değerlendiriliyor.

"Onlara mucizelerimizi gösterdik, fakat onlara yüz çevirdiler."

Salih peygamberin -selâm üzerine olsun- mucizesi dişi deve idi. Fakat evrende yeralan mucizeler sayılamayacak kadar çoktur. İnsanın iç alemindeki mucizeler sayısızdır. Ve bütün bu mucizeler insanların bakışlarına, düşüncelerine

sunulmuşlardır. Yüce Allah'ın onlara gösterdiği mucize, Salih peygamberin getirdiği dişi deveden ibaret değildir kuşkusuz. Onlar yüce Allah'ın evrene ve içlerine yerleştirdiği tüm mucizelerden yüz çevirdiler, bu mucizeleri görmek ve algılamak için gözlerini, kalplerini açmadılar. İçlerindeki bir akıl, bir vicdan bu mucizeleri algılamadı bile.

"Onlar dağları oyup güvenli köşkler yapıyorlardı"

"Gün doğarken korkunç bir gürültüye tutuldular."

"Oydukları köşkler hiçbir işlerine yaramadı."

Dağların sert yerlerinden oyulan sağlam yapılı evlerde güven içinde yaşayışlarına bakıyorken, birdenbire bakışlarımız tutuldukları korkunç gürültüye çevriliyor. Topladıkları mallardan, kazandıkları şeylerden, kurdukları binalardan, dağlardan, oydukları köklerden hiçbir şey kalmıyor, tutuldukları bu korkunç gürültü karşısında tüm bunlar hiçbir işlerine yaramıyor. Bu beklenmedik felâketi savamıyor. Bu bakış insan kalbini derinden etkiliyor. Hiçbir toplum, sert kayaları oyup kendilerine evler edinen toplum kadar kendini güvenlikte hissedemez. Sabah vakti gün doğarken olduğu gibi, insanın kendine güvendiği bir başka vakit sözkonusu değildir. Bakın işte, Salih peygamberin kavmi, sabahleyin gün doğarken sağlam köşklerinde kendilerini güvenlikte hissediyorlarken ansızın korkunç bir gürültüye tutuluyorlar. O da ne! Her şey yok olmuş bile. Tüm korunma önlemleri ortadan kaybolmuş. Bunca sağlam yapılar boşmuş meğer!.. Bütün bu önlemlerden hiçbiri onları bu korkunç gürültüden kurtarmaya yetmiyor. Bu bir kasırgadır ya da korkunç bir yıldırımdır. Sağlam kayaların oyuklarında yakalayıp yokediyor onları.

Böylece, belirlenen süre dolduğunda Allah'ın ayetlerini yalanlayanların yokedilmelerine ilişkin Allah'ın kanununu gerçekleştirircesine bu surede yeralan hikâyelerin bu bölümleri ani geçişlerle, büyük bir hızla son buluyor. Yüce Allah'ın önüne geçilmez, atlatılmaz ve sınırlandırılmaz yasasının gerçekleşmesi açısından surenin geçen üç bölümü ile bu bölüm tam bir ahenk oluşturmaktadırlar.

ALLAH'IN DEĞİŞMEZ YASASI

Hiçbir zaman değişmeyen, tüm evrene ve hayata hükmeden, toplumlara ve peygamberlik kurumuna egemen olan, hidayet ve sapıklığı belirleyen, akibetleri, hesaplaşma ve cezayı tayin eden... Surenin her bölümünün sonunda bir kuralı doğrulanan ya da değişik alanlarda bir örneği sergilenen bu genel yasalar.. Evet bu yasalar, yüce Allah'ın yarattığı her yaratığın önünde gizli olan hikmete, aynı zamanda bu yaratılışın tabiatının dayanağı olan köklü gerçeğe tanıklık etmektedir.

Bu yüzden surenin sonunda, göklerin ve yerin, her ikisinde bulunan varlıkların yaratılışının tabiatında, geleceğinden kuşku duyulmayan, kıyametin tabiatında, kendisinden önce gelmiş geçmiş peygamberlerin taşıdığı mesajın aynısını taşıyan Peygamberimizin insanlara sunduğu mesajın tabiatında belirginleşen bu büyük gerçeğe ilişkin bir açıklama yeralmaktadır. Bütün bu hususlar kendileri-

ni birbirine bağlayan ve içlerinde belirginleşen bu büyük gerçek etrafında biraraya getirilmektedirler. Ayrıca bu gerçeğin yaratılışla içiçe olduğunu ve yüce Allah'ın bu varlığın yaratıcısı olduğu ilkesinden kaynaklandığına işaret edilmektedir:

"Her şeyi yaratan ve her şeyi bilen Rabbindir."

Şu halde bu büyük gerçek yoluna devam etmelidir. Bu büyük gerçeğe dayalı davet hareketi. Sağa sola sapmadan yolunda yürümelidir. Bu gerçeğe çağıran davetçi, alaycı müşriklere aldırmadan yoluna devam etmelidir.

"O halde sana emredileni açıkça haykır ve müşrikleri umursama." (36)

"Allah'ın yasası değişmeksizin kendi yoluna devam etmektedir. Onun arka planında yeralan büyük gerçek, davet hareketi, kıyamet, göklerin ve yerin yaratılışı, her şeyi bilen ve her şeyi yaratan yüce yaratıcının meydana getirdiği her şey ile içiçedir. İşte surenin sonunda böylesine görkemli bir olaya dikkat çekiliyor. Bu varlık aleminin dayandığı büyük gerçeğe dikkat çekiliyor.

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَإِنَّ السَّاعَةَ
لَآتِيَةٌ فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ ﴿٨٥﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ﴿٨٦﴾

85- Biz gökleri, yeri ve ikisi arasındaki varlıkları bir gerekçeye dayalı olarak yarattık, boşuna yaratmadık. Kıyamet anı kesinlikle gelecektir. O halde onların küstahlıklarını soylu bir umursamazlıkla karşıla.

86- Her şeyi yaratan ve her şeyi bilen Rabbindir.

Göklerin ve yerin dayanağı her ikisinin ve ikisi arasındaki varlıkların yaratılışının gerekçesi olarak gerçeğin vurgulandığı bu değerlendirme geniş boyutlu, derin anlamlı ve olağanüstü ifade güzelliğine sahip bir değerlendirmedir. Yüce Allah'ın şu sözü neye işaret ediyor?

"Biz gökleri, yeri ve ikisi arasındaki varlıkları bir gerekçeye (gerçeğe) dayalı olarak yarattık."

Bu ayet, varlıklar aleminin özünde yereden gerçeğe işaret etmektedir. Varlıkların yapısında, planlamasında, canlı cansız tüm varlıkların akibetinde etkinliği bulunan köklü gerçeği göstermektedir.

Bu varlığın yaratılış planının derinliklerinde yeralmaktadır bu gerçek. Çünkü varlık alemi boşuna yaratılmamıştır, başıboş değildir. Bu varlığın yaratılış planında hileye, sahtekârlığa, batıla yer yoktur. Batıl gerçek üstüne çöreklenmiş yabancı bir unsurdur, yaratılış planında yeralan unsurlardan biri değildir.

Varlık aleminin yapısının derinliklerinde de bu gerçek yatmaktadır. Varlığın yapısı, gerçeğe dayalı olarak biraraya gelen unsurlara dayanmaktadır. Boş kuruntulara, hileye değil. Bu unsurlara hükmeden ve onları gerçeğe dayalı olarak kaynaştıran yasalar sistemi, çelişmez, karışmaz ve değişmez bir sistemdir. Bu yasalara insan arzusu, boşluk ve yanlışlık bulaşmaz.

(36) Hicr Suresi 94

Varlık aleminin idare yapısının derinliklerinde de bu gerçek yeralmaktadır... Çünkü varlıklar alemi gerçeğe dayalı olarak yönlendirilip yönetilmektedir. İhtiras ve arzulara değil, hak ve adalete uyan doğru ve adaletli yasalar sistemi ile yönetilmektedir.

Varlık aleminin akibetinde de bu köklü gerçek yatmaktadır. Çünkü her sonuç, bu değişmez ve adaletli yasalar sistemi uyarınca oluşmaktadır. Göklerde, yerde ve ikisinin arasında yeralan varlıklarda meydana gelen her değişiklik gerçeğe göre ve gerçek için meydana gelmektedir. Sonuçta elde edilen her karşılık da bu şaşmaz gerçeğe uygun olmaktadır.

Bu noktada yüce Allah'ın göklerin, yerin ve ikisi arasındaki varlıkların yaratılışına dayanak yaptığı gerçek geleceğinden kuşku duyulmayan kıyamet anı ile birleşiyor. Bu an, kesinlikle ve şaşmadan gelecektir. Bu da varlığın dayanağı olan gerçeğin bir parçasıdır. O da özü itibarı ile gerçektir. Ve gerçek olanı gerçekleştirmek için gelecektir.

"O halde onların küstahlıklarını soylu bir umursamazlıkla karşıla."

Şu halde kalbinde kin ve öfkeye yer verme. Çünkü gerçek kesinlikle gerçekleşecektir:

"Her şeyi yaratan ve her şeyi bilen Rabbindir."

Yaratan O'dur, neyi ve kimi yarattığını bilir. Yaratma olayı bütünüyle onun eseridir. Bu yüzden yaratılışın özünde gerçeğin yeralması kaçınılmazdır. Ayrıca her şeyin başlangıcı ve dayanağı olan gerçeğe varmalıdır her şey. Varlıklar aleminde gerçeğin dışındaki her şey batıldır, sahtedir, yabancıdır ve çekip gitmeye mahkûmdur. Varlıklar aleminin özünde sağlam bir şekilde yereden büyük ve evrensel gerçeğin dışında hiçbir şey kalmayacaktır.

İşte Hz. Peygamberin getirdiği mesaj, kendisine verilen bu Kur'an, bu büyük gerçekle bağlantılıdır:

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ سَبْعًا مِّنَ ٱلْمَثَانِى وَٱلْقُرْءَانَ ٱلْعَظِيمَ ﴿٨٧﴾

87- Gerçekten sana sürekli tekrarlanan yedi ayetli Fatiha suresini ve yüce Kur'an'ı verdik.

Tekrarlanan yedi ile Fatiha suresinin yedi ayeti kastedildiği görüşü genel kabul görmüştür. Nitekim hadislerde buna işaret edilmektedir. Çünkü Fatiha suresi namazda herzaman tekrarlanmaktadır. Ayrıca bu surede Allah övgüyle anılmaktadır. (37)

Ayette geçen yüce Kur'an deyimi ise, Fatihanın dışındaki sureleri ifade etmektedir.

(37) Bazı yaygın tefsirler, 'tekrarlanan yedi' ile yedi uzun surenin kastedildiğini belirtmektedirler: Bunlar Bakara, Al-i İmran, Nisa, Maide, En'am, A'raf ile bu sure olarak değerlendirilen Enfal ve Tevbe sureleridir. Bu sureler Medine'de indikleri için, bu tefsirler bu ayetin de Medine'de indiğini söylemektedirler. oysa surenin akışı gözönünde bulundurulduğunda ayetin Mekke'de indiği ve Fatiha suresinin yedi ayetine işaret ettiği anlaşılmaktadır.

Önemli olan, bu ayetin gerçeğe dayalı olarak yaratılan gökler yer ve ikisi arasındaki varlıklarda ve geleceğinden kuşku duyulmayan kıyamet anında bulunan ayetlere bağlanmasıdır. Dikkat edilecek nokta, bu ayettir. Kur'an ile varlıklar aleminin ve kıyamet olayının dayanağı olan köklü gerçek arsındaki ilgiye işaret etmesidir. Çünkü bu Kur'an'da evrenin dayanağı, yaratılış gerekçesi olan gerçeğin bir unsurudur. Yüce yaratıcının evrene yerleştirdiği yasalar sistemini gözler önüne serip, kalpleri bu yasaları algılamak üzere yönlendirmektedir. Yüce Allah'ın dış alemde ve iç alemde yarattığı mucizeleri ortaya koyup kalpleri bu mucizeleri kavramak için harekete geçirmektedir. Hidayet ve sapıklığın nedenlerini, hak ve batılın akibetini, iyilik, kötülük, doğruluk ve eğriliğin sonucunu açıklamaktadır. Çünkü Kur'an'la evrenin yaratılış gerekçesi ve dayanağı olan gerçek, aynı özden kaynaklanmaktadırlar. Kur'an bu gerçeğin ortaya çıkışının, açıklanışının araçlarından biridir. Kur'an'da göklerin ve yerin dayanağı ve yaratılış gerekçesi olan gerçek kadar köklüdür. Varlıklara hükmeden yasalar sistemi gibi değişmezdir. Bu yasalarla doğrudan bağlantılıdır. Gelip geçici bir şey değildir Kur'an. Hayatın yönlendirilmesi, idaresi ve değiştirilmesi noktasında etkinliğini her zaman koruyacak ve kalıcılığını sürdürecektir. Yalanlayanlar istedikleri kadar yalanlasınlar, alaycılar durmadan alay etsinler, varlık bütünü içinde geçici ve yabancı bir unsur olan batıla dayanan batıl taraftarları istedikleri kadar saldırsınlar, bu gerçeği değiştiremezler.

Bu yüzden kendisine sürekli tekrarlanan yedi ayetli Fatiha suresi ile bu büyük gerçekten kaynaklanan ve bu büyük gerçekle bağlantılı olan yüce Kur'an verilmiş biri, şu dünyanın geçici nimetlerinden herhangi bir şeye göz dikmemelidir, kalbini kaptırmamalıdır. Sapıkların gidişine bakmamalıdır. Az veya çok durumları onu ilgilendirmemelidir. Köklü gerçeğe dayanan yolunu izlemelidir:

لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ
عَلَيْهِمْ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾ وَقُلْ إِنِّي أَنَا النَّذِيرُ الْمُبِينُ ﴿٨٩﴾

88- Erkek-kadın bazı kâfirlere verdiğimiz kimi dünya nimetlerine göz dikme ve (iman etmiyorlar diye) onlar için üzülme, mü'minlere karşı alçak gönüllülük kanatlarını indir.

89- Ben açık sözlü bir uyarıcıyım de.

"Erkek-kadın bazı kâfirleri verdiğimiz kimi dünya nimetlerine göz dikme."

Göz dikilmez, sadece bakış dikilir, yani yöneltilir. Ne var ki, tasvirli ifade tarzı, gözleri dünya nimetlerine dikilmiş bir tabloda tasvir etmektedir. Düşünüldüğünde gerçekten eşsiz bir tablodur bu. Bunun ötesindeki anlam; Hz. Peygamberin -salât ve selâm üzerine olsun- yüce Allah'ın bir deneme, birsınama aracı olarak kadın-erkek bazı insanlara bahşettiği nimetlere aldırış etmemesidir. İlgiyle bakmamasıdır. Ya da imrenir gibi bakmamasıdır. Bunlara sahip olmak için yanıp tutuşmamasıdır. Bunlar geçici ve batıl şeylerdir.Kendisinin yanında ise, tekrarlanan yedi ayetli Fatiha ve yüce Kur'an'dan oluşan her zaman kalıcı gerçek vardır.

Bu uyarı, varlıkların yaratılış gerekçesi olan büyük gerçek ile, Hz.Peygambere yapılan büyük bağış, bir de basit, değersiz dünya nimetlerini karşılaştırmak için yeterlidir. Bunun arkasından dünya nimetlerine dalan kavmi bir yana bırakıp, mü'minleri gözetmesine ilişkin Hz.Peygambere yönelik bir direktif yeralıyor. Çünkü mü'minler, onun getirdiği, ayrıca göklerin, yerin ve ikisi arasındaki varlıkların da dayanağı olan gerçeğe uymaktadırlar. Onlar ise; varlıklar aleminin yaratılış planına yabancı bir unsur olan geçici batıla uymaktadırlar.

"Onlar için üzülme."

Uğrayacakları kötü akibeti dert etme. Biliyorsun ki, yüce Allah'ın adaleti bu akibeti gerektirmektedir. Kıyamet olayının dayanağı olan gerçek, bu akibeti belirler. O halde onları gerçek akibetleri ile başbaşa bırak.

"Mü'minlere karşı alçak gönüllülük kanatlarını indir."

Yumuşaklığı, sevgiyi ve şefkati ifade etmek için kanatların indirilmesi deyiminin seçilmiş olması, tasvirli ifade tarzının gereğidir. Kur'an'ın edebi ifade tarzı uyarınca somut bir tabloda Peygamberimizle mü'minler arasındaki gözetim lütfu, güzel ilişki ve karşılıklı beslenen ince duygular temsil edilmektedir.

"Ben açık sözlü bir uyarıcıyım de."

İşte davetin asıl yolu budur. Burada tek başına uyarıdan söz ediliyor ve müjdeleme gündeme getirilmiyor. Çünkü yalanlayan ve alaya alan bir toplum, öncelikle uyarıyı haketmektedir. Dünyanın geçici nimetlerinden yararlanan, daldıkları eğlenceden uyanmayan, İslâma davetin, kıyamet anının ve şu büyük evrenin dayanağı gerçeği düşünmeyen bir toplum, en çok uyarıyı haketmektedir.

"Ben açık sözlü bir uyarıcıyım de."

Bu sözü gelmiş geçmiş tüm peygamberler kavimlerine söylemişler. Senin kendi kavmine getirdiğin apaçık uyarının aynısını getiren peygamberlerin gelip hitap ettiği kavimlerin bir kısmı halen yaşamaktadırlar. Arap Yarımadası'nda yaşayan yahudi ve hristiyanlar bu toplumlardandır. Ne var ki bu toplumlar, bu Kur'an'ı bütünüyle kabul etmiyorlar. Bir kısmını kabul ederken, bir kısmını reddediyorlar. Bunu yaparken arzularına, ihtiraslarına uyuyorlar. İşte bunları yüce Allah şu şekilde nitelendirmektedir:

كَمَآ أَنزَلْنَا عَلَى ٱلْمُقْتَسِمِينَ ﴿٩٠﴾ ٱلَّذِينَ جَعَلُوا۟ ٱلْقُرْءَانَ عِضِينَ ﴿٩١﴾

فَوَرَبِّكَ لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٢﴾ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

90- Kutsal kitaplarının ayetleri arasında ayırım gözeten bölücülere de mesaj indirdik.

91- Onlar ki, Kur'an'ın ayetleri arasında da ayırım gözettiler.

92- Rabbin hakkı için, onların tümünü kesinlikle sorguya çekeceğiz.

93- Yaptıkları işler konusunda.

Bu sure Mekke'de inmiştir. Fakat Kur'an tüm insanlara hitap etmektedir. Kur'an'ın ayetleri arasında ayırım gözeten bölücüler de yaptıkları bu ayırım-

dan sorumludur.("Gızzatün" parça demektir. Bir koyunu tutup parçalara bölen için kullanılır) Daha önceki kutsal kitapları gibi Kur'an-ı Kerim'de açık uyarılarla geldi onlara. Ne Kur'an'ın indirilişi, ne de peygamberin gelişi bilmedikleri, ilk defa karşılaştıkları bir olay değildir. Daha önce yüce Allah buna benzer kitaplar indirmişti kendilerine. Bu yüzden Allah'ın gönderdiği bu yeni kitabı eksiksiz ve içtenlikle kabul etmeleri gerekiyor.

Surenin akışı bu noktaya ulaşınca, Hz. Peygambere yöneliyor ve yoluna devam etmesi, yüce Allah'ın duyurmak üzere kendisine verdiği mesajı haykırması direktifini veriyor. Bu haykırış ayette "sadaa" kelimesi ile ifade edilmektedir. Ve bu kelime "yarmak" anlamındadır. Kelimede güç ve etkinlik anlamı vardır. Dolayısıyla müşriklerin şirki onu bu mesajı haykırmaktan alıkoymamalıdır. Çünkü ilerde müşrikler yaptıklarının akibetini öğrenecekler. Alaycıların alaya almalarına da aldırmadan mesajını duyurmalıdır. Allah onu alaycıların kötülüğünden korur.

فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ ﴿٩٤﴾ إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ ﴿٩٥﴾
الَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾

94- O halde sana emredileni açıkça haykır ve müşrikleri umursama.

95- Senin hesabına biz o alaycıların üstesinden geliriz.

96- Onlar ki, Allah'a başka ilahlar ortak koşuyorlar, onlar yakında göreceklerdir.

Peygamber -salât ve selâm üzerine olsun- bir insandır. Bu yüzde Allah'a ortak koşulduğunu, hak çağrısının alaya alındığını duyup da canının sıkılmaması mümkün değildir. Davası için hak içerikli mesajı için gayrete gelecektir. Sapıklık ve şirkten dolayı sıkılacaktır. Bunun için Allah'ı tesbih etmesi, ona hamdetmesi, ibadet etmesi emrediliyor. Toplumdan duyduğu kötülüklerden Allah'ı tesbih etmeye, hamdetmeye, ibadet etmeye sarılması emrediliyor. Hayatı boyunca Allah'ı tesbih etmekten onu övmekten geri kalmaması ve bu durumu ölüm anına kadar sürdürmesi emrediliyor. Yani ecel gelene, yüce Rabbinin katına çıkana kadar...

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ ﴿٩٧﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ
وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ﴿٩٨﴾ وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ ﴿٩٩﴾

97- Onların sözleri yüzünden canının sıkıldığını kesinlikle biliyoruz.

98-Sen Rabbini överek noksanlıklardan uzak tut ve secde edenlerden ol.

99- O kesin olayla (ölümle) karşılaşacağın ana kadar Rabbine kulluk et.

Bu ayetler surenin sonunu oluşturmaktadır. Sure, kâfirlerden yüz çevirmek, yüce Allah'ın himayesine sığınmakla noktalanıyor. Bu kâfirler, bir gün gelecek "keşke vaktiyle müslüman olsaydık" diyecekler.

Hiç kuşkusuz bu inanç sistemini gerçek şekliyle haykırmak, bütün ilkelerini ve gerçeklerini açıkça *duyurmak* davet hareketi için bir zorunluluktur. Uyumuş fıtratları sarsmak, hareketsiz duyguları uyandırmak için kuvvetli bir haykırış, etkin bir sesleniş gereklidir. Böylece insanların etkisinde sonradan ileri sürebilecekleri bir bahane ellerinden alınıyor. **"Böyle can veren, bile bile can versin, hayatta kalan da *bile bile hayatta kalsın.*"** [38] Ama sorumsuzca bu inanç sistemini örtbas etmek, onun ilkeleri arasında ayırım gözetmek, bir kısmı tağutlara dokunuyor, bir kısmı kitlelere çatıyor diye bu kısımları gizleyip geri kalanını açıklamak, bu sağlam inanç sistemi adına yürütülen sağlıklı, doğru davet hareketinin tabiatı ile uyuşmaz.

Bu gerçeği olduğu gibi haykırmak, kin ve nefret kusmak demek değildir. Haşinlik, zevksizlik ve kabalık anlamına gelmez. Yine en güzel şekilde davet etmek de, ilkeleri sorumsuzca örtbas etmek, bu inanç sisteminin gerçeklerinden bir kısmını saklayıp, bir kısmını açıklamak, Kur'an'ın ayetleri arasında ayırım gözetmek anlamına gelmez. Ne bu. Ne o. Tam bir açıklıkla bu inancın tüm gerçeklerini eksiksiz bir şekilde açıklamak gerekir. Ama insanlara hitap ederken, hikmeti gözardı etmemek lâzım. Yumuşaklıkla, sevgiyle, şefkatle, kolaylıkla açıklamak lâzım.

"İslâmın görevi, tüm yeryüzünü kaplayan cahiliye düşünceleri ile, her bölgede kurulu cahiliye rejimleri ile birarada barış içinde yaşamak değildir. Ne geldiği gün, ne bugün, ne de yarın, İslâmın böyle bir görevi sözkonusu değildir. Çünkü cahiliye cahiliyedir. İslâm da İslâm. Cahiliye sırf Allah'a kulluk yapmaktan, onun hayat sisteminden sapmaktır. Sosyal düzeni, şeriatı, kanunları, gelenek ve görenekleri, değer ve ölçüleri, ilahi kaynağın dışındaki bir kaynaktan edinmektir. İslâm sadece İslâmdır. Görevi ise insanları cahiliyeden İslâma götürmektir. [39]

İslâma çağrı hareketini yürüten kişilerin haykırmak zorunda oldukları temel ve büyük gerçek budur. Onlar bu gerçeğin bir tarafını saklamamalıdırlar. Tağutların öfkesini çekseler de, kitlelerin dönekliği ile karşı karşıya kalsalar da bu gerçeği haykırmada kararlı olmalıdırlar:

"Onların sözleri yüzünden canının sıkıldığını kesinlikle biliyoruz."

"Sen Rabbini överek noksanlıklardan uzat tut ve secde edenlerden ol."

"O kesin olayla (ölümle) karşılaşacağın ana kadar Rabbine kulluk et."

HİCR SURESİNİN SONU

(38) Enfal Suresi 42

(39) Daha geniş bilgi için yazarın "Yoldaki İşaretler" kitabının "Uzun Bir Geçiş Dönemi" bölümüne bakınız.

Nahl Suresi
16

Mekke Döneminde İndi
Ayet Sayısı: 125

Bismillahirrahmanirrahim

Nahl suresi, yumuşak bir etki gücüne, normal bir musiki tonuna sahiptir. Bununla beraber anlam bakımından yüklü ve yoğundur. Ama konuları çok ve çeşitlidir. Konuların sergilendiği tablo geniş ve kapsamlıdır. Dokunduğu teller hassas ve son derece etkilidir. Ona renk katan gölgeler ise, kalın ve derin çizgiler halinde verilmektedir.

Bu sure de, Mekke'de inen diğer sureler gibi önemli inanç konularını oluşturan ilahlık, vahiy ve diriliş meselelerini ele almaktadır. Yalnız bununla beraber bu ana konularla bağlantılı yan konulara da değinmektedir. Bu bağlamda Hz. İbrahim'in -selâm üzerine olsun- dini ile Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- dinini birbirine bağlayan **"büyük birlik gerçeğini"**; iman, küfür, doğruluk, sapıklıkla ilgili olan **"Allah'ın iradesi ile, insanın iradesi gerçeğini"** ele almaktadır. Peygamberlerin görevine ve onların mesajını yalan sayanlarla ilgili Allah'ın yasasına, helal ve haram kılmaya, ayrıca putperestliğin bu konuya ilişkin kuruntularına, Allah yolunda hicret etmeye, müslümanların dinleri uğrunda çektikleri işkencelere, iman ettikten sonra inkâra kalkışmaya ve tüm bunların Allah katındaki ceza ve mükâfatına değinmektedir... İnanç konularının ardından sosyal ilişkileri belirleyen konulara yer vermektedir. Adalet, iyilik, mali yardım antlaşmaya bağlı kalma ve buna benzer inanç ilkesine dayalı ahlâk (günlük hayat) konularını ele almaktadır. İşte bu açıdan bakıldığında surenin, incelediği konular zengin ve yoğun olduğu görülmektedir.

Bu konuların içinde sergilendiği çerçeve ve olayların içinde meydana geldiği alan ise alabildiğine geniş ve kapsamlıdır. Bu alan, gökler ve yer, yeryüzüne inen yağmur taneleri, büyüyüp-gelişen ağaç... Gece ve gündüz, güneş, ay, yıl-

dızlar... Denizler, dağlar, yollar, yol işaretleri ve nehirler... Yani bütün olayları ve gidişatı ile "**dünya**" belirlenmiş programları ve sahneleriyle "***ahiret***" içe ve dışa yönelik bütün renkleri ve derinlikleri ile "**gayb**"tan oluşmaktadır.

Bu geniş saha içinde surenin akışı sanki yönlendirmek, etkilemek, aklı ve vicdanı harekete geçirmek için geniş çaplı bir hamleyi andırmaktadır. Yumuşak bir etkileme gücüne sahip olan, fakat birçok dokunaklı teli bulunan bir hamle... En'am ve Ra'd surelerinin kükreyişi içinde değil. Kendi sakin havası içinde insanın bünyesinde bulunan bütün duygulara ve organlara hitab etmektedir. Bilinçli akla yöneldiği gibi, duyarlı olan vicdana da yönelmektedir. Görmesi için göze, işitmesi için kulağa, hissetmesi için duyulara, etkilenmesi için vicdana, düşünmesi için akla hitab etmektedir. Yeri ve göğü ile, güneşi ve ay'ı ile, gecesi ve gündüzü ile, dağları ve denizleri ile, caddeleri ve nehirleri ile, gölgeleri ve örtüleri ile, bitkileri ve meyvaları ile, yürüyen hayvanları ve kuşları ile bütün bir evreni gözlerimizin önüne getirmektedir. Kısacası dünyası ve ahireti ile, gizlisi ve açığı ile her şeyi ortaya koymaktadır.

Bütün bu araçlarla duyu organlarının, uzuvların, akılların ve kalplerin tellerine dokunulmaktadır. Bunlar kilitli bir akıl, ölü bir kalp ve işlevsiz hale gelmiş algılama yeteneğinin dışında duyarsız kalınacak, etkilenilmeyecek olaylar değildir.

Bu etkileyici mesajlar, kıyamet sahnelerini, ölümle pençeleşme tablolarını ve önceki milletlerin akibetlerini ele aldıkları gibi, yüce Allah'ın evrendeki ayetlerine ve insana verdiği nimetlere dikkat çekmeyi de işlemektedirler. Bununla beraber ruhların en gizli yerlerine kadar inen vicdani dokunuşlara, daha annelerinin karnında bebek halindeki insanın durumlarına, geçirdiği evrelere, gençlik ve düşkünlük hallerine, zayıf ve kuvvetli oldukları hallerine, nimet içindeki ve belaya uğradıkları andaki durumlarına varıncaya kadar geniş bir alana yayılmaktadırlar. Bunun yanısıra suredeki örnekler, sahneler, diyaloglar ve kısa hikâyeler, sergileme ve açıklamanın birer vasıtası olarak kullanılmaktadır.

Bütün bu surenin havasını şenlendiren, rengine renk katan derin gölgelere gelince, bunlar yüce Allah'ın evrendeki ayetleridir. Bu ayetlerle yaradılışın yüceliği, nimetlerin sayısızlığı, ilim ve idarenin eşsizliği... Bunların hepsi bir bütün olarak içiçe verilmektedir. Bilgi ve programa dayalı olarak düzenlenmiş tüyler ürpertici büyük yaradılışın insanlığa takdim edilen bir nimet olduğuna dikkat çekilmek isteniyor. Bu öyle bir nimettir ki, sadece insanların temel ihtiyaçlarına karşılık vermekle yetinmez, aynı zamanda onların zevklerine de cevap vererek tüm isteklerini karşılar. Onların lüks arzularını tatmin eder. Bedenlerini onunla rahata kavuşturur. İçlerini serinletir. Belki böylece Allah'ın bu nimetlerine karşı şükrederler.

İşte bu nedenle surenin akışı içinde nimetin ve şükrün somut örnekleri görünür. Dikkatler buraya yöneltilir. Surenin bölümleri arasında buna yönelik yorumlamalar yapılır. Örnekler verilir. Bazı insan tipleri canlandırılır. İnsan tiplerinin en güzeli Hz. İbrahim örneğidir: "**Rabbinin nimetlerine şükreden bir**

kuldu, Allah onu seçip dosdoğru yola iletmişti."

Sözünü ettiğimiz bütün bu tablolar, gölgeler, ifadeler, dokunuşlar, problemler ve konular birbirleriyle bağlantılı olarak ince bir ahenk içinde sunulmaktadır. Surenin akışı içinde bunlardan bazı örnekler üzerinde duracağız.

İşte birinci sahne başlıyor. Konusu tevhittir. Malzemesi yüce Allah'ın yaradılıştaki ayetleridir. Nimetteki lütufkârlığı... Gizli-açık, dünya-ahiret her şeyi kuşatan bilgisidir. Şimdi bu bölümün detaylarına inelim.

ALLAH'IN HÜKMÜ KESİNDİR

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَتَىٰ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ ۚ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١﴾ يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنْذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ ﴿٢﴾

1- Allah'ın hükmü yakında gerçekleşecektir; buna göre onun bir an önce gerçekleşmesini boşu boşuna isteyip durmayınız. Allah, onların kendisine yakıştırdıkları ortaklardan uzaktır, yücedir.

2- Allah "Benden başka ilah yoktur, sırf benden korkunuz" uyarısını, mesajını insanlara duyursunlar diye dilediği kullarına kendi iradesi ile vahiy eşliğinde melekler gönderir.

Mekke müşrikleri Peygamberimizden -salât ve selâm üzerine olsun- başlarına dünya veya ahiret azabını yıkmasını ve bunun hemen gerçekleşmesini istiyorlardı. Zaman uzadıkça ve başlarına inecek olan azap geciktikçe, onlar da bu azabın daha çabuk gelmesine ilişkin aceleci ve alaylı isteklerinde ileri gidiyor ve daha da şımarıyorlardı. Hz. Muhammed'in, iman etmeleri ve teslim olmaları için kendilerini aslı ve gerçekliği olmayan şeylerle korkuttuğunu sanıyorlardı. Allah'ın onlara zaman tanımasının hikmetini ve onlara süre tanımakla ilgili rahmetini kavrayamıyorlardı. Bu nedenle yüce Allah'ın evrene serpiştirdiği işaretlerini ve Kur'an ayetlerini düşünüp anlamaya çalışmıyorlardı. Halbuki bu ayetler, azapla korkutarak insanlara hitap etmekten çok, onların akıllarına ve kalplerine hitap ediyorlardı! Allah'ın kendisine akıl, bilinç ve düşünme yeteneği, irade ve düşünce özgürlüğü vererek onurlandırdığı insana en uygun yöntem de buydu.

Surenin baş tarafı şüphe götürmez kesin bir haberle başlıyor: **"Allah'ın hükmü yakında gerçekleşecektir."** Emrin verildiğine ve iradenin gerçekleştiğine işaret eden bir ifade... Sadece bu ayet bile emrin zamanının ve uygulanacağının kesinliğine kanıt olarak yeterlidir. **"Buna göre onun bir an önce gerçekleşmesini boşu boşuna isteyip durmayın."** Çünkü Allah'ın yasası onun iradesine uygun şekilde işler. Başkalarının onu öne almak istemesi, bu yasayı öne alamaz. Ricası da onu

geciktiremez. Allah'ın azaba veya kıyamete ilişkin emri belirlenmiş ve sona ermiştir artık. Bunların meydana gelişi ve bu emrin infazı ise belirlenmiş zamana bırakılmıştır. Ne bir an ileri alınabilir, ne de bir an geciktirilebilir.

Bu kesin ve değişmez ifade, ne kadar böbürlense de ne kadar sabit fikirli olsa da insanın ruhu üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Bu aynı zamanda pratik gerçeğe de uygun düşmektedir. Çünkü Allah'ın emri mutlaka gerçekleşir. O'nun sadece hüküm vermesi bile o hükmün anında yürürlüğe girmesi anlamındadır. Bu emrin oluşu bile O'nun iradesinin gerçekleşmesi için yeterlidir. Yani ifade şeklinde bir abartma yoktur. Gerçeğe aykırı bir tarafı bulunmamaktadır. Ve aynı zamanda insanın şuuru ve bilinci üzerinde derin etki bırakmaya ilişkin amacına da ulaşmaktadır.

Tek olan Allah'a ortak koşmalarına ilişkin uygulama ve bu şirkten kaynaklanan düşüncelere gelince yüce Allah bunlardan uzak olduğunu belirtmiştir: **"Allah, onların kendisine yakıştırdıkları ortaklardan uzaktır, yücedir."** Düşünce ve anlayıştaki düşüklükten kaynaklanan şirkin her şeklinden ve her çeşidinden uzaktır.

Şirkten münezzeh olan ve onların ortak koştuklarından uzak bulunan Allah'ın hükmü geldi. Allah, insanları kuruntuları ve faydasız arzularıyla başbaşa bırakmaz. Onlara gökten kendilerini diriltecek ve kurtaracak olan vahyi gönderir. **"Dilediği kullarına kendi iradesince melekler ile ruhu gönderir."**

Bu Allah'ın en başta gelen büyük nimetidir. İlerde de geleceği gibi yüce Allah gökten su indirerek yeryüzünü ve bedenleri diriltmekle yetinmeyip, ruhu diriltmek için kendi katından melekleri de gönderir. Burada **ruh** kavramının kendine özgü bir çağrışımı ve anlamı vardır. Ruh burada hayattır. Hayatın kaynağıdır. Nefislerde, vicdanlarda, akıllarda ve duygularda bir hayat. Toplumu bozulmadan, çözülmeden ve yıkılıştan koruyan bir hayat. Bu hayat, Allah'ın insanlara gökten indirdiği rahmetin ilki ve kullarına bahşettiği nimetin en değerlisidir. Onu Allah'ın temiz yaratıkları olan melekler, Allah'ın seçkin kulları olan peygamberlere indirirler. Bu mesajın özü ve esası şudur: **"Allah "benden başka ilah yoktur, sırf benden korkunuz" uyarısını, mesajını insanlara duyursunlar diye'...**

İşte bu, ilahlığın bir ve ortaksızlığıdır, inancın ruhudur, nefsin hayatıdır. İnsanı dirilten yöneliş ile yokedici yöneliş arasındaki yol ayırımıdır. Bir tek ilaha bağlanmayan bir nefis, bir ruh şaşkın ve yıkılmış bir ruhtur. Çeşitli eğilimler onu kendine çeker. Kuruntular onu etkisi altına alır. Çelişkili düşünceler onu paramparça eder. Tereddütler ve şeytanî telkinler kemirir onu. Bir bütün olarak derli toplu bir halde herhangi bir hedefe yönelemez!

Ayetteki **"ruh"** kavramı bütün bu anlamları kapsamına alıyor. Ve pek çok nimetleri içeren surenin girişinde, bunlara işaret ediyor. Böylece Allah'ın tüm nimetlerinin ancak onunla ortaya çıkacağı anlaşılıyor. Gerçekten de bu en büyük nimettir. Bu nimet olmadan diğerlerinin hiçbir değeri yoktur. İnsanlığı diriltecek olan akide nimeti kendisine bahşedilmedikten sonra insanlık ruhu, yeryüzünün bütün nimetlerinden güzel şekilde yararlanma imkânını elde edemez.

Burada sadece korkutmaya, uyarıya yer verilyor. Ve bu vahyin ve peygamberliğin özü olarak değerlendiriliyor. Zira surenin akışının çoğunluğu yalanlayıcılar, müşrikler, Allah'ın nimetlerini inkâr edenler, Allah'ın helâl kıldıklarını haram sayanlar, Allah ile yapmış oldukları sözleşmeyi bozanlar ve imandan dönüş yapanlar etrafında dönüp dolaşmaktadır. Dolayısıyla bu bağlamda sadece uyarmayı ve korkutmayı gündeme getirmek, daha uygun olmaktadır. Yine bu esnada takvaya, sakınmaya ve Allah korkusuna çağrıda bulunulması daha yerinde olmaktadır.

GÖKLER, YER VE İNSAN

Sonra ayetleri sunmaya geçiyor. Yaratıcının birliğini gösteren yaradılış ayetlerini, nimeti verenin birliğini gösteren nimet ayetlerini, öbek öbek, demet demet sunuyor. Önce göklerin, yerin ve insanların yaradılışıyla başlıyor:

خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۚ

تَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣﴾ خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٤﴾

3- Allah, gökleri ve yeri haklı bir gerekçe uyarınca yarattı; O, onların kendisine yakıştırdıkları ortaklardan uzaktır.

4- O insanı bir meni damlacığından yarattı; fakat o birdenbire pervasız bir tartışmacıya dönüştü.

"Allah, gökleri ve yeri haklı bir gerekçe uyarınca yarattı."

Her ikisini de yaratmanın ana direği haktır. Onları idare etmenin ana direği de haktır. Onları ve onlarda bulunan nesneleri kullanmada hak, köklü temel bir unsurdur. Bunların hiçbiri başıboş ve anlamsız değildir. Her şey hak temeli üzerine kurulmuştur. O'nunla şekillenmiş, O'na bağlanmış ve eninde sonunda O'na varacaktır. **"O onların kendisine yakıştırdıkları ortaklardan uzaktır."** Yeri ve göğü yaratan ve bu ikisinde bulunan canlı ve cansız tüm varlıkları yaratan Allah, onların ortak koştuğu her türlü yaratıktan da münezzehtir. Hiç kimse ve hiçbir şey O'nun ortağı değildir. O ortaksız olan tek yaratıcıdır.

"O insanı bir meni damlacığından yarattı; fakat o birdenbire pervasız bir tartışmacıya dönüştü."

İnsanın başlangıcı ile sonucu arasında ne korkunç mesafe var aman Allah'ım! Basit bir damla su ile yaratıcısına karşı gelen, onu inkâr eden, varlığı veya birliği konusunda tartışmalara, sürtüşmelere giren düşmanca tavır takınan insan arasındaki korkunç uzaklık. Bir nütfe olarak başlangıcı ile tartışmaya ve düşmanlığa dönüşmesi arasında hiçbir ayırıcı özellik ve zaman dilimi yoktur. İfade olayı bu şekilde tasvir etmektedir. Başlangıç ile sonuç arasındaki uzaklığı böylece kısaltmaktadır. Ta ki, bu ayrılış tam olarak ortaya çıksın, geçişin ne kadar uzak boyutlara ulaştığı farkedilsin. İnsan burada birbirine bakan iki sahne ve iki zaman arasında durmaktadır. Basit, değersiz nütfe sahnesi ile apaçık bir düşman olan insan sahnesi... Bu, tasvirde kasıtlı olarak tercih edilmiş özlü bir ifadedir.

İNSANA HİZMET EDEN YARATIKLAR

Surenin akışı içinde yerden ve göklerden oluşan evren sahasında, evet insanın içinde durduğu, bu geniş sahada Allah'ın insanların hizmetine verdiği yaratıklarına yer veriliyor. Ve önce dört ayaklı hayvanlardan söz ediyor:

وَالْأَنْعَامَ خَلَقَهَا ۚ لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا
تَأْكُلُونَ ﴿٥﴾ وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ ﴿٦﴾
وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَىٰ بَلَدٍ لَّمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ
الْأَنفُسِ ۚ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٧﴾ وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ
وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً ۚ وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨﴾

5- Allah hayvanları da yarattı. Bunlar size soğuktan koruyucu yünler, kıllar ile başka birçok yararlar sağlarlar ve etlerini de yersiniz.

6- Bu hayvanlar, onları sabahleyin otlağa salarken ve akşam geri getirirken, size göz zevki sağlarlar.

7- Bu hayvanlar, ancak ağır sıkıntıya katlanarak varabileceğiniz uzaklıktaki beldelere yüklerinizi taşırlar. Hiç kuşkusuz Rabbiniz pek şefkatli ve merhametlidir.

8- Allah atları, katırları, eşekleri, binek ve süs hayvanı olarak yarattı. O sizin bilmediğiniz daha nice canlıları yarattı.

Kur'an'ın ilk olarak inmeye başladığı buna benzer bir toplumda -ki bu toplumların benzerleri pek çoktur- çiftçilikle uğraşan her toplum -ziraat ile geçimini sağlayanlar- o gün bugündür dünyada çoğunluğu oluştururlar...- İşte böyle bir toplumda dört ayaklı evcil hayvanların sağladığı nimetler somutlaştırılıyor. Bunlar öyle hayvanlardır ki, onlar olmadan insanoğlunun hayatı da olmaz. Arap Yarımadası'nda o gün bilinen bu hayvan türleri, deve, sığır, koyun ve keçiydi. At, katır ve eşek binek hayvanı olarak kullanılırdı. Bunların eti yenmezdi. (1) Kur'an-ı Kerim bu nimetleri sergilerken, dikkatimizi bu hayvanların insanlığın zorunlu ihtiyaçlarına cevap verişlerine dikkat çektiği gibi, insanların zevklerine de cevap verdiklerine dikkat çekmektedir. Bu hayvanların derilerinden, yünlerinden, tüylerinden ve kıllarından sıcak tutan elbiseler yapılır. Ayrıca onların etlerinden, sütlerinden ve diğer ürünlerinden de birtakım yararlar elde edilir. Onların etleri, sütleri ve yağları yenmektedir. Kendi kendinize zar-zor varabileceğiniz uzak yerlere yüklerinizin taşınmasında kullanılmaktadırlar. Ayrıca bunları akşamleyin toplayıp getirirken, sabahleyin de meraya salarken zevk alırsınız. Onların alımlı, gösterişli, semiz ve tatlı hallerinin manzaraları size ayrı bir zevk

(1) Atların eti konusunda fıkıhta görüş ayrılıkları vardır. Ebu Hanife onları sadece binek ve zinet hayvanı olarak belirleyen bu ayete ve bazı hadislere dayanarak etlerini haram saymıştır. Bilginlerin çoğunluğu ise, sahih hadislere ve yaşayan olaylara dayanarak etlerini helal saymışlardır.

verir. Köylüler, bu olguyu ruhlarının ve duygularının tüm derinlikleriyle şehirlilerden daha iyi kavrarlar.

At, katır ve eşekler insanın zorunlu olan binek ihtiyacını karşılarlar. Ayrıca güzellik ve zinet de zevkleri doyurur. **"Allah atları, katırları, eşekleri binek ve süs hayvanı olarak yarattı."**

Bu kadarcık bir yaklaşım bile Kur'an'ın ve İslâmın hayata bakış açısını açıklaması açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bu bakış açısından güzellik vazgeçilmez bir özelliktir. Nimetlerden amaç, sadece insanın zorunlu ihtiyaçları olan yeme-içme ve binek değildir. Zorunlu ihtiyaçların dışında kalan zevklerine cevap verilmesi de bir nimettir. Güzellik duygusunu, iç sevincini, hayvani eğilimleri ve yine hayvani ihtiyaçları aşan yüksek insani duyguları tatmin etmek de bir nimettir.

"Hiç kuşkusuz Rabbiniz pek şefkatli ve merhametlidir." Kendi başlarına kaldıkları zaman ancak zar-zor kavuşabilecekleri memleketlere ağır yüklerinin taşınmasına ilişkin açıklamanın hemen ardından bu hayvanların yaradılışındaki nimete ve bu nimetteki Allah'ın rahmetine dikkat çekilmektedir.

"O sizin bilmediğiniz daha nice canlıları yarattı." Hayvanların yeme, taşıma ve güzellik için yaratıldığı at, katır ve eşeğin ise binek ve zinet için yaratıldığı bu şekilde vurgulanıyor. Böylece insan düşüncesinde bu sahanın kapısı açık bırakılmış oluyor. Ta ki, insanın kendisi taşıma, ulaştırma, binek ve zinet eşyası araçlarına yenilerini ilave edebilsin. Düşünceleri, çevrelerinin sınırını taşıyarak içinde yaşadıkları zaman dilimini aştığında, donuklaşmasın. Her zaman ve her yerde varolanların ötesinde başka tablolar vardır. Allah bu tabloların insanlar tarafından ortaya çıkarılıp, düşüncelerinin ve anlayışlarının bu şekilde genişlemesini dilemektedir. Yüce Allah bu araçların, ortaya çıktıklarında insanların onlara ilgi duymasını, karşı çıkmamasını, kullanmakta ve yararlanmaktan kaçınılmamasını istemektedir. Meseleyi "bizim atalarımız, koyun, keçi, sığır, deve gibi evcil hayvanları, at, katır ve eşşek gibi binekleri kullandılar, biz de bunlardan başkasını kullanmayız. Kur'an-ı Kerim sadece bu hayvanları belirlemiştir. Bunların dışında kalanlara yanaşmayız" şeklinde değerlendirmemelerini istemektedir!

İslâm, hayatın tüm enerjilerini ve hayata ilişkin tüm planlamaları karşılayacak özelliklere sahip, açık ve esnek bir inanç sistemidir. Bu nedenle Kur'an zihinleri ve kalpleri, insanın gücünü, bilgisini artıracak, geleceğini bayındır hale getirecek her türlü gelişmeyi algılamaya hazırlar. Yaratılış, ilim ve hayatın, olağanüstü evrelerinden ortaya çıkan her yeniliği algılamaya müsait, açık ve dini bir vicdana sahip olmalarını sağlar.

Yük, taşıma, binek ve süs araçları oldukça gelişmiştir. Bu gelişmeleri o zamanın insanları bilmiyorlardı. İlerde de birtakım gelişmeler olacak ve günümüz insanlarının bilmediği bir dizi yeni araçlar bulunacaktır. Kur'an-ı Kerim hiçbir donukluğa ve taşlaşmaya yer vermeden kalpleri ve zihinleri bu yeni gelişmelere hazırlamaya çalışır.

"O sizin bilmediğiniz daha nice canlıları yarattı."

Yeryüzünde somut amaçlara ulaşabilmek amacıyla yük ve taşımacılık, binek ve seyahat konularına değinilirken bu bağlamda bir de manevi amaçlar, manevi bir yürüyüş ve manevi yollara da değiniliyor. Ortada bir de Allah'a giden yol vardır. Bu yol amacına varan dosdoğru bir yoldur. Eğrilmez, amacından uzaklaşmaz. Yine birtakım yollar vardır ki, hedefe götürmez ve insanı düze çıkarmaz. Yüce Allah, hakikate giden yolu bizzat kendisi gösterme ve açıklamayı garanti etmiştir. Bu yolu evrendeki ayetler ve insanlara gönderdiği peygamberleriyle ortaya koymuştur.

وَعَلَى ٱللَّهِ قَصْدُ ٱلسَّبِيلِ وَمِنْهَا جَآئِرٌ ۚ وَلَوْ شَآءَ لَهَدَىٰكُمْ أَجْمَعِينَ ۝٩

9- Yolun doğrusunu göstermek Allah'ın tekelindedir. Kimi yollar eğridir. Eğer o dileseydi, hepinizi doğru yola iletirdi."

Amaca ulaştıran yol dosdoğru olup, eğriliği, büğrülüğü olmayan yoldur. Bu yol hiç şaşmadan insanı direkt amacına götürmektedir. Eğri yol ise, hedefe götürmeyen, hedefi aşan veya hedefe vardığında sona ermeyen, sapık ve sınırı aşan yoldur:

"Eğer O dileseydi, hepinizi doğru yola iletirdi." Fakat yüce Allah insanı doğruluğu ve sapıklığı kabullenebilecek bir yeteneğe sahip halde yaratmayı dilemiştir. Doğru yolu seçmeyi veya sapık yolu tercih etmeyi O'nun iradesine bırakmıştır. Bu nedenle bazı insanlar doğru yolda yürümeyi tercih etmiş bazı insanlar da yanlış yolda yürümeyi seçmiştir. Bu her iki tercih de insanı, ona seçim özgürlüğü veren Allah'ın dilemesinin dışına çıkarmaz.

Yaradılış ve nimetle ilgili ayetlerin ikinci bölümü şudur:

هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً لَّكُم مِّنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ
شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ۝١٠ يُنۢبِتُ لَكُم بِهِ ٱلزَّرْعَ وَٱلزَّيْتُونَ
وَٱلنَّخِيلَ وَٱلْأَعْنَابَ وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ
لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ۝١١

10- Size gökten su indiren O'dur ve hayvan otlattığınız çayırlar O'nun sayesinde gelişir.
11- Allah su aracılığı ile sizin için ekinler, zeytinler, hurmalar, üzümler ve çeşit çeşit meyvalar bitirmektedir. Bunda düşünen kimseler için ibret dersi vardır.

Yağmur yüce Allah'ın şu evrende belirlediği yasalara uygun olarak gökten yeryüzüne iner. Bu sistemin hareketleri bu değişmez yasalara göre düzenlenir. Yine bu yaratıcının iradesi ve düzenlemesine uygun olarak sonuçlarını ortaya çıkarır. Her hareketin ve her sonucun kaynağını oluşturan Allah'ın özel belirlemelerinden ve takdirinden direktif alır. İşte yağmur burada Allah'ın nimetle-

rinden biri olarak anılmaktadır:

Su aracılığı sunulan nimetler, bu alanda sözkonusu edilen suyun özelliğidir. Sonra otlağın özelliğine değiniyor: **"Hayvan otlattığınız çayırlar O'nun sayesinde gelişir."** Bu da içinde hayvanlarınızı otlattığınız meralardır. Bu özelliğin sözkonusu edilişi daha önce hayvanlardan söz edilmiş olmasındandır. Böylece otlaklar ile hayvanlar arasındaki genel havaya bir uyum sağlanmış olmaktadır. Sonra insanları besleyen ekinler, zeytin, hurma, üzüm ve diğer meyva ağaçlarıyla beraber veriliyor.

"Bunda düşünen kimseler için ibret dersi vardır." Allah'ın bu evrendeki idaresini ve insanın hayatına elverişli olan evrensel yasalarını düşünenler için... Eğer evrenin yasaları insanın hayatı için elverişli olmasaydı, onun yaradılışına uygun düşmeseydi ve ihtiyaçlarına cevap vermeseydi insan bu dünya gezegeni üzerinde yaşayamazdı. Bu dünya gezegeninde insanın yaradılışı bir tesadüfün eseri değildir. Yine bu gezegen ile diğer yıldız ve gezegenler arasındaki oranlama rastlantıyla gerçekleşmiş olamaz. Atmosferde ve uzayda meydana gelen olayların bu şekilde gerçekleşmesi, insanın hayatına elverişli gördüğümüz şekilde onun tüm ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde düzenlenmesi tesadüf değildir.

Evrenin idaresindeki hikmeti kavrayacak olanlar bu olgular üzerinde düşünenlerdir. İşte ancak bu düşünenler evrende meydana gelen yağmur gibi bir olayı, olay ile varlığın yüce ilkeleri arasında bir bağ kurabilirler. Yağmurla yeryüzünde gerçekleşen hayat, ağaç, ekin ve meyveler ile bunların yaratıcının varlığına kanıt oluşturduğunu düşünenler; O'nun zatının, iradesinin ve idaresinin eşsizliğini kavrayabilirler. Düşünmeyen gafiller ise bu tür ayetlerin önünden sabah-akşam, yaz-kış geçip gittikleri halde bu ayetler onların merak duygularını uyandırmaz ve onların öğrenme dürtülerini ve kalplerini bu eşsiz düzenin sahibini araştırmaya doğru harekete geçirmezler.

Allah'ın nimetlerini gösteren ayetler grubunun üçüncüsü ise şudur:

وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ
وَٱلنَّهَارَ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ وَٱلنُّجُومُ مُسَخَّرَٰتٌۢ
بِأَمْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٢﴾

12- Allah gece ile gündüzü, güneş ile ay'ı yararınıza sundu. Yıldızlar da O'nun buyruğu ile canlılara hizmet sunmaktadırlar. Bunlarda düşünen kimseler için ibret dersi vardır.

Allah'ın evrendeki idaresinin ve O'nun aynı zamanda insanlığa sunduğu nimetlerinin görüntülerinden bazıları gece, gündüz, güneş, ay ve yıldızlardır. Bunların hepsi yeryüzünde yaşayan insanın ihtiyacına cevap vermektedir. Bunlar insanın tekeline girsinler, malı olsunlar diye yaratılmamıştır. Fakat insanın yararlanması için yalnızca emrine verilmişlerdir. Mesela gece ve gündüz olayı bu insan denen yaratığın hayatında önemli bir etkiye sahiptir. Dileyen, gecesi

olmayan bir gündüzü veya gündüzü olmayan bir geceyi düşünüp zihninde canlandırsın, sonra da bununla beraber bu yeryüzünde insanların ve bitkilerin nasıl yaşayacaklarını düşünsün.

Güneş de, ay da böyledir. Yer gezegeni üzerindeki hayatın onlarla doğrudan ilişkisi vardır. Hayatın asıl varlığı ve gelişmesi de onlarla ilintilidir. **"Yıldızlar da O'nun buyruğu ile canlılara hizmet sunmaktadırlar."** İnsan için ve Allah'ın bildiği insanın dışındaki varlıklar için.

Bunların hepsi Allah'ın idaresindeki hikmetin sadece bir yönüdür. Bütün bir evrende işleyen yasaların ahengini, düşünen, aklını kullanan ve olayların arka planında işleyen kanunları, yasaları kavrayan akıl sahipleri anlayacaklardır.

"Bunlar da düşünen kimseler için ibret dersleri vardır."

Allah'ın insan için yaratmış olduğu nimetin çeşitlerini anlatan dördüncü bölüm.

وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً
لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣﴾

13- O yeryüzünde yarattığı çeşitli türdeki varlıkları da sizin yararınıza sundu. Bunda öğüt alan kimselere ibret dersi vardır.

İşte bu varlıklar Allah'ın yeryüzünde yarattığı ve kullanmasını insanlara bıraktığı kimi zaman insan hayatının ana temelini de oluşturan değişik nedenlerdir. Yer altında gizli olarak saklı bulunan bu zengin kaynaklarına bir göz attığımızda bunların gün geçtikçe daha da olgunlaşan insanların hizmetine sunulduğunu görürüz. Bunlar bu zenginlik kaynaklarını zamanı geldikçe ve ihtiyaç duydukça çıkarıp kullanacaklardır. Her ne zaman yeryüzünün bir zenginlik kaynağının tükendiği söylense, hemen ardında yeni bir zenginlik kaynağı ortaya çıkarılmaktadır. Bunların hepsi yüce Allah'ın kullarına sakladığı rızıklardır.

"Bunda öğüt alan kimselere ibret dersi vardır."

Düşünen insanlar kendileri için bu zenginlik kaynaklarını hazırlayıp saklayan kudret elini unutmazlar.

Yaradılış ve nimet çeşitleri ile ilgili beşinci bölüm içilmeyen ve toprağın sulanmasında kullanılmayan tuzlu deniz suyudur. Bununla beraber bu tuzlu su da Allah'ın insanlara bahşettiği pek çok nimetlerini kapsamaktadır.

وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ
لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً
تَلْبَسُونَهَا ۖ وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا
مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾

14- O denizi de yararınıza sundu ki, oradan elde edilen taze etler yiyesiniz ve diplerinden süs olarak kullanacağınız takılar çıkarasınız; gemilerin, dalgaları yara yara denizde süzüldüklerini görürsün. Nimetlerini araştırasınız ve ola ki, kendisine şükredesiniz diye Allah, denizi yararınıza sundu.

Deniz ve denizdeki canlılar nimeti de insanın zorunlu ihtiyaçlarına ve zevklerine karşılık vermektedir. Bu nimetlerden biri taze balık eti ve başka yiyeceklerdir. Bunların yanısıra inci ve mercan gibi süs eşyaları da bir nimet olarak insanlığa sunulmuştur. Günümüze kadar bazı toplulukların süs eşyası olarak kullandıkları sedef ve mücevherat da bu nimetler kapsamına girer. Denizde yüzen gemiden söz eden ifade, sırf binek ve taşıma aracı olarak ondan söz etmemekte, güzellik ve estetik duygusuna karşılık veren bir çağrışımı andırmaktadır.

"Gemilerin, dalgaları yara yara denizde süzüldüklerini görürsün."

Bu ifade göz zevkine ve manzaranın görkemine dikkat çekmektedir. Yani suda yüzen gemi manzarasına:

"Dalgaları yara yara süzülürler."

Suyu ikiye bölen ve enginden izi yarıp geçen... Bir kez daha kendimizi evrendeki güzelliklere ve olaylara bakmamızı isteyen Kur'an'ın yüce direktifi karşısında buluyoruz. Bu olaylar ve güzellikler zorunluluklar ve ihtiyaçların yanında yeralmaktadır. Amaç bu güzelliğe yönelmemiz ve ondan yararlanmamız, kendi ruhlarımızı zaruret ve ihtiyaçların sınırları içinde hapsetmemizdir.

Aynı şekilde deniz ve onun engin sularını yara yara geçip giden gemi manzarası önünde Kur'an-ı Kerim, konunun akışı içinde bizi Allah'ın lütfuna ve rızkına yönelmeye ve O'nun bu tuzlu sular içinde bize sunduğu güzel yiyecek, zinetlere karşılık ona şükretmeye teşvik etmektedir:

"Nimetlerini araştırasınız ve ola ki, kendisine şükredesiniz diye Allah, denizi yararınıza sundu."

Surenin nimetlerini dile getiren bu bölümün son kısmı şöyledir:

وَأَلْقَىٰ فِي ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَٰرًا وَسُبُلًا
لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥﴾ وَعَلَٰمَٰتٍ وَبِٱلنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾

15- Allah, yeryüzünde sarsılmayasınız diye köklü dağlar, yolunuzu şaşırmayasınız diye nehirler ve yollar meydana getirdi.

16- Çeşitli yol işaretleri de varetti. İnsanlar yıldızlar aracılığı ile de yönlerini belirler.

Modern bilim yere çakılmış sabit dağların varoluş sebeplerini açıklıyor. Fakat Kur'an-ı Kerim'in ifade ettiği, bu görevini dile getirmiyor. Dağların varlığını birbirleriyle çelişkili birçok teorilerle açıklıyor. Bu teorilerin en önemlisi şudur: "Buna göre yeryüzünün iç kısmındaki bölüm sıcaktır. Bu yavaş yavaş soğumakta ve büzülmektedir. Onun üzerindeki yeryüzü kabuğu da gittikçe küçülmekte ve girintiler oluşmaktadır. Bunun sonucunda dağlar, yükseklikler ve alçaklıklar mey-

dana gelmektedir... Fakat Kur'an-ı Kerim dağların yeryüzünün dengesini koruduğunu ifade etmektedir. Modern bilim henüz bu görevi keşfedebilmiş değildir.

Yeryüzüne çakılmış bu sabit dağların karşısında dikkatlerimiz, akıp giden nehirlere ve süzülüp giden yollara yöneltilmektedir. Tabiat sahnesinde nehirlerin dağlarla ilişkisi açıktır. Çünkü genellikle dağlar nehirlerin kaynaklarını oluştururlar. Zira dağlar daha çok yağış alırlar. Yolların, dağlar ve nehirlerle olan ilgisi de bellidir. Yollar hayvanlar, taşınan mallar ve göçetme faaliyetleriyle de ilgilidir. Bunun yanında yeryüzünde yolculuk eden insanların kendisiyle yollarını belirledikleri dağlar, yükseklikler ve geçitler gibi yol işaretlerinin de yollarla ilgisi bellidir. Ayrıca hem kara, hem de deniz yolcularına yol gösteren gökteki yıldızlar da bu yollarla ilgilidir.

YARATICININ YÜCELİĞİ

Surenin bu bölümündeki yaradılış ayetleri, nimet ayetleri ve bütün bir evrenin düzenlenişine ve idaresine ilişkin ayetlerin sergilenişinden sonra bütün bunların neden burada dile getirildiğine değinilmektedir. Bunların hepsi yüce Allah'ı tanıtma, birleme ve onların şirk koştuklarından tenzih etme amacına yönelik olarak ele alınmışlardı:

أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لَّا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ وَإِن تَعُدُّوا
نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨﴾ وَاللَّهُ يَعْلَمُ
مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿١٩﴾ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ
لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿٢٠﴾ أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ
وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٢١﴾

17- Yaratan, yaratamayan gibi olur mu? Hiç düşünmüyor musunuz?

18- Eğer Allah'ın nimetlerini sayacak olursanız bitiremezsiniz. Hiç kuşkusuz Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.

19- Allah, gizlediklerinizi de açığa vurduklarınızı da bilir.

20- Müşriklerin Allah'ı bir yana bırakarak taptıkları düzmece ilahlar hiçbir şey yaratamazlar; tersine kendileri birer yaratıktırlar.

21- Onlar cansızdırlar, canları yoktur. Kendilerine tapanların ne zaman yeniden diriltileceklerini bilmezler.

Bu, tam zamanında yetişen bir değerlendirme, bir yorumdur. Zira bu sırada ruh onun içeriğini kabullenmeye hazır hale gelmiştir:

"Yaratan yaratmayan gibi olur mu?"

Bu soruya sadece tek bir cevap verilebilir: "Hayır ve Asla" bir insan bütün bu varlıkları yaratan ile büyük-küçük hiçbir şeyi yaratamayanı algılayışında ve değerlendirmesinde bir tutabilir mi? "Hiç düşünmüyor musunuz."

Bunlar bir sayılabilir mi? Burada konu uzun uzadıya hatırlatmaya bile uygun değildir. Çünkü her şey açıktır. Her şey kesinlik kazanmıştır. Bir dizi nimet sergilendikten sonra şöyle bir ilave yapılıyor:

"Eğer Allah'ın nimetlerini sayacak olursanız bitiremezsiniz."

Bırakın onlara karşı şükretmeyi... Nimetlerin çoğunun insanlar farkında bile değildir. İnsan, elindeki nimetlerin değerini zamanla unutmaktadır. Onların varlığını ancak yitirdiğinde farkedebilmektedir... İşte insanın organik vücudu ve bunun pek çok işlevleri... Bunların ne denli büyük nimetler olduklarını insan ancak hastalandığında anlar. O zaman bir eksiklik hisseder. Zaten eksiklikleri bulunduğundan zayıf olan insanı, Allah'ın bağış ve rahmeti kuşatmıştır:

"Hiç kuşkusuz Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir."

Yaratıcı, yarattığını en iyi bilendir. Gizli-açık her şeyi bilir.

"Allah gizlediklerinizi de açığa vurduklarınızı da bilir."

Öyleyse onlar anlayış ve değerlendirme olarak Allah ile bu sahte tanrıları nasıl bir kabul edebilirler? Bunların hiçbir şeyi yaratmadıkları ve hiçbir şey bilmedikleri, hatta, hayata kesinlikle müdahale yeteneği olmayan ölüler oldukları halde... Allah'la bunları bir tutmak olur mu?

"Müşriklerin Allah'ı bir yana bırakarak taptıkları düzmece ilahlar, hiçbir şey yaratamazlar; tersine kendileri birer yaratıktırlar."

"Onlar cansızdırlar, canları yoktur. Kendilerine tapanların ne zaman yeniden diriltileceklerini bilmezler."

Burada dirilişe ve onun zamanına işaret edilmesi, yaratıcının diriliş zamanını da bilmesi gerektiğini belirtmek içindir. Zira diriliş yaradılışın tamamlayıcı bir parçasıdır. Bu diriliş ile canlılar daha önce yaptıklarının cezasını veya mükafatını alacaklardır. Kullarını ne zaman dirilteceklerini bilmeyen tanrılar sahte tanrılardır.Hatta onlar maskaraların maskaralarıdırlar. Yaratıcı yaratıklarını diriltir ve onları ne zaman dirilteceğini de kesin olarak bilir!

ALLAH'IN KUŞATICILIĞI

Bundan önceki dersimizde, yüce Allah'ın yaradılışla ilgili ayetleri, kullarına bahşettiği nimetleri ve O'nun bilgisinin gizli-açık her şeyi kuşattığını... Öte yandan sahte ilahların hiçbir şeyi yaratmadıkları gibi, kendilerinin de yaratılmış varlıklar olduklarını, hiçbir şey bilmediklerini, aksine hayat sahibi olmayan ölüler olduklarını, mükafat veya ceza için kullarını ne zaman dirilteceğini bilmediklerini anlatan ayetler üzerinde durduk. İşte Allah'ın kudretinden söz eden ayetler ile bu sahte tanrılardan söz eden ayetler, bu putlara tapmanın saçmalığını ve bütün şirk inancının boş ve temelsiz olduğunu kesin biçimde ortaya koymaya yeter. Bu bölüm, surede yeralan tevhid meselesine ilişkin ilk bölüm idi. Burada diriliş meselesine de bir ölçüde değinilmiştir.

Şimdi geçen dersin sonuna gelmiş ve yeni bir derse başlamış bulunuyoruz.

Yeni bir bölüme geçiyoruz. Bu bölüm ilahlığın birliğini belirterek açılıyor. Ahirete inanmayanlarını imansızlıklarını kalplerinin kötülüğüne bağlıyor. İnkârcılık onların kalplerinde gizli bir özellik olarak yer etmiş olduğundan, onları apaçık ayetleri kabullenmekten alıkoymaktadır. Ayrıca onlar büyüklük taslayan kimselerdir. Dolayısıyla bu böbürlenme onları boyun eğmekten ve teslim olmaktan alıkoymaktadır. Bu bölüm etkili bir sahne ile sona ermektedir. Bu sahne yeryüzündeki bütün gölgelerin, insanlığın Allah'a secde ediş sahnesidir. Bunlarla beraber göklerdeki ve yeryüzündeki her şey, hayvanlardan tutun da, meleklere varıncaya kadar her şey onlarla birlikte secdeye kapanmaktadır. Hepsinin ruhları ve nefisleri büyüklük taslamaktan arınmış, Allah korkusu ve tartışmasız onun emrine itaat ile dolmuştur... Bu itaatkâr ve inanan insanların sunulduğu sahne, bu bölümün giriş kısmında yeralan kötü kalpli, büyüklük taslayan inkârcıların sahnesine karşılık yeralmaktadır.

Giriş ile sonuç arasında konunun içeriği bağlamında bu büyüklük taslayan inkârcıların vahye ve Kur'an'a ilişkin görüşleri gözler önüne serilmektedir. Onlar bu hakikatleri eski milletlerin efsaneleri olarak değerlendirmektedirler. Ayrıca Allah'a ortak koşmalarının ve haramları helal saymalarının nedenleri hakkındaki görüşlerine yer verilmektedir. Zira onlar Allah'ın kendilerinin kötülük işlemelerini ve buna razı olduğunu iddia etmektedirler. bunun yanında diriliş ve kıyamet konusundaki görüşleri eleştirilmektedir. Onlar var güçleriyle yemin ederek Allah'ın ölenleri diriltmeyeceğini ileri sürmektedirler. Ayetler onların bu görüşlerini teker teker ele alıp hepsini çürütmektedir. Bu konuda onların ölüm hallerine ve diriliş hallerine ilişkin sahneler, manzaralar sunmaktadır. Bu tablolarda inkârcılar dünyadaki sapık görüşlerinden vazgeçip uzaklaşıyorlar. Ayrıca ayetler tarihte daha önce yaşamış bu müşrikler gibi vahyi ve dirilişi yalan sayan önceki milletlerin akibetlerine de değinmektedir. Gecenin veya gündüzün herhangi bir saatinde onlar hiç farkında değilken, şehirlerde dolaşırken veya korku ve endişe içinde azabı beklerken, Allah'ın aniden kendilerini kıskıvrak yakalaması ile tehdit edilmektedirler. Bunun yanında takva sahibi inanmışların görüşlerine, ölüm ve diriliş günü kendilerini bekleyen güzel mükafata ilişkin tablolara da yer verilmektedir. İşte böylece yerdeki ve gökteki gölgelerin, hayvanların ve meleklerin itaatkâr ve ürpertici sahneleri sona ermektedir.

TEVHİD

إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَالَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنكِرَةٌ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ
۝ لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۚ إِنَّهُ
لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ ۝

22- İlahınız tek ilahtır. Ahirete inanmayanların kalpleri inkârcıdır, onlar gerçeğe sırt çevirmiş, kendini beğenmişlerdir.

23- Hiç kuşkusuz Allah, onların gizli tuttuklarını da, açığa vurduklarını da bilir; O gerçeğe sırt çeviren kendini beğenmişleri kesinlikle sevmez.

Burada Allah'ın birliğine iman ile ahirete iman, anlatım içinde birlikte verilmektedir. Hatta biri diğerinin varlığı için bir delil olarak kullanılmaktadır. Zira tek olan Allah'a kulluk ile diriliş ve iyi-kötü yaptıklarının karşılığını görme inancı arasında yakın bir ilgi vardır. Tek olan yaratıcının hikmeti, ceza ve mükafat vermedeki adaleti ancak ahiret ile yerini bulur.

"İlahınız tek ilahtır."

Surenin akışı içinde şu ana kadar ele alınan yaradılış ayetleri, nimet ayetleri ve ilimle ilgili ayetler, bu apaçık ve büyük gerçeğe ulaşma amacına yöneliktir. Evrenin yasalarında ve bu yasaların ahengi ve yardımlaşmasında bu gerçeğin etkileri apaçık olarak görülmektedir. Nitekim daha önce bu nokta üzerinde durmuştuk.

Bu gerçeğe teslim olup kabullenmeyen ve yaratıcının varlığı, hikmeti ve adaleti inancının bir gereği olan ahirete inanmayan bu insanların inanmama nedenleri, ayetlerin eksikliği ve kesin delillerin bulunmayışı değildir. Asıl neden, onların yapılarında ve karakterlerinde gizlenmiş bulunmaktadır. Onların kalpleri kötü ve inkârcıdır. Gözleri önündeki ayetleri kabullenmeye yanaşmamaktadır. Üstelik onlar büyüklük de taslayanlardır. Delillere teslim olmayı, Allah'a ve elçisine bağlanmayı istemeyenlerdir. Dolayısıyla onların hastalığı köklüdür. Hastalık onların karakterlerinde ve kalplerinde gizlidir!

Onları yaratan Allah, bu hallerini de bilmektedir. Onların gizlediklerini ve açığa vurduklarını da görmektedir. Evet hiç kuşkusuz ve tereddütsüz bu gerçeği bildiği için onların bu özelliklerinden nefret etmektedir:

ALLAH'IN NEFRETİNE UĞRAYANLAR

"O, gerçeğe sırt çeviren kendini beğenmişleri kesinlikle sevmez."

Büyüklük taslayan kalbin ikna olması ve teslim olması beklenemez. İşte bu nedenle onlar Allah'ın nefretine uğramışlardır. Zira onların gerçek durumlarını bilen, gizli ve açık bütün hallerinden haberi olan Allah, onların büyüklük tasladıklarını da bildiğinden, kendilerinden nefret etmektedir.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ مَاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۙ قَالُوٓا۟ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾
لِيَحْمِلُوٓا۟ أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۙ وَمِنْ أَوْزَارِ ٱلَّذِينَ
يُضِلُّونَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ أَلَا سَآءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٢٥﴾

24- Kendilerine "Rabbiniz ne indirdi" diye sorulduğunda "Bunlar eskilerin masallarıdır" dediler.

25- Böylece kıyamet günü hem kendi günahlarını tümü ile, hem de hiç-bir bilgiye dayanmaksızın sapıklığa sürükledikleri kimselerin günahla-rının bir bölümünü yüklenirler. Hey! Ne fena bir yükün altına giriyorlar!

Kendilerine "Rabbiniz ne indirdi?"

diye sorulduğunda, cevap vermeyen ve ikna olmayan kötü kalplere sahip büyüklük taslayanlar, bu sorunun cevabını doğrudan doğruya vermezler. Kur'an'ın bir kısmını okuyarak içeriğini özetleyen inkârcılar, bu ciddiyetsiz yorumlarının sonucunda güvenilir kesin cevaptan saparak:

"Bunlar eskilerin masallarıdır."

derler. Ayeti kerimede geçen "esatir" kurguya dayalı saçmalıklarla dolu hikâyeler demektir. Onlar ruhları ve akılları ile ilgili durumları hayat şartlarını ve insanların yaşayış biçimlerini, toplumun ilişkilerini, insanlığın geçmişi, şu andaki ve geleceği ile ilgili durumlarını bir bir ele alıp düzenleyen, problemlerini çözüme kavuşturan Kur'an hakkında böyle bir yakıştırmada bulunuyorlar. Kur'an'ı bu şekilde nitelemelerinin sebebi, onun eski milletlerin hikâyelerini içermesidir. Bu da onları inkâra ve şımarıklığa sürüklemiştir. Böylece hem kendi günahlarını, hem de bu sözlerle yoldan çıkardıkları, Kur'an ve imandan alıkoydukları cahil ve gerçeği bilmeyen insanların bir kısım günahlarını yüklenmişlerdir. İfade bu günahları gayet ağır yükler olarak tasvir etmektedir. Aman ne kötü bir yük, ne kötü bir ağırlık! Bu günah yükleri insanın belini büktüğü gibi, ruhlarını da çökertmektedir. Bu günah yükleri, boyunlarda ağırlık meydana getirdiği gibi kalplerde de ağırlık meydana getirmektedir. Ağırlıklar, taşıyan kimseyi yorduğu gibi, kendilerini de yormakta ve daha ağır ve daha beter bir şekilde bellerini bükmektedir!

İbn-i Ebi Hatem, Süddi'den rivayet ediyor ki: Kureyş bir ara toplanıp: "Muhammed tatlı dilli bir adamdır. Bir adamla konuştuğunda aklını çeler. Bu nedenle içinizden seçkin, soylu, ileri gelen bazı adamlarınızı belirleyin ve onları Mekke'nin tüm yollarına her gece ya da iki gecede bir salın. Onunla görüşmeye gelen birini gördüklerinde onu bu işten vazgeçirsin" dediler. Bunun üzerine görevlendirdikleri insanlar yollara döküldüler. Dışardan Mekke'ye gelmiş, kavminin adına Muhammed'in neler söylediklerini öğrenmek isteyen herkesi yolda yakalıyorlardı. Kendilerine ulaşan bu yabancı adama yaklaşarak; 'ben falan oğlu falanım' diyerek soy kütüğünü ona bildirir ve 'ben sana Muhammed hakkında bilgi vereyim' derdi. 'O yalancı bir adamdır. Onun peşinde gidenler sadece beyinsizler, köleler ve hiçbir işe yaramayanlardır. Kavminin ileri gelenleri ve seçkinleri ise ondan ayrılmış bulunmaktadır' der, gelen elçi de geri dönerdi. İşte Allah Tealâ buyuruyor ki:

"Kendilerine "Rabbiniz ne indirdi?" diye sorulduğunda "Bunlar eskilerin masallarıdır" derler."

Eğer bu elçi yüce Allah'ın kendisine doğru yolu nasip ettiği birisi ise kendisine aynı şeyi dediklerinde, o da şu karşılığı verirdi: "Eğer ben bir günlük uzak-

lıktan gelir ve bu adamı görmeden dönersem, geri döndüğümde kavmimi aydınlatacak bilgi elde etmeden gidersem milletime çok kötü bir elçilik örneği vermiş olurum" der ve Mekke'ye girerdi. Mü'minlerle karşılaşır ve Muhammed'in ne dediğini onlara sorarlardı. Onlar da iyi bir adamdır.. derlerdi."

DÜZENLENEN KOMPLOLAR

İşte bu şekilde Kureyş, davaya karşı planlı olumsuz bir propaganda savaşı başlatmıştı. Kureyş bunu programlı şekilde yapıyordu ve aynı şekilde gerçeğe ve hakikate boyun eğmek istemeyen, her yer ve her zamandaki benzerleri de Kureyş gibi bu taktiği kullanmaktadırlar. Zira onların büyüklük taslamaları gerçeğe ve delile boyun eğmelerini engellemektedir. Kureyş'in bu büyüklük taslayanları inkârcıların ve tuzak kuranların ilki değillerdi. Surenin akışı içinde kendilerinden önceki düzenbazların sonu ve kıyamet günündeki akibetleri gözler önüne serilmektedir. Hatta ruhlarının bedenlerinden ayrıldığı andan, ahiret gününde cezalarını buluncaya kadar ki sonları dile getirilmektedir. Tüm bunlar, onlara sunulurken, Kur'an'ın etkili metoduna bağlı olarak canlandırılmış sahnelerde sergilenmektedir.

قَدْ مَكَرَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ
فَأَتَى ٱللَّهُ بُنْيَٰنَهُم مِّنَ ٱلْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ ٱلسَّقْفُ
مِن فَوْقِهِمْ وَأَتَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾
ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ
تُشَٰٓقُّونَ فِيهِمْ ۚ قَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ إِنَّ ٱلْخِزْىَ ٱلْيَوْمَ
وَٱلسُّوٓءَ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٧﴾ ٱلَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ ظَالِمِىٓ
أَنفُسِهِمْ ۖ فَأَلْقَوُا۟ ٱلسَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِن سُوٓءٍ ۚ بَلَىٰٓ إِنَّ ٱللَّهَ
عَلِيمٌۢ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ فَٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ
فِيهَا ۖ فَلَبِئْسَ مَثْوًى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٢٩﴾

26- Onlardan öncekiler de peygamberlerine tuzaklar kurdular da, Allah kurdukları yapının temellerini çökerterek tavanını başlarına indirdi; Allah'ın azabı, hiç ummadıkları taraftan başlarına iniverdi.

27- Sonra kıyamet günü, Allah onlara "Uğurlarında peygamberler ile çatıştığınız ortaklarım hani nerede? diyerek kendilerini rezil eder. Bilgi sahipleri de "Bugün rezillik ve kötü akibet, kâfirleri kuşatmıştır" derler.

28- Kendilerine zulmederken canları alınan kâfirler "Biz hiçbir kötülük yapmamıştık" diyerek ölüm meleklerine kolayca teslim olurlar.

"Hayır, öyle değil. Allah sizin neler yaptıklarınızı bilir."

29- Bunun için ebedî olarak cehennemde kalmak üzere oranın kapılarından içeri giriniz. Kendini beğenmişlerin barınağı ne kötü bir yerdir."

"Onlardan öncekiler de peygamberlerine tuzaklar kurdular."

Bu ifade onların kurdukları düzeni temelleri, duvarları ve tavanı bulunan bir bina şeklinde tasvir ederek bu oyunun ne kadar planlı, sağlam, metin ve büyük olduğuna işaret ediyor. Ama onların bütün bu çabaları Allah'ın kudreti ve iradesi karşısında asla duramaz:

"Allah, kurdukları yapının temellerini çökerterek tavanını başlarına indirdi."

Bu sahne tam ve kapsamlı bir yıkılışı ifade etmektedir. Hem altlarından, hem de üstlerinden yıkılmaktadır başlarına. Binayı taşıyan sütunlar temellerinden yıkılıyor. Üstten de tavan çöküp geliyor. Üzerlerine kapanıyor ve onları buraya gömüyor.

"Allah'ın azabı hiç ummadıkları taraftan başlarına iniverdi."

Bir de bakmışsın ki, son derece sağlam biçimde inşa ettikleri ve içine girip huzur ve güvene kavuşacaklarını sandıkları bina, kendilerinin gömüldükleri mezara, alttan ve üstten kendilerini kıskıvrak yakalayan felaket yurduna dönüşmüştür. Halbuki onlar bu binayı korunmak için yapmışlardı ve tehlikenin bu taraftan geçeceğini hiç düşünmemişlerdi!..

Allah'ın davası önünde duran ve bu amaçla oyunlar peşinde koşan, sürekli planlar yapan ve tuzaklarından kurtuluşun mümkün olmadığını, planlarının boşa çıkmayacağını sananların gülünç halini, yıkılışlarını ve yokoluşlarını mükemmel biçimde sergileyen bir sahnedir bu. Yüce Allah onları çepeçevre kuşatmıştır çünkü!

Bu, zaman süreci içinde Kureyş'ten önce de sonra da yer yer tekrarlanmış bir sahnedir. Düzenbazlar ne kadar sistem kurarlarsa kursunlar, plan yapanlar ne kadar plan yaparlarsa yapsınlar, Allah davası yoluna devam edecektir. İnsanlar zaman zaman etraflarına bakar ve Kur'an-ı Kerim'in çizmiş olduğu bu etkili sahneyi hatırlarlar:

"Allah, kurdukları yapının temellerini çökerterek tavanını başlarına indirdi; Allah'ın azabı hiç ummadıkları taraftan başlarına iniverdi."

Dünyada ve yeryüzündeki cezaları budur:

"Sonra kıyamet günü, Allah onlara "Uğurlarında peygamberler ile çatıştığınız ortaklarım hani nerede? diyerek kendilerini rezil eder."

Burada bir kıyamet sahnesi canlanıyor. Büyüklük taslayan ve tuzaklar peşinde koşan bu inkârcılar orada rezil, rüsvay olmuşlardır. Artık büyüklük taslamanın ve komplo kurmanın zamanı geçmiştir. Yaratan ve idare edenin huzuruna gelmişlerdir. Yüce Allah azarlama ve tehdit için sorular yöneltiyor onlara:

"Uğurlarında peygamberler ile çatıştığınız ortaklarım hani nerede?"

Hani benim ortaklarım? Onların yüzünden peygamber ve mü'minlerle düşman olduğunuz, onlar hakkında sadece bir ilahın varolduğunu savunan muvahhitlerle tartıştığınız ortaklar nerede?

Bütün bir topluluk rezillikten sus pus olmuştur. Ki kendilerine ilim verilen melekler, peygamberler ve mü'minlerin dili açılsın. Yüce Allah bugünde onların konuşmalarına ve üstün gelmelerine izin vermiştir:

"Bilgi sahipleri de "Bugün rezillik ve kötü akibet, kâfirleri kuşatmıştır" derler."

"Bugün rezillik ve kötü akibet kâfirleri kuşatmıştır"... "Kendilerine zulmederken canları melekler tarafından alınan kâfirleri..."

Surenin akışı içinde onlar, kıyamet adımından bir adım önce ele alınıyor. Onları ölümün gerçekleştiği zamana götürüyor. Melekler, onların canlarını alırken, onlar kendilerini iman ve kesin görüşten mahrum ettikleri, felâketin kucağına attıkları ve sonunda kendilerini ateşe ve azaba sürükledikleri için kendilerine zulmetmiş olduklarının farkına vardılar.

Burada onların ölüm anındaki halleri sahneleniyor. Aslında onlar henüz yeryüzünden zaman ve mekan olarak uzaklaşmış değiller. Dünyada tezgahladıkları yalan, hile ve tuzaklara da yakın bulunuyorlar:

"Biz hiçbir kötülük yapmamıştık diyerek ölüm meleklerine kolayca teslim olurlar"

Hemen teslim olurlar. Bu büyüklük taslayanlar. Bir de bakmışsın ki, onlar hiçbir tartışmaya ve sürtüşmeye girmeden tam teslim olmuşlardır. Sadece teslim bayrağını çekiyorlar ve teslimiyetlerini sunuyorlar. Bu halleriyle de dünyada sürekli yaptıkları numaranın bir devamı olarak suçları reddedip yalanlıyorlar ve tam bir teslimiyet içinde diyorlar ki:

"Biz hiçbir kötülük yapmamıştık."

İşte o büyüklük taslayanlar için alçaltıcı bir sahne, aşağılayıcı bir durum.

Onlara verilen cevap:

"Hayır, öyle değil"

Onların ne yaptıklarını eksiksiz bilenin cevabıdır bu:

"Allah sizin neler yaptıklarınızı bilir."

Şu halde yalana, demogojiye ve sözü yaldızlamaya gerek yoktur.

Ve onlara verilen ceza, büyüklenenlerin cezası geliyor:

"Bunun için ebedi olarak cehennemde kalmak üzere oranın kapılarından içeri giriniz. Kendini beğenmişlerin barınağı ne kötü bir yerdir."

TAKVA SAHİPLERİ

Öbür tarafta... Allah'tan korkanlar bulunuyor... Hem başta hem de son-

da büyüklük taslayıp inkâra sapanların karşısına bunlar konuluyor:

وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۚ قَالُوا خَيْرًا ۗ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۚ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ ۚ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ ﴿٣٠﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ ۚ كَذَٰلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ ﴿٣١﴾ الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ ۙ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمُ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾

30- Kötülükten sakınanlara "Rabbiniz ne indirdi?" diye sorulduğunda "İyilik indirdi" derler. Bu dünyada iyi davrananlar iyilik görürler. Ahiret ise onlar için daha hayırlıdır. Kötülükten sakınanların yurdu ne güzel bir yerdir.

31- Onların girecekleri yer, altından çeşitli ırmaklar akan Adn cennetleridir. Orada diledikleri her şey kendilerine verilir. İşte Allah kötülükten sakınanları böyle ödüllendirir.

32- Melekler iyi kulların canlarını alırken kendilerine "Selam üzerinize olsun, yapmış olduğunuz iyiliklerin karşılığı olarak cennete giriniz" derler.

Hiç şüphesiz Allah'tan korkanlar, bu davanın ana temelinin ve yüce Allah'ın gönderdiği yasaların, direktiflerin, emirlerin ve yasakların temelde iyiliğe dayandığını biliyorlardı. Bu nedenle direktiflerin hepsini özlü bir ifade ile özetliyorlardı:

"İyilik indirdi."

Ardından Allah'ın kendilerine vahiy ile bildirdikleri doğrultusunda bu iyiliği genişçe tanımlıyorlar:

"Bu dünyada iyi davrananlar iyilik görürler."

Güzel bir hayat, güzel bir yaşam ve güzel bir yer vardır.

"Ahiret ise onlar için daha hayırlıdır."

Bu dünya yurdundan.

"Kötülükten sakınanların yurdu ne güzel bir yerdir."

Sonra özet olarak verdiğini açıyor. Ahiret yurdunu açıklıyor. Birden yurtların en güzeli ile karşılaşıyoruz.

"Adn cennetleridir."

Orada kalıp yerleşmek için.

"Altlarından çeşitli ırmaklar akar."

Tam anlamı ile bolluk var.

"Orada dilledikleri her şey kendilerine verilir."

Mahrumiyet yok. Yorulma yok. Rızıklar dünya hayatında olduğu gibi sınırlı da değil.

"İşte Allah kötülükten sakınanları böyle ödüllendirir."

Surenin akışı içinde daha önce bir adım geri atılarak büyüklük taslayanların hali sergilendiği gibi burada da bir adım geriye dönülerek takva sihiplerinin durumlarına ışık tutuluyor. Bakıyoruz ki, onlar ölüm sahnesinde. Fakat bu sahne sıcak, yumuşak ve onurlu bir sahnedir:

"Melekler iyi kulların canlarını alırlarken..."

Allah'ın huzuruna gönül huzuru ile çıkıyorlar. Ölüm sıkıntısından ve azabından muaftırlar.

"Selam üzerinize olsun, derler."

Onların kalplerine huzur vermek ve gelişleriyle sevindiklerini ifade etmek için:

"Yapmış olduğunuz iyiliklerin karşılığı olarak cennete giriniz derler."

Öncelikle müjdeleri kendilerine ulaşsın diye. Onlar daha ahiretin kapısındayken bu müjdelerini alıyorlar. Yaptıklarının eksiksiz karşılığı olarak.

İBRET ALMAYAN AKILSIZLAR

Surenin akışı içinde ölüm manzarası ve diriliş tablosu ile bu sahnenin her iki yönü gözlerin önüne serildikten sonra, bunun ışığı altında Kureyş müşriklerine bir soru yöneltiyor. Ve ne beklediklerini soruyor. Meleklerin gelip canlarını almasını mı bekliyorlar! Yoksa Allah'ın emrinin gelip, kendilerini diriltmesini mi istiyorlar? Ölüm sırasında onları bekleyen budur zaten. Allah'ın onları diriltteceği gün kendilerini bekleyen de budur! Şimdi onlar kendilerinden önceki inkârcıların yolunda değil midirler? Halbuki onlar bu iki sahnede onların hallerini izlediler. Bundan hiç mi ibret almadılar? Hiç mi faydası olmadı kendilerine!

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ يَأْتِىَ أَمْرُ
رَبِّكَ ۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ
وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٣﴾ فَأَصَٰبَهُمْ سَيِّـَٔاتُ
مَا عَمِلُوا۟ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٤﴾

33- Kâfirler, kendilerine ölüm meleklerinin gelmesinde ya da Rabbinin ani azabına uğramaktan başka bir şey mi bekliyorlar. Kendilerinden

öncekiler de öyle yapmışlardı. Allah onlara zulmetmiş değildi, tersine onlar kendi kendilerine zulmetmişlerdi.

34- Sonunda yaptıkları kötülüklerin acı akibeti ile yüzyüze geldiler, alay konusu ettikleri ilahi azabın pençesine düştüler.

İnsanların işlerine akıl ermez. Kendilerinden öncekilerin izledikleri yolun nereye vardıklarını görürler de yine aynı yolu tutup giderler. Onların başına gelenlerin kendilerinin de başına gelebileceğini hiç düşünmezler. Allah'ın yasasının belirlenmiş bir ilkeye uygun biçimde işlediği, sebeplerin her zaman aynı sonuçları doğurduğu, her eylemin mutlaka karşılık bulacağı, Allah'ın yasasının kendilerini kayırmayacağı! Sıra kendilerine geldiğinde de bu yasanın durmayacağını ve onlara da mutlaka uygulanacağını ezmekten sapmayacağını anlamıyorlar.

"Allah olara zulmetmiş değildi, tersine onlar kendi kendilerine zulmetmişlerdi."

Allah onlara düşünme, değerlendirme ve seçme özgürlüğü vermiş, hem içe hem de dışa yönelik ayetlerini kendilerine sunmuş, kendilerini sonuç konusunda uyarıp onları yaptıkları eylemlerle ve işleyen yasası ile başbaşa bırakmıştır.

Dolayısıyla Allah onlara bu kesin akibetleri konusunda haksızlık etmemiş, aksine onlar kendi kendilerine zulmetmişlerdir.

Herhangi bir cezayı vermede onlara katı davranmamış, aksine onlara katı davranan yaptıkları kötü işler olmuştur. Zira onlar sadece yaptıklarının doğal sonuçları ve akibetleri ile karşılaşmaktadırlar.

"Sonunda yaptıkları kötülüklerin acı akibeti ile yüzyüze geldiler, alay konusu ettikleri ilahi azabın pençesine düştüler."

Bu ve benzeri ifadelerin yüklü bir anlamı vardır. Yani onlar kendi kişisel eylemlerinin meyvesi dışında kalan bir şeyle cezalandırılmıyorlar. Onlar yaşayışlarının cezasını görüyorlar. Yaptıkları ile insanlığın en aşağı seviyesine iniyorlar. Aşağılayıcı yerde ve acıklı azap içinde insanlığın en adi cezasına çarptırılıyorlar.

ASILSIZ KURUNTULAR

Müşriklerin ortak koşmalarına ve bunun biçimine ilişkin görüşlerinin bir yenisi daha ele alınıyor:

وَقَالَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِۦ
مِن شَىْءٍ نَّحْنُ وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ ۚ كَذَٰلِكَ
فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ فَهَلْ عَلَى ٱلرُّسُلِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ
﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِى كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ

وَٱجْتَنِبُوا۟ ٱلطَّٰغُوتَ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى ٱللَّهُ وَمِنْهُم
مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ ٱلضَّلَٰلَةُ ۚ فَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ
كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾

35- Allah'a ortak koşanlar "Eğer Allah dileseydi, ne biz ve ne de atalarımız O'nun dışında hiçbir ilaha tapmaz ve O'nun izni olmaksızın hiçbir şeyi yasak saymazdık" derler. Kendilerinden önceki müşrikler de böyle yapmışlardı. Peygamberlerin, ilahi mesajı açıkça duyurmaktan başka bir görevleri mi var ki?

36- Biz her millete "Allah'a kulluk ediniz, tağuta (şeytana) tapmaktan sakınınız" diyen bir peygamber gönderdik. Kimini Allah doğru yola iletti, kimi de sapıklığı haketti. Yeryüzünde geziniz de peygamberlerini yalanlayanların sonunun ne olduğunu görünüz.

Onlar ortak koşuşlarını, kendilerinin ve atalarının Allah'tan başka tanrılara ibadet edişlerini, Allah'ın yasalarının dışında bazı hayvanların etlerini ve birtakım yemekleri haram kılarak işlemiş oldukları putperestlikten kaynaklanan kuruntularını Allah'a havale ediyorlar. Anlayışlarına göre eğer Allah onların böyle işleri yapmalarını dilememiş olsa idi, kendilerini bunların yapmaktan alıkoyarmış.

Bu ise, Allah'ın dilemesini yanlış anlamak ve bu konuda kuruntuya kapılmaktır. İnsanı, Allah'ın bu dünya hayatında kullanması için bahşettiği en önemli özelliğinden soyutlamaktır.

Yüce Allah kullarının ortak koşmalarını dilemez. Kendilerine helal kıldığı temiz nesneleri, haram saymalarına razı olmaz. O'nun bu iradesi apaçıktır. Belirlemiş olduğu yasalarda ve hükümlerde net olarak yalnız tebliğ ile görevlendirilmiş, bu görevi üstlenmiş ve onu hakkıyla yerine getirmiş peygamberlerin dili ile ifadesini bulmuştur.

"Biz her millete "Allah'a kulluk ediniz, tağuta (şeytana) tapmaktan sakınınız" diyen bir peygamber gönderdik."

İşte Allah'ın kullarına emrettiği budur. Kulları için dilediği de budur. Hem yüce Allah, insanlara yaradılıştan yapmaları mümkün olmadığını bildiği veya zorunlu olarak tersini yapmak durumunda bıraktığı bir şeyi emretmez. Allah'ın emrine aykırı davranmaya Allah'ın razı olmayacağını gösteren delil de, onun mesajını yalanlayanların cezalandırılmasına dikkat çeken şu ayettir:

"Yeryüzünde geziniz de peygamberlerini yalanlayanların sonunun ne olduğunu görünüz."

Her şeyi bir hikmete bağlı olarak yaratan Allah'ın iradesi, insanı hem doğru yolu hem de sapıklığı tercih edebilecek bir yetenekte yaratmayı dilemiştir. Onlara iki yoldan birini seçme özgürlüğü vermeyi uygun görmüştür. Ayrıca onlara akıl vermiştir. İki yönelişten birini bununla tercih etsinler diye... Yanısıra

evrene, göze, kulağa, duygulara, kalbe ve akla hitap eden ayetler yerleştirdi. Gece ve gündüz boyunca hangi tarafa yönelirse yönelsin insanın bu delillerle karşılaşmasını sağlamıştır. Bütün bunlardan sonra Allah'ın kullarına olan şefkat ve merhameti onları sadece bu akılla başbaşa bırakmayı yeterli bulmadı. Peygamberlerle gönderdiği yasaları ile bu akla değişmez bir kriter belirledi. Nerede işin içinden çıkamaz olursa, orada bu ilkelere dayanmasını, böylece arzu ve isteklere göre şekil almayan bu değişmez kriter ile yapılan değerlendirmenin doğru veya yanlış olduğunu pekiştirmesini istedi. Peygamberler ise, insanların zorla imana boyun eğmelerini sağlayan zorbalar değildir. Onlar sadece uyarırlar. Onların görevi duyurmaktır. İnsanlara yalnız Allah'a kulluk yapmalarını ve bunun dışındaki her şeyin, puta tapıcılıktan, arzu ve isteklere uymaktan, ihtiraslara kapılmaktan ve otoriteye bağlılıktan kaçınmalarını söylerler.

"Biz her millete "Allah'a kulluk ediniz, tağuta (şeytana) tapmaktan sakınınız" diyen bir peygamber gönderdik."

İnsanlardan bir kesim bu çağrıya uymuştur:

"Kimini Allah doğru yola iletti."

Bir kesim de sapıklığın yolunu seçmiştir:

"Kimi de sapıklığı haketti."

Sözü edilen her iki grup da Allah'ın dilemesi dışına çıkmış değildir. Her iki kesimi de Allah herhangi bir tarafa; yani ne doğru yola ne de sapıklığa zorla itmiş değildir. Herkes Allah'ın iradesi tarafından kendisine bahşedilen hayatındaki özgün iradesini kullanarak yolunu seçmiş bulunmaktadır. Tabii ki, Allah ona daha bu tercihini yapmadan hem iç dünyasında, hem de dış dünyasında kendisine yol gösterecek işaretler de vermiştir.

İşte bu açıklama ile Kur'an-ı Kerim, müşriklerin tutunmak istedikleri ve pek çok isyankârların ve sapıkların yaslanmak istedikleri "zorlama" kuruntusunu kökten silip atıyor. Bu noktada İslâm inancı apaçık ve nettir. Allah kullarına iyiliği emretmiş ve kötülüğü de yasaklamıştır. Yer yer günahkârları dünyada bile apaçık cezalarla cezalandırmıştır. Bu da Allah'ın onlara öfkelendiğini göstermektedir. Artık bundan sonra: Allah'ın iradesi devreye girerek onları sapmaya zorluyor, sonra da bu sapıklık yüzünden onları cezalandırıyor" denmesinin bir anlamı olmaz. Gerçek odur ki, onlar kendi yollarını seçmekle başbaşa bırakılmışlardır. Allah'ın iradesi de budur. İşlemiş oldukları tüm iyilikler veya kötülükler, izlemiş oldukları doğru yol veya sapık yol açıkladığımız gibi bu anlamı ile Allah'ın iradesine ve dilemesine uygun olarak gerçekleşmektedir.

İşte bu nedenle Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- hitap edilerek yüce Allah'ın doğru yola ve sapıklığa ilişkin yasası belirtiliyor:

إِنْ تَحْرِصْ عَلَىٰ هُدَىٰهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ يُضِلُّ وَمَا لَهُمْ
مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٣٧﴾

37- Ey Muhammed, sen onların doğru yola gelmelerini ne kadar ısrarla istesen de Allah, saptırdığı kimseleri kesinlikle doğru yola iletmez. Onlar hiçbir yardımcı bulamazlar.

Buna göre doğru yol veya sapık yol, peygamberin toplum hakkındaki istek ve tercihine bağlı değildir. Onun görevi açıklamaktır. Sapıklık veya doğru yol ise Allah'ın yasasına uygun olarak gerçekleşir. Bu yasa ise gecikmez ve sonuçları değişmez. Sünnetullah'a (Allah'ın yasasına) göre sapıklığı hakettikten sonra Allah'ın saptırdığı kişiyi artık Allah doğru yola iletmez. Çünkü yüce Allah'ın her zaman aynı sonuçları veren yasaları vardır. Çünkü o böyle dilemiştir. Ve o dilediğini yapandır:

"Onlar hiçbir yardımcı bulamazlar."

Ki kendilerine Allah'dan başkası yardım etsin.

DİRİLİŞ KONUSU

Büyüklük taslayan inkârcıların üçüncü görüşleri ise şöylece dile getiriliyor:

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَنْ يَمُوتُ ۚ بَلَىٰ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ ﴿٣٩﴾ إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٤٠﴾

38- Onlar en pekiştirici ifadeleri kullanarak "Allah, ölüleri yeniden diriltmez" diye yemin ettiler. Hayır, öyle değil. Ölüleri diriltmek, Allah'ın üstlendiği kesin bir vaaddir. Fakat çoğu insanlar bunu bilmezler.

39- İnsanlar arasındaki tartışmalı konular Allah tarafından açıklığa kavuşturulsun ve kâfirler, yalan söylediklerini öğrensinler diye ölüler tekrar diriltilecektir.

40- Biz bir şeyin olmasını isteyince söyleyeceğimiz tek söz ona "ol" demizdir, o da hemen oluverir.

Yüce Allah'ın insanlara peygamberlerini gönderip onlara iyiliği emretmeleri, kötülükten sakındırmaları, diriliş ve hesap gününde Allah'a verecekleri hesaptan korkmaları gerektiğini söyledikleri günden beri, diriliş meselesi pek çok toplum tarafından inanç problemi yapılmıştır.

İşte bu Kureyş müşrikleri de var güçleriyle Allah'a yemin ederek Allah'ın ölenleri diriltmeyeceğini iddia ediyorlardı! Onlar Allah'ın varlığını kabul ediyorlardı. Fakat Allah'ın ölüleri kabirlerden kaldırıp diriltmesini reddediyorlar-

dı. Öldükten, toprak olup kemikleri ve kemiklerinin yapısında yeralan hücreler dağıldıktan sonra dirilmeyi çok güç bir iş olarak görüyorlardı!

Bunlar, ilk hayat mucizesinden habersiz... İlahi kudretin yapısından habersiz... Bu kudretin insanın düşünceleri ve güçleri ile karşılaştırılamayacağını, bir şeyi yaratmanın bu kudrete zor gelmeyeceğini, ilahi iradenin o nesneye yönelmesinin, olması için yeterli olduğunu bilmiyorlar.

Aynı şekilde Allah'ın diriliş konusundaki hikmetinden de habersizdirler. Bu dünyada her şeyin tamamlanmadığını anlamıyorlar. İnsanlar hak-batıl, doğruluk-sapıklık, iyilik-kötülük konusunda değişik tutumlar benimsemektedirler. Yeryüzünde ayrılığa düştükleri bu konularda kesin bir sonuç alamadıkları da olmaktadır. Çünkü Allah'ın iradesi bazı insanlara uzun süre tanımış ve kesin azabının bu dünyada verilmemesini dilemiştir. Cezasının ahirette verilmesini ve orada her şeyin tamamlanmasını istemiştir.

Surenin akışı içinde bu inkârcı düşünce reddediliyor. Onların kalplerinde bu düşünceyi kuşatan şüpheleri de ortaya koyup, önce şu gerçeği yerleştiriyor:

"Hayır öyle değil. Ölüleri diriltmek, Allah'ın üstlendiği kesin bir vaaddir."

Allah ne zaman vadetmişse, vadettiği şey, hiçbir şekilde geri kalmamıştır:

"Fakat çoğu insanlar bunu bilmezler."

Allah'ın vaadinin gerçek olduğunu bilmezler.

Bunun da bir hikmeti vardır:

"İnsanlar arasındaki tartışmalı konular Allah tarafından açıklığa kavuşturulsun ve kâfirler, yalan söylediklerini öğrensinler diye ölüler tekrar diriltilecektir."

Doğru yolda olduklarını iddia edişlerinde, peygamberlerin yalan söylediklerini ileri sürmelerinde ve ahireti inkâr edişlerinde kısaca bütünüyle içinde bulundukları inançlarında yalancı idiler. Bozguncu idiler.

Bundan sonra iş kolaydır:

"Biz bir şeyin olmasını isteyince söyleyeceğimiz tek söz ona "ol"dememizdir, o da hemen oluverir."

Diriliş de işte bu basit işlerden biridir. Allah'ın iradesi ona yönelir yönelmez gecikmeksizin hemen meydana gelir.

Burada inkarcı kâfirlerin karşısında yeralan, ilahi mesajı doğrulayan mü'minlerden bir nebze söz ediliyor. Bunlar Allah'a ve ahirete ilişkin kesin inançlarından dolayı yurtlarını ve mallarını Allah için ve Allah'ın yolu İslâm için feda edenlerdir:

وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ فِى ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا۟
لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ وَلَأَجْرُ ٱلْءَاخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا۟

يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٢﴾

41- Zulme uğratıldıktan sonra Allah uğruna hicret edenleri dünyada güzel yurtlara yerleştireceğiz. Ahirette alacakları ödül ise daha büyüktür. Keşke bunu bilseler!

42- Onlar ki, sabrederler ve sırf Allah'a dayanırlar."

Mallarını ve yurtlarını bırakıp göç edenler, sahip olduklarından ve sevdiklerinden özveride bulunanlar, yurtlarını, yakın akrabasını ve tatlı hatıralarını, sevgililerini feda edenler... İşte bunlar feda ettikleri ve geri bıraktıkları her şeyin karşılığını ahirette alacaklardır. Onlar zulme uğramış, bu yüzden sahip oldukları şeylerden ayrılmışlardı. Eğer onlar kendi yurtlarından olmuşlarsa:

"Onları dünyada güzel yurtlarına yerleştireceğiz."

Onları yitirdiklerinden daha iyi yurtlara yerleştireceğiz:

"Ahirette alacakları ödül ise daha büyüktür."

Keşke insanlar bunu bilselerdi. İşte bunlar **sabredenlerdir.**

Ve üzerlerine verilen sorumluluğa katlananlardır:

"Allah'a dayanırlar."

Dayanmada, yönelmede ve güvenmede hiç kimseyi O'na ortak koşmayan kimselerdir.

KİTAP VE MİSYONU

Surenin akışı içinde, müşriklerin kendilerinin ve atalarının Allah'a ortak koşmalarının Allah'ın iradesinden kaynaklandığına ilişkin görüşleri eleştirilirken, kısaca işaret edilen peygamberlerin görevleri tekrar ele alınıp açıklanıyor. Bu konuya tekrar dönülüyor. Peygamber Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- ve onunla birlikte gönderilen kitabın görevi açıklansın diye...

وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ
الذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾ بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ ۗ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ
الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾

43- Senden önceki peygamberlerimiz de kendilerine vahiy indirdiğimiz birer insandı. Eğer bilmiyorsanız, daha önce kendilerine kitap verilenlere sorunuz.

44- O peygamberleri açık deliller ile ve kitaplar ile göndermiştik. Sana da, insanlara indirilen ilahi mesajı açıklayasın da ola ki, düşünürler diye Kur'an-ı indirdik.

Senden önce de gönderdiğimiz peygamberler birer insandı. Melekleri peygamber olarak göndermedik. Başka bir varlığı da insanlara peygamber yapmadık. Onları hep seçkin insanlar arasından çıkardık.

"Kendilerine vahiy gönderirdik."

Tıpkı sana vahyettiğimiz gibi. Sana tebliğ görevini verdiğimiz gibi onlara da tebliğ görevini yükledik:

"Eğer bilmiyorsanız, daha önce kendilerine kitap verilenlere sorunuz."

Daha önce kendilerine peygamberler gönderilen yahudilere ve hristiyanlara sorun bakalım, kendilerine gönderilen peygamberler insan mıydı? Yoksa melek veya başka yaratıklar mıydı? Eğer:

"Bilmiyorsanız."

Onlara sorun. Onları apaçık deliller, belgeler ve kitaplarla birlikte gönderdik. Ayette geçen "Zebur" kavramı değişik kitaplar demektir.

"Sana da insanlara indirilen ilahi mesajı açıklayasın da ola ki, düşünürler diye Kur'an-ı indirdik."

İnsanlara gerçeği açıklama noktasında peygamber, her iki kesime de aynı görevi yapmak durumundadır. Kendi kitaplarında ayrılığa düşen önceki kitap ehline Kur'an, bu ayrılık noktalarını açıklamaya ve bu konulardaki gerçeği açıklamaya gelmiştir. Ayrıca Kur'an ve Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- kendilerine gönderildiği çağdaşları da aynı durumdaydı. Peygamber onlara da sözleri ve fiilleriyle kendilerine gönderilen vahyi açıklayıp izah ediyordu:

"Ola ki düşünürler."

Belki Allah'ın ayetleri ve Kur'an'ın ayetleri üzerinde düşünürler. Çünkü Kur'an sürekli olarak düşünmeye, değerlendirmeye, düşünce ve bilinç uyanıklığına çağrıda bulunmuştur.

HİLEBAZ KÂFİRLERİN GÜÇSÜZLÜĞÜ

Büyüklük taslayanlar ve birtakım hilelerin peşinde koşanlara değinerek başlayan bu ders ardarda gelen vicdani dokunuşlarla sona eriyor. Bu birinci dokunuş, hiç kimsenin gecenin veya gündüzün herhangi bir anında geleceğinden emin olamayacağı Allah'ın tuzağının endişesini yerleştirmeye yöneliktir. İkinci dokunuş, bütün bir evrenin Allah'a kulluğu ve O'nu noksan sıfatlardan arındırmaya katıldığını dile getirmeye çalışmaktadır. Sadece insan büyüklük taslayabilmekte ve hilelere başvurabilmektedir. İnsanın etrafını kuşatan her şey ise, Allah'ın birliğine ve yüceliğine secde etmektedir:

أَفَأَمِنَ ٱلَّذِينَ مَكَرُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَخْسِفَ ٱللَّهُ بِهِمُ ٱلْأَرْضَ
أَوْ يَأْتِيَهُمُ ٱلْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٤٥﴾ أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِى
تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٤٦﴾ أَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلَىٰ تَخَوُّفٍ فَإِنَّ رَبَّكُمْ
لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٤٧﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَىٰ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ يَتَفَيَّؤُا۟

ظِلَٰلُهُۥ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَٱلشَّمَآئِلِ سُجَّدًا لِّلَّهِ وَهُمْ دَٰخِرُونَ ﴿٤٨﴾ وَلِلَّهِ
يَسْجُدُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ مِن دَآبَّةٍ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَهُمْ
لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٩﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ
مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٥٠﴾

45- Peygamber'e iğrenç tuzak kuranlar, Allah'ın kendilerini yerin dibine geçirmeyeceğinden ya da beklemedikleri taraftan gelecek ilahi bir azaba uğramayacaklarından emin midirler?

46- Ya da ilahi azabın gezilerinden biri sırasında kendilerini yakalamayacağından emin midirler? Onların Allah'ın yapacağını engellemeleri sözkonusu değildir.

47- Ya da ilahi azabın korkulu bir bekleyiş halindelerken başlarına gelmeyeceğinden emin midirler? Hiç şüphesiz Rabbiniz, şefkatli ve merhametlidir.

48- Kâfirler, Allah'ın yarattığı her şeyin gölgesinin uzayıp kısalarak sağdan sola döndüğünü ve böylece O'na boyun eğerek secde ettiğini görmüyorlar mı?

49- Göklerde ve yerde bulunan bütün canlılar ve melekler, büyüklük taslamaksızın, Allah'a secde ederler.

50- Çünkü onlar üstlerindeki Rabblerinden korkarlar ve kendilerine emredileni yaparlar.

İlginçtir ki, Allah'ın eli insanları çepeçevre kuşatmışken ve bazı insanları güçlü ve onurlu bir şekilde kıskıvrak yakalamışken yine de bu, onları tuzak ve planlarından alıkoymamaktadır. Güçlerinin, çalışmalarının ve mallarının kendilerine bir fayda sağlamadığını gördükleri halde tuzak peşinde koşanlar yine de oyunlarına devam ediyorlar. Azaptan kurtulanlar Allah'ın yakalamasından emin olarak hareket ediyorlar. Kendilerinin ne öncekiler ve ne de etrafındakiler gibi kıskıvrak yakalanıvereceklerini hiç de beklemiyorlar. Allah'ın elinin uyanık iken veya uyku halindeyken kendilerine uzanmasından korkmuyorlar. Kur'an'ı Kerim bu açıdan onların vicdanlarına dokunarak bu beklenen tehlikeye karşı duyarlılıklarını harekete geçirmek istemektedir. Zira bu tehlikeye ancak hüsrana uğrayanlar aldırmayabilirler:

"Peygamber'e iğrenç tuzak kuranlar, Allah'ın kendilerini yerin dibine geçirmeyeceğinden ya da beklemedikleri taraftan gelecek ilahi bir azaba uğramayacaklarından emin midirler?"

Ya da onlar ticaret ve seyahat için bir ülkeden bir ülkeye geçerken, bir bölgeden diğerine seyahat ederken, Allah'ın kendilerini yakalamasından emin gibidirler. Onlar Allah'ı **"aciz bırakamazlar."** durup dinlendikleri veya yolda iken bulundukları yer Allah'dan uzak değildir.

"Ya da korkulu bir bekleyiş halinde."

Zira onların uyanık bulunmaları ve böyle bir şeyi beklemeleri Allah'ın elini kendilerinden savamaz. Onlar, Allah'ın bu yakalamasına hazırlıklı oldukları veya hiç farkında olmadıkları bir anda onları kıskıvrak yakalamasından emin midirler? Onlar tuzaklarına gömülmüşler. Kazdıkları kuyularına düşmüşlerdir. Ne debelenip kurtulabilirler ne de korunabilirler.

Halbuki çevrelerini kuşatan bütün bir evren, yasaları ve işleyişi ile insanı dehşete düşürmekte, Allah'dan korkmayı telkin etmektedir:

"Kâfirler, Allah'ın yarattığı her şeyin gölgesinin uzayıp kısalarak sağdan sola döndüğünü ve böylece O'na boyun eğerek secde ettiğini görmüyorlar mı?"

Uzayıp kısalan, dik uzanan ve kırılan eğilim, gösterip giden gölgelerin manzarası ile dolu sahne, kalbini açan, duygularını uyandıran, etrafını kuşatan, evrenle diyalog içine girenler için etkili bir sahnedir.

Kur'an varlıkların ve eşyanın ilahi yasalara boyun eğişini -boyun eğişin en belirgin görüntüsü olan- "secde" ifadesi ile vermektedir. Dikkatleri -uzadıktan sonra geri dönen- gölgelerin hareketine çekmektedir. Gölgelerin hareketi gerçekten de gizli, saf duygular üzerinde etkili olan, köklü ve derin bir harekettir. Burada bütün yaratıklar gönülden boyun eğmiş, teslim olmuş ve itaatkâr olmuş biçimde çizilmektedir. Ayrıca bunlara yerde ve göklerde bulunan her canlı ilave edilmiştir. Bu evrendeki tüm varlıklara bir de melekler ekleniyor. Sonra bakmışız ki sahne, nesneler, gölgeler, hayvanlar ve meleklerle dolup taşmıştır. Hepsi boyun eğmiş, itaate yönelmiş, ibadete ve secdeye kapanmıştır. Allah'a kulluk yapmaya karşı büyüklük taslamıyorlar ve O'nun emrine aykırı hareket etmiyorlar. Bu ilginç ve hayret verici ortamda kural dışı kalanlar, sadece büyüklük taslayan ve inkâra kalkışan insanlardır.

İşte bu sahne ile, büyüklük taslayan ve inkâra kalkışanlara değinerek başlayan ve onları sonuçta koca evren sahnesinde büyüklük taslamak ve inkâra kalkışmakta yalnız bırakmayı amaçlayan bu ders de sona ermiş oluyor...

İLAHİ KUDRETTEN EVRENSEL DOKUNUŞLARA

Surenin gelecek bölümü tek olan ve çoğalması mümkün olmayan ilahlık meselesini ele alıyor. Her şeyden önce ilahın birliğini, koruyucunun birliğini ve nimet verenin birliğini yerleştirerek başlıyor. Bu arka arkaya sıralanan üç ayette veriliyor. Ve konuyu iki örnekle noktalıyor. Birincide mülk sahibi, rızık veren bir efendi örnek olarak veriliyor. İkincisinde hiçbir gücü bulunmayan ve hiçbir şeye sahip olmayan kul, köle örnek veriliyor... Bunların her ikisi bir midir?.. Her şeyin sahibi ve her şeye rızık veren Allah, nasıl oluyor da hiçbir şeye sahip olmayan ve rızık vermeyen kul ile eşit tutulabilir? Bu da ilahtır, o da ilahtır denebilir mi?

Ders arasında, sıkıntıya, dara düşen insanların yalnız Allah'a yöneldiklerini, bu sıkıntıdan kurtulduktan sonra ise, O'na başkalarını ortak koşmaya yöneldiklerini dile getiren insanlık karakterine ilişkin tipolojik bir örnek veriliyor...

Ayrıca puta tapıcılığın kuruntularından ve saçmalıklarından da bazı tablolar sunuluyor. Bu konuda onların sahte ilahlarına Allah'ın kendilerine bahşettiği rızıklardan bazılarını ayırırken, mallarından kölelerine ayırmamalarına ve onlar ile paylaşmalarına dikkat çekiliyor! Kendilerinin kız çocukları olmasını istemedikleri halde Allah'a kızları nisbet etmelerine parmak basılıyor!

"Onlardan birine kız çocuğu müjdesi verildiğinde üzüntüden yüzü simsiyah kesiliyor."

Hoşlanmadıkları şeyleri Allah'a izafe ederken, güzel şeyleri kendilerine ayırarak bunları ikide bir gündeme getirmelerine, yaptıklarına karşılık iyiliğe kavuşacaklarına umut bağlamalarına (!) değiniliyor. İşte Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- Hz. Muhammed'in kendilerine gerçeği açıklamak amacıyla gönderildiği inkârcıların, önceki müşriklerden devr aldıkları kuruntular da bu türden saçmalıklardı. Bu gerçeğin açıklanması özellikle mü'minler için bir doğru yol kılavuzu ve rahmet olmaktaydı.

Daha sonra gerçek ilahlığın sanatlarından, olağanüstülüklerinden örnekler veriliyor. Bunlar üzerinde düşünülüp öğüt ve ibret alınacak gerçeklerdir. Ancak Allah'ın gücü yeter onlara. Ancak o bunları yapabilir. Bunlar aynı zamanda ilahlığın da delilleridir. Başkasının değil. Gökten su indiren ve onunla, öldükten sonra toprağı dirilten O'dur. İnsanlara sudan ayrı olarak -hayvanların karınlarından, kan ve dışkı arasından süzülüp gelen- tertemiz bir süt içiren de O'dur. Yine insanlara hurma ve üzüm meyvalarını yaratıp sunan, onlardan sarhoşluk veren, veya güzel bir rızık olan şeyler elde etme imkânı veren de Allah'tır. Arıya dağlarda, ağaçlarda ve hazır kovanlarda barınak yapmalarını öğreten, orada insanların sağlığına yarayan bal yapma yeteneği veren de Allah'dır...

İnsanları yaratan, onları öldüren, bazılarını yaşlanıp bildiklerini unutuncaya ve hiçbir şeyi bilmeyen basit yaratıklar oluncaya kadar ecellerini erteleyip geciktiren de Allah'tır. Rızık yönünden insanları birbirinden farklı kılan Allah'dır. Yüce Allah insanlara kendilerinden eşler yaratmıştır. Ve onların eşlerinden kendilerine, çocuklar ve torunlar vermiştir... İnsanlar bütün bunlara rağmen ne yerde ne de göklerde kendilerine bir rızık verme imkânına sahip olmayan ve hiçbir şeye gücü yetmeyen Allah dışındaki varlıklara tapıyorlar... Allah'ın benzerleri ve denkleri olduğuna inanıyorlar!

Kendi düşünsel dünyasında ve dış çevrelerinde yeralan bütün bu dokunuşlar onların gözleri önüne getiriliyor ki, bu ilahi kudreti hissedip kavrayabilsinler. Bünyelerinde, rızıklarında, yiyeceklerinde, içeceklerinde, ve etraflarını kuşatan her şeyle, işleyen bu kudreti idrak etsinler... Sonra bu dokunuşlar az önce değindiğimiz iki net ve açıklayıcı örnekle sona eriyor. Bunlar insanın hem vicdanına hem de aklına yöneltilmiş derin ve köklü etkileri bulunan, titreşmemeleri, etkilenmemeleri ve karşılık vermemeleri imkânsız olan, insan ruhunun hassas tellerine dokunuyorlar.

وَقَالَ اللَّهُ لَا تَتَّخِذُوا إِلَٰهَيْنِ اثْنَيْنِ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ

وَاحِدٌ فَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿٥١﴾ وَلَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَهُ
الدِّينُ وَاصِبًا أَفَغَيْرَ اللَّهِ تَتَّقُونَ ﴿٥٢﴾ وَمَا بِكُم مِّن نِّعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ
ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْأَرُونَ ﴿٥٣﴾ ثُمَّ إِذَا كَشَفَ
الضُّرَّ عَنكُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنكُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾
لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾

51- Allah "İki ilah edinmeyiniz, o tek bir ilahtır, yalnız benden korkunuz" dedi.

52- Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur. İtaat mercii sürekli olarak hep O'dur. Siz Allah'dan başkasından mı korkuyorsunuz?

53- Yararlandığınız her nimet Allah'dandır. Sonra başınıza bir sıkıntı gelince yalnız O'na yalvarırsınız.

54- Arkasından sıkıntınızı giderince, içinizden bazıları hemen Rabblerine ortak koşarlar.

55- Böylece, kendilerine verdiğimiz nimetlere karşı nankörlük ederler. "Dünya nimetleri ile oyalanın bakalım, yakında gerçeği öğreneceksiniz."

Yüce Allah insanların iki ilah edinmemelerini istemiştir. O sadece tek bir ilahtır. İkincisi yoktur O'nun. Buradaki ifade ve tekrar ile pekiştirme yöntemini kullanarak "iki ilah" kavramından sonra "iki" kavramını tekrarlamıştır. Yasaktan sonra bir de **"ancak"** kavramını kullanmıştır. **"O ancak bir ilahtır"** yasaktan ve **"ancak"**tan sonra bir **"ancak"** daha gelmektedir.

"Yalnız benden korkunuz."

Benden başkasından değil. Eşsiz ve ortaksız olarak yalnız benden... Burada sakındırmayı iyice pekiştirmek için korku kelimesi kullanılıyor... Zira bu korku bütün bir inanç sistemi içinde köklü bir meseledir. Bu olmadan inançtan söz edilemez. Bu mesele insanın ruhunda gizli-kapaklı ve karışık hiçbir tarafı kalmadan tam, açık ve güzel bir biçimde yerleşmediği sürece inancın varolması beklenemez.

O sadece tek bir ilahtır. Aynı şekilde tek bir mülk sahibidir:

"Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur."

Boyun eğilen tek varlıktır...

"İtaat mercii sürekli olarak hep O'dur."

(Din olgusunun ortaya çıkışından bu yana sürekliliğini sürdüren din O'nun dinidir. O'nun dininden başka din yoktur.) Nimet veren, nimet sahibi sadece O'dur:

"Yararlandığınız her nimet Allah'dandır."

Zorluk ve sıkıntı anında fıtratınız O'na yönelir. Bu arada müşrikliğin ve puta tapıcılığın kuruntularını reddeder, ortaksız olarak sadece O'na yönelir:

"Sonra başınıza bir sıkıntı gelince yalnız O'na yalvarırsınız."

İçinde bulunduğunuz halde sizi kurtarması için O'ndan yardım istersiniz.

Böylece noksan sıfatlardan uzak ve ulu Allah, ilahlık, sahiplik, egemenlik, yöneliş ve nimet vermede eşsiz bir varlık olarak kabul edilmiş olur. Sıkıntıya düştüğünde ve şirkin tortularından kurtulduğunda insan fıtratı bu olguların herbirini teker teker doğrulamaktadır... Buna rağmen insanlardan bir kesim; sıkıntı anında Allah'ı birlemesine rağmen bu korkunç felaketi atlattığında Allah'a ortak koşabilmektedir! Allah'ın kendilerine verdiği nimeti inkâra kalkışmaktadır. Göstermiş olduğu doğru yolu bir kenara itmektedir... Öyleyse onlar bu kısa dönemlik yararlanmadan sonra başlarına nelerin geleceğine baksınlar:

"Dünya nimetleri ile oyalanın bakalım, yakında gerçeği öğreneceksiniz."

Buradaki ayetin sergilediği örnek insanlığın her zaman karşılaştığı bir örnektir.

"Sonra başınıza bir sıkıntı gelince yalnız O'na yalvarırsınız. Arkasından sıkıntınızı giderince içinizden bazıları hemen Rabblerine ortak koşarlar."

Dara düştüğünde kalpler Allah'a yönelir. Doğal yaratılışları gereği olarak, bu sırada Allah'dan başka kurtarıcıları olmadığını hissederler. Rahatlayınca ise, nimet ve varlık içinde eğlenmeye başlarlar. Allah ile bağını zayıflatır. Çeşit çeşit sapıklıklara dalar. Bu sapıklık şirk şeklinde ortaya çıkabildiği gibi, değişik şekillerde de meydana çıkabilir. Birtakım değerlerin veya rejimlerin tanrılaştırılması gibi... İsterse bunlara ilah adı verilmesin farketmez.

Fıtratın sapıklığı ve bozukluğu daha da ileri gidebilir. Bu durumda insanların bir kesimi sıkıntı zamanlarında bile Allah'a sığınmaz. Birtakım yaratıklarına sığınır. Yardım, kurtarma ve kurtuluş için onları çağırırlar. Delil olarak da: "Bunların Allah katında bir makam veya derece sahibidirler" yaklaşımını ileri sürerler. Bazan da başka deliller ileri sürerler. Kendilerini hastalık, sıkıntı veya beladan kurtarmaları için velileri çağıranlar gibi... Bunlar sapıklık açısından Kur'an'ın kendilerine şu gördüğümüz örneği sunduğu cahiliye müşriklerinden daha sapıktır!

وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِّمَّا رَزَقْنَاهُمْ تَاللَّهِ لَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَفْتَرُونَ ﴿٥٦﴾

56- Onlar haklarında hiçbir ciddi bilgiye sahip olmadıkları düzmece ilahlara kendilerine verdiğimiz rızıklardan pay ayırırlar."

Bir de bakmışsın ki, kendilerine bazı hayvanları haram kılmışlardır. Onlara binmezler ve etlerinin tadına bile bakmazlar. Hatta daha önce En'am sure-

sinde gördüğümüz gibi, bu hayvanları erkeklere helal, kadınlara haram sayarlardı. Bunu yaparken de sahte tanrılarının adına hareket ediyorlar. Halbuki onlar bu tanrılar hakkında hiçbir şey bilmezler. Bunlar ancak eski cahiliyeden kalmış ve miras alınmış olan kuruntulardır. Halbuki onların hiçbir şeyden haberi olmayan tanrılar adına pay ayırdıkları bu nimetleri, onlara rızık olarak veren sadece Allah'dır. Bunlar sahte ilahların verdikleri rızıklar değildir ki, onlara pay ayrılsın. Bu nimetler, kendilerini tevhide çağıran, onların başka varlıkları kendisine ortak koştukları Allah'ın verdiği rızıklardır!

Böylece onların hem düşüncelerinde, hem de uygulamalarında ikilik ortaya çıkmış olur... Rızkın tamamını Allah verir. Allah kendisinden başka kimseye kulluk yapılmamasını ister. Onlar ise, Allah'ın emrine aykırı davranarak başka ilahlar edinirler. Allah'ın kendilerine verdiği rızkı alıp, yasakladığı bu kimselere ayırmaktadırlar! İşte bu şekilde onların içinde bulunduğu çifte standart, bütün açıklığı, çıplaklığı, ilginçliği ve çirkinliğiyle ortaya çıkmaktadır!

Tevhide dayalı inanç sisteminin köklü biçimde yerleşmesinden sonra bile hala birtakım insanlar, Allah'ın kendilerine verdiği rızkın bir kısmını cahiliye ilahlarına benzer, yaratıklara adamaktadırlar. Bugün insanlar hala bir buzağıya "Seyyid Bedevi'nin buzağısı" adını vererek serbest bırakıyorlar. Buzağı canının istediği şekilde yiyip-içiyor, kimse ona engel olmuyor. Kimse ondan yararlanmıyor. Bu buzağının hayatı, Allah'ın adı anılarak değil, Seyyid Bedevi'nin adı anılarak kesilinceye kadar böyle sürüyor! Bugün hala insanlar, velilere kurbanlar adamaktadırlar. Bunları Allah için, Allah'ın adı ile değil, bu velinin adı ile kurban etmektedirler! Tıpkı cahiliye dönemindeki insanların Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği nimetlerden bir kısmını sahte tanrılarına ayırmaları gibi. Halbuki bu şekilde adakta bulunmak haramdır. Allah'ın adı anılarak kesilse dahi, eti de haramdır. Çünkü bu hayvan Allah'dan başkası adına adanmıştır!

"Allah'a andolsun ki, asılsız yakıştırmalarınız konusunda sorguya çekileceksiniz."

Yeminle ve kesinleştirilmiş bir pekiştirme ile. Çünkü bu söyledikleri inanç sistemini kökten, yerle bir eden bir iftiradır. Bu düşünceler tevhid düşüncesini yıkmaktadır.

KIZ ÇOCUĞU VE MÜŞRİKLER

وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ ﴿٥٧﴾
وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنْثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٥٨﴾
يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ
أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾

57- Onlar, Allah'a kız çocuklarını mal ederler ki, O bu yakıştırmadan uzaktır, canlarının istediği erkek çocuklarını ise kendilerine ayırırlar.

58- Onlardan birine kız çocuğu olduğu müjdesi verildiğinde, üzüntüden yüzü simsiyah kesilir.

59- Aldığı kara haberden dolayı tanıdıklarına görünmekten kaçınır. Aşağılanmaya katlanarak onu alıkoysun mu, yoksa toprağa mı gömsün diye düşünür. Baksana, ne kötü hüküm veriyorlar!

İnanç sistemindeki sapıklığın etkileri sadece inançla ilgili konularla sınırlı kalmaz... Hayat düzenine ve toplumsal geleneklere de yansır. Çünkü inanç sistemi hayatın birinci derecedeki dinamosudur. İster açık olsun, ister gizli olsun, hayatı harekete geçiren birinci güç inançtır. Cahiliye Arapları kendilerinin kız çocukları olmasını istemedikleri halde Allah'ın kızları olduğunu ve bunların da melekler olduğunu ileri sürüyorlardı. Kızlar Allah'ındı. Sevdikleri erkek çocukları ise kendilerinindi.

Sağlıklı inanç sisteminden sapmaları yüzünden, kız çocuklarını diri diri toprağa gömmeyi veya zillet ve aşağılanmış bir biçimde onları sağ bırakarak onlara kötü muamele yapmalarını, onlara başka gözle bakmalarını kendilerine güzel göstermiştir! Çünkü onlar kız çocukları olduğu için yadırganmaktan ve fakirlikten korkuyorlardı. Zira kız çocukları ne savaşabilir ne de kazanç getirebilirlerdi. Bazen bir düşman saldırısı sırasında esir düşerler ve utanç aracı olurlardı. Veya ailelerine bir yük olarak yaşar, fakirliğe neden olurlardı!

Sağlıklı inanç sistemi bütün bunlardan korur insanları. Çünkü rızık Allah'ın elindedir. Herkese rızık verir. Herkes ancak kendisi için rızkını elde edebilir. Sonra insan tür olarak Allah katında onurludur, şereflidir. İslâmın belirttiği şekliyle kadın, insanlığı açısından erkeğin kardeşi ve onun bir parçasıdır.

Surenin akışı içinde cahiliye geleneklerinin çirkin bir tablosu da tasvir edilmektedir.

"Onlardan birine kız çocuğu olduğu müjdesi verildiğinde üzüntüden yüzü simsiyah kesilir."

Üzüntü, sıkıntı ve kederden yüzü simsiyah kesilmiştir. Buna rağmen o üzüntüsünü içine atmıştır. Öfkesini ve kederini gizlemiştir. Sanki başına bir bela gelmiş. Halbuki kadın da erkek gibi Allah'ın bir lütfudur. Rahimde kadın veya erkeği şekillendirmek, kimin haddine düşmüş! Bu rahimde ona hayattan bir salık üflemek kimin işidir? Basit bir su damlasından güzel bir insan yapmaya kimin gücü yeter! Bir su damlasından Allah'ın.izniyle -bir insan oluncaya kadar, hayatın gelişimini ve evrelerini düşünmek bile- cinsi ne olursa olsun doğan çocuğu sevinç ve mutlulukla karşılamamız için yeterlidir. Çünkü bu Allah'ın tekrarlanan mucizesidir. Her an tekrarlanmasına rağmen, önemini yine de yitirmeyen mucizesidir! Bu durumda nasıl olur da, kız çocuğu olduğunu duyunca üzülebilir, onur kırıcı olarak algılanan bu müjde yüzünden insanlardan saklanabilir? Halbuki yaratan ve şekil veren kendisi değildir ki! Bu apaçık mucizenin meydana gelişinde ilahi kudretin bir aracı olmaktan öte bir fonksiyonu yoktur onun.

Allah'ın hikmeti ve hayatın kuralı, hayatın kadın-erkek iki eşten meydana gelmesini öngörmüştür. Kadın da hayat düzeninde erkek kadar köklü bir fonksiyona sahiptir. Hatta erkeğin rolünden daha önemli bir işleve sahiptir. Zira hayatın karargâhı kadındır. Buna göre nasıl olur da kız çocuğu olduğu müjdelenen biri üzülebilir? Aldığı kötü müjde nedeniyle insanlardan gizlenebilir? Halbuki hayatın düzeni sürekli olarak iki eşin varlığı ilkesine dayanmaktadır.

Böylece anlaşılıyor ki, inanç sistemindeki sapıklık toplumun düşüncelerinin ve geleneklerinin sapmasına da yolaçmaktadır.

"Baksana, ne kötü hüküm veriyorlar."
Hem de ne kötü hüküm ve değerlendirme!

İşte böylece İslâm inanç sisteminin, sosyal düşünceleri ve sistemleri düzeltip sağlam temellere oturtmadaki değeri ortaya çıkmış oluyor. İslâmın kadına, hatta insana ilişkin gönüllere ve toplumlara yayıp yerleştirdiği değerli ve onurlu bakış açısı aydınlanmış oluyor. Puta tapıcı cahili toplumlarda haksızlığa uğrayan sadece kadın değildi. En geniş anlamlarıyla bütün bir "insanlık"tı hakları ellerinden alınan. Kadın bütün insanlığın sadece bir parçası idi. Onu aşağılamak ve hor görmek onurlu biçimde yaratılmış insanı hor görmek demekti. Onu canlı canlı toprağa gömmek, insanlığa karşı işlenmiş bir cinayetti. Hayatın yarısını yitirmekti. Yaratılışın asıl gayesi ile çelişmekti. Zira bu hikmetin gereği olarak sadece insan değil, bütün canlılar dişi ve erkekten yaratılmıştı.

Her ne zaman toplumlar sağlıklı inanç sisteminden sapmışlarsa, cahiliye düşünceleri geri dönmüş ve boynuzlarını uzatmıştır... Bugün de, toplumların çoğunda bu cahiliye düşünceleri ortaya çıkmaya devam etmektedir. Pek çok çevrelerde, doğan bir kız çocuğu sevinç oluşturmaz, pek çok insanlar onun doğuşunu hoş karşılamazlar. Erkek çocuğuna gösterdikleri ilgi ve özeni, kız çocuğu için göstermezler. Bu putperest cahiliyenin kalıntılarından biridir. Bütün bu olumsuzluklar, İslâm inancına isabet eden sapmadan kaynaklanmıştır.

Ne garip ve ilginçtir ki, bazı gruplar çevrelerindeki sapık toplumlara bakıp, kadın meselesinde İslâm inancını ve İslâm hukukunu eleştirerek çeşitli spekülasyonlara neden olmaktadırlar. İslâmı eleştirip karalamalara girişen insanlar, zahmet edip İslâmın bu konudaki görüşüne bile müracaat etmiyorlar. İslâm düşüncesinin kadın konusunda yaptığı devrimleri araştırıp oluşumlarda, sosyal sistemlerde, duygularda ve vicdanlarda meydana getirdiği devrimleri inceleme zahmetine katlanmıyorlar. İslâm düşüncesi bugün de hala üstün bir görüş olarak varlığını sürdürmektedir. İslâmın bu diriliğinin sebebi realiteye dayalı pratik bir zorunluluk, coğrafi bir çağrı, sosyal veya ekonomik birtakım ihtiyaçlar değildir. İslâm düşüncesi, insanı onurlandıran, Allah'dan kaynaklanan ilahi inanç sisteminden oluşmuştur. Dolayısı ile Allah'ın katındaki bu iki onurlandırılmış parça arasında ayırım yapmak ve birini üstün görmek sözkonusu değildir.

Cahiliyenin görüşü ile İslâmın görüşü arasındaki yapısal fark ne ise, ahirete iman etmeyenlerle Allah'ın sıfatları arasındaki fark da odur. Allah ise yüceliğin örneğidir.

لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْآخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦٠﴾

60- Ahirete inanmayanlar her konuda kötülüğün örneğini oluşturur-lar. Allah ise yüceliğin örneğidir. O üstün iradelidir ve her işi yerinde-dir.

İşte burada Allah'a ortak koşmak meselesi ile ahireti inkâr problemi örtüş-mektedir. Çünkü her ikisi de aynı kaynaktan ve aynı sapıklıktan kaynaklanmak-tadır. İnsanın vicdanında birbirine karışıyor. İnsanın ruhunda, hayatında, toplumunda ve yönetim biçimlerinde etkilerini gösteriyor. Bu nedenle eğer ahi-rete inanmayanlar için bir örnek verilmesi gerekirse, bu kötü bir örnek olacak-tır. Her şeyi ile sınırsız bir kötülük. Bilinçte, ahlâkta, inanç sisteminde, uygulamada, düşüncede ve karşılıklı ilişkilerde kötülük... Yerde ve gökte kötü-lük...

"Allah ise yüceliğin örneğidir."

Onunla kimse arasında bir karşılaştırma ve tartışma sözkonusu olamaz. Hat-ta ahirete inanmayan şu insanlarla bile...

"O üstün iradelidir ve her işi yerindedir."

Güç sahibidir, hikmet sahibidir. Her şeyi yerli yerince koyması için hakem tutulan O'dur. Her şeyi hak, hikmet ve doğrulukla yerine yerleştirecek hükmü veren de O'dur.

O insanların yaptıkları zulümlerle onları yakalayıp cezalandırma gücüne sahiptir. Eğer böyle yapacak olursa, dünyalarını başlarına geçirir. Fakat O'nun hikmeti zalimlere belli bir süre tanımayı uygun görmüştür.

"Güç ve hikmet sahibi olan O'dur.

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِن دَابَّةٍ وَلَٰكِن
يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ
سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾

61- Eğer Allah, zalimce davranışlarından ötürü insanların, hemen ya-kasına yapışsa yeryüzünde bir tek canlıyı sağ bırakmazdı. Fakat o in-sanlara belirli bir sürenin sonuna kadar mühlet tanır. Süreleri dolunca onu, ne bir an erteleyebilirler ve ne de öne alabilirler.

Yüce Allah, insan denen şu varlığı yaratmış ve onu nimetleri ile donatmış-tır. Yeryüzünde bozgunculuk yapan ve zulmeden, Allah'ın yolundan sapıp O'na ortaklar koşan, birbirlerine zulmedebilen, kendileri dışındaki yaratıklara eziyet edebilen tek varlıktır... Yüce Allah bütün bunlara rağmen onlara yumuşak ve merhametli davranır. Onlara acıyarak biraz zaman tanır. Bu, kuvvetle birlikte olan hikmetin, adaletle birlikte olan rahmetin gereğidir. Ne var ki, insanlar ken-

dilerine tanınan bu süreye aldanıyorlar. Kalpleri Allah'ın rahmetini ve hikmetini kavrayıp hissetmiyor. Sonuçta ilahi adalet ve kuvvet yüce Allah'ın bir hikmete göre belirlediği ve rahmetinden dolayı onlara tanımış olduğu süre dolunca, belirlenen ecel gelince onları kıskıvrak yakalıyor:

"Süreleri dolunca onu ne bir an erteleyebilirler ve ne de öne alabilirler."

İlginç ve tuhaftır ki, müşrikler bu konuda hoşlanmadıkları kız çocukları ve buna benzer bazı şeyleri Allah'a yakıştırıyorlar, sonra bu yaptıklarına ve inançlarına karşılık birer yalancı olarak iyilik ve güzelliğe kavuşacaklarını sanıyorlar! Kur'an onları bekleyen şeyi açıkça ifade ediyor. Bu onların beklentilerinden çok farklıdır:

وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ أَلْسِنَتُهُمُ الْكَذِبَ أَنَّ لَهُمُ
الْحُسْنَىٰ لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ النَّارَ وَأَنَّهُمْ مُفْرَطُونَ ۝

62- Hoşlarına gitmeyen şeyleri Allah'a yakıştırırlar. Buna rağmen en güzel akibet kendilerinin olacak diye asılsız kuruntular gevelerler. Oysa, hiç kuşku yok ki, yerleri cehennemdir, oraya öncelikle gireceklerdir.

Ayeti kerimede kullanılan ifade biçimi, onların dillerinin sanki yalanın kendisi olduğunu veya yalanın bir tablosu olduğunu vurgulamaktadır. Yani onların dilleri yalanı hem anlatmakta, hem de sıfatlarını sergilemektedir. Nitekim şöyle denilir: "Duruşu bir serendamı andırıyor, gözü ise huriyi andırıyor." Bu ifade ile bizzat duruşun serendamın ifadesi olduğu, onu andırdığı, gözün de tek başına huriyi ifade ettiği ve onu açıkladığı belirtilmek isteniyor... Aynı şekilde buyuruluyor ki; **"Dilleri yalanı tasvir eder"** yani bizzat dilleri yalanın ifadesidir. Onu açıklamakta ve onu tasvir etmektedir. Zira bu dil uzun zaman yalan söylemiş ve onu ifade etmeye çalışmıştır. Sonuçta yalanın sembolü ve işareti haline gelmiştir!

Onların

"En iyi akibet bizimdir."

demeleri dillerinin anlatmaya çalıştığı bu yalan türünden başka bir şey değildir. Çünkü onlar hoşlanmadıkları şeyleri Allah'a veriyorlar. Ayetin daha sona ermeden onların yüzlerine vurduğu gerçek ise, kuşkusuz ve tereddütsüz olarak onların cehennemlik olduklarıdır. Zaten onlar bunu çoktan haketmişler ve ona lâyık olmuşlardır:

"Oysa hiç kuşku yok ki yerleri cehennemdir."

Onlar oraya çabucak götürülecekler, geciktirilmeyeceklerdir:

"Oraya öncelikle gireceklerdir."

Ayeti kerimede geçen "ifrad" kavramı öne geçmeyi ifade eder. Müfrid ise, öne geçmek için ilerleyendir. Geri kalmayandır.

YOL GÖSTERİCİ KİTAP

Anlatılan bu insanlar yoldan sapanların ilki değiller. İlk defa gerçeklerden

kaçanlar da değiller. Onlardan önce şeytanın kendilerini aldattığı, sapık düşüncelerini ve işlerini kendilerine süslediği, böylece kendilerine hükmeden ve işlerini idare eden dostları olduğu nice sapıklar ve gerçekten kaçanlar vardı. Yüce Allah'ın kendi elçisi olan Hz. Muhammed'i -salât ve selâm üzerine olsun- onlara göndermesinin amacı, onları şeytanın ağzından kurtarmak, onlara doğruyu ve yanlışı açıklamak, inançlarında ve yaşantılarında meydana gelen ve birbirlerine düşmelerine neden olan ayrılık konularını aydınlatmak ve iman edenler için bir doğru yol kılavuzu ve rahmet olmaktı:

تَاللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ
مِّن قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ
وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ وَمَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ
لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٤﴾

63- Allah'a andolsun ki, senden önce de çeşitli ümmetlere de peygamberler gönderdik. Şeytan onlara yaptıkları kötülükleri güzel gösterdi. O, bugün de onların dostudur. Onları acıklı bir azap bekliyor.

64- Biz sana bu kitabı, insanlara anlaşmazlığa düştükleri meseleleri açıklayasın, mü'minlere ise yol gösterici ve rahmet kaynağı olsun diye indirdik.

Son kitabın ve son peygamberliğin görevi, daha önceki kitap sahipleri ve gruplar arasındaki meydana gelen ihtilafları çözmek ve ayrılıklara son vermekti. Zira her şeyin temeli tevhiddir. Tevhide bulaşan her tür şüphe ve Allah'ın bir şeye benzetilmesi, bir şekilde gösterilmesi gibi şirkin bütün türleri asılsızdır. Kur'an bu tür konuları aydınlatmak ve yanlışları düzeltmek için gelmiştir. Ayrıca kalplerini imana hazırlayan ve onu kabul etmek için açan insanlara, doğru yol kılavuzu ve rahmet olmak amacı ile inmiştir.

OLAĞANÜSTÜ DELİLLER

Bu çizgiye gelindikten sonra surenin akışı içinde Allah'ın evrende yaratmış olduğu ayetlere, insanın bünyesine yerleştirdiği sıfatlara ve yeteneklere, ona bahşettiği nimetlere ve bağışlara ilişkin yaratıcının ilahlığını, birliğini gösteren ayetler sunuluyor. Bunlar Allah'dan başka kimsenin güç yetiremeyeceği ayetlerdir.

Geçen ayette kitabın indirilişinden söz edilmişti. Bu kitap, Allah'ın insanlara gönderdiği en değerli nimettir. Ruhun hayatı ondadır. Şimdi de Allah'ın göklerden suyu indirmesi olayı anlatılıyor. Bunda ise bedenlerin hayatı vardır:

وَاللَّهُ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ فِي
ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٥﴾

65- Allah gökten su indirerek, onunla yeri, ölümünden sonra dirilti. Gerçekleri işitebilecek kulakları olanlar için bunda ibret dersi vardır.

Su, her canlının hayatıdır. Ayeti kerime suyu bütün yeryüzü için hayatın kaynağı olarak gösteriyor. Yeryüzünde bulunan her nesnenin ve her canlının hayatı. İşte ölümü hayata çeviren, gerçekten ilah olmayı haketmiştir.

"Gerçekleri işitebilecek, kulakları olanlar için bunda ibret dersi vardır."

İşittiklerini düşünenlere... Bu problemin yani ilahlık probleminin işaretlerini ve ölümden sonraki hayatta yeralan kanıtlarını Kur-an'ı Kerim pek çok yerde ele almış ve çoğu zaman bu noktaya dikkatleri çekmiştir. Bunda söylenen söze kulak veren, onu anlayıp düşünenler için ibret dersi vardır.

Bir diğer ibret ise, yaratıcının olağanüstü sanatını gösteren ve bu hayret verici sanat ile Allah'ın ilahlığını gösteren hayvanlardır:

وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُّسْقِيكُم
مِّمَّا فِي بُطُونِهِ مِن بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَّبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِّلشَّارِبِينَ ﴿٦٦﴾

66- Sizin için süt hayvanlarında da ibret dersi vardır. Onların karınlarındaki (bağırsaklarındaki) posa ile kan arasından size halis ve tatlı içimli bir besin kaynağı olan sütü içiririz.

Hayvanların memelerinde biriken bu süt neden, nasıl meydana gelmektedir? Bu kan ile dışkı arasından süzülüp gelmektedir. Dışkı ise, gıdaların, midede sindirilmesinden ve bağırsaklarda kana dönüşecek olan öz suyun emilmesinden sonra arta kalan şeylerdir. Vücutta bulunan her hücreye kadar ulaşan bu kan, memelerdeki süt bezlerine ulaştığında yüce Allah'ın hayret verici üstün sanatı ile süte dönüşür. Bu öyle bir sanattır ki, kimse onun nasıl meydana geldiğini bilemez.

Bedende sindirilen gıda maddeleri, özlerinin kana dönüşmesi ve her hücrenin ihtiyaç duyduğu maddeleri bu kanın içinde seçerek beslenmesi gibi işlemler gerçekten son derece ilginç ve hayret verici işlemlerdir. Bu işlem, bedende her saniye devam edip gitmektedir. Aynı şekilde alınan gıdaların yakılıp enerjiye dönüştürülmesi de sürekli devam eder. Her an bu ilginç cihazda, sürekli devam eden bir yapma ve yıkma işlemi bulunmaktadır. Ve bu iki işlem, ruhun bedenden ayrılışına kadar hiç durmadan devam eder. Akli dengesi yerinde olan bir insanın bu hayret verici işlemler karşısında durup bu insan vücudunu yapan, yüce yaratıcının gücünün önünde eğilmemesi, bütün varlığıyla ve zerreleri ile titrememesi mümkün değildir. Yüce yaratıcı tarafından yaratılan insan vücudu, insan tarafından yapılmış en karmaşık aygıtlardan daha karmaşıktır ve onlarla kıyas bile edilemez. Hatta insanın vücudunda bulunan sayısız hücrelerden biri ile bile karşılaştırılamaz.

Emilme, dönüşme ve yakma işlemlerinin anahatlarına ilişkin özelliklerin ötesinde akılları durduran detaylar bulunmaktadır. Bu işleyişde vücuttaki tek bir hücrenin çalışması bile gerçekten hayret vericidir. İnsan O'nun yaptıklarını düşünmekle bitiremez.

Bütün bunlar yakın bir zamana kadar bir sır olarak kalmışlardı. Burada Kur-an'ı Kerim bilimsel bir gerçeğe parmak basarak sütün kan ile dışkı arasından süzüldüğünü ifade etmektedir. Bu gerçekte yakın bir zamana kadar bilinmiyordu. Kur'an'ın bu gerçekleri tesbit ettiği dönemde, değil onları, böyle bilimsel bir şekilde tam ve eksiksiz olarak tesbit etmek, onu düşünebilmek bile mümkün değildi. Aklına saygı duyan bir insanın bu konuda kuşkuya düşmesi veya tartışmaya girmesi mümkün değildir. Bütün bu gerçeklerden biri bile bu Kur'an'ın Allah tarafından gönderilen vahiy olduğunu isbat için yeterlidir. Çünkü Kur'an'ın bu gerçeği bütün çıplaklığı ile ortaya koyduğu sırada insanlık ondan habersiz bulunuyordu.

Kur-an'ı Kerim bu apaçık bilimsel gerçeği de geçerek Allah tarafından gönderilen vahyin delillerini başka özelliklerinde de göstermektedir. Bütün amaç, bu özellikleri anlayacak ve onları takdir edeceklere sunmaktadır. Fakat bu türden bir gerçeğin mükemmel bir şekilde sunulması bile inatçı tartışmacıları susturmaya yeterlidir.

وَمِن ثَمَرَٰتِ ٱلنَّخِيلِ وَٱلْأَعْنَٰبِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا ۗ إِنَّ فِى
ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

67- Hurma ağaçlarının meyvaları ile üzümlerden içki ve yararlı besin elde edersiniz. Düşünenler için bunda ibret dersi vardır.

Gökten inen yağmurun serpiştirdiği hayattan oluşan bu meyvalardan, sarhoşluk verici şeyler yapıyorsunuz. (Ayette geçen sekr; içki demektir. Bu sırada daha içki haram kılınmamıştı) Güzel bir rızık da yapıyorsunuz. Ayeti kerime güzel rızkın içkiden başka bir şey olduğuna ve içkinin güzel bir rızık olmadığına işaret etmektedir. Bu da daha sonra gelecek olan haram kılmanın bir girişidir. Ayet bu sırada yaşanan realiteyi tasvir etmektedir. Onların hurma ve üzüm meyvalarından içki yaptıklarını açıklamaktadır. Yoksa içkinin helal olduğunu ifade etmemekte aksine, onun haramlığına bir giriş yapmaktadır.

"Düşünenler için bunda ibret dersi vardır."

Aklını kullananlar, bu rızkı yapanın kulluk yapılmaya lâyık olduğunu anlarlar. Bu rızık veren de Allah'dır...

BAL ARISI

وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى ٱلنَّحْلِ
أَنِ ٱتَّخِذِى مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ ٱلشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ كُلِى
مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ فَٱسْلُكِى سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا ۚ يَخْرُجُ مِنۢ بُطُونِهَا شَرَابٌ
مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُۥ فِيهِ شِفَآءٌ لِّلنَّاسِ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ

يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾

68- Rabbin bal arısına ilham etti ki; "Dağ oyuklarında, ağaç kovuklarında ve asma yaprakları arasında petek ör."

69- Sonra her meyvadan ye, Rabbinin önüne aştığı bütün yolları aş." Arının karnından değişik renkli ve insanlar için şifa kaynağı olan bir içecek (bal) çıkar. Bu olayda düşünen kimseler için ibret dersi vardır.

Arı Allah'ın kendisine bahşettiği içgüdülerinin direktifleriyle çalışır. Bu da bir çeşit vahiydir. Arı bu direktiflere göre çalışır. Gerçekten öyle hayret verici bir titizlikle çalışır ki, düşünebilen akıl bile, bu çalışma karşısında aciz kalır. İnsan aklı, arının yaptığı petekler, kozalar, kendi aralarındaki iş bölümü, saf balı yapma yöntemi konusunda açıklama yapmaktan aciz durumdadır.

Arı, kendi yaratılışının gereği olarak, yuvalarını dağlarda, ağaçlarda ve yükseltilen yerlerde, yani asma ağacı ve benzerlerinde yapar. Yüce Allah onun fıtratına yerleştirdiği yetenekler ve etrafını kuşatan çevrenin uyum sağlamasıyla ona hayatın yollarını kolaylaştırmıştır. Balda insanlar için şifa olduğunu belirten ifadeyi bazı uzmanlar teknik açıdan açıklamışlardır. [2] Bu gerçek sırf Kur'an'ın açıkça bildirmesiyle de sabit bir olgudur. Müslümanın Allah'ın kitabında sabit olan bu köklü gerçeğe dayanarak böyle inanması zorunludur.

Buhari ve Müslim, Ebu Said Hudri'den rivayet ederler ki: Bir adam Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- geldi ve: "Kardeşim ishal oldu" dedi. Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- "Ona bal içir" buyurdu. Adam gitti. Bal içirdi. Sonra yine geldi ve "Ya Resulullah; bu da onun ishalini arttırmaktan başka işe yaramadı" dedi. Resulullah -salât ve selâm üzerine olsun- bu sefer "Allah doğru söylemiştir, kardeşinin karnı ise yalan söylüyor. Git, ona bal içir" dedi. Adam gitti bal içirdi ve kardeşi iyileşti.

Bu haberde Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- gözler önündeki bir realite karşısında takındığı kesin tavır bizi dehşete düşürmektedir. Çünkü kardeşi ona bal içirdikçe adamın ishali de artmıştır. Bu kesin inanç sonunda realitenin de onu desteklemesi ve doğrulaması ile neticelenmiştir. İşte Allah'ın kitabında yeralan her konuda ve her gerçek hakkında müslümanın kesin inancı da böyle olmalıdır... Realite diye adlandırılan dış görünüş istediği kadar ona aykırı olsun farketmez. Allah'ın kitabındaki bir gerçek, dış görünüşteki bir realiteden daha doğrudur. Eninde sonunda dış görünüşten ibaret olan realite de onu doğrulayacaktır.

Burada bir nebze de sergilenen nimetlerin uyum ve ahengi üzerinde duralım: Gökten suyun indirilişi, kan ile dışkı arasından sütün çıkarılışı, hurma ve üzüm meyvalarından hem sarhoş edici, hem de güzel rızıkların çıkarılmak istenmesi, arının karnından balın çıkarılışı... Evet bunların hepsi şekil bakımından birbirlerinden farklı yerlerden çıkarılan içeceklerdir. Buradaki hava,

(2) Prof. Abdülaziz İsmail, "el-İslâm vet Tıbbul-Hadis" (İslâm ve Modern Tıp) adlı kitabına bakınız.

içeceklerin havası olduğundan, hayvanların sadece sütleri sözkonusu edilerek sahnenin tüm birimleri arasında bir uyum sağlanmıştır. Gelecek dersimizde hayvanların derilerinden, yünlerinden ve kıllarından da yararlanıldığını göreceğiz. Zira buradaki konular, çadırlar, normal evler ve giyim kuşam ile ilgilidir. Dolayısıyla hayvan ürünlerinden sahnenin birimleriyle uyum sağlayanların verilmesi, bütünün parçalarıyla uyumunun gereği olarak tercih edilmiştir... Bu da Kur'an'daki edebi ahengin ufuklarından biridir. (3)

BÜNYELERE KAZINMIŞ GERÇEKLER

Hayanlardan, ağaçlardan, meyvelerden, arıdan ve baldan söz eden ayetlerden sonra, şimdi de insan ruhunun derinliklerine daha yakın olan, bizzat onların bünyelerinde yeralan yaşamları, rızıkları, eşleri, çocukları ve torunlarından bahseden ayetlere geçiliyor. İnsanlar bu konuları büyük bir titizlikle ele alıyorlar, daha derin biçimde etkileniyorlar ve daha rahat karşılık veriyorlar:

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّىٰكُمْ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ
الْعُمُرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٧٠﴾ وَاللَّهُ
فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ ۚ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادِّي
رِزْقِهِمْ عَلَىٰ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ ۚ أَفَبِنِعْمَةِ اللَّهِ
يَجْحَدُونَ ﴿٧١﴾ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُم
مِّنْ أَزْوَاجِكُم بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ ۚ
أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ ﴿٧٢﴾
وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ شَيْئًا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٧٣﴾ فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ ۚ
إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾

70- Allah sizi yarattı, sonra canınızı alır; kiminizin ömrü en rezil, en güçsüz yaşlara kadar uzatılır da adam vaktiyle bildiklerinin hiçbirini bilmez olur. Hiç şüphesiz Allah her şeyi bilir ve her şeyi yapabilir.

71- Allah rızık alanında bir bölümünüzü diğerlerinizden üstün kıldı. Üstün konumdakiler rızıklarını, buyrukları altındaki yoksullarla paylaşmıyorlar ki, herkes eşit geçim düzeyine kavuşsun. Acaba Allah'ın nimetlerini inkâr mı ediyorsunuz?

(3) "Kur'an'da Edebî Tasvir" kitabının "Kur'an'da Edebî Ahenk" bölümüne bkz.

72- Allah size kendi türünüzden eşler sundu; bu eşlerinizden size çocuklar, torunlar verdi, size temiz rızıklar bağışladı. Durum böyleyken, onlar batıla inanıp Allah'ın nimetlerini inkâr mı ediyorlar?

73- Onlar Allah'ı bırakıp kendilerine göklerden ya da yerden hiçbir rızık veremeyen buna asla gücü yetmeyen düzmece ilahlara taparlar.

74- Allah'a benzerler yakıştırmaya kalkışmayınız. Çünkü Allah bilir, siz bilmezsiniz.

Birinci dokunuş hayat ve ölümle ilgilidir. Bu konu herkesi ve her canlıyı yakından ilgilendirmektedir. Hayat sevimlidir. Hayat hakkında düşünmek katı kalpleri bile bir ölçüde yumuşatır, Allah'ın elini, nimetini ve kudretini daha bir duyarlıkla algılamasını sağlar. Hayatı yitirmekten korkmakla da hayatı verene karşı takva, sakınma ve sığınma duyguları ferdin vicdanını harekete geçirebilir. İnsanın yaşlanıp ihtiyarlaşmasına, daha önce bildiklerini unutmasına, acizlik, unutkanlık ve düşkünlük açısından tekrar çocuklaşmasına ilişkin yaşlılık tablosu, evet bu tablo insanın ruhunu hayatın evreleri üzerinde düşünmeye sevkedebilir. İnsan ruhunu hayatın değişimiyle etkilenmeye sevkedebilir. İnsanın büyüklük taslamasını, gücü, bilgisi ve imkânları ile üstünlük taslamasını önleyebilir. Ardından;

"Hiç şüphesiz Allah her şeyi bilir ve her şeye gücü yeter."

denilmektedir ki, insanın ruhunu bu büyük gerçeğe çevirir. Sürekli ve kuşatıcı ilim Allah'ındır. Zamandan etkilenmeyen, eksiksiz güç ve kudret Allah'ındır. İnsanın ilmi, eksiksiz güç ve kudret sahibi Allah'ındır. İnsanın ilmi gücü de belli bir zamanla sınırlıdır. Ayrıca her ikisi de eksik, sınırlı ve cüz'idir.

İkinci dokunuş, rızıkla ilgilidir. Rızık konusunda herkesin farklı durumda olduğu ortadadır. Ayeti kerime, bu farklılığı, Allah'ın rızık konusunda bir kesimi diğer bir kesime üstün kılmasına bağlamaktadır. Rızık konusundaki bu farklılığın Allah'ın yasasına bağlı bulunan sebepleri vardır. Bu konuda hiçbir şey başıboş ve gereksiz değildir. Bir insan akıllı, bilgin ve düşünür olduğu halde, rızık elde etme ve onu geliştirme yeteneği sınırlı olabilir. Zira onun yetenekleri başka alanlardadır. Aynı şekilde bir insan da cahil, basit ve fazla akıllı olmaz, fakat mal elde etme ve onu geliştirme yeteneği fazla olabilir. Her insanın kendisine göre enerjisi ve yetenekleri vardır. Bu konuyu derinlemesine incelemeyenler, rızkın güç ve imkânlarla hiç ilgisi olmadığını sanırlar. Halbuki rızık da hayatın diğer alanlarındaki konular gibi özel bir güç ve yetenekle tamamen ilgilidir. Rızkın bolluğu, Allah tarafından sınanma vasıtası da olabilir.Rızkın kısıtlanması da Allah'ın dilediği bir hikmet ve bunun sonucunda gerçekleşen bir sınama olabilir... Hangi açıdan bakarsak bakalım, rızık konusundaki farklılıklar, gözle görülen bir olaydır ve bu farklılıklar insanların yeteneklerinin farklılıklarına bağlıdır. Doğal olarak bu tezin tutarlı olabilmesi için, değişik toplumlarda bulunan zulüm esasına dayalı yapay ilkelerin ortadan kaldırılması gerekir. Nitekim ayeti kerime bu olayın, o zamanki Arap toplumunun realitedeki uygulamsına değinmektedir. Ayeti kerime bu olayı o zaman Araplarda sürdürülen puta tapıcı cahiliyenin bazı kuruntularını ortadan kaldırmak için kullanıyor. Sözkonusu

kuruntulara daha önce değinmiştik. Şöyle ki: onlar Allah'ın kendilerine verdiği rızkın bir kısmını sahte tanrılarına ayırıyorlardı. Burada onlar hakkında diyor ki; "Onlar sahip oldukları malların bir kısmını elleri altında bulunan kölelerine vermiyorlardı. (Bu İslâmdan önce fiilen yaşanan bir olaydı) Yani rızık konusunda köleleriyle eşit olmak istemiyorlardı. Peki ne diye Allah'ın kendilerine verdiği rızkın bir payını sahte ilahlarına ayırıyorlar?

"Acaba Allah'ın nimetlerini inkâr mı ediyorsunuz."

Nimeti verene, bağışta bulunana, rızıklarını arttırana şükredeceklerine, nimete ortak koşmak suretiyle karşılık veriyorlar. Öyle mi?

Üçüncü dokunuşun zemini, kendileri, eşleri, çocukları ve torunlarıdır. Burada öncelikle erkek ile kadın arasındaki güçlü bağın yerleştirilmesi ile söze girilmektedir:

"Allah size kendi türünüzden eşler sundu."

Onlar sizin kendinizdendir, sizin bir parçanızdır onlar. Onlar aşağılık bir tür değillerdir. Ki doğduklarını müjde aldığınızda saklanıp üzülesiniz!

"Bu eşlerinizden size çocuklar, torunlar verdi."

Geçici olan insan, çocukları ve torunları vasıtası ile varlığının sürdürüldüğünü rahatça algılar. İnsanın içindeki bu arzuya dokunulması duyarlılığını daha bir körükler... Ardından şöylece olumsuzluk ifade eden soru sorulur:

"Durum böyleyken onlar batıla inanıp Allah'ın nimetlerini inkâr mı ediyorlar?"

Ki O'na ortak koşuyorlar ve onun emrine karşı geliyorlar. Bu nimetlerin hepsi O'nun bağışıdır. Ve bunlar, onların hayatlarında her an gözlerinin önünde bulunan realiteler, olgular olarak Allah'ın ilahlığını gösteren ayetlerdir...

"Onlar batıla mı inanıyorlar?"

Allah'ın dışındaki her şey batıldır. Bu sahte tanrılar ve uydurma kuruntular da tümden batıldır. Realitede varlıkları yoktur. Onların içinde hiçbir gerçek de yoktur. Onlar Allah'ın nimetini inkâr ediyorlar. Halbuki bu onların somut olarak algıladıkları, güzel görüp faydalandıkları bir nimettir. Buna rağmen onu inkâr ediyorlar.

"Onlar Allah'ı bırakıp kendilerine göklerden ya da yerden hiçbir rızık vermeyen, buna asla gücü yetmeyen düzmece ilahlara taparlar."

İnsan fıtratının bu kadar bozulmuş olması şaşırtıcı bir durumdur. İnsanların kendilerine rızık verme gücüne sahip bulunmayan ve hiçbir zaman ve ortamda bu güce sahip olamayacak birine ibadet kasdı ile yönelmeleri tuhaf bir tutumdur. Yaratan ve yarattıklarının rızkını veren Allah'ı çağırdıkları, Allah'ın birliğini gösteren kanıtlar gözlerinin önünde olduğu halde, O'nun benzerlerinin ve O'na denk birilerinin olduğunu ileri sürmeleri hayret vericidir.

"Allah'a benzerler yakıştırmaya kalkışmayınız. Çünkü Allah bilir, siz bilmezsiniz."

Allah'ın bir benzeri yoktur ki, siz O'nun gibilerinden söz edebilesiniz, örnek veresiniz.

GERÇEĞİN KAVRATILMASI

Surenin akışı içinde onlara iki örnek verilir. Birincisinde rızık veren ve mülkün sahibi bir efendiden söz ediliyor. İkincisinde hiçbir şeye sahip bulunmayan ve hiçbir kazancı olmayan aciz bir köleden bahsediliyor. Amaç kendisinden habersiz oldukları büyük gerçeğin, Allah'ın bir benzerinin olmadığı gerçeğinin kavratılması, ibadet edilmede Allah ile yaratıkların bir tutulmasının doğru olmadığının belletilmesidir:

ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا
مَّمْلُوكًا لَّا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَمَن رَّزَقْنَٰهُ مِنَّا رِزْقًا
حَسَنًا فَهُوَ يُنفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا ۖ هَلْ يَسْتَوُۥنَ ۚ ٱلْحَمْدُ
لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ
أَحَدُهُمَآ أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ مَوْلَىٰهُ
أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ ۖ هَلْ يَسْتَوِى هُوَ وَمَن يَأْمُرُ
بِٱلْعَدْلِ ۙ وَهُوَ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٦﴾

75- Allah, özgürlüğünden yoksun, hiçbir şey yapmaya gücü yetmeyen, bir köle ile kendisine bağışladığımız güzel nimetlerin bir bölümünü başkalarına veren kimseyi size örnek veriyor. Hiç bunlar bir olur mu? Allah'a hamdolsun ki, gerçek meydana çıktı. Fakat onların çoğu bunu bilmez.

76- Allah bir de şu iki adamı örnek verir: Adamlardan biri dilsizdir, hiçbir şey yapamaz efendisine yüktür, gönderildiği hiçbir yerden başarı ile dönmez. Şimdi bu adam hiç doğru yolda olan ve adalete uygun emirler veren bir kimse ile bir olur mu?

Birinci örnek onların günlük hayatlarından alınmıştır. Onların hizmetçileri, köleleri bulunuyordu. Bu kölelerin hiçbir şeyleri yoktu. Ve hiçbir şeye de güçleri yetmezdi. Onlar hiçbir şeye gücü yetmeyen zavallı köle ile dilediğini yapabilen mülk sahibi efendiyi bir tutmazlardı. O halde nasıl olur da kulların efendisi ve sahibi olan Allah ile hepsi de O'nun kulu olan birini veya bir nesneyi bir tutabilirlerdi?

İkinci örnek hiçbir şey bilmeyen ve başarı elde edemeyen zayıf, dilsiz ve

geri zekâlı bir adam ile konuşabilen, güçlü, adaleti emreden, doğruluk, iyilik yolunda çalışan bir adamı tasvir ediyor... Akli dengesi yerinde olan biri, bu iki örneği aynı tutamaz. Nasıl olur da bir put veya taş ile her şeyi bilen, her şeye gücü yeten, iyiliği emreden, doğru yola ileten yüce Allah bir tutulabilir?

İşte bu iki örnek, yüce Allah'ın insanların iki ilah edinmemelerine ilişkin emri ile başlayan bölümün sonu olmaktadır. Bölümün sonu da iki ilah edinen bir topluluğun işine akıl erdiremediğini dile getiriyor...

AKIL ERDİRİLEMEYEN SIRLAR

Gelecek bölümdeki derste de bu surenin ana konusunu oluşturan tek ilahın (Allah'ın birliğinin) delilleri sergileniyor. Yaratma işleminin akıl almaz büyüklüğü, nimetlerin bolluğu ve kuşatıcı ilim. Ayrıca bu bölümde özellikle diriliş meselesine yer veriliyor. Kıyamet de hiç kuşkusuz sadece Allah'ın bildiği, O'ndan başka kimsenin haberdar olmadığı gayb sırlarından biridir.

Bu dersin konularına gelince, bunlar yüce Allah'ın yerde ve göklerde içteki ve dıştaki gayb sırlarıdır.Kıyamete ilişkin sorular da bu konular arasında yeralıyor. Bunları Allah'dan başkası bilemez. Onlara egemen olan Allah'dır. Ve bunlar O'nun için basit şeylerdir:

"Kıyamet olayı yakınlığı bakımından bir göz kırpması gibidir, ya da bundan bile daha yakındır."

Rahimlerdeki gizli olanı bilen O'dur. Bu gayb aleminden yavruları çıkaran sadece O'dur. İnsanlar bu çocukluk halinde hiçbir şey bilmezler. Daha sonra onlara göz, kulak ve kalp verilir. Belki nimetlerine karşı şükrederler diye onlara bu nimetleri veren O'dur. Yarattıklarının sırlarına ilişkin gaybı da O bilir. Bu sırlardan sadece biri olarak kuşların gökyüzü boşluğunda hareket edişleri sözkonusu ediliyor. onları havada tutanın Allah'dan başkası olmadığı vurgulanıyor.

Akıllara durgunluk veren bütün bu olağanüstülükler yanında Allah'ın insanlara bahşettiği bazı maddi nimetler de yeralıyor. Yerleşmek için yapmış oldukları binalar, evler ve konutlar, seyahatte kullanmak amacı ile hayvanların derilerinden edindikleri çadırlarda barınma, gölgelenme ve huzura ermme nimetleri, yünlerinden, tüylerinden ve kıllarından elde ettikleri döşemelik ve giysilikler gibi nimetleri, bunun yanında gölgeleri, mağaraları ve sıcaktan koruyan elbiseleri, savaşta bedeni koruyan zırhları bu nimetlerle birlikte ele alınıyor:

"Böylece size yönelik nimetlerini tamamlıyor, olaki buyruklarına uyarsınız."

Bunun ardından dirilişe ilişkin sahnelerin detayına giriliyor, müşriklerin, ortak koştuklarının, onlara şahitlik eden peygamberlerin ve kendi kavmine şahitlik eden Peygamberimiz Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- durumları sergileniyor. Böylece bu bölüm de diriliş ve kıyamet havası ile sona eriyor.

وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ
الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٧٧﴾

77- Göklere ve yere ilişkin bilinmezlerin bilgisi Allah'ın tekelindedir. Kıyamet olayı, yakınlığı bakımından bir göz kırpması gibidir ya da bundan bile daha yakındır. Hiç şüphesiz, Allah'ın gücü her şeye yeter.

Diriliş meselesi, inanç sisteminin her peygamber devrinde ve her çağda önemli tartışmalara neden olduğu bilinen gayb konularından biridir. Bu yalnız Allah tarafından bilinen gayb konularından biridir.

"Göklere ve yere ilişkin bilinmezlerin bilgisi Allah'ın tekelindedir."

İnsanlar, yeryüzündeki bilimleri nereye varırsa varsın, yeryüzünün zenginliklerini ve onun gizli olan enerji kaynaklarını ne ölçüde ortaya çıkarırlarsa çıkarsınlar, gaybın perdesi önünde güçsüz ve çaresiz kalacaklardır. İnsanoğlunun en bilginleri dahi bir an sonra başına gelecek şeyleri bilememe konumunu aşamazlar. Onlar bizzat kendilerinin başına gelecek olan en yakın şeyi dahi tahmin edemezler. Verdikleri nefesin tekrar geri gelip gelmeyeceğini bilemezler. İleriye dönük hesaplar insanı bütünüyle çıkmaza sokarken, onun kaderi gaybın perdesi arkasında gizlidir. Ne zaman ansızın kendisini yakalayacağını bilemez. Belki de bir saniye sonra onu yakalayacaktır. Aslında insanoğlunun geleceğe ilişkin şeyleri bilmemesi, şu andan sonrasından habersiz oluşu, Allah'ın insana bir rahmetidir. İnsanlar bu sayede düşünebilir, çalışabilir, ürün kaldırabilir ve birtakım onarım ve inşa işlerine girebilirler. Kendilerinin başlatmış oldukları çalışmaları, sonrakilerin gelip tamamlaması için ardlarında bırakabilirler. Böylece perde arkasında gizli olan ecelleri gelinceye kadar bir çalışma içinde olmaları sağlanmış olur.

İşte kıyamet de bu gizli olan gaybla ilgili konulardan biridir. Şayet insanlar kıyametin ne zaman kopacağını bilselerdi, hayatın çarkı durur veya bozulurdu. Hayat, ilahi kudretin kendisi için çizmiş olduğu doğrultuya uygun bir şekilde ilerlemezdi. İnsanlar kıyamet gününün senelerini, aylarını, günlerini, saatlerini ve saniyelerini sayıp dururken, hayatın akışının normalde devam etmesi düşünülemezdi.

"Kıyamet olayı, yakınlığı bakımından bir göz kırpması gibidir ya da bundan bile daha yakındır."

Yani kıyamet yakındır. Fakat bu yakınlığın ölçüsü insanın bilinen hesabının ölçüsü değildir. Kıyametin kopması için bir zamana gerek yoktur. Bir göz açıp-kapatmak yeterlidir onun için. Bir de bakmışsın ki, o bütün sebepleri ve şartlarıyla hazır olup gelmiştir:

"Hiç kuşkusuz Allah'ın gücü her şeye yeter."

Haddi hesabı olmayan onca yaratıkların ve kalabalıkların dirilişi, canlandırılışı, toplanması, hesaba çekilmesi ve eylemlerine uygun bir biçimde ödüllen-

dirilmesi veya cezalandırılması... Bütün bunların hepsi bir şeye "ol" deyince oluveren ilahi kudret için kolay ve basit işlerdir. Bunları ancak beşeri ölçüleri esas alarak ölçen, insan gözüyle onlara bakıp, insani kriterlerle onları değerlendirmeye çalışanlar, çok zor ve dehşet verici akıl almaz bir iş olarak değerlendirebilirler... İşte onlar bu ölçüleri esas aldıkları için yanlış düşünüyor ve yanlış değerlendiriyorlar!

Kur-an'ı Kerim meseleyi daha rahat anlaşılır hale getirmek için, insan hayatından küçük bir örnek veriyor. Bu olay gece ve gündüzün her saniyesinde sürekli meydana geldiği halde onların güçleri bu olay karşısında aciz kalmakta ve düşünceleri onu anlatmakta güçlük çekmektedir:

وَٱللَّهُ أَخْرَجَكُم
مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ
وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾

78- Allah sizi, hiçbir şey bilmez halde, analarınızın karınlarından çıkardı, size kendisine şükredesiniz diye işitme duyusu, gözler ve kalpler verdi.

Bu çok yakında bulunan bir gayptır. Fakat o aynı oranda da derin, anlamlı ve uzaktır. Anne rahminde bir yavrunun geçirdiği evreleri insanlar görebilirler. Fakat onlar bu evrelerin nasıl tamamlandığını bilemezler. Zira bunun sırrı,gizli olan hayat sırrının aynısıdır. İnsanoğlunun sahip olduğunu iddia ettiği, kendisiyle övündüğü, kıyametin ve gaybın ne olduğunu kendisiyle öğrenmeye çalıştığı bilim ise, sonradan elde edilmiş bir bilimdir:

"Allah sizi, hiçbir şey bilmez halde, analarınızın karınlarından çıkardı."

Her bilgin ve her araştırıcı uzmanın doğuşu, annesinin karnından hiçbir şey bilmez iken çıkışı, çok yakından bilinen bir olgudur! Bu hiçbir şey bilmediği çocukluk döneminden sonra, Allah'ın bir bağışı olarak ve insanlar için dilemiş olduğu kaderi gereği etrafını kuşatan bu evreni araştırarak, yaşamını daha rahat sürdürebilmesi için ona, keşfetme ve ilerleme kabiliyetini bağışlamıştır. Bu lütuf hayatın vazgeçilmez unsurudur.

"Size kendisine şükredesiniz diye işitme duyusu, gözler ve kalpler verdi."

Kur-an'ı Kerim kalp ve gönül kavramlarıyla insanın tüm bilinçli algılama unsurlarını ifade etmek ister. Bu kavram aynı zamanda akıl denilen olguyu da kapsamına alır. Aynı şekilde mahiyeti ve fonksiyonu bilinmeyen gizli ilham güçlerini de içine alır. "size göz, kulak, kalp vermiştir ki şükredesiniz." Bu nimetin değerini ve bunun dışında bulunan Allah'ın size vermiş olduğu nimetlerin değerini kavradığınızda ona şükredesiniz diye... Şükretmenin başı ise, yegâne ibadet mercii Allah'a inanmaktır.

ÜRPERTİCİ ÖRNEK

İnsanların görüp üzerinde düşünmedikleri ilahi kudretin eserlerinden, ha-

yat verici olaylarından birisi daha örnek veriliyor. Bu gerçekten şaşırtıcı ve her zaman gözler önüne serili olan bir sahnedir:

أَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فِي جَوِّ السَّمَاءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ
إِلَّا اللَّهُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٧٩﴾

79- Onlar gök boşluğunda, süzülen kuşları görmüyorlar mı? Onları dengede tutan Allah'dan başkası değildir. Bu olayda mü'minler için birçok ibret dersleri vardır.

Göklerin boşluğunda istedikleri gibi uçuşup giden kuşların manzarası, her zaman rastladığımız bir manzaradır. Fakat bu manzara alışageldiğimiz bir olgu olduğundan, onun hayret verici yanını insanlar gözardı edebilmektedirler. İnsan evreni, kalbinin uyanık bulunduğu bir sırada ve gerçekleri görebilen gözüyle süzdüğünde, bu hayret verici olayı farkedebilecektir. Kuşun göklerin boşluğunda bir tek halka çizmesi bile duyarlı kalpleri harekete geçirir. Ve bu olayı olduğu gibi tasvir etmeye çalışır. Önceden de şimdi de karşılaşılan o manzaraya bir canlılık katar.

"Onları dengede tutan Allah'dan başkası değildir."

Kuşun ve onun çevresini kuşatan evrenin yaratılışına hükmeden yasalarıyla... Kuşu uçmaya yetenekli şekilde yaratmasıyla... Etrafındaki havayı uçmaya elverişli kılmasıyla...Kuşu göklerin boşluğunda düşmeksizin durduran O'dur:

"Bu olaylarda mü'minler için birçok ibret dersleri vardır."

Mü'min olan kalp, aynı zamanda evrendeki ve yaratılıştaki üstün sanatları gören duyarlı kalptir. Bu sanatta yeralan, duyguları sarsan ve vicdanları harekete geçiren güzelliği ve üstünlüğü rahatça idrak eder. İnanmış bir kalp yaradılışın bu güzelliği karşısındaki duyarlılığını iman, ibadet ve Allah'ı tesbih ederek dile getirir. Kendilerine güzel söz sanatı verilmiş olan mü'minler, yaradılışın ve oluşumun güzelliklerine, üstün sanatına ilişkin bu olağanüstülükleri, çeşitli edebi üstünlüklerle ifade edebilirler. Kalbi aydınlatıcı parlak imanın güzelliği ile dolmamış olan bir şairin, böyle edebi üstünlüklere ulaşması mümkün değildir.

YARATILIŞIN SIRLARI

Surenin akışı içinde yaratılışın sırları, ilahi kudretin sanat eserleri ve ilahi nimetin görünümlerine ilişkin bir adım daha atılıyor. Bu adımla insan topluluklarının barınaklarına kadar giriliyor. Bu evlerde ve onların çevresinde, kendilerine verilmiş olan nimetlere değiniliyor. Gölgelikler, mağaralar, huzur yerleri ve bunların sağladığı imkânlardan yararlanma gibi nimetler dile getiriliyor.

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّن بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ
الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ

وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا إِلَىٰ
حِينٍ ﴿٨٠﴾ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ
لَكُمْ مِنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ
الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ تَقِيكُم بَأْسَكُمْ كَذَٰلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ
لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ ﴿٨١﴾

80- Allah, evlerinizi size barınak yaptı. Süt hayvanlarından gerek geziye çıktığınız ve gerekse beldelerinizde oturduğunuz günlerde kolayca taşıyabileceğiniz çadırlar yaptı. Bu hayvanların yünlerinden, tüylerinden ve kıllarından yaşama sürenizin bitimine kadar yararlanabileceğiniz çeşitli giyim ve kullanım eşyası yapmanızı sağladı.

81- Allah, yarattıklarından size gölgeler sağladı; dağlarda sığınacağınız mağaralar yaretti; size sıcaktan koruyucu elbiseler ile düşmanlarınızın darbelerinden koruyucu zırhlar sağladı. Böylece size yönelik nimetlerini tamama erdiriyor ki, ola ki buyruklarına uyasınız.

Evlerde bulunan maddi rahat ve manevi huzur öyle bir nimettir ki, ancak evleri bulunmayan, maddi ve manevi huzur yüzü görmeyen, sürgündeki insanlar gerçek anlamda onun değerini bilebilirler. Evdeki huzur ve rahat surenin akışı içinde gaybtan söz eden bölümden sonra gelmektedir. Huzurun gölgesi de gaybın gölgesine yabancı değildir. Her ikisinin de içinde bir kapalılık ve gizlilik vardır. Huzur ve rahatın hatırlatılması, duygudan yoksun kalplere bu nimetin değerini kavratmak amacına yöneliktir.

Biz buradaki yoğun anlamlı ifade dolayısıyla İslâmın bakış açısına kısaca değineceğiz:

"Allah evlerinizi size barınak yaptı."

İşte İslâm evin bu şekilde psikolojik huzurun ve duygusal tatminin yuvası olmasını istemektedir. Onun bir rahatlama yeri olmasını istemektedir. Orada kalp ve ruh huzur bulacak, rahata kavuşacak, güvene erecektir. İslâm barınma ve rahat için gerekli olan tüm imkânları temin eder. Ayrıca o evde bulunanların huzuru için gerekli olan şartları da hazırlar. Böylece o evde bulunanların huzuru için gerekli olan şartları da hazırlar. Böylece her biri diğerine bir teselli ve huzur vasıtası olur. Yoksa ev hiçbir zaman tartışma, ayrılık ve düşmanlık yeri değildir. O sadece barış, güven, emniyet, huzur ve rahatlama yeridir.

İşte bu nedenle İslâm eve dokunulmazlık vermiştir. Böylece oranın huzurunu, güvenini ve barışını sağlamıştır. Oraya girmek isteyen, ancak izin aldıktan sonra girebilir. Hiç kimse haksız yere otoritenin adını kullanarak oraya dalamaz. Herhangi bir sebepten dolayı evin içinde meydana gelen olayları, nelerin olup bittiğini gözetleyemez. Ve hiç kimse evdekilerin haberi olmadan veya onların evde bulunmadığı sırada onların aleyhinde birtakım haberler toplamak

için eve giremez. Onların huzurunu ve güvenini bozamaz. İslâmın evler için öngördüğü sükuneti ihlal edemez. İşte tüm bu realiteleri Kur'an'ın şu derin cümlesi ifade ediyor!

Burada sahne evlerin, mağaraların ve giyim-kuşamın sahnesi olduğundan, surenin akışı içinde konu edinen hayvanlar, bu sahnenin birimleriyle uyum sağlayacak yönleriyle ele alınmaktadır:

"Süt hayvanlarından gerek geziye çıktığınız ve gerekse beldelerinizde oturduğunuz günlerde kolayca taşıyabileceğiniz çadırlar yaptı. Bu hayvanların yünlerinden, tüylerinden ve kıllarından yaşama sürenizin bitimine kadar yararlanabileceğiniz çeşitli giyim ve kullanım eşyası yapmanızı sağladı."

Burada da hayvanlardan elde edilen nimetler ile zaruri ihtiyaçları karşılayan nimetlerin yanında insanın zevklerini tatmin eden nimetlere de yer verilmiştir. Evin temel ihtiyaçları yanında, faydalanmaya ve hoş vakit geçirmeye de yer verilmiştir. Ayeti kerimede geçen "meta" kavramı her ne kadar göç esnasında taşınılan yatak, örtü ve kap-kacak için kullanılırsa da yararlanma ve rahatlamayı da çağrıştırmaktadır.

Anlatımın seyri içinde gölgelere, dağlardaki barınaklara, insanları sıcaktan koruyan elbiselere ve savaşta koruyucu olarak giyilen zırhlara da işaret ederken, huzur ve sükunet havası daha da inceliyor:

"Allah, yarattıklarından size gölgeler sağladı; dağlarda sığınacağınız mağaralar yaretti; size sıcaktan koruyucu elbiseler ile düşmanlarınızın darbelerinden koruyucu zırhlar sağladı."

İnsanın içi gölgelikte daha bir rahata ve huzura kavuşur. Dağlardaki barınaklarda ise ayrı bir güven ve emniyet hissi duyar. İnsan ruhu, kendisini sıcaktan koruyan örtüler ve elbiselerle bir kat daha rahata kavuşur. Onu zorluklardan koruyan zırhlar ve diğer koruyucu araçlarla da daha güven içinde hisseder kendini. Bunların hepsi de evlerin huzuru, rahatı, güveni ve gölgesi türünden nesnelerdir... Bunların hepsinden sonra gelen ifade şudur:

"Böylece size yönelik nimetlerini tamama erdiriyor ki, ola ki, buyruklarına uyarsınız."

İslâm teslim olmak, huzura ve güvene kavuşmaktır...

İşte bu şekilde sahnenin tüm gölgeleri Kur'an'ın tasvir metoduna uygun bir uyum içine girmektedir.

Eğer onlar itaat ederse ne alâ. Eğer sırtlarını döner, uzaklaşmak isterlerse bu durumda peygambere düşen görev sadece gerçeği ulaştırmaktır. Onlar da Allah'ın nimetlerini öğrenip tanıdıktan ve bu nimetlerin inkâr edilemeyeceğini gördükten sonra red ve inkâr etmiş olurlar!

فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٨٢﴾ يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ

يُنكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٣﴾

82- Eğer onlar sana sırt çevirirlerse senin görevin, buyruklarımızı onlara açıkça duyurmaktan ibarettir.

83- Onlar Allah'ın nimetlerini hem bilirler, hem de sonra onları inkâr ederler, onların çoğu kâfirdir.

KAÇINILMAZ SON

Bunun ardından bu bölümün baş tarafında sözü edilen kıyametin geldiği sırada kâfirleri bekleyen akibet sergileniyor:

وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ
لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٨٤﴾ وَإِذَا رَأَى
الَّذِينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ
﴿٨٥﴾ وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ أَشْرَكُوا شُرَكَاءَهُمْ قَالُوا رَبَّنَا
هَٰؤُلَاءِ شُرَكَاؤُنَا الَّذِينَ كُنَّا نَدْعُو مِن دُونِكَ فَأَلْقَوْا
إِلَيْهِمُ الْقَوْلَ إِنَّكُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٨٦﴾ وَأَلْقَوْا إِلَى
اللَّهِ يَوْمَئِذٍ السَّلَمَ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٨٧﴾
الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا
فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ ﴿٨٨﴾

84- O gün her ümmetten bir tanık karşımıza getiririz, ondan sonra artık kâfirlere ne itiraz izni verilir ve ne de Rabblerinden özür dilemeleri istenir.

85- Zalimler, azapla yüzyüze geldiklerinde, artık ne azapları hafifletilir ve ne de kendilerine mühlet verilir.

86- Allah'a ortak koşanlar, koştukları ortakları gördüklerinde "Ey Rabbimiz, seni bırakıp kendilerine yalvardığımız ortaklar bunlardı" derler. Koşulan ortaklar ise onlara "Sizler kesinlikle yalancısınız" diye hemen cevap yetiştirirler.

87- O gün müşrikler, çaresizlik içinde Allah'a teslim oluverirler ve uydurma ilahları tarafından yüzüstü bırakılırlar.

88- Onlar ki, kâfir oldular ve başkalarını da Allah yolundan alıkoydular, onların azaplarını katlayarak arttırırız.

Sahne peygamberlerin şahitlik etmeleriyle başlıyor. Bu şahit tutulan peygamberler, dünyada kendi toplumlarının neler yaptıklarına, ilahi mesajın kar-

şısında nasıl bir tavır takındıklarına ne tür bir yalanlama içine girdiklerine ilişkin bildikleri tüm uygulamaları anlatıyorlar. İnkâr edenler ise dikilip duruyorlar. Delil getirmeleri veya birilerini aracı olarak kullanmalarına izin verilmiyor. Herhangi bir söz veya iş ile Rabblerini memnun etmeleri istenmiyor. Zira artık razı etme, azarlama zamanı geçmiştir. Şimdi hesap ve ceza görme zamanı gelmiştir:

"Zalimler, azapla yüzyüze geldiklerinde artık ne azapları hafifletilir ve ne de kendilerine mühlet verilir."

Ortak koşanlar mahşer meydanında Allah'ın ortakları olarak kabul ettikleri ve Allah ile birlikte ya da Allah'ın dışında birer ilah olduklarına inanıp, kendilerine taptıkları ortaklarını gördüklerinde bu sessizlik sona eriyor. Müşrikler, bu ortak koştukları yaratıklara işaret ederek diyorlar ki:

"Ey Rabbimiz seni bırakıp kendilerine yalvardığımız ortaklar bunlardı."

Onlar ancak bugün gerçeği kabul ediyorlar ve:

"Ey Rabbimiz"

diyorlar. Bugün artık onlar için "onlar Allah'ın ortaklarıdır" demiyorlar.

"Bunlar bizim ortaklarımızdır"

diyorlar. Burada ortak koşulanlar birden irkiliyorlar ve bu ağır itham karşısında tir tir titriyorlar. Kesin ve net bir ifadeyle kendi kullarını yalan söylemekle suçluyorlar ve bunu pekiştiriyorlar:

"Koşulan ortaklar ise onlara "Sizler kesinlikle yalancısınız" diye hemen cevap yetiştirirler."

Sonra tam bir teslimiyet ve gönülden bir bağlılıkla Allah'a yöneliyorlar.

"O gün müşrikler çaresizlik içinde Allah'a teslim oluverirler."

Bir de bakıyoruz ki, müşrikler bu iftiralarından bir şey elde edemiyorlar. Bu tehlikeli durumda dayanacak hiçbir nokta bulamıyorlar:

"Ve uydurma ilahları tarafından yüzüstü bırakılırlar."

Bu duruşma anı, kendileri inkâr edip başkalarını da Allah'ın yolundan alıkoyarak, küfre sürükleyen inkârcıların azabının arttırılmasının belirtilmesiyle sona eriyor:

"Onlar ki, kâfir oldular ve başkalarını da Allah yolundan alıkoydular, onlara azaplarını katlayarak arttırırız."

Küfür bir bozgunculuktur. Başkasını küfre sokmak da ayrıca bir bozgunculuktur. Kendileri küfür cinayetini işlemekle kalmadılar, başkasını doğru yoldan saptırma cinayetini de işlediler. Böylece onların azabı da yaptıklarına uygun düşecek bir ceza olarak katlandı.

Bu her toplum için geçerli olan bir durumdur. Bu ana ilkenin başta belirlenmesinden sonra konunun akışı içinde Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- kendi kavmi ile ilgili özel bir duruma değiniliyor.

وَيَوْمَ نَبْعَثُ
فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِم مِّنْ أَنفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ
شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰؤُلَاءِ ۚ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا
لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾

89- Her ümmetin aleyhinde kendilerinden bir şahit göstereceğimiz günde seni de onların aleyhinde şahit tutarız. Sana bu kitabı her şeyi açıklayan bir bilge, bir doğruyol rehberi, bir rahmet kaynağı ve müslümanlara yönelik bir müjde olarak indirdik.

Müşriklerin durumunu sergileyen sahnenin ve ortak koşulanların, ortak koşanları yalanlayışın, sapık olan kullarının tüm iddialarından kendilerini temize çıkararak Allah'a teslim oluşlarını tasvir eden korkunç manzaranın gölgesinde surenin akışı her ümmetten bir şahidin seçildiği kıyamet gününde Peygamberimizin Kureyş müşrikleriyle herkesin huzurunda nasıl bir hesaplaşması olacağı açık bir şekilde ortaya konuyor. Böylece bu dokunuş tam zamanında ve yerli yerinde ortaya konmuş oluyor:

"Seni onların aleyhine şahit tutarız."

Daha sonra Peygamberimize gönderilen kitaptan söz ediliyor:

"Sana bu kitabı her şeyi açıklayan bir belge olarak gönderdik."

Onun ötesinde delil getirenin hiçbir delili yoktur. Onun dışında bahane gösterenin bahanesi de yoktur.

"Bir doğru yol kılavuzu, bir rahmet kaynağı ve müslümanlara yönelik bir müjde olarak indirdik."

Doğruluk ve rahmeti isteyen bir kimse, bu korkunç gün gelmeden önce teslim ve müslüman olmalıdır. Çünkü o günde inkâr edenlere izin verilmeyecek ve özürleri de dinlenmeyecektir.

Böylece Kur'an-ı Kerim'de yeralan kıyamet sahneleri konu içindeki bir amaca yönelik olarak bu anlatımın havasına ve ortaya konuş biçimine uygun bir şekilde yeralırlar.

Önceki ders şu ayetle sona ermişti:

"Sana bu kitabı her şeyi açıklayan bir belge, bir doğruyol kılavuzu, bir rahmet kaynağı ve müslümanlar için bir müjde olarak indirdik."

Önümüzdeki bu bölümde ise, bu kitapta yeralan rahmet, doğru yola iletme, müjdeleme ve açıklama gibi konulara yer verilmektedir. Bu bağlamda adalet, iyilik, akrabaya yardımda bulunma, fuhuş, kötülük ve azgınlığı engelleme, ayrıca söz verildiğinde sözünde durulması pekiştirildikten sonra yeminleri bozmanın yasaklanışı... gibi konular ele alınmaktadır. Bütün bunlar aynı zamanda

bu kitabın öngördüğü yaşam tarzının ana ilkeleridir.

Yine bu bölümde antlaşmayı bozmanın, yeminleri aldatma ve saptırma aracı yapmanın kesin cezası -ki bunun cezası büyük bir azaptır- açıklandığı gibi sabredip, yaptıkları ile en güzel şekilde ödüllendirilen mü'minlerin müjdelenmesi de yeralmaktadır.

Ardından Allah'ın kitabı olan Kur'an'ı okumanın adabına değinilmektedir. Bu adaba göre önce kişi şeytanın gölgesini Kur'an-ı Kerim'in okunduğu meclisten kovması için "kovulmuş olan şeytandan Allah'a sığınırım" demelidir. Bu bağlamda müşriklerin Kur'an'a ilişkin bazı görüşleri de ele alınmaktadır. Çünkü onların bazıları Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- Allah'a iftira atmakla suçlarken bir kesimi de: Ona bu Kur'an'ı öğreten yabancı bir köledir! diyorlardı.

Dersin sonunda, iman ettikten sonra küfre dönüş yapanların cezası açıklanmakta, kalbi iman ile dolu olduğu halde küfre zorlananların durumları, dinleri hususunda işkenceye uğrayıp sonra da hicret eden, sabreden ve cihad edenlerin mükafatları belirtilmektedir... Bütün bunlar birer açıklamadır. Müslümanlar için doğru yol kılavuzu, rahmet ve müjdedir.

ADALET VE İYİLİK

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ
وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ
تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾ وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدتُّمْ وَلَا تَنقُضُوا
الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا
إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٩١﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا
مِن بَعْدِ قُوَّةٍ أَنكَاثًا تَتَّخِذُونَ أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ أَن
تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللَّهُ بِهِ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٢﴾ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ
لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِن يُضِلُّ مَن يَشَاءُ
وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ وَلَتُسْأَلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

90- Allah size adaleti, iyiliği, akrabalara yardım etmeyi emreder. Çirkin davranışları ve iğrençlikleri yasaklar. Sözünü tutasınız diye O, size öğüt verir.

91- Allah'a söz verdiğinizde verdiğiniz sözü tutunuz. pekiştirdiğiniz yeminlerinizi bozmayınız. Çünkü söylediklerinize Allah şahit tutmuş oluyorsunuz. Hiç şüphesiz Allah, yaptıklarınızı bilir.

92- Taraflardan biri diğerinden daha kalabalık, daha güçlüdür diye yeminlerinizi birbirinize karşı hile aracı olarak kullanmayınız, böylece eğirdiği yünü sağlam iplik haline getirdikten sonra tekrar tel tel çözen kadın gibi olmayınız. Çünkü Allah sizi bu yolla sınavdan geçirir. Kıyamet günü aranızdaki anlaşmazlık konularını size açıklayacaktır.

93- Allah dileseydi, hepinizi tek bir ümmet yapardı. Fakat O, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Sizler yaptığınız işlerden kesinlikle sorguya çekileceksiniz.

Bu kitap bir ümmet meydana getirmek ve bir toplumu düzene sokmak ve daha sonra yeni bir dünya, yeni bir düzen kurmak için gelmişti. Bu tüm insanlığı kuşatan evrensel bir çağrıydı. Herhangi bir kabileyi, ulusu veya ırkı esas almıyordu. İnsanları birbirine bağlayan bağ, sadece inançtı. Kavmiyet ve tutuculuğun yerini inanç almıştı.

İşte bu nedenle Kur'an bir cemaatin bütünleşmesi için gereken ilkeleri getirdiği gibi cemaatlerin de bütünleşmesi için ilkeler getirmişti. Fertleri, ulusları ve milletleri huzura kavuşturacak, ilişkilerde, verilen sözlerde ve yapılan antlaşmalarda, güven telkin edecek prensiplere riayet edilmesini istemişti.

Kur'an "adalet" ilkesini getirmişti. Bu ilke, her birey, her toplum ve her ulus için insanlararası ilişkilerin dayanacağı, değişmez ve sağlam bir kulpu garanti altına almıştı. Bu ilke insanın arzu ve isteklerine göre şekil alamaz, sevgi ve nefret gibi kişisel kaprislerden etkilenemez. Akrabalık ve hısımlık bağlarına, zenginlik ve fakirliğe, güçlü ve zayıfa göre farklılık gösterip değişemez. Kendi yolunda ilerler. Herkesi aynı kriterle değerlendirir, herkes için aynı teraziyi kullanır.

Kur'an adaletin yanında bir de "iyilik" ilkesine yer verir. Böylece adaletin acımasız, şaşmaz kesinliğine bir ölçü yumuşaklık getirir. Bazı haklarından özveride bulunmak isteyen, böylece kalplerin sevgisini tercih eden, göğüslerini huzura kavuşturmak isteyenlere kapıyı açık bırakır. Hayatın temel ilkesi olan adaleti bir yarayı tedavi etmek isteyenlerin veya bir erdemlilik örneği vermeye kalkanların önünde engelleyici bir unsur olarak kullanmaz...

"İhsan" gerçekten çok geniş anlamlı bir kavramdır. Her güzel iş ihsandır. İhsanı emretmek her işi ve her davranışı kapsar. Böylece ihsanın hayat denizinin tümünü kapsadığı görülmektedir. İnsanın Rabbiyle olan ilişkilerini, ailesi ile olan ilişkilerini, toplumu ile olan ilişkilerini ve bütün bir insanlıkla olan ilişkilerini içine alır.

"Akrabaya yardımda bulunmak" "ihsan"dandır. Burada özellikle akraba yardımının öne çıkarılışı, onun önemini ortaya çıkarmakta ve pekiştirmektedir. Bu yardımlaşma aile tutkusundan kaynaklanan bir yardımlaşma değildir. Bu yardımlaşmanın dayanağı, İslâmın kendi dayanışma düzeninin ilkesine göre yakın çevreden uzak çevreye doğru yayılan dayanışma ilkeleridir.

"Hayasızlığı, kötülüğü ve çirkin davranışları yasaklar."

Ayeti kerimede geçen **"Fahşa"** sözcüğü, aşırı kaçan, yani haddi aşan her şeydir. Fahşa'nın fuhuş anlamı da vardır ki, genellikle bu anlamda kullanılır ve ırza tecavüz anlamına gelir. Çünkü bu aşırı bir iştir. Saldırı ve aşırı gitmeyi bünyesinde barındırır. Böylece fahşa kelimesini üzerinde yoğunlaştırır ve fahşa denildiğinde, özellikle bu fuhuş anlamı kastedilir. Ayette geçen "münker" kavramı ise fıtratın hoşlanmadığı, dolayısıyla şeriatın da hoş karşılamadığı her iştir. Zira İslâmın şeriatı fıtratın şeriatıdır. Bazen fıtrat sapabilir. Fakat İslâmın şeriatı olduğu gibi kalır, değişmez. Fıtratın bozulmadan önceki asıl halini gösterir. "Bagiy" kavramı ise zulmü, hakkı ve adaleti çiğnemeyi ifade eder.

Rezalet, çirkinlik, iğrençlik, azgınlık ve isyan (Fahşa-münker-Bagy) temeline dayalı bir toplumu ayakta tutmak mümkün değildir. Rezaletin bütün boyutlarıyla, iğrençliğin bütün aldatıcılığıyla ve azgınlığın bütün sonuçlarıyla yayıldığı bir toplum uzun süre ayakta kalamaz.

İnsanın fıtratı belli bir süreden sonra, bu yıkıcı etkenlere karşı harekete geçer ve onlardan silkinir. Bu yıkıcı etkenlerin kuvveti ne kadar fazla olursa olsun ve tağutlar düzenlerini korumak için ne kadar vasıta kullanırlarsa kullansın farketmez. İnsanlık tarihi tümüyle rezalete, çirkinliğe ve azgınlığa karşı peşpeşe gelen başkaldırılardan ibarettir. Kısa bir dönem için insanlığın veya devletlerin bunlara dayanarak ayakta durması önemli değildir. İnsanın fıtratında ona karşı silkinişlerin ve direnişlerin bulunması gösteriyor ki, bunlar insanlık hayatına, bedenine yabancı düşen unsurlardır. Fıtrat onları üzerinden atmak için silkinir. Tıpkı canlı organizmanın kendi içine giren yabancı bir unsura karşı silkinişi ve direnişi gibi. Yüce Allah'ın adaleti ve ihsanı emretmesi, rezaleti, iğrençliği ve azgınlığı yasaklaması, düzgün ve sağlıklı fıtrata uygun düşer. Onu destekler ve Allah adıyla direnişe geçmeye iter. Zaten bunun için mesele noktalanıyor:

"Sözünü tutasınız diye O, size öğüt verir."

Hatırlatmak için verilmiş bir öğüt. Fıtratın köklü ve güçlü mesajını hatırlatan bir öğüt.

"Allah'a söz verdiğinizde, verdiğiniz sözü tutunuz. Pekiştirdiğiniz yeminlerinizi bozmayınız. Çünkü söylediklerinize Allah'ı şahit tutmuş oluyorsunuz. Hiç şüphesiz Allah, yaptıklarınızı bilir."

Allah'a verilen sözde durmak, müslümanların Peygamberimiz Hz. Muhammed ile -salât ve selâm üzerine olsun- yapmış oldukları bey'atı (bağlılık sözü) kapsadığı gibi Allah'ın emrettiği her türlü doğru antlaşmayı da kapsamına alır. Sözünde durmak insanlar arasındaki ilişkilerde güven unsurunun yegane garantisidir. Bu güven olmadan bir toplum kurulamaz, bir insanlık ayakta tutulamaz. Ayeti kerime sağlamlaştırdıktan sonra ve Allah'ı kefil olarak kabul edip onu sözleşmelerinin tanığı tutup, sözün yerine getirilmesi için Allah adına söz verdikten sonra yeminlerini bozan, anlaşma sahiplerini rezil etmektedir. Sonra da onları üstü kapalı tehdit etmektedir:

"Allah yaptıklarınızı bilir."

İslâm dini, sözleşmelere bağlılık meselesinde son derece titiz davranmış ve bu konuda asla tölerans tanımamıştır. Zira o güvenin ana ilkesidir. Bu ilke sarsıldığında toplumun bağı çözülür. Ve toplum dağılır. Kur'an ayetleri burada sadece sözünde durmayı emredip sözleşmeyi bozmayı yasaklamakla yetinmemektedir. Bazı örnekler vermekte antlaşmayı bozanları kötülemekte ve birtakım insanların dayanak olarak kabul edebileceği bazı gerekçe ve sebepleri de reddetmektedir:

"Taraflardan biri diğerinden daha kalabalık, daha güçlüdür diye yeminlerinizi birbirinize karşı hile aracı olarak kullanmayınız, böylece eğirdiği yünü sağlam iplik haline getirdikten sonra tekrar tel tel çözen kadın gibi olmayınız. Çünkü Allah sizi bu yolla sınavdan geçirir. Kıyamet günü aranızdaki anlaşmazlık konularını size açıklayacaktır."

Antlaşmayı bozan adam, iradesi zayıf, dar görüşlü, aptal ve bunak bir kadına benzer. Bu kadın ipliğini eğirip katladıktan sonra tekrar söküp dağıtmakta, çözüp bozmaktadır!.. Bu benzetme bütün unsurlarıyla aşağılama, horlama ve garipsemelerle doludur. Sözünde durmamayı, ruhlara kötü bir şey olarak hissettirmekte ve gönüllerde onu çirkin göstermektedir. Zaten burada amaç da budur. Onurlu hiçbir insan; bu zayıf iradeli, akli dengesi bozuk, hayatını yararsız boş şeylere harcayan bu kadın gibi olmaya razı olmaz!

Bazı insanlar Allah'ın elçisi Hz. Muhammed ile yaptıkları antlaşmayı bozmada, kendilerini şu şekilde temize çıkarmaya çalışıyorlar da; Hz. Muhammed ve onunla birlikte olanlar güçsüz bir azınlığı temsil ederken, Kureyş güçlü çoğunluğu oluşturmaktadır. Ayeti kerime onların bu gerekçelerinin doğru olmadığını ve kendi yeminlerini bir oyun ve aldatma olarak değerlendirip onlardan el çekmelerinin tutarlı bir neden olamayacağını bildirmektedir:

"Taraflardan biri diğerinden daha kalabalık, daha güçlüdür diye yeminlerinizi birbirinize karşı hile aracı olarak kullanmayınız."

Yani bir topluluğun güç ve sayı olarak bir diğer topluluktan fazla oluşunu sebep gösterip sözünüzde durmamazlık yapmayın. Çıkar gözetilerek sayıca fazla olan tarafla beraber olmayı istemeyin. Ayeti kerimenin kapsamı içine bugün "devletin çıkarı" diye adlandırılan bir menfaati elde etmek amacıyla sözleşmeyi bozmak da girer. Herhangi bir devlet başka bir devletle veya devletler grubuyla bir antlaşma yapar, sonra da "devletin çıkarını" elde etmek amacıyla daha güçlü bir devlet veya devletler grubuyla temasa geçmek için antlaşmasını bozup, diğer tarafa geçerse İslâm bunu da kabul etmez ve kesinlikle antlaşmaya bağlı kalınmasını, yeminlerin aldatma ve oyun vasıtası haline dönüştürülmemesini ister. Ayrıca İslâm iyi ve takva ilkesine dayanmayan herhangi bir antlaşmayı ve yardımlaşmayı kabul etmez. Günah, isyankârlık, insanların haklarının yenilmesi, devletlerin ve milletlerin sömürülmesi, ilkesi üzerinde antlaşmaya veya yardımlaşmaya izin vermez... İslâm, İslâm cemaatinin binasını ve İslâm devletinin temelini bu ilke doğrultusunda belirler. İslâmın bireysel ilişkilerden tutun da devletlerin ilişkilerine varıncaya kadar her şey de bütün bir insanlığın önder-

liğini yaptığı bir günde ancak dünya eşsiz bir huzurun, bir güvenin ve temizliğin lezzetine erecektir.

Ayeti kerime burada bu tür gerekçelere yanaşmaktan sakındırıyor. Ve bu tür şartların oluşması durumunda uyanık bulunmaları gerektiği telkin ediliyor:

"Taraflardan biri diğerinden daha kalabalık, daha güçlüdür diye"...

Bu şartlar Allah tarafından bir sınama olabilir. Onların iradeleri, sözlerine bağlılıkları kendi onurlarına düşkün olup olmadıkları ve Allah'ı üzerinde şahit tuttukları anlaşmayı bozup bozmayacakları konusunda bir sınama...

"Allah sizi bu yolla sınavdan geçirir."

Ardından topluluklar ve uluslararasında alevlenen ayrılıkların Allah'a havale edilmesini, kıyamet gününde Allah'ın bu konudaki kararını vereceğini bildiriyor:

"Kıyamet günü aranızdaki anlaşmazlık konularını size açıklayacaktır."

Bu giriş ile bütün gönüller görüşleri ve inançları farklı da olsa insanlara yaptıkları antlaşmaya bağlılık konusunda ikna edilmiş olunmaktadır:

"Allah dileseydi, hepinizi tek bir ümmet yapardı. Fakat O, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Sizler yaptığınız işlerden kesinlikle sorguya çekileceksiniz."

Şayet Allah dileseydi, bütün insanları aynı yetenekte yaratırdı. Fakat O, insanları ayrı ayrı yetenekte yaratmıştır. Böylece onları, birbirlerinin kopyası olmaktan çıkarmıştır. Doğru yolun ve sapıklığın ilkelerini de belirtmiştir. Allah'ın insanlara ilişkin dilemesi, bu ilkelere göre işler. Herkes yaptığından sorumludur. Dolayısıyla inanç ayrılığı antlaşmayı bozmaya neden olamaz. Ayrılığın Allah'ın dilemesiyle ilgili özel sebepleri vardır.

Halbuki inançlar ne kadar farklı da olsa, sözleşmeye bağlı kalmak garanti altına alınmıştır. İnsanlararası ilişkilerdeki temizliğin ve dinsel hoşgörünün ulaştığı bu zirve, Kur'an'ın gölgesinde İslâmın egemen olduğu bir hayatla gerçekleşmiştir.

SÖZE BAĞLILIK

Surenin akışı antlaşmaya bağlılığı pekiştirerek, yeminleri hile ve aldatma aracı yapmayı, bu fani dünyanın birtakım basit menfaatlerini elde etmek amacıyla göstermelik güven havası vermeyi yasaklayarak devam ediyor. Bu tür hareketlerin psikolojik ve sosyal hayatın ana direklerini devirebileceğini, inançları, bağlılıkları ve sosyal ilişkileri sarsabileceğini belirtiyor. Ahiretteki korkunç azaptan sakındırıyor. Sözlerinde durarak kaybetmiş oldukları basit menfaatleri, Allah'ın kat kat geri vereceğini ifade ediyor, ellerinde bulunan tüm imkânların geçici olduğunu, hazineleri tükenmeyen ve rızkı kesintiye uğramayan Allah'ın katındaki nimetlerin ise sürekli, kalıcı olduğunu dile getiriyor:

وَلَا تَتَّخِذُوٓا۟ أَيْمَٰنَكُمْ دَخَلًۢا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌۢ بَعْدَ ثُبُوتِهَا

وَتَذُوقُوا السُّوٓءَ بِمَا صَدَدتُّمْ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَلَكُمْ عَذَابٌ
عَظِيمٌ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا إِنَّمَا عِندَ
اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٥﴾ مَا عِندَكُمْ يَنفَدُ
وَمَا عِندَ اللَّهِ بَاقٍ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوٓا أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ
مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾

94- Yeminlerinizi birbirinize karşı hile aracı kullanmayınız. Yoksa yere sağlam basan ayaklarınız kayıyor ve başkalarının Allah yoluna girmelerine engel olmanızın sonucu olarak ızdırap çekersiniz, ayrıca ahirette de büyük bir azaba çarpılırsınız.

95- Allah'a vermiş olduğunuz sözü birkaç paraya satmayınız. Çünkü gerçeğin bilincindeyseniz, Allah'ın katındaki ödül sizin için daha hayırlıdır.

96- Sizin yanınızdaki tükenir, fakat Allah'ın katındaki kalıcıdır, süreklidir. Biz sabredenleri, yaptıkları iyiliklerin en güzel karşılıkları ile ödüllendireceğiz.

Yeminlerin aldatma ve hile aracı yapılması vicdanlardaki inancı sarsıntıya uğratır. Ve onun diğer insanların gönüllerindeki şeklini çirkinleştirir. Yemin edip bu yemininde aldatıcı olduğunu bilen birisinin sağlam bir inanca sahip olması ve bu inanç doğrultusunda sağlam adımlar atarak ilerlemesi mümkün değildir. Ayrıca o kendilerine yemin edip bu yemini bozduğu insanların zihinlerindeki inancın şeklini değiştirir. İnsanlar artık onun yeminlerini hep aldatma ve hile yapmak için olduğunu belirler. Bu nedenle o adam Allah'a iman edenlerin kötü bir örneğini sergilediği için diğer insanları Allah'ın yolundan alıkoymuş olur.

Tarihte pek çok toplumlar ve halklar müslümanların sözleşmelerine bağlılıklarını, verdikleri sözlerde duruşlarını, yeminlerindeki samimiyetlerini ve ilişkilerindeki dürüstlüklerini sürdürdükleri için İslâma girmişlerdir. Dolayısıyla onların sözleşmelere bağlılıklarından kaynaklanan geçici, yüzeysel kayıplara oranla elde edilen kazanç çok daha büyük olmuştur.

Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- sünneti bu konuda müslümanların gönüllerinde büyük bir etki bırakmış ve onların genel karakteri haline dönüşen değişimlere neden olmuştur. Ve bugün hala bu ahlâk, bireysel ve devletlerarası islami ilişkilerin en belirgin özelliği olarak varlığını sürdürmektedir. Rivayetlere göre Ebu Süfyan'ın oğlu Muaviye ile Bizans kralı arasında süreli bir barış antlaşması vardı. Muaviye bu antlaşmanın müddeti doluncaya kadar bekledi. Antlaşma biter bitmez kendisi bu bölgeye yakın bir yerde bulunduğundan, onların haberi yokken birden saldırıya geçmek istedi. Hemen Utbe'nin oğlu Ömer bu karara karşı çıktı ve "Allah-u Ekber! Ya Muaviye, antlaşmaya bağlı kal, ihanet etme" dedi. Peygamberimizden -salât ve selâm üzeri-

ne olsun- şöyle bir söz duyduğunu aktardı: **"Herhangi birinizle başkaları arasında barış antlaşması varsa, antlaşmanın zamanı bitene kadar sözünde dursun."** Bunun karşısında Muaviye saldırıdan vazgeçip ordusunu geri çekti. Antlaşmaları bozmada günübirlik birtakım kazançların olmasına rağmen, müslümanların tarih boyunca antlaşmalarına bağlılıklarını gösteren riayetler pek çoktur ve bu rivayetler tevatür derecesine ulaşmıştır.

Kur'an-ı Kerim, insanların gönüllerinde ve ruhlarında oluşturduğu bu belirgin karakteri şu şekilde yerleştirmiştir. Yer yer onları teşvik etmiş, yer yer korkutmuştur. Yer yer uyarıda bulunmuş, yer yer de sözleşmeyi Allah ile yapılan bir sözleşme olarak değerlendirmiştir. Sözleşmeyi bozmak suretiyle elde edilecek çıkarın çok basit ve önemsiz olduğunu tasvir ederken, sözünde durarak elde edilecek olan Allah'ın katındaki mükafatın daha büyük ve daha bereketli olacağını belirtmiştir:

"Allah'a vermiş olduğunuz sözü birkaç paraya satmayınız. Çünkü gerçeğin bilincindeyseniz, Allah'ın katındaki ödül sizin için daha hayırlıdır."

İnsanların yanında bulunan şeylerin elde edilseler bile geçici şeyler olduğunu, Allah'ın katındaki nimetlerin ise, sürekli ve kalıcı olduğunu ifade etmiştir:

"Sizin yanınızda tükenir, fakat Allah'ın katındaki kalıcıdır, süreklidir."

İnsanların iradelerini sözünde durmaya teşvik etmiş, söze bağlılıktan kaynaklanan yükümlülüklere sabredilmesini istemiş ve sabredenlere güzel bir ödül verileceğini vaadetmiştir:

"Biz sabredenleri, yaptıkları iyiliklerin en güzel karşılıkları ile ödüllendireceğiz."

Onların kötü işlerinin burada sözkonusu edilmemesi yaptıkları en güzel işlere göre ödüllendirileceklerini göstermek içindir. Onların diğer yaptıklarına göre cezalandırılmayacaklarını gösterir.

ERKEK VE KADIN HAKLARI

Yapılan iş ve onun mükafatının sözkonusu edilmesi nedeniyle burada her ikisine ilişkin genel bir ilke ifade ediliyor:

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ
وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً ۖ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم
بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٧﴾

97- İman etmiş olan hangi erkek ya da kadın, eğer iyi amel işlerse, ona dünyada mutlu bir hayat yaşatırız, böylelerini ahirette de yaptıkları iyiliklerin en güzel karşılığı ile ödüllendiririz.

İşte bu ayeti kerimeden şu genel ilkeler tespit edilmiş oluyor.

1- İş ve mükafat konusunda Allah ile ilişkilerinde, bağlantılarında, Allah

katındaki mükafatlandırılmalarında kadın-erkek arasında hiçbir ayırım yoktur. İki cins de eşit haklara sahiptir. Arap gramerinde "Men" kavramı genel olarak ifade edildiğinde, kadın ve erkeği kapsamasına rağmen burada özellikle daha detaylı açıklamalara gidiliyor ki, bu gerçeği daha net bir şekilde ortaya koysun: **"İster kadın, ister erkek olsun."**

Ve bu gerçek cahiliyenin kadın hakkındaki yanlış düşüncelerinin, toplumun onu yüzkarası olarak gördüğünün, insanların kendilerine bir kız çocuğu müjdelendiğinde, bunu kötü bir haber olarak değerlendirip, üzüntü, keder, utanma ve yüzkarası olma nedenleriyle toplumdan gizlendiklerini bildiren bir zamanda ele alınmaktadır!

2- İyi işlerin sağlam bir temele dayanmaları kaçınılmazdır. Bu temel Allah'a imandır. "Mü'min olarak" Bu temel olmadan bina yapmak mümkün değildir. Bu bağ olmadan parçaların bütünü oluşturmaları beklenemez. Yoksa bütün çabalar fırtınalı bir günde şiddetli rüzgârın önündeki kül gibi darmadağın olacaklardır. İnanç sistemi bütün bağların kendisine dayandığı temel eksendir. Yoksa her şey bozulur gider. İyi işlere yön veren ve hedef belirleyen inanç sistemidir. Ancak bu inançla iyilik, sağlam bir temele dayanır. Kökleşir ve sağlamlaşır. İhtiraslara, arzu ve isteklere göre yön belirlemez, geçici hal almaz ve hemencecik sarsılmaz.

3- İman ile birlikte iyi işler yapmanın karşılığı bu yeryüzünde güzel bir hayat yaşamaktır. Bu hayatın ille de bolluk, bereket ve mali servet ile olması şart değildir. Bu imkânlarla güzel bir hayat yaşanabileceği gibi, bunlar olmadan da güzel bir hayat yaşanabilir. Hayatta, yaşamı güzelleştiren malın dışında pek çok şeyler de vardır ki, bunlar da güzel bir yaşam için yeterlidir. Allah'a bağlanmak, O'na güvenmek, O'nun koruması, muhafazası ve rızasına bütünüyle bağlanmak, güzel bir hayatın bazı şartları içinde yeralır. Aynı şekilde sağlık, huzur, hoşnutluk, bereket, aile yuvasının huzuru ve kalplerin sevgisi de bunlar arasında yeralır. Yapılan güzel işlere sevinmek bunun vicdanlardaki etkileri ve hayattaki etkileri de hayatı güzelleştiren etkenler arasındadır. Mal ise, bu güzel hayata etki eden unsurlardan sadece bir tanesidir. Kalp Allah katındaki daha önemli daha temiz ve daha kalıcı şeylere bağlandığında, bu dünya malının az bir miktarı onun için yeterli olacaktır.

4- Dünyada güzel bir hayat yaşamak, ahiretteki güzel hayatın azalmasına neden olmaz.

5- Ahiretteki mükafat mü'minlerin dünyada işledikleri en güzel amel üzerinden verilir. Bu da yüce Allah'ın onların günahlarını bağışlamasını ifade eder. Allah'ın mükafatı ne güzeldir!..

Daha sonra surenin akışı içinde, Kur'an'ın özelliklerinden ve Kur'an okumanın adabından ayrıca müşriklerin ona ilişkin görüşlerinden bir nebze söz ediliyor:

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ

فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾ إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ
سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾
إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ هُم بِهِ
مُشْرِكُونَ ﴿١٠٠﴾

98- Ey Muhammed, Kur'an okuyucağınız zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın.

99- Çünkü şeytanın, Rabblerine sığınan mü'minler üzerinde hiçbir nüfuzu, hiçbir etkinliği yoktur.

100- Şeytanın, sadece onu dost edinenler ve Allah'a ortak koşanlar üzerinde, nüfuzu ve etkinliği vardır.

Kovulmuş olan şeytandan Allah'a sığınmak, Allah'ın kitabının okunabilmesi bir giriş niteliğindedir. İnsanı şeytani telkinlerden arındırır, onun duygularını samimi bir şekilde Allah'a yöneltir. Şeytanın temsil ettiği, pislik ve kötülük dünyasından hiçbir şeyin onu meşgul etmemesine neden olur.

Kovulmuş olan şeytandan Allah'a sığın...

"Çünkü şeytanın Rabblerine sığınan mü'minler üzerinde hiçbir nüfuzu, hiçbir etkinliği yoktur.

Yalnız Allah'a yönelenler, kalplerini sadece Allah'a ayıranlar. İşte şeytan bunların üzerinde egemenlik kuramaz. Ne kadar vesvese verirse versin, zira onların Allah'a bağlanmaları, kendilerini şeytanla beraber yürümekten, onun peşine takılmaktan korur.Mü'minler bazen yanılabilirler. Fakat onlar şeytana teslim olmazlar. Kendilerine musallat olmuş şeytanı kovarlar ve kısa bir zaman sonra tekrar Rabblerine doğru koşarlar.

"Şeytanın, sadece onu dost edinenler ve Allah'a ortak koşanlar üzerinde nüfuzu, etkinliği vardır."

Bunlar, şeytanı kendilerine dost edinenler, ihtiraslarıyla, şehevi arzu ve istekleriyle, ona teslim olanlardır. Bazıları şeytanı Allah'a ortak da koşabilirler. Bazı toplumların şeytana taptıkları ve kötülük ilahına ibadet ettikleri bilinmektedir. Onların şeytana bağlılıkları dostluk ve bağlılıkla gerçekleşen şirkin türlerinden biridir.

Müşriklerden söz edilirken, bir de onların Kur'an'a ilişkin yaklaşımlarına da değinilmektedir.

وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَّكَانَ آيَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ
بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوا إِنَّمَا أَنتَ مُفْتَرٍ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ
﴿١٠١﴾ قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ

الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٢﴾
وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ ۗ لِّسَانُ الَّذِي
يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِينٌ
﴿١٠٣﴾ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ اللَّهُ
وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٠٥﴾

101- Biz herhangi bir ayeti başka bir ayetle değiştirdiğimiz zaman kâfirler sana "Sen bunu yalandan uyduruyorsun" derler. Oysa Allah kullarına ne mesaj indireceğini herkesden iyi bilir. Aslında onların çoğu gerçeği bilmiyorlar.

102- Onlara de ki; "Bu Kur'an'ı, Ruh-ul Kudüs (Cebrail) Rabbinin katından hakka dayalı olarak indirdi. Amacı, mü'minlerin inancını pekiştirmek, müslümanlara doğru yol kılavuzu ve müjde kaynağı olmaktır.

103- Onların "Bu Kur'an'ı, Muhammed'e biri öğretiyor" dediklerini kesinlikle biliyoruz. Bu asılsız yakıştırmayı ileri sürerken kastettikleri kişinin dili yabancıdır, Arapça değildir; oysa Kur'an'ın dili fasih bir Arapça'dır.

104- Allah'ın ayetlerine inanmayanları O doğru yola iletmez. Onları acıklı bir azap beklemektedir.

105- Yalanı, ancak Allah'ın ayetlerine inanmayanlar uydurur. Onlar ise yalancıların ta kendileridirler.

Müşrikler, bu kitabın görevinin ne olduğunu anlamıyorlar. Onlar bu Kur'an'ın evrensel, insani bir toplumu inşa etmek, bu evrensel topluma önderlik edecek bir ümmeti oluşturmak için geldiğini kavrayamıyorlar. O'nun Allah katından gönderilen ve ondan sonra artık bir ilahi mesajın gönderilmeyeceği son kitap olduğunu, insanları yaratan Allah'ın onlar için yararlı olan ilkeleri, kanunları ve hukuku da en iyi şekilde bildiğini kabul etmiyorlar. Allah süresi tamamlanan ve amacına ulaşmış bulunan bir ayeti, ümmetin içinde yaşadığı yeni şartlara daha uygun düşecek başka bir ayeti göndermek için değiştirebilir. Ama değiştirip-değiştirmemek onun bileceği iştir.Kalıcı ayetlerin hangileri olduğunu ve bu şartlara hangilerinin daha uygun düştüğünü Allah'dan başka kimse bilemez. Kur'an-ı Kerim'in ayetleri belli zaman dilimlerinde indirilişinin hastaya iyileşinceye kadar içirilen ilaçlar gibidir. Daha sonra normal başka yemeklerin yenmesi tavsiye edilir.

Müşrikler bunların hiçbirini anlamıyorlar ve bu nedenle Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- hayatında bir ayetin yerine başka bir ayetin getirilmesinin hikmetini anlamıyorlar. Bu işlemi doğru sözlü ve güvenilir olduğu

kadar, yalan söylediği hiç görülmemiş olan peygamberin, Allah'a iftirası olarak değerlendiriyorlar:

"Aslında onların çoğu gerçeği *bilmiyorlar.*"

"Onlara de ki; "Bu Kur'an'ı, Ruh-ul Kudüs (Cebrail) Rabbinin katından hakka dayalı olarak indirdi."

O'na iftira edilmesi mümkün değildir. Çünkü onu **"Ruh-ul Kudüs"** yani **Cebrail** (selâm üzerine olsun).

"Rabinin katından"

indirmiştir.Senin yanından değil.

"Hakka dayalı olarak."

Ona boş ve yanlış şeyler karışmaz.

"Amacı mü'minlerin inancını pekiştirmek."

Kalpleri Allah'a bağlı olan ve onun Allah tarafından gönderildiğini kavrayan böylece hak üzerinde sağlamlaşan ve doğruluğuna *kesin kanaat getirenleri* desteklemek.

"Müslümanlara doğru yol kılavuzu ve rahmet olarak."

Çünkü O kendilerini doğru yola iletir. Onları zafer ve üstünlükle müjdeler.

"Onların "Bu Kur'an'ı Muhammed'e biri öğretiyor" dediklerini kesinlikle biliyoruz. Bu asılsız yakıştırmayı ileri sürerken kastettikleri kişinin dili yabancıdır, Arapça değildir, oysa Kur'an'ın dili fasih bir Arapça'dır."

Onların bir diğer iftiraları, kendilerince Peygambere -salât ve selâm üzerine olsun- bu Kur'an'ı öğretenin bir insan olduğu şeklindeki kuruntularıdır. Onlar öğretenin adını da vermişlerdir. Rivayetlerde onun ismine ilişkin değişik bilgiler vermekteler. Bir rivayete göre onlar, kendi aralarında bulunan ve Kureyş boylarından birinin kölesi olan yabancı bir adama göndermede bulunuyorlardı. Bu adam Safa tepesi yakınında ticaret ile uğraşan bir tüccar idi. Bazen Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- onun yanında oturur ve bazı şeyleri onunla konuşurdu. Bu adamın dili yabancı idi. Arapça'yı kendisine yöneltilen soruları kısa cümlelerle cevaplayabilecek veya derdini ifade edebilecek kadar biliyordu.

Muhammed İbn-i İshak siretinde diyor ki: Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- çoğu zaman Merve'de Şübaye'nin yanında otururdu. Bu Cebr adı verilen hristiyan bir köleydi. Hadremi oğullarından birinin kölesiydi. İşte bu ayeti kerime bu konu ile ilgili olarak inmiştir:

"Onların "Bu Kur'an'ı Muhammed'e biri öğretiyor" dediklerini kesinlikle biliyoruz. Bu asılsız bir yakıştırmayı ileri sürerken kastettikleri kişinin dili yabancıdır, arapça değildir, oysa Kur'an'ın dili fasih bir Arapça'dır."

Abdullah İbn-i Kesir, İkrime'den ve Katade'den aldığı rivayete göre bu ada-

mın ismi "Yeiş" idi.

İbn-i Cerir kendi rivayet zinciriyle İbn-i Abbas'dan rivayet ederek diyor ki; Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- Mekke'de Bel'am adında demirci tanıyordu. Bu dili Arapça olmayan bir insandı. Müşrikler Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- onun yanına gelip gittiğini görüyorlardı. Bu nedenle "Ona bu sözleri öğreten Bel'amdır" dediler. Bunun üzerine yüce Allah bu ayeti indirdi.

Onların bu iddiaları, çok basit ve kesin bir ifadeyle reddedildi. Artık bu konuda tartışmaya gerek kalmamıştı:

"Kastettikleri kişinin dili yabancıdır, Arapça değildir. Oysa Kur'an'ın dili fasih bir Arapça'dır."

Dili yabancı olan bir insanın Hz. Muhammed'e bu apaçık Arapça olan kitabı öğretmesi nasıl mümkün olabilir?

Onların bu sözlerinin ciddiye alınması ve buna inanarak ileri sürdüklerini söylemek çok zordur. Öyle anlaşılıyor ki, bu onların yalan ve iftira olduğunu bile bile planladıkları oyunlarından, hilelerinden biriydi. Yoksa onlar bu kitabın değerini ve sanat alanındaki icazını en iyi bilen insanlar olmalarına rağmen, nasıl yabancı birinin Hz. Muhammed'e bu kitabı öğretebileceğini söyleyebilirler. Eğer o böyle bir ustalığa sahip biri olsa, kendisi böyle bir eseri yazmaya çalışmaz mıydı?

Bugün insanlık o güne oranla bu kadar ilerlemiş olmasına, beşeri yeteneklerin kitaplar ve eserlerle, düzenler ve hukuklar alanında, onca ilerlemesine rağmen, söz söyleme sanatının zevkine eren, özünü kavrayan herkes böyle bir kitabın insanlar tarafından yazılmasının mümkün olmadığını rahatlıkla anlar.

Hatta komünist Rusya'daki materyalist inkârcılar 1954 yılındaki Oryantalistler Kongresi'nde bu dine saldırmak istediklerinde, bu kitabın bir tek kişi olan Muhammed'in mahsulü olamayacağını, ancak büyük bir topluluğun ürünü olabileceğini iddia ettiler. Ve onun bütününün Arap Yarımadası'nda yazılmış olmasının mümkün olmadığını, bazı bölümlerinin ancak başka yerlerde yazılmış olabileceğini ileri sürdüler.

Onları böyle bir iddiaya iten sebep, bu kitabın bir insanın yeteneklerini aşan, hatta bir ümmetin bilgisinin dışına taşan bir eser oluşuydu.

Fakat onlar, doğal ve dürüst mantığın gereği olarak söylenmesi gerekeni, onun alemlerin Rabbi tarafından gönderilen bir vahiy olduğunu kabullenmek istemiyorlardı. Çünkü onlar bu varlık aleminin bir ilahı olduğunu, vahyin, ilahi mesajların ve peygamberlerin varlığını inkâr ediyorlardı!

Durum böyleyken ve yirminci asrın bilginlerinden bir grubun görüşü bu doğrultuda iken nasıl olur da Arap Yarımadası'nda falan oğullarının kölesi olan dili yabancı bir insan onu hz. Muhammed'e öğretmiş olabilirdi?

Kur'an-ı Kerim onların bu sapık görüşlerini bu nedene bağlıyor.

"Allah'ın ayetlerine inanmayanları O, doğru yola iletmez. Onları acıklı bir azap beklemektedir."

Allah'ın ayetlerine inanmayan bu insanları yüce Allah bu kitap konusunda gerçeğe ulaştırmaz. Ve hiçbir delille gerçeğe ulaşmaları için yol göstermez. Çünkü onlar doğru yola ileten ayetlerden yüz çevirmiş ve onları inkâr etmişlerdir.

"Onları acıklı bir azap beklemektedir."

Bu sürekli sapıklıktan sonra...

Ardından Allah'a iftira etmenin ancak Allah'a inanmayanların işi olduğunu belirtiyor. Güvenilir bir elçi olan Hz. Muhammed'den böyle bir şeyin meydana gelmesi asla mümkün değildir.

"Yalanı, ancak Allah'ın ayetlerine inanmayanlar uydurur. Onlar ise yalancıların ta kendileridirler."

Yalan hiç şüphesiz büyük bir cinayettir. Müslüman böyle bir suç işlemez. Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- bir hadisinde müslümanın bazı günahları işlese de asla yalan söyleyemeyeceğini açıklamıştır.

İMANDAN SONRA İNKÂR

Bundan sonra surenin akışı içinde önce iman edip daha sonra inkâra kalkışanlara ilişkin hükümlerin izahına geçiliyor.

مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ
بِالْإِيمَانِ وَلَٰكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ
غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٦﴾ ذَٰلِكَ
بِأَنَّهُمُ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَأَنَّ
اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿١٠٧﴾ أُولَٰئِكَ
الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ
وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٠٨﴾ لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ
فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٠٩﴾

106- iman ettikten sonra kâfir olanlar, Allah'ın gazabına uğrarlar, onun için büyük bir azap vardır. Yalnız bu hüküm, kalpleri kesin bir imanın hazzı ile donanmış olduğu halde baskı altında kalanlar için değil, fakat gönüllerinin kapısını inkârcılığa açanlar için geçerlidir.

107- Çünkü onlar dünya hayatını ahirete tercih etmişlerdir ve çünkü Allah, kâfirleri doğru yola iletmez.

108- Bunlar var ya; Allah onların kalplerini, kulaklarını, gözlerini mühürlemiştir; onlar gafillerin, (aymazların) ta kendileridirler.

109- Hiç kuşkusuz, ahirette hüsrana uğrayanlar olacaklardır.

Mekke'deki ilk müslümanlar pek çok eziyet ve işkencelerle karşılaşmışlardı. Bunlara ancak şehit olmaya niyet etmiş, ahiret hayatını dünyaya tercih etmiş, küfre ve sapıklığa dönmektense, dünya azabını yeğlemiş insanlar katlanabilirler.

Buradaki ayeti kerime, iman ettikten sonra Allah'ı inkâr etmenin büyük bir suç olduğunu, kesin bir şekilde ortaya koymaktadır. Zira bu insan, imanı tanımış ve onun tadına ermiş daha sonra dünya hayatını ahirete tercih ederek dönüş yapmıştır. Dolayısıyla o Allah'ın gazabına uğramış, ağır cezaya mahkûm edilmiş ve doğru yoldan mahrum edilmiştir. Gaflet ile damgalanmış, gözleri ve kulakları üzerine perde indirilmiş ve onun ahirette hüsrana uğrayanlardan olduğuna karar verilmiştir...

Çünkü inancın bir alışveriş konusu yapılması, kâr ve zarar hesabına göre şekillenmesi doğru değildir. Kalp Allah'a iman ettikten sonra artık şu yeryüzünün değerlerinden herhangi birinin onun üzerinde etkili olması doğru değildir. Yeryüzünün hesabı ayrı, inancın hesabı ayrıdır. Bunlar birbirleriyle içiçe değildir. Sonra inanç sistemi bir oyuncak değildir. Alınıp verilebilecek bir alışveriş vasıtası hiç değildir. O, yüce ve çok değerlidir. İşte cezanın bu kadar ağır olmasının ve suçun bu kadar korkunç oluşunun nedeni de budur.

Bu kesin hükmün dışında bırakılan sadece bir olay vardır. O da kalbi iman ile dolu olduğu halde küfre zorlanan insanın durumudur. Yani canını kurtarmak amacıyla kalbi iman üzere sabit, kesin inançtan yana ve onu tam kabullendiği halde, sadece diliyle küfrünü açığa vuranın durumudur. Nitekim bu ayetin Ammar İbn-i Yasir hakkında indiği rivayet edilmiştir.

İbn-i Cerir, İbn-i Yasir'in oğlu Ebu Ubeyde, Hz. Muhammed'den şöyle rivayet eder: Müşrikler Ammar İbn-i Yasir'i yakalamış ve istediklerine yakın şeyler söyleyinceye kadar ona sürekli işkence etmişlerdi. Daha sonra kurtulup Peygamberimize -salât ve selâm üzerine olsun- gelen Ammar, durumu O'na anlattığında Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- O'na: "Kalbini nasıl buluyorsun" diye sorar. O da "imanla dolu" karşılığını verince Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- "Eğer onlar tekrar işkence ederlerse sen de tekrar o sözleri söylersin" diye buyurur. İşte küfür eylemine ve müşriklerin dediğini yapmaya ilişkin ruhsat böyle durumlar için geçerlidir.

Bazı müslümanlar dilleriyle dahi olsa kâfir olduklarını söylemektense ölümü tercih etmişler de dilleriyle böyle bir sözü söylemeye yanaşmamışlardır. Nitekim Yasir'in annesi Sümeyye ölünceye kadar, iffet yerinden mızrak darbesi yemesine rağmen yine de diliyle dahi olsa küfre dönmemiştir. Yasir'in babası da işkence altında can verirken bu tavrından hiç vazgeçmemişti.

Hz. Bilal'e müşrikler akıllarına gelen her türlü işkenceyi yapıyorlardı. Güneşin kızgın sıcaklığı altında büyük kaya parçalarını onun göğsü üzerine koyu-

yorlar ve Allah'a ortak koşmasını istiyorlardı. O bunca işkenceye rağmen tekliflerini reddediyor ve 'Allah birdir' diyordu. Ve yine "Allah'a yemin ederim ki, eğer sizi daha çok öfkelendirecek bir söz bilseydim onu da söylerdim" diye ekliyordu.

Ensar'dan Zeyd'in oğlu Habib de, Müseylemetu-l Kezzab tarafından yakalanıp "Sen Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuma şahitlik ediyor musun?" diye sorduğunda "Evet" karşılığını vermiş, bu sefer Müseyleme "Benim Allah'ın elçisi olduğuna şahitlik ediyor musun?" dediğinde ise o "Ben duymuyorum" demişti. Müseyleme onun etlerini lime lime koparırken o sonuna kadar bu tavrında diretmişti.

Hafız İbn-i Asakir sahabilerden birinin rivayetinden (Allah onlardan razı olsun) Abdullah İbn-i Huzeyfe es Sehmi'nin biyografisinde diyor ki: Bizanslılar Abdullah'ı esir almışlardı, onu krallarına getirdiler.Kral ona dedi ki: "Hristiyan ol, seni mülküme ortak eder ve kızımla evlendiririm" Abdullah şu karşılığı verdi: "Eğer sen kendinin sahip olduğun her şeyi versen buna bir de tüm Araplar'ın sahip olduklarını ilave etsen ve Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- dininden bir saniyeliğine ayrılmamı istesen ben yine ayrılmam." Kral: "O zaman seni öldüreceğim" deyince Abdullah: "Ne yaparsan yap, dedi." Kral emretti. Abdullah'ı ellerinden ve kollarından bağladılar, okçularını çağırdı, yakından ellerine ve ayaklarına oklar sapladılar. O bu arada hala hristiyanlık dinini Abdullah'a aşılıyor, O'da hep reddediyordu. Sonra emretti O'nu indirdiler. Bir kazan getirilmesini istedi. Bir rivayete göre ise, bakırdan bir saç getirip kızdırdılar. Müslümanlardan bir esiri getirip içine attılar. Abdullah bu müslümana bakıyordu. Kısa bir süre sonra bu müslüman orada, kızgın kapta parlayan kemiklere dönüştü. Yine Abdullah'a hristiyan olması teklif edildi. O yine reddetti. Kral onun da kazana atılmasını emretti. Kaldırılıp atılacağı zaman, ağladı. Kral biraz umutlandı ve kendisini çağırdı, Abdullah niçin ağladığını şu şekilde izah etti: **"Ben Allah yolunda verecek tek bir canım olduğu için ve bu canım da Allah yolunda kısa zamanda bu kazana atılmakla elimden alınacağı için ağladım. İsterdim ki, vücudumdaki kılların sayısınca canım olsaydı ve her biri Allah yolunda işkence çekerek verilse idi."**

Bir rivayete göre ise, Kral Abdullah'ı hapse atmış, günlerce ona yiyecek ve içecek vermemiş, daha sonra da ona içki ve domuz eti göndermiş, fakat o bunlara yine de yaklaşmamıştı. Kral kendisini çağırtmış ve "Bunları yiyip içmene ne engel olmuştur" diye sormuştu. Abdullah: "Aslında şu anda bunları yemem bana helal kılınmıştır. Fakat ben seni kendime güldürmem" dedi. Bunun üzerine kral kalktı. Alnından öptü ve onu serbest bıraktı. Abdullah bu serbest bırakmayı "Eğer tüm müslümanları benimle birlikte serbest bırakırsan kabul ederim" dedi. Kral bu teklifini de alnından öperek kabul etti ve onunla beraber olan tüm müslümanları serbest bıraktı. Geri döndüğünde Hz. Ömer (Allah ondan razı olsun) "Her müslümanın Abdullah İbn-i Huzeyfe'nin alnından öpmesi gerekir" dedi ve kalktı Abdullah'ı alnından öptü. [4]

(4) Geniş bilgi için İbn-i Kesir tefsirine bakınız.

Bütün bunların sebebi, inanç meselesinin son derece önemli olmasıdır. Bu konuda herhangi bir gevşeklik ve töleransa yer yoktur. Onu korumanın faturası ağırdır. Fakat bu mü'minin gönlünde ve Allah katında daha değerlidir. Bu öyle bir emanettir ki, hayatını onun yolunda feda etmeyen, hayatı ve hayatın içindeki tüm nimetleri onun yolunda kaybetmeyi göze almayanlar onun hakkını ödeyemezler.

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ
هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاهَدُوا وَصَبَرُوا
إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١٠﴾
يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا وَتُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ
مَا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾

110- Buna karşılık dinlerinden dönsünler diye çeşitli işkencelere uğratıldıktan sonra göçedenler, arkasından cihad edenler ve karşılaştıkları zorluklara sabırla katlananlar da var. Hiç kuşkusuz Rabbin, tüm bu olup bitenlerden sonra onlar hakkında affedicidir, merhametlidir.

111- O gün herkes gelip kendini savunur ve hiç kimseye haksızlık yapılmaksızın herkese yaptıklarının karşılığı tam olarak verilir.

O zamanki müslümanlar, Araplar'ın en güçsüz olanlarıydı. Azgın olan zalim müşrikler onları işkence ve başka yollarla dinlerinden vazgeçirmeye çalışıyorlardı. Fakat onlar fırsat buldukça hicret ediyorlardı. Böylece fedakâr birer müslüman oldular. Allah yolunda savaştılar. Davanın bütün yükümlülüklerine ve zorluklarına katlandılar. İşte yüce Allah bu nedenle onları bağışlayacağını ve kendilerine rahmet edileceğini müjdelemektedir.

"Rabbin tüm bu olup bitenlerden sonra onlar hakkında affedicidir, merhametlidir."

Bugün herkesin kendi derdine düştüğü başka hiç kimseye dönüp bakamayacağı gündür:

"O gün herkes gelip kendini savunur."

Bu ifade herkesin kendi işinin başından aşkın olduğunu gösteren bir korku atmosferini canlandırmaktadır. Herkes kendisini azaptan kurtarma çabası içindedir. Fakat ne uğraşının ne de mücadelenin bir yararı olacaktır. Orada sadece herkes yaptıklarının karşılığını görecektir.

"Hiç kimseye haksızlık yapılmaz."

Yüce Allah, bu surede daha önce inancın temel gerçeklerinden birinin iyice kavranması için iki örnek vermişti. Burada ise Mekke'nin ve orada yaşayan müşriklerin durumunu tasvir etmek için bir örnek veriyor. Allah'ın nimetlerini inkâr eden bu müşriklerin kendilerine gösterilen örnek sayesinde tehdit edildikleri

kötü sonu görmeleri sağlanıyor.

Güven ve huzur, rahat ve bolluk içindeki bir rızıktan oluşan örnekte, nimetten söz edildikten sonra, surenin akışı onları puta tapıcılığın kuruntularına dayanarak, haram kıldıkları güzel nimetlere yöneltiyor. Halbuki bu güzel nimetleri Allah onlara helal kılmış ve haram olanları da belirlemiş bulunuyordu. Onların haram kıldıklarını Allah helal kılmıştı. Bu da Allah'ın nimetlerine nankörlük etmenin ve onlara karşı şükür görevini yerine getirmemenin bir çeşididir. Bu nedenle onları acı bir azapla tehdit ediyor. Ve onların bu yaptıkları doğrudan Allah'a iftiradan ibarettir. İlahi kanunların bu konuda bir hüküm belirlememiştir deniyor.

Müslümanlara haram kılınan kötü şeylerden söz edilmesi nedeniyle yahudilere, zalimlikleri yüzünden haram kılınan güzel rızıklar sebebiyle değiniliyor. Bu güzel nimetler, yahudilerin isyanlarına ve günahlarına karşılık olarak haram kılınmıştı. Hz. İbrahim dönemindeki atalarına haram değildi. Zaten Hz. İbrahim Allah'a tertemiz bir gönülle teslim olan bir ümmetti... Müşriklerden değildi. Onun nimetlerine karşı şükrediyordu. Yüce Allah O'nu elçi olarak seçmiş ve doğru yola iletmişti. Güzel nimetler, O'na ve ondan sonraki çocuklarına helal kılınmıştı. Daha sonra yüce Allah yahudilere özgü bir ceza olarak bu nimetlerin bir kısmını haram kıldı. Kim cahilliğinden sonra tevbe edecek olursa, Allah'ın bağışlayıcı ve merhamet sahibi olduğunu görecektir.

Daha sonra Hz. Muhammed'in dini Hz. İbrahim'in dininin bir uzantısı ve o yolun bir devamı olarak gelmiştir. Dolayısıyla daha önce helal olan tüm güzel nimetler tekrar helal kılınmıştır. Aynı şekilde yahudilerin avlanmaktan alıkonuldukları cumartesi günü yasağı da kaldırılmıştır. Zira cumartesi yasağı, sadece yahudilere mahsustu. Onlar bu konuda ayrılığa düşmüşlerdi. Bir kesimi bu yasağa uymuş, bir kesimi ise onurlu bir varlık olan insanlık sıfatından sıyrılıp, kendilerini hayvan düzeyine indirmişti.

Sure bu konuya ilişkin bir direktif ile sona ermektedir. Burada yüce Allah, kendi elçisi Hz. Muhammed'e -salât ve selâm üzerine olsun- Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağırmasını ve daha güzel bir şekilde onlarla mücadele etmesini, bir düşmanlığa karşılık verirken, adalet ilkesine bağlı kalmasını ve haddi aşmamasını istemiştir... Sabredip bağışlamasının daha iyi olacağını haber vermiştir. Bütün bunlardan sonra sonunda kazananların takva sahipleri ve iyilik yapanlar olduğunu belirtmiştir. Çünkü Allah onlarla beraberdir. Onlara yardım edecek, koruyacak, iyilik ve kurtuluşun yolunu gösterecek olan da O'dur.

NANKÖRLÜK ÖRNEĞİ

وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ
ءَامِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّن كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ
بِأَنْعُمِ ٱللَّهِ فَأَذَاقَهَا ٱللَّهُ لِبَاسَ ٱلْجُوعِ وَٱلْخَوْفِ بِمَا كَانُوا

يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾ وَلَقَدْ جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ
فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١١٣﴾

112- Allah size bir beldeyi örnek veriyor. Bu belde güven ve huzur içinde yaşıyordu, her yandan kendisine bol rızık akıyordu. Fakat halkı, Allah'ın nimetlerine karşı nankörce davrandı. Bunun üzerine bu tutumları yüzünden Allah, sırtlarına açlık ve korku elbisesi giydirdi.

113- Gerçi onlara kendi ırklarından peygamber gelmişti, fakat onu yalanladılar. Bunun üzerine zalimlikleri yüzünden azap yakalarına yapıştı.

Bu durum Mekke'deki duruma çok benzemektedir. Yüce Allah Kâbe'yi orada inşa ettirmiş ve orayı dokunulmazlık verilen bir yurt kılmıştır. Oraya giren herkes güven ve huzur içindedir. Katil dahi olsa, kimse ona el uzatamaz. Allah'ın kutsal evi yanında kimse kimseye eziyet edemez. Kimse kimseyi aşağılayamazdı. İnsanlar Mekke'nin etrafında birbirlerini yerken, Mekkeliler onun himayesi, koruması altında güven ve huzur içinde yaşıyorlardı.Aynı şekilde rızıkları da, hacılar ve kafileler tarafından rahat ve güven içinde ayaklarına kadar geliyordu. Halbuki onlar çorak bir arazide, kurak bir vadide bulunuyorlardı. Buna rağmen her çeşit meyve ve ürünler toplanıp kendilerine geliyordu. Hz. İbrahim'in duasından bu yana güven ve bolluğun tadını çıkarıyorlardı.

Bir de bakıyoruz ki, içlerinden tanıdıkları güvenilir, doğru sözlü bir peygamber çıkıyor. Üstelik onlar bu peygamberlerin eleştirilecek bir tarafını da bulamıyorlar. İşte yüce Allah bu insanı onlara ve tüm alemlere rahmet olsun diye peygamber olarak gönderiyor. Bu peygamberin dini himayesi de İbrahim'in dininin aynısıdır. Buna rağmen onlar bu peygamberi yalanlıyorlar. O'na çeşitli iftiralarda bulunuyorlar. O'na ve onun yolunda gidenlere yapmadık işkence bırakmıyorlar. Hem de haksız oldukları halde.

Yüce Allah'ın onlara verdiği örnek de, durumlarına çok uygun düşmektedir. Verilen örneğin sonucu da onların gözleri önündedir. Güven ve huzur içinde yaşadıkları, her taraftan bol bol rızık kendilerine geldiği halde, Allah'ın nimetlerini nankörlük eden ve elçisini yalanlayan şehir halkının örneği:

"Bu tutumları yüzünden Allah, sırtlarına açlık ve korku elbisesi giydirdi."

Bu şehir halkı zulüm edip duruyorken azap kendilerini kıskıvrak yakalayıvermişti.

Ayeti kerime açlığı ve korkuyu somutlaştırmakta ve giysi olarak tasvir etmektedir. Onları da bu elbiseyi giyerek zevkini çıkaran kimseler olarak nitelendirmektedir. Çünkü zevk insanın duygularında, elbisenin cilde değmesinden daha köklü bir etki bırakmaktadır. İfadenin içinde duyguların tepkileri karmaşık bir şekilde verilmektedir. Açlık ve korku dokumuzu katlanırken acısı, etkisi ve ruhlardaki etkileri birbirine giriyor. Umulur ki, onlar kendilerini bekleyen ve bir gün mutlaka yakalayacak olan bu akibetten endişe eder ve korkuya kapılırlar. Zira onlar haksızdırlar.

Rızık ve nimetin içinde canlandırıldığı, aynı şekilde mahrumiyet ve yoksulluğun gözönüne getirildiği bu örneğin gölgesinde, yüce Allah onları helal kıldığı nimetlerden yemelerini emretmektedir. Eğer Allah'a gerçekten iman etmek ve şirkten uzak bir şekilde ona kulluk yapmak istiyorlarsa, verdiği nimetlere şükretmelerini emretmektedir. Şu ifade içinde, onların sahte ilahlar adına birtakım güzel şeyleri haram kıldıklarına işaret edilmektedir:

فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ
إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾

114- Eğer kulluğunuzu Allah'a sunuyorsanız, O'nun size bağışlamış olduğu helal ve temiz rızıklardan yiyiniz ve O'nun nimetlerine şükrediniz.

Yüce Allah onlara haram kılınan şeyleri de kesin bir şekilde belirliyor. Fakat bunların arasında onların kendilerine haram kıldığı "**balire**", "**saibe**" "**vesile**" ve "**hami**" yoktur.

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ
الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ
فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١٥﴾

115- Allah size sadece, leşi, kanı, domuz etini ve Allah'dan başkası adına boğazlanmış hayvanları yasakladı. Kim çaresiz kalır da başkasının payına el uzatmaksızın ve zorunluluk sınırını aşmaksızın bu yasak etlerden yerse, hiç kuşkusuz Allah affedicidir, merhametlidir.

Bunların haram kılınışlarının nedeni ya bedene ve duygulara zarar verdikleri içindir. Nitekim ölü eti, kan ve domuz eti bunlardandır. Ya da insanın ruhuna ve inancına birtakım zararlar verdiğindendir. Allah'dan başkası adına kesilen hayvanlar gibi:

"Kim çaresiz kalır da başkasının payına el uzatmaksızın ve zorunluluk sınırını aşmaksızın bu yasak etlerden yerse, hiç kuşkusuz Allah affedicidir, merhametlidir.

Bu din kolaydır, zor değil. Açlık ve susuzluk yüzünden ölüm veya hastalık tehlikesiyle yüzyüze geldiğini farkeden insan, ihtiyacını gidereceği kadar bu haram kılınan şeylerden yemekle günaha girmez. Bu konudaki fıkhi ayrılıklara daha önce değinmiştik. Yeter ki haram ilkesini çiğnemesin ve zor şartların helal kıldığı zorunluluk sınırını aşmasın.

İşte yüce Allah'ın yiyeceklere ilişkin helal ve haram sınırlarını bildiren yasası budur. Puta tapıcılığın kuruntularına dayanarak O'na karşı gelmeyin. Yalan söyleyip Allah'ın helal kıldığını haram saymaya çağırmayın. Çünkü haram kılma ve helal yapma ancak Allah'ın emriyle mümkün olabilir. Çünkü bu bir yasamadır. Yasama yetkisi ise sadece Allah'ındır. Bu konuda insanın hiçbir yetkisi

yoktur. Allah'ın emri olmaksızın hiç kimse kendisi için yasama hakkı isteyemez. Böyle bir iddiada bulunmak düpedüz yalan sözledir. Allah'a iftirada bulunanlar ise asla kurtulamazlar.

وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ
الْكَذِبَ هَٰذَا حَلَالٌ وَهَٰذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ
الْكَذِبَ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ۝١١٦
۝١١٧ مَتَاعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

116- Kendi dillerinizle uydurduğunuz asılsız nitelemelere dayanarak "Şu helaldir, şu da haramdır" diyerek Allah adına yalan uydurmayınız. Hiç şüphesiz Allah adına yalan uyduranlar iflah olmazlar. Kurtuluşa eremezler.

117- Kısa süreli bir dünya mutluluğu tadarlar, ama acıklı bir azap onları beklemektedir.

Kendi dilinizle uydurup anlattığınız yalan şeylere "bu helaldir" "şu da haramdır" demeyin. Eğer hiçbir delile dayanmadan "şu helaldir, bu da haramdır" deniliyorsa, bu Allah adına yalan uydurmanın ta kendisidir. Allah adına yalan uyduranlar ise, bu dünyada sadece kısa bir süre için çeşitli çıkarlar elde edebilirler. Bunun ardında ise acıklı bir azap, pişmanlık ve hüsran vardır.

Buna rağmen, birtakım insanlar Allah'ın izin ve hükmüne dayanmaksızın kanun koymaya, Allah'ın şeriatını değiştirmeye kalkışıyorlar. Yine de yeryüzünde ve Allah katında kurtuluş beklerler.

Yüce Allah'ın daha önce En'am suresinde buyurduğu

"**Yahudilere bütün tek tırnaklı hayvanları yasakladık, onlara sığırların ve koyunların sırt, bağırsak ve kemik yağları dışında kalan iç yağlarını da haram kıldık.**" (5) Ayetinde yahudilere haram kıldığı şeylere gelince, bunlar onlara mahsus cezalardı. Müslümanlara isnad edilemez.

وَعَلَى الَّذِينَ
هَادُوا حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِن قَبْلُ
وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ۝١١٨
ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِن بَعْدِ
ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِن بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝١١٩

(5) En'am Suresi 46

118- Yahudilere, sana daha önce anlattığımız yiyecekleri haram kıldık. Ama biz onlara zulmetmiş değiliz, tersine onlar kendi kendilerine zulmettiler.

119- Sonra, bilmeyerek kötülük işleyenler, fakat arkasından tevbe edip davranışlarını düzeltenler var ya: Hiç kuşkusuz Rabbin bu aşamadan sonra onlar hakkında affedicidir, merhametlidir.

Yahudiler haddi aşmalarından ve Allah'a karşı gelişlerinden dolayı bu güzel nimetlerin kendilerine haram kılınmasını çoktan haketmişlerdi. Onlar kendi kendilerine haksızlık etmişlerdi. Allah onlara haksızlık etmemişti. Kim bilmeden kötü işler yapıp tevbe eder ve bu günahlar üzerinde ısrar etmez, eceli gelene kadar tekrar bu günahlara dalmaz, sonra kalbi ile gerçekleştirmiş olduğu bu tövbeye bir de güzel işler yapmayı ilave ederse, şüphesiz Allah'ın bağışı onu da kapsamına alacak ve rahmeti onu kuşatacaktır. Ayetin ifadesi geneldir. Günahkâr yahudileri de, kıyamete kadar gelecek olan diğer insanları da tevbe edip iyi işler yapanların hepsini de içerir.

Özellikle yahudilere haram kılınan nimetler, Kureyş müşriklerinin kendilerine haram kıldıkları ve ilahlarına ayırdıkları rızıkları Hz. İbrahim'in dinine göre ayarladıklarını iddia etmeleri nedeniyle surenin akışı Hz. İbrahim (Allah'ın selâmı üzerine olsun)'e dönmekte ve onun dininin gerçek mahiyetini ortaya koymaktadır. Onun dini ile Hz. Muhammed'in -salât ve selâm üzerine olsun- dini arasındaki bağı ortaya çıkarmakta, ayrıca Hz. İbrahim'in döneminde olmayıp, da yahudilere özgü olarak belirlenen yasakları açıklamaktadır.

إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِّلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٠﴾
شَاكِرًا لِّأَنْعُمِهِ ۚ اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٢١﴾
وَآتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٢٢﴾
ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ
مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٣﴾ إِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ ۚ
وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ
يَخْتَلِفُونَ ﴿١٢٤﴾

120- Hiç kuşkusuz İbrahim Allah'ın buyruğuna titizlikle uyan, tek Allah'a inanmış bir önderdi, O Allah'a ortak koşanlardan değildir.

121- Rabbinin nimetlerine şükreden bir kuldu, Allah onu seçip dosdoğru yola iletmişti.

122- Biz ona dünyada iyilik verdik, ahirette ise O; kesinlikle iyi kullar arasındadır.

123- Sonra sana "İbrahim'in tek Allah ilkesine dayalı inanç sistemine

uy, O Allah'a ortak koşanlardan değildi" diye vahyettik.

124- Cumartesi günü yasağı, bu konuda anlaşmazlığa düşenler (yahudiler) için kondu. Hiç şüphesiz Rabbin kıyamet günü anlaşmazlığa düştükleri konularda, haklarında hüküm verecektir.

İSLÂM ÇAĞRISININ YÖNTEMİ

Kur'an-ı Kerim Hz. İbrahim'i -selâm üzerine olsun- doğru yolun, itaatın, şükretmenin ve Allah'a yönelmenin canlı bir örneği olarak takdim etmektedir. O'nun tek başına bir ümmet olduğunu ifade etmektedir. Buradaki ifade O'nun itaatı, güzelliği, bereketi ve iyiliğiyle tek başına bir ümmete denk olduğu anlamına gelebilir. İyilik hususunda kendisine uyulan bir önder olduğu anlamına da gelebilir. Rivayet tefsirlerinden hem bu anlamı, hem de diğer anlamı destekleyen rivayetlere yer verilmiştir. Aslında her iki anlam da birbirine yakındır. Çünkü önder olan, insanları doğru yola iletendir. Bu da bir ümmetin lideridir. Böyle bir adamın hem kendi sevabı hem de onun vasıtasıyla doğru yola gelenlerin mükafatı kendisine verilir. O sanki bu iyilikleri ve sevabı elde etmede tek bir fert değil, bir ümmettir:

"Allah'ın buyruğuna titizlikle uyan."

İtaat eden, içten boyun eğen ve kulluk yapan.

"Tek Allah'a inanmış."

Hakka yönelen ve ona doğru içinde eğilim duyan bir liderdi.

"Ortak koşanlardan değildi..."

Onun şirkle bir ilgisi yoktur. Müşriklerle hiçbir ilgisi yoktur!

"Rabbinin nimetlerine şükreden bir kuldu."

Sözleriyle Allah'ın nimetlerini inkâr eden ve pratikleriyle de onlara karşı nankörlük eden, şu müşrikler gibi değil. O Allah'ın verdiği rızık hususunda sahte ortakları eş koşan, istek ve arzulara uyarak Allah'ın nimetlerini kendilerine haram kılan müşrikler gibi değildir.

"Allah onu seçmişti."

Allah onu seçmiştir.

"Dosdoğru yola iletmişti."

Bu net ve sağlam olan tevhid yoludur.

Yahudilerin kendisiyle ilgi kurdukları ve müşriklerin de kendilerini ona nisbet ettikleri Hz. İbrahim'in durumu budur işte.

"Sonra sana "İbrahim'in tek Allah ilkesine dayalı inanç sistemine uy, O Allah'a ortak koşanlardan değildi" diye vahyettik."

İşte bu, kopukluğa uğrayan tevhid inancının tekrar harekete geçişiydi. Ayeti kerime yeniden teyid ediyor ki, Hz. İbrahim müşriklerden değildir. Demek ki gerçek bağ, yeni dinin oluşturmaya çalıştığı bağdır. Cumartesi yasağı ise, bu

konuda ayrılığa düşen yahudilere özgü bir yasaktır. Hz. İbrahim'in dininden değildi. Aynı şekilde onun yolunda giden Hz. Muhammed'in dininin de ilkesi değildi:

"Cumartesi günü yasağı bu konuda anlaşmazlığa düşenler (yahudiler) için kondu."

Onların işi Allah'a kalmıştır.

"Hiç kuşkusuz Rabbin, kıyamet günü anlaşmazlığa düştükleri konularda, haklarında hüküm verecektir."

İşte Hz. İbrahim'in daha önce getirmiş olduğu ve son dininin kendisini tamamladığı tevhid ilkesine dayalı inanç sistemiyle, müşriklerin ve yahudilerin kendisine dört elle yapıştığı sapık inanç sistemleri etrafındaki kuşkuların gerçek izahı budur. Zaten Kur'an-ı Kerim'in açıklamak amacıyla gönderildiği konulardan biri de budur. Öyleyse Allah'ın elçisi Hz. Muhammed -salât ve selâm üzerine olsun- yoluna devam etsin. Rabbinin yoluna, tevhid davasına hikmetle ve güzel öğütle çağırsın. İnanç sistemine aykırı düşenlerle daha güzel bir şekilde mücadele etsin. Eğer buna rağmen onlar kendisine ve müslümanlara saldıracak olursa onları, yaptıklarının aynısıyla cezalandırsın. Veya aynısıyla ceza verebildiği halde, onları bağışlasın ve sabretsin. İşin sonunda kazançlı çıkacakların takva sahipleri ve iyilik yapanlar olduğuna kesin inansın. Dolayısıyla doğru yola gelmeyenlere üzülmesin. Onların, kendisi ve mü'minler aleyhine çevirdiği entrikalara canını sıkmasın.

ٱدْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِٱلْحِكْمَةِ وَٱلْمَوْعِظَةِ
ٱلْحَسَنَةِ وَجَٰدِلْهُم بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن
ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٥﴾ وَإِنْ عَاقَبْتُمْ
فَعَاقِبُوا۟ بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُم بِهِۦ ۖ وَلَئِن صَبَرْتُمْ لَهُوَ
خَيْرٌ لِّلصَّٰبِرِينَ ﴿١٢٦﴾ وَٱصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِٱللَّهِ
وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِى ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٧﴾
إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا۟ وَّٱلَّذِينَ هُم مُّحْسِنُونَ ﴿١٢٨﴾

125- İnsanları Rabbinin yoluna maharetli bir yöntemle ve güzel öğütlerle çağır, onlarla üsluplarını en güzel, en etkilisi ile tartış. Hiç şüphesiz Rabbin, yolundan sapanları herkesten iyi bildiği gibi, doğru yolda olanları da herkesten iyi bilir.

126- Eğer kâfirlere işkence edeceksenız, onlara, vaktiyle size yapmış oldukları işkencenin benzerini uygulayınız. Ama eğer sabrederseniz bu tutum sabredenler hesabına daha hayırlıdır.

127- Sabret, sabretmeyi ancak Allah'ın yardımı ile başarabilirsin; onlar için üzülme, çevirdikleri entrikalar ve kurdukları tuzaklar sakın canını sıkmasın.

128- Çünkü Allah kesinlikle kötülükten uzak duranlarla ve iyi davranışlarla beraberdir.

Kur'an-ı Kerim davetin temellerini ve ilkelerini bu esaslara dayandırıyor ve bunlarla kullanılabilecek yöntem ve yolları belirliyor. Onurlandırılmış peygamberin ve ondan sonra O'nun dinine çağrıda bulunacak davetçilerin yolunu belirliyor. Öyleyse yüce Allah'ın bu Kur'an'da belirlediği davetin ilkelerine bir göz atalım:

Davet, Allah yoluna yapılan bir çağrıdır. Davetçinin şahsına ve milletine yapılan bir çağrı değildir. Davetçinin, bu çağrı ile Allah'a karşı görevini yapmaktan öte bir kazancı yoktur. Onun sözkonusu edilebilecek bir üstünlüğü yoktur. Ne dava üzerinde ne de kendisi aracılığı ile doğru yola gelenler üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Bunların ötesindeki mükafatını vermek ise Allah'a aittir.

Hikmet ile davet etmek: Muhatapların durumlarını ve şartlarını gözönünde bulundurmayı, her defasında ne kadar anlatılmasının uygun geleceğine, ağır gelmeyeceğine dikkat etmeyi, insanların bünyeleri hazırlanmadan, onlara yükümlülükler yağdırmamayı, onlara nasıl hitap edileceğini, iyi seçmeyi, şartlara ve durumlara göre bu hitap yöntemlerini ve yollarını çoğaltmayı gerektirir. Acelecilik, duygusallık ve tepkisellikle işi zora koşup, bu konuların hepsinde ve diğer konularda hikmetin sınırlarını aşmamayı gerektirir.

Güzel öğütle davet etmek: Yumuşak şekilde kalplere girmeye, tatlılıkla, duyguların derinliklerine inmeyi gerektirir. Gereksizce azarlama ve zorlamaya başvurmamayı icap ettirir. Bilgisizlikten veya iyi niyetten kaynaklanmış olabilecek hataları yüze vurmamayı, deşifre etmemeyi zorunlu kılar. Zira öğüt vermedeki yumuşaklık, çoğu zaman katı kalpleri bile doğru yola iletir, birbirinden nefret eden gönülleri kaynaştırır. Neticede azarlama, çıkışma ve rencide etmekten daha iyi sonuçlar doğurur.

Güzel bir şekilde tartışma: Muhatabın üzerine yüklenmek yok. Onu horlamak yok. Çirkin görmek yok. Böylece muhatap, davetçinin amacının tartışmada üstün gelmek olmadığına kesin kanaat getirmeli ve bunu hissettirmelidir. Tek amacının gerçeğe ulaşmak olduğunu anlamalıdır. İnsanların nefislerinin kendilerine özgü bir gururu ve inadı vardır. Yumuşaklıkla yanaşılmadıkça, savunduğu düşüncesinden vazgeçmez ki, yenildiğini hissetmesin. Tartışmada savunulan görüşün değeri ile kişinin kendi onurunun değeri çabucak birbirine karışır. Bu sefer görüşünden vazgeçmeyi onurundan, saygınlığından ve değerinden ödün vermek şeklinde değerlendirir. En güzel biçimde tartışmak ise, bu hassas gurur duygusunu garanti altına alır. Karşısındaki adamın kendi kişiliğinin korunduğunu, değerinin ve onurunun garanti altında olduğunu, davetçinin bir gerçeği dile getirmekten, Allah için bu gerçeğe iletmekten başka amacı olmadığını, kendi kişiliğini güçlendirmek, görüşünü sağlamlaştırmak ve muhatabının görüşünü çürütmek için çalışmadığını gözler önüne serer!

Davet eden insanın duygusallığını ve savunma heyecanını tatmin etmek için Kur'an-ı Kerim, yüce Allah'ın kimlerin kendi yolundan saptığını ve kimlerin de doğru yolda yürüdüğünü daha iyi bildiğine işaret etmektedir. Tartışmaya girmeye gerek yoktur. Açıklamak yeterlidir. Bundan sonrası Allah'a kalmıştır.

Dil ile davet ve delillerle tartışma dairesi dışına çıkılmadığı sürece, davetin metodu ve ilkeleri bunlardır. Ama davet edenlere saldırı yapıldığında durum değişir... Saldırı sıcak bir savaşı ifade eder. Hakkın onurunu korumak, batılın üstünlüğünü bertaraf etmek için aynısı ile karşılık vermek gerekir. Burada da karşı saldırıya geçerken sınırlar aşılmamalı, aşırılıklara ve ölünün organlarını kesmeye varmamalıdır. İslâm, adalet ve itidal dinidir. Barış ve saldırmazlığı öngörür. Kendisini ve müslümanları saldırılardan korur. Fakat kendisi saldırganlık yapmaz:

"Eğer kâfirlere işkence edecekseniz, onlara, vaktiyle size yapmış oldukları işkencenin benzerini uygulayınız."

Bu ilke davetin ilkelerinden uzak değildir. Hatta onun bir parçasıdır. Davayı, adalet ve doğal şartları içinde savunmak, onun onurunu ve şerefini korur.

Dolayısıyla dava insanların gözünde basite inmez. Zira onuru ayak altına alınmış bir davaya kimse bağlanmaz. Ve onun Allah'ın davası olduğuna güvenemez. Çünkü yüce Allah, davasını kendisini dahi savunamayacak derecede ayak altına bırakmaz. Mü'minler Allah'a davet ettikleri halde, güç ve kuvvetin tamamı Allah'a ait olduğu halde, zulmü ve zilleti kabullenmezler. Sonra müslümanlar yeryüzünde hakkın yerini bulması, insanlar arasında adaletin gerçekleşmesi ve insanlığın doğru ve sağlıklı bir önderliğe kavuşması için görevlendirilmiş bulunmaktadırlar. Cezaya çarptırılıp karşılık vermedikleri, saldırıya uğrayıp hiçbir tepki göstermedikleri halde, nasıl bu kadar büyük ve önemli görevlerin üstesinden gelebilirler?

İslâm kısas ilkesini kabul etmekle birlikte, Kur'an-ı Kerim sabretmeye ve bağışlamaya teşvik ediyor. Müslümanlar kötülüğü önleyebilecek ve düşmanı durdurabilecek güçte oldukları zaman, bazı durumlarda suçluyu bağışlamak ve sabretmek daha derin etki bırakabilir ve davanın geleceği açısından daha yararlı olabilir. Eğer davanın geleceği sabretmeyi ve bağışlamayı gerektiriyorsa, artık şahısların bir önemi kalmaz. Fakat bağışlama ve sabretme Allah'ın davasını aşağılayacak ve zarara uğratacaksa, bu durumda birinci ilke olan kısası yürürlüğe koymak daha önemlidir.

Bununla beraber, sabır tepkisel çıkışlara karşı direnmeyi, duyguları kontrol altına almayı ve fıtratı tanımayı gerektirdiğinden, Kur'an-ı Kerim onu doğrudan Allah'a bağlıyor ve sonunun güzelliğine dikkat çekiyor:

"Eğer sabrederseniz, bu tutum sabredenler hesabına daha hayırlıdır. Sabret, sabretmeyi ancak Allah'ın yardımı ile başarabilirsin."

Sabretmeye ve nefsi kontrol altına almaya yardım edecek olan O'dur. Ancak O'na yönelmek, insanın misillemede bulunması ve belirlenen ölçüler dahi-

linde kısas isteme gibi doğal isteklerini kontrol ve garanti altına alabilir.

Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin -salât ve selâm üzerine olsun- insanların doğru yola gelmediklerini gördüğünde de üzülmemesini, kendisinin bir misyonu olduğunu ve bu görevi de yerine getirmekle sorumluluktan kurtulduğunu öğütlüyor. Sapıklığın ve doğru yola gelmenin Allah'ın elinde olduğunu, Allah'ın nefisleri yaradılışlarında, yeteneklerinde, yönelişlerinde, doğru yola veya sapıklığa yönelişlerinde işleyen yasasına göre gerçekleştiğini hatırlatıyor. Onların birtakım oyunlara başvurmalarını görüp sıkıntıya düşmemelerini, kendisinin sadece Allah'a çağıran bir davetçi olduğunu, hilelerden ve tuzaklardan kendisini koruyacak olanın da Allah olduğunu, çağrısında samimi olduğu ve onun vasıtasıyla birtakım kazançlar elde etmek istemediğini bildiği halde onu, düzenbazlarla ve hile peşinde koşanlarla başbaşa bırakmayacağını bildiriyor. Peygambere yönelik bu direktifler aslında O'nun yolunda gidecek olan tüm davetçiler için de geçerlidir.

Bazen sabrının denenmesi için eziyete uğrar, Rabbine karşı beslediği güvenin sınanması için beklediği ilahi yardım gecikebilir, fakat her şeye rağmen sonunda zafer bellidir ve apaçık bilinmektedir:

"Çünkü Allah kesinlikle kötülükten uzak duranlarla ve iyi davranışlılarla beraberdir."

Allah'ın kendisi ile beraber olduğu bir insana, diğerlerinin düzenleri ve tuzakları hiçbir şey yapamaz.

İşte Allah'ın belirlediği şekilde Allah yoluna çağrının ilkeleri bunlardır. Bu yolu izlemekle insanlar Allah'ın da söz verdiği biçimde zaferi garantilemiş olurlar. Allah'dan daha doğru sözlü kim vardır?

NAHL SURESİNİN - 14. CÜZ'ÜN
VE
6. CİLD'İN SONU

İÇİNDEKİLER

HUD SURESİ 7
Surenin Karekteristik Yapısı 9
Allah'ın Birliği 11
Surenin Genel Havası 17
İnancın Güçlü Anlatımı 22
Evrenin Temel Gerçekleri 28
İnancın Yapı Taşları 29
İnkarcıların Manzarası 36
Allah'ın Eşsiz Kudreti 40
Müşriklerin Şaşkınlığı 43
Duygularda Yapılan Gezinti 44
Güçsüzlerin Meydan Okuyuşu 47
Karşıt Grupların Tasviri 52
İnkarcıların Teşhir Edilişi 58
Nuh Peygamber ve Kavmi 62
Vahyin Gelişi ve Geminin Yapımı 74
Emrin Uygulanışı 76
Tufan Sahnesi 78
Fırtına Diniyor 79
Kederli Babanın Yakarışı 80
Ve Sonuç 82
Tufanın İçeriği 83
Dinler Tarihinin Uydurukları 85
Nihai Bağ 91
İslam Toplumunun Organik Oluşumu 96
İlahi Terazide Müslümanın Değeri 101
Hz. Nuh'un Kavmi 104
Cahiliyenin Dönüşü 105
Ad Kavmi ve Hz. Hud 106
Hz. Hud'un Kıssasından Çıkarımlar 117
Semud Kavmi 127
Tarih Sürecinde Değişmeyen Gerçek 132
Ayetlerin Genel Tasviri 134
Lut Peygamber ve Kavmi 138
Şuayb Peygamber ve Kavmi 144
Bozgunculer 147
Ve Döneklik 150
Hz. Şuayb'ın Gayretleri 153
Yokoluş Sahnesi 155
Hz. Musa ve Firavun 156
İnsanlık Aynıdır 156
Ürpertici Sahneler 160
Bir de Ahirette Azap 162
Güven ve Uyarı 164
Allah'ın Değişmez Kanunu 167
Geçmişlerin Akibeti 170
Hidayet ve Sapıklık 171
Ve Sure Biterken 172
Dönüş Allah'adır 174
Kulluk Gerçeği 178
Tevhid Gerçeği 179
İnsanlık ve Dinler Tarihi 186
Devlet Metodu 190
Somutlaşan Hareket Metodu 192
HUD SURESİNİN SONU 193

YUSUF SURESİ 195
Dürüst Anlatım 214
Tarihin Işığında 215
Edebi İncelikler 227
Yusuf'un Rüyası 231
Hz. Yusuf'a Düzenlenen Komplo 234
İkna Etme ve Aldatma 237
Ve Hz. Yusuf Kuyuda 239
Evlat Acısıyla Yanan Babanın
Huzurunda 240
İlk Sıkıntıdan Kurtuluş 241
Allah'ın Vaadi Kesindir 243
Çirkin Davet ve Allah'ın Yardımı 245
Skandal Yayılıyor 253
Sosyete Sınıfının Karekteri 253
Hz. Yusuf ve Zindan Sınavı 257
Kralın Rüyası 266
Rüyanın Yorumu 267
Yusufun Serbestiyeti 269
13. CÜZ'E GİRİŞ 273
Hz. Yusuf Yüksek Mevkili
Bir Makamda 276
Yeryüzünde Sağlam Bir Yer 290
Hz. Yusuf Kardeşleriyle 291
Hz. Yakub'un Huzurunda 294
Hz. Yusuf'un Planı 298

Bitmeyen Ümit 308
Gerçek Ortaya Çıkıyor 311
Sürprizler Zinciri 314
Göz Yaşartıcı Sahneler 315
Allaha Yöneliş ve Dua 317
Sonuç 318
İnkar ve Azap 319
Peygamberler Hakkında Allah'ın Yasası 325
YUSUF SURESİNİN SONU 330
•
RA'D SURESİ 331
Gerçek Huzurun Tasviri 361
Şirk Sorunu 365
Hüsrana Uğrayanlar 371
Kur'an'ın Eşsiz Anlatımı 372
Gerçeğin Üstünlüğü 372
Kuşatıcı Canlı Deliller 375
Peygamberlik ve İlahlık Sorunu 378
Sebep Sonuç İlişkisi 381
Bozulmamış Fıtrat 384
Hayatı Yönlendiren Gerçekler 386
RA'D SURESİNİN SONU 389
•
İBRAHİM SURESİ 391
Kıyametteki Karşıt Sahneler 419
Peygamberlerin Ortak Daveti 426
Ateşe Körükle Gidenler 432
Evren Senfonisi 434
Örnek Bir İnsan Hz. İbrahim 438
Çaresiz İnsanların Yakarışları 443
İğrenç Komplolar 445
Put ve Putçuluk 448
İBRAHİM SURESİNİN SONU 451
•
HİCR SURESİ 453
Surenin Ana Teması 455
İnkar ve Pişmanlık 459
Düşünemeyip Doğru Yolu Bulamayanlar 462
Evrenin Özellikleri 469
Yeryüzü 471
İnsanın Yaratılışı 474
Melekler ve Şeytan 477
İblis'in Karekteri 482
Allah'tan Korkanların Sonu 485
Hz. İbrahim'in Misafirleri 492
Lut'un Soydaşları 494
Eyke ve Hicr Vadisinin İnkarcı Halkı 498
Allah'ın Değişmez Yasası 500
HİCR SURESİNİN SONU 506
•
NAHL SURESİ 507
Allah'ın Hükmü Kesindir 509
Gökler, Yer ve İnsan 511
İnsana Hizmet Eden Yaratıklar 513
Yaratıcının Yüceliği 518
Allah'ın Kuşatıcılığı 519
Tevhid 520
Allah'ın Nefretine Uğrayanlar 521
Düzenlenen Komplolar 523
Takva Sahipleri 525
İbret Almayan Akılsızlar 527
Asılsız Kuruntular 528
Diriliş Konusu 531
Kitap ve Misyonu 533
Hilebaz Kafirlerin Güçsüzlüğü 534
İlahi Kudretten Evrensel Dokunuşlara 536
Kız Çocuğu ve Müşrikler 540
Yol Göstérici Kitap 544
Olağanüstü Deliller 545
Balarısı 547
Bünyelere Kazınmış Gerçekler 549
Gerçeğin Kavratılması 552
Akıl Erdirilemeyen Sırlar 553
Ürpertici Örnek 555
Yaratılış Sırları 557
Kaçınılmaz Son 559
Adalet ve İyilik 562
Söze Bağlılık 566
Erkek ve Kadın Hakları 568
İmandan Sonra İnkar 574
Nankörlük Örneği 578
İslam Çağrısının Yöntemi 583
NAHL SURESİNİN - 14. CÜZ'ÜN VE 6. CİLDİN SONU 589

في ظلال

القرآن